

Tehnoredactare redacțională: Vasile CIUCĂ
Tehnoredactare computerizată: Constantin NIȚĂ

RR.0.09
J62

ION VINEA
O P E R E
V
PUBLICISTICA

*Ediție critică, note și variante
de*
ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ

15/09

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VINEA, ION

Opere / Ion Vinea. – București: Editura Minerva, 1984 –
vol. – (Scriitori români)

Vol. 5: Publicistică. – București: Fundația Națională
pentru Știință și Artă. – 2003. – ISBN 973-85611-2-4

I. Zaharia-Filipaș, Elena (ed.)

821.135.1-821

FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ
„G. CĂLINESCU”
București • 2003

Redactor: MIHAI DASCĂLU

Cartea a apărut cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII ȘI AL CĂLTELOR.

ISBN 973-85611-2-4

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI V

Volumul de față din *Opere* de Ion Vinea continuă editarea publicisticii scriitorului, în ordinea cronologică a apariției articolelor în periodice. El cuprinde perioada 1920-1924, segmentată convențional în succesiunea textelor, adică răspunzând exclusiv unor cerințe de ordin editorial (menționăm că volumul anterior a cuprins prima etapă a publicisticii lui Vinea, și anume anii 1913-1919).

Sunt incluse în ediție articole pe teme social-politice, cronici literare și dramatice, recenzii, eseuri, pamflete, note mai ample etc., publicate în *Chemarea, Adevărul, Luptătorul, Facla, Cuvântul liber*. În acest interval, în anul 1922, Vinea editează revista *Contimporanul*, unde publică și o serie de cronici sau note de artă plastică, precum și programe-manifest ale mișcării de avangardă. Întrucât revista *Contimporanul* își întinde apariția pe o perioadă de un deceniu, până în 1932, activitatea publicistică a lui Vinea din paginile ei va intra și în sumarul volumelor următoare.

Câteva articole au fost republicate de autor, după un timp, într-un alt periodic, cu titlu schimbat și cu unele modificări în text. Am considerat aceste reluări ca variante ale textului inițial, reproducându-le în note și făcând mențiune asupra titlurilor lor în subsolul paginii.

Dacă un articol sau o notă au apărut fără titlu, i-am atribuit, convențional, un titlu pe care l-am pus între paranteze drepte.

În stabilirea textului am urmat normele filologice consacrate de practica editorială, păstrând acele forme morfologice sau fonetice care indică o realitate lingvistică diferită de cea actuală. Am păstrat grafia unor neologisme care la data respectivă nu erau adaptate la sistemul ortografiei românești (*elocuent, biurocrat, aquatic, șeling, clownesc, comerțiu, pedicur*), precum și grafia cu *h* inițial (*hermetic, histerie, hereditate*). Am menținut dubletele de tipul: *corupție – conrupție, complect – complet, politicieni – politiciani, statuie – statuă, aci – aici*, ca și unele forme particulare care se repetă în textele lui Vinea: *dezmetic (bezmetic), vegheză (lampă de noapte, veioză), rizic (risc), fals*.

În privința punctuației, am respectat voința autorului, intervenind numai în cazurile unde era strict necesar pentru a evita o neclaritate sau a finaliza o intenție, în special în folosirea virgulelor.

Am corectat greșelile de tipar evidente, dar nu și unele greșeli specifice autorului (folosirea articolului posesiv *a* și a prenumelui de întărire *însăși* generalizat; forma de infinitiv *a scri*, acordul gramatical prin atracție). Am tradus în subsol cuvintele și expresiile străine mai puțin cunoscute. Câteva cuvinte rămase neidentificate ori sensuri neclare au fost semnalate în text prin [?] sau [!].

Textele cuprinse în acest volum au fost semnate cu pseudonime sau inițiale, pe care le menționăm mai jos: Ion Vinea, I. Vinea, Iova, I. Iova, I. V., I. Vn., Vn., V., Junius, Aladin, Ald.

E. Z.-F.

PUBLICISTICA (1920-1924)

Chemărea (1920)
Adevărul (1920-1921)
Adevărul literar și artistic (1921)
Luptătorul (1921-1922)
Flacăra (1922)
Contimporanul (1922-1923-1924)
Facla (1923)
Cuvântul liber (1924)

1920

MIROS DE PULBERE

Sub liniștea aparentă care înconjură ultimele zile de activitate parlamentară se arată simptome curioase. Este încărcată. Liniștea este înșelătoare....

Zilele de felul acestora sunt cele mai prielnice pentru uneltiri interesate. La adăpostul indiferenței obștești, cugetele rele își fac cu abilitate „combinațiile“, și cine ar putea crede că aceste cugete ne lipsesc.

Terenul politic pe care ne aflăm este absolut nesigur. Soarta guvernului, destul de instabilă chiar în fața Parlamentului, pare a fi periclitată din afară. Greșala acelor care au lăsat sau au silit pe generalul Averescu să plece din minister se răzbuună cu o ironie amară. Căci dușmanii ireductibili ai guvernului se pregătesc să utilizeze în favoarea lor atitudinea și resentimentele generalului.

Situația e bizară. S-ar crede, după judecata oamenilor cinstiți, că în forma de astăzi guvernul este consolidat, că, adică, poate cu succes să pășească spre cele mai îndrăznețe și radicale reforme. S-ar putea, de asemenea, crede că intrarea – așa de frumoasă prin rezultatele obținute în două zile – a dr.-ului Lupu constituie o reală garanție pentru democratismul guvernului și că, în fine, munca poate începe fără piedici serioase.

Puteam chiar noi – cari n-am intrat și nu suntem prietenii acestui Parlament, însă numai pentru motivul că vedem în el o necompletă și neexactă reprezentare a curentelor de opinii din popor și cari, în consecință, n-am putea admite o dizolvare făcută pentru a nesocoti și mai mult acele opinii și pentru a falsifica și mai mult alegerile – să credem că energia guvernanților va reuși să călăuzească într-o direcție folositoare și stabilă amalgamul de tendințe neclarificate care constituie caracterul dominant al Parlamentului. Dacă acesta, în ciuda pesimistelor noastre prevederi, ar fi reușit să lucreze, și să lucreze bine, eram cei mai dispuși să-i acordăm creditul și aprobarea noastră.

Așa putea fi! Dar liberalii, înghionțiți în colțul rușinii și excluși pentru totdeauna de la voluptățile puterii, liberalii aceștia cari ieri încă susțineau cu argumente furnizate de juriconsulți emerți legalitatea Camerei lor și chiar facultatea lor de a modifica *Constituția* și cari erau cei mai dispuși să lucreze în sânul lor, găesc astăzi mai practic să-i întoarcă spatele, să uneltească în contra lui și să pregătească în mod foarte ascuns și cu infinite precauțiuni răsturnarea odiosului Bloc și a guvernului său.

Îi vedem la treabă. Disprețuind rușinea, neglijând orice scrupul, uitând insultele aruncate până acum câteva zile, se adresează generalului Averescu, căutând colaborarea lui pentru dizolvarea Parlamentului și pentru formarea unui guvern mai mult sau mai puțin „paravan” și pentru cartelarea în alegeri cu Liga Poporului. Nu ne interesează ce răspunde generalul, cu el ne vom răfui, de va fi nevoie, și vom ști să luăm înapoi cu dobândă încrederea ce i-am dat-o, în cazul nefericit că teama noastră s-ar confirma.

Pe liberali însă îi cunoaștem deja. Știm că pentru desfrânata lor poftă de viață – căci ce e viața politică a acestor juisori decât o goană după mijloacele cari permit satisfacerea tuturor capriciilor? – nu există obstacole. Știm că în fața interesului lor care astăzi se cheamă: dizolvarea Parlamentului, spargerea Blocului, salvarea partidului, orice argument de ordin patriotic dispăre. Patriotismul liberal merge numai până la porțile clubului și ale Băncii Românești.

Și atunci când îi vedem apropiindu-se de idolul poporului nostru (din nenorocire orb) și când știm că țin în mână armata, care este totuși a țării, ne cuprinde o grijă vagă, dar chinuitoare. Și avem impresia că bate un vânt de incendiu. În clipe ca acestea, străjerii trebuie să vegheze la locurile lor.

MERCENARIII ANTANTEI

Călăii omenirii și casapii cari au organizat războiul civil în Rusia se găesc în fața formidabilei opoziții muncitorești din propriile lor țări și în fața unor strălucite victorii bolșeviste. Căci, după ce și-a pierdut Omskul, capitala provizorie a țarismului, generalul Kolceak, arhan-

ghelul reacțiunii, s-a văzut rând pe rând înfundat și desfundat în Urali și răzbit până dincolo de cele mai strategice pozițiuni ale sale. În momentul acesta, voluntarii cari transportau în Rusia cătușele, spânzurătorile și ghilotinele capitalismului se retrag spre înghețatele țărături ale lacului Baikal. Iar tocmai din cealaltă parte, din colțul opus al țării incendiate de „petrolorii” burgheziei, vine știrea că Judenici, generalul care se apropiase de Petrograd, și-a părăsit învinsa oștire în lagărele din Estonia și a plecat să se repauzeze la Paris de ostenelele campaniei de iarnă. Simultan, victoriosul Denikin, cu toate ajutoarele în material trimise de d. Brătianu din depozitele Moldovei. a evacuat Kievul sub îndoitul asalt al gărzilor roșii, precum și al trupelor naționale ucrainiene. Armatele Republicii Revoluționare Ruse se apropie biruitor de grânarul Volgei de jos și de Odessa, pe care în curând o vor fi recucerit.

După mai mult de doi ani de foamete, revolte, dezorganizare, complot și asediu pus la cale de Antantă, după doi ani de *blocus* și după expediția pur antantistă din Murmania și după războaiele cu statele baltice, cu Finlanda, cu debarcarea franco-grecescă de la Odessa, cu incursiunile românești la Razdelnaja, cu hărțuierile sângeroase ale lui Petliura, cu atacurile Poloniei, cu intrigile Germaniei, cu răscoalile căzăcești, după miliardele cheltuite de Antantă, după atâtea crâncene eforturi ale capitalismului îngrozit, Republica Socialistă Rusească învinge, triumfă. Opera înfăptuită de guvernul Sovietului, opera de organizare și de prefacere lăuntrică, de apărare și de ofensivă în afară, de pace și de război totodată, se aseamănă și egalează în măreție pe aceea a revoluționarilor din 1793. Ceea ce gândește astăzi despre ei întreaga omenire vor gândi mâine cu toți despre oamenii revoluției ruse. Și după cum teroarea și marea teroare din Franța, cu episodurile ei de silnicie și de crimă, sunt detalii cari se pierd în imensul monument al prefacerii săvârșite în penultimul secol, tot astfel ceea ce este adevărat din excesele cari se impută conducătorilor ruși n-au nici o însemnătate în formidabila zvârcolire a omenirii de a face un pas înainte. De acesta singur se va ține seama.

Până atunci, reacționarii Europei se agită, uneltesc, încearcă. Și ne-a fost dat să auzim cuvintele lui Clemenceau numărând în fața Parlamentului francez popoarele, adică guvernele, pe cari se sprijină și speră să le asmută asupra revoluției ruse. Printre acele guverne se află și guvernul român. De bună-seamă, bătrânul domn s-a gândit la Brătianu sau la Take Ionescu atunci când a crezut că, în schimbul avantajelor pe cari ni le-ar acorda, s-ar găsi în țară la noi un minister

și un Parlament pentru a mobiliza și a merge pe stepele Rusiei, în slujba intereselor străine. Ce suflet de mercenari trebuie să ne atribuie politicienii Antantei burgheze și ce suflet de negocianți trebuie ei înșiși să aibă pentru a-și închipui că se poate prostitua un întreg popor, într-un venal acces de rasism războinic, ca să accepte a-și vărsa din nou sângele în Nistru, în Nipru, luptând în contra cauzei sărăcimii și a popoarelor mici. Clemenceau, Lloyd George și ceilalți compași din Conferință n-au oare destule colonii, destui negrii, destule piei roșii, destui australieni, zuluși, somali, malgași, papuași și polinezieni spre a înjgheba din ei batalioane de trimis, în sunetele *Marseillezei*, să combată barbaria socialismului, n-au oare suficiente ținuturi cu turme umane pentru a ne scuti de cinstea de a cugeta la existența noastră de popor român, cu Brătienii și Mare Cartier, pe aceste țărături ale răsăritului roșu? Ceva totuși s-a schimbat în vechea Românie, de câteva săptămâni încoace, pentru a mai putea fi mobilizați și expediați spre abator în schimbul valutei, în schimbul mărfurilor, împrumuturilor eventuale și-al eventualului inutil consimțământ apusean în privința unirii cu Basarabia.

ÎN NOAPTEA LUMINILOR ÎNSELATE

Anul ăsta copiii, îngeri adevărați cari vor plimba pe uliță solie mincinoasă, sunt mai puțini, mai goi și mai bolnavi. De-atâtea vreme, în același ajun de mare și deșartă zi, ei plimbă lumina săracă a șase faze de hârtie pe sub ferestrele ostile ale celor ce tot nu înțeleg. Și, din an în an, colindătorii s-au împuținat, cântecele lor s-au întristat, hainele li s-au trențuit și, în noaptea de veselie, convoiul lor mereu reinnoit și-a purtat pe bolovani pașii osândiți, și-a întins cerșind mâinile înghețate pe la uși. Era un pâlț de suflete gonite și neiertate care de-a lungul vremilor creștinești și-a închinat sufletul sub blestem, și-a pierdut argintul din glas, flacăra din ochi și a gârbovit sub strana purtată, pe încetul, ca o cruce. Pentru că, de când ne aducem aminte, copiii purtători de lumină veche și de povești neuitate sunt aceiași ca în seara dintâi. Pentru că steaua blândă care le-a fost încredințată seamănă, în joana ei naiv plâsmuită, cu steaua primei amintiri, cu stelele, poate, apărute în noaptea la fel așteptată și

sărbătorită, și aprinsă în ceasurile celui mai lung întuneric dintr-un an. Pentru că toți cei ce umblă în umbre și-și suspină vântului cântecul sunt la fel în fața ochilor ce privesc din sărbătoarea lămpilor și nu disting că cei de afară, porniți din bordeiele de acum o mie nouă sute de ani să ducă văpaia, ca o floare mare, pe la toate sufletele, pentru milă și iubire, pentru ca răul din inimi ca un sloi să se topească, sunt astăzi obosiți, flămânzi și învinși; că nu mai pot ține în mâna lor cerșindă strălucirile în care s-a închipuit speranța și nici nu poate suna în cuvântul lor rugător vestea minunată a mântuirii; că în zadar bat trupurile lor mici în poarta grea a celor ce clădesc palate mereu noi alături de bordeiele vechi, străvechi, din cari au plecat copiii ce rătăcesc și pier, sunt acum nouăsprezece veacuri. Nu se văd plâpânde licăriri de hârtie prin geamurile largi și înflăcărare cari sfidează nemernic bezna. Nici melodia colindelor nu pătrunde în auzul celor ce și-au astupat urechile, ca nimic să nu turbure plăcerea festinului.

Misiunea copiilor a sfârșit în moarte prin foame și chin, întocmai ca și cruciada celor cincizeci de mii pe cari aceeași iluzie și greșală i-a semănat pe drumurile Ierusalimului. De acum, stele și cântece trebuie să se stingă. Pentru ochii orbi și urechile surde izbucnesc roșii incendiile și zguduitoare exploziile, iar simbolul credinței celei noi e în paza mâinilor de voinic.

ÎN AȘTEPTARE

Fălfăirea roșie de la Nistru a înspăimântat cirezile reacționarilor noștri. Pe moșia pe care s-au obișnuit să o pască în liniște, sub blânda supraveghere a sceptorului ciobănesc, rândurile lor s-au strâns și cornutele frunți s-au aplecat într-un gest de comună apărare. Aceeași primejdie îi amenință pe toți rumegătorii, atât de infatigabili, ai avutului public și ai comorilor țării. E vorba, de acum, să fie scoși, laolaltă, și fără milă, dintr-o viață de plăceri stoarsă din chinurile altora și, dimpreună, regi, ciocoi și dumnezei – aceștia reprezentați prin popi-deputați și popi simpli – își uită urile, pizmele, certurile de până ieri și se strâng într-o frățescă unire. Generalul Averescu, cel dintâi, iartă Brătienilor insultele, injuriile, calomniile zvârlite lui și le mai iartă și tot răul pe care l-au făcut aceștia țării.

Take Ionescu, marele nedreptățit, privighetoarea răgușită a istoriei românești, absolvă pe temutul său rival, Marghiloman, de toate trădările de care l-a învinuit și consimte – ce minune! – să șadă pe aceeași bancă ministerială cu dânsul. Cât privește pe Brătieni, se știe că acești oameni cari au năruit țara, au jefuit-o, au îngropat-o și au înfometat-o, n-au avut niciodată altceva în vedere decât interesele superioare ale națiunii. Ei ar reveni la guvern cu plăcere și asta ar însemna un sacrificiu în plus din parte-le. Rămân ardelenii, cari încă n-au realizat reformele agrare peste munți; și rămân eternii miniștri ai Bucovinei și Basarabiei, sârmane victime jertfite pe banca ministerială și torturate de anume reminiscențe de pe timpul revoluției kerenskiene: Republica Moldovenească, Sfatul țării etc. Toată această lume burgheză își șterge buzele de unsoarea ospetiiilor de până azi, pentru a schimba o pură sărutare de unire în fața dușmanului comun: Socialismul. Măine, cetățeni, va suna goarna să vă cheme pe colinele Nistrului și de-a lungul Danubiului, la lupte, la încercări, la mizerii și morminte noi, pentru ca toți cei ce și-au dat până azi osteneala să vă guverneze și să vă fure să se bucure mai departe de această liniște prielnică și îmbelșugată cu de toate.

Vi se pare un vis urât, o năprasnică năzărire a frigurilor spaniole, o lugubră halucinație după cinci ani de suferințe – nu-i așa? – să mai auziți tresărind goarna, să mai vedeți palpitând steaguri, să mai simțiți cutremurul pământului sub roțile tunului! Fu și praf de pușcă și sânge, în locul aburului ieșind din brazdă și în locul danțului de aur al spicelor. Și totuși, oligarhia împăcată, unită, purificată de apropierea incendiară a primejdiei, vă pregătește tuturor celor ce nu sunteți nici proprietari de uzine, nici de latifundii, nici de imobile, aceeași soartă cântată de poeți: „moartea în război e mult frumoasă, / moartea vitează noi o primim“. Măine, un motiv meschin, născocit sau real, un șuierat de glonț, un zbor de aeroplan străin le va oferi pretextul să strige că sfințele noastre graniți au fost călcate. În acest sfârșit și în acest început de an, însă, un chip de omenire a murit și un altul își ia întrupare în cadrul imens al vieții. Zadarnice sunt neltirile, sforțările, crimele unor clase degenerare, căci e neîndoios că istoria nu se poate opri la Nistru.

Pe aici au trecut odinioară, fără a fi stăvilite, rasele noi care au regenerat popoarele albe și neamul românesc totuși a dăinuit. Pe aci va trece duhul cel nou al vremii năvălitoare și el va préface lumile și pe urma lui poporul românesc va rămâne ca întotdeauna.

La concertul de duminică, Regina, însoțită de două din fiicele sale, și-a făcut apariția în loja domnească sclipitoare și radioasă ca un juvaer de preț și veselă – mai veselă decât oricând. Sănătoasa tinerețe a principeselor regale rămânea în umbră alături de invincibila frumusețe a preaagusteii lor mame, splendidă ca în zilele când a venit în țară, fermecătoare ca la banchetul din iarna trecută a d-lui Clemenceau când, cu un atât de lăudabil zel patriotic, această admirabilă reprezentantă a sexului slab lupta pentru cucerirea diplomatică a Banatului.

Electrizat de incontestabila eleganță ce emana din regeasca apariție, publicul i-a făcut o caldă, deși mută, ovațiune. Surzătoare, stăpâna de ieri și de azi a României Mari mulțumea la balustrada lojei.

Și cum stătea așa, din guri naive picurau cuvintele: „Ce tânără e!“ Și în adevăr, nimeni n-ar fi crezut că aceea, asupra căreia durerile și grijile unei repetate maternități trecuseră fără urmă, devenise de câteva zile bunică.

Regina venea voioasă pentru a împrăști toate bănuielile și pentru a dovedi că nu-i lipsește seninătatea sufletească cu care se poate asculta muzica. Prezența ei la concert indica că nici o altă ocupație mai urgentă și mai necesară n-o reținea aiurea. Și desigur că, în împrejurări normale, lucrul nu putea să formeze obiectul scrisului nostru. Nu intră în atribuțiile presei să controleze în ce mod își întrebuițează monarhii timpul, iar cetățenii nu pot decât să fie satisfăcuți când regii se îndeletnicesc cu ocupații inocente și nepolitice.

Ca oameni însă, ca simpli oameni, atitudinea Reginei ne-a surprins. Pentru că ne întrebăm dacă n-ar fi fost mai frumos, mai logic și în orice caz mai omenos ca blânda protectoare a răniților să-și petreacă orele libere aiurea, unde prezența ei ar fi simțită ca o mângâiere și ca o strălucită dovadă de bunătate: lângă leagănul nepotului ei.

Ar fi putut atunci Regina să-și dea seama de cruzimea ordinului de sechestrare a fiului primogenit și ar fi revenit desigur asupra nemiloasei hotărâri. Și poate că un gest instinctiv al nevinovalui bastard ar fi reușit la căpătâiul său să provoace singura soluție admisibilă și omenească a incidentului dinastic: binecuvântarea bunicilor regali.

Tovarășii de la *Socialismul* afirmă că dr.-ul Lupu este un „burghez“ fiindcă, deși de convingeri socialiste, d-sa nu este înscris în Partidul Socialist.

Credeau că denumirea de burghez sau de proletar corespunde unei situații economice în societate, indiferent de costumul, cravata sau diplomele insului.

Noul fel de a defini al confrăților noștri aparține însă unui sistem de acțiune și polemică ce se definește și el, fără sofistică și devieri, politicianism. Doctrina socialistă nu poate fi monopolizată de câțiva oameni cari se erijează în clerici intoleranți ai unei noi religii. Cine adoptă părerea lui Marx și luptă pas cu pas pentru realizarea și răspândirea lor, e tot atât de socialist ca și cei înscriși și catalogați și trecuți pe cotoarele cu recipise ale partidului. Dacă o deosebire se poate face în sens de „mai socialist“ și „mai puțin socialist“, atunci ar trebui considerată acțiunea cuiva numai din punctul de vedere al utilității și al serviciilor aduse. Cutezăm a crede că prin ridicarea stării de asediu și a cenzurii, d-rul Lupu a servit socialismul, liber de acum a se deda operei sale de propagandă, tot cât și o manifestație de stradă întreruptă de gloanțe și bătuită de șarje.

Un singur om nu poate realiza pe deplin și dintr-o dată programul socialist, și dacă e o erezie de a-i refuza sprijinul, e un păcat a-l învinui și ataca în plină și sinceră muncă de îndeplinire a părții din idealurile visate.

Dacă nu poți face dintr-un gest tot binele pe care-l cere și-l merită omenirea suferindă, e oare în această neputință un motiv de a împiedica și batjocori pe cel ce caută să aline cât de cât?

Auzim de pe acum bătaia ceasului care va chema, pe mâine, Partidul Socialist la putere. Fi-va acest eveniment pentru noi, cari știm că nu se realizează subit fericirea promisă și dorită, pentru noi cari vom sta neclintiți la postul nostru de control, fi-va oare un prilej de a spune preoțimii socialiste că și-a renegat și denaturat crezul? N-am fi atunci suspecti de rea-credință și de gelozie, și n-am fi cumva pe drept învinuiți că încercăm a ne însuși înțelegerea perfectă a unei doctrine dimpreună cu simpatia încrezătoare a unei clase?

Am scăpat de anul groazei și al masacrului nu numai pentru România, ci pentru întreaga Europă. A fost ca un vis rău de care ne dezleagă începutul mult mai roz al anului ce purcede la drum.

Putred de la început, el și-a împrăștiat miasele fetide de-a lungul celor douăsprezece luni de zvârcoliri nerodnice.

Pornise cu făgăduieli nemărginite și având asupra sa o sarcină din cele mai ușoare. De ce? Pentru că venea după patru și jumătate ani de ură, patimă și întunecime. Desenatorii îl simbolizează sub chipul convențional al înfrățirii, al luminii și mai ales al *păcii*. Al *păcii*, 1919 n-a fost. Mai puțin încă decât funestul 1914 și decât blocul îndoliat al celor trei ani următori înecați în sângele omenirii albe. An al războiului, ca și celelalte, el n-a fost în stare să țină nici una din promisiunile sale, pentru ca astăzi să se strecoare pe sub pragul amintirilor noastre ca un criminal descoperit. A fost înșelător și fals, chiar și pentru naivii care în prima clipă au crezut în el. Și-a fost șters ca o monedă calpă.

Va trece în istorie? În istoria triumfală a capitalismului antantist i se rezervă desigur un loc însemnat cu slove de aur, ca în letopisețul hiperbolicului nostru naționalism. Dar legea perfidă a relativității, care până acum a răsturnat atâtea din valorile consacrate, îl va cufunda în neantul neființei de îndată ce 1920, anul triumfurilor proletare, își va fi dat roadele. În așteptarea lor putem să-i cântăm prohodul.

Primii pași au stat sub zodia Wilson, tot așa precum cele ce încep vor sta sub zodia Lenin. Iar sfârșitul, lamentabilul sfârșit, și-a depănat neputința sub auspiciile peritoare ale bătrânului Clemenceau. Wilson i-a fost zodia fatală. Pășind pe pământul Europei ca primul președinte ale Statelor Unite, cel ce venea în această calitate de peste ocean, Wilson, a adus împreună cu bagajul celor 14 puncte, atât de frumoase de la distanță, toți germeii încurcăturilor următoare.

A imprimat pecetea lui acelei conferințe jalnice care se intitulează Congresul de la Paris și care într-un an n-a fost în stare să dea mai mult decât litera îngustă a trei tratate scelerate.

Ce a fost pe lângă acestea? O serie de greve înăbușite de călcăiele militariste: greva cărbunariilor din Anglia, greva metalurgică din America, greva de la 21 iunie din Italia și uriașa manifestație de la 1 Mai.

O succesiune de revoluții sugrumate de avalanșa de armamente pregătite pentru război: revoluția spartakistă din Bavaria, regimul celor 133 de zile din Ungaria, mișcările de la Milano și Bologna, insurecțiile de la Barcelona, comploturile sinfainiste din Irlanda, răzbunate toate de strălucita campanie a comisarului Troțki. Iar în mahalalele Europei, 1919 n-a fost în stare să aducă decât doliul, foametea și deznădejdea: Viena operetelor și a fastului habsburgic, Viena congresului de la 1814, transformată în cimitirul mai multor milioane de oameni.

Pentru rest, un faliment al producției, un naufragiu al valurilor. Acesta a fost 1919!

Ba uitasem: a fost anul alianțelor, anul conciliabulelor secrete și al aventurilor lui D'Annunzio și von Goltz.

Mai mult [nu] am putea spune.

Dar pentru România? Anul *meeting*-ului de la Alba-Iulia, al decretelor lui Ion I. C. Brătianu sau al Parlamentului de la Ateneu! Pentru România, 1919 a însemnat scăderea leului de la 90 de centime la 20 de bani francezi, pe care ni-i vestește radiograma de azi. În cursul acesta de 20 de bani se rezumă toată valoarea istorică a operei săvârșite de politicienii burgheziei române.

Îi: iumina acestor considerații, a regreta sfârșitul lui, ar însemna să comitem un sacrilegiu.

„O ANUMITĂ PRESĂ“

Nu e vorba de *Viitorul* și de *Independența*, după cum cu atât mai puțin e vorba de *Chemarea*. Căci cine citește în foaia noastră expresia prea întrebuințată și atotdisprețuitoare „o anumită presă“, trebuie să se gândească neapărat la foile liberale și burgheze, la ziarele adversare nouă. Inevitabil însă, același cuvânt ne designează și ne evocă pe noi, atunci când l-ați găsi repetat, eternizat, pisălogit în coloanele *Viitorului*. Dar îl veți întâlni în toate zilele și în toate gazetele. Superb și delicat dispreț, când a fost rostit odată, de mult, în franțuzește, *une certaine presse*; astăzi, mulțumită înaltei stime pe care *România* o păstrează *Independenței*, și *Independența Epocii* și *Îndreptării* și altor jurnale burgheze, s-a transformat de

acum într-o injurie anodină și pipernicită din vocabularul polemicienilor politice. În cafenele, în cluburi, în Parlament, ratații, politicienii, miniștrii vorbesc cu o ironie gratuită despre această anumită presă, despre presa adversară și incomodă micilor lor personalități, micilor lor interese. Așa că, astăzi, citind maculatura cotidiană, ne-am pomenit că toată presa a devenit „anumită“ – fiindcă fiecare ziar are un concurent și un adversar și fiecare absolvent al claselor primare citește o gazetă care și detestă mai multe altele care sunt „anumite“.

VICTOR EFTIMIU: „CORABIA CU PITICI“

D-l Victor Eftimiu se întoarce către începuturile-i literare. Ultima sa carte e o culegere de povești și basme. Cuprinsul lor în parte îl cunoaștem: sunt toate minunile desfășurate cu molcom ton de descântece, de oboseală și de evocare, ascultării noastre de copii creduli. Și azi, basmele ne plac. Le recitim, sub formă de roman, căci în această literatură evoluată, problemul e același și datele sunt la fel. Dar literatura noastră e mai puțin frumoasă. Feți-Frumoșii ei sunt despodobiți, zmeii sunt anemiați; Cosânzenele apar nevrozate; nevoia, grija, soarta, întâmplările norocoase și cele rele, intervin fără simplitatea pe care le-o împrumută întruchiparea lor în ființe simbolice: Muma pădurii, scorpia, zânele. În roman, legile fizice și toate constrângerile naturii nu sunt niciodată înfrânte și deznodămintele se supun logicei de care fantezia basmelor își bate joc cu încântare. Adorabilă simetrie și ordine în acel desfrâu al imaginației: binele, în accepțiunea lui obișnuită și fără de nici o răstălmăcire, triumfă totdeauna asupra răului și vedem neîncetat tinerețea și dreptatea biruind, cu binevoitorul concurs al unui popor de genii blânde și al unui nesfârșit șir de întâmplări ușurătoare, biruind toate împotrivirile rele ale destinului. Îndrăgostiții se căsătoresc, după o sumă de încercări peripețioase, în larma veselă a unei nunți colosale, din preajma unui palat în care se acumulează toate splendorile visate în bordeie. Lipsesc de aici complicațiile psihologice, mărunte sau subtile. Literatul zilei intervine, când transcrie basme, pentru a completa și ultima lipsă. E de bănuț că d-l Victor Eftimiu s-a dedat acestui joc, folositor și permis, atunci când e realizat cu talent, și a modificat sau a

închis pe de-a-ntregul basmul *Alina Linda*. Fără titlurile de împărat, voievod, domniță, ale eroilor povestirii, și fără alte denumiri caracteristice, *Alina Linda* ar putea fi subiectul unei nuvele moderne.

Un domn oarecare, bunăoară un conte, ucide pe amantul soției sale, surprinsă în flagrant delict; apoi îndepărtează pe copilul său de trei ani, martor nevinovat al scenei de dragoste și martor îngrozit al scenei de omor. Despărțită de puiul său, condamnată să trăiască lângă soțul care i-a omorât iubitul, mama și adultera persistă în purtarea-i nevinovată, din spirit de răzbunare, din senzualitate și pesemne și din prea mare tristețe, își înșeală durerea și soțul, până ce acesta îi pregătește cu abilitate moartea.

Supraviețuitor și stăpân al unei averi imense, bătrânul conte caută un fiu adoptiv, pentru administrarea și moștenirea domeniilor vaste și avuțiilor formidabile ale blazonului său. Îl găsește. E un tânăr modest, dar aprig și deștept. Tot atunci se întoarce la casa părintească, venind de la pensionul de călugărițe și de la mătușa bigotă din provincie, fetița îndepărtată la vârsta de trei ani și care e acum înaltă și frumoasă și seamănă turburător cu mama cea pedepsită, senzuală și păcătoasă, cu mama adusă, pe vremuri, din străini și căsătorită fără voia ei. Și fata îi seamănă în gesturi și parcă și în apăsături. E în veșnic flirt cu musafirii mândri ai strălucitoarelor sale saloane. La fel, și ea se bucură de o trecere miraculoasă și fatală. Iubire, deci, cu fratele adoptiv. Cerere în căsătorie. Dar bătrânul, prevenit de faptele mamei și de asemănarea variat-turburătoare a fiicei, refuză consimțământul său unei uniri necesarmente nefericite. El ignoră astfel legi fiziologice, legi atavice și o mulțime de realități multumită căror fiica trebuia să se deosebească profund de mamă. Fiica nu e o transplantată din țări străine, cum era mamă-sa. Pe urmă ea este și copilul bătrânului conte. Și, în sfârșit, ea a fost sever educată de austeră mătușă din provincie. Și, în afară de asta, ea nu făcea o căsătorie de conveniență, ci una din dragoste: își cerea alesul. Printr-un refuz brutal și motivat greșit, nebunul bătrân, care mai opunea și dezamăgirile și plictiseala sa de viață credinței în fericire a tinerilor, și-a osândit copiii la o separație chinuitoare împotriva căreia aceștia luptă cu un succes demn de finele unui basm. Totuși, subiectul e al unei nuvele pe care ar putea-o scrie, cu un lux de amănunte delicatisime și de pedantlăcuri psiho-fiziologice, contemporanul și specialistul Paul Bourget. Dar Victor Eftimiu a scris un basm românesc, *Alina Linda*.

Sunt însă în volumul de față povești nealterate nici de ironia pe care o întrebuințează unii autori în reluarea motivelor legendare, nici de adăogiri în text, nici de lărgirea și clarificarea, obișnuită de alții, sensului „filozofic“ al unui basm. D-l Victor Eftimiu vine cu un clar și liric stil poetic în ajutorul străvechilor versiuni. D-sa nu are nimic din Ispirescu sau din Creangă. Totuși, niciodată nu părăsește linia simplă a expunerii pentru a urma șerpuiturile imaginației sale servită de un verbiaj abundent. *Corabia cu pitici* cheamă atenția tuturor, fie copii, fie copiii-bătrâni, și nu obosește pe nimeni și desfată sigur și întotdeauna. Prima poveste ne pare cu desăvârșire străină de repertoriul popular românesc. Caracterul ei creștin, ortodox, tendința, cadrul acțiunii ne duce cu mult mai la sudul păgânei Dunăre. *Corabia cu pitici* e un basm cules de aiurea, dacă nu e pe de-a-ntregul construit din închipuirea fecundă a d-lui Victor Eftimiu. În câteva linii finale, d-sa ne descrie foarte vizual, mișcat și sobru, tempesta în care a fost trăsnet Satana, căpitanul corabiei cu piticii iertați de Dumnezeu și redeveniți îngeri:

„Iar marea se răsucea, trăsnea, pleznea, crăpa, se spintecea...

Și, deodată, o lumină mare în creștetul cerului. Lumina albăstrie peste toată marea și-l dezveli chinurile nerușinate. Se văzu și vâl-mășeala norilor, ca niște uriași beți ce se uitau pe brânci și râdeau. Apoi, nu se mai văzu nimic.“

Frumoasă și puternică e *Povestea Katalinei*, măritată de fratele său Pop-Nicola după un tovarăș „închinat Profetului cu steagul verde“. D-l Eftimiu a dat acestui basm epirot sau macedonean caracterul de intoleranță și de vrăjmășie cunoscut populațiilor creștine de acolo față de cei de altă lege. Un cântec popular, plin de ură religioasă, e citat în versuri traduse, la începutul acestei povești, categoric deosebită de mitologia noastră pitorească și barbară, dar dezbrătată de prejudecăți și de fanatism. Neajunsurile și sfârșitul unui mare neam domnesc și preoțesc din răsărit, din pricina unei alianțe cu un nobil mahomedan, interesează și prin psihologia aspră pe care o dezvăluie și prin efectul fără greș al episodului macabru ce ni se descrie: ademenirea Katalinei din locuința soțului de către însuși Pop-Nicola, fratele care o măritase și apoi murise fără a dobândi însă liniștea meritată a morților. Scena e arătată concis și fără trucuri literare.

Volumul cuprinde și alte basme și povestiri cu Făt-Frumos cel trufaș, înzorzonat și prost, și admirat ca un cocoș; *Tinerete fără*

bătrânețe și viață fără de moarte, poate cel mai frumos basm românesc, e reluat de povestitor și precizat în tâlcul său cu multă scrupulozitate. Culegerea de față a fost publicată mai întâi în franțuzește, în Elveția, și credem că acesta e un bine făcut de d-l Eftimiu țării sale în timpul când se zvonea, de către prietenii săi literari, că o defăimează.

CONTRAZICERI PARLAMENTARE

Penibile în ședințele Camerei sunt mai ales incoerențele repetate ale deputaților din Blocul parlamentar. Profanul care asistă pentru prima dată la dezbateri se poate întreba, cu drept cuvânt, dacă are în față o asociație gregară, ascultătoare la ordinele și semnalele sacrosantului președinte sau – așa cum ar trebui să fie – o alcătuire pe temeiul unor simple puncte de tactică a mai multor grupări cu programe și convingeri bine definite și distincte.

Așa-zisul „Bloc“ nu poate, în adevăr, să aibă de scop și de rezultat să anihileze nota specifică a fiecărui partid constituent. Căci „Blocul“ nu e sinonim cu fuziunea. Motivul care a dus la formarea lui și care singur îi prelungește existența a fost nevoia de a crea o majoritate parlamentară din care să alcătuiască un guvern, iar, de altă parte, de a stabili un front unic împotriva puternicii fracțiuni liberale. Nimic din discuțiile care au avut loc atunci și din programul care s-a stabilit ulterior nu lăsa să se întrevadă că „Blocul“ va fi un partid cu vederi unitare și cu scopuri politice identice. Ar fi fost o absurditate să se fiarbă în aceeași oală opoziții basarabeni cu aleșii Consiliului dirigent sau cu țărâniștii. N-ar fi putut din aceasta să iasă decât un amalgam monstruos și neviabil.

Credeam până mai ieri că aceste elementare adevăruri sunt clarificate în mintea fiecăruia dintre aleșii cari constituiesc Blocul. Din dezbateri, însă, reiese contrariul. Frațiunile majoritare se cred obligate a renunța la orice când chestiuni cari le ating direct sunt aduse în discuție. Țărâniștii nu reacționează din frică de a nu atinge susceptibilități ardeleni, și vice-versa. Iar basarabeni sunt și mai dezorientați.

Două sau trei pilde luate cu totul la întâmplare din bogata succesiune de contraziceri vor ilustra afirmațiile. În ședința de miercuri vorbea d. Vlad, pentru a pronunța, la un moment dat, antrenat de focul verbului: „Contest dreptul de grevă al funcționarilor și al muncitorilor“.

Era mai mult decât un paradox, era o enormitate ieșită din gura unui ministru. Ei bine, Blocul care elaborase proiectul de lege pentru mărirea lefurilor judecătorești, proiect care sancționa rezultatele grevei din luna noiembrie, Blocul care aprobase întrebarea d-lui Cuza, a aplaudat cu frenezie exclamația sălbatică a ministrului de Finanțe.

15/109
În privința ardelenilor, nu putea fi surprindere, dar cu atât mai mare trebuia să fie mirarea față de aplauzele țărâniștilor. Partidul Țărănesc este un partid radical. Este, afară de Partidul Socialist, cel mai înaintat partid din România. Programul pe care l-a votat comitetul de delegați la întrunirea de la hotel „Astoria“, și pe care îl admitem în mai multe din punctele sale, menționează precis apărarea drepturilor muncitorului și lasă să se întrevadă o colaborare posibilă. Or, prietenii muncitorimii de la orașe și cu atât mai mult țărâniștii, care știu ce va să zică a munci, dar care, din fericire pentru ei, au alte mijloace pentru a-și realiza revendicările, nu pot să nege dreptul la grevă fără a-și dezminți programul propriu.

O altă contrazicere tot atât de curioasă am avut în aceeași ședință. Deputatul basarabean Cazacliu făcu un aspru rechizitoriu în contra abuzurilor săvârșite de administrația de peste Prut. Afirmațiile erau grave și impresionante, și Camera asculta cu îngrijorare. La sfârșit ea aplaudă sincera expunere a basarabeanului. După cât știm noi, cine aplaudă este gata să-și însușească părerile oratorului și să tragă consecințele cari se impun. Deputații de astăzi, însă, aplaudă și apoi trag consecințe cu totul opuse. Aplauzele adresate basarabeanului însemnau dezavuarea guvernului de peste Prut, adică blamarea satrapului Inculeț. Dacă acele aplauze ar fi fost sincere, un vot de încredere provocat pe chestia interpelării ar fi trebuit să pună în minoritate pe ministrul delegat de la Chișinău. În loc de aceasta, Camera a trecut asupra interpelării pe care o aplaudase cu seninătate insensibilă unui hipopotam. Iar ministrul Inculeț a avut prilejul să suradă înțelegător din loja în care tocmai intrase.

Anomaliile de felul acestora sunt cotidiene. Să fie la mijloc derutarea sau lipsa de experiență? Nu, pur și simplu imbecilitatea.

Iată un termen geografic care dispare astăzi cu ajutorul câtorva toasturi ardente. Și am dori, dacă se poate, ca el să dispară și din jargonul întrebuițat în familie de d-l ministru Cicio Pop.

Este una din cele mai importante înmormântări la care asistă trimișii Europei civilizate, dar este în același timp cea mai formidabilă mistificare politico-culturală.

Ceremonia care se desfășoară astăzi între zidurile seculare ale capitalei ardelenne este de o nemaivăzută artificialitate. A trebuit trei trenuri speciale și o reclamă mercantilă pentru a aduce la solemnitate un public românesc și vor trebui înșirate pe străzi toate regimintele garnizoanei spre a ascunde fețele sumbre ale cetățenilor adunați la spatele cordoanelor.

Balele mieroase ale redactorilor de la *Patria* se vor așterne pe coloane festive și discursuri pompoase, al căror conținut am putea de pe acum să-l redăm: vor preamări vrednicia neamului care are o astfel de Universitate. Va vorbi Regele, va vorbi primul-ministru, vor vorbi rectorii celor patru universități ale României Mari, vor vorbi profesorii străini, vor vorbi studenții. Va fi un deir intelectual, și civilizația română înghesuită de veacuri la gurile Dunării va putea, în fine, să-și lărgească sfera de acțiune.

Dar, vai, din toate cuvântările va lipsi un adevăr – singurul. Vor spune oratorii ceea ce au avut în gând organizatorii festivității. Vor spune că inaugurarea Universității din Cluj este asemănătoare cu aceea a vechii universități din Strasbourg și profesorii străini vor confirma analogia. Vor arăta că ziua de azi nu ne aduce decât recâștigarea unui drept pierdut și răsplata unei munci depuse. Și totuși comparația este falsă.

La Strasbourg se inaugura deunăzi o instituție foarte veche care, deși întemeiată prin muncă germană și dătătoare de glorie eterne culturii germane, a fost odată franceză. O parte din clădiri și laboratoare fuseseră clădite de francezi. Profesorii francezi împărtășiseră de pe catedre luminile minții lor, și o puternică tradiție franceză se înrădăcinase acolo. Francezii intrau ca vechi stăpâni în *alma mater* de la Strasbourg, iar dascălii cari se suiau pe catedre reaprindeau o torță care fusese numai vremelnice stinsă. Ceremonia era legitimă, impunătoare. Nimic factice, nimic improvizat. Totul decurgea în mod natural. Era o reînviere! Se moștenește și acolo, e drept, o bună

parte din roadele muncii răbdătoare și trainice a germanilor, dar proporția era cu totul alta.

Așa este oare cu Clujul? Avem noi alt merit decât de a fi izgonit militărește pe unii din cei mai iluștri savanți ai Europei și de a fi numit prin decret câțiva tineri și simpatici înlocuitori? Oare aula în care se va ține festivitatea nu va purta pe toți pereții glorificarea istoriei maghiare? Oare sălile pe care se vor plimba invitații nu vor răsună încă de ecourile cursurilor de odinioară? Oare fiecare lucru nu va păstra încă întipărirea mâinilor maghiare care l-au produs, care l-au așezat în acel loc? Unde va fi autorul ieșit dintr-o minte românească? Va avea cineva modestia să recunoască acest fapt? Va deschide cineva ochii străinilor asupra adevărului?

Și, dacă este așa, care mai este rostul serbărilor? Când pui stăpânire pe un lucru la crearea căruia n-ai contribuit cu nimic, *chiar dacă ești în drept s-o faci*, mai ai oare motive ca să te fălești? Și, dacă o faci totuși, nu denotă aceasta o trufie cel puțin egală cu a neamului izgonit?

Dar se va spune: serbarea de astăzi este un simbol. Ea înseamnă cucerirea spirituală a Ardealului, după cucerirea materială de ieri. Este tot atât de fals. Cucerirea culturală nu se face prin banchete și discursuri. Ea va veni, dacă va veni, de-abia de acum înainte, iar sărbătorirea ei anticipată n-ar putea duce decât la decepții.

Și chiar dacă n-ar fi așa, solemnitatea e greșită. Ea se petrece într-un mediu care nu poate fi prefăcut. S-a ales Clujul care mai este încă un oraș cu desăvârșire maghiar. Oricare oraș ar fi fost mai indicat pentru celebrarea Unirii. Trimișii străini ar putea pleca foarte puțin convinși de dreptatea și de meritul nostru.

Dar, în fine, „Universitatea Daciei Superioare“ a luat ființă, cu toate greșelile și cu toată jignirea brutală a populației ungare. Promisiunile sunt mari și frumoase. Va putea însă ca să fie o continuare a Academiei de la Kólosvár? Sperăm! Dar modul în care s-au făcut numirile nu ne dă prea multă încredere.

MOTRU, SOCIALIST!

Încă o metamorfoză: d. Rădulescu-Motru, care și-a terminat plimbarea prin toate partidele burgheze, se îndreaptă, cu hotărâre în pas, spre socialism. Autor al piesei *Păr de lup*, o dată cu apropierea

primăverei, d-sa năpârlește din nou de culoare politică și își ascunde învechitu-i nărav sub o blană de un roșu incendiar. Într-o foaie săptămânală dirijată de d-sa, și în care nu de mult a insultat, cu ferocitate, muncitorimea, face să i se adreseze o propunere de a lua inițiativa formării și conducerii unui grup intelectual socialist, „Clarté...” Foarte emoționat de măguliri aduse prin propriul său ziar, d. Motru îi răspunde, printre nazuri încântătoare, că e gata să primească adeziunile ce vor veni și, prompt în a se transforma, marghilomanistul de ieri, își începu manifestul cu „Iubiți tovarăși!” Ce va zice însă d. Marghiloman, „șeful”, de această renegare și infidelitate, a noului „tovarăș” care, în elanurile sale intelectuale, trece de la conservatorism la revoluționarism cu atâta pruncească ingenuitate? Ce va face fostul său „șef”, d. Take Ionescu, cel care l-a văzut părăsind takismul antantofil și rătăcindu-se în țarcul d-lui Marghiloman, în momentul când invazia nemțească părea să se eternizeze în țară? Ce vor zice „intelectualii” solicitați să dea buzna la carnavalul politic și să se înșire la *cotillion*¹-ul pe care-l conduce d. Motru, coafat, deocamdată, cu tichiută roșie? Fi-vor ispitiți de atâta eroism în fața ridicolului? Îi cheamă oare cu o voce atât de irezistibilă oportunismul scandalos de cinic și tribulațiunile politicianului-filosof și filosofului-politician, care e d. Motru? Până vom cunoaște atitudinea intelectualilor înghesuși de manifestele d-lui Profesor nu e inutil să ne întrebăm dacă socialismul „clarist” al acestuia nu e o prelungire la codița „progresistă” a partidului conservator condus de d. Marghiloman. Căci, la urma urmei, se poate să nu fie vorba decât de o trădare simulată și convenită. Poate că d. Motru nu și-a schimbat părul: și-a pus perucă.

S-AU ÎNTELES!

Oligarhii au căzut de acord. Gluma cu Blocul parlamentar duce răză supărător; Parlamentul trăiește ca un organism bolnav, ținut în scaun de paralizie, dar trăiește. D-lui Take Ionescu i s-a urât să târcolească Ateneul, cu șapca trasă pe ochi, ca un individ care-și așteaptă rândul la poarta casei publice; d-lui Averescu îi e lehamite

¹ *Cotillion* (franc.) – dans de salon.

să-și mai zornăie pintenii pe trotuar departe de încăperea unde e cald și mașină de bucate. Iar d-l Ion Brătianu s-a plictisit ducând curte-nește Puterea, care de data asta s-a dovedit o târfă nu tocmai coruptibilă și simțitoare la grațiile și avuția pretendenților. Disprețuiții, deci, s-au întovărășit să încerce o răpire romantică, o escaladare peripețioasă care să le asigure posesiunea multdoritei și preainfidelei care i-a deprins un sfert de veac cu sfânta împărțășanie a moralei ei.

Cei trei tovarăși din trecut și-au scos mâinile din buzunare ca să opereze și altfel. Se vor înțelege mai târziu.

Au să reintre în imoralitatea obișnuită: d-l Brătianu mai mult ca orice amant oficial. Ceilalți pe apucate. În orice caz, Vaida, Blocul și toată „mitocănimea”, care a înconjurat cu vigoarea ei pe „Multpofitită”, va fi înlăturat iremediabil. Oligarhia își recâștigă drepturile decenare și porcoasa gospodărie renaște din scrumul acestei revoluțiuni mic-burgheze, care, dacă n-a satisfăcut toate clasele sociale și n-a suprimat exploatarea muncitorimii din sate și orașe, a gomit totuși pe boierii vicioși și sifilizați din culcușul dulce al Puterii și a împiedicat exercitarea instinctelor slăbite și triviale.

REPEDE!

În țara milionarilor îmbogățiți din speculă, din patriotism și samsarlâc, un minister și o primărie vor înceta curând plata salariilor. Jaful și dezorganizarea unei guvernări brătieniste de aproape șapte ani, nepăsarea măreață și lenea murdară și cea mai rușinoasă neputință a diverselor formațiuni ministeriale prezidate de d-l Ionel Brătianu ne-au împins până aci, puțin după eschivarea lor lașă din capul dezastrului. Publicul și funcționarii impresionați sau loviți de această situație să fie calmi și să nu uite cine sunt vinovații, cine sunt organizatorii dezorganizării. Guvernul actual a luat în mână frâne putrede. Trebuie susținut în încercarea lui de a cârpi ceea ce e peticit și de a înlocui ceea ce e furat. Nimeni, desigur, nu va fi lipsit de mânia și luciditatea necesară pentru a respinge cu sarcasm pretențiile liberalilor și ale vechii oligarhii de a relua puterea și a prelungi agonia trândavă a unui organism social descompus.

Dar pentru această fermă armonie dintre guvern și țară, declarațiile din Parlament și artificialul văzduh de libertate ce s-a creat de la o vreme prin semi-măsuri sunt insuficiente. Guvernul, timid și

bine intenționat, trebuie să caute în conștiința lui temeritatea și energia de a vroi ceea ce vrea, de a începe atacul tuturor bestiilor oligarhice cari înăbușe cu dimensiunile lor întunecate și greoaie orizontul acestui popor. Legile de realcăuire și de refacere să fie aduse degrabă în discuție. Impozitele asupra capitalului și asupra profiturilor să izbească drept și greu, în această țară de milionari în care funcționarii nu mai primesc leafă și populația nu mai are pâine. Și mai înainte de orice, situația externă cere grabnice limpeziri. Suntem în război între Brătianu și Rusia. Armatele roșii își plimbă victoria în toate direcțiile. Fără preget, acest guvern mic-burghez și democratic să așeze pacea la toate granițele noastre, cari nu vor fi călcate câtă vreme familia blestemată a tuturor poftelor și râvnelor și vanităților nu se va cocoța iarăși în cărucia poporului român.

Dar pentru asta o măsură se impune, urgentă, inexorabilă: demobilizarea totală, mijloc de îmbogățire prin economia ce rezultă din el, izvor de îmbelșugări prin brațele ce le înapoiază pământului și uzinei, garanție de liniște și libertate pentru guvern și pentru toți: căci se va înlătura puțința teroarei militare la care brătienii vor recurge, fără ezitare, ca să-și apere suprema citadelă, citadelă care trebuie neapărat prăbușită: *Banca Națională*.

SALUTUL UNEI PLANETE

O emoție mai mult: Marconi spune că semnalele confuze și netălmăcite întâmplare la stațiile de radiografie, cu o persistență care durează de ani și ani, sosesc de pe tărâmurile străine sferei noastre atât de relativ imensă. E prilejul unei amețitoare înălțări ale preocupărilor pământești absorbite în zilnicul nevoilor de tot felul. Să fie o farsă simplă și genială a inventatorului, care încearcă, de milă, să aline suferințele noastre prin atracția Supranaturalului? (Punem în acest cuvânt toată smerenia pe care o merită). O planetă neștiută, ființele ei, prin golorile surde cari ne despart, trimit semnale. Năzuințele lor flutură în haos înspre noi. E o stea, undeva, ca o lacrimă pe chipul imens al cerului, și ne vrea! Asta frânge cadrele preocupărilor noastre naționale, spulberă gândul grevelor, salariilor și mizeriile terestrului nostru răgaz. Mistică și nădăjditoare își ridică omenirea privirile suferinde înspre bobul de foc de pe boltă. Și

învățații își urcă în munți uneltele de privit, de ascultat și de pipăit necunoscutul, pentru a se apropia în mintea lor cu o treaptă infinit meschină de misterul rece al zodiilor. Astrologii moderni făuresc mai departe iluzia pentru copiii numeroși ai durerii: premiu îmbelșugat cui are să comunice cu orice planetă afară de Marte. Căci cu Marte – glumește spre încredințare lumea – s-a mai „vorbit“.

Societatea astronomică nu dorește un salut prea lesne realizabil, așa că cei ce ar stabili semnalizări extraplanetare ar avea de luptat nu numai cu invidia confrăților, dar [și] cu îndărătnicia marțezilor cari s-ar obosi neapărat să-i răspundă. Căci oricât de titanic s-ar strădui câștigătorul premiului, el nu-i va putea înlătura din calea eterată a mijloacelor sale de corespondență.

Vom asista, prin urmare, la nazurile acestui oropsit pământean față de curtenirile unei lumi splendid izolate. Și pe urmă? Cere-vom oare înțelepciunii acelor minți soluția nefericirilor noastre și răspunsul întrebărilor nedezlegate?

Sperăm noi mai mult în el decât el în noi! Nu vom avea catastrofala surpriză de a constata că suntem cele mai înțelepte viețuitoare din universul pipernicit – cu toată vechimea venerabilă ce se atribuie altor stele?

Trăiți, deci, numai de curiozitate.

CĂLUȘUL BASARABIEI

Spectacolul era curios, dar real. Deputatul Vasile Stroiescu citea expunerea situației din Basarabia, desfășurând firul ororilor fără de nume și fără de număr săvârșite sub guvernarea liberală: cenzură și stare de asediu; suprimări de ziare, bătăi, rechiziții, execuții, crime; o dezordine haotică și o lipsă cumplită a celor trebuincioase; stoluri de jandarmi, de funcționari și de aventurieri ai Vechiului Regat bântuind provincia Nistrului.

Și atunci d-l Iorga, făcând de pe fotoliul prezidențial, dădu glas enervării surde ce cuprinsese Parlamentul: îi era „totalmente“ imposibil să mai asculte adevărul. Băncile liberale, numai băncile liberale, au aplaudat și au susținut gestul de silnicie al președintelui care, în cele din urmă, a luat interpelatorului cuvântul și a suspendat ședința.

Cu abținerea șireată, nemernică și lașă a Blocului – care păstra tăcerea –, cu aprobarea zgomotoasă a patrioticului grup liberal, s-a săvârșit această stâlcire a adevărului, spre bucuria celor ce au instalat în Basarabia regimul atât de cunoscut, spre desfătarea naționalelor simțuri ale d-lui Iorga și spre marea liniștire a guvernului.

Un Daniil Ciugureanu și un Inculeț au răspuns unei comunicări incomplete cu insulte bine aplaudate de liberali.

Și deoarece naționaliștii, țărăniștii și socialiștii tăceau, liberalii singuri apărau și salvau guvernul.

Îl apărau, căci comunicarea d-lui Stroiescu lovea punctul de îmbinare al intereselor vechii oligarhii cu ale neooligarhiei ce se desemnează. Liberalii își apărau trecutul, reprezentat în acest guvern prin ministrul Inculeț. Inculețul acesta este linia minunată ce înseamnă despotismul fostelor guvernări oligarhice cu democrația spălăcită și șovăielnică a guvernului actual. Inculețul trebuie izgonit și procedeele sale trebuie părăsite pentru ca promiscuitatea, care a luat naștere în Cameră între cele două regimuri, să fie sigur și pe deplin stârpită. Să treacă guvernul de o parte sau de alta a baricadei; să-și definească predilecția pe care o are pentru una din cele două luntre aflătoare pe apele politicii noastre interne, pentru a nu risca că-și bălăcească acrobaticu-i trup printr-o cădere. E intolerabil să dăinuiească starea de asediu și cenzura în provinciile alipite, pe când Vechiul Regat trăiește cu iluzia libertății. E tot așa de intolerabil ca *suspendarea* stării de asediu să nu se transforme grabnic în restabilirea deplină a garanțiilor constituționale, acum când avem un parlament pe cale de a desființa jandarmeria. Guvernele au destule mijloace de a abuza de puterea ce li s-a încredințat (tot așa cum o Cameră poate lua cu forța cuvântul unui deputat care nu minte), pentru a se mai putea teme de reîntronarea libertăților și de o ieșire din incoerență.

GUVERNUL FRICII Proprietarii și toporul

Guvernul oligarhic de ieri se temea de un lucru: de revoluție, de democrație. Guvernul *quasi*-democratic de azi tremură ca o salcie bătută de toate vânturile. O apostrofă a liberalilor îl intimidează; o

incantadă a nedisciplinatului domn Iorga îl bagă în răcori; un glas de pe banca socialistă îl îngâlbenește, iar rățoiala unui militar de la Marele Cartier îi face părul măciucă. În consecință, cei șapte, opt sau zece miniștri ai cabinetului fac impresia unui șir de saltimbanci pășind pe o sârmă și pipăind, cu mâinile întinse deasupra abisului ce se cascadează de o parte și de alta, un echilibru instabil și capricios. Cu fiecare ședință parlamentară, baraca ambulantă a trupei ministeriale scârțâie din osiile-i vechi, se zdruncină pe arcurile-i obosite. Miniștri rostesc discursuri cari, ca și poemele lui Mallarmé, trebuie să aibă întreite sau împătrite înțelesuri, pentru ca toată lumea să fie satisfăcută. Și, cu o cheltuială de o jumătate de milion pe zi, Parlamentul se mulțumește să amuze publicul din tribune, atât de solicitat și de matineurile altor companii dramatice. Deci, pacea cu Rusia n-a fost încheiată; posesiunea teritoriilor de peste Prut nu ne-a fost chezășuită; bugetul n-a fost alcătuit; noile impozite n-au fost aduse; din programul Blocului nu s-a realizat încă nimic și de pragul falimentului nu ne-am depărtat cu un centimetru; sub arme așteaptă sute de mii de oameni; Regele continuă să facă politică de partid; amenințarea decretelor-legi atârnă mereu deasupra noastră, căci aceste Camere ieșite din vot universal și acest guvern de emanație parlamentară n-a luat nici o măsură de garantare a libertății și a controlului național: nu suntem la adăpostul loviturilor de stat ale Majestății Sale. S-ar părea că guvernul are o singură preocupare: să dureze, să dureze și atât, în virtutea unor obscure și neînțelese legi de mecanică politică. Căci până astăzi încă n-am asistat la îndeplinirea unui singur act de guvernământ franc și dintr-o bucată. Pus în fața problemelor zilei, guvernul le pipăie, le dezmiardă, tremură și suspină ca un seminarist timid alături de o femeie pătimașă. Să nu ne mirăm, deci, când, printr-o intervertire a ordinii naturale, „problemele” singure vor purcede la fapte.

Sub un guvern șovăitor și fricos, proprietarii se adună să-și discute interesele.

Există o boală de ochi care se cheamă daltonism și face ca suferindul să nu vadă culoarea roșie. Oameni așezați, proprietarii nu văd nici ei roșul care, din toate părțile, inundă cercurile imense. Altfel nu s-ar fi adunat să-și proclame dreptul de a trăi din trândăvie și exploatare, iar cel mai idiot dintre dâșii n-ar fi prevenit pe chiriași că îi va izbi cu „toporul în cap”. Dacă lucrurile vor ajunge la „topor”, domnule idiot, fi sigur că toporul chiriașilor, toporul celor mulți e mai sprinten și mai greu decât cel pe care brațele voastre

grase și tremurânde încearcă să-l ridice asupra poporului. Dacă lucrurile ajung la topor, e timpul să spunem chiriașilor că ei fiind numărul, ei sunt forța și ei sunt dreptul. Și de la ei trebuie să pornească înspre guvern îndemnul de a lucra, de a acționa grabnic, cu toponul legilor, pentru ca mai târziu să nu se miște satărele peste cefele celor osânzoși și puțini.

PACEA INEVITABILĂ

Vin știri din toate capitalele că miniștrii popoarelor înfometate și rărite de pe urma războiului se pregătesc să așeze între țările lor o sinceră pace a muncii, nesocotind draconismul zadarnic al Tratatului de la Versailles și uneltirile semănătorilor de cenușe și de sânge. După ce Anglia însăși a intrat în negocieri cu Sovietele, dând astfel un asigurator exemplu micilor bărbați de stat din Orientul antantist, iată Italia libertară și nervoasă declarând, prin glasul d-lui Nitti, că s-a decis să rupă cu o politică dușmănoasă față de trei sute de milioane de suflete excomunicate din viața continentală de interesele unui pumn de burghezi, gata să devasteze din nou omenirea pentru a-și umple pivnițele cu aur. Și, după cum o societate în care se munceste și în care roadele muncii sunt pe drept împărțite producătorilor n-are a se teme de reluarea relațiilor cu bolșevicii, de asemenea popoarele decise să trăiască pe urma trudei lor nu pot persevera în sălbatica atitudine de până acum față de Germania. Trebuie dată acestei țări puțința de a produce, spune d-l Nitti, de vreme ce i se pretind despăgubiri de război. Aci e însă partea cinică a discursului: nu vă speriați și nu mai gătuiți Germania dacă vreți să poată plăti!

Oricum, este însă de reținut că Anglia și Italia s-au îndrumat de-a binelea înspre pace; că Franța singură, condusă de Millerand, persistă în deșert în politica versailistă, pierzând astfel în chip de deplâns pasul în marșul înaintaș al lumii. Pace cu vrăjmașii de război de ieri. Pace cu oștirile muncii. Inevitabil, țara noastră se îndreaptă, la fel cu Anglia, Italia, Polonia, Cehoslovacia spre aceleași încheieri. Pacea cu Germania va trezi, prin schimb, industria și comerțul nostru din amorțirea în care zace de șase ani. Pacea cu Sovietele va risipi neliniștea internă, va pune căluș reacțiunii, va satura pe lacomi și hrăpăreți. Pacea rusească va consfinși poporului nostru mărțul dar

al revoluției: *Basarabia*, provincia pe care capitaliștii de la Versailles ne-au tăgăduit-o. Ea va mulțumi, prin renunțarea și dezinteresul ei fără seamăn, chiar pe cei mai intransigenți naționaliști și mai nesățioși burghezi români, care n-ar fi putut spera de la nici un alt guvern rus retrocedarea Basarabiei și expedierea tezaurului de la Moscova. Și va însemna în istorie prima pace leală și blândă, în care adversarii n-au căutat să statornicească între ei raporturi întemeiate pe forța, pe victoria și pe egoismul unuia din ei.

Și pe urmă, pacea politică, la care ajung, sub porunca popoarelor, diplomației, va face loc păcii sociale pe care o cer vremurile și o impun mulțimile.

„PARTIDUL PROVOCĂRII SOCIALE“

Pe trei coloane, hărăzite prin obicei reclamelor plătite, *Presa Capitalei* publică apelul către națiune al colonelului Slăniceanu în numele „Partidului Ordinii Sociale“. Nemulțumit de mersul treburilor publice, bravul Moș-Teacă a descălecat în arena politică și, după cum e uzul, și-a manifestat fierbintele sale doruri de îndreptare prin chemări și tromboane menite să fie ascultate de „întreaga suflare românească“, fără deosebire de rit și de clasă. Intelectuali și muncitori cu brațul sunt convocați la o mare întrunire. Colonelul vrea neapărat stărpirea anarhiei și bolșevismului, deși e foarte probabil că are cunoștință de existența unui guvern și a unui parlament față de care propria sa acțiune, dezbatută de orice legalitate și de orice îndreptățire, e neapărat anarhică și bolșevistă. Asemenea agitații și-aveau rostul pe vremea parlamentelor de mameluci ai vechilor partide și pe vremea alegerilor silnice din sistemul cenșitar al celor trei colegii. Astăzi însă „omul ordinii sociale“ devine cel mai sfidător rebel, când prin scremete sale neputincioase năzuiește a influența lucrările unor Camere populare și ale unui minister strict constituțional.

Asta ar fi tot ce am avea de spus dacă provocatorul ar fi un militar sau un cetățean cinstit și capabil de bună-credință. Dar la apelul militarului exclus din cadre pentru escrocherie, se asociază pe față „Sindicatul proprietarilor urbani“, banda pântecoșilor cari vin să revendice dreptul de a exploata populația Capitalei, imensa mulțime a chiriașilor, a lucrătorilor, funcționarilor și intelectualilor nevoiași.

Nu se poate spune, deci, că am mai trăit vremuri de mai desăvârșite libertăți ca acestea. În mijlocul Bucureștilor, sub privirea ironică și indulgentă a gloatelor, a celor mulți, a celor săraci și chinuiți de griji, se adună un pumn de făpturi grase și averse să proclame nevoia lor de trai numai din venituri, de a consuma fără a produce, de a pompa în gâtlejele lor putrezite de băuturi și cămuri suculente ultimul sânge și ultima vlagă ale sărăcimii. Acesta e un apel și o ispită pentru cea mai de pe urmă răbdare a românului. E provocarea claselor dominante cari se încearcă să iște lupta decisivă, să dezlănțuie măcelul de stradă, până ce nu va fi scăpat din mâini toate armele de opresiune. Avem speranța că guvernul nu s-a intimidat încă de zvârcolirile nesățioșilor și că întârzierile suspecte cari se pun în aducerea unor anume legi în discuția Parlamentului se datoresc cu totul altor cauze. Căci, altfel, dreptul plutocraților de a zădărnici activitatea Parlamentului stărnește neapărat dreptul mulțimilor de a stimula și susține energic această activitate.

„LANDTAG-UL“ ARDEALULUI

În locul desființatului și compromisului „Consiliu dirigent“, *Foia germană* din Sibiu preconizează înființarea unei diete provinciale, a unui *Landtag*¹ ardelenesc care să mențină și să organizeze autonomia de până azi a Transilvaniei. Ideea este, desigur, pe placul tuturor națiunilor minoritare de peste munți, de deasupra cărora s-ar îndepărta amenințarea unei terori venită să înlocuiască, amănunt cu amănunt, urgia de altădată a maghiarilor. Interesele și sentimentele populației române, de altfel, sunt departe de a se opune unei astfel de măsuri de largă descentralizare administrativă; numărul, organizarea și cultura acestei populații îi dau puțința să înfrunte orice luptă, dacă luptă va fi, mai ales în cadrele secundare ale Regatului, unde vor găsi întotdeauna, față de orice atentat, asistența covârșitoare a românilor de dincoace. Aceleași interese îi dictează chiar o atitudine favorabilă ideii de autonomie. S-ar împiedica astfel formarea unei oligarhii ardelenice care, din București, să pună la cale exploatarea provinciei lor, cu entuziastul concurs al partidelor și bărbaților de

¹ Adunare obștească, parlament (germ.).

stat de la Dunăre. S-ar înlătura categoric orice bănuială și orice acuzare de asuprire a naționalităților, cari altfel sunt necesarmente îndepărtate din guvernarea bucureșteană, unde ele nu pot răzbate decât prin filtrul de granit al Carpaților. Și ar fi singura garanție de ordine, de concordie și de largă libertate a provinciilor, a tuturor provinciilor alipite: autonomia. Orice s-ar spune și oricât s-ar zbârli șoviniștii noștri, România Mare, fără a fi la fel cu răposata Ungarie, nu mai este însă un stat național absolut. Ungurii, secuii, sașii și rutenii, ca să cităm doar grupările etnice mai impozante, pot fi șterși, după sistemul maghiar, de pe tablele statistice, în realitate însă, ei nu vor continua mai puțin să dureze. Viața, de acord cu noile principii cari o călăuzesc și cari pretutindeni se proclamă, este un drept al lor, după cum este și un drept al nostru. Deosebirea constă în aceea că actuala administrare a țării compromise simplul lor drept la existență, pe câtă vreme sistemul preconizat de ei nu supără decât interesele și micile vanități dictatoriale ale câtorva intelectuali ardeleni, cuibăriți cu discursuri și gazete în micile vanități dictatoriale ale Bucureștiului.

TÂRFA VIRGINALĂ

Deși suntem pentru o cât mai largă descentralizare administrativă, încercăm un sentiment penibil auzind pe d-l ministru Inculeț cum apără un regim de *quasi*-autonomie basarabeană și bănuim că am trece prin momente la fel în fața unei târfe cocoțate în amvon și cuvântând pentru virtute. Ideile scumpe sufletului nostru suferă o cumplită denaturare de îndată ce le găsim mestecate în guri impure. Și, după cum o proxenetă propovăduitoare de morală suscită imediat bănuiala că ar vrea să sistematizeze spre folosul ei exclusiv prostituția, tot astfel un politician dubios, necinstit, debitant de vorbe mari și de fraze sublime, și care susține părerea autonomiei Basarabiei, e suspectabil că o face stimulat de niște motive cari n-au nici în clin nici în mână cu ideologia.

D-l Inculeț, ministrul corupt și coruptibil, politicianul tuturor partidelor, vrea o reformă agrară separată pentru Basarabia. Condițiile de proprietate, zice d-sa, nu sunt la fel în Vechiul Regat și în Basarabia. Legea agrară de la București nu-și poate găsi aplicare peste Prut.

D-l Inculeț ar avea în aparență dreptate. Dar uită că legea „noastră” agrară prevede cazurile excepționale și le specifică: bunăoară stipulează felul în care se vor face expropriile în Bărăgan, în Dobrogea, unde populația e mai rară și nevoia de pământ mai puțin simțită. Și aceeași lege poate, printr-un simplu adaos, să-și extindă dispozițiile și peste Prut, ținând seama de condițiile agrare de acolo. După cum nu e nevoie de legi speciale pentru Bărăgan și Cadrilater, e de prisos să se facă exproprieri de felul acesta în Basarabia.

Dar d-l Inculeț, studentul revoluționar și sărac de acum trei ani, Constantinescul Basarabiei, profitorul de război și de revoluție, îmbogățitul pe care-l denunțăm celor în drept spre a-și justifica milioanele, ține să păstreze sub pumnii săi încăpători bogățiile nefericitei provincii, unde, în numele democrației și libertății, își continuă jafurile fără pereche, devastările fără scrupul și evoluțiile cinice și perverse de namilă capabilă să suporte toate rușinile.

PRIZONIERUL REGAL

Felul cum se desfășură evenimentele de la noi îndreptățește acest titlu care nu vizează pe prințul Carol, în sfârșit liberat, ci pe regele Ferdinand însuși. De nenumărate ori situația unui guvern emanat și sprijinit cum nu se poate mai constituționalicește pe covârșitoare majorități parlamentare, s-a găsit zdruncinată, primejduită, din pricina inexplicabilei și despotice împotriviri regale. Opoziția vechilor partide, gruparea brătienistă, redusă în Parlament la neputință, se revanșa cu multă reușită în culoarele Palatului și ceea ce nu izbândește larmei zadarnice și obstrucționiste din Cameră, aduce în schimb depline succese celor ce se înalță cu șoapte și minciuni la nivelul regeștilor urechi.

Zvârcolirile inutile ale d-lui Aurel Vlad și ale întregului guvern pentru a scoate autoritatea legiuită de sub controlul generalului Prezan, favoritul, pentru duble motive, al Palatului și al Brătienilor; întârzierile suspecte și enervante puse de Rege în semnarea celor două legi așteptate de țărâtime și de proletariatul felurit al orașelor; și toate trecutele acte de guvernare absolutistă, arată că Ferdinand I, prizonier în palatul său, singur în fața poporului din ce în ce mai

potrivnic, s-a năvălit cu desăvârșire în deprinderea căpătată în doi ani de teroare marțială de a semna decrete-legi în fața cărora a văzut lumea umilindu-se fără crâcnire. Dar absolutismul a fost funest până și Hohenzollernilor din disciplinatul Berlin. N-avem motive să-i credem pe români mai docili decât nemții. Contra Kaiserului bucureștean se ridică de pe acum Parlamentul. Căci asta e interpretarea textului rece și categoric al comunicatului din Țara Nouă. Legea agrară, așteptată de milioane de țărani, și legea chiriilor, cerută de sute de mii de chiriași, se prăfuiesc pe masa de lucru a unui suveran încercuit de adulările sau de amenințarea câtorva politicieni chiaburi și nesățioși. În contra întregului popor din cetăți și din sate, prizonierul încoronat își strânge jur-împrejur favoriții și, pentru ca armata să nu-i lipsească, menține în fruntea ei pe Prezan. Intrigi de club, socoteli de cabinet! Până se va trece la aplicațiuni și rezolvări pe teren, să luăm aminte și să atragem atenția celor în joc că taberele încep să se despartă: Parlamentul și-a avertizat Regele.

SOVIETELE LA LISABONA

Pe când la București un Hohenzollern bate din pinteni, trăgându-și pe ochi coroana „căzută pe-o ureche”, steaua roșie a revoluției izbucnește pe cerul în tândări al celui mai depărtat promotoriu continental. Muncitorimea Portugaliei a cucerit, prin grația numărului și a dreptului pe care îl dă numărul și munca, Puterea, și la această oră plutocrația republicei burgheze străbate pe mări drumul exilului spre posomorâtele țărmuri britanice, pe cari s-au întipărit și s-au șters – sunt zece ani de atunci – pașii izgonitului rege Manoil de Braganza. Încă un popor liberat și răzburat pe lăcomia nobililor și bogaților, cari, în cazul de față, sunt cei mai măreți și groaznici negustori cântați de valul oceanului. Se prăbușește azi oligarhia seculară de armatori cari au organizat expediții și au tocmit curajul căpitanilor de mare și au folosit vântul, pânzele și cântecul și deznadejdea vitează a osândiților la moarte pentru a trage între lumi dâra nesigură și aducătoare de aur. Printre cei dintâi au pregătit și au folosit știința, robită setei lor de bogății și instalată solemn în vechea Universitate a lui Denis, încă dintr-al XIII-lea secol. Prințul Henric apoi, instalat, în văzul oștilor, pe o stâncă, dimpreună cu oceanul de

înving depărtările, cu hârțile care-i strângeau sub minte apele și pământurile, și compasele de lemn sub care ținea punctele infini-
tului. Și poveștile lui Diaz, și cruzimile lui Vasco da Gama care da
foc echipajelor și năvilor străine, și nenorocirile bănoase ale lui
Alvarez Cabral și victoriile lui Albuquerque asupra flotei arabe,
mercenarele Veneției și dezastrul final care a sărăcit norodul, nu însă
și plutocrația, cu răpirea de către olandezi a celei mai frumoase
colonii, până la funestul Tratat de la Methven, în 1703, cu englezii.

Oligarhia marilor porturi aservea țara, economicește, Mării
Britanii, pentru a-și asigura ultimele comori cu ultimele colonii, în
contra voinței unanime, exprimată cincizeci de ani mai târziu în
sforțările patriotice ale marelui Pombal. Toate nenorocirile ace-
stei țări au decurs de la acel tratat care n-a cruțat-o nici de războaiele
istovitoare și nesfârșite ale lui Napoleon, nici de intervenția absurdă
și silnică în războiul european. Sub constrângerea nemiloasă a
oligarhiei britanice, poporul portughez a risipit partea sa de sânge și
de aur în ultima aventură a capitalismului. Iar astăzi oligarhia indi-
genă, complice la crimă, ispășește. Pe locul republicei burgheze,
tolerată de protectorii nedoriți, se împlântă, liberator, steagul roșu. Și
chiar de-l vor doborî tunurile flotei engleze și-l vor sfâșia baionetele
spaniole, el și-a fâlfâit fâgăduințe către popoare, salutul către
frățescul tovarăș de pe târâmurile de gheață și avertismentul impla-
cabil către nefericiții care-și trag coroanele pe pleoape și-și suflă
ochelarii cu aur, ca să nu vază.

POPII ȘI CENZURA ROȘIE

De data asta, *Presa Capitalei* se indignază pe fapte precise și,
oarecum, dovedite. Lucrătorii din nu știm care atelier tipografic au
refuzat să culeagă un articol scris de un popă pentru o foaie
bisericească.

Sfinția Sa era de părere că muncitorii nu visează decât chef și
grevă, adică un fel de viață îngăduită numai misiilor dumnezeirii,
căci nu se poate susține că sfânta lor meserie e altceva decât o
veșnică grevă, foarte remuneratrice, și un chef nesfârșit agrementat
cu mezelic de colivă. Deci, dacă muncitorii și-au permis a refuza

să-și aplice singuri tifele oferite în gest de binecuvântare de mâna
blajină a servului ceresc, au exercitat, zice-se, *cenzura roșie*. Atentat
la libertatea „Ideii“, a „Cuvântului“ și a toate cele sacre, deci. Sun-
tem de acord. Orice fel de cenzură e o silnicie și o crimă, dar numai
atunci când ea nu este o ripostă dată unei alte cenzuri. La noi, cen-
zura se exercită de sus, în Ardeal, în Banat, în Bucovina și Basa-
rabia. În Vechiul Regat, libertatea presei este doar provizorie. căci
cenzura și starea de asediu sunt numai „suspendate“ și amenințarea
lor nu e definitiv înlăturată.

Câtă vreme va exista pe teritoriul românesc un singur colțișor
urgisit, câtă vreme nu se vor restitui poporului garanțiile consti-
tuționale definitiv, *cenzura roșie* și greva politică nu sunt decât
măsuri de apărare, legitime riposte ale claselor oprimate în contra
burgheziei stăpânitoare.

CUM A CĂZUT GUVERNUL

Rostul colonelului Boyle pe lângă Regină • Rostul Reginei în politica internă

Nu trebuie să căutați numai în mâinile fraților Brătianu capătul
sforilor care diriguiesc gesturile Măriei Sale Ferdinand I, ori tresă-
ririle intempestive ale generalului Averescu. Cert e că prăbușirea
celui mai democratic regim de până astăzi se datorează în bună parte
subminării lente și lațurilor perfide pe care le-au întins cu sânguință
liberalii. Jocul lor e abil. Își lovesc cap în cap adversarii, până ce,
într-o bună zi, toate capetele vor fi sparte și Regele va fi nevoit să
aleagă între brătieniști și muncitorime. Pentru moment, ultima
victimă e generalul Averescu. Oamenii cari îl înconjoară sunt o
chezășie pentru reacționari.

Regina Maria în slujba Brătienilor

Cui se datorează, însă, ultima lovitură? Ea a înlesnit și a grăbit
sfârșitul, pe care-l așteptau liberalii, firește. Dar de data asta, intriga
care i-a servit atât de bine le-a scăpat din mâini. Meritul răsturnării

guvernului Vaida revine, pe deplin, reginei Maria. Amestecul nevestei Majestății sale în politica țării nu e un fapt nou. Călătoria laborioasă, costisitoare și zadarnică prin străinătăți, pentru a colabora la dezastrul condus de d-l Ionel Brătianu și a împărtăși umilințele acestuia prin cancelariile apusene, e unul din titlurile de glorie pe cari le revendică însăși Regina. Ultimul ei act politic a fost însă faimosul *interwiev* de acum câteva zile acordat unui ziarist american și pe care ziarul nostru l-a reprodus la timp.

Regina se declara contra capitalului străin, în chiar momentul când ministrul Vaida părea a fi reușit să încheie la Londra împrumutul extern. Orice eforturi ulterioare deveneau de prisos. Dar regina Maria și-a continuat pe lângă Rege campania sa în contra guvernului. Inteligența ei ageră și voința-i dărză au stăpânit firea dolentă a Soveranului și ministrul Vaida a fost trimis prin fără-fir la plimbare, ca un simplu servitor de legațiune.

Rolul colonelului Boyle

Perseverența Reginei are însă un stăpân: pe aventurierul canadian colonelul Boyle, reprezentantul trusturilor americane de petrol. Pentru a se inocula sub pielea suveranilor români, acest om, care a trecut prin toate mizeriile, a acceptat toate întrebuițările. Rolul de spion intim al familiei regale pe lângă prințul Carol, de divorțator și de intrigant în trista căsnicie a acestuia, l-a înzestrat pe aventurier cu suficiente titluri la recunoștința regească. Regele a reușit să înduplece pe prinț și să-l expedieze pentru înconjurul pământului. În ochii reginei Maria, ca și în ochii regelui Ferdinand, Boyle e un camerier devotat și aducător de mari servicii dinastiei. Indirect, prin insistențele suveranei și direct la urechile lui Vodă, capitalistul Boyle a izbutit să debarce brutal pe Vaida și să-l aducă la putere pe generalul Averescu.

Rasputin de speță nouă, Boyle a ajuns să influențeze în chip hotărâtor voința suveranului, destinele țării, prin umilință: a scotocit în albia și în dulapul cu rufe al Hohenzollernilor din Orient.

Care-i e interesul însă? Simpla speranță de a izbuti în tentativele sale de a acapara petrolul românesc, prin guvernul Averescu. Nu discutăm avantajele sau dezavantajele unei tranzacțiuni petrolifere cu americanii. Am vrut numai să arătăm cum cade, mulțumită unor servicii de țucal, un guvern parlamentar în România Nouă.

Cerem iertare cetitorului de a-l fi plimbat prin tot ceea ce se cheamă atât de impropriu „culise politice“, adică prin toate atenansele și latrinele trăsând a putregai și amoniac pe unde se pregătește și se mașinează spectacolul fotografic al guvernelor noi. Dar trebuie știut că în România anului 1920, întocmai ca în Belucistan sau în Abisinia, un aventurier, gudurat la picioarele tronului sau pitit în măsuța de noapte a dormitorului regal, poate înrâuri după plac politica, guvernele, parlamentele și legile unui popor. Colonelul Boyle a izbutit să ridice pe umerii săi de ex-hamal întreaga clădire constituțională a țării și să o arunce în tândări la picioarele Brătienilor, mulțumită numai nasului său care a știut să adulmece, fără nici un fel de senzație, toate întâmplările unei familii domnitoare, toate detaliile ce ar fi trebuit ascunse ca niște rufe purtate și vechi. Detectivul Boyle, căci a spionat pe Zizi Lambrino-Hohenzollern și pe soțul său, *camerdinerul*¹ Boyle, căci supraveghea până și conturile reparațiilor și instalațiilor electrice din Palat, după ce a dispus izgonirea unui guvern și aducerea guvernului cel nou, își continuă uneltirile capitaliste pentru acapararea petrolului românesc. Fără îndoială că actualul cabinet îi pare propice, fără îndoială că va avea tot sprijinul pe care l-a mai avut pentru a învinge eventualele nazuri ale unuia și altuia dintre miniștri. În acest scop au și sosit, în ultimele zile, în București, cinci financiari americani, oameni ai trusturilor canadiene, și au fost găzduiți la Boyle, care conduce tratativele. Sfortările vor fi îndreptate, firește, asupra ministrului de Industrie și Comerț, căruia îi trimitem încurajarea noastră fraternală și îndemnul la rezistență: nu pentru că am fi în contra capitalului străin, generator de muncă constructivă și merit fatalmente expropriării prin socialism. Dar trebuie oprită vânzarea furișată, tainica găinărie a aventurierului deprins să urce orișunde pe scara de serviciu. Bogățiile unei țări nu se vând, ca desenele obscure, pe sub mână, nici nu se escamotează febril și dosnic, ca prezervativele. Târgul cu finanța străină trebuie făcut la lumina zilei, în știința tuturor, cu glas tare, cu oferte de ambele părți, precise. Ci nu cu sosiri senzaționale de străini bizari, cu șoapte și cotrobăiri de fuste, la hanul din str. Romană al canadianului suspect.

¹ *Kammerdiener* (germ.) – camerist, valet.

NOUL GUVERN ȘI CHIRIAȘII

În numele ministerului chemat să salveze oligarhia din naufragiul pregătit de timpuri, un ministru s-a grăbit să facă declarații asigurătoare pentru chiriași. E o faptă abilă și e faptă bună. Guvernul ține să-și asigure concursul marelui număr, pentru cazul, îndeajuns de probabil, al unor alegeri noi. Popularitatea d-lui general Averescu la orașe e în mare scădere de când pe firmamentul înnegrit de fumul uzinelor a izbucnit steaua largă a doctorului Lupu. Venirea la putere a generalului, pe urma unor sfetnici izgoniți de regele Ferdinand, pentru că i s-au propus spre semnare două legi în folosul săracimii, a stârnit consternare și grijă. Astăzi d. Trancu-Iași liniștește mahalalele și asigură pe proprietari: vom veni, spune d-sa, cu o lege conciliantă care să țină seamă de toate reclamațiunile. Din această lege lipsesc „măsurile extremiste“ ale dr.-ului Lupu. Deci contractele se vor prelungi și chiriașii pot ofta ușurați; proprietarii au să urce chiriile mai puțin cămătărește decât poșteau; iar burghezii și ciocoacele care-și tolănesc trândăvia prin câte patru-cinci apartamente sunt liberați de obsesia de a găzdui în salonul albastru pe un biet celibatar escrocat de speculatorii de locuințe, iar în camerele violet și roz un modest menaj de lucrători sau funcționari fără adăpost.

Legea care se anunță se mărginește să mențină mizeria *in statu quo* și să se împotrivescă, în chip aproape platonice, agravării ei. Nici o grijă pentru cei ce putrezesc în umezeala subsolurilor, ori se înăbușe în marderde, ori își sfârșesc cancerul și ftizia prin bordeile întesate de familii palide, murdare și blestemat de numeroase. În schimb, doamnele mari, amenințate o clipă, în supraconfortul lor, vor avea unde să-și fumeze țigarea, apoi unde să ia ceaiul, și la urmă unde să cedeze amantului spilcuit sau robustului pilot de la automobil, fără ca soțul, ocupat în biroul care dă în biblioteca de lângă sufragerie, să audă măcar ecoul suspinului final.

SĂRIȚI, BOLȘEVICUL!

Un entuziasm năbădăios s-a revărsat în paginile presei burgheze, o frenezie mișcă pe coale [...] * incriminările politicianilor cari își

* Contexte cenzurate.

simt sub hârtie [...] * și cuvintelor. Bujor, tovarășul sinistrului Racovski, visul negru-roș al Brătienilor, a fost [...] * prețuită, incomparabila noastră Siguranță. către care urcă insuficient fumegarea frazeologică [...] * ca să scrie. Liber curs veseliei burților. Burghezi, plesniți limbile de cerul gurilor voastre [...] * pe mutrele rubiconde și grase [...] * într-o felicitare în care tremură [...] * progresiv. Și lătu-ralnic, sau pe deasupra bairamului oligarhic, se insinuează șuierul insistent al defăimării și al învinuirilor mincinoase. Arestarea lui Bujor dovedește legăturile dr.-ului Lupu cu Lenin și Troțki. Prezența lui Bujor în țară confirmă complotul bolșevist al socialiștilor noștri cu trimisul lui Racovski. Racovski! brrr, ce fior rece și ce acuzare grea: ești în contact cu Racovski! Ei bine? nu-l cunosc pe acest om, dar teama pe care o inspiră mă atrage. Ce păcate are? A făcut sam-sarlăcuri, ca orice ministru care se respectă? A luat bani din fondurile secrete? A fost simbriaș al poliției? A transfugit și a fost mandarin al regimului și sfetnic al tronului? A ordonat împușcarea țărănilor la 1907 și a măcelărit muncitorimea? A fost, în sfârșit, bărbat de stat român? Nimic din toate astea. Brătianu îl ținea în arest la Iași. Într-o zi de mai, când Capitala noastră de restriți era în stăpânirea revoluționarilor ruși, Racovski a fost liberat, fără violență, și trecut Prutul. Ar fi reușit ușor să devasteze Iașii, să proclame republica și pacea separată, să distrugă țara procedând ca un vrăjmaș. S-a mulțumit, din fericire, să țină un discurs socialist în Piața Unirii și să lase soarta poporului și a războiului în mâinile conducătorilor noștri de atunci. Regele se ascunsese la Bicz.

O dată cu Racovski a scăpat și locotenentul Bujor, cel arestat pentru o cuvântare funebră la mormântul unui tovarăș căzut pe front „pentru o cauză care nu e a lui“. Cuvinte veridice dar imprudente sub regimul mortuar al Curților Marțiale. Bujor știa ce-l așteaptă. Și-a complicat vina cu o dezertare, nu și-a agravat însă osânda care avea să rămână aceeași: executarea. Astăzi este condamnat în contumacie, deci procesul va fi revizuit și va fi rejeudecat, sperăm, pentru un delict pur militar. Dar vina lui s-a generalizat în curând. Politica de escroci a guvernărilor noștri din 1918 e o politică a dezertării, nu în străinătate, ci *la inamic*. Luăm de mărturie cuvintele Reginei: în 1918, numai ea și generalul Berthelot „mai credeau“. În momentele de cari vorbește Regina, socialistul Bujor, după cum

* Contexte cenzurate.

chiar *Viitorul* afirmă, era arestat de trupele nemțești la Odessa: atât de bine se potriveau actele socialistului cu interesele dușmanului. În aceeași vreme sora d-lui Brătianu se afla în legături epistolare cu [...] * Bujor a fost dat pe față la Odessa, la schimbarea numelor va-poarelor românești în *Revoluția Socialistă* [...] * și înțelegem groaza exasperată a [...] * înțelesuri. Se mai spune că Bujor a ordonat arestarea parlamentarilor români, în timpul când pocnetul execuțiilor sumare răsuna la toate răspântiile Moldovei. Nici unul din plimbătorii cu [...] * n-a fost executat și totuși faimoși parlamentari au irumpt de-a-ndaratele în țară și au asurzit-o, fără teamă de ridicul, cu chelălăiala lor cum nu se putea mai tragică.

Celelalte învinuiri aduse lui Bujor sunt la fel: spumegări veninoase și bâlbâit tot atât de impotent și neadevărat ca și insinuările perfide împotriva dr.-ului Lupu și a frunțașilor socialiști.

Tema „complicității” va fi însă de acum îndelung dezbătută. Nu știm cine putea ști și cine nu de prezența lui Bujor în țară.

Dar se poate oare pretinde unui om cinstit denunțuri, de orice natură, către Curțile Marțiale?

CIOCOI CONTRA LUI BUJOR

În România împădurită de proaspete cruci și plină de chinul stăpânit al invalizilor, al văduvelor și al orfanilor se ridică umoristic chipul martirilor din Odessa, Harkov și Simferopol. Deputații și senatorii liberali și taciști ai celebrului Parlament din 1917, florile de osânză ale oligarhiei, sufleții idealului național cari și-au plimbărit persoana împlănită pe drumurile sigure și îmbelșugate ale Rusiei țariste, cu buzunarele plesnite de înghesuirea cecurilor, își reclamă victima, își țipă cheful de răzbunare. Oamenii cari și-au vândut pe bani independența și dreptul de a cere socoteală d-lui Brătianu pentru haotica sa guvernare, aleșii celor trei colegii cari și-au părăsit mandatul în cuiul closetului de refugiu și au purces la adăpost, în Ucraina bogată, în Crimeea dulce, în Japonia, în Suedia, în Franța, își proclamă martirajul patriotic, jertfa eroică de a fi dezertat de la

* Contexte cenzurate.

suferință. Și la amintirea neprevăzutei și comicei lor aventuri din sudul Podoliei, mult-puținul păr de pe chelie li se zbârleşte încă. Sanguinare au devenit apetiturile lor potolite cu biftecuri și spirtoase, furibunde li s-au aprins grasele mutre lăuntric luminate de apropierea inevitabilă a ceasului apoplectic. Moșierii, samsarii, *brasseur-ii*¹, creaturile nutrite la sânul puhav ca un abces al vechiului regim se plâng că dulcea lor vilegiatură războinică s-a transformat pentru câteva săptămâni într-un răstimp în care au învățat și ei ce e arestul, munca și corvoada. Smulși de lângă țitoarele lor, lipsiți de ajutorul zilnic al slugilor, au trebuit să-și îngrijească singuri de curățenie, de cameră și de locurile unde mergeau să depună prisosul prețiosului lor organism. În vremea asta, la toate răspântiile Moldovei se ridicau potouri de execuție deasupra gropilor blestemate. Vinovați și inocenți se prăvăleau în sânge pe când miniștrii bălăceau în șampania de sub masă la nunți și la ospețe. Și când „pribegii” rublei au irumpt de-a-ndaratele și cotonogiți de reteviul unui destin împărțitor de dreptate în țara în care curgea laolaltă sângele și vinul, a fost un năpraznic hohot de râs în lumea acea a durerii, în poporul acesta de eroi scheletici ce mai păstrau încă vitejia răsului. Astăzi ni se insinuează din nou comica narațiune. Cu mâna pe fesele pipăite de băț, ciocoi își repovestesc, la colțuri de stradă, glorioasa pățanie, marele cutremur al buricelor lor sinistrate, pe când un invalid neobservat și agățat în cârji se apropie și își întinde pentru milă și pomană capela ostășească.

GENERALUL ARESTEAZĂ PE SOCIALIȘTI

Venirea generalului Averescu la putere și arestarea gălăgioasă a lui Bujor a prilejuit redezlănțuirea urgiei marțiale și polițiste asupra socialiștilor din toată țara. Teroarea de acum se adăpostește sub steagul Ligii Poporului. Larma de cădelniți legănate de presa capitalistă sub barbișonul generalului, amenințările cari au răsunit din nou din toate officinele, au zvonit în lung și-n lat că cea mai cumplită reacțiune se pregătește. Stimulați de atâtea șoapte, insinuări și farse gazetărești, zbirii, educați de o lungă experiență în slujba oligarhiei,

¹ *Brasseur* (franc.) – fabricant de bere.

dau drumul apucăturilor învechite. Sperăm că generalul Averescu e străin de tot ce se uneltește în numele său. Sperăm că va ști să-și impună părerea și atitudinea tuturor celor ce-l înconjoară, tuturor celor cari au găsit în apropiere de d-sa o situație politică sau o salvare.

Până atunci, să se știe că prigoana la sate și orașe a reînceput. Suntem în toiul arestărilor. Organizațiile muncitorești sunt cu sălbăticiie izbite. Se anunță de curând arestarea fruntașilor Iliescu-Severin și Măglașu. Între timp aflăm și de alte arestări. Deci vremurile lui Panaiteșcu și ale Siguranței brătieniste, vremurile când bulbucatul Corbescu era prefect de poliție, se reîntorc.

E grav că toate inechitățile, pornite cu înverșunare de instigațiile oligarhiei, se săvârșesc în numele generalului. E grav că, după ce cu prestigiul și popularitatea d-sale s-au cârpit și s-au acoperit atâtea goliciuni obscene, astăzi se înfășoară mârșăviile și abuzurile de cea mai autentică marcă brătienistă.

Așteptăm măsuri cari să înlăture echivocurile și să restaureze idolul care apasă pe un soclu năruit. Un om popular, ca și o femeie frumoasă, nu trebuie mânjit de nici o bănuială, nu trebuie atins măcar cu o roză. Dar oamenii din serviciul de noapte al oligarhiei grămădesc mult gunoi în preajma lui.

AMNISTIE INTEGRALĂ

Guvernul pregătește un fapt de dreptate spălăcită și șovăielnică. Se vor ierta și se vor da uitării numai delicvenții militari și politici. Vinovații de trădare și dezertorii la inamic își vor face osânda în ocne. Nuanțarea aceasta în materie de onoare și datorie e inadmisibilă. Ceea ce se proiectează e nedrept și e stupid.

Păcatele României Vechi sunt pe deplin ispășite. Patru ani de foamete, molimă, frig, luptă și ocupație au trecut peste sufletul plugarului care nu s-a rupt de la brazda lui, ca și peste al târgovețului care nu s-a smuls dintre ai săi pentru a urma retragerea. Patru ani de cumplite devastări au îndreptat și sufletul fugarului și pe acel al trădătorului care n-a făcut decât să vândă ceea ce mai fusese vândut o dată. Cei din popor au văzut deruta groaznică a oștilor trimise în gura tunului, fără tunuri, și fuga în masă a oligarhilor care-și părăseau în pripă moșiile și, asemeni veneticilor de pe vremuri, au scui-

pat îndărăt scuturându-și de praf papucii. Cei cari s-au numărat în rândurile clasei dirigente au simțit și s-au pătruns de atmosfera viciată și de corupția ei specifică, și au deprins gestul trădării din însuși automatismul apucăturilor acelei clase. E strigător și e cinic ca o mulțime de oameni cari au păcătuit fără perfidie, cari n-au știut să-și înfășure fățarnic slăbiciunea la nici o oficialitate, în formalitățile salvatoare, să zacă în ocne, pe când banda politicianilor, învârțișilor, trădătorilor și fugarilor, sub orice formă, să profite de aerul splendid al libertății și de răgazul trândăvitor al bogăției.

Păcatele României Vechi sunt aproape ale tuturor, și ale celor care le-au săvârșit, și ale celor ce sunt întrucâtva străini de ele. Justiția trebuie aplicată integral și tuturor, și atunci cei de sus, purtătorii răspunderilor, nu trebuie să se bucure de nici o cruțare. Amnistia să vină pentru toți sau pentru nimeni. Știm că ocnele și temnițele ar fi neîncăpătoare, dar e rușinos să facem din asta un motiv determinant pentru amnistie și o măsurătoare pentru drămuirile ei.

Amnistia e uitarea pe care o acordă cel ce e în același timp judele și temnicerul sau călăul. Uitarea asta e de toți binemeritată și mai ales de cei ce dispun de ea pe hârtie, pentru că ei fac parte din clasa care a dat exemplul crimei și interesării și puzilanimității¹. Adevărata amnistie o va da opinia publică și vremea care va pregăti perspectivele și va limpezi praveștea haotică a neutralității și războiului, ce ne păstrează încă, pe vinovați și pe eroi, atât de inextricabil învălmășiți.

GUVERN REACȚIONAR

Generalul Averescu a desființat Marele Cartier, a desăvârșit demobilizarea.

Opoziția și presa democratică cereau de luni de zile aceste măsuri. Trecutul guvern nu le-a realizat, fiindcă n-au vrut Brătienii, deci n-a vrut nici perechea regală. Dar trecutul guvern reușise să „suspende“ cenzura și starea de asediu. Fără a-i face recriminări postume, constatăm că ministerul actual păstrează strâns în pumn aceste arme și din actele sale nu-i putem bănuși umbra unei intenții de a renunța la ele.

¹ Pusillanimité (franc.) – lașitate, nevolnicie.

Demobilizarea și desfacerea Cartierului rămân astfel simple gesturi de superficială democrație și libertarism de paradă. Câtă vreme nu se ridică definitiv starea de asediu și cenzura și nu se abrogă odioasa lege a măsurilor excepționale, precum și aceea care autoriză guvernarea prin decrete-lege, trăim mai departe sub amenințarea dictaturii. Nici un guvern n-a îndrăznit încă să se dezberere de acest hatâr al împrejurărilor.

Și iată că generalul, din mijlocul transfugilor și novicilor săi, dă semnalul hotărât al reacțiunii. Curțile Marțiale viază încă, poliția de siguranță și-a asmuțit haitele, socialiștii sunt prinși și legați cu frânghii, d-l I. C. Athanasiu, șeful efectiv al Internelor, pune în serviciu bătrâna-i experiență de prefect. Concomitent cu prigoana autorităților, Consiliul de Miniștri meditează asupra legilor menite să veșnicească o stare de lucruri pe care liberalii au abilitatea să o închege și să o consacre prin astfel de interpuși. E repetirea istoriei din 1907 și 1918. Generalul Averescu va semna și de data asta, și sabia sa va deschide ca un fier de plug terenul recoltelor brătieniste de mâine. Legea arbitrajului obligator smulge muncitorului sfântul drept de a-și lăsa brațele în jos când ele obosesc de a tot îmbogăți pe alții. Legea armatei de construcție, plănuită de d-l Rășcanu, pune în serviciul capitalului contingentele de sub drapel. Statul, intermediar și instrument al burgheziei, va recruta 100.000 de robi pe an, pentru ca sub falfăirea tricoloru-lui, sub fățarnicia cuvintelor mari și sub rigoarea reglementelor militare să lucreze la terasamente, șosele, raliuri și ateliere. Ostașii devin muncitori cu un leu pe zi, ofițerii simpli șefi de echipă, apărarea națională o nouă robie rigidă și obligatorie pentru prosperarea băncilor, uzinelor și traficului speculator.

Ar fi o naivitate nemăsurată, chiar din partea acestui guvern de vanitoși, transfugi și mazete, să-și închipuie că farsa va dăinui, că somnambulismul și psihoza idolatrică ce bântuie în popor nu va lua sfârșit în hohote de râs sau în explozii de mânie.

ADRIAN MANIU: „DIN PAHARUL CU OTRAVĂ“

Dintre multele cărți românești de curând apărute, *Paharul cu otravă* este singurul volum doveditor că există numai un gen literar, Poemul, spre care tind toate încercările cu pretenție de ritm, imagini și idee.

Ne folosim de limbajul tehnic al criticii și al manualelor cari învață cum se pricepe și cum se tâlmăcește literatura. Găsim, deci, la d-l Maniu nuvele fantastice, filosofice, fanteziste, realiste, naturaliste. Multe și multe feluri pe cari obișnuiam a le crede categoric deosebite și închise în hotarele manierelor literare corespunzătoare. Scrisul se învață, susțin unii, așa cum se instruiște cineva în corespondența comercială ori în redactarea notelor diplomatice sau a epistolelor de amor. S-a fixat, prin urmare, un stil și un plan de expunere pentru narațiune și descriere, pentru tragic, sentimental, nervos, baroc, umoristic (cititorul să completeze lista) și s-au tras delimitări între diversele genuri. Procedul simplu și strict personal pe care-l înfățișează autorul *Paharului cu otravă* trece prin toate fruntariile fixate în școlile de litere, frângându-le cu vigoare, cu ușurință, și ridicând întreaga lume a temelor atinse în atmosfera nuanțată și sensibilă, a veritabilei arte. E în acest volum bizar, complex și disparat, o puternică, o susținută și sugestivă unitate, și te găsești în marginile lui în orice timp, așa ca aerul unui vechi castel cu încăperi multe și divers, și atent rânduite. O întindere cromatică străină instrumentelor sărace, debile sau hodorogite cari închipuie talentul altor prozatori contemporani în grația publicului de la noi; timbrul, însă, se menține nealterat de-a lungul echilibricești disperate pe care i-o impune artistul între extreme. E un sunet distins și sigur în care falsitatea înseamnă un farmec, așa cum o dansatoare de cea mai felină rasă ar cocheta simulând greșeala ori stângăcia în joc, pe când plăcerea noastră ar fi stimulată, exasperată, de teama, mereu păcălită, de a vedea prăvălindu-se miracolul de linii ce se armonizează pe un fond ireal de lumină.

Poetul se zărește îndărătul bazarului său de imagini. Contemplativ, senzual, rafinat, senzitiv, nedecis, confuz și ironic în lenevie. Iubește punerea în scenă și decorul.

Creaturile sale sunt așezate într-o lume descrisă amănunțit și cu strălucire. Are viziunea sigură a pictorului care prinde și tonuri, și contururi, și-ți impune, infailibil, senzația lui. Ești constrâns a vedea cele ce-ți descrie, tot astfel cum îți inspiră emoția lui dominantă compătimire în bucățile în cari se ocupă de suferință.

Ca și observația, gândirea e pentru el o senzație voluptoasă ce-și caută pretext de a se isca în opera de artă.

Din acestea se găsesc multe în trecutul nostru. Motive destule în icoane, în cruci, în odoare, în cusături în trei ițe, în uitatul olărit românesc.

Adrian Maniu scrie (*Ucigașul morții*): „Crucea era de lemn, devenit sur de vechime și pictată migălos cu un popor de sfinți – desigur încă una din acele minunății ale trecutului nostru atât de hărăzit pieirii“. Această imagine își completează evocarea ei și devine pipăibilă ochilor minții noastre astfel: „o cruce mare de două palme îmbrăcată în făurături ce fuseseră aurite, bătute cu găuri din care căzuseră smulse prețioasele.

Ce continuu pretext de gândire – singura definiție ce admit pentru opera de artă! Crucea asta a trecu prin sute de ani...“ Și iată cum, printr-o definiție voluptoasă, trecutul devine cel mai iscusit meșteșugar de artă.

„Cunoaștem atât de puțin viața și datinile țării, descântece mai vechi decât romanii și mult mai sălbatice aparțin pământului nostru în care se mai găsesc idoli caldeo-asirieni...“ Aceste constatări vechi, cărora li se împrumută sensibilizarea talentului, precizează drumul în viitor al lui Adrian Maniu, poet și poet român fără tirade: „Boierii în haine verzi, încheiate cu nasturi, sâmburi nestimați, trăgeau din ciubuc de chilimbar – și se întrebau cu care din dușmanii țării să fim tovarăși“.

„În curți, pe lespezi jucau armăsari turcești, cu zăbăluțe de argint rusec, înhămați la butci leșești, iar robii cu bici împletit cu plumbi băteau palmele iobagilor. “

„În codrii brădetului, un haiduc cu pistoale de fier își aștepta osânda între panduri, căci voise țară pentru țărani.“

Toate nuvelele, adică poemele în proză ale lui Maniu, sunt decorate de această măiestrită încrustare a detaliului în cadrul totului. Indiferent dacă acțiunea e fantezistă sau reală, dacă eroii sunt psihopați sau normali, dacă verbul e sentimental sau ironic, pretutindeni întâlnim amănuntul neprevăzut și adevărat, linia, curbura sau mișcarea, vizualitatea care sugerează viața: „i-a adus un păun copt cu penele lui, un pește în care erau fripte ciocârlii și un vin care încăleca în spumă buza paharului“. Imagini picturale, pavoazări, panouri, feluresc spațiul povestitor din *Paharul cu otravă* fără a înghesui locul și a opri firul curgerii, al emoției și al ideii: „în umbra grâmezilor de fân, între furci, țiganul îmbrățișa o femeie cu un sân de aramă, nițel căzut afară din cămașa ruptă“. Am putea exemplifica la nesfârșit. În *Paharnicul și buba neagră* (p. 27), jupânița moartă e arătată în sicriul de înmormântare dormind în licăririle tuturor nestematelor boierești, „în haina de mătăasă care-i înfășura trupul ucis de ciumă. Iar mai sus, o Precistă în lemnul căreia era ținut un

prunc de aur, făurit de argintar din porunca Bălașei care zadarnic dorise urmaș“.

Stilul afectează uneori neîndemânarea; e depărtat, prin simplitatea lui sumară, de fraza tipică a povestitorului; e stilul care nu trișează, care e îngăduit numai celor înzestrați; nu se atinge de materia moartă a tuturor literaților, nu beneficiază de înlesnirea jocurilor comune și a clișeului. Confuzii uneori, obscurități, în cari se complăce rafinamentul fanteziei împinsă până în marginea lucidității. Către sfârșit cartea exclude din ce în ce marele număr al cititorilor. Înțelesul ei trece prin suflete ascuțituri de mătăasă, torturi neruvoase. Intrăm în atmosfera decadentă, prețioasă, brodată din umbre, parfumuri și nuanțe, a simbolismului francez. Lecturile lui Adrian Maniu le bănuim a fi Oscar Wilde, Baudelaire, Laforgue, Aloysius Bertrand.

LICHIDARE

Acum câteva luni generalul Averescu greșise: accepta portofoliul Internelor și intra astfel într-un minister stăpân pe Parlamentul în care nu se găseau zece averescani. Bucuria stămită la Clubul liberal a rămas de pomină: străngeri de mână, îmbrățișări, chiote, pupături, ceva asemănător freneziei dezlănțuite la Tuilleries când împăratul Napoleon se întorsese din Elba. Generalul accepta să-și uzeze popularitatea, uzând la rândul-i plușul fotoliului ministerial cu oasele sale ascuțite. Fapta sa îl certa în același timp cu d-l Take Ionescu, cel care, în organismul orb, sumar și ulcerat al Ligii Poporului, servea de organ al văzului, și îl despărțea definitiv de d-l Flondor, singurul boier periat și decorativ din ceata interlopă de transfugi și de samsari cari îi formau Stat-Majorul.

Generalul simți astfel poticnindu-i-se primii pași pe drumul dictaturii. Înțelese că fără un decret de dizolvare în manșetă nu va izbuti decât consolideze partide ridicate în numele său și să-și surpe statuia expusă pe partea puterii tuturor intemperiiilor politice. Deci demisionă.

Iar astăzi revine.

Revine cu o formație ministerială completă, ceea ce înseamnă un câștig. Obține câteva reforme. Dar n-are încă decretul care i-ar

permite deplinul uz al popularității sale. Și între liberali e aceeași bucurie: poporul are în sfârșit generalul la putere. Primește de la el primele daruri. Îl atinge, îl pipăie ca pe niște sfinte moaște, îi cere soare, ploaie, rodnicie, belșug, până când, într-un sfârșit, își va strica păpușa pentru a privi cu ce fel de tărățe e umplută.

Astfel se prezintă generalul astăzi: prizonier al Parlamentului ostil, reținut sau fățarnic, sprijinit vremelnic pe aplauzele liberale care vor răsuna câtă vreme li se va pregăti și consolida prin legi situația viitoare; asigurat trecător de expectativa ciudată a transilvănenilor și ținuit de vrăjmășia surdă a fostului Bloc.

Are să vie clipa când Maurul își va fi făcut datoria. Când în fața popularității spulberate a ștersului idol, liberalii se vor ridica tari pe legile reacționare ale acestuia, eliberați de formidabilul concurent electoral, gata să dea lupta în alegeri, în alegerile în cari un singur partid mai are sorți de luptă, pentru că are doleanțe definite, scopuri fixe. O doctrină clară și cadre robuste: Partidul Socialist.

Și, astfel, mișcările generalului, jocul său măsurat pe tactul tamburinei liberale, mătură de pe arenă pe luptătorii echivoci, lăsând față în față pe cei doi adversari adevărați și implacabili: capitalul și munca.

TIRANUL NĂBUȘIT

În ședința cea de pomină a dizolvării, d-l Ion Brătianu încercase a vorbi. A vrut, desigur, să protesteze împotriva cuvintelor d-lui Mihalache despre unirea condiționată a Transilvaniei cu Regatul. Își închipuia că se află în fața unui parlament destul de răbdător, de slugarnic și de imbecil ca să-l asculte pe el, omul dezastrului militar și diplomatic, debitând repertoriul stereotip de fraze înflăcărate și grandilocvente și luând apărarea unei provincii care n-are pentru dânsul decât scârbă și dispreț.

Deci d-l Brătianu s-a smucit de pe fotoliu căutând să dea ființei sale plictisite și perfide aparența agerimii și a sincerității. A schițat un gest, a bălbăit o silabă. Camera însă, unanimă, nu mai avea nervi destui pentru a suporta glasul pițigăiat și viziunea plumburie a fostului dictator, a intrigantului din culoarele Cotrocenilor. Cuvântarea i s-a oprit în gât, mimica i-a înghețat, pentru că sub domul

Ateneului a răsunat și a bubuit un singur cuvânt, strigat de trimișii țaranilor, de ai naționaliștilor, de ai proletarilor, de aleșii Basarabiei, Ardealului, Banatului și Maramureșului. Manifestația parlamentară, dezlănțuită o clipă în contra guvernului, s-a îndreptat formidabilă și a gătit încercarea tiranului de a-și răsfăța încă fățarnicia la tribună. Am avut revelația sigură a învinsului vremii: cel care și-a bătut joc de toate libertățile, de toată țara, cel care a ucis vieți și a renunțat la ultimul simț al rușinii și al onoarei, ipocritul, dezonoratul, despotul și hrăpărețul Ion Brătianu a căzut stâlcit în fotoliu sub osânda clamată de toate regiunile românești; s-a ghemuit neputincios între valeții săi cari îl vor părăsi mâine, mâine când nu vor mai fi bacșișuri, concesi, mâine când se va prăbuși năruiță Bastilia financiară a României, Banca Națională. Căzuse Brătianul cu fața roșie de neputință, de ură, de pizmă, de umilire, de turbare zadarnică.

Trăsăturile chipului său compus și supravegheat se trădară o clipă într-o strâmbătură sinistă, într-o mască indeniabilă de gâde orientale; degetele lungi se crispaseră, vinele gâtului se umflară apoplectic. Era aproape de mult doritul, de prea așteptatul sughiț final și parcă sufletul său execrabil sta să zbucescă în atmosfera infernală a urletelor parlamentare. Wexler, Frimu, țărani din 1907, muncitorii și cei ce au sfârșit legați la ochi sub țeava plutoanelor: de execuție și talazurile tuturor mormintelor țării s-au arătat, desigur, în halucinația aceluși minut de groază. Și parcă un glas a căzut asupra lui ca o pasăre pe o pradă:

„Nefericitele, sângele pe care l-ai vărsat te înăbușă!”

VIITORUL POEZIEI ȘI AL POETULUI

Gânditorii de meserie se întreabă la răstimpuri care va fi viitorul poeziei, după cum caută să ghicească în devastarea și dezordinea păcii care are să fie literatura de după război. Întrebarea pare grea și problema foarte complicată dacă întârziem în scotocirile migăloase ale căutătorilor cari se străduiesc să pipăie și să găsească, în haosul împrejurărilor de față, și în plâsmuirile indefinite ale prezentului, temele povestitorilor și cântăreților de mâine, conflictele ce vor lua naștere din noile raporturi ale înjghebărilor celor mai proaspete. Se poate pe această cale ajunge la descoperiri surprinzătoare, inge-

nioase și drepte, și jocul prezintă cel puțin tot atâta interes cât și problemele de șah în care se propun câteva date, o situație și se cere dezlegarea într-un anumit număr de mișcări. Așa însă nu se află deloc poezia viitoare, și nici literatura, cu toate că cercetătorii literari pun un ferm accent de triumf în concluziile lor. Profeția bănuie în libertate pe acest țărâm, și toate revistele, toate ziarele răspândesc Buna-Vestire a îngerilor și a proorocilor literari. Literatura de mâine, spun cu toții, are să fie socială și are să prezinte viața superior organizată și cooperarea entuziastă a tuturor pentru a desăvârși așezarea fericirii comune. Aceeași literatură va găzdui strigătul individului oprimat de comunitate mai mult decât oricând; scriitorii vor reclama dreptul la inițiativă și la roadele ei pentru individ, tot așa cum cer astăzi renunțare, iubire și egalitate. Drame sumbre se nasc din invazia femeilor în viața publică, înăsprind preistorica ostilitate a sexelor prin noua lor concurență. Pentru o vreme, afirma cineva, literatorii au să se inspire din rivalitatea celor prea tineri, cari n-au apucat războiul, cu cei prea bătrâni, cari au ocolit, prin privilegiul vârstei, sacrificiul sângelui. Două generații, despărțite printr-o prăpastie de ani și alta de interese, față în față în lupta pentru un loc în existență și pentru un loc lângă o femeie. Pe urmă, familia, străvechiul așezământ, care se de face, dimpreună, pe încetul, cu atâtea trainice sentimente pe cari le-a zămislit și cari sunt în plină slăbire sau în plină transformare – ce ispită plină pentru romancierii, și dramaturgi, și poeți! S-ar zice, deci, că emanciparea femeilor duce la izgonirea lor din literatură, adică din rolul lor de muze. Vor rămâne doar niște de rând eroine, dacă nu vor decede mereu în meseria glumeață de a fi ele însele, din ce în ce mai mult, autoare. Iar poezia e amenințată categoric și unanim de pieire, dacă, dând ascultare altui glas decât al criticei contemporane, nu-și va scoate grabnic inspirația din însăși viața modernă, din civilizația noastră de mașini, exploatați, invențiuni, dacă în ritmul versurilor nu vor pulsa motoarele și nu vor cânta metalele torturate prin foc și ciocane spre a căpăta o formă utilizabilă civilizației.

De zeci de ori am citit această anatemă, sub fel de fel de forme. Poezia lirică înăbușită sub căluș, dacă va mai cuteza să mai înfățișeze un sentiment izolat în intimitatea unui suflet. Walt Withman, Émile Verhaeren, Jules Romains sunt evocați spre a da ocrotire acestor sentimente: Withman care se amețea de priveliștea universului și de sunetul numelor de atlas, într-un chip atât de intim și de măreț și care cădea, însă, în plată retorică și în jurnalism când

amesteca politica, democrația și progresul în ritmul declamator al versurilor sale; Verhaeren, poet de un lirism absolut personal și în opera căruia partea cea mai discutabilă, ca artă, e aceea a deșertelor perorații asupra științelor și progresului; Jules Romains, – cine-l „gustă“ pe Jules Romains?

E foarte îngâmfată și proastă, e oarbă și ridiculă pretenția celor ce fac șanțuri, garduri și ziduri pe terenul literar și poetic și cred că au găsit literatura viitorului și poezia lui prin aceea că au înțeles una din temele și din pretextele de mâine și dau sfaturi imperative: cântați munca, uzinele, aeroplanelle, bicicletele, sub sancțiunea înlăturării de la nemurire. Omul, din fericire, nu se dezbară azi de materialul prim trebuincios pentru a dura arta-i verbală: graiul; și nici structura lui de animal stăpânitor pe pământ nu se liberează de nevoile fundamentale: foame, somn, adăpost, în primul rând, și, în al doilea rând, iubire. Dragoste, suferință și cuvinte (adică sentimente și gânduri) – iată singura siguranță în literatura și în poemul de ieri, de azi, de mâine [...] * e opera omului veșnic primitor de senzații.

Ce va deveni poetul în societatea de mâine, în cooperarea și producțiunea intensă spre care ne îndreptăm? Tronul său este dintre cele mai șubrede, căci se înalță la umbra altora tronuri cu mult mai masive, cari s-au prăbușit. Arta devine din ce în ce mai inutilă, când nu se exercită ca o meserie pentru grădinile și clădirile publice, iar poezia și romanul și nuvela nu-și găsesc întrebuintare, într-un manual de școală, nici cât un sfinx de gips sau o floare de carton pe o tribună festivă dintr-o zi de sărbătoare democratică și republicană. Guvernele întemeiate pe un regim în care numai cetățenii productivi și trebuincioși au drept de vot își redactează singure proclamațiile și e foarte de presupus că nu vor comanda bilete de plăcintă pentru distracția plebei suverane. Poetul s-a dezvoltat ca un parazit onorabil și divin în cutele mătasurilor parfumate și în capriciul broderiilor aurite ale unui corp social plutocratic. Egalitatea îi displace, fiindcă îl nemulțumește ca individ. Privighetoarea oarbă cântă mai frumos, poetul nefericit e mai ascultat: – Eminescu trăiește încă, Alecsandri e aproape uitat.

În el vor trăi însă mai departe, într-o viață mereu mai potrivnică, artistul și muncitorul care-i va hrăni pe amândoi, și din ostilitatea, și din sfâșierea asta va naște starea sufletească prielnică celui ce are de cântat. O turmă de oameni mulțumiți, trăind programul de

* Un rând omis la tipar.

fier al fericitiei vieții de mâine. și un poet exprimând beatitudinea calmă, necunoscută, monotonă. a acestei lumi în fața vieții, n-ar obosi și n-ar exaspera oare această omenire în care o mână precaută binecuvântată a zvârlit sămânța plictiselii, zămislițoare a tuturor schimbărilor? Nu e deloc o simplă întâmplare că urâtul are și înțeles de plictiseală, și e o mare mângâiere faptul că nu există teren oricât de virgin, oricât de steril și oricât de mănos în care această floare lăncedă și amară să nu poată crește și rodi. Rodul ei e mișcare, fugă, revoltă, reînnoire.

Dar în mentalitatea de mâine, ce caută acest om cu o sensibilitate atât de ciudată și cu o apucătură atât de suspectă: omul care-și proclamă patimile, suferințele, bucuriile, în public, și care povestește tot ce se răsfrânge în el din trecerea grandioasă a vieții; omul care-și afirmă cu atâta cochetărie vanitatea, semnând în colțul paginii sau în fruntea tomului, ca un copil care-și agită jucăria sau păpușa și spune: „eu am făcut-o“!

Gândul acesta a început a urmări pe mulți și e de dorit ca el să devie cheazăia că pe viitor nu vor mai cuteza să înfrunte ridicolul crescând al meseriei de poet decât cei ce vor fi siguri de a-și acoperi tichia meșteșugarului cu laurii cei mai autentici și mai conveniți.

BRĂTIENIZAREA BANATULUI

Viroaga brătienistă, secată și coperită de vremuri, n-a contenit să-și scurgă subteran valurile-i murdare. Pe când locuitorii vechilor țărni românești s-au crezut pe vecie mântuiți de trecerea-i ciudată, de insuportabila-i duhoare otrăvită, le vine pe neștiute veste că apa s-a strecurat hăt-colo, la sute de poștii depărtare pe scoarța pământului și și-a lătit într-o albie sigură talazul spurcat de râme, lipitori, broaște și șobolani de baltă. Liberalii au apărut în Banat. Izgoniți din vechea lor țară, excluși din Ardeal, blestemați în toată Basarabia și în Bucovina, cu agerime păzită de Flondor, membrii tuturor consiliilor de administrație, acționarii tuturor societăților, avocații tuturor cauzelor, samsarii tuturor intereselor au alergat la binecuvântarea părintelui Imbroane și s-au adăpostit, ca vechile jivine ale lui Noe, sub sutana-i întunecată. În felul acesta, viitorul parlament îi va cuprinde, fie și ca simple ciudățenii și arătări zoo-

logice, pe d-nii Brătianu, pe d-l Constantinescu și pe mulți alții, la specia și sub eticheta respectivă.

Banatul, se zice, e la dispoziția preotului Imbroane, care s-ar bucura acolo de o popularitate egală cu a generalului Averescu în Moldo-Valahia și în Basarabia. Partidului Liberal a „cultivat“ de mult Banatul, mai întâi sentimentalicește prin faimoasa campanie pentru revendicarea Torontalului pierdut de dâșii.

La adăpostul frazelor de durere și al amenințărilor de război, sub falfăirea măreață a tricolorului transformat în treanță de dezbinare între națiunile din Temișana, s-a încheiat acordul dintre liberali și naționaliștii părintelui Imbroane. Pe sub această lumină, ideea patriotică, se cimentează o legătură de realism și de interes; uzinele de la Reșița, Anina, metalurgia și zăcămintele fără pereche din Caraș-Severin constituie zălogul nestemat al unei uniri ferice și veșnice: d-l Constantinescu a plimbat prin acele regiuni o fizionomie satisfăcută și răzătoare, o siluetă rotundă și plină, de mascur de cartă poștală.

Așteptați de-acum goarna și toba mare a campaniei electorale Imbroane-Brătianu în fața alegătorilor. Torontalul și toate micile interese locale, jignite de o delimitare arbitrară, luată în proșapul propagandei: brătieniste, în dezmățul verbiajului demagogic, în vârtejul farselor și înscenărilor de rigoare. Și, pe deasupra, fume-garea liniștită a înaltelor furnale, drepte ca un îndemn la biruință, fume-garea oblică și neagră, ca gestul, ca măneca popii care binecuvăntează și consimte.

HAIMANUA

E cunoscută povestea mârtoagei cu pielea roasă de propriile-i coaste, cu genunchii umflați ca niște bolovani, cu ochii sticloși și dinții verzi care în apropierea unui câmp de bătălie capătă o ardoare subită, un vremelnic fior, un elan grotesc, un nechezat sinistru și se avântă cu tropot tineresc în fum și flăcări.

Istovit în lupte politice, gârbov sub trecutul plin de salturi, de ciocniri, de compromisuri și de renegări, descompus în cărnuri și în suflet de veninul ambiției care-i umple sângele, d-l Take Ionescu încearcă să reînvie, viguros și juvenil, în apropierea ultimului loc ce

i se mai păstrează: un portofoliu în ministerul Averescu. Epavă zadarnică pe valurile vremii, naufragiat miluit cu un colac de salvare sau șlep neputincios pus la remorca unei popularități noi, cadavru rechemat la viață de forța efemeră a unui glas cu răsunet miraculos în țară, ce comparație să reținem pentru a caracteriza atitudinea acestei otrepe amenințătoare?

D-l Take Ionescu arată mai bine decât toți vechii politicieni a cadavru fardat. Priviți-i figura albă cu vinișoare trandafirii și duceți-vă apoi în sala de gheață de la morgă: acolo dorm morții cărora li s-a făcut toaleta cu injecții de formol.

Astăzi, de-abia apropiat de scaunul unui minister, el amenință și insultă. Prin *România* își revarsă bălbâielile dictatoriale. În fața unui manifest socialist, care cere inevitabila expropriere fără despăgubiri, se zbârlește și exclamă: „haimanale“, gândindu-se la frunțașii socialiști, cari au îndurat frontul, bătaia, închisoarea și au înfruntat osânda la moarte pentru a-și apăra și răspândi convingerile.

Haimanale! izbucnește, din pragul ministerului, haimanaua tuturor partidelor, prin ale căror cluburi s-a plimbărit. Haimanale! scuipă haimanaua tuturor clienților cari l-au plătit să le susție procesele. Haimanale! scuipă haimanaua stipendiată a tuturor societăților străine. Haimanale, zbiară haimanaua haimanalelor cari l-au înconjurat fugind din alte partide și cari astăzi hoinăresc prin noi formațiuni de căpătuială. Haimanale! urlă haimanaua tipică, definitivă, a politicianismului român, d-l Take Ionescu, părintele celor refugiați în vremea războiului la Odessa, la Harkov, la Paris și la Lisabona, unde și-a trimis fratele – d-l Take, teoreticianul și preotul haimanalăcului politic din Balcani.

ACHITAREA UCIGAȘULUI

Înalta Curte de Justiție Militară a aplaudat deunăzi crima locotenentului Bogatu. S-a anulat condamnarea blajină care trimetea pe ucigaș numai pentru șapte ani la ocnă, între cei deopotrivă, prin fapte, cu dânsul. Înalta Curte însă, din spirit de castă, ce nu s-a șters nici în acești ani de îndelungă suferință comună, când ofițeri și soldați, militari și civili și-au amestecat sângele și vaietul pe locurile războiului, a decis ca păcatul unui ofițer, al unui Comisar regal care și-a permis

să judece și să osândească greșelile altora, să rămână neispășit. Sentința Înaltei Curți Militare confirmă dreptul la crimă. Membrii tribunalului ofițeresc își proclamă, cinic, complicitatea. Să se știe de-acum în toată țara, să știți voi, soldați: mai-marii oștirii au întărit prin hotărâri cu putere de lege că un ofițer care se plimbă cu țitoarea sa are dreptul să spintece în sabie sau să culce prin glonț pe oșteanul de santinelă când acesta respectă consemnul și-și face datoria.

Înțelesul sentinței ce liberează pe ucigaș, pe locotenentul Bogatu care și-a bălăcit mâinile asatine în bietul sânge al sentinelei credincioase, acesta este.

Dar așteptăm ca mai întâi să se ridice și să protesteze ofițerimea – nu aceia care judecă, ci aceia care luptă.

TRIPOUL SCRITORILOR ROMÂNI

Acum câteva luni, când d-l Mihalache Dragomirescu încerca să unifice verdictele sale literare cu sentințele Curților Marțiale și să-și sprijine ranchiunile lui de scriitor înăcrit pe servilismul unor judecători ultradisciplinați, *Chemarea* a protestat. Excluderea plănuită a scriitorilor germanofili – C. Stere, I. Slavici, T. Arghezi, Galaction, Topârceanu – a fost amânată și d-l Dragomirescu și-a stăpânit copita până când temnițele s-au deschis pe urma celor osândiți. În acest chip, d-sa reușește să înobileze pe eroul vechii fabule și să atribuie crucei sale agresive cavalerism și vitejie: leii bolnavi și ferecați sunt de-acuma sănătoși și liberi. A reînnoit, deci, propunerea de excludere. Dar sovietul cerebralilor români e mai presus de sărmănele preocupări de principii și de răca profesională a criticii și a poeziei. Opera d-lui Dragomirescu nu și-a căpătat consacrarea râvnită. Cerebralii confundă cărțile de citit cu cele de joc, și contemporanii și colegii, pe care verbul impotent al d-lui Mihalache încearcă să-i evoce hidos, le procură halucinația surâzătoare a zvelților valeți de tobă, a rigilor purpurii, a „damelor“ sub blazon de treflă. Așadar, nimeni nu se mai încumetă să riște scandalul care ar înspăimânta și ar stârni derută în lumea minunată a fanților și crăișorilor de pe câmpul verde al meselor de noroc. Propunerea d-lui Mihalache a căzut, s-a risipit în golul înfricoșat al unei tăceri penibile.

Prea târziu însă. A intervenit, prin *Izbânda*, d-l Arghezi cu denunțul precis că în localul S. S. R.¹ funcționează un tripou al aceleiași societăți, care, în acest caz, ar trebui să renunțe la unul din cele două vicii: al scrisului sau al jocului, pentru a beneficia de o deplină autoritate morală și competență într-o singură materie. Se învârt în acel local câștiguri imense și se spulberă averi, se respiră atmosfera tripourilor, se întâlnește clientela obișnuită a *rastaguerilor*², a femeilor cu umeri goi, a eteromanilor și a aventurierilor, pentru ca a doua zi, când s-au deschis ferestrele și s-au adunat mucurile, Comitetul beneficienților să-și ducă degetul de măsleituri la tâmplă și să cugete la atitudinea politică a unui pumn de intelectuali inco-mozi. Ce-ar fi însă dacă în acea încăpere de tripotori moțâiți, dacă peste sfatul cerebralilor învinși de nesomn și mestecând în gura amărată de libațiuni nocturne vorbele late ale fățarniciei s-ar da ușa de perete, făcând loc siluetei sigure a generalului Nicoleanu urmat de comisari și de sergenți?

DE-A DURA

Coroanele se duc de-a dura.

Nicolae – și rasputinii nevestei sale –, cel dintâi, a deschis seria macabră. Kaiserul germanilor, dimpreună cu toți încoronării și prinții de operetă, rămășițele feudalelor plâsmuiri din țara nem-țească, însoțiți în exil de regele *felon*³ al bulgarilor, precedați de Constantin al Greciei, a cărui tumbă de pe tronul de marmoră a fost primul mic fior de presimțire rea trecut prin sufletul înzorzonat al suveranilor lumii. Toți verii și nepoții și cuscii și cumnații marelui nostru Vodă s-au prăbușit sinistru ori au fugit repede, cu pantalonii bufanți blazonați la spate de talpa viguroasă a popoarelor oprimate. Supremă insignă de ex-suveranitate, pecete eternă de nobleță aplicată pe augustele șezuturi, lăfăite de veacuri și veacuri în purpură și aur.

¹ Societatea Scriitorilor Români.

² *Rastaquère* (franc.) – persoană care trăiește pe picior mare din resurse necunoscute.

³ Neloial (franc.).

Cascada, însă, continuă.

Omenirea va saluta zilele acestea cu un gigantic gest de bucurie vehementă, cu un hohot care va umple văzduhurile de mulțumire și poftă de viață, rostogolirea încă a unui club cu trepte tocite de săruturile curtenilor, strâmbarea a încă unei coroane despuiate de prețioasele ei inutile și reci. Regele Danemarcei se duce și el pe toboganul vremurilor democratice, sacrele oase vor hodorogi, pare-se, în curând pe podurile povârnișului meritat. Încercase Măria Sa să guverneze prin lovituri de stat și decrete, bizuit pe interesele negustorilor din marile porturi și pe devotamentul ofițerilor de marină. La mii de kilometri distanță, pe țărmul mizerabil al Dâmboviței, Ferdinand I dă pilda apucăturilor dictatoriale.

Dar s-a izbit de rezistența muncitorimii organizate și stăpâne pe drumurile de fier, pe firele de telegraf și telefoane, pe serviciile publice, pe viața cheiurilor unde se descarcă mărfuri, pe mișcarea vapoarelor, pe tot ceea ce dă viață Danemarcei. Guvernul veritabil nu e acel alcătuit din câțiva funcționari, tripotori și generali vlăguiți, de cari ascultă clientela ofticoasă și sifilitică a cluburilor. Guvernul, cărna stă în mâna comitetului central al sindicatelor, căci de el depinde lumina, mișcarea, circulația, belșugul. El poruncește vieții să se manifeste. Regii și oligarhia lor nu mai găsesc ascultare din clipa când gloata salariaților de tot felul s-a unit să-și scuture lanțurile și să le anine de gâtul tiranilor.

Muncitorii danezi și-au somat regele. Au făcut un guvern nou care a poruncit vieții să stea și toată țara a încremenit, ca un ceasornic. Grevă generală. Muncitorii vor birui și regele umilit are să plece. Așteptați, așteptați zile vesele de Paști, căci se poate repeta că este ceva putred în Danemarca, și în tot restul lumii.

JEAN MORÉAS

Scritorii francezi comemorează pe unul din cei mai bizari dispăruți ai generației „simboliste” care a purces pe la 1880 mișcarea de reînnoire și înaintare a literaturii, înțepenită în ghețurile parnașianismului. Se împlinesc 10 ani de la moartea poetului Jean Moréas. Lângă mormântul său, polemicele au încetat, apostrofele și aclamațiile au amuțit, urile s-au stins și au tăcut admiratorii vehemenți și

bătăioși de altădată. Opera poetului trăiește, limpede și liniștită, resemnată sau nervoasă și fantezistă printre toți. *Syrtele* lapidare și *Cantilenele*, dureroase lacrimi ale tinereții, lucind printre cele mai pure și mai prețioase.

Apoi *Pelerinul pătimaș*, acea căutare desperată a ineditului, grație căreia poezia franceză s-a răcorit la izvoarele ei romantice. Și-n urmă, *Stanțele* cumpănite și grave ca un plâns de violoncel. Scrisul său a fost o călătorie minunată de-a lungul vârstelor poeziei și a dialectelor, după cum și viața i-a fost o înlănțuire de destinuri neobișnuite.

Născut în Atena, pe la 1860, cu numele umoristic de Papadiamandopulos, director de revistă politică la 15 ani, șef de școală literară la Paris, ceva mai târziu călător prin Germania, Anglia și țările nordice, Moréas a renunțat din vreme la lumina zilei, trăindu-și ceasurile de petrecere și de lucru prin cafenele nocturne, unde se aduna tineretul literar să-l asculte. În polemica epocii a stărnit un tărăboi cumplit, a lansat manifeste și pamflete impertinente, privind în învâlmășeală cu ochiul orgolios, pavoazat de monoclu, cu o figură de pirat brun, mustăcios și arogant. Astfel a ajuns și a bătut, străin, la porțile întredeschise ale Academiei Franceze, când a murit pe neașteptate, intoxicat probabil cu mercur.

Piesa sa *Iphigenia* îi câștigase, virtual, un loc printre nemuritori.

De la Moréas mai rămân mulțime de poeme și proză nepublicată, de amintiri personale, cari, se poate crede, nu mai au nimic de adăugat renumelui acestui poet al Parisului.

CEREM AMNISTIA

Amnistia, ci nu farsa pascală a Regelui și a oligarhiei sale. Amnistia deplină și pentru toți, nu însă gluma batjocoritoare care se va lăși pe afișe la toate colțurile cetății cu prilejul sărbătorilor creștinești.

Avem sub ochi decretul-lege al amnistiei, așa cum a ieșit din tocmelile guvernului Rășcanu cu patriotul Partid Liberal, cu transfugii vechilor partide oligarhice strecurați în cadrul Ligii Poporului, cu toți curtenii și eroii de anticameră ai palatului. Nici că-și poate cineva închipui un mai tipic exemplu de lașitate politică, de

nepricepere și fățarnicie, de puzilanimitate ca acest decret drămuț, ciupit, ciuruit prin toate restricțiile și excepțiile cu puțință. Amnistia acordată nu amnistiază nimic. E un simplu titlu așezat deasupra unui text în care se explică încet-încet că nimeni dintre nevoiașii cari au populat ocnele și închisorile militare nu se vor folosi de amnistie. E o păcăleală asemenea noului sistem de reclame în care ți se vorbește de legiferări sau atentate, pentru ca la urmă să te invite la cinematograf sau la tractor. E, în cele din urmă, o fantezie în stil oficial cu vorbe blânde, pentru păcatele nepetrecute și cu epitete patriotice și condamnatoare, pentru delictelor specifice războiului. Astfel, cele câteva sute de nesupuși și dezertori din Moldova, dintre cari mare parte nici n-au trecut pe la judecată ori au suferit simple pedepse disciplinare, vor fi definitiv reabilitați și dați uitării. Imensa mulțime însă a dezertorilor la inamic, printre cari se clasează toți cei rămași de voie, de nevoie în teritoriul ocupat vor zace mai departe în pușcării sau vor trăi sub amenințarea prinderii și pedepsirii. Intră în această categorie câteva zeci de mii de oameni. Asemenea și dezertorii în străinătate sunt excluși, și absurdul acestei măsuri nu se explică altfel decât prin faptul că singura „străinătate“ accesibilă ostașului român a fost Rusia revoluționară. Reîntoarcerea fugarilor de peste Nistru ar primejdui tihna rumcătoarea a ciocoimei noastre și amnistierea lor ar implica liberarea lui Bujor de la Jilava.

O sumă de alte bune motive determină pe guvernanți de a menține în starea de moarte politică pe gazetarii aleși ca țapi ispășitori ai crimelor ciocoiești și de a prelungi chinul zadarnic și odios al osândirilor pentru trădare, de înțelegere cu inamicul. Fățarnicia și nerușinarea s-au întovărășit pentru a ocroti minciuna judecătorească: dintre cei închiși în temniță pentru trădare, nimeni, afară poate de câțiva supuși ai Puterilor Centrale, n-a fost dovedit în chip onest și evident de crima ce i se impută. Trădări, spionaj, înțelegeri cu dușmanul, totul se reduce la chestiuni de carte poștală, la denunț anonim, la bătăie, bănuială, răzbunare sau șantaj.

Amnistia de azi e mult mai restrânsă decât a d-lui Marghiloman, decât aceea proiectată de trecutul guvern parlamentar. E formalitatea obișnuită a tuturor anilor, e o veche apucătură regească ce se remarcă în trecuții ani de pace în preajma Anului Nou și a Bobotezei. Parcă nimic nu s-ar fi adăogit suferințelor seculare ale nației, parcă arșița cumplită a războiului nu ne-a dogorit și n-a făcut să crape în sute de mii de morminte pământul țării flagelate, înfrânte, istovite. Parcă oligarhia grasă și venală n-ar fi dat singură poporului pilda

tuturor trădărilor, renegărilor, lașităților și hoțiilor, parcă muierile politicianilor nu s-au înțeles suficient prin balcoanele Bucureștilor cu inamicul, iar frații ciocoi, lăsați cu dinadinsul în Muntenia, nu s-au alcătuit în ministere ca să le păzească avutul, pentru ca astăzi să mai vie unul din ei propovăduind pedeapsă și ispășire în numele țării pe care au împuțit-o mai întâi cu păcatele lor.

„DADA“...

„Dada“ e cea mai nouă formulă literară, este absența oricărei formule, disprețul oricărui sistem, defiderea celei mai oficioase discipline. „Dada“ este, după cum spune tânărul poet Francis Picabia: „nimic, nimic, nimic și nu urmărește nimic, nimic, nimic“. Așa spune mirobolanta revistă 391, și nu spune totuși nimic nou. Școala asta ține de când lumea. Cel mult, astăzi, pentru prima dată, cei ce sunt, prin puteri și temperament, adepții acestui libertarism estetic s-au grupat ca să-l afirme prin reviste, manifeste și șezători, prin farse, prin mistificări, prin tifle, piruete, bufonerie și bravade riscate, trimise în figura placidă a bunului-simț public.

„Dada“, însă, avea un scop și l-a ajuns: scandalul și un renume intercontinental, cu orice preț. A izbutit să se strămute din Zürichul cu locuitori lesne buimăciți în Parisul ager la minte, în Parisul care, totuși, s-a alarmat.

„Dadaștii“ au apărut într-o sală înțesată. Șeful lor, Tristan Tzara, a cetit poeme dadaiste, între două femei cari arătau publicului câte un spate frumos și purtând agățat în litere albe numele maestrului. Maestrul e un june bucureștean care și-a lansat școala și pseudonimul la Zürich, în timpul războiului. Pseudonimul acesta a fost găzduit o singură dată (1915) în revista *Chemarea*, embrionul înverșunatului cotidian de astăzi. În Elveția neutrală, în sălile pline de refugiați și de călători de pretutindeni, a stărnit o vâlvă fără seamăn pentru poporul strângător al țării. Nemții s-au interesat numaidecât, exercitându-și dialectica lor greoaie în foiletoane pline de argumentări solemne cari, desigur, că i-au înveselit pe dadaști până la lacrimi. Astăzi Franța s-a supărat și ziarele vorbesc de dedesubturi „boșe“¹, de spionaj, la

¹ Probabil din franc. *bosse* – jos, josnic, trivial.

adăpostul imposturei artistice. Și scriitorii parizieni, cari inspectează pe spaniolii, pe rușii, pe germanii din mișcare, cer lămuriri intelectualilor români asupra lui Tristan Tzara. Tzara spion? Se vede limpede că și francezii au „mărșăluit“ în această glumeață cursă internațională. Întrebarea lor dovedește că bucureștenii sunt cei mai tari mistificatori ai continentului.

AMURGUL MARTIRILOR

Se pregătește marele spectacol al votului universal și politicienii protagoniști sunt în fierberea repetiției generale. Pe cei din Regat îi cunoaștem. Jocul lor e vechi și intrat în obiceiul pământului. În scurtul răstimp al Unirii, ne-am deprins și ne-am resemnat însă cu eroii revoluționari ai Basarabiei naționale. Figurile aventurierilor de turburi vremuri, mutrele miniștrilor profesioniști, alor Inculeț și Ciugureanu, intră în muzeul caragialesc al bărbaților noștri de stat, alături de marele Cădărău, fostul comandant al Chișinăului, și alături de suspectii Bucovinei, de d-l Nistru și de ai săi.

Atâtea speranțe brutal înlăturate, atâtea așteptări păcălite pentru totdeauna, sărmana Românie care-și cheamă din turn mântuitorul, omul, Făt-Frumosul, asemeni domniței din poveste. Iar, în schimb, ce sosire neîntreruptă de voievozi jerpeliți, cu armura de tinichea, cu paloșul știrbit în tăierea pastramei, iar nu în izbirea cu vrăjmașul, cu gura duhnind rachiul și cu trupul îmbușoșat de copturi veneriene. De peste munți, însă, drumeții viteji ni se arătaseră. Acolo fusese război necurmat, foc, pârjol și temniță, discursuri și hârtie tipărită, sănătate crescută în văzduhul brazilor și înverșunare învățată din lupta îngerului cu cremenea munților. Așteptam descălecarea prinților ardeleni. În cetatea tâlhărită de ciocoi orientali aveau să pătrundă, liberatori, cei cari s-au măsurat, până i-au răzbit, cu magnații Ungariei, cu perfidia Vienei, urmașii lui Horia, Cloșca și Crișan, și ai lui Avram Iancu.

Ce dezamăgire, însă, când s-a zărit alergând pata neagră a popii Imbroane, cu poalele suflecate și cu mătăniîi smerite întinse la ghețele tuturor politicianilor; cu anateme mincinoase, repede uitate, cu căldărușa întinsă pretutindeni, ieri către Brătianu ca să afurisească pe sârbi, azi înspre Averescu-Goga pentru veșnica pomenire a

Torontalului. Și cei înfrățiți în Consiliul Dirigent pentru haiducire prin Ardeal, de la Maniu, taciturn și viclean, la necinstitul ministru Bontescu, zvrălit printr-un simplu denunț în șanțul politicii române. A fost o întrecere în a slugări palatul, în a maimuțări pe farsorii bucureșteni, în a studia toate trucurile pentru a le trece și aplica dincolo de trecători; și acum, în campanie electorală, se desinează mai clar și sună mai deslușit ca oricând piruetele lor disperate, paia-teriile primejdioase, șoaptele șuierătoare, clopoțeii propriilor isprăvi trecute și prezente, hora, brăulețul, bătuta dezmațată a politicianismului martirilor de dincolo și a europenilor de dincoace. întinsă pe câmpia țării românești.

Nimbul martirilor s-a risipit ca un puf de păpădie; nădejdea în el s-a dus de când ne-am înfricoșat sau am hohotit de ce ne văzură ochii. Lăsați-i să-și tocească tocurile în Parlament. Cu fiecare mișcare ei pierd câte un petic din haina care le ascundea trupul cel adevărat.

MOMĂIA

Se vorbea de un idol și azi vedem o momăie. E trist și vesel. În același timp, să asiiți la izbânda problemelor liberale savant descifrate și strânse în rețeaua socotelilor vintiliste. Prezentăm omagiile noastre acestui spirit tenace și subtil. Dacă ar fi vrut să lupte numai cu mintea ambițioasă și simplistă a generalului Averescu, reușita rămânea în stare de vulgar câștig pe masa de joc necinstit a politicii interne. Dar, străjuit de vigilente suflete smulse din sufletul unanim al oligarhiei, păzit și luminat, gândul inert al generalului, ca o colivă prinsă între lumânări și făclii, era o pradă grea. Cu târcoliri de vulpe și cu iuțeli de șobolan, duhul brătienist s-a apropiat de sfânta prăjitură dintre lumini oferită adorațiunii generale. I-a scoronit miezul, i-a udat poleietura, a risipit-o peste tavă, printre mulțimea strânsă pentru praznic, încât ospățul, de atâta vreme așteptat, s-a dezlănțuit cu o lipsă de bunăcuviință, cu un concert de fălci întreciocnite și de mii de buze plescăind, scrâșnind, sunând într-un haos de sughițuri și mormăieli de satisfacție sau amenințare, încât simți de pe acum că se va sparge cheful pe sub mese într-o urgie de crampe și de consecințe de nedescris.

Partidul generalului e la putere. Ordinea socială e salvată, fiindcă vechile obiceiuri reînfloresc din gunoiștea sufletelor și din îngrășămintele bugetare. Firmanele au reapărut, minciunile dănuiesc dincolo de hârtia tipărită. S-au pornit numirile, înființările de posturi, izgonirile tradiționale din locuri ce urmează a fi ocupate de partizani; zilnic, gazetele semnaleză misiuni și comitete, și diurne, și suprimări de servicii cari se reînființează sub etichete improspătate și cu personal primenit. O ceată de transfugi și de hămesiți, o învălmășeală trivială, o strânsură cum numai la judecata de apoi are să se mai vadă, a dat iureș în treburile publice ca să ne mântuie de pierzanie și să ne ducă pe căi noi. Și idolul, bălăbănit pe mâinile lor scatologice, purtat pe cărca lor grăbită, slăvit de gurile lor nesătule, se transformă din ce în ce în sperietoarea jumulită de ultimul ei prestigiu, al minciunii, în fine, dovedite: demobilizarea neînființată; starea de asediu și cenzura menținute; exproprierea și parcelarea amânate; teroarea, organizată la sate și orașe prin coloane volante de propagandă plătită de stat; Consiliul Dirigent menținut sub altă firmă și populat cu creaturi de-ale regimului, secheștii desființați spre binele „copiilor“ Ligii și ai „tatălui“ ei; jandarmeria păstrată și îndatorată să vândă la țară calendarul generalului Averescu, opt lei bucata. Și, pentru a turna haz în dezamăgire, iată și cei câțiva deliranti religioși liberați: de la Mărcuța pentru a vesti încarnarea noului Mesia, reîntoarcerea generalului Iisus Cristos Averescu, legat la cap cu pestelca Sfintei Vineri, la a cărei biserică din București se adună acum țărani, să-l vadă.

COMUNISMUL LA LUCRU

Radiogramele ne-au semnalat un fenomen bizar: regimentele lui Foch treceau Rinul, silite astfel să răsfrângă, o dată mai mult, desfășuratele culori franceze. Ele ocupau oraș după oraș, pentru a stârpi comunismul care se organizase în regiunea Ruhr, dar pe măsură ce pasul lor înainta și *Marseilleza* răbufnea mai tare din alămuri, moneda țării cotropite creștea în preț și, dimpotrivă, francul învingătorilor își pierdea valoarea.

Se poate spune că un asemenea fapt e unic în istorie.

O țară învinsă și jefuită după toate bunele reguli ale războiului — Germania, exclusă din imperiul colonial, jumulită de câteva teritorii,

furată de mare parte din tonajul și materialul ei, își îmbunătățește situația financiară chiar în clipa când suferă supremele umiliri ale înfrângerii și chiar în detrimentul învingătorului ei. Acest învingător pătrunde în admirabile regiuni industriale, unde bântuie războiul civil, și e totuși silit să devie clientul acelor regiuni. Franța, reconstituită cu decorații, reconfortată cu discursuri și tare pe organizația ei reacționar-burgheză, cumpără rodul muncii germane. Căci Germania *quasi*-socialistă muncește și vinde. Francul scade și crește marca. Lucrătorul francez refuză să trăiască mai departe în robie pe ruinele războiului. Lucrătorul german, muncind în condiții inspirate și impuse de teoria socialistă, restabilește cu ciocanul soclul patriei sale printre dezastrele Europei. Și, în minutul când panica burgheză ajunge la paroxism prin răscoala comunistă din Ruhr și merg eroii inconștienți ai capitalului să salveze sărmana ordine socială, munca stăruie admirabilă și senină în acele locuri, disprețuind loviturile de teatru ale politicianilor și amenințarea grea a străinului. Și munca, bazată pe idei, triumfă în contra intrigii, în contra teroarei dinăuntru și în contra fierului vrăjmaș.

Simplu și lapidar, sentința vremurilor sună pe aripile radiografice ale lumii: francul scade și crește marca.

Așa nu e înfrângerea Franței. E dezastrul burgheziei.

FULMEN: „JURNALUL UNEI SURORI DE CARITATE“

Însemnările vrednice ale unei femei care și-a urmat sufletul în război. Cartea aceasta nu e un roman. Nu propune și nu dezleagă, printre peripecii și episoade, o factice intrigă literară. E o suită de crochiuri de priveliști cari târăsc cu ele, în evocarea noastră, aproape întreaga viață a Moldovei, plină de refugiați, de bolnavi, de oști străine, de durere și de inconștiență cinică, și bucuroasă a câtorva. Zilele lungi și bântuite de groază ale retragerii și ale campaniei din urmă au trecut prin sufletul unei femei așa cum trebuia. Cartea sa este o mărturie, înainte de a fi pentru toți o resuverire. D-na Fulmen e dintre cei ce au înțeles. Dar simțirea sa nu s-a complăcut și nu s-a mărginit în comizerățiuni frazeologice și în mimica îndurerată, de rigoare.

A adăogit nobleței firești a simțirii, noblețea trainică și greu accesibilă a faptei. Așa numai, jurnalul surorii de caritate ne vine

de-a dreptul de la izvoarele realității și trăim cu citirea lui partea poate cea mai gravă a războiului: nu frontul, ci spitalul, suferința prelungită, lupta obscură a trupurilor cu moartea, moartea înceată și prezentă, și obstinația admirabilă a doctorului și a infirmierei. Nimic forțat de altfel, nimic înjghebat și rânduit pentru a obține efecte de oroare, nimic declamator în acest jurnal, nimic pamfletăresc, ci doar viața așa cum o putem cuprinde și reconstitui: din crâmpie. Se poate să lipsească încă mult din volumul d-nei Fulmen pentru a avea viziunea exactă a sinistrațiilor frontului, a ceasurilor de spital; nu știm. Citindu-l, o mulțime de evenimente îți pot fi personal străine, dar nu se poate să te eliberezi de impresia tenace a adevărului redat simplu, în fraze strict potrivite, în observațiuni și caracterizări fine, fără retorică, fără altă elocință decât aceea a evenimentului pur.

Moldova, cu pustiul ei, de lipsuri și mizerii, în care depozitele rusești și americane erau oazele; cu iernile ei cumplite și căinoase, cu cimitirele cari răsăreau ca mărăcinișurile; cu sosirea luminoasă și melancolică a primăverii care salută parcă pentru o lume și un timp pe vecie pierdut; cu durerile multe, printre cari bunăvoia și seninătatea își făcea loc: jurnalul d-nei Fulmen readuce din toate acestea.

Portrete fugitive și diverse, întâmplări tragice sau de alt fel, *Tufănele galbene* sunt un episod de o delicatețe care-l apropie de poemul în proză. *Castelul înzăpezit* e o evocare romantică în mijlocul volumului, după cum trebuie să fi fost o fantastică arătare în frumusețea dezolată a țării.

Cartea nu se poate reda în rezumat. Firul care leagă începutul de sfârșit e personalitatea autoarei și războiul. Toate acestea apar reliefate în text. De aceea, jurnalul surorii e un scop care a fost atins.

CHARLES VILDRAC: „POEM“

Charles Vildrac e necunoscut publicului nostru literar, iar în Franța faima sa e restrânsă. Dar e socotit ca poetul de frunte al generațiilor post-simboliste, ca cel care a consacrat valoarea contestată a versului liber, i-a dibuit mlădierea necunoscută, i-a smuls admirabila linie ascunsă, i-a valorificat muzicalitatea ignorată. Poemele sale, dezbărate de zurgălăii ieftini ai rimei și închegate dincolo de țacănitul tradițional, sunt o ilustrare a poeziei noi, pe care a fixat-o într-un volum scris dimpreună cu Georges Duhamel. E vorba

de un tratat cu pretenții tot atât de scolastice ca vechile tratate de prozodie. Structura versului liber e anatomic detaliată. Apoi, regulile sale dominante sunt desprinse cu siguranță și măiestrie, așa că toată „libertatea“ formei moderne – care totuși nu e modernă – se găsește, în cele din urmă, legiferată, codificată. Rămâne, însă, poetului adevărat eternul rol de pasăre inspirată, care își regăsește libertatea în posibilitățile infinite de amestec și de închinări ale versurilor atât de riguros recunoscute și care descoperă totdeauna și explorează spații noi. Analiza și definiția în materie de artă nu vor delimita nimic niciodată. Dar volumul d-lor Vildrac și Duhamel, pilduit cu citații alese, scris într-o limbă sugestivă și nuanțată, e un lung și curios poem al poeziei noi, în loc de un steril manual de școală.

Charles Vildrac e publicat de *Nouvelle Revue Française*. E limpede, sculptural, simplu și sănătos. E o vigoare curată și lineară în concepțiile și imaginile sale, și atmosfera paginilor lui evocă o arenă antică, torsuri albe, sub soarele îndulcit. În proză (*Découvertes*) desface cele mai simple, mai uzuale și mai uitate gesturi ale vieții, în momente cărora le împrumută, cu puterea-i de analiză și evocare lapidară, un sens mistic și nebănuit. Vildrac descoperă viața și ne revelează viața în amănunt. E minunat tot ceea ce săvârșim, e superior și frumos și demn de luare-aminte tot ceea ce facem.

De curând, Vildrac s-a raliat la internaționala intelectuală „Clarté“. Ziarul acestui grup ne aduce imnul adânc și senin, imnul revoluționar pe care-l redăm aci, în tâlmăcire scrupuloasă față de fond și, pe cât cu putință, față de formă. Maniera lui Charles Vildrac se regăsește cu desăvârșire în acest frumos fragment de

POEM

„Poporu-i vast, obscur și aplecat,
e aplecat pe veci,
pe leagăne, pe trudă și pe pâine.
E o pădure dârză și voinică
ce-n spre pământ își lasă ramurile-n care
se-ngrămădește-un suflet necunoscut chiar lor.
Dar vremea, pe alocurea, sosește,
sosește pentru ramura aleasă
ce se re-nalță din pământul greu
de-a dreptul și răzbate
din răspuțeri
și cu virtuțile păstrate-n sevă.

Și merge să dezlănțuie-n azur
tăcutul vis mult timp închis
în frunzele mult timp robite.
O, voi popoare, astfel dați
copii cu ochi nesățioși.
Și veacuri de strădanie umilă
de dragoste clipă cu clipă,
au strâns în piepturile lor
un cânt ce se revarsă și se-avântă.
Cine-ar mărturisi mai pe-nțeleș
ca ei, splendoarea lumii?

Și care glas mai mult decât al lor
îți sună răsul și mânia ta
și hohotul și jalea ta bătrână,
pădure totdeauna verde și străveche a omului,
pădure aspră și duioasă?
Pentru-a-mplini un suflet, lumină, printre toate
și printre toate cel mai de iubit,
iubirea cine-a cunoscut-o oare
și cât popas în besne-a trebuit
și câte biruinți asupra morții?
Și cine știe ce comoară
asemeni unui singur, singur fruct
se pârguie de-a pururi în orice prunc ce trece?“

BARBU SOLACOLU: „UMBRE PE DRUMURI“

Versurile unuia care nu trișează asupra înțelesului prin crispățiuni artificiale de frază. Momente smulse trecutului și clar încremenite în cuvinte, pe cari poetul și le-a ales cu grija unui colecționar pasionat de coleoptere. Multă inegalitate, însă, ghicim în răsfoirea elegantei sale plachete. Unele stihuri se chinuie în spasmul silit al unei conciziuni excesive:

„Amurgul-nclină pe-o colin-aripa frântă“
pentru a întâlni alteori prolixități zadarnice.

Crucile fântânilor e un poem muzical ritmat, trist și evocativ de peisaj românesc:

„Cu-aceleași veșnic șanțuri mărginașe,
întinderi albe până-n gol de zare.
Ce lungi sunt drumurile dintr-orașe
cu veșnica părere de pierzare...

Drumeț pornit pe jos, privești cu trudă
în colbul lor și-n dunga zărilor,
iar soarele de fruntea ta ce-asudă
sfârșește jocul săgetărilor...”

Sunt versuri frumoase în *Drum de noapte*; sunt altele care-ți dau un fior curios; în *Și negurile se întind* și peste tot simțim atâta grijă de artă și de precizare chiar în ceea ce se cere nebulos și voalat, încât socotim pe d. Barbu Solacolu ca pe unul din poeții de frunte ai ultimei serii.

PE VIAȚĂ ȘI PE MOARTE

Cu minciuni, cu bârfe și amenințări, cu drugi de aur și baloturi de hârtie-monedă, liberalii au început lupta care trebuie să înlăture ceasul fatal. De la 1907 și până azi au guvernat țara prin corupție, prin cointeresări și prin teroare: au împușcat pe țărani, umplând șanțurile cu hoituri, au secerat muncitorimea cu mitraliere, au suprimat pe adversari prin sentința pururea servilă a tribunalelor militare, au executat populația evreiască în Moldova, s-au îmbogățit și au chefuit pe vremea foametei și a molimei, și nici o clipă gura lor nerușinată și sătulă n-a pregetat a morfoli aceleași fraze solemne și mărețe cari propovăduiau gloatelor ideal și sacrificiu pentru veșniciei nuntași ai idealului național.

Această acută situație, mersul încordat și penibil al țării s-a prăbușit brusc, frâna s-a scrântit, hăturile s-au rupt, harapnicul teroarei zace cu plumbii în noroi.

De-atunci, oligarhia, renunțând la lupta parlamentară, s-a aplecat la urechile blajine ale Regelui și cu mâna lui debilă și-a scris

hotărârile. Astfel a venit la putere generalul Averescu. Dar pentru a nu pierde noua bătălie electorală și cunoscând partea presei în biruința democrației, paralel cu acapararea minelor, avuțiilor și întreprinderilor industriale din toată România, se străduiesc cu pachete de zeci de milioane să pună căluș ziarelor, să oprească mersul rotativelor, să taie ascuțișul penelor. Cu ajutorul imprimeriei Băncii Naționale, liberalii s-au pornit să acapareze toate imprimeriile din țară, să cumpere toate gazetele, să impună întregii producții intelectuale un anume conținut, un anumit spirit, să instituie prin forța banului, care te face proprietar pe mașini, pe titlul jurnalului, pe munca robului de redacție, pe localul și vitrina librăriei, pe chioșcul din marginea străzii, o cenzură consimțită de toți cei cari cedează ispitei aurului. Au cumpărat, prin consorțiul Cartea Românească, puternica instalație tipografică și cunoscuta librărie din București Minerva. Premii s-au oferit scriitorilor cari vor face cărți pe teme propuse de intelectualii partidului. Au cumpărat librăria Sfetea, librăria Alcalay și editurile respective. Același lucru se petrece cu principalele librării din provincie. Cazul ziarelor *Izbânda* și *Avântul* e de curând faimos. Dar liberalii tratează cu proprietarii „Daciei” cari, de altfel, nu le-a făcut atâta rău ca să merite din parte-le o așa rușine. Tratează cu „Universul” care reprezintă o imensă organizație tehnică. Tratează cu societatea de arte grafice „Poporul” și au achiziționat Tipografia „Razidescu”. În felul acesta, burghezia română speră să-și perpetueze dictatura, să interzică publicului auzul sau citirea cuvântului primejdios și să producă o reacțiune în spiritele cari au să uite curând pricina mizeriei generale, fără să scape de mizeria însăși.

Și cum o altă mare bancă rivală imită jocul Băncii Românești prin aceleași subvenții și cumpărări de edituri, de gazete, iar venalitatea scriitorului cotidian și a patronului de tarabă democratică se dedă tuturor compromisurilor și trădărilor, publicul cetitor se află azi în fața unei prese pe de-a-ntregul vândută sau în curs de vânzare: presa afiliată marelui finanț; presa și editura, gazetarii și scriitorii aserviți capitalului liberal; presa de partid, presa, într-un cuvânt, care nu are curajul și libertatea de a spune cele ce se strigă aici.

Dar procesul descris e povestea vremii noastre de concentrare capitalistă. Moartea burgheziei se trage din excesul ei de viață. Inerția, paralizia îi vine din însăși corpolența ei. Activitatea acaparatrice a finanței burgheze reduce la minimum numărul indivizilor expropriabili și problema astfel simplificată a socializării se găsește înlesnită. Sunt milioane de brațe care-și cer dreptul răpit și închis într-o singură gheară.

Al cui joc să fie acesta? De câteva zile presa burgheză și trombonistă se pregătește să proclame „patria în primejdie“.

După decretul-lege al generalului care demobilizează armata după sistemul propus de Farfuridi pentru revizuirea *Constituției* – adică fără să trimită nici un soldat la vatră și fără să strângă nici un steag și nici un tun în magazii, și în toiul luptei electorale care reclamă pe mobilizați la datoria lor de cetățeni –, iată alarma de telegrame venite din marginea țării: pe linia mult prea strategică a Cadrilaterului, trupe bulgare, desfășurate reglementar, au atacat bravele noastre sentinele. „Inamicul“ a fost respins, dar e firesc ca el să ne contraatace. Căci așa cere onoarea lui militară dimpreună cu uneltirile obscure ale guvernanților din Sofia. Protestări, comentarii, tirade. Concluzia? Să întărim paza la sud, aducând contingente impunătoare, ridicate asupra numărului magnific al oștilor noastre mobilizate.

Aproape simultan, altă depeșă, de la alt extrem post al frontierelor. Sus, în nordul Basarabiei, s-au prezentat amenințătoare regimentele roșii cari de atâta vreme, cu atâta claritate și insistență ne îmbie la pace prin glasul miniștrilor lor socialiști. Și aici, cu foc bengal și pocnitori, a rezbucnit războiul. Am reperat biruinți, conform prescripțiilor legendarului și strămoșescului eroism care nu-l lasă pe soldatul român să doarmă și-i dă fiori belicoși de îndată ce se găsește la plug, pe ogor, departe de trâmbișă și de cazarmă. Guvernul nostru a și făcut raport la Versailles cerând instrucțiuni și încuviințare de a da o lecție sângeroasă vrăjmașilor bătrânei Europe civilizate.

Luați între două focuri, atacați cum suntem de bulgari car ard de dorul revanșei și de rușii cari mestecă răzburare, iar mâine și de maghiarii ce vor veni să-și reia hergheliile cari trag la birja ofițereselor noastre, cum să-și mai păstreze patriotica presă a consorțiilor financiare cumpățul? Și cum să nu fiarbă în vechile artere ale strategului Averescu sângele militar, biciuit de vremurile noastre naționaliste și electorale? Facem, deci, și noi apel la răbdarea și spiritul de sacrificiu al mobilizatului nostru. Să mai renunțe la exercițiul sufragiului universal, pentru nesfârșita muștruluiială de sub drapel, spre binele neamului. Câtă vreme va trăi un comitagiu bulgar și un haidamac rutean, patria este în pericol și scutul armatei la granițe este necesar pentru ca guvernul și ordinea socială să triumfe în alegeri.

Hotărârea Congresului de la Alba Iulia înseamnă căderea sigură a guvernului. Dezastrul de mai deunăzi al oligarhiei liberale, care, cu tot numărul ei impunător de parlamentari pătrunși în Camere prin fraudă și teroare, a fost ținut departe de putere, s-a datorat alianței partidelor din Federația de astăzi cu Partidul Național din Transilvania. Blocul parlamentar a împiedicat împărțirea României Mari în zone cari ar fi permis oligarhiei să stăpânească mai departe în Regatul Vechi, iar burgheziei ardelenesti să-i concesioneze exploatarea economică și politică a ținuturilor de peste munți. „Blocul“ acesta a dat o majoritate decisivă guvernului emanat dintr-însul. A dat prezidentului Camerei autoritatea și puțința de a înfrânge obstrucționismul zadarnic al minorității liberale. Ei n-au putut izbândi decât transportând lupta din incinta corpurilor legiuitoare în culoarele Palatului. Prin mijloace parlamentare Blocul era invincibil. Stăpânea țara și neutraliza acțiunea oligarhiei. A trebuit dizolvat.

O astfel de majoritate nu se obține decât prin înțelegerea dintre grupări politice din Vechiul Regat cu masele parlamentare venite din Ardeal. Pentru viabilitatea unui guvern constituțional se cere sprijinul unui bloc. Momentan, Liga Poporului n-a izbutit să conlucreze decât cu gruparea unui popă compromis și ridicul din Lugoj: Imbroane. Iar „Blocul“ de odinioară, în stare de a paraliza orice minister și de a-și impune oricând pe al lui, s-a reconstituit. S-a reconstituit, fiindcă Partidul Național a decis la Alba Iulia să colaboreze cu Federația. Faceți calculele cele mai pesimiste asupra rezultatelor electorale. Puneți sub cele mai bune auspicii acest guvern dictatorial, combătut de opoziția celor mai populari oameni din țară, și dați-i totuși două treimi din numărul locurilor de la noi. Presupunem, pentru aceasta, că reputația de sfânt a generalului a căpătat virtutea de a face minuni. Calculați: cu strălucita inexistență a Partidului Poporului în Basarabia, cu ostilitatea ardelenilor, printre cari cuvântul d-lui Iorga se bucură de o binemeritată ascultare, cu ura fecundă și dreaptă a muncitorimii și întrebați-vă dacă Averescu, sprijinit pe takistii și pe oligarhii săi miluiți, va repurta izbânda electorală așteptată. E hotărât, e indiscutabil: „Blocul“ va dicta și de data asta în numele unei majorități reale, iar povestea fantezei miraculoase, a fetișului orb va lua sfârșit în prima ședință a noului Parlament.

Liberali, takişti şi conservatori – transfugi şi aventurieri de pretutindeni! –, toţi cei strănşi sub steagul întâmplător al Ligii Populului, lucraţi grabnic, jefuiţi, procopsiţi-vă: guvernul ultimului parlament burghez cade.

SCRIBII TRIPOTORI

Societatea Scriitorilor Români ţine un tripou. El funcţionează în chiar localul din Bd. Elisabeta al Societăţii. Când comitetul care conduce treburile cugetătorilor naţiei a vrut să excludă din asociaţie pe foştii colaboratori ai ziarelor neutraliste, li s-a dat sfatul să renunţe la astfel de problemuri politice sau sufleteşti. Atunci s-a vorbit în ziare – în *Chemarea* – despre spelunca intelectuală unde bibliotecile strâng, în aşteptarea operelor nemuritoare, până una-alta, cărţi de joc.

Atunci s-a sugerat prezidentului Dragomirescu şi comparşilor săi să întreprindă cu stăruinţă dezvoltarea afacerii din Bulevard prin întemeierea câtorva anexe inexorabile: un hotel cu femei, o policlinică şi celelalte. Nu ştim dacă prezidentul şi comitetul s-au conformat, dar chestia excluderii a fost părăsită şi activitatea în stabiliment continuă, din noapte până-n zori, la mesele la cari nu se cugetă, ci se joacă. Tăcere hermetică străjuie uşile dincolo de cari, înspre ziuă, când monotonul glas al crupierului amuţeşte, se adună creierul ţării româneşti, scriitorii, şi, printre mucuri încă fumegânde, scormonesc *cagnota*¹ ca pe o pasăre ale cărei măruntaie ar fi hârtii de bancă. Nu intrăm în amănunte, penibile pentru prestigiul unei bresle care şi-a asumat de câţiva ani sarcina directivei politice şi sociale în faţa unui public credul. Sunt însă mulţi scriitori străini de comerţul ruşinos care se face în numele lor. S-ar putea oare să le auzim protestul pe urma acestor rânduri cari, altfel, ar trebui să primească o dezminţire? Dar, jurăm pe Regina Maria, protectoarea S. S. R., că nimeni nu va cuteza să ne dezminţită!

¹ *Cagnotte* (franc.) – joc de cărţi.

„GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI“, VERSURI DE ION PILLAT

N-a făcut parte Ion Pillat din generaţia poezilor noştri care s-au etichetat „simbolişti“ după citirea maeştrilor postromantici francezi. Deci n-a maimuţărit atitudinii, n-a copiat, ca mulţi, fraze şi maniere, n-a simulat, în scris, necromania, sadismul şi homosexualitatea, şi, după cât se vede, nu-i place vinul ca element al inspiraţiei, nici morfina, opiumul şi haşişul pentru efectele de exotism, de straniu şi de rafinement ce se obţin prin vers, când versul conţine o doză suficientă din aceste droguri. A ocolit şcoala de importatori ai simbolismului şi revistele de contrafacere a acestei mărfi, şi în literatura fardată de după 1908 a irumpt ca un curent de aer aspru prin ferestrele deschise ale unui bal îmbâcsit: *Visări păgâne*, primul său volum. Poezii sonore sprijinite pe rime viguroase şi întrucâtva căutate, în ritmul amplu al versului alexandrin care desfăşura fraza avântată, cuceritoare, a unei simţiiri tinereşti şi a unui cuget înnobilit de ţeluri antice. Verbalismul său abundent şi fondul străin al poemelor sale îl apropia de poezii Pleiadei moderne: de De l'Isle, de Hérédia; cărţile lui Alexandru Macedonski i-au înlesnit întrebuintarea şi cunoaşterea limbei române liberată de restrângerile Academiei şi de piedicile poporanismului. Excesele discipolilor lui Minulescu, de altă parte, lipseau. Dintru început, Ion Pillat a fost o excepţie şi o protestare în lumea literară uniformizată de la noi. Iar un merit pe care-l susţinem şi-l notăm e apariţia sa curajoasă în volum, într-un tot „criticabil“, spre deosebire de micii detaişti ce-şi risipeau colaborarea în puzderie de foi şi reviste pentru a strânge în cele din urmă fărămiturile lor sufleteşti şi a le aglutina în tomuri. Ion Pillat nu şi-a împlinit prima vârstă literară, nu şi-a săvârşit evoluţia sub ochii cititorului răbdător şi obsedat de toate chinurile gramaticale ale membrilor din S.S.R.

Astăzi, după *Visări păgâne*, *Eternităţi de o clipă*, *Amăgiri*, Ion Pillat este, cu *Grădina între ziduri* la al patrulea volum. O poezie lăuntrică, intimă, de simboluri culese în lumea unei grădini:

„Ştiu bine, ce-i de-afară văd ziduri cenuşii,
Nebănuind grădina în care m-am închis,
Dar pentru tine singur, ce nu poţi să nu vii,
Copacii mei din suflet spre ceruri i-am trimis.“

Acest catren deschide *Grădina între ziduri*. Versurile din *Porunca* precizează definitiv intențiile poetului:

„Deschide-te naturii ca mugurul luminii
Și sparge închisoarea îngustului tău trup!
Simțirile să-ți fie albinele grădinii,
Brăzdând în zbor văzduhul cu aurite linii,
Ca soarele să-l prindă în mierea unui stup.“

Desigur, sunt în volum multe versuri superioare, poeticește, acestor citate. Le-am cules pentru indicațiunile lor. Ele participă la viața întregului poem al cărții scris cu fermitatea și siguranța care permite lui Ion Pillat să respire liber în haina de oțel a prozodiei clasice.

Ca exemple de vizualitate, desprindem notațiuni de puterea și adevărul acesteia:

„Cu berzele într-însul amurgul se opri...“

La fel și:

„Pe Bărăgan, departe, lucirea unui iaz:
O pată moartă prinsă într-un inel de soare“

cari pot ilustra felul veridic și evocativ în care Pillat își încheagă senzațiile. Poemele-i sunt uneori dezvoltări simple de metafore sau de comparații. *Seară la Miorcani* exemplifică efectul liric pe care-l obține din asemuiuri; câmpia înserată e un ocean și totul duce la frumoase accente de sobru romantism:

„Se-nnoptează... și câmpia își ascunde oceanul...
Suflete ce-n scoica nopții ești bolnavul mărgărit,
Pentru pământene drumuri orice suflet e oprit,
Dar privește cu nesațiu, deodată, la limanul
Oceanului ce-acuma transparența și-a mărit.

.....
Suflete, te pregătește, vântul serii bate încă...
Ce corăbii ne vor duce, vis și trup, la Dumnezeu?
Clopotul de seară sună de plecare, și mereu
Faruri noi se-aprind în stele pe un țârm de crez și stâncă,
Pe un țârm la care poate n-o s-ajungi nici tu, nici eu...“

Țârmul acesta ideal, cântat de poeții tuturor timpurilor, dubiul și nostalgia de a-l atinge, toate *leit-motiv*-ele cunoscute le regăsim la Pillat care, în marginea lirismului poetic. își înseamnă personalitatea și vocea sa distinctă. Un sentimentalism samainian, o simțire efeminată îl depărtează de începuturile impetuoase ale primului volum. E un moment al vieții unui suflet. Când scapă din atmosfera asta interioară și se întoarce către aspectele din jur, cheamă imagini simple, mistice și umane în versurile sale:

Un plugar se oprește pe ogor „frânt în două de truda seculară“ și copleșit de „gânduri cenușii“:

„Dar n-a văzut alături, tovarășă mai mică,
Pe-o iarbă, cum își duce necazul, o furnică,
Precum nici ea într-însul n-a bănuit un zeu.“

„Și-acum, când noaptea șterge furnică, om și zare,
Nici unul nu presimte în cer pe Dumnezeu,
Ce ară, orb ca dâșii, întinsa înstelare.“

Cu încetul, în *Grădina între ziduri* pogoară, dimpreună cu toamna, o intensă melancolie. Sunt strofele clare, muzicale și evocative din: „au vuet prelung ca vântul păsările migratoare“, apoi *Balada toamnei*, *Copil de odinioară*, tristeți și regrete persistente din care poetul matur și amăgit nu evadează, pe aripile unei mari bucurii, decât prin moarte:

„O, voluptatea vieții scăpate de ființă,
Zeeasca mulțumire de-a nu mai fi pământ!
Văzduhuri care treceți nesupărate-n mine
Și mă purtați prin aer vibrând ca un catarg,
O, vânturi curgătoare ca sângele din vine,
Mă arde-n piept suflarea puterilor divine,
Ce lumi întruchipate le-mbracă și le sparg.“

Cartea se sfârșește prin ciclul de poeme de război *Porumbeii morții*, în care transpare aceeași sensibilitate mloasă și meditativă – desigur, simplă etapă ce va fi depășită curând.

Patronii își închid atelierile și afișează condițiile în cari dumnealor ar fi dispuși să reia „lucrul“. Acest cuvânt are pentru dânșii o semnificație simplă: a dormita câteva ore pe zi pe o dormeză și a tresări ori de câte ori zbârnâie telefonul. În tot acest timp, sutele de robi de lângă mașini își cheltuiesc viața în sforțări trudnice, asudă în cămașa lor înnegrită, și tot acest chin, toată această osândă se schimbă în banii meniți s-o întreție, s-o înăsprescă până la deznădejde, până la moarte. „Condițiile“ patronale sunt și ele un lucru foarte simplu: salariul calculat astfel ca lucrătorul să nu moară de o foame violentă, ci de o inaniție înceată, păcălită cu rachiul de la cantină și întreținută din rezervele de energie ale tinereții. Rezistența unui organism tânăr și rău nutrit trebuie exploatată până la vârsta intrării în azile. La acea epocă de-abia, capitalistul capătă guta, pedeapsa ușoară a bogătaşilor, iar feciorii lor cumpără seringi cu acul de aur pentru injecțiile cu argint viu.

Deci fabricile se închid. Încurajați de semnalul guvernului, la umbra tricolorului devenit emblemă de opresiune, burghezii încearcă să constrângă muncitorimea prin foame, după cum statul încearcă a-i aservi din nou prin forță.

Ei pot lupta, fiindcă își vor face cheltuielile din capitalurile acumulate. Socoteală de proști. *Lockout*-ul¹ nu mai e un procedeu eficace. El seamănă cu apărarea scorpionului care își înfige singur în spate coada-i veninoasă. Are aceleași efecte ca și greva generală: întreaga populație suferă, iar în cele din urmă mulțimea înfometată poate înțelege că e mai ușor și mai de folos să înlături câțiva patroni obezi și să deschizi cu forța porțile uzinelor zăvorâte, decât să siluiești voința sutelor de mii de lucrători cari refuză robia și mizeria.

Viața trebuie să stăruie pe aceste tărâmurii prin munca liber consimțită. Guvernul a și înțeles acest lucru și încă de ieri a renunțat la gesturile lui semețe și a închinat lamentabil steagul burgheziei. Generalul Averescu, văzând neputința ordinilor militarești, a demobilizărilor făcute în interesul unei clase și temându-se de a compromite și guvern și armată printr-o înfrângere în văzul lumii, a re-luat tratativele și a vorbit de arbitraj. Arbitraj între Stat și muncitori. Ți se rupe inima – sărman guvern! Gândiți-vă acum la starea su-

¹ *Lock-out* (engl.) – închiderea fabricii.

fletească a patronilor *lock-out*-iști, cari au secondat guvernul în ofensiva cea mare a reacțiunii, și la toate infinitele abilități și tărăgâniri ce vor urma pentru a salva aparențele, pentru a capitula fără zgomot.

REFUGIUL CIOCOILOR

Martiriul parlamentarilor la Odessa, eroismul fetelor și femeilor lor la Coțofenești, nunta vitejească a unui ministru liberal în vremea retragerii, sechestrarea averilor inamice și patriotica atitudine din fața chestiunii Torontalului și naționalul duel Take-Brătianu pe terasele Conferinței de pace de la Versailles și procesele de trădare, învinuirile reciproce, execuțiile, ocnele, foametea, jafurile, valuta n-au izbutit să insuflă oligarhilor curajul și încrederea pentru a înfrunta asprimile luptei electorale în cuprinsul Vechiului Regat.

E o plăcere ani de-a rândul așteptată să citești lista candidaților, să vezi cum și unde s-au refugiat potențații de ieri în speranța cătorva mizere voturi cari să-i mai trimită în Parlamentul votului universal. Cele mai misterioase unghere ale României Mari au fost scoțite pentru a găsi o populație destul de ignorantă în privința oamenilor noștri politici ca să-i aleagă. Brătienii candidează în Banat, departe de bătrâna lor moșie România Mică, de mormintele și crucile cu cari au semănat-o, de temnițele pe cari le-au umplut cu nevinovați. Temutul partid de odinioară s-a dus să agite steagul șovinismului și al urii și să recite repertoriul patriotic al făuritorilor țării mărite la Lugoj, în apropierea comorilor de cărbune și fier, la umbra înaltelor furnale spre cari se ridică privirea lor veșnic flământă. Bănățenilor ce vor să-și păstreze țara curată și bogățiile neatrinse le trimitem acest avertisment, ca nu cumva, printr-un singur vot, să mai întreție în acei venetici iluzia că rostul lor de nenorocire și ruină n-a luat pentru totdeauna sfârșit. Bănățenii vor lua aminte cu atât mai mult când se văd în situația inferioară de a alege între Brătienii ne-faști, între Bontestii compromiși și suspectul popă Imbroane.

La fel cu liberalii, se refugiază în noile ținuturi oamenii d-lui Take Ionescu. Aceștia n-au cel puțin curajul de a lupta singuri. Sunt puși sub ocrotirea directă a partidului de la putere, care și așa numără destui transfugi, renegați și spioni ai tuturor grupurilor. Sunt

repartizați prin buzunările cele mai obscure ale Basarabiei. Oamenii lui Take vor fi votați de nemți, bulgari și găgăuzi, pe lângă Deltă, în pusta Bugeacului și, mult mai la sud, în scorburile turcești ale Cadri-laterului. Șeful lor singur are curajul de a risca ridiculul unei căderi în București. Va fi o înmormântare unică și sălbatică, dar meritată. Mandarinii oligarhiei prăbușite vor fi duși la groapa insuccesului în hohote de râs, în sunetul tamtamului. Vom avea poate satisfacția de a nota alegerea d-lui Marghiloman, trădătorul, împotriva marelui european și a suitei sale intervenționiste. Din aceasta vom desprinde figura particular de nostimă a micului bărbat de stat, d-l Grigore Filipescu, un om de mare merit: e fiul patriotului Neculai Filipescu. A solicitat voturile țărănilor din Ilfov.

În afară, deci, de câteva excepțiuni umoristice, întreaga decre-pită ceată a oligarhilor sinistrați de valurile democrației a trecut pes-te frontierele șterse și asurzește populațiile unite cu retorica ocazio-nală, cu reclamațiunile lor la recunoștința fraților liberați de opre-siunea străină și puși sub cizma jandarmului guvernamental.

PROCESUL BUJOR

Deci, seria proceselor politice continuă. Deschisă sub răposatul regim Brătianu, care în această singură privință s-a bucurat de con-cursul takist pentru a ghiftui temnițele cu adversari și concurenți comerciali sau politici, durează încă sub regnul atât de impersonal al generalului Averescu, păpușa uscățivă, împleticită în sfori trase de toate mâinile. Și dacă vina acestor apucături și acestor batjocuri adu-se justiției și dreptului și libertății cade asupra partizanilor furișaji de pretutindeni în jurul său, în schimb ridiculul magnific al prepara-tivelor și al măsurilor de pază rigoriste revine pe de-a-ntregul acestui emblematic personaj. Căci, adevăr zic ție, mai lesne ți-este să treci în vreme de război Dunărea la Flămânda, decât să traversezi, pre-făcut chiar în piscică sau șobolan, Bulevardul Elisabeta în punctul unde se atinge cu clădirea Curții Marțiale. Ca un arici argintiu tro-tuarul strălucește de baionete. Placarde sinistre te înștiințează că ești în plină zonă militară. Inamicul, asemeni Dumnezeuului părinților noștri, trebuie să fie pretutindeni, de vreme ce-i invizibil. Prezența sa, însă, nu e numai discutabilă, dar e arhidovedită prin concentrarea

ostășească impozantă și cumplită care combate cu o intensă duhoare de iuft aromele ce se prăvălesc de pe culmile arborilor din Cișmigiu. Ofițeri cu semnul rănirii cusut pe braț, cu decorația Mihai Viteazul pe tunică, răgușesc în zelul lor excesiv de păzitori ai țării, de când li s-a spus, și n-au crezut totuși, că socialiștii sunt dușmanii armatei. Și nenorocire celui ce se încumetă a răzbi prin zbârlirea spângilor și incendiul flamurilor, chemate sub zidurile cafenelei Astoria ca la apărarea unei supreme citadele. Nu știm dacă mai întâi e legat la ochi pentru a nu recunoaște pozițiunile, dispozitivul trupelor, al minelor, al sârmelor ghimpate, dar i se cer hârtiile militare și civile. E buzu-nărit cu luare-aminte, ca nu cumva un *browning* să pătrundă în sala severă a judecății. Mâini brutale și indiscrete îți pipăie scrotumul care ar putea ascunde grenade, îți încearcă perineul care seamănă cu o curea de ascuțit pumnale, îți cercetează secretele redutabile ale trupului tău viril, lectorule, îți impune gâdiliciul indecent al ordinii sociale ce nu se vrea totuși siluită. Și pe urmă te perinzi prin fața ierarhiei de militari, dezgustați ei înșiși de atâta întrebuintare și bănuială, până când scapi în asfixia încăperii unde câțiva judecători marțiali așteaptă cu plictiseală sfârșitul dezbaterilor pentru a pronunța un verdict cunoscut de pe acum. Verdict osânditor pentru M. Gh. Bujor, acuzat de dezertare la inamic, cu toate că, săptămâni după fuga lui în Rusia, artileria rusească furniza, dimpreună cu eroicele divizii credincioase, ajutorul amical și salvator de la Mărășești. Acuzat de complot contra siguranței statului, pentru că n-a procurat ciocoilor cheflii de la Odessa slugi care să le transporte departe de nară dejecțiile divinului lor intestin. Acuzat, în definitiv, că-și pune candidatura, că se alege deputat în ciuda guvernului, a oligarhiei care combate voința alegătorilor cu sentințele servile și nule ale Curților Marțiale. Cum nu-și dă seama generalul de jocul pe care-l joacă? Unde e instinctul său de conservare și simțul momentului, și mirosul spionului, când e înconjurat de spionii tuturor partidelor istorice?

AUREL DRAGOȘ

Candidatul ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, cu semnul „Trâmbița“

A făcut politică prin artă și artă prin politică. E unul dintre cei mai tineri militanți, desenatorul Dragoș, care a înlocuit pamfletul de cuvinte cu pamfletul prin linii, sugestiv, succint și categoric. Agresiv

prin ironia vizualității sale și alteori de o violență sinistră, penibilă pentru cel interpretat și prins pe carton cu ajutorul vârfului feroce al creionului său, Aurel Dragoș care a împăcat întotdeauna adevărul cu fantezia, ne-a uimit prin conciziunea viguroasă a desenului și ne-a târât prin avântul revoluționar al ideii. Un desen – lumea obișnuiește a spune o caricatură – de Dragoș face mai mult decât o carte de denunțuri, decât o serie de cântece rebele, decât o campanie de articole vehemente. Cei loviți de dânsul n-au priceput aceasta decât târziu, decât astăzi poate, când vor afla de numărul voturilor pe cari numele său pe o listă electorală le va atrage. În alte părți, desenatorul politic, înduioșat și răzvrătitul nedreptăților își avea partea meritată și onorabilă a prigonirilor oficiale. Astfel au întemnițat germanii pe Hann, francezii pe Jean Veber de la *Charivari*, pe Fovrain, pe Hradeky de la *l'Assiette au beurre*. Războiul tenace, variat și reînnoit mereu-mereu al lui Dragoș prin *Facla*, prin *Chemarea*, cari și-au atras prin el cele mai glorioase confiscări și au stârnit cel mai serviabile abuzuri de putere, a contribuit mai mult decât textele nemiloase și discursurile necruțătoare la deslușirea și la formarea spiritului democratic de azi. Mic de stat, oacheș ca arama, simplu, sprinten și cu surâsul veșnic agățat parcă sub urechi de ultimele măsele, cu suvițele linse peste acel cap năstrușnic și zglobiu, cu ochii două puncte de păcură, lui Dragoș îi lipsește bătrânețea, răutatea și beteșugul ca să semene cu un faur divin: Vulcan. E însă faurul de toate zilele al democrației moderne și, în bătălia socială, anii săi tineri l-au surprins neclintit lângă focurile de la avanposturi. Alături de prietenii cari văd într-însul un generos artist, vor merge la urnele Bucureștilor cei ce au cetit în liniile sale un cuget de propagandist și un gest de demascator al politicianismului viclean, fățarnic și, în fine, doborât. Trimiteți însă pe Dragoș printre oamenii vechi, și chiar printre oamenii noi ai țării, e bine să-i cunoască pe unii și pe alții cât mai de aproape. Mai e nevoie de ochiul său infailibil printre figurile, printre mutrele zilei.

SPRE ULTIMUL PARTAJ AL POLONIEI

Urmașii feudalilor, cari din nepricepere și vanitate au scos Polonia la mezatul vecinilor, continuă astăzi politica de dezastru, de sacrificiu brav și zadarnic, tradiționala politică a țării leșești. Dispre-

țuind, ca și în trecut, voința și nevoile poporului, oligarhia poloneză care, din promiscuitatea cu nobilimea țaristă, cu finanța germană și diplomația austriacă, s-a dezobișnuit a plăti cu propria viață pusă în rândurile luptătorilor niște privilegii anacronice și odioase, a dezlănțuit războiul ofensiv asupra Rusiei, găsind cu multă caznă un *causus-belli*¹ în neputința de a convinge pe delegații ruși a trata într-un oraș polonez, la discreția unei arestări, a unei felonii.

E de prisos a mai prognostica asupra unui război al cărui rezultat se cunoaște de pe acum. Căci a fost un timp când generalul Manerheim cu finlandezii amenințau căderea Petrogradului, de care se mai apropiau și voluntarii lui Iudenici; când flota engleză incendia Kronstadtul, iar contingentele britanice coborau dinspre coasta Murmanului; când trupele lui Dekinin biruitoare amenințau de la Kiev, iar tovarășul său, Kolceak, înaintase binișor de la spânzurătorile siberiene de cari, mai târziu, a bălăbănit; la Odessa erau steaguri franceze, la Razdelnaia și pe Nistru oști române, senegaleze și grecești. Pe acea vreme, polonii erau singuri și bolșevicii păreau înfrânți. Ce se va întâmpla oare azi când toate statele limitrofe Rusiei au încheiat pace sau armistițiu și când doar leșii, părăsiți de toată lumea, aruncă puterile lor convalescente în furnalul roșu al mării republici biruitoare? Așa merge un popor către ultima și definitivă ruină. Statul polonez, de-abia format, închide în granițele sale atâta nedreptate, pe seama rutenilor, a cehilor, a germanilor, și la conducerea lui atâta greșală, că un război nenorocit îl va da pradă tuturor iridențelor vecine. De o asemenea oligarhie servilă față de ordinele primite de la Paris, d-l Take Ionescu voia să lege soarta României prin tratate de alianță.

REGELE SUVEICĂ

Spun ziarele că generalul Averescu va fi însoțit în călătoria sa prin Ardeal și Basarabia de Regele tuturor românilor. Guvernul epuizează astfel ultimele mijloace de propagandă și de reclamă în alegeri, iar, la rândul său, Regele face supremul sacrificiu pentru ordinea socială și pentru sfetnicii săi, transformându-și augusta

¹ *Causa belli* (lat.) – motiv de război.

persoană în agent electoral. E pentru prima oară în istorie când un rege se amestecă în așa chip în luptele de partid și întreprinde turnee dimpreună cu prim-ministrul care merge să se încredințeze de zelul prefecților și de cerbia jandarmului. Se pun mari nădejdi în bunăvoință și în apariția regală, simplă și gravă, printre populațiile dinastice ale Ardealului. Nu-i ajungeau poporului român moaștele unui singur general glorios pentru a-i întuneca judecata. Ci se uzează de uniforma cea mai de preț în ochii mulțimilor naive, se exhibă sfântul trup al Domnitorului printre urne, pentru ca votul să se coloreze de sentimentalitatea regalistă, violent suscitată. Opoziția se va lupta de acum nu numai cu bețivanii și bătăușii din Craiova și Brăila, capul candidatului n-are de-acum să mai înfrunte numai asprimea ciomagului tradițional, căci toată această suită ascultă de ordinul unui general și al unui Vodă și, mai abitar decât cele mai consacrate bâte strălucește sceptrul transformabil al Măriei-Sale. În astfel de condiții, e, desigur, o plăcere să cazi în alegeri, e o fericire să fi întrerupt la tribună de accentul dubios al unui măreț necunoscut din sală și e un deliciu să-ți trosnească oasele sub loviturile unui rețevei de aur și ivoriu.

Plecând în Ardeal cu primul său sfetnic, Regele Ferdinand și-a suprapus semnul său pe semnul listei partidului de la putere: coroana și steaua și-au înfrățit soarta, dinastia ia parte la urgia de clasă dezlănțuită de oligarhie asupra plugarilor și muncitorilor. Altădată monarhii își dau aparența celor ce se dezinteresează de frământările interne, azi însă luxul acesta e neîngăduit, și cel dintâi dintre rarii oameni în stare de suveranitate, Regele României, Ferdinand, burghez militant, descinde în tarbaca electorală.

Fie-i emoțiunile ușoare!

REVOLUȚIA ÎN FRANȚA

Fără execuții și înecuri, fără asalturi populare și măceluri de stradă, se poate spune că a doua mare revoluție franceză a izbucnit. Războiul civil dintre masa proletară oprimată și blocul național burghez este în curs. Nu auzim bubuit de arme și nu vedem incendii, fiindcă vremurile au adus noi mijloace de luptă și lovire și au impus dușmăniei dintre clase forme necunoscute încă în istorie. Vechile procedee ale brutalizării directe, *cu mâna*, au rămas doar în uzul și în

răspunderea oamenilor reacțiunii. Revoluția însăși, care e o formă a războiului tot atât de odioasă ca și războiul între popoare, e azi o practică a vremurilor moarte și a acelor cari le reprezintă. Libertățile moderne au permis democrației să se dezvolte și să se realizeze. Atentatul asupra acestor libertăți îl săvârșește astăzi capitalismul prin guvernele sale parlamentare de cari dispune. Agresiunea a pornit de sus. Revoluția e astăzi oligarhică și se îndreaptă împotriva voinței și intereselor celor mulți cari, prin forța împrejurărilor și a condițiilor vieții, au pus mâna pe putere. Pretutindeni, conspiratorii de la cârmă, în frunte cu regii sau președinții lor, toți la ordinea marii finanțe, urzesc împotriva veritabilei conduceri și a vrierii conștiente și irezistibile a maselor. Pretutindeni, și mai ales în Franța, se încearcă dizolvarea organizațiilor populare prin arestări și parodii de justiție, pentru a prelungi privilegiile unui pumn de nesățioși și suferința gloatelor aservite pe ogoare și în ateliere.

Guvernul francez încearcă să dizolve Confederația Generală a Muncii, pentru că două săbii nu încap în aceeași teacă și pentru că această Confederație își asumase adevărata conducere a Franței.

Prin simplul și mărețul fapt al organizării sindicale, populația vrednică și productivă a Franței ieșise de sub obediența unui minister burghez ale cărui ordine erau ascultate numai de polițiști și de jandarmi și a cărei activitate se mărginea la polemicile unui parlament palavragiu, la numirile și înaintările funcționarilor favorizați.

Guvernul real, guvernul ascultat de toți, cel care pune țara în mișcare sau o arunca la un semn în inerție, guvernul minelor, căilor ferate, transporturilor, uzinelor mari și mici, al luminii, aprovizionării, guvernul-motor, guvernul-viață era această Confederație Generală a Muncii. O emanațiune a tuturor organizărilor uvriere, un fel de soviet suprem al Franței.

Gelos de puterea și autoritatea acestui guvern al poporului, cabinetul burghez al lui Millerand, al oamenilor de afaceri, al bancherilor și al politicienilor subvenționați, a căutat prilejul de a-l lovi și desființa, cu ajutorul mercenarilor din școile, presa și moravurile oficiale și suboficiale.

Confederația propusese, pentru ieftinirea traiului, pentru organizarea producției și a circulației, întoarcerea în proprietatea colectivă a serviciului public de transport, acaparat de grupuri capitaliste nesățioase și incapabile. O măsură în folosul evident al națiunii, dar care izbea în câștigurile marilor consorții cu înrămuriri atât de numeroase în parlament și în guvern. Deci, guvernul nu putea decât

să refuze o propunere care nemulțumea poftele celor puțini și burtoși și alina într-o simțitoare măsură neajunsurile celor flămânzi și mulți și necăjiți. Confederația, la rândul ei, încercă să constrângă prin greve, cari nu proclamau nici un deziderat de ordin egoist și special, ci ca guvernul să se îngrijească de nevoile națiunii. Pe dată acesta stârni de-a lungul și de-a latul urgia arestărilor și violențelor și, desigur, că în ceasul de acum s-au și găsit magistrați, nepăsători și orbi în fața spectacolului social, ce împarte lumea în bogătași și în salariați mizerabili, cari să judece pe șefii socialiști pentru „complot contra siguranței statului“.

„Siguranța statului“ – siguranța burților dospite!

„Complot“ – strigătul care cere parte dreaptă și frăție!

Lovituri, atentate, sânge. – Revoluția celor de sus, iar, de altă parte, răspunde ordinea, liniștea în greva generală care nu face nici arestări, nici procese, nici batjocuri, nici jocuri cu pușca și mitraliera.

Câștiguri reclamă cei sus-puși cari nu cunosc lipsurile și frigul și truda. Proprietate colectivă, socializare, pâine, la fel și pentru toți cer acei cari muncesc și fac totul.

Și, pe când de guvernul opresorilor au ascultat numai polițiștii și valeții fără demnități, de conducătorii muncii ascultă viața însăși, care și suspendă respirația și se retrage, și cascade goluri oriunde se ridică pumnul și urlatul zadarnic al reacțiunii.

CĂDEREA KIEVULUI

Cu acest fapt de arme, războiul dintre Polonia și Soviete nu ia totuși sfârșit. Guvernul rus porcede la riguroase măsuri militare spre a da o ripostă definitivă și inevitabilă pentru oricine cunoaște forțele și moralul adversarilor.

Pentru soldatul rus, stăpân pe munca lui de acasă, această vremelnică înfrângere nu poate fi decât un stimulent de a lupta până la consolidarea garanțiilor revoluționare amenințate de țariști și, încă o dată, în chip neașteptat și mișelesc primejdute de agresiunea polonă.

Liberul popor rus are nevoie de liniște și de siguranță și acestea nu le poate accepta cu prețul recăderii în robia capitalistă. Cele o sută de milioane de lucrători și plugari cer o singură soartă printr-un

singur mijloc: victoria. De aceea febrilele preparative ostășești, sunt conduse de cei mai buni militari ai fostei armate imperiale. De aceea se zice că pe alocuri s-a apelat la sentimentul național al marii națiuni lovite și insultate de „vrăjmașul secular“.

Iar acest vrăjmaș, redus ca număr și putință, scăzut în moralul său, care nu poate înțelege și însufleți o asemenea luptă inutilă și fără sfârșit, e totuși departe de a fi orbul instrument al capitalismului distrugător. Generalul Pilsudski și guvernul din Varșovia au pornit un război diplomatic cu scopuri de mai înainte calculate. Dar toate astea rămân pe hârtie din clipa când puhoiul s-a dezlănțuit. E bine însă să se știe, pentru a țărături cât de cât fericirea gălăgioasă a burzheziei, că guvernul polon nu urmărește deloc desființarea regimului Sovietelor. Forma de guvernământ a Marii Rusii nu-l interesează. Amintim că Pilsudski a refuzat sprijinul său lui Denikin în cele mai norocoase zile ale acestuia, căci au preferat țarismul contrarevoluționarilor, bolșevismului de la Petrograd. Polonezii au atacat atunci când orice cooperare cu bandele mercenare ale capitalului era exclusă și când primejdia unei reveniri imperialiste rusești este înlăturată. Ei urmăresc o politică de asigurare națională prin îndepărtarea Rusiei Mari de la granițele lor. Între Moscova și Varșovia tind să așeze un scaun la Kiev, capitala Ucrainei. Atât. Nic: un amestec, de care vor doar să se izoleze prin înălțarea steagului independent al unei națiuni interpușe.

Calculul polon poate reuși: revoluția nu e periclitată de această mărunță chestiune de teritorii. Pentru moment însă, trupele adverse se mișcă în sângele curs. Câmpul de bătaie alunecă. Nimeni nu știe, pe un astfel de teren, unde își poate opri pasul.

„DRAGOSTE NEÎMPĂRTĂȘITĂ“, NUVELE DE V. DEMETRIUS

Demetrius nu e autor putând fi caracterizat și cuprins în câteva rânduri. În așteptarea studiului amănunțit pe care activitatea sa laborioasă și variată îl reclamă, ne mulțumim a-i semna ultima carte de povestiri, scrisă în aceeași grijă a realității și a documentării ca și lucrările sale precedente. În paginile lui Demetrius găsim aproape întotdeauna opera de reporter și de istoriograf. Grație d-sale,

aspecte întregi de viață contemporană românească sunt smulse uitării. Moravuri pe cale de dispariție, pitorescul aproape șters, chipurile aproape stinse, dar atât de vii și înflorite, ale lumii noastre de provincie și de foburg bucureștean, se vor aminti cititorilor de mâine. Bucureștii, cetate ignorată de poporanistii literari, desprețuită de pseudorafinații simbolismului de import, este în literatura zilei aproape o descoperire a lui V. Demetrius. Observațiile, portretele și tablourile sale sunt, uneori, revelații. Capitala aceasta, desconsiderată de scriitori a căror inspirație nu depășește sumarul textelor cetite și imitate, oferă privitorului conștient și artist o lume de surprinderi. În ultimul timp, Demetrius a înseilat romanele sale cu critică socială și politică. Vremurile de corupție și demagogie a neutralității române, pe urmă a războiului și a ocupației îl împing pe tărâmul încercat al pamfletului veridic și vioi. Societatea modernă, de politicieni, de jurnaliști, e prinsă fără cruțare și urmărită până-n legăturile cu mulțimea care se agită, suferă și înzestrează lupta cu eroi, cu artiști, cu femei pierdute. Poate că operele din urmă ale lui Demetrius se apropie câtva de genul *feuilleton*, compensat însă de amploarea liniilor, de dimensiunea și varietatea frescelor. E singurul prozator, dintre cei noi, care a întreprins o muncă literară cu fir, cu rădăcini strâns încleștate pe realitățile sociale ale locului, într-o limbă și-ntr-un gând care-l face accesibil tuturor cetitorilor.

Ca poet, V. Demetrius e de aceeași fecunditate care-i explică toate însușirile bune și, mai ales în versuri, toate scăderile.

Încercăm, însă, o mereu reinnoită și superioară plăcere răsfoind volumul său de *Sonete*, formă în care și-a restrâns și concentrat puterea de imaginație, de emoție și de ideală limpezime. Nu întâlnim aci prozitățile de aiurea. *Sonetele* lui V. Demetrius egalează de-a binelea pe ale lui Codreanu.

Dragoste neîmpărtășită, dragostea unui coșar tânăr, mizerabil și trist, pentru o fată frumoasă din Ardeal. Vrea să fie iubit și, de aceea, își caută zadarnic o altă meserie, mai albă și mai productivă. Și-o caută până ce se lasă de muncă și stă să piară de foamea care îl împinge din nou pe un acoperiș, de unde are aproape viziunea iubitei servitoare cochetând cu un sergent de stradă, jos, pe trotuar. Resimți emoția bietului coșar, iminența alunecării și căderii de care-l scapă pomul strâns în brațe cu disperare și pentru totdeauna.

Mediul e studiat de aproape și cu dibăcie. Romanul începe într-o casă cu paturi de închiriat. Câți cunosc și câți s-au ocupat de aceste mizerii ale Bucureștilor? Suntem ca în azilul de noapte al lui Gorki:

„Gazda îi arată patul de la fereastră, îngust, așezat într-o parte pe un picior de lemn obișnuit, iar cu capătul dinspre fereastră pus pe un șir de cărămizi și pe un cazan de rufe, spart în fund. Drept așternut, în loc de saltea, patru saci umpluți cu paie măcinate de zvârcolirile neodihnei celor cari se culcaseră pe ei. Cearceaful, piper și sare, ieșise cândva la spălat și se făcuse vânt. O pernă lungă, ca de perete, umplută cu talaș, slujea de căpătâi. Cam de pe la jumătatea peretelui zidul lăcrăma, iar șiroaiele curgeau și se infundau mai ales în sacii cu paie, din care pricină putrezeau și toată casa mirosea a muced și a carte bisericească veche. Plapuma era o cusătură laolaltă de două fețe pestrițe. Foițele sunt o împletitură, cu pretenție de covor în casele sărace, făcute la război din fâșii înguste de petece.“

Citatul acesta poate exemplifica procedeul, oarecum, balzician al scriitorului. N-am vrut totuși să facem apropieri și nici să aducem laude și orice fel de apreciațiuni. Trimitem cetitorul la însuși volumul, cu asigurarea că nu-și va pierde timpul și nu va avea impresia de „cunoscut“.

„POEMELE RESTRIȘTEI“ DE DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Poemele restrîștei datorite unui poet care ar avea puțința să apară cu un volum fără a face un gest neobișnuit sau o îndrăzneală de vanitos. Versurile lui Dragoș Protopopescu au apărut în ultimii ani în reviste în cari personalitatea i s-a afirmat robustă și originală. Fire de intelectual senin și rafinat, disprețuind sentimentalismul liric, sau poate mascându-l numai cu eleganța prețioasă și muzicală a versurilor sobre și reci. A colaborat îndeosebi la *Viața nouă* a profesorului Densusianu, care a știut să fie cu îndârjire un mediocru poet. Acolo, Dragoș Protopopescu se statornici în aceeași atitudine reținută, fără mărturisiri excesive și elanuri nemăsurate. Versul său e lapidar și elegant.

O abatere de la propria-i tradiție, o etapă sau o formă nouă e placheta *Poemele restrîștei*. Icoane și dureri de război povestite în stihuri simțite și clare, *Elegia*, *Bejenarii*, cu imagini uneori violente, strofe, în sfârșit, dintre cari multe își ating scopul lor emotiv.

STĂRPIREA ROMÂNILOR DIN SIBERIA

Încă o crimă oligarhică

Guvernul nu numai că a permis și a conlucrat la organizarea exportului de copii și de adolescenți în Algeria. Guvernul a luat cele mai bune măsuri ca să împiedice repatrierea prizonierilor români aflați în ghețurile Siberiei. Două crime cinice și oficiale cari au ca singur scop o crimă și mai mare: consolidarea regimului capitalist de pretutindeni, aservirea definitivă a muncitorimii internaționale care-și cere dreptul.

Întocmai cum domnii români, din ascultarea Sultanului, ajutau apărarea protectorului lor trimițându-i cinci sute de copii anual, pentru garda sa personală, guvernul nedemn al României de astăzi, legat prin interese de soarta bancherilor de la Paris, îngăduie recrutări de români pe teritoriul țării pentru ienicerimea capitalismului: legiunea străină.

Agenții recrutori cutreieră, cu învoirea generalului Averescu și a Regelui Ferdinand, țara pentru a ademeni minori și a-i expedia în Africa, unde vor servi la exploatarea populațiilor cucerite, sau vor fi întrebuințați în Franța la spargerea grevelor și la represiunile de stradă.

Oligarhia își vinde poporul.

Capitalismul aleargă după carne de tun, așa cum proxeneții vicioși exportă femei pierdute pentru bordelurile orientale.

*

Nemulțumită cu asemenea isprăvi, clasa conducătoare a luat măsuri de siguranță proprie, împiedicând prin toate mijloacele, prin toate șicanele, repatrierea prizonierilor „bolșevizați” din Siberia.

Numărul acestora se ridică, la un moment dat, la zece mii. De ger, de nemâncare, de boală au murit în câteva luni, pe acele drumuri nesfârșite și înghețate, mai mult de cinci mii de oameni.

Atâta putere de rezistență a indignat pe conducătorii noștri liberali sau averescani, cari prelungeau din răspuțeri termenul de repatriere și refuzau creditele trebuincioase. Au încercat să se cotoarsească și de rămășițele taberelor de prizonieri, indemnându-i pe aceștia să se înroleze în trupele cehoslovace spre a lupta dimpreună cu Kolceak împotriva bolșevicilor. Toate astea se petreceau sub guvernul Brătianu.

Românii au fost strânși și înrolați cu sila. Erau 5000 de soldați și 70 de ofițeri.

Atunci s-a petrecut un fapt în adevăr medieval: misiunea militară franceză a pofțit ofițerimea română la un ospăț. Odată intrați în sala comandamentului, apărură la uși voluntarii cehoslovaci înarmați cari puseră ofițerilor noștri condiția sau să lupte, sau să reentre în lagăre, unde vor trebui să suporte tratamentul prescris prizonierilor din garda roșie.

Parte din ofițerii noștri au cedat.

Dar marele număr al prizonierilor a rămas neînduplecat în fața tuturor făgăduielilor și amenințărilor, cerând cu stăruință repatrierea.

La auzul imensei crime ce se săvârșește zi de zi în Siberia, românii din America au colectat o sumă de 100.000 dolari, pe care au remis-o pentru a se plăti aducerea captivilor în patrie.

D-l Vaida, venit de câteva zile la guvern, a dat împuterniciri depline căpitanului Victor Cădere.

D-sa s-a prezentat faimosului comandor Pantazi, care nu venise încă din Siberia pentru a-și face ridicula depoziție în procesul Bujor.

Și, în fina-i pricepere, comandorul, care avea în buzunar cei 100 mii dolari, a refuzat să-i predea căpitanului, pretextând că pentru d-sa ordinul primului ministru nu-i de ajuns: cerea, pasămite, „Jurnalul Consiliului de Miniștri”. A consimțit, în fine, după multă târguială, să dea 25.000 dolari, sumă cu totul insuficientă pentru plata vaselor japoneze de transport din Vladivostock. Grație șicanelor acestui marinar deștept, nu s-a putut face nimic. „Bolșevicii” de prizonieri au rămas pe loc. Noul minister a retras banii colectați și i-a retrimis în America.

Românii din Siberia asistară rând pe rând la plecarea cehoslovacilor, sârbilor și italienilor spre casă. Ei mai așteaptă încă, neștiind că sunt osândiți pe tăcute la moarte cu ajutorul guvernului României Mari.

Mai așteaptă, dar din ce în ce mai puțini. Din câți au fost la început, mai trăiește o ariergardă de 2.800 de oameni.

Guvernul are motive să spere și să creadă în moartea lor apropiată.

MINCIUNA ZADARNICĂ

Popularitatea generalului Averescu e spulberată și, dimpreună cu ea, speranțele politicianilor de strânsură întovărășiți ca s-o exploateze. Guvernarea averescană de azi a fost, ca și cea de ieri, o

sterilă tranziție. De data asta, însă, o tranziție către regimul democratic pe care un triumf efemer al intrigilor brătieniste îl înlăturaseră.

Pentru moment, averescanii stăruie în iluzia lor de a rămâne la putere. Prin teroare și minciuni, caută să-și înfrângă adversarii. **Îndreptarea**, ziarul lor oficios, a ajuns o foaie de cinice ucazuri guvernatoriale. Pentru a prelungi perioada lor de căpătuială, oficialii de la oficiosul acesta împrăștie cele mai abjecte neadevăruri. În ultimele numere se afirmă că un lucrător, care vorbea tovarășilor săi, a îndemnat femeile și fetele din ateliere să se prostitueze pentru a face propagandă socialistă în armată. Această minciună depășește legenda calomnioasă răspândită și susținută cu atâta sfruntare de semiintelectualii și tabeticii burgheziei asupra socializării femeilor în alcătuirea viitoare. Acest fals nerușinat nu dovedește la conducătorii **Îndreptării** decât poate o îndelungă și veche practică a falsurilor.

Astfel, nici minciunile, nici violențele nu vor împiedica prăbușirea acestui suprem obstacol, Liga Poporului, pe care oligarhia l-a zvârlit în ziua pericolului în pașii victorioși ai democrației. Ceea ce nu izbândește baionetei și călușului, cu atât mai puțin va reuși imaginației libidinoase a debililor mintali cari inspiră campaniile **Îndreptării**.

50 [DE] BANI, GAZETA

Ziarul, țigările și tramvaiul – cele mai ieftine trebuinți moderne odinioară. Prețul lor era ultima și cea mai redusă expresie a valorii monetare în circulația zilnică. El fixa modicitatea cheltuielilor mărunte, inevitabile și cumplite pentru micul tău buget, lectorule: prețul ziarului, prețul tramvaiului, prețul tutunului prost, egal cu: bacșișul chelnerului, al valetului de la ascensor, al băiatului care-ți trece măturica pe guler la ușa bărbierului, în sfârșit, cu infinitatea devastatrice a detaliilor vieții.

Toate aceste tarifuluri microscopice, a căror acumulare îți face un nod greu în buzunar, s-au ridicat, fără nici un respect pentru proporție, în clipa din care biletul de tramvai a costat mai scump. Raporturile s-au detracat. Cetățeanul a dat pe neașteptate prin gropile unui drum nou, care era totuși cel vechi: de-acasă până la

slujbă și înapoi. trecând pe la chioșc. pe la lustragiu și coafor. Prețul ziarului a căutat să fie cuiul de rezistență al ieftinătății traiului. Modestia lui era pentru speculatori o frână. Atunci s-a scumpit de zece ori hârtia, de douăzeci de ori tiparul. Ziarul a cedat. Dar pe când pretutindeni scumpirea produselor se făcea pentru a menține câștigul pe seama consumatorului, pentru sfânta plusvaloare a patronilor care își continuau. cu mici rotunjiri, echilibristica de cifre și jongleria de registre. editorii de ziare. cei din urmă. s-au plecat constrângerilor de tot felul și au sporit prețul, nu pentru câștig, ci pentru a diminua deficitul. Aproape toate ziarele. cu toată publicitatea dezmătată a vremii acesteia de speculă, dădeau deficit. Comerțul de informații a fost complicat de către unii patroni cu negustoria de hârtie.

Gazete apar în patru și opt pagini. pentru a-și acoperi prin spațiile hărăzite reclamei pierderile cerute de plata tiparului. Unele sunt foarte căutate ca maculatură. Dar până și aci s-a decis urcarea la 50 [de] bani pe foaie. Această decizie privește toate gazetele, chiar și cele ce apar la două pagini. S-au făcut toate socotelile, s-au încercat toate posibilitățile și ținem la dispoziția lectorului toate registrele: la un tiraj normal, un ziar în două pagini nu-și poate echilibra bugetul nici la prețul astfel sporit. E un adevăr. pe care nu-l poate contesta nimeni, că un ziar de 25 [de] bani care durează e un ziar plătit din punga unui politician ambițios, al unui partid avut sau al unei bănci interesate. Toată presa românească, exceptând **Chemarea**, **Socialismul** și **Neamul românesc**, se află în clientela unei anumite finanțe. Astăzi, până și acele ziare sunt constrânse a cruța cât de cât prodigalitatea patronului suprem – politician, partid sau bancă – pe seama cititorului cotidian.

Din punct de vedere financiar, **Chemarea** s-a aflat în situația cea mai fericit precară. Revendicăm cu mulțumire această întâietate în mizerie. Ziar de atitudine și de idei, n-am avut nici susținerea unei defaceri sigure pe cale sindicală printre muncitori, ca **Socialismul**. care, în schimb, s-a dispensat de publicitate; nici avantajul unei imprimerii proprii și a unor restrânse, dar credincioase cadre de partid ca **Neamul românesc** al d-lui Iorga. Am spart drum greu și suitor în bezna și dușmănia zilei, în prejudecățile și urile stratificate în suflete de patru ani de război. Și lupta și nevoile ei s-au înțepit de-acum neîndurat și ne așteptăm la toate înăspririle nu numai pentru noi, cari reprezentăm o cauză, ci pentru frații toți, pentru prada obștească a unicului vrăjmaș: Capitalul.

TEROAREA ÎN ARDEAL

Conform celor mai tainice circulări al Ministerului de Interne, unde liberalii și-au așezat omul de încredere, crescut la școala clubului și a Băncii Românești, jandarmii băntuie în Ardeal ca în vremea alegerilor maghiare. Campania electorală e sfârșită, socialiștii însă, mulțumită măsurilor luate, nici n-au putut-o începe. Cele mai vechi perfidii administrative au fost puse în acțiune, cele mai ordinare șicane și mai hâde fățarnicii au funcționat din înalt ordin secret, guvernul însuși încurajând astfel coruperea funcționarului complice. Zilnic *Tribuna socialistă* din Cluj a relatat cazurile de violajune a dreptului stabilit și de nesocotire a instrucțiunilor fățișe.

Pentru a căpăta autorizarea unei întruniri trebuiau ștampilele a nu știm câte comandamente de corp de armată, a pretoratului și a comendurii. Infinite formalități de trimiteri și retrimiteri de la o reședință de corp la alta, filieră de nestrăbătut a alcătuirilor administrative ocupante. În multe locuri, în Gheorghieni, în Rodna Veche, în Ocnele Mureșului, în Aiud, pretutindeni, voința a mii de muncitori de a se întruni pentru a discuta asupra misiunii mesianice a sfântului Averescu pe pământ s-a lovit de rezistența ostilă și formalistă a câte unui prim-pretor căpătuit din jafuri sau a câte unui imbecil subofițer de jandarmi disperat că prin căderea guvernului în alegeri vor veni la putere cei ce-l vor smulge și stărpi pe el, păduche din pielea țărănimii.

Astfel, Ardealul lăsat pe mâna fraudatorilor, mituiților și zbiriilor n-a cunoscut altă campanie electorală decât împrăștierea de foi volante cu versurile de ocazie ale lui Octavian Goga prin care se recomandă alegătorilor *Steaua* generalului și a inefabilului Eugen, fratele poetului.

SPRE BIRUINȚĂ

Burghezia încearcă toate argumentele de cari dispune pentru a convinge popoarele că regimul ei este cel proclamat de poeți și vestiti de îngeri și prooroci. Nimic însă nu mai înduplecă pe țaran și proletar să creadă că e ideal să mori de foame și să te istovești muncind pentru câteva burți suverane cari cumpără oratori și ziare

ca să strige publicului: lucrați, robiți-vă ca înainte, aceasta este singura scăpare.

„Scăparea“ înseamnă a readuce lucrurile în situația dinainte de război. E suprema fângăduință a profitorilor și a politicienilor: fiți docili ca să vă îmblânzim sclavia! Veți trăi ca în 1914!

Nu-i mai aude nimeni. Revoluția a reușit admirabil în Rusia. Bancherii, negustorii, industriașii, paraziții capitalului au fost nevoiți să descindă din calească și să îmbrace bluza umilă a muncitorului. Pretutindeni, popoarele s-au răsculat. În Franța, Confederația Muncii a cerut naționalizarea mijloacelor de transport. Avocații, parlamentarii și ziariștii, stipendiații marilor consortii cari exploatează rețeaua drumurilor de fier a Franței sar să-și apere bacșurile din redacții, din instituții, din consiliile de administrație și nenumăratele judecăți cari îi întrețin. E un iureș al plutocraților și al valetărimii lor intelectuale. Statul cu forțele lui, cu mijloacele lui – toate puse în slujba milionarilor! Asupra muncitorimii care-i gătuie, care-i apasă c-un genunchi viguros pe pântecul îndopat de bunătați furate, guvernul își asmute mercenarii. E o chestie de forță. De când s-a recunoscut aceasta, lupta e fățișă. Capitalismul găfăie.

Italia, de curând, Italia s-a raliat entuziastă mișcării revoluționare. Un popor împins în război de blocusul flotelor aliante, păcălit la pace, ținut în ascultare de oligarhia lui complice cu amenințările străinilor, stăpân însă pe toate comunele și pe cele mai multe locuri din Parlament, a izbucnit la Rege cu același deziderat sinistru¹: socializarea. Încoronatul Italiei caută un ministru și nu-l găsește. Grevă, liniște, nemișcare: revoluția e în toi.

Și iată că din Serbia vin iar veștile turburătoare: încăierări, răzmeriță. Ziarele noastre publică depeșile și publică ordinul Legației, chemarea mobilizabililor sârbi de la noi sub arme. Patria lor nu e în pericol. D'Annunzio s-a stâmpărat la Fiume. Ungurii sunt sub teroarea albă. Bulgarii, legați cobză de ocupația franceză, tac. Toți așteaptă plecarea străinului ca să înșface nu pe vecin, ci pe vrăjmașul din lăuntru. Atunci cine geme și urlă după ajutor în Iugoslavia? Capitalul.

Contingentele din afară sunt chemate la tun să lupte contra contingentelor revoluționare din interior.

Iar la răsărit ofensiva polonă a fost stăvilită. Bolșevicii ridică, a biruință, flămurile roșii, o clipă surprinse. Ele vor merge să acopere

¹ *Sinistrum* (lat.) – stâng, de stânga.

la Varșovia șoaptele diplomaților: șoaptele d-lui Florescu, trimisul cancelarului nostru de operetă, d-l Duiliu Zamfirescu, să încheie o alianță agresivă cu polonii. Guvernul ordinii sociale de la București speră mult în tancurile primite de la aliați în schimbul copiilor pe cari îi vinde pentru legiunea străină, pentru legiunea cumpărătorilor de carne de tun sosiți și tolerați la noi din Franța liberă, leală și înaintașă de odinioară.

„AMERICANA ÎNDRĂGOSTITĂ“ DE VASILE POP

Iată romanul așteptat de literatura noastră. Pentru a sfârși cu acest deziderat factice al criticei române, trebuie să rostim sentințe hiperbolice la fiecare volum ce apare într-un suficient număr de pagini și cu textul neîntrerupt decât de numerotarea capitolelor aceleași anecdote.

În acest fel vom sfârși prin a convinge publicul că i s-a tipărit, în fine, cartea cu file multe și cu o singură povestire, care se cheamă roman, întocmai cum l-am sugestionat pe vremuri că literelor românești le trebuie inexorabil o producție de acest gen, ca să vieze. Era totuși practic și simplu să renunțăm la acest oftat.

Putem plâsmui bibliotecii și antologii naționale, fără să imităm, cu îndârjire, modelul străin. Ne puteam lipsi de roman, căci peste graniți el este o apucătură scriitoricească seculară. Ivirea lui, în bune condițiuni de calitate, ne-ar fi bucurat, firește. Dar lipsa lui nu era pricină de melancolie.

L-am reclamat cu atâtea strigăte însă, încât el a încercat să ne apară și a izbutit. Dar cu însușiri de vitalitate reduse. Creierul nației nu respectase poruncile naturii, nesocotise durata gestațiunii.

Același creier a funcționat totuși ferice și nesilit pe căile lui firești. O literatură poate exista foarte strălucit și fără roman. Încă o dată, acest gen nu-i de respins, și romancierul, bunul romancier de la Dunăre, merită toate aplauzele. Se cere neapărat literaturii să răsfrângă o întreagă societate. Dar, nu o dată, proza românească a reușit să ne-o înfățișeze într-o serie de schițe și de nuvele.

Continuitatea există și aci, foarte trainică. Fresca se desfășură de la sine. Și e mai dificil să fii succint decât lăbărțat în tomuri infinite. Poate că romanul nu mai este al veacului nostru preocupat,

și se poate că, dacă nu l-am avut, să nu-l mai avem niciodată. Cetitor docil, atent și răbduriu se găsește cu greu în zilele când femeile și adolescenții sunt luați la munca de ghișeu și de atelier. Literat cu răgazuri îndelungi pentru o muncă arhitectonică nu se zărește. În străinătate romanul a rămas un obicei, al publicului și al scriitorului. Dar îl vedem din ce în ce mai descusut; o alipire de fascicule disparate, de note, fragmente și povestiri prin care străbate un singur fir cusător, un erou fără rol, un privitor-omniprezență înseamnă legătura. Luați ultimele romane ale lui Mirbeau, toate romanele de război, Benda, Barbusse, Leon Werth... Romanul devine o oglindă în fațete, în parcele. Aiurea e aproape delăsat.

Americanii excelează în schițe vânjoase.

Și tocmai dintre ei, d. Vasile Pop se întoarce în țară și-n literatură cu un roman.

Deși d-sa ne afirmă că n-a brodat cu elemente luate din viața românilor din America, volumul ne descrie cu predilecție sentimentalismul lumei noi, și titlul și coperta de o banalitate și violență ne cheamă curiozitatea înspre sufleteștele explorări.

Dragoste de americană! Ce fel a fi această iubire, ne-am întregat cu gândul la înaltele surori de caritate cari au debarcat, harnice, între noi. Cum o fi îmbrățișarea și visăria pe țărniștele Missisipii, acolo unde finul observator, care e d. Vasile Pop, și-a văzut eroinele mai puțin reci și reținute decât le face apropierea mizerabilă a Dâmboviței?

Până la cartea d-lui Pop, încercasem singuri, prin procedee de logică pură, să rezolvim problema. N-avem alte mijloace căci nu știm englezește, iar inatractivele noastre musafire nu sunt abordabile pe altă limbă. Întrebuințând metode riguroase, am redus certitudinea noastră numai la ceea ce părea evident și, deci, incontestabil.

Era pentru noi incontestabil că ne preocupă dragostea cu o americană, prin urmare cu o femeie. Pornind de la această formidabilă cucerire a gândirii, am dedus că și aceste femei, oricât de frigide, se dedau dragostii, atunci când nu sunt de o psihologie deviată sau când n-au malformațiuni anatomice, precum ale găinii, bunăoară. Totul, deci, se reduce la o chestiune de *savoir s'y prendre*¹. Pogorând din sfera acestor abstracte speculațiuni pe tărâmul sigur al experienței, romanul documentar, limpede și practic, al d-lui Vasile Pop, ne-a fost de mare ajutorință. Am aflat din el că preludiile

¹ A ști cum s-o iei (franc.).

amoroase sunt în America scurte, și că problema se pune cu o rapiditate care permite întrebuițarea perfectului simplu în relatare.

Citim, dintr-un capitol, doar începutul unor fraze ce dovedesc și cât de concis și lapidar e povestitorul, și, în același timp, cu câtă ideală viteză se face, acolo, intrarea în materie:

„Tânăra se sprijini de zid, oftă... Tânărul se emoționează... Femeia îi surâse. Tânărul se așeză... Femeia îndreptă ochii... Tânărul făcu un gest... Tânăra tresări...” toate acestea în mai puțin de un minut și în zece linii.

Urmează apoi o convorbire sinceră: tinerii vorbesc răspicat și-și spun fără înconjur intențiile: să înjghebe un cămin.

Toată lumea vorbește franc și de-a-dreptul în America, și-n *Americana îndrăgostită*.

De aci impresia ciudată că toți eroii povestirii vorbesc la fel și nu-i poți deosebi decât din pronumele personal, ca sex, și din denumirile ce-și dau, ca stare civilă. Caracterele sunt bine marcate prin câteva calificative viguroase ce și le dau eroii în virtutea aceluiași obicei al lealității. S-ar părea că e ușor, că scurtimea preambulului e un semn bun, când colo, americana te prevestește că dacă nu ești cinstit, îți va scoate ochii. Excentrice și energice, le cunoști abia după ce învoiala e făcută. Eroina d-lui Vasile Pop a scos ochii unui galant audacios printr-o lovitură de *jiu-jitsu* pe care gata e să o repete.

Dar de predilecție îndrăgostiții din America întrebuițează boxul, până la *knok-out*. În decursul romanului întâlnim astfel de scene aspre și savuroase.

Nicăieri nu se dau atâția pumni ca în America. De acolo, deci, ne vine tot progresul dentisticeii. Dar asta depășește cadrul conversației noastre literare și, ca să ne întoarcem la amantele de peste Ocean, e bine să ne amintim că ele azvârlă și cu farfurii, în lipsa discului, ceea ce e de natură, cetitorule, să-ți ascute supremă vigilența și precauția.

În sfârșit, în cuvinte sprintene și spirituale, d. Vasile Pop îți descrie încântările amorului american și face pe nesimțite apologia căminului care se poate înființa atât de lesne în lumea nouă, unde orișicine câștigă destul, și-ți face elogiul virtuților casnice, care se întâlnesc atât de des și sunt atât de adorabile, în Statele Unite. Lubitele din țara lui Cristof Columb închid în ele toate surprizele și-ți oferă toate desfătările, după cum ne arată d. Vasile Pop, care n-a reușit nici un minut să ne reție și să ne desfete negrăit.

Dar amorul americanei, până a-și arăta farmecele, cere pastor și cetire din Codul Civil. Cu această concluzie ne retragem din lectura d-lui Pop. Umorele d-sale ne rezervă pentru la urmă o farsă și o

dezamăgire. Amorul reglementat și fără primejdie e o palidă parodie a iubirilor noastre europene. Și nici amenințarea *jiu-jitsu*-ului și a boxului, prin însăși natura ei prea excesivă, nu ne scoate din această tristă renunțare.

ALARMA NEGUSTORIMEI

Biroul înfrânării speculei a funcționat un an și jumătate, fără ca speculanții bucureșteni să-și manifeste în alt chip suferința decât prin sporirea neprețetată a prețurilor. Acomodarea asta garanta suficient ordinea socială, în care se cuprind și relațiile dintre client și comersant, dintre Liga consumatorilor, foarte curând îmblânzită și apoi desființată, dintre Biroul înfrânării și admirabila noastră breaslă negustorească. De curând însă această bizară armonie de interese atât de categoric adversare s-a spart cu zgomot de obloane trase violent înspre pământ, și negustorii s-au adunat vociferând în Camera de comerț, subit certați cu legea controlului.

Luna de miere între aceste elemente ireductibil vrăjmașe: negustorul și mușteriu, reprezentat printr-un controlor, luase sfârșit? Nu. Dar pacea menajului fuse amenințată alaltăieri de patrulare militare cari, ocupând ușile și evacuând magazinele, cer patronului registre, facturi, prețuri. Procedul e aproape atât de brutal ca și specula căreia se dedau negustorii. În fața paniceii de la teighele, rafturi și vitrine, suntem îndreptățiți a crede că măsurile acestea ostășești au izbit cu precizie.

E odios, e execrabil, dar eficace. S-ar putea deci continua cu niscăi atenuări de formă, pentru a nu expune rățoielilor cazone pe cetățenii negustori cari n-au făcut speculă cu o dezinvoluțărea prea vinovată... Și pentru a dezbara cetatea de insuportabilul aspect de teroare pe care i-o împrumută patrularea baionetelor și a pintenilor din casă în casă.

CU BATISTA LA NAS...

În două alegeri cu vot universal, partidele vechi au fost desființate. Liberalii, altădată stăpâni pe țară și guvernând cu majorități absolute, au fost reduși la rolul de infimă minoritate gălăgioasă,

pitulată lângă turcii din Cadrilater și bulgarii din Bugeac. Takiștii ființează și ei pierduți în masa guvernamentală care i-a produs așa cum produce brânza fermentii. Șeful lor va continua deci să viermuiască prin parlament în căutarea de noi posibilități de a-și atinge himericul ideal: prezidenția, fie și efemeră, a unui consiliu de miniștri. Iar în ceea ce privește Partidul Progresist, el e de acum cu desăvârșire intruvabil, chiar cu cele mai moderne mijloace optice. Telescopul cel mai puternic și lentila cea mai minuțioasă nu sunt în stare să-l descopere. Progresismul a dispărut cu sinceritate și o lacrimă furtivă i se cuvine. D-l Marghiloman și-a păstrat ținuta curată și plastronul nemototolit. D-l Take s-a târât în genunchi pe marginea gropii sale și a cerut în toate felurile să fie miluit cu vreo câteva clipe de existență încă. În fața potoului, lașul a bălbăit, celălalt a primit plumbii fără să tremure. Și din pricina acestei situații Parlamentul cel nou amintește de tribul faimos care-și păstrează prin casă morții descompuși sau pulverizați.

O anume duhoare va stăruî în viața publică. Ea nu e pricinuită numai de oligarhia împăiată și risipită prin scaune. O seamă de muribunzi și de contaminați ai vechilor cluburi au dezertat printre nou-veniții zilei, purtând printre aceștia bubele lor răscoapte, brânca brătienistă și iscorbutul takist, agățându-se de trunchiul democrației, pe care lasă astfel dăra infectă a sângelui lor incurabil. Un focar de molimă, un lazaret de descompunere și groază s-a format în localul de refugiu al Ligei Poporului. Porțile au fost larg deschise tuturor contaminațiilor cari veneau să zacă pe paiele putrede dinlăuntru. D-nii Argetoianu, de la conservatori, și d-l C. Athanasiu, de la liberali, au fost cârligarii însărcinați cu strângerea purtătorilor de bubă oligarhică. Și clădirea Puterei, fereastra de la care se striga poporului porunca legilor, e plină de acești molipsiți străjuiți de cadavre. O exalare de stârvuri dospite năpustește infecțiunea ei peste țară. Puținii oameni sănătoși de acolo ar trebui să poarte din colț în colț facla curățitoare, căci nu simțiți, cetățeni, că almintreli nu se poate? O să vă mărginiți să duceți batista la nas și să așteptați ca trăznetul revoluției să scapere de la sine peste șandramaua prefăcută scrum?

PREOCUPĂRI NAȚIONALE

Regimul decretelor-legi ne-a dus la amestecul guvernului și participarea vistieriei la complicațiile casnice și evenimentele amoroase cari turbură câteodată inima eroilor și a oamenilor de stat.

Când repartitia fondurilor publice se decide într-un budoar de camarați și muze, cari au petrecut într-o dulce promiscuitate în opoziție și la putere, e firesc ca legile să se întocmească pentru amici și alinările să se acorde nevestelor delăsate, amanților sinuciși și perechilor prigonite. Regala parafă va sancționa fără ezitare aceste duiioase atențiuni psihologice făcute în numele națiunii recunoscătoare pe un subiect pentru Paul Bourget.

Așa se prezintă pentru noi chestiunea: simplu. Totuși, mai sunt oameni nedumeriți. Trăim oare la Lesbos sau Cythera? Ne stăpânește regina Venus și sfetnicul Cupidon? *Monitorul oficial* e tipărit oare pe hârtie din foi detrandafir? A reînnoit cumva divinul Pan și marele Priap în cântările orgiace de la Coțofenești? Coțofenitu-s-a oare veacul, ministerul, Regele și armata ca să se poată da citire decretului-lege al marelui spătar Râșcanu, prin care se acordă o pensie văduvei generalului Grigorescu pentru că i-a restituit acestuia prin divorț onoarea? Află, poporule, la ce servește banul muncii tale. Un viteaz vânjos îmbrățișează departe de cămin pe patul său de campanie târzielnica fecioară, care rodește sub această însământare vinovată și dă naștere unui copil din flori, din tomnatiche flori.

Banal și omenesc. Războiul înseamnă drumuri lungi, geruri și plci. gloanțe, tuse, păduchi, foame, chef, incendii, bătălii. rechiziții și violuri.

Între timp, idile de spital și romane de încartuirie. Femeile și bărbații păcătuiesc și calcă jurămintele, fiecare la postul lor, pe front, acasă, în libertate sau sub ocupație.

Generalul Ieremia Grigorescu s-a purtat, negreșit, ca un brav militar și ca un virulent cavalier, în tot timpul războiului și în afacerile sale intime.

A divorțat de prima soție și s-a însurat cu Cleopatra sa din Moldova. Ce caută însă oficialitatea în toate aceste chestiuni de așternut, ce rost are motivarea decretului moralizator care acordă pensie văduvei nr. 1? Ce s-ar fi întâmplat dacă văduva nr. 2 ar fi fost în situația de a apela și ea la asistența națiunii? Care e criteriul conducător al guvernului și al regelui și până unde se desfășoară consecințele apucăturilor testiculare ale bărbătimei mobilizate și pornite la război?

Ne bate gândul că se vor fi mai găsind temperamente decorate cu „Mihai Viteazul“ cari și-au odihnit eroismul lângă vreun sân ospitalier și de viață născător departe de perina conjugală. Sunt, deci, atâtea măsute de noapte cari așteaptă la paharul și lingurița de

șerbet broșura *Monitorului oficial* cu decret de recompense pentru diverse merite de ordin strict intim și de interes colosalmente național? Caută, domnule Ministru, prin dulapurile cu rufe: vei găsi prilejuri de cheltuieli și poate surse de venituri pe cale de amendă.

VÂNĂTOARE DE CUVINTE

„Vocabular sărac“, iată diagnoza pe care unii dintre cei mai de talent doftori al criticei au pus-o literaturii românești suferinde. S-a constatat, într-o frumoasă zi, că n-avem roman, nuvelă, poezie. Iar cei care se scărpinau în cap ca să le zămislească au purces pe câmpii, larg deschiși, ai graiului, în căutare de leac contra sterilității. S-a ajuns, deci, la ideea năzdrăvană de a răscoli dicționare și hărtoage, almanahuri, zodiac și cronici; de a bate în lungul și-n latul folclorului muntean și dialectal și a se întocmi, în cele din urmă, liste în care inspirația românească hămesită își va căuta bucatele.

Astfel, literaturii noastre împotmolite i se va da brânci în nemurire. Căci cugetătorii neamului, chemați să-și exprime gândirea și imaginile, s-au pomenit strigând: „n-avem cuvinte...“. Pentru o constatare atât de mediocră era inutil ca un creier de publicist să-și consacre efortul. Orice ipistat îndrăgostit remarcă același lucru în scrisorile sale înflăcărate, și persistența aceleiași dificultăți în decursul deceniilor a dus în popularizarea și punerea în muzică a faimoasei formule: „adio, și n-am cuvinte“. Inferioritatea scriitorului asupra cuistrului bătrân consta în aceea că pogora pe aleile literaturii cu un instrument verbal desăvârșit. Din câteva strune, obținea sute de sunete și din acestea o infinitate de nuanțe și complicațiuni melodice.

Cugetarea băștinașă n-a depășit granițele dicționarului în uz fiindcă gândul și cuvântul sunt în atârnare unul de celalt. Omul chinuit de năvala ideilor și a imaginilor noi are să găsească și materialul plastic pentru exprimare și are să descopere chiar în limba întrebuițată raporturi sintactice ducând la înțelesuri proaspete.

O limbă literară nu se naște din liste de subscripții, ca acea pe care o încearcă un ziar de artă. Procedul vânătoresc poate folosi unui antreprenor de menajerie sau unui herborist, fiindcă bestiile captate au viață proprie, fie după zăbrele, fie pe cartoanele cu ac ale unui album. Jeluirea scriitorului cu tolba sufletească pustie de cu-

vinte s-ar putea să nu fie decât o profesie de neputință. Pe tema aceasta s-au făcut frumoase poezii, dar catastife de vocabule nicio-dată. Literatura creează dicționarul și-l adăogeste.

Filologul, însă, nu va da naștere literaturii și limbei literare: așa cum europeanul care învață pe hotentot să numere până la o sută nu-l împiedică să dormiteze și nu-l apropie cu mintea de calculele algebrice.

Cuvântul nou ori cuvântul uitat învie sub pana scriitorului sub constrângerea minții lui căutătoare de limpezime, zeloasă de a imagina, de a defini și a expune. O vedenie cu totul particulară îl duce la calificativul neștiut ori nedezgropat, o inspirație îl face să spargă zăbrelele langajului pentru a dibui dincolo de tărâmurile explorate. Dar câtă vreme capul Apisului nostru literar are să atârne mulțumit pe cunoscutele pășuni, zadarnic îi vor oferi cosașii dicționarului floricele negustate, căci le va mirosi și mesteca în aceeași rume-gătură. Dicționare de cuvinte, de rime, de teme: zadarnice mănunchiuri. El are să-și continue plângerea spre zările indiferente: „n-am idei, n-am cuvinte“.

„LEBEDELE SACRE“, VERSURI DE V. EFTIMIU

Cu încă un volum, d-l Victor Eftimiu își afirmă fecunditatea neobosită și ușurința de a-și reinnoi procedeele, pretextele, vocabularul. De data asta încearcă versul liber, pune în scenă figurație mitologică și traversează toate inspirațiile livrești fără a părăsi și pe a sa, personală.

„Cum de-ați întârziat în lumea nouă,
O, lebede uitate în noaptea-ne creștină,
Nu sunteți sufletele zeităților opuse
Ce rătăcesc și-acum în locuri mult iubite
Pe iazul plin de verdele pădurii?
O, lebede albastre, albe, roze
O, călătoare lespezi de morminte,
Ecouri și lumini din depărtatele apoteoze
O, lebedelor sacre!...“

Visările sale păgânești se precizează adesea în afirmații ca acestea, cari s-au mai făcut în poezie, dar d-l Eftimiu le pronunță cu elanul său liric, sonor și sprinten:

„Cu frunze ușoare pe frunte
Și în mână cu greii ciorchini,
Prietine, vino cu mine
În cinstea lui Bachus să-nchin,
Căci zeii sunt morți în orașe
Sub greul credinții noian,
Dar codrul răsună și-acuma
În cinstea eternului Pan!“

În peregrinările-i poetice, d-l Eftimiu perindă veacurile, climatele, peisajele. *Lemnarul iarna (Decembrie)*, *Visez orașele* sunt dovada acestui neastâmpăr din care se desprind clipe închegate definitiv:

„Peisaj nordic

Peisagiu nordic. Plouă. Pe geamuri, monoton
Alunecă subțire topitul cositor
Penumbra stăruiește pe cer obositor
Atârnă frunze grele și ude pe balcon
În casă arde lampa și murmură ușor
O mână de femeie cu gestul calm și grav
Sub lampă, răsfoiește nostalgic un roman:
O dragoste nebună sub cer italian.“

Multiple aspecte ale existenței și ale vieții interioare sunt parcurse, multiple tonuri, de la suspin la ironie, sarcasm și amărăciune sunt încercate cu îndrăzneală de virtuoz. Romane sentimentale, meditațiuni, pasteluri, retorisme feluresc bogăția volumului care sfârșește cu strofele revoluționare din imnul *Potopului roșu*:

„Și alte cântece învie
Și alte cântece răsună.
A răsărit din ura veche
O lume nouă și mai bună.

Slăvită fie uriașa,
Nebuna, tânăra oștire
Ce-a pregătit prin marea jertfă,
A lumii largă înfrățire.
Abia acum se împlinește
Străvechiul vis al tuturor
Și-acuma abia începe viața
Visată de mântuitor.“

Aci se închide cartea *Lebedelor sacre*. Închinată acestor simbolice păsări ale trecutului și culminând într-un elogiu declamant al revoluției sociale ce-și așteaptă poetul care să-i cânte peripețiile. Cu vigoarea-i încrezătoare, d-l Victor Eftimiu, desigur, e gata și la aceasta.

RASPUTIN ÎN LITERATURĂ

„Conferințele“ lui Maximilian Harden • „Articolele“ lui Jean Finot • „Zorile însângerate“ de principesa Lucienne Murat • Charles Rivet: „Cel din urmă Romanoff“ • „Călugărul scelerat“ de William le Queux • „Dracul sfânt“ de popa Eliodor și „Rasputin“ de Axentie Sandomirski

S-a scris și se va scrie multă literatură despre acest personaj care pare scos dintr-o carte de vrăjitorie a Evului mediu.

Rasputin, faimosul călugăr siberian (adevăratul său nume era Grigori Efimovici; Rasputin nu e decât o poreclă, care înseamnă „cel stricat, cel vițios“) a fost un fenomen imens din cele mai rare.

Născut într-un sat de grădinari și hoți de cai din districtul Tobolsk, înzestrat cu o putere magnetică extraordinară, lipsit de orice cultură, șiret, bețiv, iubitor de femei și inspirat în clipele de remușcări și extaze divine, Rasputin cutreieră orientul Rusiei, se duce la Ierusalim și, într-o bună zi, se pomenește la Petersburg, unde de câteva luni se tot aștepta sosirea unui nou Messia, a profetului mântuitor.

Protejat de cele mai înalte dame din aristocrație, cari, în vorba lui încâlcită, ghiceau existența Sfântului Spirit și-n apucăturile sale de satir își găseau îndeplinirea poftelor cele mai arzătoare, Rasputin ajunge, în scurtă vreme, până la treptele tronului imperial.

Prima damă de onoare a Țarinei, Ana Vimbova, devine metresa lui aproape oficială; prin forța lui hipnotică și prin întrebuintarea unor ierburi necunoscute, aduse din călătoriile sale, el reușește să vindece pe micul Alexis, moștenitorul tronului rusesc, și să se facă indispensabil la curtea Țarului.

Rasputin avea o influență covârșitoare asupra împărătesei Alexandra, care vedea în el pe fiul lui Dumnezeu; nefericita Țarină deveni, în mâna lui, o jucărie din care putea să facă orice vrea.

Situația excepțională a lui Grigori Efimovici îi aduse, bineînțeles, mulți dușmani, cari îl denunțau Țarului ca pe un farsor, ca pe un om care-și folosește înaltele-i relațiuni ca să câștige bani și, mai ales, ca pe un vițios fără pereche.

Într-adevăr, rareori istoria a înregistrat oameni mai stricați ca popa Grigori. Încă din tinerețe, în satul său Pokrovskaja, el născocise o teorie mistico-senzuală; spunea femeilor: „păcătuiește, ca să te poți pocăi!... Numai prin păcat vei ajunge la mântuire!”

Această bizară filozofie își găsi multe adepte. Pe oriunde trecea, Rasputin recruta numeroase „surori discipole”. Femei și fete de țăran, călugărițe, burgheze, dame din înalta aristocrație, până și mari ducese se înscriau în rândul profesionistelor noului cult.

În casa de la Petersburg a lui Rasputin se petreceau cele mai grozave orgii. Fete din lumea cea mai bună, soții, pân-atunci cinstite, își pierdeau capul, deveneau victimele lui „Grișka” și sfârșeau de cele mai multe ori în mod tragic. Multe au fost dramele familiare provocate de „noul profet”, de „apostolul” Rusiei moderne.

Chiar în conducerea trebilor imperiului s-a resimțit influența nefastă a lui Grigori Efimovici, zis Rasputin, și nu degeaba a fost el numit „călăul Rusiei țariste”.

În cartea *Rasputin*, de Axentie Sandomirski, Editura Alcalay – un volum de 240 pag., cu o copertă în culori –, găsim cele mai bogate amănunte asupra vieții extraordinarului vrăjitor...

Orgiile sale rustice în Tobolsk, hotărârile (!) sale prin diferitele mânăstiri de maici, pe cari le iniția în cultul zeului Eros și al Venerei, sosirea la Petersburg și recrutarea noilor sale adepti, intrigile de la Curte, depravarea clerului, felul cum otrăvea și vindeca pe țariviciul Alexis, ca să-și poată exercita mai departe influența, atentatele asupra primejdiosului hipnotizator, până la izbucnirea războiului european, toate acestea se găsesc magistral descrise în romanul lui Axentie Sandomirski.

Mulți scriitori din Occident au fost ispitiți de figura marelui impostor supranumit Rasputin. Cel dintâi care s-a ocupat de „șapul de la Pokrovskoe”, de „faunul mistic”, a fost celebrul publicist german Maximilian Harden.

Cu mult înainte de izbucnirea războiului european, Maximilian Harden a făcut o serie de conferințe asupra extraordinarului călugăr siberian, despre care cronica scandaloaasă a Europei nu se ocupase încă.

Admirabil informat despre tot ce se petrecea în restul continentului, Harden a încercat să ridice puțin din vâlul care acoperea misterele Curții de la Petersburg, arătând cum împărății mari pot fi conduse de favoriți ca Grigori Efimovici.

Mai târziu, războiul aruncă o lumină vie asupra lui Rasputin, care, cumpărat de puterile centrale, devenise o mare primejdie pentru victoria aliaților.

În călătoriile lor prin imperiul moscovit, mai toți ziariștii străini s-au simțit datori să consacre câteva articole puternicului protejat al țarinei Alexandra.

Charles Rivet în cartea sa *Le dernier Romanoff* (*Cel din urmă Romanoff*), principesa Lucienne Murat în broșura *L'aube sanglante* (*Zorile însângerate*) și Jean Finot în articolele din *La Revue*, au tipărit pagini interesante despre Rasputin.

O carte consacrată în întregime lui Grigori Efimovici este valoroasa lucrare a lui Bienstock, *Rasputine*, publicată întâi în revista *Mercure de France*, iar apoi într-un volum de peste 300 pag.

Mai toate aceste lucrări se inspiră din cartea *Dracul sfânt* a prietenului și în același timp rivalul lui Rasputin, popa Iliodor, care fusese și el, pe vremuri, favoritul Curții, „apostolul” Rusiei contemporane.

*

În românește au apărut pân-acum două lucrări despre Rasputin. Cea dintâi este *Rasputin, călugărul criminal*, tradusă după William le Queux, un detectiv (?) englez cu nume franțuzesc, carte ce cuprinde o serie de documente mai mult sau mai puțin autentice.

A doua este romanul *Rasputin*, publicat mai întâi în foiletonul ziarului *Adevărul*; singurul roman care s-a scris despre extraordinarul aventurier.

În lucrarea sa, Axentie Sandomirski alternează scenele de pasiune și de dramatism cu pagini de umor și reflecții pline de adâncime.

Personagiile sale trăiesc într-o lumină vie, exemplare caracteristice din bogatul material uman pe care-l închide marea Rusie.

Scris cu multă grijă literară, fără exagerări senzaționale, acest roman cuprinde totuși momente de un interes palpitant și se citește cu ușurință și emoțiune.

REMANIERE CU TAKIȘTI

Față de marele european și de garderoba sa politică, cetățenii s-au pronunțat cum nu se poate mai categoric. Faimosul retor a fost ultimul ales al bucureștenilor, printre cari trebuiesc socotiți în număr respectabil și morții și absenții și poliștii luați cu împrumut din dota guvernamentală. Față de rivalul său Marghiloman, n-a avut decât această miluită superioritate de voturi datorită preferinței ce i s-a dat de către cei aduși să-l voteze de pe țărnițele negre ale Styxului.

Omul războiului, fără Turtucaia, pe care o lasă în sarcina lui Brătianu, omul-triunghiului morții, al retragerii în Mesopotamia, omul României Mari și al intrigilor de la Versailles, a răzbit, în fine, în Parlament, parazitându-și partizanii pe listele Averescului și insinuându-se, dimpreună cu mușta sa politică, pe rufa acestui general înduioșat de amintiri personale. Palmele, bobârnacele d-lui Argetoianu n-au intimidat nici o clipă insistența nedemnă a politicianului Take, decis să se cațere pentru ultima oară în cărca țării, înainte de inevitabila și definitivă decrepitudine care-l paște.

Deci, alesul fetișismului țărănesc reușește să impuie colegilor, partizanilor, Parlamentului și, în cele din urmă, poporului pe câțiva domni scremuți penibil din urna votului universal, să facă miniștri sprijiniți pe singura sa simpatie de dictator, să exhibe din nou străinătății pe intolerabila baletistă parlamentară, pe femeia de consumație a tuturor bugetelor, pe cântăreața răgușită a tuturor flășnetelor de sub toate ferestrele. Experiență politică, credit în străinătate, talent oratoric, alianță cu Polonia, război economic Germaniei, toate astea se vor nazaliza din nou și se vor gălgâi de la tribună de bătrânul amarez, radios și suficient, care și-a gudurat nuri săi aprinși de cuperoză în toate paturile cluburilor noastre.

LEGENDA „ÎNDREPTĂRII“

Acum, când generalul Averescu, înconjurat de aproape treizeci de miniștri împetrișiți, se pregătește să apară Parlamentului, nu mai puțin bălțat și el, se cuvine să recapitulăm povestea lui mesianică. Steaua i-a mijit, mai întâi, pe cerul sinistru al dezastrelor noastre militare din 1916. Se căuta pretutindeni un șef autoritar și iubit în locul generalilor cari obțineau comandamentele prin intermediul soțiilor iubite ori al metreselor ispititoare. În locul generalului Iliescu, prieten de casă al Brătienilor, în locul generalului Prezan, camerist regal, în locul atâtor căpetenii de cravașă și pahar, incapabile de a menține o disciplină și de a insufla trupelor nepregătite un moral, s-a ivit, din însăși spiritele șovăitoare ale ostașilor și cetățenilor, din nevoia generală a unei directive, a unei linii, pe acea sumbră întindere a catastrofei, silueta spectrală și ciudată a lui Alexandru Averescu. Și s-a lățit vestea că în orice primejdie s-ar fi înfățișat arătarea lui tăioasă și taciturnă, gestul său sec, vorba sa scurtă, privirea lui rece și inexpresivă, frontul se încheaga la loc și ținea ca un fier sub năvala neputincioasă a vrăjmașului. Zvonul acesta prinse puteri de adevăr și de minime.

Soldatul și ofițerul îl recugetau în orele de lapoviță și de foame ale tranșei. Generalul, plimbat de colo până colo, pentru aceste virtuți curative, începu să fie prezent pretutindeni și dintr-o dată, ca Dumnezeu-tatăl. Dar, ca și acesta, fu înfrânt de împrejurări și simpla lui invocare nu fu de-ajuns să oprească invazia dușmană. Credința în el, totuși, nu slăbi. I se atribuiă, pe drept, toate surâsurile sorții, pe când restriștile și amărăciunile erau trecute în sarcina rivalilor și ale pizmașilor.

Soare alinător, ploaie binecuvântată, victorie trecătoare, convalescență, recoltă, furaj, pâine, pământ, căldură, bucate – toate acestea veneau de la d-l general. Război, moarte, foamete, molimă – acestea de la cei răi și învrăjmășiți cu generalul. Și el le făcu, într-o vreme, supremul dar. Pacea, dorită de luptător și de sărac, ocolită de ciocoi și de profitor, fu adusă în taberele românești și plimbată, în rochie albă și goale călcâie trandafirii, la brațul bătrânului berbant din Cavalerie. Inegalabila pereche fu salutată cu urale. Amanta nurlie și dumnezeiască făcu un semn și taberele se urniră, trântind căștile, spre casă, fieștecine ducând cu el câte un fir de lămâiță în cinstea lui Averescu, mirele păcii. Iar acesta, disprețuind odihna pe sânul fru-

moasei, se despărți fără milă, ca Făt-Frumos, și porni la noi isprăvi în contra răului ce bântuia țara, strigând război și răzbunare zmeilor, tâlharilor și hoților cari au jefuit-o. La chemarea lui răspunseră mai întâi tovarășii celor urmăriți de putere și neliniștiți în somnul lor de viziunea spânzurătorii. Pe urmă se întesară la porțile astfel păzite mulțimile cari făuriseră, în frigurile suferinței, minciuna lui superbă și zadarnică. Înstăpânit astfel peste țară, generalul și cei din jurul său se porniră pe tâlhării și pe îndreptat tot ce fusese scutit și respectat de către hoții de mai înainte. Puterile lor de jaf, pârjol și petrecanie întreceau cu mult pe ale înaintașilor istoviți de o mistuire grea și îndelungată. Nume noi răsunară în corul treburilor obștești; unele, se zice, că vin de peste munți, ca ale descălecătorilor de odinioară. Faime proaspete s-au ridicat în uimirea și în buimăceala tuturor minților cari uitară, curând, de Brătieni, de Porcu cel de pomină și de toate izbânzile lor la drumul mare, pentru a se închina, de pildă, Porcului cel tânăr și fraged, și mai flămând, și mai mistreț, și mai teribil: Octavian Tăslăuanu. Așa sfârșește, în chiar toiul ospățului de biruință, legenda mesianică a generalului Averescu, pornit să îndrepte și să pândească, și prins la masa belșugului furat, cu lăutari, scamatori, măscărici, târfe, cinici, glumeți, predicatori, toți cu fețele aprinse și limbile umflate de mâncare și gâtlejurile rădilate de o irezistibilă pornire spumegoașă din lăuntru înspre afară.

OCNAȘUL ÎNTRE FĂȚARNICI

Guvernul va îngădui, desigur, ca în primele zile ale Parlamentului, printre sutele de transfugi, samsari și tripotori, printre miniștrii traficanti de permisuri și retorii în perpetuă gargarisire de fraze, printre această mulțime flămândă de bancnote și reclamă, să ia loc, cu modestie, un om care poartă pe mâni, pe grumaz și pe glezne urma proaspătă a lanțului. Guvernul cel mai puternic al generalului fără pată și prihană, sperăm, nu va refuza ocnașului inocent necinstea de a cuvânta câteva clipe în fața atâtor escroci nepedepsiți și atâtor virtuoși în ale hoției legale strânși să prade, în numele națiunii, națiunea.

E o supremă injurie, o zdrobitoare umilință care i se mai face lui Bujor, după ce l-au supus simulacrului de justiție marțială, după

ce l-au târât prin cazemate, prin temniți și prin hrubele de sare nespertă. E o jignire care i se aduce o dată cu libertatea de a-și exercita un drept. Dar acest drept trebuie respectat. Oricât s-ar teme un guvern serios și doritor de ordine în turmele majoritare, oricât ar dărdăi oligarhii cu aur în lavița lor de fier, oricât s-ar clătina coroana de pe augustele tâmpole ale Măriei Sale, oricât s-ar zvârcoli în ei toți ipocrizia acelor scelerați deprinși să ocolească dinții de fier ai Codului: ocnașul are să le vorbească de la tribună, nu pentru a înflora încă o dată urechile lor îngrozite, ci pentru ca să afirme alegătorilor săi biruința muncitorimii care a proclamat prin vot conștient și sfidător negarea legilor nedrepte, nulitatea sentimentelor servile, dezvelirea rușinii burgheze îmbrobodită în eșarfe și în fraze naționale.

În fața profitorilor, cumularzilor, sinecuriștilor și misiștilor, în fața parlamentarilor și miniștrilor cuibăriți prin toate comisiunile, soliile și consiliile de administrație, în fața oamenilor de anticameră și șoapte veroase, cu genți doldora de hârtii suspecte, are să vorbească, căci așa vrea populația muncitoare a țării, ocnașul căruia i s-a pus căluș, pentru că a strigat adevărul și i s-au atârnat de carne lanțuri, pentru că n-a făcut ca ceilalți gestul care strânge și adună, ci gestul care predică și risipește.

PRIN CRIMĂ LA CRIMĂ

Avem satisfacția grandioasă, infinită, de a constata în coloanele presei plătite îngrijorarea burgheziei, ale cărei urări de biruință porniseră cu gălăgie acum câteva săptămâni, sub flamurile polone, spre Moscova. Avem plăcerea, aproape insuportabilă în delicioasa ei intensitate, de a urmări în depeșile și comunicatele zilnice întoarcerea grăbită a batalioanelor trimise să restaureze lumea veche în Rusia Sovietică, al cărei sfârșit a fost prezis cu siguranță, cu ură și bucurie de către profeții simbriași ai capitalului. În toiul triumfului recent al lui Pilsudski, în tîmbălăul universal al băncilor și agențiilor care-și pregăteau comis-voiajorii pe urma furgoanelor poloneze, am cobit cu nădejde sfârșitul acestui macabru bal în cimitirul înfrângerii. Și, astăzi, Polonia ia măsura disperării pentru a preveni invazia roșie. Apelul la aliați. Bătăia smerită și înfrigorată la poarta ermetică a

vecinului, fraza stereotipă și inutilă: cauza noastră e cauza voastră, pericolul care ne amenință e comun. Cât mai e timp, deci, ajutor! bani, oameni, arme, ziduri de carne și șanțuri de sânge, între noi și inamic. Pofțiți la moarte, scumpilor vecini, almintrelea o să plătim cu toții.

O asemenea strigare s-a auzit și la București. Miniștrii români ai Suveranului lor au avut naivitatea și slugărnicia să o discute. Slugărnicie, pentru că propunerea îndrăzneată și imorală s-a făcut prin mijlocirea unei mari ambasade aliate. Guvernul străin care a îmbrâncit poporul român în stepele ultimei aventuri, în secerișul groaznic al acestui război, transformând soldații unei națiuni în portărei meniți să execute proletariatul rus de datoriile Țarului, a calculat cu versalitatea și spaima clasei noastre conducătoare pentru a obține intervenția României în contra Sovietelor.

Bancherii Apusului cer ajutorul soldatului român pentru a salva pe atacatorii polonezi din impasul înfrângerii: cer viețile unui oarecare norod de la Dunăre pentru a reface lanțurile zdrobite ale Rusiei și a o încovoia din nou la munca producătoare de aur pentru alții. Ca și cum ar fi vorba de regimentele senegaleze și malgașe, se precupește la noi, cu o mână de conducători avizi și dărdâiți, mobilizarea României și, firește, cruciada civilizației împotriva barbariei roșii.

Căci războiul internațional capitaliste nu mai poate fi stăvilat decât cu jertfe neîncetate. Polonia intră în relații cu România, cu Cehoslovacia terorizată și distrasă de la munca ei, cu reacționara Ungarie, pentru a înăbuși crima inițială în seria [...]*.

În asemenea împrejurări, orice autoritate stabilită se spulberă de la sine și cetățeanul conștient care se va vedea chemat mâine să fie părtaș la crimă, va ști să-și facă singura și adevărata lui datorie.

MESAJUL SECRET AL MAJESTĂȚII SALE

Domnilor senatori

Domnilor deputați,

Sunt, ca de obicei, fericit de a mă găsi din nou în mijlocul reprezentanților națiunii. Fericirea mea este, ca să zic astfel, intensificată de sentimentul de ușurare pe care adunarea obștească mi-l procură. De-acum, de toate inevitabilele greșeli, pe care greaua

sarcină a guvernării le implică, sunt izbăvit. Guvernul meu este răspunzător în fața Corpurilor legiuitoare și, dimpreună cu acestea, în fața poporului. Cu o sfântă liniște, deci, pot exclama de la această tribună: iată-mă iar Iresponsabil! Sufletul meu respiră dezbărat de poverile trecutului, de poznele dictaturii, de fatalitatea care pe toți ne pândește, și, slobod, se cufundă în plăcerile adolescenței. E un deliciu particular propriu capetelor încoronate, un privilegiu suveran a te împărtăși la vârsta venerabilă din avantajele pe care supușii de rând le pierd îndată ce au depășit pruncia. Slobod și voios, vă întâmpin astăzi cu vorbele mele.

Domnilor deputați

Domnilor senatori,

Țin, mai înainte de orice, să vă asigur că nu voi fi mai puțin vag, mai puțin fugace și imprecis, ca în mesajele celorlalți ani de activitate parlamentară. Țin ca inimile dv. patriotice, ca și nervul național al sfetnicilor mei să nu tresară de nici o neliniște pricinuită de vreo anticipație îndrăzneată asupra lucrărilor la cari veți purcede.

Un câmp vast de activitate vă stă deschis înainte, și chemarea dv. este dintre cele mai fructuoase, dar și mai pline de răspunderi.

După ce veți lichida, printr-un vot ratificator, vrafurile decretelor-lege, pecetluind astfel sfânta complicitate cu predecesorii dv., pe cari îi faceți astfel părtași recunoscători la opera de consolidare a ordinii stabilite, veți avea să îngrijiți propriei dv. stări materiale, atât de periclitare de scumpirea traiului și de greutatea crescândă ale vremii. E de prisos, cred, să vă recomand, totuși, cumpătare și spirit împăciuitoare, pentru ca operațiile dv. ferite de scandaluri publice să se desfășoare în cea mai demnă dintre liniști și pentru ca la berechetul așteptat să participe cât mai multă lume, cât mai numeroase partide. Colaborarea cu un vechi și încercat grup politic, scindarea diferitelor ministere, justa repartiție a atribuțiilor pe la diferitele resorturi, înființarea de noi posturi și sinecuri dovedește că guvernul meu a înțeles spiritul timpului și a început să-și reazime îndelunga activitate pentru care se pregătește pe o solidă bază de interese comune. Așijderea, n-aș putea îndeajuns sfătui pe nemulțumiții momentului la răbdare, resursele țării fiind înmiite de eforturile victorioase a bravelor noastre oști, și fiind susceptibile de a satisface toate râvnele, de îndată ce vor fi puse în valoare. Veți ști, nădăjduiesc, domnilor Senatori și Deputați, să vă organizați într-o nouă și solidă clasă dirigentă, pentru a crea, în timp, unitatea de guvernământ necesară unei țări în refacere și progres.

* Un rând omis la tipar.

Domnilor senatori,
Domnilor deputați,

Evit cu grijă a vă cuvânta în chestiunea externă, pe care o las cu totul aprecierilor și dezlegărilor guvernului și Corpurilor legiuitoare. Nevoia de pace, de odihnă, a unei națiuni bântuite de mari restriți nu poate fi, în cele din urmă, un motiv de a vă abate de la soluțiile raționale și energice pe cari necesitățile dv., răzor al acestei țări, le poate impune. Puteți lua hotărârile cele mai grave, pentru că le luați în numele poporului care v-a ales și pe care, la rândul-vă, îl puteți retrimite la război, căci nimic nu poate asigura mai bine propășirea unei țări decât un just echilibru între diferite interese. Fie ca aceste ultime cuvinte ale mesajului meu să vă slujească drept deviză și sub călăuzirea ei să pășim mână-n mână pe calea de progres pe care am apucat, Rege și Adunare Națională.

Ferdinand I
(pt. conf. I. V.)

MOBILIZAREA BURGHEZIEI

Prin intermediul guvernului finanțat de ei, capitaliștii acestei țări au întreprins mobilizarea publicului în contra greviștilor. Apelurile Prefecturii îmbălează zidurile orașului, invitând cetățenii să se înscrie la circumscripții unde vor avea să indice timpul disponibil și felul de muncă pe care l-ar putea face în cazul când patria chelălăită a bancherilor și patronilor ar fi din nou periclitată. Demersul guvernului nu e decât o maimuțarie a încercărilor similare cari au eșuat în Franța, – sunt de atunci câteva luni. E o provocațiune și un *bluff*. Publicul, strangulat pe nesimțite de nevoile din ce în ce mai aspre ale vieții, n-are să răspundă unei chemări care tinde să consolideze raporturile dintre stăpâni și robi, dintre patroni și salariați, dintre trândavi și istoviți, dintre cheflii acestei vieți și osândiții ei. Cetățenii știu că greutățile crescând ce-i asaltează sunt pricinuite de specula monstruoasă a capitaliștilor cari n-au vrut să acorde din beneficiile lor nici o ameliorare multîmilor muncitoare, ci neconținut au ridicat prețurile în disproporție cu sporurile de salariu, nevoiți, la răstimpuri, să le accepte. Această disproporție le-a fost mereu favorabilă, căci nimic în societatea burgheză nu poate opri umflarea monstruoasă a

prețului pus produselor. Guvernul, care-și mărturisește cinic menirea antisocială, care sună deasupra capetelor tuturor lanțurile ruginite ale robiei, cutează să speculeze cu ignoranța și pornirea nătângă a unei gloate păcălitate de surtucul nemțesc pe care-l poartă și iluzionată asupra tristului rol pe care-l deține. Numărul de funcționari și de oameni cu servietă și clientelă se înșeală, din vanitate și prostie, asupra situației lor reale, de gonaci cu sufletul la gură ai simbriei lunare ori al onorarului, care se întâmplă uneori mai consistent decât o leafă. Aceștia sunt acefalii cari atribuie mișcărilor muncitorești scumpirea vieții și cari vor avea să organizeze, cu mâinile lor de cartofori și energia lor de samsari, producția în caz de grevă generală.

Ci publicul mare, care a urmărit zvârcolirile unui guvern prins între nevoia votului obștesc și asupra banului, care-l urmărește din pivniți ca o privire, ca o poruncă, va cunoaște în războiul pornit contra muncitorimii sfortarea de a înfrânge organizarea redutabilă a sărăciei. Trâmbițele în cari suflă astăzi ingerii mizeriei vor suna în deșert, nimeni n-are să-și cioplească singur lespede ce se pregătește și nu-și va scrie cu degetul muiat în propriul sânge, pe crucea de osândă, numele și anul morții. Se știe, astăzi, pretutindeni, războiul l-a tras cu litere de foc pe toate cerurile și moartea l-a trecut cu fiori reci prin toate sufletele: adevărul că, ceea ce lipsește celor mulți, prisosește celor puțini. Luați acest prisos, închideți câteva guri nesățioase și inutile, împrăștiati belșugul acumulat peste durerea risipită de-a latul și de-a lungul. E singurul mijloc de a înjgheba producția, pacea și fericirea.

LA RĂZBOI!

Bine nu s-a desăvârșit debandada poloneză, și guvernului nostru i se năzare pocnet de pușcă și fantome roșii pe Nistru. Comandanții militari din regiunea primejduită primesc ordinul să ia măsuri. Iată-ne, din nou, în apărare. Fiorul rece, fiorul nordic, străbate iar vertebrele atât de voluptuoase ale burgheziei care aștepta să deșerte cupa de sânge pe ruinele Moscovei. Amenințarea s-a întors printre trofee și-și sună armele la urechea celor ce ascultau socoteli, cifre și promisiuni în schimbul unei expediții care avea să pardosească cu

oseminte de țaran și proletar drumul spre tezaurul uitat de inteligența politică a d-lui Brătianu în cetate străină. Atunci, intervenția noastră ar fi dus spiritul de aventură al ofițerilor misiunii franceze la biruință și pofta de aur a bogătaşilor de la Paris la saturație. Ceva mai târziu, aceeași intervenție ar fi salvat elanul efemer și brutal al mercenarilor capitalului de această înfrângere incurabilă, de această derută sublimă ce smulge leșilor orice posibilități de tocmeală. Curajul dirigenților noștri e mai prejos decât aviditatea lor. Altfel, o clipă de hotărâre drăcească, o proclamație cinică, o mistificare îndrăzneată, o exhibiție de patrule și călărime pe străzi ne-ar fi împins pe urma generalului Payot, ale cărui făgăduințe, pentru un guvernant veros și nesimțitor, sunt nu se poate mai persuasive.

Guvernul a șovăit și avântul reacționar e frânt, e spulberat.

Niciodată nu s-a repetat mai des istoria ca în ultimii doi ani. Nimeni nu mai știe pentru a câta oară steagurile roșii se răsfrâng în apele Nistrului, după ce au risipit multiplele invazii aliate, polone, ucrainiene, denikiniste, pregătite și întreținute de banul burghez. Conflicte de frontieră, concentrări, alarmă, dogoarea grea a războiului se simte iar peste țară.

Întrebarea păcii cu Sovietele se împlântă în creierele miniștrilor și al iresponsabilului de pe tron și va fi din nou ocolită, căci sunt atâtea interese în joc și se mai speră în cine știe ce noroace cari vor îndepărta încă pe ruși cu vreo câțiva kilometri. Iar, pe ascuns, continuă agresiunea surdă și perfidă a guvernului galben contra liberului popor vecin.

D-l Brătianu trimitea trupelor lui Denikin material sanitar și tunuri, tolerând în țară misiuni contrarevoluționare de țariști, ocrotiți de Ambasada Statelor Unite.

Se acoperea de mizerul pretext că depozitele din Moldova aparținuseră armatelor Țarului.

D-l general Averescu a luat acum măsuri pentru revitalierea polonezilor. Arme și muniții trec din România în Galiția, unde învinșii speră să-și cârpească frontul jerpelit. Denunțăm actul vrăjmășesc tuturorora.

Așa se întreține posibilitatea războiului de care au nevoie stăpânii ca să menție teroarea, militarismul și ascultarea mulțimilor. Ele trebuie să-și ia vitejește soarta în mâini. Căci plutocrații sunt ca muștele verzi cari nu pot zbârni și crește decât pe cadavre.

DOUĂ TREIMI

Guvernul își apără preponderența în Parlament cu o energie care bruschează orice legalitate. Camera majoritară și suverană anulează, prin simplu vot, dispozițiunile legii electorale cu privire la deputații-supleanți și decide, iarăși împotriva legii, alegeri parțiale în județele unde urmau să fie proclamați aleși candidații cari succedau, în ordinea numerică a voturilor, la locul rămas vacant prin opțiunea generalului Averescu.

Căci nu intră în înțelegerea guvernului ca, din chiar excesul unor succese locale, să i se tragă neplăcerea legală de a vedea noi opozanți pe scaunele Parlamentului. „Marele Fetiș“ al burgheziei române și al partidului popular nu poate să fie piaza rea bunilor săi tovarăși cari au cerut liniște berechet și stăpânire de la virtuțile sale miraculoase. Și, călăuziți de logica sublimă a lui „așa vreau, așa fac“, miniștrii și mamelucii s-au dat unui simulacru de dezbateri, hotărând, cu inteligența pe care le-o dă numărul și interesul, că nu există deputați-supleanți pe listele cari n-au întrunit ceea ce se cheamă, sperios, masa electorală. Orice argumentare a fost zadarnică, ideile fiind în grădina obșteștei adunări fructele vapoaze ale necesităților și, ca să modifice efectele, trebuie să schimbi, prealabil, cauzele. Majoritarii n-au încă nici un motiv de a lăsa opoziția și de a scăpa cărma, din respect pentru principiu și lege. Explicațiile unui ex-ministru liberal, doritor să înalțe – chipurile – discuția prin expunerea spiritului și scopului urmărit de legiuitorii inițiatori, au fost stropite cu spirit de întrerupătorii hazlii. Scurt. Camera guvernamentală și-a însușit dreptul de a interpreta legile. Această încălcare a atribuțiilor pur judecătorești s-a făcut la iuțea și nimeni n-a relevat-o. Votul Parlamentului, în această chestie, e nul. Camera putea să vină cu o lege interpretativă, lămurind obscuritățile sau neglijențele legii electorale. În sfârșit, Camera putea legifera, în formă, trimitându-și lucrarea la Senat, la Rege, la *Monitor*, în care caz capriciile ei ar fi fost, momentan, întru totul respectabile. Bineînțeles că proiectul care modifică sau interpretează dispozițiunile în privința supleanților ar fi fost adus în discuție de guvern sau din inițiativă parlamentară. Astfel, supleanții de pe listele opoziției se pot prezenta mâine la Cameră. Ca să-i excludă, majoritățile vor trebui să ceară invaliditatea lor. Pentru aceasta le trebuie, după regulament, două treimi din totalul voturilor. Și nu le vor avea, fiindcă nu le-au avut nici la recenta și ridicula dezbateri a chestiei supleanților.

Acestea sunt zvârcolirile parlamentarismului muribund.

AVORTORUL

Pe cerul ludeii strălucise o stea ciudată. Printre semnele timpului, piatra ei roșie era semnul cel mai de temut. Proroci și astrologi porneau pe dâra de aur lăsată de raza cea nouă în pulberea drumului și Irodul neliniștit auzi fel de fel de cuvinte și cântări neîngăduite. Se povestea despre marea schimbare ce trebuia să aducă pacea popoarelor și pocăirea bogaților; despre credința ce pâlăia în sufletul nou-născut, într-un locaș sărac, printre oameni prigoniți și dobitoace blânde, în ieslele în cari se risipise cu umilință darurile închinatelor doar regilor prin obicei.

Și atunci Irod, și cei strănși cu spaimă în jurul tronului clătinat, a poruncit măcelul tuturor pruncilor, pentru a îneca în sângele unei întregi generații viața cea primejdioasă ivită undeva. Dar în nici unul din cele douăzeci de mii de hoituri mici, lăncierii și arcașii palatului n-au putut străpunge sufletul inesizabil care trebuia să vie și să cutreiere prin lume. Ucigașii, în luptă cu nevinovăția, nu priceuseră, în socoteala lor, că moartea, față de țelurile vieții, e neputincioasă. Măcelul a fost inutil. Întâmplările se repetă și se potrivesc și în ziua de azi. Opintelile râmei sunt zadarnice. Spânzurători și temnițe, execuții și salve de puști, nimic n-are să înlăture inevitabilul.

Și uneori potriveala e tragi-comică.

Jurat să stârpească bolșevismul, d-l general Averescu a pus și dânsul generațiile viitoare sub urmărire. Dar știința și morala evoluată l-au îndreptat spre chiar coastele mumelor bănuite că ar putea crește într-însele rod revoluționar. Crima e mai mică fiindcă e săvârșită asupra fetusului. Păcatul lui Irod era mai mare!

În atelierele în cari se ofilesc femeile roabe, s-a năzărit alaltăieri, celor mari, Revoluția, pretextul unei intervenții legale. Soldații lui Averescu și ai lui Vodă au fost aduși să opereze printre aceste vinovate fapte îngrozite. Și patul puștii a stors pântecelor feții amenințatori, a căror intrare în societatea capitalistă e interzisă. Ostașul și ofițerul român s-au condus disciplinat, întocmai ca strămoșul legionar și centurion de odinioară. Femeile au fost bătute, părute, înjunghiate, frânte, până la leșin, până la avort, spre triumful admirabil al ordinei stabilite și spre desăvârșirea educației recruților.

Viteazul avortor a învins; pe scândurile murdare zac femeile bolșevice și pruncul subversiv, în stare de intenție prăpădită.

Nimeni nu se indignază, fiindcă asta e menirea făcătorului de îngeri, a generalului Averescu, mamoașul, tocmit de oligarhie să iște revoluții înainte de termen pentru a le îneca în sânge.

În guvernarea sa, schingiuirile de la Regie rămân, orice s-ar mai petrece, amintirea cea mai odioasă. Tâlcul apariției averescane în politică a fost simbolizat. Avortorul, cu mânecele suflecate, e la lucru.

Rugăm prietenii să ierte atrocitatea acestor reflexii.

STATUIA LUI JULES LAFORGUE

În sfârșit, se pregătește o statuă lui Jules Laforgue. Veșnicul comitet de prieteni și admiratori, comitetul care rezidă pretutindeni și de totdeauna, se agită, adună fonduri. Sunt aproape treizeci și cinci de ani de când a murit poetul care nu-și împlinise încă tinerețea. În literatura secolului, pe care l-a depășit cu viața postumă a unei inspirații inegalabil distinse, își are poteca unică, despărțită de drumul prăfos și mare al contemporanilor odihniți pe la hanurile banale și ospitaliere vulgului.

Laforgue e un nume ce rămâne gravat pe o altă piatră, cu altfel de litere, de o mână diferit viguroasă. El înseamnă povestea adevăratei poezii care-ți vorbește de Baudelaire, de Mallarmé, de Verlaine. Influența lui a făcut școală, a sugerat, adică, o sensibilitate, grupând în juru-i simțirile surori pe cari le exprimase și cărora le înlesnește, prin împrumut, un vocabular, un ton, o vibrație, o privire. E mai prezent decât Verlaine, fiindcă e incomparabil mai intelectual. Din aceeași pricină, manierele sale diverse sunt mai imitabile, până și în românește, printre poeți ai ultimei generații. În acest fel de consecințe este superior lui Mallarmé, care a exercitat doar o influență orală, mărginită la un auditoriu încântat de modulațiunile unei voci, unei dicțiuni, subjugat de grația dizertațiunei suple și muzicale ca trecerea unei sirene. Cărțile romantismului, ale parnasianismului, se grupează în biblioteci și trăiesc ca mase compacte care astupă golurile istoriei. Cartea lui Jules Laforgue se impune separat, e altfel, e unică. Mizerabila nevoie a spiritului omenesc de a clasifica, de a topi ceea ce este solitar și propriu în aliajuri triviale, l-a clasat, ca pe mulți, în mișcarea simbolistă. Această grupare de elemente

disparate, și câteodată valoroase, a trebuit să răzbească, la rândul ei, în atenția greoaie a publicului, mulțumită aceluiși factor și aceluiși procedeu de rând: numărul și iureșul. Pe steagul care-i alia și forma singura legătură trainică, sta scris: nemulțumire. Peste acest cuvânt, criticii doctrinari au lipit etichete prețioase și au colectat silnic nume și pseudonime pentru a-și justifica teoria. E felul lor de a trăi și de a ține un capăt din pulpana actualității.

E ciuda contabililor de școli literare. Laforgue durează în liris-mul francez prin sensibilitatea lui excesivă, tresăritoare, care-ți evocă uneori imaginea din planșele de anatomie a omului jupuit: fâșii de mușchi, de carne vie pe care aleargă înrăurarea nervilor. Laforgue alterează artistic plânsul nervilor săi prin ironia prețioasă a minții ascuțite și observatoare. Realist și modern, sentimental până la țipăt, dar voluntar și migălos în limba lui complexă și rafinată; uzează de zâmbet și de autoironizare pentru a-și brusca timiditatea și a cuceri curajul necesar destăinuirilor.

*

S-a născut la Montevideo, în 1860 și a venit tânăr la Paris. Mizeria primelor zile se citește în scrisorile adresate surorii sale, căreia totuși îi adaugă: „sărăcuța mea, îți trimit un timbru...“. Dar în cercurile literare, unde întâlnește pe Mallarmé, Verlaine, Villiers, Gustave Kahn, Paul Bourget, apariția sa e a unui „tânăr calm, de o extremă sobrietate în tonurile vestmintelor. Figura, rasă cu grijă, se lumina cu ochii albaștri-cenușii, blânzi, contemplativi... Păr castaniu, cărare la dreapta... Ținuta foarte corectă, pălării înalte, cravate sobre, veston englezesc, *pardessus clergymans*...“

Prin mijlocirea lui Paul Bourget, Laforgue pleacă la Berlin ca lector al împărătesei, în zilele când tatăl său murea: „S-a sfârșit, s-a sfârșit, n-am să-l mai revăd. Și încolo, nimic, decât resemnare – ce viață! N-a lăsat oare hârtii, instrucțiuni, scrisori, cu recomandăția de a-mi fi trimise? A plecat nădăjduind în mine? Oh! povestește-mi tot! Iată-ne, da, unsprezece orfelini!“ Totodată, anunță surorii sale plecarea în Germania: „Vezi, voi fi adăpostit și ospătat în castel, voi avea un servitor... 9000 fr. pe an. Iau asupra-mi pe Charlot și Adrien.

Voi fi fericit, iar voi așșderea.“

La Berlin lucrează, învață nemțește, vizitează pinacotecii, muzee, expoziții, trimite articole la *Figaro* și un studiu filozofic la *Revue blanche*. Reface versuri despre care a scris singur note definitive: „povestea, jurnalul unui parisian din 1880, care suferă,

șovăie și ajunge la neant. și totul în decor parizian, amurgurile, Sena, ploile, pavajul, și acestea într-o limbă de artist. răscolită și modernă, fără grijă de codul gustului, fără frică de crud, de furios, de destrăbălările cosmogonice, de grotesc...“

„Prima parte: *Suspînul pământului*: suspinele cugetului, a conștiinței pământului. Un al doilea volum unde voi concentra toată mizeria, toată gunoștea planetei în nevinovăția cerului, bacanalele istoriei, splendorile Asiei, flașnetele Parisului, carnavalul Olympilor, morga, muzeul Dupuytren, spitalul dragostei, alcoolul, plictisul, masacrele, Thebaidele, nebunia, ospiciul la Salpêtrière“.

Cugetând la menirea înțeleptului modern: „ore de meditație; a-și reprezenta cu vioiciune, prin închipuire, toate suferințele care strigă în această clipă pe pământ: Milă!“

În viață ai de ales între „nirvana și dragoste“. Despre frica și respectul de moarte, care ne face mărinimoși, iertători și darnici în aprecieri și sentimente, în fața unui dușman, rival sau prieten în agonie, se întreabă: „când oare ne vom arăta adecuați valorii fenomenelor și vom trăi în tonul just?“ Moartea îl lasă rece, ceea ce dovedește că omul e organizat pentru fericire, adică pentru iluzie:

„Orice-ar fi
O, Maya
Totul pentru tine
Aliluia!“

Călăuzit de aceste concluzii, se logodește cu o adorabilă Miss, demisionează și pleacă în Franța, hotărât să trăiască din literatură, să facă lucru, cu orice preț, original. Și își desăvârșește poezia sa elegiacă, sarcastică, meditativă, grotescă, sprintenă, ștregărească, dureroasă, uimitoare. Unele versuri au rămas cu faimă și rezistență de refren universal omenesc: *Ah! que la vie est cotidiennel* sau *Demain Dimanche, rien à faire – oh! rien à faire sur la terre!*¹ Și toate într-o formă flexibilă, nervoasă, deconcertantă, care parcurge toate fazele posibile ale versului.

Proza sa: *Les Moralités légendaires*, vervă și stil prețios, ușurătate afectată, apoi studii de pictură și asupra impresionismului: „Impresionismul vede și redă natura așa cum este, numai din vibrațiuni

¹ „Ah! Cât de banală e viața!“ „Măine, duminică, nimic de făcut – oh! nimic de făcut pe pământ!“ (franc.).

colorate. Nici desen, nici lumină, nici modelaj, nici perspectivă, nici clar-obscur, totul se obține prin vibrațiuni colorate“.

Călătorie, tuse, restriște... Laforgue moare de ftizie, la 26 de ani, așa cum se cuvine unui cerebral sărac, orgolios și rafinat, ce lasă generațiilor intelectuale modelul operei și al pozei sale făcute din sinceritate și studiu. Model caricaturizat de toți exhibiționiștii literari ai timpului. Dar parodia este adesea o consacrare.

DIRECTORUL CAMEREI

E greu de stabilit dacă fapta d-lui Brătescu-Voinești se numește furt sau se numește escrocherie, sau e un delict mixt care ține și de una și de alta, grație premeditărilor subtile ale vinovatului inteligent. E poate un gen nou și superior de a-ți asigura dezonoarea. Cazul e unic. Și Codul Penal se dovedește foarte imprecis, dacă nu chiar insuficient, față de d-l director al Camerei. Aceasta dovedește o dată mai mult însușirile gelatinoase, mercuriale ale d-lui Brătescu-Voinești, strecurat pe nesimțite în celebritate, fugace și capabil de a dispărea în fărâmituri sprintene sub cea mai mică atingere. Aceasta mai denotă și meseria sa de avocat, cunoscător de chițibușuri și legi, și îndelunga experiență a împrejurărilor și apucăturilor din țara în care a fost, este și va fi, simultan: mare scriitor de fraze mălăiețe, de teme plagiate și opere șterpelite; neîntrecut și tentacular sinecurist, cuibărit, negru, la direcția Camerei; la Academie; la Baroul de Dâmbovița; la ad-ția Teatrului Național; la Casa Școalelor, la Cartea Românească; la codirectoratul „Daciei“; la Soc. „Scena“; la Atheneu; în diverse comisiuni culturale, artistice etc... ufl! D-l Brătescu-Voinești cunoaște lucrurile și știe să aștearnă tăcere peste sinecurile sale cumulate și să sune tabulhanaua reclamei în jurul literaturii în care și-a încheșat banalitatea. Dar toate acestea erau acoperite de morala curentă a clasei deștepte și conducătoare, de pactul formalităților îndeplinite, de compromisul și complicitatea generală. Și ascensiunea sa croncănitoare era ușurată de necesitatea inexorabilă a unei literaturi pentru școlari și de poza miniștrilor protectori. Făptura maestrului e croită ca să se gudure și să lingă. A știut să umple apartamentele de zornetul clopoșteilor, să obsedeze plăcut sufletul stăpânilor cu grații de javră bine crescută, care nu

face pipi pe covoare, și se ghemuiește adorabil pe divanuri, când împrejurările cer discreție. Dar într-o zi, atâta tact, atâta fler, atâtea priviri *quasi*-omenești l-au dus, totuși, la o greșală groasă. Maestrul cu lăbuțe pipernicite, obișnuit să obție totul de sub masă, a sărit fioros în mijlocul talerului, a înhățat o ciozvârtă succulentă și s-a refugiat într-un colț, deasupra trofeului, ostil și mârâind. Consternare între mesenii obișnuți să-l vadă pe micul Voinești atât de irezistibil rugător și delicios de abil. Nu cumva drăguțul a turbat? Sau e oare prea bătrân? În tot cazul, e scuzabil. Păgubașul e d-l A. de Hertz care se bucură de mai puține simpatii decât răsfățatul din umbră al ospetelor. Să rămână jefuit. Voinești e scump tuturor.

...Acum câțiva ani d-l Brătescu venise, pentru prima oară, la direcția Teatrelor. S-a gândit, firește, să scrie o piesă, bună-rea, și să o joace. Avea un „subiect“ foarte uzat, dar n-avea timp să-l scrie. A recurs la colaborarea d-lui A. de Hertz. Piesa a căzut, sub numele ambilor colaboratori, a apărut în librărie tot așa. Tovarășii și-au împărțit tantiemele și redevențele. Astăzi *Sorana* apare în a doua ediție, dar numai sub numele d-lui Brătescu-Voinești. În prefață, acesta lămurește că d-l de Hertz n-a scris nimic în piesă, deși i s-a adresat, fiindcă n-avea timp să o scrie singur. Între altele, recunoștea că piesa e proastă, tocmai pentru că a scris-o singur. Iar ca director al Teatrelor își premia el însuși piesa, pe care o declara proastă, cu șase mii de lei. Deci: cum a venit prima oară la Direcția teatrelor, s-a gândit să scrie o piesă și să o joace. Cum a venit a doua oară, și-a premiat-o. Fură pe d-l de Hertz de partea sa de proprietate literară și de trei mii de lei cari i se cuvin. Fură Teatrul Național și pe un autor cu lucrare superioară, premiindu-și singur opera pe care o recunoaște proastă și neteatrală. Operațiile acestea, reapariția și premiera s-au făcut fără știrea ex-colaboratorului, pe furiș...

Ce gândește Camera, Academia, Teatrul Național, Casa Școalelor, Atheneul, Baroul... de acest gentilom cambriolilor de literatură și de fonduri?

DE LA ÎNCEPUT PÂNĂ LA SFÂRȘIT

Și în vreme ce corabia parlamentară și căpitanul ei lunecă târâtă de vârtejuri spre copca viitorului, în urletele unui echipaj fără disciplină, nici credință, să numărăm isprăvile de până acum ale omului sub al cărui chip sfințit au fumegat cu evlavie toate opaițele satelor.

Actuala guvernare e o poveste de mistificări, farse și dezamăgiri. S-a instituit, cu asentimentul liberalilor, împotriva unor Camere pe cale de a vota reforme inexorabile. Dintru început menirea generalului a fost să împiedice acele reforme prin măsuri similare, spălăcite. E programul său fundamental; și l-a realizat. Din prima zi a decretat demobilizarea. Nimeni însă n-a părăsit umbra, în cele din urmă, obositoare a drapelului. Sute de mii de oameni exercitează pasul de paradă în curtea cazărnilor, pentru întărirea producției. Pentru aceste suflete, căminul e un miraj, un vis, o suvenire ce-i ispitește după ora gravă a stingerii. Demobilizarea e o minciună frumoasă, un bilețel de dragoste al generalului care joacă pe scena României rolul de prim-amorez popular.

Starea de asediu. În această privință se constată, în toate provinciile „alipite“, înăspriri. De bună-seamă, pe hârtie, s-au recomandat mai puține arestări în Ardeal, mai discrete înecuri, execuții și bătăi în Basarabia și o mai largă libertate a cuvântului pretutindeni. Trăiască d-nul general! S-a ordonat parcelarea! Lucrările, însă, n-au început nicăieri și țărănul care a trântit căciula de pământ s-a ales cu o gaură în căciulă. Guvernul l-a mințit și l-a furat: proiectul agrar țărănist s-a dat uitării. Totul s-a redus la circulări deschise, afișate, ornate în lung și-n lat pentru entuziasmul lui gură-cască.

Marii proprietari, însă, suspină ușurați.

Legea chiriiilor, a dr.-ului Lupu, a fost, așșideri, înlăturată. S-a venit cu un decret încălțit care a deschis mii de procese. Pentru proprietarii de imobile speculate, acest decret e mai mult decât o consolare.

Guvernul a trâmbițat măsuri contra speculanților și ieftinirea traiului. S-au alcătuit comisiuni militare de control. Dar negustorii au tras obloanele, s-au întrunit la Camera de Comerț și au alergat cu țipete și plocoane pe la miniștri. Și ministerul, care nu ezită să provoace și să sfideze grevele muncitorești, s-a speriat de rătoiala grevistă a speculanților. Prețurile s-au îndoit. Și, în plină recoltă, pâinea lipsește la brutăriile unde populația „face coadă“, o coadă stropită din când în când de roțile echipajelor care trec. Iar muncitorimea istovită își repetă grevele. Și, cum gloatele satură și liniștesc pe vecie, guvernul le trimite gloanțe.

În sfârșit, farsa cea mai măreață a fost amnistia, care s-a dat de Paști, pentru ca s-o legene și s-o anuțe clopotele, din văzduh în văzduh, până unde stau cei unsprezece mii de țărani din 1907, Max Vexler și executații din Moldova. Ci s-au amnestiat numai escrocii, profitorii și criminalii, mai ales cei cari puteau să plătească.

Îndreptare și răspunderi. Evanghelia averescană și-a sprijinit învățătura pe aceste două cuvinte. Dar ușierul blazat de la Ministerul Industriei și cel de la Finanțe știe mai mult decât ar spune o spovedanie a d-lui Tăslăoanu, dacă acesta ar avea vreodată slăbiciunea să se pocăiască.

Sistemul liberal de samsarlăc și cointeresare a fost atât de mult amplificat încât se zice că, de ciudă, fierea d-lui Vintilă Brătianu a pleznit și însuși epicurianul Constantinescu P. a pălit de gălbinare.

...Și corabia geme din încheieturile de lemn putrezit, bate din aripile de pânză murdară și pavilion jerpelit, se afundă și răsare într-un șuier de valuri și voci de vânturi, cari împing către prăpastia roșie din fund. Cu samsarii, cu bancherii, cu miniștrii, cu tot.

PRIMELE HĂRTUIELI

Ar fi totuși semne că generalul Averescu își amintește, în parte, de vechile sale angajamente și ar continua războiul pornit în 1918 contra oligarhiei liberale. Tovărășia d-lui Take Ionescu ar fi un stimulent în această direcție, deși generalul știe că în ciuda majorității parlamentare, în ciuda corpului electoral și a faimei sale populare, Brătienii încă mai au puțința să doboare guverne și să dizolve parlamente. O luptă surdă se dă între prudența unuia și ura nerăbdătoare a celuilalt. E un conflict agravat de ezitățile lăuntrice ale lui Take, care își riscă în ofensiva ce pare că pregătește ultimul său fotoliu ministerial.

Presa liberală anunță că a rămas în suspensie convenția dintre Stat și Banca Națională cu privire la retragerea din circulație a rublelor și a coroanelor, căci această convenție semnată de d-l C. Argetoianu trebuie să fie revăzută și aprobată de d-l Titulescu, actual ministru takist al finanțelor.

Viiitorul își exprimă destul de neted temerile ca tocmeala încheiată cu d. Argetoianu să nu fie revizuită în avantajele ei, de cel care poartă voința d-lui Take Ionescu la Finanțe. Liberalii își amintesc de apostrofele profetice ale d-lui Ionescu: „Statutul Băncii Naționale va fi revizuit“ și tremurau de pe atunci pentru soarta grandioasei tâlhării legale care a înlesnit, în trei decenii, acapararea Țării Românești.

De atunci, în ochii liberalilor, prestigiul d-lui Take Ionescu s-a înălțat prin forța temenelelor, și astăzi, bizuit pe concursul sentimental al generalului, d-sa schițează un început de luare în serios a propriilor cuvinte. Dar Banca Națională nu trebuie atinsă nici măcar cu o roză de retorică. Prin păreții ei de beton și cheresteaua ei de fier, brătienștii sunt de o feciorelnică sensibilitate. O simplă amânare, un simulacru de independență din partea ministrului Titulescu, îi îngâdurează. Harța începe deci cu delicatețe, în preajma acestei citadele oligarhice, care va sfârși prin a-i adăposti sub bolțile-i solide pe toți dirigenții noștri, căzuți, în cele din urmă, la învoială. Căci se apropie termenul pus acelor incalificabile privilegii și se apropie mai întâi momentul extinderii lor asupra provinciilor alipite. Tocmeala va fi aspră. Liberalii vor fi zdruncinați, dar nu înfrânți. Amenințările lor, operațiile ființei lor tentaculare vor izbăvi pe general de făgăduielile trecutului și pe cancelarul său de angajamentul pe care-l implică nu vorbele cele de odinioară, ci tachineriile de azi, în jurul recenteii convenții dintre d-l Argetoianu și Bancă. Banca îi desparte, Banca îi va întruni și înghiți laolaltă, până când va suna, peste capetele tuturor, ceasul cel inevitabil.

BASARABIA RĂSTIGNITĂ

Glasuri se ridică, în Cameră și în Senat, pentru a face să se audă, prin tămbălăul parlamentarilor asmuțiți și încăierăți pe mizerabile pricini de afaceri și ambiții, plânsul provinciei care re trăiește zilele înteleite ale celei mai fără de cruțare și țariste urgii.

După denunțul brav și patriotic al senatorului Alexandri, deputatul Pântea și-a vestit guvernului interpelarea, din care vom cunoaște, cu revoltă, ceea ce se cheamă „cazuri noi“. Desigur, vechea poveste a prefectului abuziv, a comandantului brutal, a magistratului tolerant, a receptorului hoț, a jandarmului borfaș, a subofițerului rechiziționar, a slujbașului mituit; ...desigur, evenimentul aproape cotidian, al unei bătăi, al unei percheziții... desigur, vreunul din acele fapte de teroare și de bun plac bestial, cari amintesc de reprimiunea săvârșită europenește în China când s-au răsculat Boxerii...

Toate acestea se vor izbi din nou de urechile hermetice ale Regelui, ale guvernului, ale majorităților cari proclamă prin urlete necesitatea tăcerii prin strangulare în Basarabia. Toate interpelările

vor fi cenzurate în *Monitor*, toate gazetele vor fi oprite la Prut, toate reclamațiunile se vor colbăi în dosare, fiindcă fiecare din partidele perindate la putere și-au altoit pe trupul acelei țări poftetele și paraziții. Fiindcă sunt acolo partizani, dregători, polițiști cari trebuie să se îmbogățescă; fiindcă acolo e, mai mult ca în orice parte a României, raiul hoților, al misișilor, al aventurierilor, al contrabandiștilor, al detectivilor.

Fiindcă s-a lătit acolo vermina vorace a cluburilor politice, a funcționării corupte, toată harta de liberatori cari știu că Basarabia are ogoare și cereale, podgorii și vinuri, livezi și fructe, pășuni și turme de vite și herghelii de soi, și ape din cari năvoadele ies grele, și oameni cari muncesc, și că toate aceste daruri ale pământului sunt hărăzite fâlcilor flămânde, năpustirii sălbatice și nerușinate, sosite, ca o descălecare barbară, din Vechiul Regat.

Nu e om, care trece râul despărțitor, fără gând de speculă și înavuțire. Basarabia e tărâmul aurifer al conquistadorilor noștri porniți din birouri și cafenele. Populația de orice neam, trecută pe sub apăsarea pur politică a țarilor, prin dezordinea firească a războiului și a revoluției, cunoaște, cu ocupațiunea românească, zilele de flagel despre care *Biblia* zice că s-ar fi abătut asupra Egiptului.

Basarabia e un imens lazaret cu porțile închise, cu ferestrele astupate, în care zace un popor înveninat de mușcătura și atingerea politicianului nostru purulent și veneric, cinic, totuși, și nesățios. Și când, pentru atâtea răni chinuitoare, țipătul ce se ridică cere milă și îngrijire, care-i oare oblojeala oferită de mâinile felcerilor noștri sociali? Tricolorul? A servit destul și prea pentru multiple scopuri.

L-au murdărit.

„LE JOURNALISME EN XX LEÇONS“ PAR ROBERT DE JOUVENEL

Dacă te-ai gândit să pleci în America, la universitatea de ziaristi, care-ți cere pentru acest meșteșug al foametei același număr de ani ca școala de medicină, atunci citește, tinere, volumul lui Jouvenel. Dacă ești grăbit și dacă persisti, mulțumește-te să parcurgi rândurile noastre. Gazetăria se învață, deopotrivă, în șase ani, în douăzeci de lecțiuni, ori într-una singură. Timpul pe care-l vei ucide

pe plușul unui fotoliu din anticamera directorului de ziar e suficient pentru inițiere. Ia în buzunar aceste fișe. Însă de te ții cumva dator să aprofundezi o meserie în tomurile unde n-ai să o găsești niciodată, de-a lungul anilor care se pierd totdeauna și pe vecie, caută-ți un brevet de arhitect, de medic, de apărător în procese. Gazetăria-ți oferă avantajul că o poți, pentru un moment, practica fără certificate. Vei scrie același articol toată viața. Profesiunea este un ceremonial de rituri și de gesturi cari tind să coboare prin instinct în obicei. Atunci ești un meșter și un virtuoz. Atunci se cheamă că ai învățat să faci fraza fără să cugeți, să scrii, cum s-a zis, cu șira spinării. La fel se întâmplă și în profesiunile celelalte. Funcționarul încheie rapoarte și face formalități, e o apucătură unică pentru toată varietatea cazurilor. Arhitectul cunoaște modele-tip pentru construcțiuni, avocatul are memoria mașinală și practica impecabilă a chițibușului. Medicul, un număr de formule. Am văzut „jurnalismul în 20 de lecțiuni“, dar am văzut și „terapeutică în 20 de rețete“. Te sfătuiesc, dacă ai vreme de pierdut, să-ți cumperi, cu sacrificiul anilor de studiu, dreptul de a uza de această ultimă carte.

Am presupus, până aci, că ai purces, prietene, în căutarea unui mijloc de trai acceptabil, fără năzuinți apostolice și fără râvna dominațiunii. Ți-am spus să te prezinți unui director, pe cât posibil proprietar al cotidianului pe care-l conduce. Alege, de asemeni, un ziar tipărit în ateliere proprii. Vei înțelege, după câteva luni de practică, însemnătatea acestui sfat. Caută să-l impresionezi, mai întâi, cu felul sigur de a te prezinta și a vorbi – a vorbi cu amănunte despre intimitățile politicianilor și ale cocotelor celebre. Nu-l îmbia cu manuscrise și prea mult stil, căci directorul știe că stilul cu cea mai enciclopedică pricepere politică, științifică, literară, socială, se capătă în câteva zile și ține în câteva fraze prin care de obicei indici din ce punct de vedere analizezi chestiunea, și pe urmă bați câmpii. Pătrunde-te de sfântul adevăr că ai misiunea să repeți publicului cetitor ceea ce el însuși știe discuta în tramvai, în baruri, în cafenele. Te vei îngriji, deci, să faci fraza scurtă, dacă ai ceva de spus, și să o lungești cu nemiluita, dacă vrei să pari profund. Așa îți croiești, prin sintaxă, un prestigiu. Evită aglomerarea participiilor, ocolește pronumele relative. Bănuiesc că n-am nevoie să-ți explic acești termeni. Învăță câteva comparații. Uzitează pluralul de autoritate. Cumpără-ți un *Larousse*.

Vrei, poate, să-ți faci un nume? – Atunci, după ce te-ai specializat în calambur, în economie politică, în cronica externă ori în

pamflet, iscălește zilnic. Adresează-ți scrisori din public, imprimă-le și adaugă comentarii. Sfârșești prin a păcăli și publicul, care în cele din urmă îți trimite în adevăr, prin intermediul câtorva fete bătrâne, epistole, și-ți mistifici pe încetul și colegii. Oricât ar cunoaște redactorii trucurile tale, îi poți socoti printre victimele cele mai entuziaste. Tu, însă, nu lua ziarul în serios, și nici pe director. Într-adevăr, nimic nu-i mai simplu și mai factice decât să te abonezi la câteva agenții telegrafice, să tocmești un tipograf, să înscrii la tribunal un vocabul și să-ți sporești cartea de vizită cu titlul reductibil: directorul ziarului X... Chiar în condiția subalternă de prim redactor, de reporter sau colaborator, și poți trece printre lume, printre slujbași, polițiști, deputați și miniștri, răspândind fiori de moarte.

Poți pune umărul la ascensiunea contimporanului, după cum poți plesni ușor o reputație. Folosește-te de privilegiu, dar nu-mi cere să-ți spun mai mult. În această meserie, care-ți atrage teamă și mult dispreț ascuns, din partea multor semeni infinit mai mizerabili și mai fățarnici, și care îți solicită clandestin sprijinul, ai totuși micile satisfacții personale, iar miniaturistica ta vanitate nu e lipsită de gădilici.

Ai în tine iluzie, simulacru, farsă. Ai ipostaza unui arbitru și a unui dispensator de glorie. Aci însă, cărarea ta mărginită de roze se întretaie cu poteca de cenușă a amărăciunii. Ești, de-a lungul vieții tale, o goarnă zadarnică, mai mult sau mai puțin răgușită și anemică, și care sună într-una gloria aproapelui. Atât. Și e penibilă compătimitirea superioară pe care ți-o acordă oamenii de litere, scriitorii. Aceștia se așază totdeauna lângă tine, cu sentimentul privitorului care, din culmea a trei sute de mii de ani de evoluție, consideră o maimuță. Rupți în coate și lungi în plete, ei cugetă jalnic la soarta ta de scrib menit succesului strict cotidian, menit uitării, pe când, răpiți de o speranță care transformă cafeneaua într-o magică fregată, ei așteaptă, întocmai jivinelor selecționate de bătrânul Noe, ca valorile vremii să potopească totul, călăuzind plutirea lor spre țarm. Ci tu fii sceptic cum te-a învățat meseria. Cunoști toate lucrurile și toate întâmplările, pe ambele lor fețe. Ai tras și la peronul de recepție, ai suit și pe întortocheata scară de serviciu. Știi tâlcurile, știi mobilurile, știi scopurile, știi sfârșiturile. Mulți dintre cei ce te-au privit de pe soclu îți vor aduce umili manuscrisul în care nu se vorbește de muze, ci de asasinatul senzațional din cartierul de prostituat. Învăță-te atunci să ierți, ca să fi la înălțimea sorții tale, care e tristă.

...Dacă te simți polemist, fii îndrăzneț; fii revoluționar, dar îngrijește-te ca stăpânirea și poliția să nu te creadă fanatic și con-

vins. Publicul are să te adore și vei putea trece sprinten din redacție în politică, dacă ai realizat relații multe și ai deprins salutul cu pălăria spre toate punctele cardinale și, cu deosebire, dacă ai făcut reportaj. Evită cinstea stearpă de a fi tenorul, vioara primă, *leader*-ul unei prese. Și nu uita că totul se întemeiază pe prostia omenească. Publicul are cultul cuvântului tipărit. Poți verifica oricând: scrie un sonet, trimite-i-l unei doamne. Nimic. Tipărește-l, retrimite-l. *Tu m'en diras des nouvelles*¹. Autoritatea slovei tipărite e în descreștere printre dactilografii, e formidabilă printre analfabeții. De aceea, când toată lumea are să scrie la mașină, se va constata că presa, ca și arta, este inutilă.

Cea mai bună gazetă e *Monitorul oficial*.

Acestea toate înlocuiesc și completează volumul lui Robert de Jouvenel.

LA RĂZBOI, ÎNAINTE, URA!

Cetățeni, fiți gata. Deschideți scriburile, scotociți dulapurile. Hainele militare așteaptă peria care să scuture praful de pe ele, și bocancii scâlțiați au un rânjet de noroi pe bot. Femeile din casă, printre lacrimi, și luptând din greu cu grijile viitorului și cu presimțirile de doliu, se vor strădui să vă trimită la datorie în cea mai eroică și mai curată ținută când noul ceas va fi sunat. Și are să sune în curând. D. Take Ionescu, părintele spiritual al celor 13 flăcăi imaginari, și d. General Averescu, tatăl nostru al tuturor, și viteazul nostru Rege, și miniștrii săi, au constatat, la sfat înțelepțesc, că Patria este în primejdie. Nu e milionar, în țara asta, nu e bancher, nu e latifundiar, nu e negustor și nu e industriaș care să nu palpate de teama împrejurărilor.

Au fost, în Rusia, miliardele financiarilor francezi, în primejdie. Și au sărit toți polonezii la ofensivă să le scape. Ciocoi lor, chiaburii lor, socotiseră că țara e în pericol. Armatele poloneze au fost înfrânte, trupele revoluției ruse înaintază. Niciodată aurul aliaților, împrumutat țarilor, și privilegiile capitalismului polon și beneficiile claselor guvernante n-au fost mai aproape de pierzare. D. Take

¹ Îmi vei aduce vești noi (franc.)

Ionescu, omul tuturor consiliilor de administrație, avocatul tuturor consorțiilor și întreprinderilor, și cei de o seamă cu dânsul, au înțeles situația.

Regele pe tronul său, Averescu în strana sa, Take pe sârma echilibristică, Brătianu pe divanuri orientale, Marghiloman în proaspătul alcov, toți o inimă și-un gând: „Patria este în pericol“.

Du-te deci, Cetățean Entuziast, la bărbier și tunde-te numărul zero.

Clopotele vor suna, tobele vor zbârnâi și vor izbucni trompetele sub falfăierea măreață a steagurilor: mobilizarea, francă sau deghezată, te pândește pentru a te smulge căminului lenș în care abia de te-ai întors. Căile eroismului te așteaptă. Chemarea patriei s-a auzit. Ți-au reprodus-o gazetele patriotice, discursurile de vitejie, cântecele de bătaie. În trenuri nu-s locuri, acasă nu-i pâine. Prețurile s-au înzecit, au dispărut mărfurile, s-au tras obloanele.

Ofițerii de administrație apar cu figura congestionată de fericire.

De brațul lor și-al altor sedentari atârână un nou contingent de prostituate, căci mizeria rodește generații spontanee. Cele pe cari le știau s-au dus să facă strategie la popotele Cartierelor de mari unități. Ci tu pleacă prin înghesuiala patriotardă spre primele linii. E o glorie și o fericire pretutindeni. Moartea nu se vede, căci totdeauna au coperit-o flori și muzici și colivă. Amețit și înfiorat, du-te mândru sub ranița pe care „madamele din societate“ vor anina buchete de flori, du-te în delirul vast al războiului.

Pentru neam, patrie, Rege. Pentru guvern, pentru politicieni, pentru bogătași. Pentru „nobila Polonie“. Pentru Franța generoasă. Bolșevic să fi fost, și tot n-ai rămâne acasă. Îți trebuie vatră, pământ, sufragerie, nevastă, copii și regreți mizerabila ta liniște domestică. Dar te așteaptă cazarma, inconștientule, nemurirea, laurii, apoteoza! Vin neguri și ploii cenușii – ce frumoasă îți va fi silueta de santinelă cu gleznele în noroi. Șant, reumatisme, oftică, foame, friguri, degerături, nostalgie, disciplină. Gloanțe, spital, moarte.

Acasă, văduva și orfanii fac coadă la brutării, pentru sfertul de pâine cotidiană. În față, inamicul – așa l-au botezat ordinele și ziarele. Și d. Take își va trimite discursurile. Principii abstracte de înaltă politică. Omul acesta lucrează cu veacurile. Pe tine te pișcă, tenace, un păduche.

Scoateți cămașa, prinde-l între unghii, fă-l să explodeze: pentru nobila Polonie, pentru Franța generoasă, pentru medalia militară, pentru civilizația primejduită, pentru patria cu glas de mamă.

Și strigă în acest moment sublim al morții micului veninos, singurul vrăjmaș adevărat și iresponsabil: Trăiască războiul! Trăiască România Mare!

MOARTEA ÎMPĂRĂTESEI

Eugenia, văduva lui Napoleon III, a murit; moarte de babă, la Madrid, în zilele când numai vârsta ei excesivă și inutilă o deosebea printre contemporani. Peste frumusețea trupului ei mândru, peste podoaba capului mic, strâmt în tâmplele spre cari se alungeau pleoape cu ape verzi, peste părul său incendiat de străluciri eterne, deceniile indifferente trecând, lăsase traista cu ciolane subțiate pe care atârnav, nepărăsite, vălurile unui doliu neîntrerupt.

Decăderea Împărătesei a fost desăvârșită și strălucirea primelor nenorociri, croite de soartă pe măsura norocului ei îndrăzneț și singular, a fost ștersă, fiindcă femeea grațioasă, cu ambiții și îndrăzneli de aventurieră, a consimțit să supraviețuiască frumuseței sale.

Scuza impudică și luminoasă a păcatelor celor mai neroade a sfârșit târâș de-a lungul timpurilor. Și astăzi scriitorii de istorie își pot așterne cu răceală verdictul. A triumfat Eugenia de Montijo prin sălile de bal până a suit, pe rețeaua unei melodii legănate, treptele tronului Franței, valsând.

Visătorul șiret care și-o aninase de braț, fiindcă gestul era *quasi*-revoluționar și mai ales fiindcă familiile domnitoare ocoleau alianța cu urmașul izgonitului din 1815, căzu cu venirea vârstei și a gravelei¹, sub dominația hipnotică a nevestei sale. Femeia, isteată în dragoste, făcu prostii în politică. Îndepărtă de Franța simpatiile italienilor, căci făcu să se împrumute Papei și catolicilor stăpâni pe Roma regimente de zuavi și de linie.

Această ocupație fu ridicată la 1870. Susținu politica autoritară și atrase războiul cu Germania. Regentă, se apucă de strategie, opri retragerea mareșalului Mac Mahon spre Paris; îl retrimise la ofensivă și la dezastru. În exil, însă, refuză să trateze cu Bismarck o pace în folosul dinastiei Bonaparte. Această cochetărie grandioasă

¹ Gravelle (franc.) – litiază urinară.

[...]* venită lumeștile nenorociri, slab aureolate de amintirea unui prestigiu și de perseverența unui titlu. Eugenia de Montijo nu înseamnă, fără concursul vreunei fantezii fertile, nici cât o eroină de roman.

AJUTORAREA SCRIITORULUI

S-a înființat Ministerul Artelor, prilej de jurii și comitete, de premii, edituri și cumpărări, de cheltuieli care pot fi utile, de posturi ce pot să nu fie sinecure. Vom avea fonduri pentru pânzele de valoare, pentru bronzurile însuflețite, pentru sufletele cari încearcă depărtarea cu făgăduința de a răpi trofee și, peste ani, a ni le aduce.

Burse, slujbe și concursuri.

O activitate sornică, într-un ideal, poate purcede de aci. Pictorii, sculptorii, cântăreții și actorii tineri, cari pleacă, se vor resimți fericiți, căci presupunem că la Ministerul Artelor poruncește principiul dezinteresului suveran.

Fără această ipoteză, dublată de aceea că arbitrii și esteții de varii specialități sunt înzestrați cu un bun-gust infailibil, discuția e imposibilă... Dar care-i modalitatea de a sprijini și literatura? Cum veți ajuta și pe scriitor? Meseria lui e soră cu foamea. N-așteaptă să-i premiezi opera, fiindcă prea puțini rezistă până s-o sfârșească. Și chiar în cazul unei penibile izbânzi asupra mizeriei, se poate crede că prada smulsă propriei comori intime n-a fost înșfăcată cu puteri depline. Ades muza a tresărit speriată de concertul strident al stomacului, transformat în *boîte-à-musique*.¹

Trebuie atunci să fie ajutați toți scriitorii pe cale de a produce? Marele Vistier ar suspina. Ar însemna, pe de altă parte, să încurajăm grafomania pe care fieștecine o găsim inexplicabilă la semenul nostru. Întrebarea se așază grea: cum recunoști pe scriitor? Născociți un nou sistem antropometric la îndemâna idealilor dezinteresați de la Ministerul Artelor. Fără asta, toată lumea care versifică și scrie trebuie subvenționată, în speranța că literatura se va alege, în cele din urmă, cu două-trei cărți adevărate. Iată, deci: poate statul să-și

* Un rând lipsă.

¹ Cutie muzicală (franc.).

asume riscul ăsta? Sau e preferabil sistemul nepăsării de până acum? Psihologia scriitorului spune că lenea și răgazul care-i trebuie dau aerului din mansardă sau de pe câmp virtutea misterioasă de a chema inspirația. Libertatea nu-și poate așeza formele adorabile pe scaunul cu pernă de piele din fața unui birou.

Iar echilibrul și sistemul perfect nu există nicăieri într-o chestie care stârnește toate însușirile omenești ale arbitrilor către o sentință totdeauna relativă: simpatii, vanitate și celelalte...

Scriitorul trebuie să-și recunoască singur privilegiul, pe care-l avea ca povestitor și poet printre primitivii care-i cereau, ca și astăzi, ploaie, soare, dumnezei și sisteme.

E timpul în care intelectualii cuceresc puterea.

SIRIUS ȘI VINTILĂ

Între șeful veritabil al Partidului Liberal și acest om, prevăzut cu o fatală poreclă de escroc, există, o știe tot Argeșul, o prietenie mitologică.

Vintilă are sentimentul rezistent la orice prejudecată. Apucăturile ocrotitorilor săi nu-i zdruncină din atitudinea lui sufletească. Dacă n-au căzut sub o difamație oficială și dacă n-au încetat să-i fie utile. Sirius, bunăoară, a fost pe vremuri un bun elector și mai poate fi încă. Votul universal a lărgit câmpul pe care se pot exercita mai liber aptitudinile sale atât de vintiliste, purtate de un renume atât de național-liberal. Până ce nu va fi judecat și osândit mai e vreme ca imprudentul să fie readus în țarcul Brătienilor, și, pentru acest inexorabil motiv, Vintilă nu cruță nici o tentativă. Experiența îl îndreptățește să spere. Vintilă, oricât ar fi de materialist și de robit prezentului, trăiește uneori din amintire. Și printre fantomele dragi ale trecutului îi apare adesea un Sirius începător... Sunt câțiva ani de atunci. Fragedul discipol al lui Vintilă, socotind sosită clipa încercării, se căzni sub ochii blânzi ai dascălului să-și aplice talentele. Ceru, deci, și căpătă concesiia unei plantații de salcâmi în regiunea Argeșului. Dar, oricâte fonduri încasă inimosul Sirius și ori cu câtă binecuvântare îl dăruise Vintilă, cerul milostiv nu văzu năzuind din pământul blond al Argeșului nici o mlădiță din fâgăduita pădure de salcâmi. S-au dat acestor arbori docili și celui care avea să fie

divinitatea lor nenumărate termene de diferite lungimi ca, în sfârșit, să apară de-a-supra solului și să crească. Pământul, însă, fu hermetic. Sirius [...] cerul nedumerit și Vintilă fu satisfăcut de achiziție. Dar Ministerul de Domenii, buzunărit, se plânse judecății de iama dată în vistierie, și Sirius, captat, târât în fața magistraților, ar fi fost strivit între filele Codului Penal ca o simplă ploșniță, dacă nu s-ar fi alarmat clubul, la un semn al lui Vintilă, și n-ar fi început forfota acestuia dimpreună cu a tuturor paraziților prin ungherele împăducheate ale șandramalei ce se cheamă România modernă.

Sirius obținu o achitare scandaloasă și ieși din anticamera temniței cu d-l Vintilă Brătianu care-i propuse un înconjur prin oraș în birjă, pentru ca nimeni, în toți Piteștii, să nu se mai îndoiască de cinstea escrocului. Un Vintilă și un birjar, în provincie, înseamnă deplină reabilitare. Sirius și-a mai servit de atunci îndelung șeful, până în ziua când avu inspirația să ceară trei milioane pe un cazan de fierț țuică.

Brătianu, însă, veghează.

„ÎN CETATEA IDEALULUI“, ROMAN DE DEM. THEODORESCU

O lucrare de două ori interesantă: cuprinde o epocă prea gravă și prea mult aproape de amintirile noastre; și e opera unui gazetar care n-a făcut până azi decât gazetărie.

Romanul d-lui Dem. Theodorescu e, negreșit, operă de patimă și părtinire. Și este așa fiindcă e un ansamblu de privesliști sociale. Și, după cum nu poți pretinde pastelistului să se desfacă de senzație pentru a-ți reda peisajul, la fel nu poți exige privitorului social să se desfacă de părerea lui, pentru a-ți înfățișa privesliștea morală.

Romanul social care consideră o epocă contemporană autorului e, prin esență, și un roman politic. Numai distanța în timp și calitățile lui de veracitate și de artă îl fac să devină ceea ce numim, didactic și istoric, roman social. Fabulele lui Donici și Alecsandri, ca și romanul lui Nicolae Filimon – căruia autorul îi închină pios și foarte potrivit cartea sa – au fost, toate, în momentul concepțiunii și al

* Un cuvânt ilizibil.

aparitiei, opere de țintă și de caracter politic; numai vremea, și fără îndoială calitatea lor intrinsecă, le-au așezat în cadrul unor documente de istorie și de realizare literară. Astfel, lucrarea d-lui Dem. Theodorescu trebuie privită fără de sentimentele personale pe care le-ar putea stârni opiniunile diverse al ceasului și judecata numai din punctul de vedere al realizării veridice și estetice pe care o cuprinde. Să cuprindă, adică, o parte, cel puțin o parte, din adevărul pe care noi îl acceptăm sau respingem, al vremii. Prinsu-s-a oare acest adevăr în formele artei? Pentru d-l Theodorescu aci stă întrebarea.

Romancierului i se mai cere o concepție hotărâtă și un ochi nou în aprecierea vieții. Inspirația lirică, nuvela și schița se bizuie pe mai puțin, poate numai pe fixarea senzației fugace a momentului. Romanul presupune sinteză, orizont, maturitate. A fost evitat, deci, cu grijă de către scriitorii români. Și nu putem încă spune că d-l Theodorescu a satisfăcut lipsa romanului cu apariția volumului d-sale. Căci o lucrare pe o temă astfel aleasă nu poate reda întreaga societate românească și mai ales epoca ei de tranziție. Dar în cadrul pe care singur și l-a durat, cadrul limitat pe care i-l imputăm ca atare, d-sa a reliefat viguros figuri reprezentative și sintetice, – atât de trăitoare, încât mulți au încercat cheia, acolo unde autorul nu pusese decât viața.

Autorul își limitează câmpul său experimental la perioada neutralității și mai cu seamă la societatea care era flora spontană a acelei vremi. Societatea românească din această perioadă e analizată și descrisă cu un profund simț de observator priceput. Șarja, deci, a fost o simplă intenție. Ea aparține fondului situațiilor. Fiindcă scriitorul, care va fi luat ca material de studiu [epocile]* de decadență și corupție, va fi copleșit de către chiar materialul supus analizei lui, obiectiv. Pe rănilor rele nu e nevoie să apeși ca să supureze. Calificarea personală devine astfel un atribut de o secundară importanță.

Autorul *Cetății Idealului*, luându-și ca epocă de studiat perioada atât de discutată a neutralității noastre, a scris fatal o carte discutabilă. Este o chestiune lăaturalnică dacă această operă izbutește sau nu să fie integral reprezentativă și, din acest punct de vedere, regretăm, mereu, cadrul restrâns al romanului, limitat la redarea unei „anumite“ lumi românești. Cu atât mai trist, cu cât din cetirea *Cetății Idealului* înțelegem realele calități și aptitudini ale autorului de a scrie un roman larg cuprinzător. Căci, cu toată titulatura, tomul, neobișnuit de compact, al d-lui Theodorescu, nu conține decât un

* Cuvânt neclar în periodic.

mănunchi de impresiuni personale, care se leagă și capătă unitate prin aceea că se referă la *Cetatea Idealului*.

De altfel, romanul n-a cerut niciodată un plan-tip și adevăratele personalități n-au respectat niciodată clișeele predecesorilor. Tendința noului roman este să redea o culegere de impresiuni legate de un erou central. E procedeul modernilor. Așa construiesc Barbusse, Rolland, Mirabeau, Leon Werth, și nu putem învinui pe d-l Theodorescu pentru că este în nota generației noi.

Dar ce este *Cetatea Idealului*? Fantezie sau realitate? Să cităm:

„Primăvara îmbătrânise în răsfăturile Cetății. Cetatea scânteia de belșug și de ideal. Palate noi se înălțau cu zecile. Se puneau la cale averi fantastice în fiecare colț de cafenea. Numărul automobilelor cari purtau graba Cetății fericite se însutise. Sportsmanii noi, proprietari de grajduri, ieșiseră ca din pământ – din pământul fecundat de soarele darnic al primăverii aceleia și de ideal. Se înmulțeau teatrele și șantanurile.

Lumea toată petrecea. Din toate părțile continentului îngrozit fugeau încoace sporurile de bucurie și de bine, izgonite. Cetatea dărdăia sătulă, avidă, voluptoasă. Și orgia ei nesfârșită, la lumina marelui incendiu care curăța pământul în juru-i, lua proporția unei biruitoare sfidări a destinului lumii. Chefii continuu al Cetății în mijlocul Europei dărâmate părea singura biruire a Molochului care măcina toate economiile istoriei.

Cetatea cânta, se îmbăta, chicotea. Bani curgeau pe toate căile, din toate părțile, din toate punctele cardinale. Și marfă multă era în piața ei bogată: și grâu, și petrol, și femei, și conștiinți. Și totul se cumpăra scump, din ce în ce mai scump. Cu cât se oferea mai mult, cu atât se cerea mai vartos; și cu cât era mai multă marfă, cu atât era mai greu de găsit; și cu cât o întâlneai pretutindeni, cu atât o cumperi mai anevoios: în Cetatea Idealului fuseseră răsturnate toate legile negoțului.

Viața Cetății curgea plină, violentă, turburată de sughițuri supreme. Și n-adormea niciodată. Noaptea se topea cu ziua laolaltă într-un veșnic amurg, mângâietor și lasciv. Și freamătul Cetății fără odihnă părea în orele târzii ale supeurilor, un imens răgâit – înălțat ca un imn de mulțumire din mii de pânțecă îndopate către zeul zeul buhav al belșugului.“

Realitate, și încă din cea mai brutală. Este aparatul în care se mișcă și din care autorul declanșează tipurile reprezentative: madame Mihailidis, Titi Neculcea, Gonciu și d-ra Coralie. Acești „tipi“

ai societății, pe care autorul o arată cu o cunoaștere adâncă și plin de culoare, și-au însușit și s-au făcut stegarii unui ideal considerat și folosit ca o meserie. Aci ironiile și verva întinsă a autorului devin sublinieri de prisos. Fiindcă ce-ar mai putea oare adăugi d-l Theodorescu vanității d-nei Mihailidis, care vrea să treacă în istorie pentru meritele ei diplomatice, și tânărului Titi Neculcea care a găsit prilej de dezvoltări oratorice, sau poetului Gonciu, doritor de conversații controversate și subtile, pe orice temă, și mai ales pe a războiului. În fața operii sale, autorul rămâne ades dezarmat, căci eroii își joacă viața lor proprie cu o dinamică specială. Pe toți viața „Cetății Idealului” îi târâște ca pe niște fantoșe. Și se simte pe alocuri cum Titi Neculcea și Gonciu își bat joc chiar de autor.

Suntem cu toții așa cum d-l Theodorescu ne descrie? Nu. Dar vedem o bună parte din cei ce au făcut să retrăiască Sodoma în *Cetatea Idealului* și se agită atât de viu, atât de veridic de-a lungul povestirii, se pot împletici în pașii noștri cotidiani.

De ce a scris d-l Theodorescu numai această frântură de viață românească? Pasiunea politică nu-i o explicație suficientă. Peste rațiune, în lucrarea estetică, predomină raționamentul. De ce un scriitor e idealist și altul romantic, de ce un pictor e portretist și altul peisajist, de ce d-l Eug. Lovinescu e războinic și d-l Dem. Theodorescu descrie păcatele pregătirii noastre; acestea sunt enigme care aparțin mai mult psihologiei. În sufletele artiste, patima politică, luată ca mobil inițial al unei lucrări literare, suferă transformări. Dante a scris *Divina comedia* ca să-și poată plasa vrăjmașii politici în Infern. Zola a scris *Débâcle* defăimând imperiul. Hugo a contopit pamfletul cu epopeea. Francé – *L'Île des pingouïns*, și toți acești creatori incomparabili au dovedit că arta străbate patima și, singură, dăinuiește. Exemplele nu stabilesc comparații. Dar și d-l Theodorescu, pornit pe un drum de mai înainte ales și împins de temperamentul-i de literat, a trecut pe tărâmul inaccesibil al artei. Lucrarea sa nu poate fi judecată ca aport documentar azi.

Și, în contrast cu cetățenii Idealului, băjenii cu oarecare indiferență de-a lungul sinistrului peisaj de toamnă, colorat de sânge și de frunze, povestitorul evocă, simplu și tragic, icoana statornică a țaranului crescut parcă din brazda sa:

„La intrarea satului Otopeni era zarvă și încurcătură mare. Cărute, trăsuri, automobile, soldați: două aeroplane duse cu boii și

câteva escadroane rusești, care cântau, își încurcaseră drumul. Urlete, înjurături, îndemnuri, fluieră – concertul asurzitor al grabei și al spaimei!

Un țăran cărunt, înalt, uscat, cu căciula pe ceafă, sta în mijlocul bătăturei casei lui și privea nedumerit la vraștea aceasta.

Și, în timp ce zgomotosul convoi înainta cu anevoie, țăranul cărunt rămânea acolo, nedumerit și nepăsător – înfipt parcă cu rădăcini în bătătura aceea săracă –, rămânea neatins sub furtuna care golea marea Cetate, o mătura de fericire și de ideal!... Scărpinându-se în cap, țăranul își zicea tare:

– De ce-o fi fugind boierii așa?”

Astfel capătă opera d-lui Theodorescu un înțeles etic și o tendință. Am fi dorit, totuși, pentru realizarea unitară a vremilor de atunci ca cele două lumi să fie prezentate împreună și intriga să le traverseze pe amândouă, în cursul acestui roman de strălucitor dialog și de vervă scelerată.

STATUA DISCORDIEI

În zilele noastre, femeile nu se mai ceartă pe fructe, iar virii nu mai așteaptă să li se ofere mărul ca să muște. Pricina care asmute din nou vechile tabere și întetește, de astă dată în piața Episcopiei, lupta surdă și implacabilă a sexelor, e o statuă de marmoră sau bronz. Parlamentari români, improvizați, pe drept sau pe nedrept, în campioni ai virilității, cearcă a smulge din mâinile doamnei Călugăreanu monumentul Ecaterinei Teodoroiu, simbolizat, bineînțeles, printr-o simplă și mototolită chitanță asupra unor fonduri depozitate la o bancă. Pentru colectarea sumei necesare, doamna Călugăreanu a fost purtată de un zel laudabil până printre coloniștii români din Statele Unite, iar pentru a-și apăra fondurile încredințate a venit să protesteze în fața președintelui Camerei.

Aci a fost, însă, întâmpinată de vitejia primitivă a deputatului Slăvescu și a confrăților săi, bine stimulați de gândul că în joc se află blagoslovita sumă de 400.000 lei și, în plus, prilejul unic de a-și nemuri numele pe crupa unei statui erecționată în bronz printre locuitorii cu drept de vot ai Gorjului. D. deputat Slăvescu a fost impetuos în tentativa sa de a trece printre cele eterne. Așa că de

acum în secțiile Camerei se cercetează o lege care să dea doamnei Călugăreanu puțința de a-și desăvârși opera, căci mânuirea banilor a fost, de când există Regatul, atribuția aleșilor națiunei. Numai aceștia prezintă calitățile de sublim dezinteres, pe care nici inițiativa, nici zelul, nici succesul se pare că nu-l garantează. Și, astfel, Slăvescu își însușește meritele de muncă ale unei doamne care s-a simțit chemată la acțiune de faptele altei femei, eroine.

Ce caută aici parlamentarul? Are să se întoarcă, oare, în țările Jiului, bâzâind de la arat, creându-și noi titluri electorale din străduinți străine și femeiești?

Să-l însemnăm atunci în registrele brigăzei de moravuri. Procedeul său nu se deosebește de al gentilomilor cu șapcă cari târcolesc dispensariile.

ALIANȚA BIRUITORILOR

Vanitatea d-lui Take Ionescu se află în fața încercărilor supreme. Marele om, îmbătrânit de fapte politice și de arme, se străduiește să-și înjghebe opera de sfârșit. În jurul său se iscă un freamăt artificial de hârtie. Ziarele din țară și presa străină îl pomenesc din nou. D. Take seamănă cu actorul care-și pregătește reprezentația de adio. Acum el convorbește din belșug în toate direcțiile, zvârlind sămânța cariată a cuvintelor lui pretutindeni, în interviuri nesfârșite în cari răsună ca un *leitmotiv* acel „eu, eu, eu“, care arată cât îl doare preocuparea persoanei sale adorabile. Din când în când, simțindu-se prea singuratec în atâta glorie, *triste et seul dans sa gloire*¹, aciuiește numele său de acel al unui politician din miazăzi și anume: eu și amicul meu Venizelos, acoperindu-se cu meritul comun. Astfel se agață de lampă panglica cleioasă de prins muște sau o tinichea de o coadă. Și d. Ionescu cearcă să ticluiască tratatele la iuțeală, nu cumva să rămână și de această dată neiscălit pe un hârțog internațional, cum i s-a mai întâmplat când refuzase să urmeze la Versailles, ca secund, pe neînduratul Ionel Brătianu. Este, pentru un vechi ministru, în realizarea unei opere așa de șubrede și vremelnice ca o alianță, o palidă consolare. Așijderea berbantul slăbit de la încheieturi,

¹ Trist și singur în gloria sa (franc.).

găsește, în contractul civil cu o tânără femeie, mângâierea zilelor reumatice și a nopților de eșec.

Și atunci, asemenea legendarului rege Candaul, care și-a ascuns prietenul între perdele ca să-i contemple fericirea atât de splendid împielită în nudul divin al nevestei, d. Take își cheamă gazetarii sau pe Venizelos să caște buzele la ultima sa îmbrățișare cu politica.

Reiese, deci, din declarațiile sale că suntem de fapt angajați, prin verbul său de aur, în două alianțe îndreptate împotriva a două popoare foarte dispuse să deranjeze cu roțile tunului linia imperceptibil și ideală care înseamnă hotarele proaspete ale biruitorilor din centrul și sudul Europei. Alianța cu social-democrația simpatică a Cehoslovaciei și cu jugănarilor din Serbia ne asigură contra unui atac maghiar. Iar împotriva pândeii neobosite a bulgarilor, d. Take Ionescu s-a legat cu democratismul șovin al Greciei. Cât de defensive ar fi aceste alianțe, ele sunt totuși încheiate pentru a consolida nedreptăți ce nu pot fi ascunse, nici eternizate. Ungaria a fost brutal peticită înspre Maramureș, înspre Boemia și sortită asfixiei prin excluderea iremediabilă de la mare; Iugoslavia i-a tăiat acest drum. Iar din pământul bulgăresc, naționalul stat al României și-a forfecat o bucată dureroasă în 1913; sârbii și-au apropiat noi teritorii în Macedonia, în vreme ce diplomația grecească îl strangula literalmente prin traseul frontierelor, astfel dispuse ca să reînființeze, la primul prilej, vechiul imperiu al Bizanțului.

Acestei așezări de nedreptate, d. Take Ionescu plănuiește să-i dea extinderi mai vaste. D-sa vrea să ne implice în toate aventurile prezente și viitoare ale Poloniei, țara subminată la toate colțurile prin rapturi îndrăznețe în paguba rutenilor, lituanilor, a nemților și cehoslavilor, țara oligarhiei uneltitoare în contra liniștii de care Rusia socialistă are nevoie. Pe teritoriul viziunilor sale, d. Take Ionescu și-agită brațele de păpușă cu sforile pierdute prin turul unuia din cei șapte pantaloni din poveste în mâinile încăpătoare ale financiarilor din Paris, cari tind să-și reînființeze un depou de carne de tun în locul celui rusesc și în spatele Germaniei amenințătoare. Aceasta se cheamă, în ziarele cointeresate, alianța pașnică, democratică, defensivă, necesară civilizației universale și țării noastre prost așezate, prin care trec trenuri cu muniții pentru Pilsudski și pentru Vrangel. Burghezimea se desfată la porțile revoluției cu mici calcule și vinovate jocuri de grupări și alianțe. Iar pe întinsurile hărții europene, d. Take Ionescu și-a trimis himerele la păscut.

Sunt mai multe feluri de a scri un roman. Cel mai simplu ar fi încă acela de... a-l scri – pur și simplu. D. N. Porsenna a găsit însă un alt mijloc, acela de a nu-l scri. Și, totuși, a publicat un roman. Veți întreba: cum? Foarte simplu: prin ajutorul copertei. Tipograf de meserie, dumnealui și-a dat seama de marele rol al copertei în definitivarea genurilor literare. Deci, d. Porsenna a luat o serie din foarte multele sale nuvele – are o groază! –, a luat, deci, cinci nuvele și le-a tipărit într-un singur volum, mic, de 200 pagini mărunte. Veți zice: până acum nu vedem încă inovația. Așteptați.

Aceste cinci nuvele, încăpute în 200 de pagini, au primit o copertă unică și colorată. Asta încă n-ar fi nimic. Pe coperta colorată s-a tipărit numele primei nuvele. Se obișnuște.

Ei, aici începe revoluția d-lui Porsenna. D-sa a făcut să se tipărească sub titlul nuvelei de pe copertă, cuvântul: „roman“. Pur și simplu.

Și iată cum, cumpărând de la librărie „romanul“ *Strigoii* al d-lui Porsenna, avem fericita ocazie să citim „cinci“ nuvele.

Veți zice: era dreptul lui! Firește. Putea la urma urmelor să tipărească în loc de cuvântul convențional „roman“, pe cel de „baladă“ și „fabulă“.

Căci la urma urmei: ce e aia roman? S-o sfârșim o dată cu convenționalismul! D-l Porsenna e un revoluționar.

Să adăogăm: din acest punct de vedere, numai. Încolo, e un supus și laborios școlar al celui mai cursiv banal. D-l Rădulescu-Niger a făcut școală. D-l Porsenna fiind, însă, rafinat, e mai puțin atractiv ca șeful școlii. D-l Porsenna e mai învățat ca d. Rădulescu-Niger, dar are mai puțin talent ca acesta.

Ce sunt *Strigoii*? Mărturisim că rareori a izbutit cineva să scrie 200 de pagini mai desăvârșite ca inutil, ca banalitate, ca lipsă de interes. Te exasperează până la admirație.

Sunt cărți proaste sau cărți mediocre. D-l Porsenna parvine să scrie o carte absentă. Parcă e albă. Și, totuși, citești ceva. Citești, citești 200 de pagini, și la sfârșit ai impresia că ai răsfoit 200 de pagini nescrise.

E o caracteristică prețioasă....Asta nu dovedește, însă, că d. Porsenna n-ar putea scrie odată paginile albe pe care le publică acum.

Căci pofta de a scri a d-lui Porsenna rămâne întregă pe cea din urmă pagină.

Ierte-mă d-l Lovinescu, eminentul critic, că-mi împrumut de pe o copertă a d-sale acest titlu de care, cinci minute, mă voi servi. Și dânsul a săvârșit aceeași faptă rea prădând pe sepultura literară a lui Rémy de Gourmont, fără nici o intenție de a restitui, în două rânduri, două dintre cele mai sugestive și potrivite titluri: *Pași pe nisip... Epiloguri*. Moștenitor violent și tăinuit, d. Lovinescu și-a depășit propriile procedee atunci când avu, față de păgubașul defunct, ingratitudea să-și închine recoltele trecute și viitoare ale encefalului său, lui Émil Faguet. Digresiune. Vroiam să epiloghez, cât mai puțin lovinescian cu puțință (și pentru asta fac un apel disperat la forțele mele), asupra concluziilor criticii române ce s-a rostit pe larg despre turburătorul roman *În Cetatea Idealului*, căzut, în stătutele convingeri contemporane, ca un bolovan într-o baltă cu broaște. Un orăcăit strident a coperit pe dată aromeala acvatică a suprafețelor cari dădură subit glasuri, săbii lichide și văluriri până-n nămolul cel mai înverzit de trândăvie. Ființele fundului și-au apărut, cu ciudă, nemișcarea. Au bărfit și protestat vitejește, au scrâșnit sentințe spumoase, că nu e de argint pietroiul de granit care le turtise din senin: cugetarea. Simptomul cel mai vorbitor. Au apărut romanele ca ciupercile. Autori noi și vechi au bălțat vitrinele cu tomuri cari ilustrează, pe învelișuri colorate, prost-gustul editurii românești. S-au pronunțat cuvinte de felicitare, amabile. Și numai *Cetatea Idealului* a stârnit tumult. De ce? Obiceiele minților cetitoare de a primi un text neobișnuit fuseseră bruscate.

Care-i miezul inconștient al obiecțiunilor criticii de ocazie? Nimeni n-a păstrat din roman ceea ce i se oferea. Cartea e de 300 pagini; un anume domn ar fi vrut 299. Sunt cinci eroi principali; cineva i-a găsit prea puțini, căci o doamnă din societatea descrisă nu poate să se ție cu un singur ibovnic. Personajul central și-a zburat creerii; criticii de la *Șacalul* preferă spiritul denaturat sau iaurlul, care, departe de a suprima viața, o prelungește.

Ați cetit pe Octave Mirbeau, ați cetit *Dingo*. Eroul romanului este un câine din Australia. Un critic român a obiectat, însă, că ar fi preferat ogarul siberian sau dulăul ciobănesc. Față de preferințele d-sale, cartea era greșită. Altul găsisse că e o nedreptate ce se face măgarului, ca un literat să descrie câinele, acest animal de lux, dar parazit și murdar. Măgarul e cuminte și nu mușcă. Îndură ciomege și e util. Viața lui e destul de interesantă, ca și a caprei, de altfel, care dă lapte.

Deci autorul nu-și alesese bine subiectul, persoanele, mediul. Evoluția și psihologia eroilor erau în contrast cu realitatea. Dingo a murit [...] * Asinul ar fi sfârșit prin tignafes.

În fața *Cetății Idealului* critica română avu aceeași atitudine. Atunci, însă, „când criticii diferă, artistul este în acord cu sine însuși“.

CRONICĂ SĂTEASCĂ

Se spunea că fiecare soldat al lui Napoleon avea în raniță bastonul de mareșal. Această frază își are aplicările astăzi la noi. Fiecare învățător ascunde în traista de normalist portofoliul de ministru.

Exemplul d-lui Mihalache, acest Bonapart al corpului didactic rural, a stimulat sufletele și a halucinat mințile. Învățătorul a spart, în viziunile sale, orizontul senin, dar prea apropiat, al satului. Pe locul închipuirii sale febrile, a clădit perspectivele mărețe. Glasului său obișnuit a silabisi primele elemente de cunoștințe îi pregătește, în ambiție, ziduri spațioase, săli cu acustică pentru logos declamat. Oamenii vechi dispar împușcați de votul universal. Învățătorii sunt la buza urnelor. Loc, deci, lor, în primul rând, la ospățul democrației. Te poți transforma, dintr-o înghițitură, în deputat, din două, în ministru. Învățătorii și-au dat prea mult seama de asta. S-ar zice că noua lor mentalitate a stabilit o ierarhie care reglementează trecerea fatală de la vremelnica stare actuală la aceea de ales al poporului și de ales al aleșilor. Cel ce înseamnă aceste simptome a parcurs, în vacanță, câteva zeci de sate. Învățătorii lipsesc, demisionați, supliți de fete și femei, și sunt astăzi școli conduse de elevi de liceu care prepară în recreații examenul „de-a șaptea“.

N-aveam școli suficiente. Cele înființate nu mai au personalul aproximativ de altădată.

Ministrul de Război a închis învățătorilor cariera ofițerească. Apostolii satelor își dezertau micul templu cultural pentru cazarmă. Războiul îi făcuse ofițeri de rezervă. Tendința, însă, de a-și părăsi meseria n-a fost deloc înfrântă. Despodobiți de tresă și de pinten, ei s-au întors la politică, pentru că unul de-ai lor se nimerise talentat. De la catedră la tribună nu e nici măcar un pas.

* Cuvinte ilizibile.

Cei ce prețuiesc mai mult școala decât politica așteaptă măsura care să interzică accesul dascălilor de la sat și de la oraș la scaunul de parlamentar și de excelență.

„DRAJNA“

Nu e vorba de amanta unui căpitan de haiduci din romanele populare, așa cum acest nume frumos ar face să se presupună. E ceva mai mult, și ceva mai puțin deodată. O gară înjghebată din niște vagoane scoase din linie, pe drumul de fier care se prelungește de la Văleni în sus, spre munții Teleajenului, printre priveriști încă sălbatic. Călătorii cari urcă spre mănăstirea Suzana – unde vor fi primiți prost – au prilejul să-și reamintească de polemicele presei, de învinuirile reciproce, de scandalurile și urletele rămase în Capitală. Întreaga regiune, până la Măneci-Ungureni, e aservită unei societăți care devastează păduri, pune în mișcare ferăstraie și are la dispoziție trenuri întregi de marfă, luate de la stat, pe un preț ridicol, pe un bacșiș ridicat și pe mari stăruinți și cointeresări. Societatea se numește „Drajna“. Printr-înșă, excursionistul se mai poate domiri asupra ultimilor măsuri ale apărării naționale, colaborarea națiunii și a capitalului, și noul sistem de a furniza acestuia robi sub tricoul desfășurat, sub goarna militară, sub denumirea de „armata constructivă“. Ministerul de război a furnizat acestei societăți pe acțiuni brațele gratuite de cari are nevoie ca să vândă lemnele scump. Erau lucrători destui în satele din Valea Teleajenului și cari trăiau din salariul mizerabil pe care l-ar fi plătit societatea. „Armata constructivă“ i-a aruncat pe drumuri. Un batalion a fost pus la dispoziția acționarilor. Soldații nu primesc peste solda suplimentară – care e o batjocură – nimic. Muncesc soldățește la securi și ferăstraie, din zori și până în seară, și hrana care li se dă ar duce, într-o altă țară, pe onorabili patroni la Curtea cu Juri. Ofițerii sunt reduși la rolul de șefi de echipă. Peste nemulțumirea tuturor, peste revolta oamenilor de trupă, apasă cartea penalităților militare și minciuna că sunt chemați să învețe cum se mănuieste arma ca să-și apere țara când va fi primejduită.

Muncă, osândă, solda unui leu pe zi, hrana vulgară și insuficientă, pentru ca o populație întreagă să suporte un fel de ocupație

și de teroare ostășească, să-și piardă un mijloc de viață (se plătește în regiune 30 de lei pe zi de om), iar „Drajna“ să-și trimită milioanele devalve, furate străduințelor „Armatei constructive“.

Cadrul în care se petrece această spoliere, acest chin și această mistificare militaristă oligarhică este însă cât se poate de pitoresc și constituie o consolare: se acordă nefericiților soldați mari cantități de aer curat.

SANTAJUL LIBERAL

Polemica în jurul soc. „Reșița“ continuă, cu mici dar fundamentale schimbări în rolurile combatanților. Ofensiva aparține de-acum guvernului care-și permite luxul unor explicații agresive adresate *Viitorului*, ziar lovit de un mutism acut într-o chestie ce-i întărase la extrem verva patriotică în ultimele săptămâni.

O gazetă, vândută de inefabilul Eugen Goga unei bănci averescane, dezmente, cu o energie penibilă pentru liberali, afirmațiunile acestora că „Reșița“ este o societate constituită cu excluderea capitalului românesc și aliat. Se demonstrează, foarte cifrat, că „Reșița“ reunește bani românești, austro-ungari și galici, ceea ce însemnează pentru vintiliști că interesele țării – cari îi preocupă atât de mult – și ale Antantei sunt salvardate; și ceea ce înseamnă, pentru cei din afara coteriilor politice, că peste mormintele popoarelor asmuțite și înșelate, financiarilor internaționaliști își dau mâna și-și croiesc un singur încăpător buzunar unde încap munca tuturor proletariatelor.

Liberalii vor accepta toate explicațiunile agrementate cu cele mai potrivite epitete și afazia care i-a izbit încă nu le va trece. *Viitorul* n-are să reînceapă atacurile împotriva guvernului și a „Reșiței“, fiindcă toate acele *rodomontade*¹ și acea întreagă retorică naționalistă tindeau să asigure vintiliștilor participarea la subscrierile „Reșiței“.

Când aranjamentul s-a făcut, *Viitorul* a amuțit, uitând de patrie, neam și de faimoasa politică economică a Brătenilor.

A fost un șantaj de presă încununat de reușită și dovedit prin tăcerea subită și dezgustătoare care a întrerupt și a pus capăt tiradelor. Iar guvernul își îngăduie să discute și să apostrofeze pe șantagiștii cari știu să tacă și să înghită.

¹ *Rodomontade* (franc.) – fanfaronadă, lăudăroșenie.

Se vorbește de el ca de o consecință firească a cocoțării d-lui Millerand la prezidenția Republicii Franceze. Este omul cel mai indicat de a ridica steagurile împotriva unei țări socialiste, căci în pornirea transfugului de a-și renega trecutul întră întotdeauna și multă mânie. D-l Millerand e un fost socialist. El plănuiește să împingă și să amplifice ceea ce s-a denumit „victoria poloneză“. Se crede că regimentele din Senegal vor fi chemate la Varșovia să lupte din nou pentru patrie. Senegalezul, în ochii unui bancher din ziua de azi, se arată împodobit de însușiri adorabile. O ființă care se mulțumește la răstimpuri cu o ciosvârtă de copil alb și, pe apucate, cu pastramă de cadavru inamic, indiferent de culoare politică și socială. Un individ, în sfârșit, care dacă cercetează măruntaiele adversarului, nu scotocește în schimb sensul cuvintelor. Splendida și sifilizată civilizație burgheză își reazimă poftelile și litiera pe umeri de negru. Lascivitatea ei nu se mulțumește cu vigoarea redusă și credința înapoiată a popoarelor de la Dunăre.

Nu se mulțumește, și, totuși, popoarele acestea o vor servi cu zel. Marele proxenet al politicii românești rătăcește prin grădinile europene ale bătrânei și sclivisitei curtezane, și vocea sa amoroasă duhnește asigurător lângă călcăiele ei putrede. Burghezia cugetă cu pleoapele obosite la milionul de băieți cari s-ar îneca voios în Nistru ca să aperse neastâmpărul nepedepsit al viciosului ei pântec. D-l Take Ionescu își multiplică declarațiile de fidelitate și imaginația lui servilă produce, oră cu oră, număr considerabil de noi fii de sacrificat pe salteaua sordidă a cauzei capitaliste. Prima duzină a fost sacrificată, precum se știe, în Carpați. Bătrânul ginere al idealului și tânărul tată se fecundază pe sine și prepară victime dureroase și noi. Sămânța talentului său se risipește în promisiuni ațățătoare de-a lungul unui voiaj romanțios pe sub balcoane daurite. Deci, d-l Millerand se decide pentru războiul franco-rus, pentru recucerirea economică a Rusiei, liberate prin revoluție de povara miliardelor și a dobânzilor sub care o încovoiaseră țării. Polonia va fi ajutată nu numai să-și aperse capitala în care tunurile se aud încă, ci să-și implante sabia în inima proletariatului, să ducă pașii prăfoși ai invaziei până la Moscova.

Și pentru ca acest nume de zece ori fatal în istorie să nu răsune încă odată ca o sentință strigată armatei temerare care ar năzui către

zidurile cetății, politicienii Franței, exploatând vanitatea surescitată a *citoyen*-ului¹ voiajor și diplomat, pun bazele Micii Antante, întind sub creioanele lor harta neuscată a continentului, adună națiunile tatuate și pestrițe laolaltă cu cele tâmpite prin opresiuni seculare și le aruncă în drumul flacării înaintătoare a Revoluției. Războiul franco-rus. Ar fi vesel, într-adevăr, pentru apusenii războiul franco-rus.

STĂRPIȚI JANDARMII!

Crime și chinuri la Fălciu. – Un articol al dr.-ului Lupu denunță faptele sadice și inchiziționale ale bestiiilor administrative

Nimeni nu și-ar fi închipuit că cele povestite de dr.-ul Lupu în *Luptătorul* de duminică s-au petrecut nu într-o colonie de negri, unde aventurieri fără suflet caută cauciucul, ci în țara latină mărită și revoluționată de reforme democratice și de războaie civilizatoare.

Orice comentariu e inutil. Oroarea celor săvârșite cere răzbunare. Un inculpat cercetat de instructori sălbatici e în legitimă apărare. Țăranul pălmuit trebuie să pălmuiască; țăranul legat, schingiuit, zdrobit trebuie să ridice toporul și facla. Dacă guvernele n-au înțeles să libereze satele de teroarea jandarmerească, țărănimea trebuie să alunge pe asupritor prin furcă și cuțit. E o luptă pe viață și pe moarte. Nu sunt acestea nici cuvinte, nici exagerări. Sunt fapte, fapte sigure, precise, verificate, dureroase și îngrozitoare.

Bărbați, femei și copii sunt prinși ca să li se smulgă ori să li se frigă carnea, să li se frângă oasele, să li se comprime țeasta capului până se sângele podidește pe urechi și pe nări. Citiți pățania medievală a lui Costache Neculau din Armășeni.

E un mare vinovat: a fost pe front, a fost rănit și a votat pe dr. Lupu. „«Mi se pun mâinile în lanțuri și sunt azvârlit într-un colț până peste noapte, flămând și însetat ca un câne. Noaptea următoare sunt dus în camera de tortură. Brațele mâinilor încătușate îmi sunt strâns legate cu o curea peste spate, așa că fiarele îmi intră adânc în mâini și sunt trântit la pământ cu fața în sus. Picioarele, strâns legate cu o curea, sunt ridicate și legate de marginea de fier a unui pat de cazar-mă. Un jandarm îndoiaie în patru o pătură de pat cazonă, mi-o

trânțește peste față și, cu toată greutatea hoitului său, se trânțește peste fața mea; sânge cald îmi țâșnește prin urechi. O altă bestie se așează peste pieptul meu și un al treilea, probabil însăși șeful Răducanu, cu o vargă de fier îmi zdrobește tălpile picioarelor! După o oră de tortură, când probabil au obosit, în nesimțire, m-au azvârlit deoparte, altă echipă cu alt canonit a venit la rând și apoi alții și iar alții zăceau ca hoiturile pe jos. Pe urmă iar mi-a venit rândul meu. de patru ori în 24 ore! După aceea m-au luat și m-au trimis la altă secție, în Bunești, pesemne ca să-mi puie capăt zilelor acolo. Pe drum, jandarmul s-a îmbătat și eu am fugit cu lanțuri cu tot peste ogoare la Huși, la d-l avocat Cozma, și apoi la Parchet, care m-a pus în libertate. Știu eu de am vreo libertate și dacă, întors acasă, nu voi fi iar gonit ca câinii? Știu însă că din om m-au făcut neom, au zdrobit în mine și cheia vieții trupului și cheia gingașe a vieții sufletului meu!» Broboane mari de lacrimi îi brăzdau fața vânăată de lovituri și lacrimi îmi brăzdau și obrajii mei. «Vără-mă într-un spital, domnule doctor, să dregem ce se mai poate drege din mine», fu ultima lui rugămintă.»

Nu-i, însă, vorba de un caz izolat. Sunt zeci, sunt sute de victime cari vin cu plângerile lor. „La noi, în Ghermănești“, povestește un nenorocit, „pentru doi cai furați au fost bătuți 60 de oameni“. „Bătaia“ e însă un deliciu și o modernitate pe care jandarmi și subprefecții ar rezerva-o numai pentru copiii de șase luni. La Fălciu se procedează mai viguros:

„Cruciți la pământ, cu fața în jos, cu capul în perne de puf, li s-au sfârticat trupurile cu funia udă și cu vâna de bou. Nu te lăsa din bătaie până ce nu spui că ai furat ce vreau ei. Și nici atunci nu e de ajuns. Îți numesc ei înșiși pe cine să declari complice (tovarăș) și nu te lasă din bătaie până ce nu spui pe cine vreau ei, ca să aducă și pe acela la rând. Și cu chipul acesta, pentru un furt ei descopăr patru rânduri de hoți în același timp! Nu-i putem pe toți numi.“

Astfel s-a întâmplat cu locuitorul Gheorghe Chiriac, un gospodar fruntaș, pe care l-au luat ziua de la câmp „și l-au sfârâmat“. Procedeu masiv, lipsit de invențiune și rafinament. Adolescenții, de pildă, sunt astfel tratați spre desfătarea opiniei publice încântate. Țara noastră de profitori și de mișei acceptă în liniște agonia lui Grigore.

„Pe Grigore I. Bălan, băiatul de 17 ani al lui I. Bălan, după ce i-a legat pe la spatele mâinilor înlănțuite, i-a pus o scândură pe piept și au început a-l izbi cu o ghiulea de două kilograme, de i-au sfârâmat măruntaiele plămânilor. Acu stupește sânge. Călăii se laudă că, în

¹ *Citoyen* (franc.) – cetățean.

chipul acesta, omul moare în două luni, fără să se vadă urmă de isprava lor! Asemenea au bătut pe factorul Mălăeș. La Vasile Ifrim, negăsind acasă bărbatul, au luat pe femeia lui, Tinca, și au zdrobit-o. Treizeci din noi suntem și astăzi vineți și am fost ținuți sub acest regim 16 zile, închiși și bătuți la tălpi de mai multe ori pe zi. Mai mulți din noi vor muri.“

Parchetul i-a liberat, dar n-a luat nici o măsură contra torturilor cât și contra acestei ilegale și lungi dețineri.

Regimul nu-i de ajuns ilustrat prin acestea. În Cafreria de la Dunăre, obiceiul povestește fără a tulbura apatia nimănui:

„În Dolhești, pentru un furt au fost bătuți 60 de oameni.

În Risești, peste 40 de oameni au fost torturați. Cei cari îmi povesteau erau unul de 41 ani, cu 11 copii, care a făcut toată campania în Reg. 17 Artilerie, iar altul de 36 ani, cu 7 copii, a făcut tot războiul și a fost de două ori rănit! Jandarmul Cișmelean, după ce le-a furat lucrurile din casă, i-a lăsat surzi (le-a țâșnit sânge cald prin urechi) și cu mâinile paralizate de strânsul lanțurilor.“

Dar nu te tulbura, viteazule cetățean al României Mari, căci nu cunoști încă procedeu brățărilor înroșite. Ar trebui să ai sub ochi fotografia care însoțește articolul sau pe sinistratul însăși.

„În Făhnești, Radu Țintă, moșneag de 60 de ani, a fost la fel torturat. Un tânăr din acest sat, a cărui fotografie o alăturez, a fost pus în fiare înroșite în foc (rănila se văd ca două brățări în jurul mâinilor) și fixat cu burta la foc ca să fie fript de viu. «Am fost în război cu doi frați, morți în campanie, muncesc pentru ei toți și pentru mama bătrână, dar nu pot pleca de acasă și recolta lor se irosește pe câmp, că măcar că Parchetul m-o liberat, ei i-ar m-or înșfăca». Ca dânsul, și mai rău, au fost torturați alți 32 din comuna lui.

În satul Brădicești, jandarmii sunt tovarăși cu vechii și renumiții hoți Stoleriu.

Pretutindeni oamenii cinstiți au fost dezarmați, armele distruse ori date hoților tovarăși cu jandarmii, așa că cei dintâi sunt la discreția acestora din urmă și a jigăniilor cari le distrug recoltele și le mănâncă vitele.“

Ca să-și asigure recunoștința locuitorilor, jandarmii au introdus „salutul obligatoriu“ în sate. Lăcustele albastre au imaginație.

Ne-au dus cu gândul la Schiller și la Wilhelm Tell. Și poate că și în satele noastre se va ivi Unul.

Până atunci vom mai trece încă pe sub o guvernare liberală.

CULOAREA INTERZISĂ

Asemenea taurilor, asemenea bivolilor năpârliți, mandarinii administrației noastre se zbârlesc, ca de un fenomen sinistru, la simpla viziune a roșului. Această similitudine dintre funcționăria înaltă și marile cornute nu este de altfel singura și cea mai de seamă. Dar ne ocupăm momentan de o singură latură a chestiunii, fiindcă s-a ivit un caz de stupiditate unică: luni dimineața, trei sute de muncitori de la fabrica de tutun Belvedere au fost concediați cu termen, pentru motivul că au intrat în lucru cu insigne roșii în piept. Ziarul care ne relatează faptele e burghez. Vina muncitorilor e strict limitată la gestul incendiar de a fi preferat cocarda roșie celei tricolore, fără alte manifestațiuni turburătoare nici pentru disciplina în lucru, nici pentru ordinea stabilită. Istețul director, excitabil la roșu, face, deci, experiența de a ști că, pentru o fabrică, trei sute de lucrători cu cocarde roșii sunt mult mai necesari decât trei sute de prăjini tricolore pe cari d-sa le arborează pentru a suplini pe absenți. Iar dintr-o zi într-alta, ordinea stabilită și publicul indiferent poate simți că butonierele roșii sunt preferabile lângă mașini decât pe uliți. Domnul director caută oameni de chin și de povară fără lumini, fără opinii și, mai ales, fără predilecții vizuale. Dumnealui cugetă din răspuțeri la o marea reformă socială care asigură liniștită exploatare a brațelor: suprimarea cravatelor în ateliere. Cu această dispoziție, se va evita pentru totdeauna primejdia de a se eluda măsura interzicerii roșului în muncă, prin preferarea cravatelor de nuanță sângerie. Subtila și analitica minte a directorului e capabilă, însă, de discernământ: roșul este suportabil și admis numai dimpreună cu galbenul și albastrul. Există între bucătăria culorilor și a substanțelor aceleași asemănări și rapoarte ca între sufletul dumisale și temperamentul cornutelor. D-l director încetează de a suferi la roșu plus galben și albastru, tot așa cum acceptă la masă hreanul cu cârnați.

ÎN ANGLIA REVOLUȚIONARĂ

Clasele diriginte ale Angliei, latifundiarii din Europa și din colonii, bancherii proprietari de porturi și de flote, seniorii uzinelor, stăpânii minelor de cărbuni și ai diamantelor din Transvaal, principii

raului pământesc al capitalismului văd apropiindu-se data fatală. Termenul ultimului minier către guvern cade într-una din aceste zile. A fost o luptă demnă a două forțe formidabile. Fără zgomot, trădări și discursuri analfabete de o parte; fără ingerințe zadarnice și înscenări polițiște, de cealaltă, guvernul britanic nu tolerează asemenea procedee decât în nefericita Irlandă.

Astfel, în curând, vom ști dacă o chestiune de doi șelungi, pe cari muncitorii îi revendică spor de salariu, cea mai puternică plutocrație din lume va accepta sau nu războiul social. Problema s-ar fi rezolvată lesne, dacă sporul de salariu ar fi permis producătorilor un spor de prețuri, astfel ca paguba lor să fie trecută publicului. Comitetul de grevă și consiliul de acțiune cer, însă, controlul uvrier și, prin urmare, reducerea sporurilor de beneficii. Pentru capitaliști cererea asta e o anatema, un blestem, o intenție violatoare și scelerată. Beneficiul e sacru, ca și proprietatea. Plus-valuta e o sfântă neprihănită și adorabilă, chiar într-o țară atât de protestantă cum e Anglia. Nenorocire mânei care încearcă să-i taie din poale ori să-i scurteze șuvițele. În jurul idolului, lorzii și chiaburii fac zid și, înțelegând că în afara vreunui compromis șarlatanesc pe care proletariatul îl respinge, orice concesie înseamnă pocăință și osândă, ei primesc poate lupta și iau măsuri pentru biruință. Dușmanul e puternic: minerii vor fi negreșit susținuți de muncitorii de la transporturi și de la drumurile de fier, ale căror sindicate formează redutabila triplă alianță proletariană, al căror scop în caz de grevă ar fi: „capturarea stocurilor cooperative, rechiziționarea mijloacelor de transport, mobilizarea muncitorimii, crearea unui departament de propagandă“ care singur ar dispune de mijloace de comunicație rapidă. În așteptarea ei îngrozită, oligarhia britanică privește peste mare la sprijinul pe care-l oferă limpede și categoric Adrien Hebrard, omul burgheziei franceze, vestitorul guvernului lui Millerand: „Marile democrații din Occident să-și dea seama că nici o înțelegere nu e posibilă cu făcătorii dezordinii și ai anarhiei și că guvernele ce se dedau acestei iluziuni fatale creează singure primejdia de care popoarele civilizate trebuie să se apere“.

E o aluzie, un semn din ochi către batalioanele cu fes din Maroc și din Algeria, către senegalezii cu lama în dinți, proclamați Cavalerii ai Civilizației.

Franța își oferă armata asemenea acelor soți nefericiți cari își speculează nevestele.

POPORUL CARE ÎNGHITE

Presa nesubvenționată și parte din presa care nu e la putere discută constituirea „Ligei Drepturilor Omului“. Până azi, această intenție, care nici n-a trecut în faza de inițiativă, e unicul efect al destăinuirilor oribile publicate de dr.-ul Lupu. Într-o țară cu tradiții revoluționare, publicul ar fi ieșit în stradă. Placarde și manifeste l-ar fi strâns în sălile de întrunire. Obloanele s-ar fi năruit cu zgomot peste vitrinele stinse. S-ar vedea tramvaie și omnibusuri îmbulzind anevoios mulțimile în așteptare. Voci, semnale, fluier prelungi și pe alocuri drapele violente călăuzind cuteierul febril și nedecis al gloatelor către edificiile unde se adăpostește autoritatea.

Dar iată că din ganguri și curți neștiute se strecoară, cu baionete subțiri, armata.

Piept în piept, se reazimă cordoanele soldățești și lumea stătătoare. Îndărăt, câțiva oratori predică vitejia. Și cum goarnale amenință și încărcătoarele scrâșnesc sub comandă, un agent provocator din public culcă la pământ un ostaș, sub pocnet. Linia rigidă a cordonului se frânge în unghiuri adânci și masa omenească se înconvoaie, se frământă între ziduri. Și, pe deasupra brațelor ridicate cu mânie, joacă tumultul de strigăte, de arme și loviri, se auză vârtejul clopotelor urnite în turnuri și pasul greu al poporului care aleargă. Dezmetic privește orașul cu ochii săi pe ferestre pustii la cavalcada forțelor și răzvrătirilor ce-și dau iureș în piețe și la nebunia străzilor cari se mișcă și se împlântă în centru... A doua zi, pe sub steagurile noi fâlțuite în cetate zboară zvonul că Regele și curtenii au trecut granița și merg să se oploșească pe lângă rudele cu tron din străinătate.

Capitala noastră răsăriteană și turcită de veacuri a trecut prin câteva asemenea clipe la chemarea lui Niculae Bălcescu. A fost o tresărire scurtă a unui suflet și trup putregăit. Mucegaiul secular ne acoperă și ne otrăvește.

„Liga Drepturilor Omului“ pare o împerechere de cuvinte nepioase, un epitaf pornografic înscris pe lespede veche a Valahiei. Câțiva oameni vor să apere pe cetățean de palme și schingiuri și uită că trebuie să-l învețe mai întâi pe acel om că e umilitor să fie palmuit și pus în fiare. Poporul român rabdă, fiindcă a învățat ce e răbdarea, fiindcă are educația asupririi și a invaziilor, de la romani, de la barbari, trecând pe sub turci, pe sub fanarioți, pe sub sași, muscali, maghiari, austrieci și până la teutonii lui Mackensen.

El a învățat să se acomodeze și să aștepte, șiret, liberarea, nu prin sine, ci prin alt năvălitor.

Jandarmul cartofurilor și samsarilor de astăzi e pentru el urmașul isprăvnicilor puși de Kisselef, al amăuților aduși de oligarhia fanariotă, al strângătorilor de biruri pentru turci, el e contemporanul rechiziționarilor armatei germane, pe care i-a răbdat, fără să fi tras un foc de pușcă, doi ani de-a rândul.

Și într-o asemenea Valahie de diplomați ereditari se încearcă înghețări cari să vorbească de „drepturile omului“, când deviza țării îi rezumă astfel pasivitatea iremediabilă și invită [?]: apa trece, pietrele rămân!

„SUFLETUL GRĂDINII“, POEZII DE ALFRED MOȘOIU

Versul d-lui Alfred Moșoiu e corect și fără defecte. Poeziile sale culminează gradat și cuminte. Inspirația și temperamentul d-sale sunt în just echilibru. Limba de care se servește se limitează la cele mai noi și admisibile cuceriri ale muncitorilor verbului în dicționarul românesc.

E de accentuat că la poetul Alfred Moșoiu limba e un mijloc și nu o năzuință. Împacă îndrăzneala precursorilor contemporani și liniștește groaza oficialilor de noutate.

Ceea ce înseamnă că poezia d-lui Alfred Moșoiu nu e o artă nouă. Sentimentele d-sale sunt calme, intenția lor e reculeasă. Lumea poetului e o duhovnicie care cheamă un popor de cetitori numeros și nobil.

Suflete lăncede, simțiri femeiești cari pierd pasul în goana clipelor aspre ce ne avântă, întârzie pe acele poteci de reverie. Parfumuri și umbre contopite, nuanțe turnate prin sticla colorată a postromantismului le alcătuiesc atmosfera cunoscută. Și cunoscute sunt umbrele șolitare și de o meditativă eleganță cari se plimbă și se reazimă printre statuile grădinii: Samain, Regnier, iar către marginile hotărnicite cu realitatea tărâmului nostru, silueta modernă a poetului Henri Bataille. D-l Alfred Moșoiu rătăcește, concret, în acest paradis atenuat și defunct. Vorbele d-sale nu sunt o revelație, nu sunt o descoperire, nu sunt, și mai puțin, o profeție.

În cimitirul poetic al sfârșitului de veac trecut fac să răsune o armonie potrivită.

Versurile sale sunt o izbitură în ce s-a mai izbutit. Și după ce veți fi citit, cu profund regret pentru timpul pierdut, poeziile *Sufletul grădinii*, *April*, *Rugăciunea florilor...*, opriți-vă cu un veritabil fior de deliciu la sonetul acesta:

„Din vasul cizelat cu măiestrie,
Încins cu flori și ramuri argintate,
Petale roșii cad înfrigurate
În ritmuri lente de melancolie...

Sfărâmături de viață, scuturate,
Păstrând adânc suprema lor tărie
Împrăstie parfum în agonie
Și mor așa, încet, cu voluptate

Un lung fior a străbătut în casă.
Pe ziduri albe, umbre moi se lasă
Și vin apoi pe ele să se culce,

Și nu știu, lampa nu mai luminează
Sau ochii mei, închiși, subtilizează
Clipita asta nesfârșit de dulce...“

Sonete astfel făurite din mijloacele unei arte care există, și pe care d-l Alfred Moșoiu o posedă, se întâlnesc multe în *Sufletul grădinii*. Susținut de sfortărea pe care o necesită rima, care ades atrage închipuirea poetului dincolo de intențiile și de posibilitățile lui, volumul nu e doar un conglomerat de adjectivări silite cum oferă toți sonetiștii noștri.

Imaginile d-lui Moșoiu se înscriu în atmosferă și fac realitate:

„Grădina-ntreagă pare acum dublată
Când floarea-și lasă umbra cizelată
Și ramur-ntinde umbra lui subțire.
Bat clipele dorințelor depline
În jurul parfumatelor potire
Din nopțile acestea feminine...“

În acest univers de senzațiuni alese și filtrate se complace atenția piezișă și exactă, numai la ceea ce pare imperceptibil și fugace, a d-lui Alfred Moșoiu.

Dar d-sa precizează de multe ori cu izbândă:

„Trecutul e un calvar pe care-l urci cu tot ce a fost odată; să mori și să învii pe urmă, iar.“

Când e filosof, devine însă banal și când e patriot, e de un caporalism fals și insuportabil. *Sufletul grădinii* nu se dezvăluie decât în strofele sumare în cari atmosfera e saturată de nuanțe și de miresme.

ÎN JURUL LUI ILARIE CHENDI

Redactorii unei reviste săptămânale, instigați de inactualitatea subiectului, și sub sugestia felului lor de periodicitate, au născocit o nouă dată comemorativă: septenarul. Elogiul său se poate rezuma: e proaspăt, e pitoresc, e cabalistic; e mai în raport cu apariția hebdomadară; iar consecințele unei asemenea inovații, ca orice consecințe, scapă oricărui calcul.

Literatura, de pildă, se va resimți cea dintâi, și în bine. E știut că una din pricinile pentru cari se scrie prost este aceea că literatul e nevoit adesea să-și expună cugetarea atunci când tocmai îi lipsește. Septenarul îi vine în ajutor prin formidabila ofertă de subiecte pe care o îmbulzește la porțile amintirii. Scribul, deci, ne va întreține despre ceea ce cunoaște: caracterizări, evocațiuni, souveniruri, scutindu-se pe sine și pe cetitor de acele construcții ideale și silite peste cari fraza se încovoiaie amarnic să ascundă eforturile lui de păcălici.

N-ar fi, astfel, inutil să se proclame cât mai multe și mărunte asemenea date comemorabile, când, din fericire, calendarul, ca și râma, poate fi tăiat oricum. El se multiplică în crâmpoie, false, de timp.

Poate că pentru motive similare, frații de la revistă s-au ivit cu septenarul criticului Ilarie Chendi, mort de o boală care stârmește, de obicei, bănuiele de genialitate. Comemoranții lui Chendi au fost, pe semne, victimele tardive ale acestei prejudecăți științifice, astăzi stârpite. Se mai poate ca ei să-și fi pus inspirația ditirambică în slujba unei porniri pioase. Oricum, Ilarie Chendi a fost mai prejos de generozitatea posterității, așa cum o manifestă supraviețuitorii foaiei hebdomadare. Cu foarte puțin sânge rece, se poate constata cât de

rău era stilul prin care își făcea penibil loc gândirea lui Chendi, scriitor stăpânit de lecturi nemțești. Paginile sale, în cari se zvârcolește o violență inelegantă, nu sunt niciodată, în spațiile lor de acalmie, îmbierea de idei înalte, de reflexii originale, pe care această minte vicleană și atrabilară¹ nu le-a putut avea. Om cult, capabil să rezume și să expună, dar niciodată să „comunică“. Gânditor banal, scriitor mediocru, dar temperament combativ până la cea mai inestetice furie și până la răca cea mai trivială. Făcea spume la gură, și această imagină a furiosului a fost, din păcate, și o finală. A înghebat și impus cu tâmbălu reputația literară a câtorva personalități timide, cari se șterg, pe dreptate, în uitarea unanimă.

„RĂSPUNSUL ȚĂRII“

În ciuda tănuirilor diplomatice și a falselor accidente de transmisie, o nouă propunere de pace ne-a sosit din partea Sovietelor, clară și categorică și prietenească. D-l Take Ionescu e pus în situația plină de suplicii de a nu mai putea minți. Răspunsul care i se cere și de la care deunăzi s-a eschivat, căci nota rusească reamintește pământitor de un „răspuns al țării“ rămas necunoscut, va răsuna vrând nevrând din gâttelejul obstruat, ca un tub de flașnetă bătrână, al acestui vechi cântăreț de tribună.

Toate subtilitățile avocatului plătit de pretutindeni nu-l vor desface de stâlpul minciunii la care a fost pironit cu forța și precizia crudă a adevărului. Aiurea, politicianul ar fi fost prăbușit, târât la judecată și linșat în așteptarea verdictului. A tănuit o propunere de pace, prelungind starea de război dintre două neamuri, și neliniștea, și mizeria, și crimele inerente. Și a mințit când a fost întrebat. Dorința de pace a unui popor și istovirea lui, și grija din fața acestei amenințări, ridicate ca o sabie, și țipetele populației terorizate, siluite în Basarabia, peste acestea toate a trecut d. Take Ionescu în urmărirea pipernicitelor sale numere de alianțe burgheze. Grație talentelor sale, suntem încă în război cu Rusia. Alipirea Basarabiei a rămas încă în stare de iluzii, căci marele european, ce disprețuiește sem-

¹ *Atrabilaire* (franc.) – posomorât, trist.

nătura proletariatului rus, nu s-a priceput s-o capete nici prin negustorii stăpâni peste Europa, nici prin aventurierii cu trupe de strânsură cari ațin drumul plugului revoluționar.

În răstimp, pe măsură ce guvernul României își trimetea solul răgușit prin capitalele străine, adunând în pat-vagoanele dinastiei prinții neconsolați, populația Basarabiei s-a îmbuibat împotriva țării-mume de cea mai aprigă ură. Basarabia preferă pe răpitorii de ieri asuprașitorilor de astăzi. Din pricina câtorva mii de funcționari și de jandarmi închiaburiți și a câtorva guverne temătoare și ticăloase, pierderea sufletească a Basarabiei e un fapt îndeplinit. Plebiscitul, dacă s-ar încerca mâine, ar rosti fără preget osânda unirii. Principiul naționalităților, retorica și tradiția n-au nici o trecere în fața suferinței individuale, resimțită cu atâta acuitate.

Între împilare și libertatea abstractă de a fi moldoveni în țara moldovenească, populația simte numai împilarea. Nu i se poate pretinde discernământul, de o platonică mângâiere, că cei ce-l lovesc și fură sunt o sumă de hoși trecători, iar ceea ce-l îmbrățișează în hotarul comun al Nistrului e o limbă, o tradiție, o cultură și alte asemenea abstracțiuni eterne. Basarabiei i-a intrat lanțul cel nou în carne. Urmele cnutului țarist s-au cicatrizat, rana baionetei jandarmerești e proaspătă. Carnea suferă și nu speculează. Dușmanii României o știu și propun plebiscit. Guvernul democratic al României cunoaște rezultatul și e pus în situația unică de a refuza consultarea unei populațiuni indubitabil românești. Și, în asemenea condițiuni rușinoase și inferioare, el cutează să amâne primirea darului de pace și prietenie oferită de sovietele rusești. Idealul acestei cârmuiri îi permite să nu se folosească de argumentul plebiscitar, în zilele când o stare sufletească remediabilă ne-a creat din două milioane de basarabeni tot atâția vrăjmași. Deci, mâna curată întinsă peste Nistru revine și insistă. Degetele de scamator ale d-lui Take Ionescu se vor feri oare iarăși? Are să continue a șovăi între politica pacifistă a Britaniei și a Italiei și politica incendiară a prezidentului Franței? Suntem în funcție de succese sau înfrângeri polone? Trebuie constrâns bătrânul titirez să priceapă că ceva în lume s-a schimbat în intervalul dintre amorurile sale juvenile și cele tardive. Și ceata de oligarhi complici din partidele istorice să înțeleagă, de asemenea, că ceea ce le cere nota rusească nu e răspunsul lor, ci „al țării“, care s-a mai auzit și se aude mereu:

Pace, în afară, și-n lăuntru Pâine și Libertate.

D. TRANCU ȘI LEGEA SA

Celui care a reînviat „legea scelerată“ a lui Orleanu i se cuvine această mărturisire de dreptate, că nu merită întru nimic ostilitatea fără margini a muncitorilor. Între persoana blândă și afabilă a ministrului, și legea sălbatecă ce i se atribuie, e un contrast care îndreptățește îndoiala asupra filiațiunii dintre d. Trancu și regulamentul muncii.

În guvernul actual d-sa este un prizonier ademenit nu de portofoliul ministerial, ci de posibilitatea, pe care puțini au căutat-o, a unei activități laborioase și fecunde.

Între colegii fățarnici și intriganți, sub un prezident prost ca un idol, d. Trancu proclamă zilnic, în vorbe imprudente, naivitatea sincerității sale licăritoare. Între sftnici iubitori de întuneric, fiindcă e mediul în care aurul lucește mai intens și sună mai discret, d. Trancu a ieșit dolofan înainte, fără groaza responsabilității, atât de caracteristică politicianului român. În sfârșit, acceptând postul de rizic și de încercare într-un minister de azi, excelențele celelalte și-au pus prin el la cale măsurile de asuprașire menite să le asigure circulația de permis, de furnituri și de fonduri puse la dispoziția celor de la Interne, Industrie, Aprovizionare și Afaceri Străine.

Tot grupul reacționarilor, transfulgilor și martirilor ardeleni din jurul generalului Averescu a rămas în umbra propice a cocinei cu țâțâni de aur.

D. Trancu-Iași, singurul care n-a traficât cu vagoane și n-a deturnat prin procedee iscusite bani publici și n-a fost pătat de nici o calomnie, s-a expus celor mai susținute și drepte, în aparență, atacuri. Și în acest calvar, în care a purtat crucea oligarhiei și i-a dat cu împrumut obrazul, a fost singurul pierzător. Ceilalți n-au pus în joc nici măcar onoarea, fiindcă mulți din ei n-au avut-o. S-au ales și au venit la putere speculând cu cinism popularitatea sârmanului ofițer ieșit la pensie și pus sub interdicția lor. D. Trancu avea, însă, o popularitate proprie și trainică în Covurlui. Avea un trecut recent de independență politică și a fost printre cei cari, la Iași, au dat prima lovitură în armura de tinichea a d-lui Ionel Brătianu. Pentru astea toate duse în armura de tinichea a d-lui Ionel Brătianu. Pentru astea toate duse o campanie de broșuri și de conferințe cari reprezentau toate o laborare neobicinuită. În ministerul Averescu nu e un pripășit acoperit de faimă străină. Și, în afară de reputația sa de economist, d. Trancu tinde să-și afirme pe aceea de cunoscător literar. L-am auzit vorbind interesant despre Verhaeren, în aceste vremuri atât de politice.

Și d. Trancu stăruiește într-un minister în care și-a aruncat popularitatea și suma considerabilă de simpatii intelectuale ce l-a însoțit.

Legea Muncii, la care se gândise ca la o măsură înlesnind tranziția lentă la socialism, se aseamănă cu un copil răpit și strămbat pentru folosințele unei bande. Ministrul democrat și-a însușit fătul schimonosit și tiranic în capriciile sale țipătoare. Și lumea s-a îngrozit la vederea monstrului. Mai are timp adoptivul părinte să-și răscumpere greșala, aruncându-și pruncul de pe munte în prăpastia desuetudinii?

Mai poate d-sa să se oprească din opera zadarnică a armonizării dintre capital și muncă?

E un sfat pe care nu se vor osteni să i-l ofere prietenii săi.

CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ

Renașterea română, ziarul trecut, cu local, scaune și personal de redacți, din mâinile incapabile ale fraților Goga în brațele avide ale d-lui Tăslăoanu, se năpustește cu o vitejie ieftină și zadarnică împotriva muncitorimii. Într-un articol sălbatic care trădează mortalitatea oamenilor îndelung trăiți în promiscuitatea urmașilor lui Atila, se proclamă cu subtilități de dialectică mocânească dreptul de represiune al oligarhilor împotriva greviștilor. Greva este, în concepția întunecată a acestor fiare, o rebeliune și o violență căreia i se poate răspunde numai prin lovături. Armata, sabia și mitraliera, lanțul și gârbaciul trebuie să oblige pe lucrător să muncească pentru umflarea capitalului și să-l împiedice de la acest act de nemaipomenită cruzime: părăsirea lucrului. Lucrătorul, după concepția d-lui Tăslăoanu, trebuie să priceapă că, odată intrat în fabrică, va munci până la istovire, până la moarte, fără drept de a privi în jurul său și de a-și încrucișa brațele atunci când suferința și nedreptatea a[u] stârpit în ei orice iluzie și orice nădejde. Greva, sărmanul drept al mașinii omenești robite de a se opri din lucru, e o violență, fiindcă din repausul sclavilor iese osânda de moarte a stăpânilor.

Trântorii tolăniți în palate apelează la represiune care să readucă întunericul și ascultarea acolo unde a pătruns adevărul și libera disciplină a muncii consimțite. Din răgetul de fiară încolțită al oligarhiei nu va rămâne decât destăinuirea neînchipuitei ferocități care o emană și care va fi măsura pocăinței ce în curând i se va cere.

„RĂZVAN ȘI VIDRA“

Teatrul Național

Romantism francez transpus în istoria Moldovei. Dacă literații noștri ar avea mijloace de documentare asupra trecutului românesc, mai vorbitoare decât cele ce-i descopăr sterpe și incerte date de răsturnări și bătălii, fără îndoială că asemenea pastişe ar fi inutile. *Răzvan și Vidra* nu e un adaos teatrului universal. Pentru noi, însă, e o cantitate dramatică foarte necesară, așa cum leșul și încărcătura de bolovan sunt indispensabile unui vas sau unei nacele. Totuși, raportând piesa la producția literară a timpului – pe la 1877 –, ce superioritate grandioasă față de mizeriile îmbulzite pe scenă! O limpezime sonoră și plină a versului. Limba teatrului lui Hajdeu are acel sunet românesc care pe vremuri era o descoperire și care doar din poeziile lui Eminescu se mai putea auzi. Ceilalți scriau în esperanto. Se reprezentau pastişe și localizări stângace. *Răzvan și Vidra* e o imitație reușită a unui teatru apusean. Toate personajele sunt de un convenționalism de acum demodat, pe atunci, însă, în mare faimă. Indiferent de realitatea lui istorică destul de vagă, Răzvan e tipul aventurierului încă medieval, pus în scenă până la oboseală. Țigan iertat, haiduc, condotier, comandant de oști disputat de prinții contemporani, conspirator și, în cele din urmă, prinț el însuși. O ambiție virilă stârnită și stimulată de iubirea unei femei de neam boieresc: toate acestea nu erau noutăți nici atunci, nici azi.

Tipurile se găseau în bazarul livresc al Occidentului și Hajdeu n-a făcut decât să le dibuie corespunzătorii din cronici. În platoșele făurite și importate, a închis trupul zbuciumat de neastâmpăr al Țiganului Răzvan, după cum a învelit în costumul bizantin de împărățiță statura fină și imperativă a Vidrei. La fel s-au plâsmuit toate suflatele piesei până la figura lesne a răzașului. Localnic cu adevărat pare a fi numai dascălul cetitor de cântece pamfletărești. Întreaga acțiune înaintează sigur și bine motivat de-a lungul a cinci acte peripețioase, cari alcătuiesc o scară justă și solidă pentru ascensiunea eroului. Acesta era în distribuție d. Aristid Demetriad care a prezintat cu virtuozitate, pe un ton cântat, dezbrăcând personajul de tot pitorescul ce i se atribuie, un Răzvan de salon. Poze și gesturi de o plasticitate elegantă și variată. Și armoniosul tablou din discuția cu hatmanul polon au dat jocului său interes. Și pentru că suntem la interpretare, vom spune că d-nii Perescu și Ciprian ne-au adus întruchipări

impecabile, că d. Bulfinski, zidit în armura și în situația de hatman, a fost desăvârșit, că d. Barbelian în actul al IV-lea a oftat frumos. Rolul Vidrei, însă, e prea încăpător pentru talentul specializat al d-nei Ciucurescu, după cum Sbierea e prea caracteristic pentru a îndreptăți insistența caricaturală a d-lui Pelia. D. Manu e supărător ca un gădilici și nu amuză decât pe cei sensibili la acest fel de dezmiardare. Spectacolul a fost un succes, pentru că versurile conțin aluzii satirice foarte actuale, dimpreună cu gândirea și frumusețile pe care le-a știut descoperi acel cercetător lucid și caustic, capabil de un gest de artă numai pentru plăcerea de a-și sfida vrăjmașii.

CINCANTENARUL LUI MÉRIMÉE

Mérimée suferă postum o revizuire a valorii sale. Se răsfoiesc aprecierile vremii lui. Din înaltul anilor curși, ochiul criticilor cuprinde pe ample perspective întreaga aparență și temeinicie a unui edificiu literar atât de pitoresc. Mérimée: *Colomba*, *Carmen*, *Diane de Turgis*, primele înfățișări elegante și aventuroase ale primelor noastre lecturi. Un stil sprinten și mlădios pe o expunere geometrică. Distanța cea mai scurtă între două puncte este linia dreaptă. Mérimée a învățat aceasta nu din geometrie, ci de la Stendhal. Explicația operi sale trebuie căutată numai în prietenia sa cu acest Napoleon al spiritului european. Îmi par superflue și greșite toate anchetele presei și sentințele criticei franceze: „a fost sau nu Mérimée un mare povestitor?” Cine se mai îndoiește? Cine i-a deschis cărțile fără să le parcurgă, prins, până la urmă?

Estetica lui e dominată de principiul lui Stendhal că cel mai bun stil se găsește în Cod. Dar a adăugat scripturii stendhaliene o grijă de sobru artist. Groaza de nedeslușit, de pompieresc, de înzorzonat, de romantism, apucăturile de mistificator, dragostea de anecdotă, de societate, de analiza nemilos de sinceră sunt, la Mérimée, înrâuriri de la Stendhal. Opera sa imită: pictură de moravuri și de pasiuni într-un păienjenis de aventuri, cu scări de mătase, răpiri și pocnete de pistol, toate se regăsesc mai intens și mai profund în romanele prietenului său, care a scris, însă, mai prost. L-a imitat și în felul de apreciere al artei trecutului și al contemporanilor.

Sforțarea asta se citește în scrisorile „Către necunoscute”.

Îi trebuia, însă, o altă privire și altă minte, și a dat greș.

SPRE GREVA GENERALĂ. ÎN ARDEAL

Convorbire cu cetățeanul I. Crețu, fruntaș socialist transilvan. În ajunul grevei generale • Forța numerică și morală • Batalioanele proletare • Poliția secretă și popii detectivi • Teroarea

Se apropie ceasul când țara întreagă se va supune unui ordin pornit dintr-o casă modestă unde se află întrunit în permanență sfatul muncitorilor. Guvernul e îngrozit și teama sa neputincioasă se manifestă prin arestări și o teroare searbădă de rățoieli militariste. Poporul românesc asistă uimit la un fenomen politic de o importanță istorică: guvernul a încetat de a mai governa. El nu mai poate hotărî decât arestări și asasinate. Munca și viața sunt în mâinile muncitorimii.

Manevra

Acum câteva săptămâni, ne spune cetățeanul Crețu, la 4 septembrie, muncitorimea decise o grevă de încercare, o „manevră”, cum se zice la Cluj, de un ceas. La amiază se abătu peste întregul oraș o liniște mortuară, o inerție lugubră. Nici un vehicul în mișcare, nici un local deschis, nici un furnal fumegând. Cetatea încremenise ca în basme sub o vrajă. În această atmosferă impresionantă, ridiculul era reprezentat prin câțiva ofițeri vociferând pe trotuar și niscai detectivi amuzați de propria lor inutilitate.

Cum sunt organizați muncitorii

Nicăieri, greva nu e mai bine pregătită și nu va izbi mai puternic ca în provinciile de peste munți. Cetățeanul Crețu ne asigură și ne dă cifra cu efectivul batalioanelor proletare. Muncitorii sunt organizați în formațiuni greviste. Sunt 160.000 muncitori înscriși. Cine li se va opune? Cum se poate înfrânge voința de inerție a acestor oameni puși în fața bătrânelor fantoșe militare cu apucături cromweliene? Iată:

La Oradea Mare, 27.000 sindicaliști;

La Timișoara, 30.000 sindicaliști;

La Arad, 17.000 sindicaliști;

La Brașov, 15.000 sindicaliști;

La Sibiu, 12.000 sindicaliști.

În Valea Jiului sunt 30.000 de minieri, fără a socoti pe cei din minele de sare, de aur, argint, fier, de pe la Reșița, Anina, Ocna Dejului, Baia Mare, 12 Apostoli.

E o armată impozantă care însuflețea cu pornirea ei nu numai Ardealul, ci aproape întreaga Ungarie. Care muncea și muncește nu pentru sineși, ci pentru banchetele câtorva mii de trântori. Greva lor de astăzi nu înseamnă o revoltă, ci o renunțare la sclavie. Și li se adaog, fără condiții, toți ceferiștii din Ardeal și din Banat. Sunt peste 28.000 mecanici fochiști și conductori devotați cauzei greviste.

Agenții secreți și popii

Iar guvernul îi întărește cu stupiditatea lui infinită transmisă celor 2.400 (am zis două mii patru sute) agenți secreți întreținuți la Cluj, în fabrici, restaurante, birouri, prăvălii, pretutindeni. Această păducherniță infectă costă milioane de lei pe lună. Printre ei se numără și studenți și popii.

Popa este detectivul ordinii stabilite la țară. Dumnezeu burghez i-a dat dezlegare să spioneze, să pârască și să închidă.

Urgia

La Uioara, ne spune fruntașul Crețu, 20 de muncitori au fost puși în lanțuri – auziți bine, în lanțuri – și purtați de la Alba Iulia la Cluj, două săptămâni.

La Baia Mare, patru lucrători se depărtaseră de topitoarele de minereu cu aur ca să respire aerul neotrăvit de gaze.

E un repaus forțat care face parte din munca infernală a nefericiților întrebuințați la scoaterea aurului din zgură. Un inginer ungar, beat, interveni în acest moment de odihnă și ordonă arestarea lor pentru bolșevism. Poliția i-a deținut cinci zile din ordinul Comandantului Pieții.

Cum sunt plătiți lucrătorii

Lucrătorii din Ardeal, ne spune cetățeanul Crețu, sunt foarte prost plătiți. Publicul să judece singur:

Ceferiștii, controlorii, șefii de tren au între 250-325 lei lunar, inclusiv sporurile.

Minerii au o leafă de 6-12 (șase până la doisprezece) lei pe zi.

Au cea mai omorătoare dintre munci. Își pierd fatal vederea, își au tuberculoza asigurată, reumatismele sunt la ei o banalitate și murdăria o condiție de trai. Și li se cere să accepte această osândă pentru șase lei pe zi. O astfel de soartă lucrătorii s-au ridicat să o respingă, nu prin violență, ci prin greva generală.

Burghezia are răspunderea lăcomiei dârze și a orgoliului care a dus-o la ruperea tratativelor, la grevă și la dezastru.

Sunt în regiunea auriferă cuptoare cari se vor stinge dacă greva durează 24 de ore. Vor trebui două luni ca să fie repuse în funcțiune.

Burghezia merge la înfrângere sigură, spune fruntașul Crețu. Pedeapsa îi va fi pe măsura rezistenței zadarnice pe care o opune.

ZIARELE SLOBODE

Foarfecele și-a reluat slujba cu o virtuozitate pe care foștii bărbieri ai cugetării, instalați la minister pe vremea când Brătienii guvernau pe față, ar putea-o invidia. D. Mavrodi, la Iași, d-nii Cătuneanu și Caranfil, la București, aveau, pe lângă o pricepere mai civilizată a tristei lor misiuni, și eleganța oarecum eroică de a nu-și acoperi propria persoană atunci când era hărțuită de ziare. Actualul cenzor, d. Barbu Voinescu, dă dovada unei susceptibilități care i-a lipsit cu desăvârșire când consimțea să fie ceea ce este. Suntem la bunul său plac. Împărtășim această soartă cu *Neamul românesc și Luptătorul*. Celorlalte ziare li s-a făcut hatârul, pe care s-au grăbit să-l accepte, de a se bucura, până una alta, de binefacerea constituțională.

Pentru ele „libertatea presei“ n-a fost desființată. Guvernul a chibzuit, desigur, că verbul lor e prea puțin amenințător și desigur că socoteala n-a dat greș când s-a văzut că gazetarii bucureșteni aprobă acest regim unic în lume și continuă să apară cu paginile intacte, pe când alte foi ies bălțate de balele cenzoriale.

Această situație plină de josnicii se complică, prin presa favorită, cu un amănunt: libertatea ei este provizorie și condiționată de cuminența ziaristului.

Atâta vreme cât el va scrie ceea ce se cuvine, adică ceea ce nu supără pe d. general, adică ceea ce nu gândește, nu vede și nu aude, gazetarul și pana lui sunt slobozi să cugete și să publice. [...] E botnița și biciul în cuierul redacțiilor tăcute, în care nimeni n-a ridicat un protest, în care nu s-a auzit o singură propunere de solidarizare cu gazetele suprimate sau puse de-a dreptul sub cenzură.

Aflăm [...] * *Adevărul* primește înștiințarea că, în urma unui articol subversiv, e trecut pe lista ziarelor proscrișe și urmează a trece pe la biroul d-lui Voinescu. Iată soarta hărăzită oricărui ziar miluit cu libertatea atât de jumulită a presei, în momentul când își va permite o îngăimare de adevăr și bărbăție.

Treizeci de gazetari chemați la Ministerul de Interne s-au supus favorului infamant și privilegiului mizer de a-și feri spinarea și de a se strecura zilnic pe sub gârbaciul stării de asediu, fără ca unul singur să ceară un tratament la fel, o cenzură generală, în locul unei indulgențe plină de o bațjocură sângeroasă și, în circumstanță, meritată.

Treizeci de gazete își oferă proza liberă și drămuțită de teama dictaturii, informațiunea falsă și strămbată, unui public care le-a priceput și le-a clasat.

CRIMA LOCOTENENTULUI RUSU

Suntem în fața unui nou caz de crimă ofițerească, dar trebuie să declarăm din capul locului că suntem în fața unui caz izolat. Ne vom feri de a-l pune în seria ilustrată de numele și isprăvile locotenentului Bogatu, care a suprimat o santinelă; de ale locotenentului Dinescu, cel care a înjunghiat un ostaș; de al căpitanului Marinescu, ucigașul logodnicei sale, pe care a zvârlit-o, ca pe un înger, de la o înaltă fereastră, s-o vadă plutind în văzduh. Dar aripile iubirii sunt și ele supuse miserabilelor legi fizice, și trupul fetei s-a sfărâmat pe macadam.

Ne vom feri, deci, să anexăm acestor fapte crima cea nouă. Mai întâi pentru că, până una alta, după zisele ziarului *Luptătorul* și ale câtorva sute de martori, locotenentul Rusu este un criminal și se află într-un arest preventiv. Predecesorii săi, incomodați o clipă pentru

* Contexte cenzurate.

gesturi similare de omucidere, sunt liberi tustrei, după judecata înțeleaptă a Curților Marțiale. Alăturarea proaspetei pagini roșii a locotenentului Rusu la cartea vieții lor imaculate i-ar putea ofensa. Și cetățeanul României Mari este prea îndeajuns de pregătit sufletește să se resemneze la o lovitură de sabie în plină stradă ca să mai riște clasări grăbite.

Nu vom face, pe urmă, această clasare din alt motiv, de ordin, de data asta, superior. Patru ofițeri trag paloșul sau descarcă o armă într-un soldat, într-o santinelă, într-un rival, pe vremuri când statistica arată o stagnare a criminalității în celelalte clase sau caste.

Să deducem de aici, cu gândul nostru subversiv și cenzurabil, că omorul și-a schimbat lagărul și rătăcește ca o molimă printre cei însărcinați cu apărarea patriei? Să spunem că s-a creat și s-a nutrit un fel de isterie violentă și criminală printre capetele slabe ale armatei peste cari n-a căzut la timp nici dojana, nici osânda mai-marilor lor? Achitări, amnestii sau mușamalizare, pe de o parte, literatură fierbinte și fanfaronă, pe de alta, starea de asediu, starea de ocupație și de rechiziție au adus spiritul de vindictă și de strășnicie care trimite pumnul ofițerului la garda săbiei sale iute ca fulgerul în a lovi. Iată ce cugetă sufletul subversiv și ne ferim a ne solidariza cu dânsul. Căci armata ar fi insultată. Căci ar fi lipsă de patriotism că nu recunoaștem că meseria militarului este să-și dezvolte și să-și urmeze cele mai vechi instincte, adică acelea cari i-au dat întâietatea în tribul antropofag ce-și apără turmele și femeile, iar mai târziu i-au dat aristocrația în Germania imperială. E drept că acolo tradiția de castă se obârșea după vremea lui Carol Magnul și pânzele de păianjen făceau o țesătură neîntreruptă între trecut și prezent peste ramele portretelor familiare ce veghează în galeriile castelane. E drept că sunt acolo academii și universități pentru ofițeri. Dar și noi către acolo tindem. Școala fiilor de militari e un început de ereditate și de tradiție. Sublocotenenții cu trei clase vor trece prin cursuri serale.

...Locotenentul Rusu manifesta o politețe priapică față de soția prietenului său, inginerul Siegler.

A dat ordin unui pluton să-i împuște rivalul într-o gară. Soldații n-au tras. Atunci a luat vitejește o pușcă și și-a executat singur ordinul.

Pătruns în inimă, inginerul Siegler a murit. O viață de studii utile zădărnicită. Un inginer mai puțin și nici măcar un locotenent în plus. Crima este însă izolată, ea nu intră în nici o categorie și suntem, totuși, de părere că ar trebui pedepsită. Înțelegem și o mărturisim: simțirea noastră tricoloră încearcă un deliciu patriotic la

contactul unui tăiș de sabie românească. Dar excesul de voluptăți e stricător și zelul celor cari ni-l procură ar trebui temperat.

Ne epuizăm în plăceri infame.

MAIMUȚA REGICIDĂ

Tânărul Rege al Atenei e pe moarte. Pe o terasă măreață, în aer atic, în fața cypreșilor severi dintr-o grădină unde se resfață desfrâul miresemelor și culorilor meridionale, s-a desfătat între cățel, papagal și maimuță. Regele avea și o femeie, cu trupul înalt și picioarele mici, și cu aceasta se juca tot atât de fericit, după ce sfârșea cu papagalul, cu javra și cu pocitura.

Poporul nu l-a întrebat nicio dată ce griji are, după cum nici el n-a știut cine merge la muncă, unde se duc trenurile și încotro se urnesc corăbiile, zărite, când diminețile erau mai limpezi, de pe terasă, cu ochianul. Sfetnicii săi i-au adus hârtii pe cari, ca orice rege, le-a iscălit, pe când maimuța de pe candelabru se căznea mai târziu să-i imite iscălitura. Au venit generali cu ospete și i-au vestit că a biruit, iar Regele, aflând că a purtat războaie, că sângele a curs, a pronunțat felicitări, în auzul papagalului din colivie, care i-a repețit mai apoi cuvintele. Iar când sfătuitoari nehibzuiți au venit să-l inițieze și să bârfească, Regele cel tânăr a făcut un gest plictisit și cuminte, pe când cățelușul rău-crescut umezea piciorul unei mobile prețioase.

Dar, într-o zi, când era singur între dobitoacele scumpe răgazului său regesc, o ceartă izbucni, sub ochiul papagalului care-i dojenise totuși omeneste, între cățelul, care rodea sceptrul, și maimuța, care-și potrivea coroana. Nu se știe însă: fie că maimuța a râvnit la sceptru, ori căinele poftea la coroană, bătaia crâncenă se iscă, spre marea jale și chelălăială a câinelui.

Suveranul n-avu de lucru și vru să-și scape insignele regalității.

(În vremea asta era un zgomot departe, în șantier, năvile își trăgeau ancora, pescari se încumetau în furtună, niște studenți cerceau pietrele unui templu.)

Și maimuța mâniaoasă își mușcă stăpânul.

De-atunci, Regele se îmbolnăvi, și veniră doftori, miniștri, popi și se află în toată țara că Regele moare mușcat de o maimuță.

Și se întreabă de atunci lumea: de ce trebuie numaidecât, pentru binele poporului, să existe în țară, pe lângă Rege, o maimuță?

CAII DE LA SEMLAC

Au fost, în gazetele de ieri, câteva rânduri modeste la rubrica „Informațiuni”. Ție, cetitorule preocupat de cenzură și de articolele admirabile ale ziaristilor revoluționari, îți vor fi scăpat. Și pe drept. Semlac se află pe teritoriul nou românesc, lângă Arad, și cail de acolo, prin nu știu ce scepticism național, nu pot fi bănuți de năzdrăvăni ca frații lor de la Eberfeld. Cail de la Semlac nu știu socoti și scrie. Și chiar dacă printre cail români ar băntui un asemenea miracol, în literatura noastră s-ar găsi cu greu un Maeterlinck ca să-i celebreze. Herghelia de la Semlac a fost atacată într-o noapte de niște geambași maghiari, veniți de peste hotar și deghizați în oșteni de-ai lui Horthy. Cei mai frumoși cursieri au fost furați. Comunicatul spune că Ministerul de Război s-a alarmat și a luat măsuri. În câteva zile, bidiviii au fost puși la adăpost prin strămutarea lor pe teritoriul sigur al Vechiului Regat, în județul Buzău. Între hoți și avutul statului, statul a interpus Carpații. Și aflând acestea, cugetul cel rău, care moțăie în sufletul nostru adorabil, s-a deșteptat și a hohotit strident. De ce răzi? l-am întrebat cu partea îngerească și evlavioasă a ființei noastre? Au nu știi că batjocorești Statul și toate cele sfinte?

– Statul, răspunsu-ne-a celălalt, e un caraghios. Ce va face statul dacă hoții se vor apropia de herghelie și în județul Buzău? Îi va muta în Ialomița și în Deltă? Dar până când și până unde? Nu vezi că are griji mai mari și că îl apucă amețeala?

– Ai dreptate, zise glasul cel timid și blând. Greva, de pildă...

– Da, greva, antigrevistule, față de care statul are aceleași soluții ca pentru cail de la Semlac. Dar să-i urmărim pe aceștia în cursa lor fantasmagorică. Ai auzit tu de canapeaua ovreiului?

– Cana...

– Canapeaua ovreiului: era un negustor care avea un asociat, o nevastă și o canapea. Și nevasta îl înșela cu asociatul. Soțul păcălit ceru sfatul unui popă: „Gonește-ți asociatul”, îl îndemnă acesta. „Nu pot”, zise negustorul, „că se duce dracului afacerea”. „Divorțează”, porunci rabinul. „O iubesc”, replică bărbatul. Sfătuitoarul ridică din umeri și privirea lui ridicată spre tavan exprima un deznădăjduit „N-am ce-ți face”. Dar, peste o săptămână, negustorul i se întoarse radios. Găsise soluția. Fu întrebat: „Ți-ai gonit asociatul?” „Nu!” „Ți-ai bătut nevasta?” „Nu!” „Atunci?” „Și, cu intonația cuvenită pentru o taină șireată, ovreiul îl lămuri: „Am vândut canapeaua!”.

Și acum, hohoti sardonice cugetul analitic și rău, spune-mi dacă guvernul n-a făcut cu sirepele și caii de la Semlac ceea ce a făcut ovreiu cu a sa canapea vinovată.

Din ce în ce mai timid și mai scoborât, glasul curat, ceresc și încrezător contrazise, amplificând chestiunea:

– Totuși, soluția canapelei îmi pare cea mai potrivită. Altfel, omul nostru și-ar fi stricat menajul și întreprinderea. Iar guvernul s-ar fi certat cu Horthy. Păzindu-și avutul, statul ar fi avut conflict armat cu vecinul. Horthy caută război și noi pace.

– Hm (și după acest hm, urmă o formidabilă cascadă de ha-ha-ha), dar dacă Horthy, în loc să atace herghelia de la Semlac, atacă pur și simplu Aradul și întreg Ardealul? Cum are să strămute Aradul în județul Buzău și Ardealul în România Veche?

Ascultă-mă, ascultă-mă, acestea toate sunt semne de impotență: sfârșit de regim. Greva, de pildă...

– Da, da, greva, – exclamă energic și cu avânt palida voce de adineauri, vocea în care recunoscui, în fine, sunetul sufletului cel adevărat –, greva absoarbe toate preocupările poliției, jandarmeriei și oștirii.

Cum vrei ca aceste admirabile instituții să se ocupe de prinderea hoților de la Semlac și să asculte argumentul canapelei. Jandarmii și soldatul sunt chemați să apere principiile, ordinea stabilită, să asigure producția în fabrici, să prindă greviștii cari fug de rechiziție, să păzească apariția ziarelor cenzurate, să împiedice expedierea lor în provincie. Preocupări practice, materiale, cari revin însă la înalte abstracțiuni dibuite de mintea speculativă a guvernului.

Nu-i cere acestuia să-și apere caii. Caii sunt ai statului, deci sunt oarecum de proprietate comună.

Guvernul nu apără decât proprietatea individuală.

Hoții de cai sunt individualiști, ca și Horthy, ca și Vrangel, ca și Averescu.

DOMNUL JEAN

Cu toate că e scris foarte prost, *Viitorul* reușește din când în când să facă spirit. E, desigur, ceva involuntar și stors sub presiunea evenimentelor și a situațiilor hazlii pe cari le oferă politica zilei. Nu e, deci, ziarul liberal de vină dacă știrea sa că d. I. C. Athanasiu va veni la Ministerul de Industrie, a pricinuit pretutindeni cele mai

vesele lacrimi și părea să fi transformat indigestul cotidian într-o foaie de glume pornografice și caricaturi obscene, scumpe miniștrilor bătrâni. Deci, dacă știrea se adevărește și dacă umorul subit al redacției liberale capătă trup, reumatisme și podagră, atunci, pe frânghia măririlor, d. Jean Athanasiu se va fi căznit biruitor până sus, înghițindu-i în schimb toate nodurile. Pornit de la un socialism superficial, zgomotos și paradat, trecut, apoi, după bunele reguli ale arivismului, la liberali, dimpreună cu tinerimea generoasă de pe vremuri, d. Jean, care s-ar putea lipsi de alt nume, a vegetat ani îndelungați în posturi subalterne, acre ambiției sale, dar bine retribuite, ceea ce îi alina oarecum cupiditatea. Deștept o fi d. Jean, pentru că așa mărturisește strălucirea ochelarilor. Dar Brătienilor le trebuiau, înainte de orice, valeți și, cu tot zelul, în acest sens, al transfugului, el rămânea, în virtutea gestului său inițial de renegare, un suspect.

A fost astfel menținut în demnități de unde trădarea sa nouă și veșnic probabilă să nu atragă nici dezastre, nici măcar spărturi partidului.

L-a creditat din belșug Banca Românească pentru a-l ține sub iminența protestelor și a scoaterii la mezat. A răspuns prin dovezi de servilism și devotament reptil, schingiuind în aresturi pe muncitorii pe cari îi agita odinioară și terorizând alegerile celor trei colegii. Dar a dovedit că, uneori, chiar în țara noastră, și chiar în Partidul Liberal, metania și genuflexiunea nu sunt de o sigură eficacitate. D. Jean, surprins de război, s-a refugiat, din poruncă, la Odessa, cu buzunările doldora de cecuri, deși i se urăse cu cecurile și vedea apropiindu-se vârsta fatalei decrepitudini fără ca nici o satisfacție de amor propriu să-l fi liniștit.

Din pivnițele Băncii Românești s-a strecurat ca un gușter în zidurile noi ale averescanismului.

La început, secretar general mănuiitor de fonduri secrete: pentru un politician pretențios, bătrân și cu trecut abject, postul era modest. Apoi, subsecretar de stat la Refacere. Ce-a făcut acolo vom arăta în curând. Pentru moment să-i subliniem modestia fățarnică și tactul și lipsa de bruscherie în ascensiune.

Și, într-un târziu, după un păienjenis de ițe și de sfori puse în mișcare, se însinuează ca probabilă izbutirea sa la marele Minister de Industrie.

Fie-i cariera încununată de permise. Pentru noi, tot interesul stă într-un mic problem psihologic: este d. Jean Athanasiu, în cabinetul actual, un sincer renegat al Brătienilor, sau numai spionul și pionierul lor?

Caii de la Semic, pe cari guvernul i-a mutat de teama geambaşilor lui Horthy dincoace de munţi, călătoresc. Din coloanele *Chemării* au trecut, purtându-şi simbolul, prin *Neamul românesc*, care reclamă pentru ei straşnică pază, şi prin *Viitorul*. Ne ferim a face altă apropiere între domnii Iorga şi Brătianu. Cunoaştem pasiunea dezinteresată şi pomirea sinceră a unuia, egoismul viclean şi vanitos al celuilalt. Aceleaşi evenimente şi aceleaşi sentimente provoacă manifestaţiuni la fel, de patriotism, şi, totuşi, cine oare pregetă să vadă în articolul alarmist al *Viitorului* altceva decât o motivare mai mult a reînţoarcerii Brătienilor la cârmă. Deisgur, Horthy ameninţă. Desigur, guvernul actual e mai mult decât timid când mută caii de la Semic la Buzău, aşa cum şi-ar retrage garnizoanele, arhivele şi autorităţile dintr-o simplă provincie ocupată. [...]*

D. Iorga se indignează pentru că e naţionalist, şi naţionalismul d-sale se împleteşte şi se înalţă cu nobili fiori de istorie şi de artă. Dar indignarea d-lui Brătianu e diplomatică şi protocolară. De-ar fi prim-ministru. s-ar feri să se atingă de prestigiul lui Horthy, fie şi cu o fiţuică iscălită de vreun nou Emanuel Porumbaru. Horthy a fost adus la putere de Brătieni şi întreaga burghezie românească îi susţine. Răsunetul înarmărilor lui se aude aci, şi sufletul politicianilor români tresare voios. Horthy se bizuie pe baionete şi le motivează cu o iridentă, cu o revanşă.

În baionetă stă speranţa şi mântuirea şi a oligarhiei române. Ca şi la maghiari, baionetei româneşti îi trebuie o motivare: iridentă maghiară Horthy. Acesta ar trebui creat, cum a şi fost, dacă n-ar exista. Când ar renunţa solemn la reîntregirea statului naţional maghiar, când şi-ar licenţia trupele şi şi-ar stămpăra geambaşii, atunci guvernul român l-ar înlătura, ca pe un simplu Béla Kun, printr-un marş rapid asupra Capitalei. Câtă vreme, însă, e provocator şi zornăie din pînteni, şi cumpără bancheri, miniştri şi gazetari străini, ameninţând Tratatul de pace cu o revizuire, Horthy e adorabil. Bărbaţii noştri de stat socotesc că niciodată ţara lui nu va mai fi serios primejdioasă. Asemenea călătorului din han care aşteaptă cu mâna pe *browning*-ul de pe măsua de noapte intrarea nepoftitului care încearcă tainic clanţa uşii, burghezia română se dedă unui somn aparent. Va intra un individ sau o târfă? Călătorul e gata şi la dragoste şi la luptă. [...]*

* Contexte cenzurate.

În fişele bibliotecii din Geneva, un iubitor al cărţii şi al scriului, d-l Guy de Pourtalès, a găsit numele publicistului Vladimir Ulianov, cu lista lecturilor lui din anii de exil şi de studiu.

Comentariile apărute în *Comedia* sunt ostile şi grăbite.

Înţelegem spiritul articolului, iar precipitarea lui i-o justificăm.

Sunt însemnările unui bibliofil, preocupat mai mult de singularitatea descoperirii decât de înţelesul textului.

D-l de Pourtalès constată multă dezordine şi lipsă de pasiune specială în lecturile lui Lenin. Dar, după ce le reproduce pentru ziar, revine asupra concluziilor sale şi proclamă curiozitatea lui Lenin în privinţa literaturii franceze şi a istoriografiei revoluţionare.

Lenin era un lector modest, discret şi blând. Nimeni, în sala de cetire, nu bănuia că el răsfoieşte cărţi teribile... În primul rând: Maupassant! Pe urmă, mai mult sau mai puţin, Hugo, Zola, Bourget, Goncourt, Rostand, Flaubert, Sully Prudhomme, Balzac, din toţi la întâmplare, în doi ani de singurătate. Şi critice, şi istorie literară de Rod, Pellisier, Morillot, Albalat, Bally şi Lanson. Deci, în literatură, şi dacă ne mărginim la aceste fişe din 1905 şi 1908, cunoştinţele lui Lenin sunt oarecum reduse. Dar lista e variată cu îmbelşugare: ştiinţă, filologie, gramatică, mecanică, filosofie, psihologie, voiajuri, stilistică, în franţuzeşte şi în nemţeşte. Dar acum, gândul de căpetenie: revoluţia, mângâiat şi întărit cu toate povestirile despre Comună şi despre 1789: *Histoire de la Commune* de Martin de Lissagray, *Istoria mării revoluţii* de Aulard, Quinet, Hammel, Mignet şi romanul lui Hugo. Lipsă de pasiune şi de sistemă, zice şi retractează Pourtalès. Parafrazează, apoi, un truism şi scrie: spune-mi ce citeşti, ca să-ţi spun cine eşti. Ar fi fost mai potrivit să afirme: spune-mi ce citeşti, ca să-ţi spun ce gânduri ai. Să fi recunoscut, de la început, curiozitatea unioanală (?) a lui Lenin şi o singură nobilă pasiune: a cetitului.

PSIHOLOGIA UNOR INDIGNAŢI

[...]* Ei au învăţat să rabde fără indignare şi, în faţa ilegalităţii generalului şi a oligarhiei, să spere în permanenţa vechilor legiuri

* Context cenzurat.

primitive ale talionului. Cei cari se revoltă și spumegă, azi, sunt liberalii. Și au dreptate, fiindcă numai ei au nădărdit, numai ei au așteptat, ei singuri și-au consumat iluziile, apoi prăjitele răbdări și pe urmă, decepțiile. Presa lor, presa cointeresărilor cari au jefuit statul, presa giganticelor afaceri ale d-lui Constantinescu și a societăților cu cari d. Vintilă a împânzit Vechiul Regat, scoate răcnete cotidiene de revoltă și denunț în fața palidelor imitațiuni de jaf al guvernării actuale. Durerea și scrâșnirea dinților lor o pricepem și o compătimim. E a mirelui care-și vede soția răpită în pragul alcovului de un rival voinic ajutat de bandiți mascați.

Vă amintiți de faimoasa politică economică românească, de politica de rezistență, de umilirile acceptate de d. Brătianu la Paris în fața furiei acaparatoare a bancherilor aliați. D-l Brătianu salva bogățiile miniere și lemnul, și industria țării vechi, și mai ales a țării noi, pentru ai săi, pentru înfruptarea partidului la marele praznic al victoriei. Frunțașii liberali făceau vizite extaziate în Bihor, în Caraș-Severin, la Reșița, la Anina. Doctorii și economiștii marii asociațiuni tricolore treceau prin voluptăți ignorate la simplele cifre pe cari le grupau într-o dezordine cochetă pe hârtie. D-l Vintilă Brătianu, în frigurile inspirației, elabora statute minunate. Și, din afară, plouau ultimaturi și ne încercuia boicotul și ni se tăia Torontalul. Liberalii rezistau, țara rezista în felul ei, cu rigorile iernii, ale foamei, ale mortalității. Teroarea bătrânului cartofor Ferechide, cenzura, asasinarea lui Frimu, înscenările Curților Marțiale ajutate de amăgirile depărtării, făcură ca aspectul de cavou zăvorât al țării să semene, din afară, cu o piramidă, cu un bloc unic și tare care sfârși prin a tempera îndârjirea finanței aliate. D-l Brătianu, căzu, dar salvase minele, societățile Puterilor Centrale și multe alte bunătăți cari ispiteau vestita sa concepție economică. Și nerăbdarea stimulându-le fantezia, liberalii vedeau în guvernele Vaida și Averescu un interregnum în lupta cu diversele greutăți interne și externe, îngrijit și tainic alimentate de marele club. Iată-i, însă, că averescanii se organizează pentru pâinea cea de toate zilele. Suflecat, harnicul general, în fața comorilor cari fierb în cuptorul munților românești, întinse până-n fund o lungă lopată. Rumene, calde și ademenitoare, trei deodată și toate duble: „Reșița“, „Reconstrucția“, „Refacerea“ și o puzderie de prealabili colaci și mărunte franzeluțe, capabile să exaspereze glandele salivare ale vintiliștilor. E un chin care întrece pe al lui Tantal și care continuă, căci echipele bine conduse ale generalului lucrează pe întrecute. Timpul trece și în curând nu va mai rămâne

nimic, proiecte noi se ivesc, fabrici de aluminiu, piscuri de aur, gropi cu diamante negre și o boare puturoasă care se cheamă metan și fericește pe cel ce o posedă. Li se oferă Brătenilor firimiturile. Eroul de la Mărășești oprește, pe drept, trofeele.

Când vezi toate acestea și când ești liberal, cum să nu descoperi, în chiar blazarea ta, forța sfântă a indignării? Cum să nu țipi?

„TATĂL“ DE AUGUST STRINDBERG

Teatrul Național

Eternul motiv al lui Strindberg: vrăjmășia vicleană a femeii, războiul implacabil al sexelor și care-și găsește cea mai energică exprimare în „sombra dramă“ din *Tatăl*.

E vorba de o ceartă între părinți asupra educației copilului. Tatăl este pentru trimiterea într-un institut liber din capitală, mama nu consimte să se despartă de copilă. Amândoi își afirmă voința și nevoia ireductibilă de a păstra în viața comună a familiei autoritatea cea mai absolută. Femeia trebuie să se supună fiindcă e inferioară. Împotriva acestei situații, ea luptă cu cele mai scelerate arme, ale slăbiciunii fizice unite cu tăria voinței robului: minciuna și insinuarea, intriga și complotul, și neliniștirea sistematică, prin cea atmosferă de ostilitate surdă, neîntreruptă, pe care Stăpânul o simte în juru-i, deasupra-i, slăbindu-l, învâluindu-l. El a consimțit, ca orice bărbat, să-și asume trudnica luptă din afară pentru calmul căminului. La fel și eroul din cealaltă dramă, *Soața cavalerului Bengt*, la fel și Axel Borg din romanul *În largul mării*. E gândul lui Nietzsche pe care Strindberg l-a iubit și anume: femeia este făcută pentru odihna războinicului. Așa, cel puțin, vrea una din părți și, dacă mulțimea celuilalt lagăr consimte ades, exemplare de elită se ivesc, însă, ca să întrupeze ura hermetică a adversității feminine. În *Tatăl*, femeia potrivnică e aleasă cu un rafinament inspirat de pățanii foarte personale ale autorului. E o exasperată a unei năzuințe care a suferit secole de opresiune, e o Furie îndârjită să distrugă și să domine și ale cărei instincte pogoară și o leagă, s-ar zice, de epocile uitate ale matriarhatului.

Căpitanul e repede pus în inferioritate de coaliția tuturor femeilor din locuință, de enervarea a douăzeci de ani de luptă cu spionajul nevestei, care-i interceptă scrisorile, îi zădărnicește lucrările științii-

face, geloasă pe gloria lui intelectuală și temându-se de a-l vedea depărtat de la preocupările practice ale vieții. Pe de lături, cu iscusință, a răspândit zvonul nebuniei căpitanului. Aceeași insinuare o face medicului care vine să locuiască la ei. Și, prinzând, în folosul proiectelor sale, recomandă doctorului că într-un creier obosit o idee devine obsedantă și fixă, sugerează căpitanului, care se ocupase întâmplător de problema paternității, că el n-ar fi poate adevăratul tată al copilului lor. Din acest moment, ea e și mai înarmată. Impune căpitanului chinurile îndoielii, se ferește de a-i da o precizie definitivă, îl menține între da și nu, îi rupe nervii, îl înnebunește, îl răpune. În cursul unei scene de o diabolică atrocitate feminină, căpitanul ridică lampa de pe masă și o zvârle în ușa prin care nevasta lui ieșise, după ce, în hohote isterice, își dezvăluise planul: să-l pună sub interdicție, pentru a cuceri autoritatea. De acum medicul e convins. Căpitanul are febră, delir și idee fixă: este sau nu tată? E violent și trebuie pus în cămașa de forță. Sarcina asta și-o asumă bătrâna lui doică. Pe când cuvintele ei molcome îi evocă toată copilăria, și sârmanul îmbolnăvit cade într-o duioasă uitare de sine, mâna ei atentă și ochiul ei în care strălucea intenția blestemată, îi pregătește cămașa, i-o îmbracă, îl leagă de spătarul scaunului. Căpitanul bolborosește ca un copil adormit, urmărind cu mintea icoane trecute, când, în câteva clipe bruște, își dă seama de trădare: Aaaaa!

E o scenă groaznică și grea.

Conflict mareț, profund și absurd, într-o concentrare dramatică ce ține pe spectator de gât, într-un curs de episoade necesarmente forțat, căznit, împins către un deznodământ pe care autorul l-a vrut fatal.

Sufletul obosește asistând la războiul celor două năzuinți seculare concretizate în jurul unor certuri ivite într-o biată căsnicie. Coardele sunt întinse și pot plesni în stridențe. La Paris, acum 20 de ani, au fost fluierături, țipete, leșinuri, o bătrână a murit de anevrism și publicul a părăsit sala urlând.

Strindberg a făcut o demonstrație dramatică, cu capriciul nervos al talentului său puternic. *Tatăl* nu înseamnă altceva.

Drama acestui nordic trebuie jucată de actori italieni. D. Manolescu ne-a înfățișat cu intensitate și cu un tragic sublim un căpitan de mai înainte învins. Între apariția nevropatică din primul act și nebunul de la urmă, nu e contrastul pe care, credem, că l-a cerut autorul. D-na Almăjan Buzescu a fost, poate, rigidă și a conținut mult din ura implacabilă a nevestei. Ceilalți, insuficienți.

S-a mai jucat, cu d. Storin, ultimul act din *Gheara*, iar d. Iancovescu a zis versuri cu verva lui incomparabilă. Printre ei, notăm răsăritul de stea de cinematograf al d-nei Elvira Popescu.

„VLAICU VODĂ“ DE ALEX. DAVILA la Teatrul Național

În *Vlaicu Vodă* interesul nu stă în faptul istoric desfășurat pe acte. Printre lucrările românești cari au dezgropat voievozi și costume, e singura bizuită pe realitatea suflătoare a personajelor. Deci, n-au nevoie acestea de retorica sublimă pe care și cel mai prost autor s-a obișnuit să o atribuie strămoșilor. Inutil devine și gestul hiperbolic al interpretului și tradiționalul tremolo pe care se crede că-l întrebuițau oamenii trecutului nostru venerabil în clipele solemne ale vieții lor. Și d. Demetriad și-a întruchipat eroul cu sobrietate și adâncă înțelegere, redând în atitudini de smerenie eclesiastică, în izbucniri stăpânite, în fulgerări de priviri repede stinse sub pleoapa șireată și piezișă, toată situația aceluia Domn ascuns și pravoslavnic, urmărind, în palatul său bizantin, firul subtil al scopurilor sale înalte.

„Sfânt se face orice mijloc pentru-a țării apărare“...

...proclamație machiavelică și iezuită pe care, după izbânda planurilor sale politice, voievodul o face învinsei Doamne Clara – și d. Demetriad are aci un minunat moment de măreție liturgică.

E inutil să revenim asupra iscusitei țesături dramatice a piesei, asupra versului de mare amploare și liric fără prea multă elocință, asupra tuturor însușirilor cari au stârnit invidia calomnioasă a cronicarilor și autorilor de acum câțiva ani.

Chipul Doamnei Clara stăpânește și conduce toată această întâmplare adevărată și peripețioasă, și sunt clipe când Constanța Demetriad e centrul de greutate al scenei populate de patimi și se impune disproporțional, ca o statuă printre oameni. Gestul său imperios, răsunetul adânc al vocii și sobra nobleță a ținutei fac din d-na Demetriad o tragediană de cele mai clasice evocări. Și e una din sugestiile jocului său vast și variat, ideea aceasta care pentru dânsa e un omagiu, iar pentru autor poate o neplăcere: oare intriga din *Vlaicu Vodă* nu e o transpunere a lui *Britanicus*? Cearta dintre doamna Clara și Vlaicu Vodă nu e aceea dintre Agripina și Nerone pentru putere? Dar întrucât e oare atinsă valoarea piesei românești de această asemănare incontestabilă?

Împărtașim astăzi jalea ordinii stabilite. Ultima ei speranță s-a scuturat ca un trandafir târziu. Peste această risipă de petale, lăsați să curgă și plânsul nostru de crocodil. A fost învins, el, Vranghel. E curios ce proporții iau în mintea umană, câteodată, niște simple silabe. Amintiți-vă: Kornilov, Kaledin, Kolceak, Iudenici și Denikin, sărmane brute ambițioase și rebele, pierdute în neatenția omenirii. Brusc, faima îi învâluie ca o lumină de teatru proiectată de un regizor iscusit.

Toată luarea-aminte, toate așteptările și speranțele sunt absorbite de ei, promovați rând pe rând la rangul de simbol. Nimeni nu le-a știut chipul. Revistele ilustrate i-au iscodit, din rutină, dar era inutil. Numele lor îndestula pe cei ce-l umpleau de semnificația constantă a dragostei și a urii unei lumi crepusculare. Un ideal și acesta, în felul său, schimbând silabele, ca o femeie amanții, ca un bețiv, paharul. Vranghel a fost ultimul trup de care burghezia și-a aninat slăbiciunea și cel din urmă potir în care și-a turnat minciuna savuroasă și parfumată.

Respectăm spectacolul oricărei dezamăgiri și trântim peste dânsa un hohot decent chiar atunci când e comedios deznodământul. Gândiți-vă câți generali de acest fel s-au ridicat în aplauzele Europei bătrâne, Napoleoni de operetă, cu priviri întunecate și sumbre gesturi zărite în muzeele de istorie, eroi clădindu-și soclul la iuțea pe câte un istm, pe câte un pisc pentru moment inaccesibil, suverani improvizați și prevăzuți cu investitura incontestabilă a vreunui gazetar parizian, toți târând după dânșii câteva baterii decalibrate, câteva pâlcuri atrase de mirosul de ciorbă și pesmete, debarcat de pe cuirasatele Antantei care cunoaște cât de irezistibil este acest agent recruta, Măria Sa Pesmete, în Rusia hămesită prin blocus și război civil! Și în veselia Stat-Majoarelor de pradă din Urali, din Don, din Murmania, a guvernelor cu vistieria la Londra și Paris, se năpustește, tenace și ridicolă, iluzia celor cari așteptau să renască, din cenușa devastărilor ordonate și plătite, pasărea seculară a țarismului. Atât de sistematice și definitiv frauduloase au fost falimentele generalilor țariști cari își părăseau într-o bună zi armatele și, în singurul automobil blindat hărăzit persoanei lor, treceau granița cu resturile fondului de propagandă, făgăduind războire eternă și revanșă cumplită Sovietelor, că e de mirare cum s-a mai găsit un seducător

cu panaș care să repete aceleași promisiuni și jurăminte în urechea blazată a burgheziei și să se facă ascultat. Vranghel... A fost cel mai șiret, dacă nu cel mai brav. Așezat în Crimeea, păzea intrarea micului său imperiu, legat de continent printr-un gât subțire de pământ, cu vreo câteva tunuri de mare calibru. Se organiza în liniște. Climatul și fertilitatea ținutului îi îngăduia să pregătească o expediție pe îndelete, cu aprovizionări, recunoașteri și tratative. Docilul popor al Crimeii avea un suveran și un tron. Dacă Vranghel ar fi fost un artist, s-ar fi mulțumit să domnească asemeni unui principe din Italia Medievală. Ar fi avut un ministru la București cu ordin să iscălească retrocedarea Basarabiei. Datoria publică a țărilor luată asupra-și ar fi atras recunoașterea Europei asupra tronului său.

Făcuse un început: reforma agrară. Dar s-a aventurat pe drumurile fatale ce duc la Moscova, și astăzi Vicleimul său bălbăie și se prăbușește istovit.

A reprezentat ultima încordare a regimului trecut, și acum pe stepele iernoase ale Rusiei nu se mai zăresc decât pete de sânge, ce se vor usca la lumina unui soare care a biruit. Căci de la Urali până la Marea Baltică și la granițele Poloniei nu se mai ivește nici un general care să reînceapă eroi-comica epopee.

O TREPANAȚIE

Atacând Partidul Socialist, revista *Hiena* tinde să-și afirme o libertate de cugetare care-i lipsește când e vorba să se ocupe mai în amănunt de actele guvernului și de trecutul politicianilor, atât de comod combătuți sub denumirea generică de „oligarhie“.

E un articol semnat Pamfil Șeicaru: *Partidului Socialist i s-a făcut trepanația*. Adică șefii de până ieri au fost arestați. O dată cu asta, s-ar fi ridicat de la mișcarea noastră uvrieră o pasăre ce-i anula luciditatea, așa cum trepanul scutește creierul de presiunea îndobitocitoare a unei porțiuni de scăfărlie de os. Pe d. Șeicaru îl supără intelectualitatea arestaților, asupra cărora își încearcă vitejia. Îi acceptăm, provizoriu, aprecierile, pentru a putea discuta. D-sa se întreabă: cum vom înlocui pe Marghiloman cu Moscovici și pe Take prin Cristescu? Democrații intelectuali de la *Hiena* nu se deprind ușor cu gândul să rămână fără stăpâni. Raporturile de la ei la guvern,

oricare i-ar fi culoarea, sunt necesarmente cele de la servitor la boier, și când e vorba să și-l aleagă, e preferabil jupânul cu dungă la pantalonii. Aceasta e superioritatea intelectuală a d-lor Marghiloman și Take Ionescu și a sistemului lor politic, care e ciocoismul de afaceri. Nu vedem produsul inteligenței lor. Socialismul a dat o singură carte: a lui Dobrogeanu Gherea. Ciocoismul democratic și bancar n-a dat nici una. Preferințele d-lui Șeicaru sunt estetice și afective. Nu-i place barba tovarășului Moscovici, fiindcă adoră cărarea cefeii d-lui Marghiloman. Regimul burghez e hoția în ghete de lac și cu flori de retorică la butonieră. De cărți n-are nevoie. Economisți burghezi sunt destui în străinătate. Nici socialismul nostru n-are nevoie de tomuri. Preexistența lor e destul de cunoscută. Burghezilor și socialiștilor de la Dunăre nu li se cere alt efort decât al adăpostirii și transpunerii teoriilor apusene la noi. Pentru asta, geniul românesc, oricum ar fi repartizat în clasele sociale, pare să fie suficient.

Și, pe urmă, e inexact că fruntașii socialiști au oprit înscrierea intelectualilor în partid. I-au chemat, dimpotrivă, cu stăruință, dar le-au cerut o carantină de doi ani, pentru a face cunoștință. La ultimele alegeri a fost o mare îmbulzeală de titrați la sediul din Sf. Ionică. Toți cereau să li se pună candidatura. Acest prozelitism subit merită și suportă încercările unei așteptări de doi ani. „Intelectualii“ au părăsit marxismul cu aceeași prestață cu care-l iubiseră. Au intrat în ministere și în Parlament cu alte doctrine.

Acestea sunt rectificările aduse *Hienei*. Prin violența lui și prin acuitatea situației, articolul d-lui P. Șeicaru constituie o faptă rea.

SUB ARCUL DE TRIUMF

Trupul soldatului necunoscut fu așezat, tânguios, sub Arcul de Triumf, și pădurile mărune, negre și strămbe, ale crucilor de lemn, se întristară mai mult. Căci ele se simțeau, în amarul văzduhului așternut, veghea și chemarea neostenită a doliului din sate și cetăți. Plutirea lină a gândurilor țării peste ele fu stăvilită. O părăsire și o uitare pretimpurie înteți jalea și singurătatea locurilor adormite. Trupul soldatului necunoscut trecând zbuciumă obiceiul sufletelor închinat în neștiința lor de mormântul plâns, închinat peste mor-

mântul obștesc al anonimilor. Și fiecă mamă. și fiecă soție simți o durere de despărțire, când în mintea ei se pecetlui nemilos icoana criptei de pe colina triumfală și gândul: „s-a întâmplat. poate, să fie chiar al meu“.

Din trupul soldatului necunoscut se făcu un singur mănunchi de dureri, dar povara lor era mai ușoară, în această silnică renunțare a fiecăruia la chinul său stingher, rătăcitor, nelămurit.

Trupul necunoscut aduse, astfel, un început de alinare celor în viață, cari s-ar fi împotrivit, dacă ar fi știut.

Noaptea formidabilă coborî și către stele bătut ceasul, când lespedzele alunecă de pe morminte.

Soldatul ieși, sub casca vânătoare, deasupra orașului luminat de la picioare și rămase așa, câteva clipe, între două ceruri. În mirarea lui, atunci, nu putu să priceapă de ce a fost strămutat din pământul ce-l primise la început, ca pe o sărutare, tocmai aci sub bolta măreață de deasupra țării. Era obosit, de veacuri, și nu se strădui să înțeleagă că s-a preschimbat într-un semn și o credință.

Poporul, care suferise și care se alia prin el, crezu din ce în ce mai mult.

Știți ce s-a întâmplat într-un timp care n-a sosit încă?

Un cercetător păgân, neastâmpărat și diabolic, scotoci prin sfânta lui criptă și dintr-o cută a hainei lui putrede căzu cruciulița cu numele, leatul și regimentul necunoscutului.

Liniștea pioasă a sufletelor se despărți în furtuni de patimi, dezamăgiri și dezorientare.

Și, până una alta, cercetătorul fu târât la judecată și împușcat.

MORMÂNTUL SOLDATULUI NECUNOSCU

Ideea e superficială și, totuși, măreață.

Aducerea eroului anonim în Pantheon, unde odihnesc, pe lângă câteva glorii incontestabile și meritate, mulțime de servitori interesați ai ultimului imperiu și de avocați demnitari ai Republicii de Afaceri, s-ar fi săvârșit într-un hohot de râs. Dar lespedea lui, așezată sub grandiosul Arc de Triumf care a ocrotit întoarcerea oștilor apărătoare de țară, trupul lui crispat într-un suprem gest de luptă, și de acum culcat sub poarta glorioasă a orașului, concentrarea asta de

virtuți, de sentimente și voinți într-o palmă de loc știut, fac dintr-însul un simbol de o unică tărie.

Este prietenul, fratele, soțul și fiul tuturor, fiindcă e necunoscut. Și după cum e jalea tuturor, tot astfel le este și nădejdea, fiindcă a căzut apărând. Și în legătură cu ideea infamă a războiului, el nu înfățișează pornirea de ură și de pradă care a împins popoarele inconștiente la măcel, ci umanul salt de pază și apărarea la șanțul câmpului strămoșesc.

Patria renaște în toate sufletele, purificată. Semnele ei monstruoase din vârful armelor barbare ruginiseră, falfăirea ei pe steagurile de mătase și fir ale oligarhiilor pălise de lumina minții mulțimilor în sfârșit trezite. Simbolul trebuia reînviat și întinerit, și iată că peste culorile lui șterse și banale se aruncă umbra unei închipuiri, solemnitătea profundă a unui sentiment unanim, sfințirea simplă a eroului necunoscut. Fiorul vechi și obosit al patriotismului primește o tresărire de vlagă. Adormitul simț istoric izbucnește la viață cu o intensitate nouă. Poporul se regrupează în jurul cuvântului „Patrie“ și a retoricii lui uzate.

Poporul, ai fost păcălit!

Ai lăsat pe miniștrii tăi să prade sfântul mormânt și din moaște și din giulgiuri să-ți reîntruchipeze minciuna și ascultarea din care se părea că te-ai clintit. Căci acum două mii de ani s-a întâmplat la fel, dar trupul dispărut a cutreierat mințile ca un semnal de răzvrătire pentru noua viață. Și rămăsese un mormânt gol pentru prăbușirea păcatelor vechi.

Astăzi ți se aduce un bloc, nu ți se înlătură. Cu bocete și rugăciuni muzicale, se închide dedesubtu-i trupul tău însângerat, împins la muncă, la bătălie și apoi la mascarade. Ești adorat și purtat în slavă când ești necunoscut, inert și simbolic. Și ești chemat să-ți citești singur inscripția grea ce te acoperă, evocarea jertfei tale necurmăte și a recunoștinței lor mărturisită pe o piatră. Ridic-o tu! Ca acum două mii de ani, prin efortul apostolilor, mormântul jertfitului să rămâie gol.

LA REFACERE ȘI APROVIZIONARE

...D-l Jean Athanasiu va fi înlocuit.

Ziarul *Dimineața* anunță că generalul Averescu s-ar fi convins, într-un târziu, de incapacitatea deplină a subsecretarului său de la

Refacere și l-ar fi înscris pe lista neagră a remanierii. Spre binele populației și al regiunilor devastate, făcându-se voia lui! E timpul ca noul departament să înceteze de a fi un azil de sinecuriști și de transfugi ai altor partide. De la înființare și până azi, Ministerul Refacerii n-a fost decât un ghișeu de distribuții de salarii și de comerț cu articole de construcții și articole alimentare. Nu credem să fi servit la altceva decât la îmbogățirea câtorva mandarini ai burocrăției române și nu-i cunoaștem altă activitate decât efortul izbit de a d-lui Athanasiu de a obține celebrul credit de 30 milioane destinate primelor lucrări reconstructive. Am avea prilejul să ne dovedim capabili de o canibalică răutate, cerând d-lui ministru socoteala întrebuintării fondurilor. În țara românească, însă, acesta e un obicei ofensator și în uz doar față de hotelieri și bucătărese.

Ar mai fi aci și pretextul unei glume sinistre. Să comparăm, de pildă, isprăvile Refacerii noastre cu ale departamentelor similare din Franța și din Belgia... D-l Jean Athanasiu, om inteligent, va înțelege singur că nu-l putem lua până într-atât în serios. Avocatul de provincie [...] priceput în a încurca și descurca ițele în tăcere, a dat greș în chip lamentabil când a vrut să facă din figura sa, perfect încadrabilă în dimensiunile unei cărți de joc, imaginea unui om de acțiune și realizare care pozează pentru istorie. D-l Athanasiu n-a patronat nici o refacere și nici o aprovizionare. În câteva luni de sfetnicie, nu s-a clădit nici o cocioabă, nu s-a reconstruit nici măcar un geam. Alimentele au lipsit parcă mai dinadins ca niciodată, pâinea s-a scumpit și lipsește, și se face coadă la brutării ca în vremea războiului. Din întreaga activitate a proaspătului ministru nu se arată decât semne de cea mai haotică dezorganizare și învederări de fraude.

Fraude, fraude, fraude...

PACEA ROȘIE

Armata proletariatului rus impune Europei incendiere a banche-rilor pacea de care aceștia se feresc atât. E un fapt, mărturisit cu destul cinism, că guvernele Antantei au întreținut războiul civil în Rusia, că au înarmat pe toți aventurierii și pe toți mercenarii porniți să turbure o țară preocupată să se organizeze pe baze noi. Pe față,

* Un cuvânt ilizibil.

presa occidentală a reclamat ajutoare, haine, oameni și bani pentru Bonapartii de ocazie, răsăriți, cu ghiocerii fiecărei primăveri, pe stepele albe ale Donului. Fățuș și până în dinți, și rând pe rând, au fost înarmate Polonia, Finlanda și generația spontanee de state ivite în provinciile baltice, pentru a fi împinse în ajutorul Kolceakilor și Denikinilor cari tănuiau în lădița de campanie programul Rusiei integrale.

N-am fost nici noi scutiți de asemenea dulci îmbieri și a fost un noroc pentru țară că ofertele făcute n-au părut atotputernicei noastre oligarhii destul de profitabile ca să cedeze.

Am trăit, totuși, clipa de la Razdelnaia.

S-ar fi părut atunci că târgul se încheiase. Ce-a însemnat, însă, această retragere fără luptă, înapoi peste Nistru, și care e tâlcul nazarilor patriotice și grijului al guvernului român? Misterul se va risipi în ziua publicării arhivelor secrete ale statului și ale familiei Brătianu.

Oricum, să notăm că îndârjirea criminală a capitalismului de a sfărâma Sovietele s-a poticnit de măruntele accidente pe cari i le crea incapacitatea lui însăși. Să mărturisim că o conducere unitară, o acțiune susținută și un front unic ar fi săvârșit crima în trei luni și de mult oamenii de stat s-ar fi norocit, printre cupe spumegoase, discursuri, ditirambi și gazete ilustrate, că au mântuit civilizația. Azi, asistăm la dezastrele impotenței. O clasă decrepită și anemiată a căutat un tonic și o exasperare a vitalității ei compromise, aruncându-se în plină primejdie în agitația și flacăra din cârciuma de sânge a războiului.

Tot astfel, se zice, că suprema clipă a muribundului se poate întârzia printr-un zgomot stârnit la căpătâiul funebru...

Iată, deci, pe Vranghel fugar și toată burghezia sudului rus băjănită. Pacea roșie domnește din ghețurile cari împodobesc feeric planeta până la țărnițele de smarald ale Crimeei. Înainte de a reîncepe întrerupta muncă de constituire, poporul rus va privi întrebător peste graniți. Mișcarea lui ofensivă s-a oprit lângă noi. Încă o dată, ni se oferă pacea și războiul. Ce face guvernul nostru și marele european închis în palatul prețios al Externelor ca un inel într-o cutie?

Se va mărgini să impuie populației ospitalizarea unei părți din milionul de refugiați și de speculanți războinici, căzuți o dată cu înfrângerea în cârca dulce a Franței? Nu mai e vremea de tergiversări, nici posibilități de tănuire și minciună, ca într-un atât de proaspăt trecut. Ne trebuie confirmarea guvernului rus a unirii cu Basarabia. Ne trebuie tezaurul, tezaurul de la Moscova, ne trebuie

mai ales Pacea și siguranța ei. Anglia și Italia reiau relațiile comerciale cu Sovietele.

America a semnat arendarea peninsulei Kamciatka și a unui teritoriu de 400.000 km.p. pe timp de 60 de ani, recunoscând, implicit, legalitatea unui guvern a cărui parafă dă tărie unui asemenea act. Suntem departe, se vede bine, de polemicile presei franceze, când uzurpatorii și tâlharii de la Moscova încheie tranzacții comerciale cu iancheii.

Mișcă-se, deci, și mâna imaculată a oligarhiei române deasupra pergamentului care se va chema „Tratat”.

Resemnează-se precuratu-i suflet, divina-i conștiință, îngerasca-i cinste să stea la voroavă de pace cu pângăritorii de tronuri și tejghele cari, din Kremlin, au învins.

ALEXANDRU MACEDONSKI

Încă din refractar [?], plimbat prin viață cu muza alături, față de care avea grija elocventă a unui romantic și prevenirile obsecvioase ale unui berbant bătrân, Macedonski a fost prototipul temperamentului de poet isteric, irascibil, duios, bun ca eroii lui Dostoievski, și punând la cale orori nevinovate, pentru deșarte victorii de amor propriu. Cu greu vom uita silueta lui de dandy centenar, figura lui cochetă ca un pantof de satin din altă epocă, mustățile ca funinginea, cănite și pline de intenții acute și ușor cavalești. La o masă de cafea trebuie așezat, când îl evocați, acest elegant spectru, scăpat dintr-un album de Callot, sau din pivnița unui lupanar unde dispar amanții asasinați. Autorii de piese de Grand Guinol s-ar fi servit de arătarea lui pentru cele mai macabre efecte. Până într-atât sugera gândul că moartea fusese pentru el o etapă pe care o traversase pe nesimțite în spațiul unui somn, încât decesul său de astăzi stârnește nedumerire.

Cum?

Macedonski a murit? Dar Macedonski murise odată, pentru a împlini o formalitate față de legile naturii. Și de atunci se îndeletnicea să traverseze veacurile pe trotuar, cu mersu-i legănat și ironic. Sau poate Macedonski, vrăjitorul, prinzând mecanismul morții și al resurecției, răposa în fiecare seară; dovadă-i acel parfum mortuar cu care insinua presimțiri și aluzii pline de filosofie în sufletul disci-

polilor amatori de elogii. E o greșeală, desigur, și dacă nu, atunci, fără doar și poate, Macedonski va învia.

Va învia, credem și noi, dar într-altfel. Istoria literaturii noastre nu poate să nu țină seama de acest agitat care a înăsprit atmosfera didactică de aci cu o transpunere a luptelor romantismului francez și care, în viața literară, prin polemici, manifeste, epigrame și opere ades de valoare, a fost cel mai mare animator.

În concertul strident de hohote, de scrâșniri și osanale, Macedonski, poetul, a lăsat o notă pură, scăpată dintr-un instrument de preț al cărui sunet va stăruși și azi. Proza și poezia lui dovedesc o prodigioasă artă verbală, o sintaxă fără sfortări, un lirism fără cacofonii, un Alecsandri rafinat și divers și posedat.

E materialul din care se întruchiează poezia nouă românească, și înțelegem prin poezie orice operă verbală ritmică. A fost un precursor Macedonski, un precursor care a dăinuit până în zilele proorocite.

ISPĂȘIREA LUI MANASSE

A fost, desigur, un păcătos nebănuș, și vechiul său caftan s-a întredeschis ades pentru oribile rituri trupești, bătrânul Manasse, pe care un autor duios ni-l arată crescând în credința profeților săi. Nu se explică altfel îndelunga lui osândă, chinul cel veșnic și hula care-l urmărește postum la simpla rostire a numelui rămas de execrabilă pomină. Sau, poate, își primește pedeapsa în el fiul său, cămătarul? Sau însuși părintele lui spiritual, Ronetti Roman, ispășește crima de a fi gândit cu putere și de a-și fi scris gândul cu talent?

Fact este că *Manasse* bate iar zadarnic cu pumnul său uscat, pe care atârnă larga mânecă de catifea, în poarta surdă a Teatrului Național.

O aspră rugină s-a așezat pe vechile țâțâni lângă cari veghează încă, dacă nu intoleranța, sfiiciunea. E o sfiială neînțeleasă în fața câtorva hagioși bătrâni ai literaturii noastre; în fața câtorva cărduri de copii needucați ce se adună și aruncă pietre la vederea unei tichii sub care se încâlcesc perciuni. *Manasse*, cea mai bună dramă românească, n-a putut fi jucată la Național de teama țignalelor studențești, din cari țâșnea ideea naționalistă huliganică părăsită de către chiar propovăduitorul ei: d. N. Iorga.

Căci au fost pe vremuri oameni, cari, în mizeria balcanică a literaturii noastre, puteau a-și permite luxul prodigios al intoleranței față de o lucrare de valoare a lui *Manasse*.

Motivul era că autorul, care o realizase într-o fermă limbă românească și o sprijinise pe un problem social din ce în ce mai actual, suferise în primele zile ale existenței sale o mică mutilațiune, fără nici o legătură cu facultățile creatice.

Iar pe prima noastră scenă prostia fastuoasă a patriotismului sau frivolitatea erotică a câtorva autori de comedii mondene se desfășura nestânjenit, după capriciul hatârurilor și imperativul intervențiilor. A fost un scandal, degenerat în obicei, și pe care tânărul director de azi se strădui să-l înăbușe și să-l stârpească.

Se anunță, însă, că artiștii Teatrului Național vor da o reprezentație cu *Manasse* la Liric.

Povestea jidovului rătăcitor continuă pe planșe, printre decoruri, întocmai ca odinioară. Și va fi cel puțin bizar să constăți predilecția actorilor români pentru o piesă românească împinsă până la căutarea unei scene ospitaliere. Și, în fața acestui spectacol, ostilitatea studențimii care admiră piesa cu rezerva să nu o zărească la rampa Naționalului. Notați că această ostilitate e de acum foarte ipotetică și în stare de redutabilă prezumție. Pericolul e imaginar. Sunt semne că mentalitatea studențimii de după război e alta. Măcar de dragostea sâmbetelor gratuite.

Autorii nu se mai înfățișează comitetului de constipați de la teatru cu certificate de botez și cu hrisoave cari dovedesc descendența în linie directă de la Decebal și Burebista. Această superstiție a fost părăsită și intelectualii norodului nostru s-au împăcat cu realitatea care ne arată în veșnică fermentare etnogenică. E fatalitatea așezării geografice. Pergamentul de naționalitate prin merite ca acela de a fi scris un *Manasse*. Astfel de merite creează titlurile de noblețe ale limbii, ale cugetării, ale neamului. Dar cu Ronetti-Roman, hotărâțul director al naționalismului a șovăit.

D-l Victor Eftimiu constată voința actorilor de a juca *Manasse* și acceptă, totuși, un compromis, în contradicție cu spiritul timpurilor, cu apucăturile d-sale novatoare și cu majoritatea publicului nostru artistic și teatral. Să mărturisim cinstit: e publicul evreesc. Este, deci, preferabil să se renunțe la *Manasse* jucat de actori de la Național pe un teatru care nu e național.

În acceptarea unei asemenea situații, logica e zdrobită și demnitatea rușinată. Cu un director de atitudine, Teatrul Național nu

se poate resemna la subtilități de program și la *demi-viergismul*¹ pe care și-l propune.

Politica și religia trebuiesc date pe ușe afară și ne-am minuna dacă mâna d-lui Eftimiu n-ar fi îndejuns de voinică pentru asta.

VIAȚA PARLAMENTARĂ

Tontoroii pe un mormânt • D. Argetoianu și-arată pumnul • D-l Goga face o slabă demonstrație oratorică • În jurul acestor manifestări constituționale, majoritatea aplaudă sau urlă

Încă o ședință în care zbieretul aleșilor națiunii a triumfat asupra cuvintelor articulate de d. Iorga la tribună. Acesta cerea socoteală guvernului pentru interzicerea *Neamului românesc*, unde apăruse un articol în care, dezaprobându-se crima de la Senat, se susținea părerea foarte curentă că izbucnirile de violență și atentatele corespund firesc compresiunilor puternice. O asemenea idee aparține și generalului Averescu, pe vremea când eroul nostru național se afla în opoziție. D-l Iorga făcu necesara imprudență de a reproclama, în tragicele împrejurări actuale, în plin Parlament. Și simpla expresie de „libertăți publice“, în atmosfera încă îngrozită a Camerei, stârni tumultuos protestul majorităților ambuscate. În zadar oratorul căuta să-și afirme frazele peste acel puhoi năvalnic de strigăte, de urlete, de sunete gonite din beregata unanimă a mamelucilor guvernamentali. D-l Iorga făcu greșeala de a încerca să dea lămuriri umane și de a se dezvinovăți, explicând atitudinea sa în fața atentatului, explicând-o în fața acelor deputați dezlănțuiți de respectul regulamentului și dedați cu îndârjire deliciilor cacofonice și guturale.

Președintele Camerei își eterniza impasibilitatea, lăsând jazzband-ului deputătesc răgazul să se clarifice și să se organizeze.

Atunci se ridică din locul său dumnezeul acestor elemente obscure, d-l Argetoianu, care se răsti anevoios, mișcând buzele sale grele către orator:

– Am să-ți bag realitatea pumnului meu în conștiință și în gură.

¹ *Demi-vierge* (franc.) – fată cu moravuri foarte libere, dar care își păstrează virginitatea.

Din nou sunetele orbecăiră groaznic spre cupola adunării: erau aplauze, ovațiuni și aprobări, reduse energetic la monosilabe răcnite de către cavalerii ordinei cari țineau morțiș să ridice d-lui Iorga cuvântul.

Semnului întreruperilor și apostrofelor le dădea un tânăr deputat, Tilică Ioanid, faimos prin calitățile sale de om de stat și totdeauna fericit când ieșirile sale oratorice se reduceau la simple vocalize. Se pare, totuși, că s-a încumetat și la construcțiuni mai complexe, cari au fost desigur spirituale, căci întrerupătorul se grăbea să rădă singur foarte amuzat de fiece nouă emisiune a *larynx*-ului său. D-l Iorga avu cruzimea blamabilă să-i adreseze în două rânduri câte o replică.

A mai vorbit și d-l ministru Goga. Vai lui, însă, căci a evocat nefericitele sale încercări literare, pricină pentru care opoziția a uitat să-i pomenească de activitatea sa de la Ministerul Artelor, activitate care a dus la reprezentarea *Domnului notar* la Teatrul Național. D-l Goga s-a străduit, însă, a face un parapet guvernului din „cadavrele morților“ și a perorat în chip emoționant, dar numai în ceea ce îl privea pe dânsul, strigând, lugubru și repetat, opoziției: „lăsați-ne să ne îngropăm morții“.

După mai multe panegiricuri, ședința s-a ridicat în semn de doliu pentru regretatul Greceanu.

La ieșire însă, deputații șopteau: Cine oare va lua portofoliul Justiției? Întrebarea se pierdea și renăștea stăruitoare printre grupuri.

GUVERNUL CELOR ȘAPTE VOTURI

În ședința din 13 decembrie, guvernul scapă de cădere printr-o superioritate de numai șapte voturi falsificate. Președintele Camerei refuză controlarea listelor de vot nominal.

Un vot și un cuvânt frumos al d-lui Cămărășescu. Ministrul de Interne e împiedicat a vorbi. Colaborarea nu se mai poate face. Atitudinea liberalilor [...]*

În tot timpul ședinței de ieri, am asistat la eforturile zadarnice și penibile ale d-lui Argetoianu și ale locotenenților săi de a se reconcilia cu federația și a înlătura consecințele ostilității sale neinte-

* O omisiune de tipar.

ligente față de d. Iorga. După o preparație de conciliabule ținute în culise, după mărunte schimburi de amabilități personale, partizanii au comunicat ministrului că armistițiul a fost consimțit și, deci, omul pumnului în gură poate să-și permită să încuviințeze acelor pe care i-a amenințat cu violența. D. Argetoianu s-a ridicat greoi, dar, la primele silabe ale vocii sale cavernoase, a fost întrerupt cu strigăte de opoziția decisă să-i ia cuvântul. Față de această atitudine, ministrul provocator încercă un zâmbet sardonice și o fază de așteptare mefistofelică – un diavol de tribună sau de parlament bucureștean. Cum nu mai conteneau injoncțiunile de „jos“ și „taci“, justă și foarte cumpănită ripostă la vrăjmășia bestială a majorității într-una din ședințele precedente, președintele Camerei suspendă ședința și oratorul antipatic renunță la cuvânt, în aplauzele de simpatie guderată a mamelucilor.

Opoziția propune, în urmă, o moțiune care invită guvernul, în baza art. 5 din *Constituție*, să ridice cenzura. În mijlocul unui haos de întreruperi, apostrofe și interjecții, se deduce ca votul să fie nominal, și tânărul deputat Manolescu apare cu o listă la tribună.

Banca ministerială se agită și *leader*-ii guvernului comunică adunării că nu se poate da acestui vot altă semnificație decât aceea a unei moțiuni de încredere în guvern. În tot timpul votului, de altfel, membrii majorității au motivat cu această interpretare lovitura pe care o dădeau libertăților publice. Un asemenea act de smerenie a fost făcut și de deputatul Papacostea, reprezentantul Corpului poștal, vorbitor bombastic și sentimental în ocaziuni solemne.

Ceea ce întrece marginile permise ale politicianismului a fost cuvântul de ordine, dat în plină cameră și de la fotoliul său de președinte, de către d. Duiliu Zamfirescu. Acesta a tâlmăcit sensul moțiunii care trebuie votată cu „pentru“ de către minoritate și „contra“ de către majoritate. A fost un moment de haz general și de aplauze pline de filosofia senină a omului politic român.

Între acestea, liberalii, care se felicitau în secret de mersul ședinței, auzind că e vorba de vot nominal, încercară să se strecoare afară, în incintă. Nou pretext de haz zgomotos și de veselă indignare. Descoperiți, brătienștiții își reocupară locurile și cuvântul lor fu: *abținere*.

O lovitură de teatru în votul taciștilor cari, prin vorbele ini- moase ale deputatului Cămărășescu, au declarat că votează pentru

desființarea cenzurii fără să extindă sensul votului la chestiunea de încredere în guvern. D. Argetoianu se strădui să aducă, pe figura sa groasă și consternată, un zâmbet de ironie. Lovitura era, însă, dibace și fu simțită.

D. Xenii crezu că e abil din partea d-sale să se dezbine de restul grupării și să voteze contra moțiunii. Explicația izolării d-lui Xenii nu poate fi alta decât aceea a iminenței intrării sale în guvern în locul regretatului Greceanu.

Cu ocazia acestui vot s-au compromis doi deputați gazetari cari s-au pronunțat pentru menținerea cenzurii.

Rezultatul votului, după impresia generală și după calculele și controlul câtorva opoziționiști, era evident defavorabil guvernului. Acesta obținuu, totuși, în ciuda pronosticurilor, o meschină majoritate de șapte voturi (129 contra 113). La cererea d-lui Madgearu de a se controla lista și la denunțul d-sale că s-au comis falsuri, președintele se opune energic și împiedică orice control și contraprobă.

Guvernul fusese atras până la buza prăpastiei. Suspinul de ușurare și trăsăturile chinuite ale miniștrilor erau o probă de spaima rece care îi încercase.

D. Imbroane, ocupând fotoliul prezidențial, avu un cuvânt care tâlmăcea starea sufletească a leaderilor și a miniștrilor:

– „D-lor, suspend ședința. E destul pentru o zi.“ (Aceste cuvinte fură exalate într-un oftat adânc.)

*

E vorba de intrarea d-lui C. Stere în Parlament, prin demisia anume dată a unuia dintre deputații de Soroca.

*

Prin Cameră se spune că plata restului de 40 la sută din schimbul de coroane se va face numai după sărbători.

„FĂRĂ REAZEM“ DE IGENA FLORU

Teatrul Național

Asist pentru prima oară la acest spectacol, pe care-l suport cu o profundă indignare. E de întrebare, o dată mai mult, cu aceeași inutilitate ca întotdeauna, dacă există vreo normă de apreciere la

bătrânul comitet de lectură și dacă se va stăruia la infinit în această aberație programatică, ce continuă tradiția de prost gust a trecutelor stagiuni. Smerenia oamenilor din teatrul nostru oficial față de preferințele vulgului artistic rămâne mai prejos de orice justificare. Continuându-se, astfel, cu tot ceea ce autorul român binevoiește să exhibe, iar comitetul să accepte, s-ar putea ușor deschide în locul teatrului un cinematograful cu reprezentații orale, spre marea bucurie a casieriei localului. În cazul acesta, d-l Atanasescu, de pildă, care e cel mai jucat actor bucureștean, ar putea să forțeze cu aceeași tenacitate succesul pe pânză. Entuziasmul public ar ajunge la paroxism și d-l Victor Eftimiu ar ieși definitiv din situația delicată, pe care o înțelegem deplin, de a renunța să mai fie director energetic pentru a rămâne un bun coleg.

Piesa d-rei Floru este o măiestrită condensare a banalului, din întreitul punct de vedere: al tehnicii, al demonstrației și al dialogului. E o goană fermă după clișeu, o dibuire tenace a capătului vechi de sfoară care să miște păpușile conivente. Eroina e o plăsmuire din paginile lui Marcel Prevost, Daniel Lessueur sau Mathilde Serao, al cărei elogiu se face pe scenă, aproape cu insolență. Scenele de dragoste se succed și se prelungesc, la rampa sonoră de atâtea dezmierdări și sărutări pe care, în sfârșit, un foc de revolver final le întrerupe și le pune capăt, dimpreună cu un răcnet tragic și foarte bine atins de eminentul actor care este d-l Valentineanu. Și din această suită de îmbrățișări, alternative, între un cuplu ideal și *quasi*-platonice, și un altul, în care apare o medicinistă trivializată, se lasă un văzduh de rut și priapism, falsificat prin fraze de cea mai rea literatură, foarte scump în schimb midinetelor, adolescentelor și femeilor chinuite de ideal și de adulteruri eterate. Deci, Teatrul Național va avea public, dar numai publicul pe care-l merită. Interpretarea a fost nemeritat de bună. Vorbim de d-na Macri-Eftimiu care a avut palidul suflet de aristocrată și de femeie din intențiile autorului; de d-ra Zimniceanu, de d-l Pella și, mai ales, de precisul, nuanțatul și dezinvoltul Valentineanu.

Decorurile impecabile dispuse de d-l Enescu, cu deosebire în ultimele două acte, sunt modele de aranjament românesc agrest. Autorul s-a bucurat, deci, de un unanim concurs spre reușita pe care să nădăjduim că o va mai căuta, cu însușirile-i de caracterizare și expunere, și prin cu totul altfel de mijloace.

AMANȚII CENZURII

(Pentru gazetari)

Numele celor peste o sută de parlamentari cari au votat pentru menținerea cenzurii s-au publicat în ziare. De-acum, cititorii îi cunosc și, ceea ce este mai important, îi cunosc și ziaristii. Cu necaz, dar fără surprindere, aceștia au recunoscut colegi de-ai lor printre cei ce au votat călușul și asuprirea meseriei care i-a împins până în Parlament. Fără surprindere, căci gazetarii cocoțați în Dealul Mitropoliei dătoresc această pricopseală nu faimei lor literare și polemice pe lângă publicul alegător, ci măruntelor servicii și lacheismului, cari le-au câștigat, dimpreună cu încrederea oamenilor politici, înscrierea lor pe listele sigure ale candidaturii averescane.

Printre votații cenzurii distingem, însă, și ariviști cu alt nerv, și de altă rasă decât nefericiții funcționari goniți din ministere și perindați prin redacție. Sunt oameni cari au trecut printr-o clipă de ezitare între cele două formidabile amenințări, ale presei și ale cenzurii. Cu artificii ușoare de dialectică, ei au crezut că și-au justificat servilismul și lovitura de puf dată libertății cuvântului. Avocați grăbiți și profesori ambițioși, râvnitori de situație și popularitate, ei vor târcoli din nou mâine redacțiile, pentru a relua prin tipar contactul de glorie cu mulțimea. Creați de presă, purtați de presă, amanții cenzurii vor veni să cerșească informații, notițe, articole și reportaje, în jurul nerăbdătoarei lor persoane, a discursurilor și a broșurilor, pronunțate, măzgălite, în goana de toate zilele spre celebritate și putere. Ei se vor strădui să-și uitate votul slugarnic și băiguiala mironosită din ziua faimoasei moțiuni. Ziaristii, însă, nu trebuie să-l uitate. Oamenii cari au votat pentru tăcerea presei, spre a se bucura de foloasele ei, trebuie să simtă consecințele acestei tăceri până la capăt.

Cenzura pe care ne-au reaplicat-o zilele trecute să se abată și asupra eforturilor lor disperate. Chemările și gesturile lor, orbecând la zidul pe care singuri l-au ridicat, să rămână fără răspuns. Atunci își vor înțelege, de-abia greșeala și obstacolul pe care și l-au pus singuri, în drumul lor suitor și întortocheat.

Se vede că ideile simple și elementare sunt de o puținătate dure-roasă, de vreme ce literatura de idei se dezvoltă și se complică așa de mult în Franța, iar imitatori dezbărați de originalitate, ca de o haină trimisă la etuvă, s-au ivit până și între noi. E un joc, al cărui mecanism se poate învăța ușor și a cărui deprindere se poate impune creierului după un exercițiu mai mult sau mai puțin prelungit... Asta depinde de calitatea substanței cerebrale, care la oamenii secolului nostru e destul de virgină ca să i se poată impune orișice. E o apucătură care tinde să se automatizeze, fără să sporească, însă, fondul intelectual omenesc cu reale și noi valori de sinteză.

În idee, mintea topește deplin observațiile sale prinse din cunoașterea lumii. Diamantul ia naștere din zgura lucrurilor, și a mileniilor, și este însăși esența lor. Ideea însă, se desface în elementele ei, cari au fost înțelesuri multiple, și ceea ce nu se mai poate face cu diamantul, ideea suportă prin disociere.

Când Rémy de Gourmont a divulgat sistemul, o mulțime de debili mintali și-au găsit o îndeletnicire dentistică din a scormoni ideea ca pe un smalț cariat. Ca rezultat, avem pagini, volume întregi, de prolixitate abstractă, asemenea infinitelor operații aritmetice, la cari se dedau, automatic și fără puțință de oprire, bolnavii din sanatoriu. Noul gen de literatură a corespuns, în sfârșit, unei noi psihastenii, foarte reală, foarte constatată, care stă într-un debit continuu și nestăvilat de ineptii îmbrăcate în forma aforistică a ideei.

Procedeul amintește felul de înmulțire a microbilor prin sciziparitate: dintr-o idee, două. Din două, patru. Și, în toate acestea, nici o realitate.

TILL EULENSPIEGEL

A luat cuvântul, în chestie de regulament, d-l Cuza, profesorul care face deliciul studențimii, al Camerei și al tribunelor, atunci când lumea vrea să se desfete și când se găsesc printre auditori persoane curioase de cazuri patologice amuzante. Micul om a cedat unui vechi obicei al său și a căutat să intercaleze în discuție câteva

fraze privitoare la vanitoasa lui persoană. la adorabilul său Eu, toate acestea cu acompaniamentul cunoscutului său defect de dicțiune: un pueril și viperin sâsâit. A intervenit președintele Camerei, conjurând pe incorigibilul *debater*¹ să amâie răfuiala de amor propriu pentru sfârșitul ședinței, clipă în care i se rezervă din izvorul de îngăduință al Parlamentului o jumătate de oră încheiată. Ce avea oare să explice d-l Cuza? Să fi găsit, după ani de căutare, argumentul care înlătură de pe craniu-i țâfnos coroana de rege al plagiatorilor, *Il re dei plagari*, cum i-a zis presa italiană? Intențiile domnului profesor au rămas pentru noi o taină. A renunțat la crâmpeii de vreme fâgăduit acestui nedescurcat problem și a trecut la chestiunea presei. De astă dată, mica lui făptură a încercat câteva reverențe *Presei*, pentru a face câteva tumbe și piruete și a-și arăta turul pantalonilor către tribuna în care stau *gazetarii*.

Era în rolul său de măscărici, în care reușește, combinat cu acela de savant, în care nu reușește, dacă vrea să rămână corect. A debitat câteva locuri comune și a comis prostia să laude presa de tiraj, tirajul fiind pentru d-sa o garanție de moralitate. Era foarte susceptibil și suferea mult la gândul că orice fel de gazetar poate coborî în culoarele Camerei să strângă mâinile sale de plagiator.

Parcă n-ar avea ziaristul altă treabă.

BRĂTIENII, CONCESIUNILE ȘI SONICITATEA

Se știe că nobila rasă a Brătienilor e cuprinsă periodic de un dezgust special față de tot ceea ce înseamnă concesiune, cointeresare, necinste, iar perioada despre care vorbim coincide întotdeauna cu vremurile de opoziție ale Partidului Liberal. Astfel, în numele celor mai înalte principii și mai prefăcute sentimente, Brătienii atacă, în ritmul unei frazeologiei răsuflăte, toate înjghebările capitaliste de exploatare a avutului public, cari se fac fără participarea lor exclusivă. Operații constituționale de politică și finanțe, prevăzute cu jurnalul Consiliului de Miniștri, cu votul Parlamentului și parafa regală, așa cum școala brătienistă a furnizat nenumărate trainice modele, se încearcă și astăzi de către actualul guvern. Avem de-a

¹ *Debater* (engl.) – persoană care ia parte la o dezbatere.

face cu palizi imitatori ai practicii brătieniste sau cu discipoli inspirați pe cale de a-și întrece meșterul? Alarma liberală ne dă de gândit. În orice caz, averescanii, prevăzuți cu aparatul parlamentar de trebuință, cu caracterele cari, pentru asemenea manopere, sunt inexorabile, au avut și norocul de a intra cu tăișul Codului Comercial în pădurea virgină a teritoriilor alipite. Și, atunci, Brătienii țipă. E singurul mijloc ce le-a rămas ca glasul celor nouă deputați din Parlament să se audă: zbieretul.

Dar sunt concesiuni și cointeresări pe cari Brătienii le trec sub tăcere: și anume acelea în cari sunt cointeressați și ei. *Viitorul* publică, fără nici un surplus de patriotică indignare, știrea că „Pirotehnia Nouă“, dimpreună cu terenul ce-i aparține, va fi concesionat vintilistei societăți „Sonica“, cu obligația *rien que ça*¹ de a construi o fabrică de arme și muniții căreia i se va mai da de zestre și mașinile furate din arsenalele Ungariei. Se va aplica aci principiul sonicității, monopolizat de către Ministerul de Război.

Regretăm, deci, pentru genialul inventator, inginerul Gogu Constantinescu, de a fi devenit salariatul și exploatatul unei societăți a cărei direcție comercială aparține Brătienilor.

Regretăm că o născocire așa de însemnată ca sonicitatea va servi la perpetuarea și înmulțirea durerilor omenești prin transformarea ei în unealtă de război. Regretăm că singurul și mizerabilul bine pe care l-a adus poporului se reduce la prilejuirea acestui denunț al fățarniciei câtorva bancheri și ciocoi români.

MARTIRAJUL

În discuția ziarelor și a deputaților s-a revenit cu comentarii și destăinuiri asupra unui martiraj oarecare. Vă gândiți, desigur, la suferința socialiștilor închiși la Jilava, la reumatismele pe cari le capătă, la tuberculoza care li se agravează.[...]* Sau, poate, gândul vi se duce la copiii și la nevestele cari le mor de foame acasă și pe ale căror gingii a înflorit, oribil, scorbutul, acest surâs al mizeriei.

Sunt și cete de copii orfani care veghează pe ruinele satelor pustii din zona războiului. Sunt și prizonieri care cutreieră Germania,

cerșind, și cătane ardelenesti rămase pe ghețurile Siberiei. Sunt și invalizi cari nu mai pot apăsa pe coarnele plugului, căci trupul lor atârnă de la subțiori pe câte două cârje de lemn. Și văduve, multe văduve, și sărăcie, și oftică, pelagră, sifilis, alcoolism, toate victimele și toate relele blagoslovite cari păstrează capitalismului belșugurile efemere ale acestei lumi și săracului împărăția cea primitoare a cerurilor. De acest martiraj ați crezut, desigur, că vorbesc ziaarele și urlă destăinuirile. Dar ați uitat: au fost martiri și la Odessa. Goniți de foame din eroica Moldovă, aleși ciocoimei române, căpțușiți cu cecuri și bancnote, s-au dus pe țărnel dulci al Odesei sau sub cerul galben al Crimeii, așteptând, în răcoarea salină a valurilor, să se risipească, undeva, departe, fumul războiului. A fost o dulce lună de miere cu Marte cel cumplit și, numai când steagul roșu goni pe acest bețivan de sânge din meleagurile pe cari le devastase, senatorii și deputații partidelor istorice din România cunoscără zilele fără caviar, fără șampanie și fără manicură. Acesta este tot martirajul ciocoimei noastre pe care guvernele se străduiră să o scape de pierzania muncii.

¹ Nimic mai mult (franc.).

* Context cenzurat.

ACTUALITATEA LUI HEINE

Nu e vorba de nemurirea iluzorie de care se îngrijesc gânditorii cu fruntea înclinată lângă lampă. Heine ar fi înmormântat, sub un surâș al buzelor sale ironice și moi, această vanitate. N-a crezut, poate, că gândul lui va suna, peste aproape un secol, în cuvinte ce sunt azi adevăruri revoluționare și care părea[u] pe atunci utopii. Se bizuia, desigur, pentru această pomenire fără de viață și în care constă toată gloria postumă râvnită, mai mult pe grația tristă și cruntă a poemelor sale. Era o ciudată vioară scrisul lui Heine, în care melancolia notei prime se înfășura pe un tril neliniștitor și capricios. Era o înaltă și palidă doamnă prelung îndoliată și care își frângea degetele boierești ca să se silească la un răs spiritual. Era, poate, Dona Maria moartă, a cărei amintire îi turbură cu un regret paginile cele mai frumoase, așa cum o piatră de mormânt păraginit desăvârșește strălucirea unei grădini. Să uităm aceste imagini ce răsfrâng eleganța și doliul lor pe sufletul nostru.

Vechiul militarism prusac l-ar fi suportat, și atunci și azi, dacă poetul n-ar fi scris și rescris rânduri ca acestea, de cel mai autentic pamfletarism contemporan: „E același popor de paiețe pedante, e mereu același unghi drept la fiecă mișcare, iar pe mutră aceeași suficiență înghețată și stereotipă. Ei se plimbă ca întotdeauna, țepeni și drepti ca un I; ai zice că au înghițit bastonul de caporal cu care erau cotonogiți altădată.“ În războiul de presă dus patru ani contra Germaniei, aceste fraze au reapărut adesea, în multe limbi, dar cu mult mai nerușinat turnate. Prusia, azi, e bătută și Kaiserul care a ordonat scoaterea bustului lui Heine din Achleion e fugar.

Suntem în faza socialistă și umanitară. Transcriem pentru orice ziar de polemică și reformă cuvintele din *Reisebilder*: „Nu mai suntem națiuni în Europa. Există numai partide. Și e de mirare cât de repede se recunosc între ele, în ciuda deosebirii de culori, și se înțeleg imediat, cu toată varietatea limbilor.“ Menirea egalitară a

vremurilor și a revoluției e astfel exprimată: „Francezii, poporul social și democrat prin excelență, au fost cei mai jigniți de inegalitate; au căutat să dobândească egalitatea cu asalt, tăind acele capete cari cereau să fie mai sus ca celelalte... și revoluția fu semnalul războiului de liberare al umanității“. Deci nu-l înspăimântă excesele unei revoluții. Cel mult, dacă-i inspiră în treacăt, pe câmpul de la Marengo, întrebări: „Vai! Fiecare palmă de pământ, câștigat de omenire, costă șuvoaie de sânge. Și nu e oare un prea mare preț? Viața unui ins nu face cât a unei rase întregi? Căci fiecare om izolat e o lume și fiecare mormânt acoperă o istorie universală... Tăcere! astfel ar vorbi morții căzuți pe locul acesta și noi, cei vii, trebuie să luptăm înainte în războiul sfânt de liberare al omenirii...“

„Sunt multe accente de elocință și bărbăție în vocea romantică și pasională a lui Heine. Din loc în loc, astăzi, cu intonații sublime, dar atât de împrumutate, chemarea lui se repetă deasupra măcelului...“ O glorie istorică face să alerge nume de epigoni în toate părțile continentului, uzurpând ceea ce se datorește precursorilor. Nerecunoștință! Uitare? Nu. Dar epigonii au prins momentul practic al activității și al realizării.

FEUDALIZARE

Plutocrația noastră a găsit mijlocul să se diferențieze de proffitorii și de bogătașii proaspeți ai timpului. Vechile castele maghiare din Ardeal trec, unul după altul, în posesiunea cumpărătorilor din Regat. Iar aci, între palatele cunoscute, și cele de construcție mai recentă, se deschid, sub lovitura viguroasă dată cu pumnul aurit al năvălitorului zilei: îmbogățitul de război... Rămânem, deci, în îngâmfata lui vecinătate, orbiți de fastul lui prostesc, desfățați de imitațiile lui stângace, de viciile voite și de sintaxa-i inadapată. Ceilalți trec munții purtând blazonul neruginit, în atmosfera umedă a zidurilor medievale, unde mucegaiul va innobila, în sfârșit, definitiv, literile fanariote, vechi de un secol, cel mult. E, poate, un dispreț în mișcarea celor ce urcă stâncile Carpaților, sub ochiul ironic al magnatului autentic. E disprețul ciocoiului de-acuma vechi, față de ciocoiul nou de la 1916, și e un dispreț nedrept. Căci nobilimea, adică plutocrația, a fost totdeauna stratificată. Și, rând pe rând, cei ce

s-au perindat pe terenul unde se vânează blazoanele au fost parveniții disprețuiți și îmbogățiții satirizați. Și, fiecărei serii de noi cuceritori, timpul le-a dăruit vechime, deci aristocrație, deci dreptul de a zâmbi de sus și a înălța din umeri la apariția neîndemănatecă și pripită a noului sos.

Comparați pe fealdii francezi cu nobilimea napoleoniană, iar pe aceasta cu plutocrația republicei burgheze, atât de sus pusă, la răndu-i, față de pahonții și furnizorii războiului european. Dantelă, pinten, frac vechi și frac nou. Dar toate garderobele se uzează, fatal. Și la noi, la fel: ciocoimea de la 1800, de la 1848, de la 1877 ce-dează locurile din față, în parterul fericiților.

Dar aci mai e vorba, poate, și de o continuare inconștientă a tradiției românești, care arată, de-a pururi, pe domnii și pe boierii Principatelor preocupați să-și găsească temelie sigură peste munți, în Făgăraș, în Almaș, în Feldioara. E un vechi și oligarhic instinct, care caută adăpostul sigur al stâncilor pentru comorile smulse șesului. E locul de elită și de siguranță, muntele, care ispitește pe individul puternic, și e fortăreața solidă, Ardealul, care cheamă și se oferă popoarelor bogate: românii.

COMIS-VOIAJOR

Stăpâneam, singur, un întreg compartiment de tren și mă închipuiam deservit de o forță măreață, care pulsa, metalic, pe șine. Călătoria e o îmbrățișare monstruoasă și fugitivă ce sparge zărilor, printre stâlpii îngroziți ai telegrafului, cari se aruncă la pământ, asemeni supușilor vreunei majestăți orientale. Peisajul... Ușa compartimentului, însă, alunecă de perete... și, în mijlocul reveriei mele spulberate, apărură domnul care salută, dar nu-și cere voie, care, cu gestul sigur și cumișit al obiceiului, și-așează valiza și mantaua, servieta și bastonul la locul hărăzit de geniul tapițerului de vagoane... Domnul care-ți aruncă o privire glacială și deprinsă, de cunoscător, domnul, în fine, pe care-l știi că n-are să mă plictisească fiindcă e comis-voiajor și cititor de mutre și suflete. El ghicește în fiecare firea și meseria, destinația și dispoziția. El a înțeles dintr-o aruncătură de ochi că mi-e somn, că sunt mizantrop, sau că n-am chef de vorbă. Îl iubesc și îl admir pentru asta, și îi voi face elogiul la prima etapă, pentru cea mai răspândită gazetă.

N-am să încep, cum ar face d. Creangă, să spun că e un factor economic și financiar de primul ordin, în aceste vremuri de refacere industrială. Nici că este cel mai eroic contimporan, care-și riscă viața pe aventuroasele căi de fier ale dezorganizatelor transporturi. Dar e divers și docil ca un dicționar, care e mut cât nu-l deschizi și vorbăreț și atotștiutor când îl răsfoiești. O, incomparabilul tovarăș de drum, scumpul meu comis-voiajor, exemplar degenerescent dar rafinat al civilizației aburului și electricității, care a făcut un domn cu servieta și blană dintr-un negustor ambulant, dar și un biet salariat, dintr-un om liber...

Urgisit de toată ginta orășenească, tu ești, totuși, enciclopedicul și martorul ocular de pretutindeni. Și-mi spui, pentru fiecare oraș, care-i hotelul ce găzduiește mai curat, și vinul său unde se ascunde, și unde sunt femeile cari primesc zâmbind. Cunoști și durata stațiilor în toate gările și-mi spui unde e apa mai limpede și restaurantul care te grăbește mai puțin. Și ai prieteni, ca Dumnezeu, peste tot, și îi întrebi numai de ce le pasă și știi să vorbești tuturor, ca ilustrul Sandossart, și te asemeni, civilizatele, truverilor rătăcitori, căci iubitele tale îți constelează, de-a lungul și de-a latul, cerul larg sub care te risipești călătorind. Dar, în loc de talismane, porți cu tine mostre și probe de mărfuri. Și viața ta e o perpetuă reîntoarcere, pe când amorul lor era elegantă uitare.

PAGINA ISPITELOR

Cunosc un sărac, care nu verifică, deși e tânăr, și nu visează pe urma siluetelor subțiri ce împodobesc cetatea și veacul, cu toate că e atât de sărac. Idealul roșu l-a obosit și nu știi chiar dacă-l ispitise vreodată. Întreaga lui reverie, în orele de răgaz, lângă lampă, lângă foc – când avea foc, când avea lampă –, sau sub fructul electric al unui candelabru de cafea, plutea peste *ultima pagină, de anunțuri, a vreunui ziar străin*.

Acolo, în coloanele mărunte și înghemuite, imposibila fericire se oferea tângelii sale visătoare, în forma unor îmbieri negustorești, cu înlesniri de plată ce i se păreau accesibile până și lui. În patratul din mijlocul paginei, imaginea unui sanator din Lugano, pe un țărm de lac, îl atrăgea cu privirea nenumăratelor ferestre. Șirurile tipărite

alăturat vorbesc de liniștea senină a ținutului și a localului, și de o viață ușoară ca în raiul pe care cărțile vechi l-au făgăduit săracilor. O, cum suspina ființa lui după acele zăceri de bolnav, care nu e decât obosit, în acea stație dintre moarte și viață, unde te simți, treptat, reînviind. Sunt zeci de asemenea mici anunțuri cu promisiunea lor de repaos dulce și de întremare muzical de lină sub vibrația soarelui sonor.

Sunt zeci de ispите, pomeni de pajiști cu lumină, iedera și coperiș de ardezie, toate cifrate la un preț ce pare modest, ca o floare de câmp, poetului care citește prospectul străin pe coala destinată reclamei. Iată, ieftin ca un dar, atrăgător ca norocul însuși, un mic castel „de vânzare”: vechi, însă modernizat; cu un „domeniu” și un parc secular cufundat în umbra-i dintre ziduri și un eleșteu adânc, în care câte o rază strecurată se încrucișează cu lama de aur a unui pește. Satul ingenunche în valea de la câteva sute de metri. Ce așteaptă? Și cine e nesăbuitul care-și scoate la mezar privilegiul existenței, leagănul de aur al ursitei, ca pe o capcană ruginită, și i-o oferă astfel lui, cerșetorul milostivirilor minunate, înscrise pe aripa ziarului? Vile, conacuri și pavilioane, cu lacuri reci, torente sau țârmuri de mare, prin toate pribegeste, plâsmuindu-și existențe fugare, prietenul meu, în mâini cu marile foi peste cari fuge timpul cel adevărat, învins de năzuințe și himere. Ispite prețuite ca ispитеle, de către negustorii necunoscuți peste cari cel ce nesocotește realitatea, de altfel nimănui sesizabilă, trece cu avântul visului dintr-un vis.

CRONICĂ DE MARTIE

Primăvară cu lumini ca pucioasa și vânturi ude. În amurg, ferestrele caselor au început să ardă și copitele cailor să tropote în liniștea pogorâtă. Pe câmp au ieșit copoii, obișnuiți în cromolitografii.

Am avut presimțirea primăverii, odată, într-o seară, în cartierul evreiesc ieșit în stradă, de Purim. În umbre medievale se mișcau ca niște lampioane măștile de culori. Ulițele, cariate ca un maxilar scheletic de vită, apoi, pe după colțuri de zid fărâmițat, se amestecau râsete și vorbe cu parfumul de noroi proaspăt și de flori, încă foarte departe.

Desigur, primăvara a potopit Bucureștiul, căci pe trotore văd tabăra meselor de cafea. Chelnerii lenevesc, răzimați, și le atârnă între degete șervetul, ca un vânat. Pe câțiva copaci s-au ivit mugurii, ca lăcustele.

– Case din mahala, pavoazați-vă până în amiază ferestrele cu plâpâmi roșii, cu perne învalte. Scoateți la soare glastrele de ardezie cu mușcate, cu garoafe, cu mixandre fragede ca gingiile. În curte, pe frânghii, rufe albe, umede, împiedică mersul în orice direcție și, printre ele, nările, plămâni, se veselesc. Clopotele de dimineață vor falfăi, sonore, deasupra.

...Amiaza. Într-o curte din centru: praf din covoarele scutate. Servitoarele s-au legat la cap, coatele sunt goale, și goale gleznele în papuci. O ladă de gunoi, mănoasă, a început să fumege. Câinele se arată glorios și muncitor peste grămada pestriță. Privește din când în când, pe de lături, timid și ostil.

UN BARBĂ-ALBASTRĂ

Crima vameșului din Basarabia mă înfioară. Au povestit-o zia-rele și o repet aci pentru a-i resimți oroarea și setea de justiție, adică de răzbunare, pe care o iscă: o rusoaică, o fecioară vestit de frumoasă, trecu apa despărțitoare, în Basarabia, pentru a se adăposti de îndrăznelile bărbaților din țara natală. Un funcționar român o primi și o violă, consecvent virilității sale, nu mai puțin impresionabilă decât a vecinilor de altă culoare socială. După aceea, temându-se de pâra fetei, o ucide și-i sapă mormântul în apropierea pragului pe care trecerea ei îl împodobise o clipă.

Atât se spune, atât se crede. Ar fi ciudat, însă, ca o întâmplare destul de complexă să aibă un așa de simplu tâlc. Bizară, mai întâi, superba defunctă, ai cărei nuri au fost remarcați și hărțuiți abia după trei ani de ordine instabilă în Rusia. Faptul că bolșevicilor li s-au trezit ochii și poftele pentru aventuri galante (în violenta Rusie toate acțiunile sunt violente) nu constituie deloc un motiv de adăogit celor ce prohodesc sovietele zilnic. Fecioara, neștiutoare de pasiuni politice, se afla în imposibilitate de a clarifica instinctele pe cari le asmuța asupra-i, vehemente, cu o atât de fermecătoare inconștiență, în albi și roșii. Nu înțeleg cum de i-a dat prin minte că burgezii de

peste Nistru, opuși bolșevicilor ardenti, vor respecta nuditatea ei de gazelă. Facem obiecțiunile acestea numai după ce am admis cazul patologic al unei fete așa de rebele, mai ales într-o țară unde se poate avea orice pe un codru de pâine.

Și acum funcționarul.

Acceptați oare, cu una cu două, miracolul unui funcționar român care-și ucide amanta, siluită sau nu? (alt mister și acesta). Rar și frumos caz de pasiune la o speță care se îndeletnicește doar cu mita, cu falsurile, abuzurile și delapidările. Subiectul e demn de pana lui Stendhal și a lui Mérimée. Subsemnatul și l-a notat pentru o nuelă... Absurditatea, însă, se întrece pe sine cu explicația că teama de un denunț l-a făcut pe slujbaş să prefere, scandalului, crima. Slujbaşul ar fi știut că o femeie, și mai ales o fată, preferă, ea cea dintâi, scandalului, tăcerea. Pe urmă, teama asta de anchetă și pedeapsă la un funcționar din Basarabia, adică dintr-o provincie căreia i se aplică atât de cotidian metafora că e o vastă victimă jefuită și violată de ocupanți, desfide orice logică. Fata, care era o martiră mai puțin geografică decât alipita, în sfârșit, provincie, ar fi avut, desigur, mai puțini șorți să se facă ascultată de către autorități și tribunale. Și ce dovezi, rogu-vă, să exhibe?

Nici hoț de tot, nici criminal de rând, deci... Atunci? Un artist, desigur, adorator al formelor pângărite și obosite de ele și care, totuși, nu se poate resemna să renunțe și să le ghicească, pe curând, sub dezmierdări străine. Un Barbă-Albastră (căci astfel era sufletul lui Barbă-Albastră) ivit pe malul înalt al Nistrului, spre marea confuzie a poliției și a croniceii noastre criminale. Furnizăm o explicație în plus, tot așa de verosimilă ca celelalte. Un singur punct de înțelegere, bineînțeles: criminalul trebuie pedepsit, fie și în Basarabia.

PENTRU EGALITATEA ÎN CRITICĂ...

Minciuna literară a Ardealului a trecut, în scurta noastră istorie, și în apucăturile de a gândi ale criticului. Sunt câteva zeci de ani de când au coborât din munți, cu torțele în mâini, dascălii ardeleni, sporind lumina prea unicoloră adusă nouă de fanarioți. Și ne amintim de basmele vechi în cari se vorbește, alegoric – căci tuturor basmelor li se dă, târziu, o interpretare alegorică –, ne amintim:

omul se urcă din besne în vârful celui mai nalt copac și privește în jur. Departe tremură o licărire. Să fie ochii jivinelor nopții? Omul coboară și merge către vâlvătaia care poate să fie o comoară, ferită de vijeliile ce băntuie aci. Așijderea, dascălii ardeleni s-au refugiat în țara românească, găsind, însă, în clasa ei conducătoare, o cultură și un rafinament care n-ar fi avut cu nimic să se împrumute de la biata lor instrucțiune primară. Ei au contribuit, firește, la naționalizarea unei culturi care la generațiile în declin era încă grecească și se mărginea de-acum la epitafuri. Dar bonjuriștii bătuseră alte căi și începutul se făcuse. Ajutorul dascălesc e o exagerare legată de sentimentul național. Exagerarea a sucombat în ridiculul diverselor curente lingvistice transcarpatine. A servit, însă, prin reacțiune, la ascuțirea spiritului satiric în Regat. Iată-ne, deci, la o apreciabilă distanță de dogma „luminei venite din Ardeal“, și care nu mai e nici de necesitate școlăricească.

A rămas încă vie superstiția talentelor ce trebuie neapărat găsite în ținuturile românești din fosta monarhie. În articolele sale, în care criticul constată veșnic și pretutindeni secetă literară, cel de la noi ia întotdeauna o identică atitudine, pândind pe cerul ardelenesc fulgerul și norul vestitor de ploaie. Și e suficientă cea mai spălăcită abureală, cel mai anemic zig-zag în azurul unificat, pentru ca universitarul să-și plece chelia în pulberea uscată și să strige: „furtună!“, „belșug!“ E ceva din obstinația dipsomanului din ospicii care linge sticla ferestrelor, să-și potolească incurabila sete. Să ne înțelegem: *dincolo*, și oriunde aiurea, se pot ivi și s-au ivit talente. Dar *dincolo* nu e neapărat o pepinieră de talente. Această metaforă a fost favorizată întâi de împrejurări istorice. Apoi, de către determinismul didactic de care criticul român nu s-a dezbărat și, în urmă, de către atitudinea politico-sentimentală a intelectualului nostru.

De câte ori peste munți a răsunat fluierul rustic, l-am întâmpinat cu orchestra critică acompaniatoare, și tobele și tromboanele au căutat să amplifice micul sunet, până l-au înăbușit. Sunt, astfel, cincisprezece ani de când d. Goga suportă cu bunăvoință titlul de mare poet, deși nici un iubitor de versuri nu-l recitește. E tot atât de când alt tânăr își seamănă pretutindeni o proză poetică, fângăduind prin sine, în numele Ardealului, realizări supranaturale de artă: „eu Filip Schela, fruct miraculos pe arborele poeziei, voi picura glucoza pânguirii mele pe buzele voastre arse, românește“.

Și sunt mai bine de zece ani de când acest fiu agrest al Someșului a disprețuit boierește să ne împartă ceva mai mult decât

făgăduieli. E vorba, poate, de un nou gen literar. Dar alți ai săi frați de regiune, de curând autorizați printre noi, s-au bucurat de intense ecouri de operetă, în cari ziarele formau penajul, condeiele figurau lăncile și criticii, regii exotici:

*Rois sauvages parmi de plumes et de piques*¹

li s-a încredințat misiunea pașnică de a birui lira lui Apollo. Dar cimpoiul Radameșilor naționali n-a izbutit să ne emoționeze și iată-ne, acum, în plină unire, la trecători, pe noi cari ne găsim lângă Adrian Maniu și Arghezi, așteptând noul export de inspirație... E o perseverență în greșeli și în poză. E o confuzie între instrucțiune și cultură, între civilizație și rafinament. Și între grefa dificilă a sufletului germanic și altoiul natural al spiritului francez. De aceea, oamenii politici și scriitorii Bucureștiului sunt atât de incomparabili esteticește celor de peste însângerate stânci...

NOTE DESPRE STRINDBERG

Două teatre din București vor reprezenta pe Strindberg, încă în cursul acestei stagiuni. Compania „Excelsior“ reia *Tatăl*, o dată cu întoarcerea în țară a d-nei Almăjan-Buzescu, sculpturala interpretă a megerei din piesă. Simultan, Teatrul Național ne oferă premiera *Domnișoarei Iulia*, a cărei realizare și-a asumat-o o debutantă talentată și temerară: d-ra Dida Solomon. Astfel, publicul nostru va cunoaște pe cel mai celebru scriitor al Suediei, după teatrul său, care nu e, de bună-seamă, superior prozei sale, dar în care personalitatea lui chinuită, gânditoare și pătimașă se oglindește cu precizie și relief. E o compensare care se împacă bine cu vederile autorului. N-a scris el oare teatru pentru publicul care nu citește? În manifestul-prefață al *Domnișoarei Iulia*, unde se preconizează multe din reformele și ameliorările tehnice înfăptuite în Franța de Antoine, teatrul e numit o biblie a săracilor (cu duhul) și, cu toată grija atât de artistă ce o poartă el desăvârșirii prin decor și lumină a iluziunii scenice, tonul său nu îngăduie îndoială asupra concepției că se ocupă de un gen literar inferior, bun pentru atenția femeilor, copiilor și a prostimii.

¹ Regii exotici (sălbatic) printre pene și lăncii (franc.).

Dacă vă jignește ceva în concepția asta, gândiți-vă că se poate aplica și Apostolului. E același lucru.

Balzac, constrâns să scrie teatru, numea necesitatea în care se găsea „o nenorocire“. E punctul de plecare al unei mai largi discuții, cu alt prilej.

„Femei, copii și prostime“. Iată temelia ideologică a operei lui Strindberg. Clădirea asta are coloane grațioase, ferestre colorate și arabescuri fine. Material pentru descrieri și studii minuțioase. Femeia e o ființă intermediară între adolescent și bărbat, spune un erou din romanul *În largul mării*, cartea sa cea mai mare, cartea secolului nietzscheian. De la convingerea asta, Strindberg trece la dispreț și la ură. Revolta femeii în contra superiorității bărbatului e pricina eternului conflict lumesc și tema teatrului lui Strindberg. Dar, printr-un fel de contradicție necesară, eroii bărbătești din piesele lui Strindberg, și mai ales cel din *Tatăl*, sunt ființe slabe de suflet, senzuale și șovăielnice, robite de o femeie lucidă și voluntară. Furia sa apocaliptică reușește să ne târască până la capătul demonstrației sale. Suntem animați la fel, dar nu convinși. E o concepție aproape entomologică! Astfel de femei nu se găsesc decât în rândul insectelor, alături de teribilul gândac „călugărița“ care-și mănâncă soțul după iubire. De aceea credem că *Domnișoara Iulia* e cea mai reușită piesă a lui Strindberg. Nu pentru tehnica ei superioară. Aici, însă, pentru prima și singura oară, eroina, o isterică naivă și cu tresăriri de voință în făptura-i dezarmată, e prezentată în adevăratul aspect de victimă. Pricini atavice, considerațiuni de sex și educație, și un concurs de împrejurări fatale, o prăbușesc, vlăstar nobil, în brațele lacheului. Conflictul nu se mărginește la războiul sexelor, ci se complică aci cu problemul social al claselor cari cad în fața invaziei plebeiene producătoare de indivizi nearistocratici, adică puternici. Publicul nu mai simpatizează cu bărbatul, ci cu femeia. E paradoxal, fără ca Strindberg să se renege. Direcția Teatrului Național a făcut cu această piesă cea mai iscusită alegere. Programul tânărului director începe să înlocuiască pe cel vechi.

De-a lungul operei lui Strindberg străbate Nietzsche. Străbate mai mult pornirea și temperamentul lui Nietzsche decât cugetarea lui cristalizată. Ar trebui să ni se arate momentul trecerei lui Strindberg de la democratismul primilor ani la individualismul feroce al maturității: „sentimentele: idei mașinale, josnice, nesigure, cari vor deveni inutile...“ și pricina acestei treceri. Ni s-ar răspunde: evoluție. Am zice: maladie. Strindberg slăbea. Altruismul e propriu puternicilor.

Strindberg a murit de o boală care explică multe. Dar nu sunt aici decât însemnări sumare.

„DOMNIȘOARA IULIA“ DE AUGUST STRINDBERG

Dramă într-un act (premiera de marți, 19 aprilie de la Teatrul Național), trad. de Eug. Filitti.

Necunoscut la noi, suedezul August Strindberg stârnește, după zece ani de la moarte, aproape aceleași dispute pasionate și violente ca pe vremea când naturalismul și-a făcut loc în literatură și s-a încercat, cu un zgomot care amintea de primele lupte ale romanticilor, aducerea lui în teatru. Strindberg a fost și este, în țara lui și pretutindeni, un autor discutat: supremă dovadă de probitate și vitejie sufletească, atunci când nu avem de a face cu ostentațiunile unui farsor avid de popularitate și parale, ci cu precursorii bizari ai unui viitor de gândire nouă și vehementă, care buimăcește și zguduie inerția obișnuită a contemporanilor. Strindberg a fost socotit cu o astfel de menire imperativă și a pășit în linia ei dureroasă, de-a lungul unei vieți mizerabile, printre hohotele și vociferările norodului literar, sprijinit de rarile aplauze ale unei elite. Niciodată acest cunoscător al tainelor de a face o carte sau o piesă pe gustul mulțimii n-a făcut vreuna din acele concesii cari pogoară arta și terfelesc cugetarea, pentru a obține frivola notorietate oficială și onorurile mondenității. Firește, deci, a fost răpus, în războiul cu mizeria inerentă atitudinii sale, și împins într-un ospiciu, ca și cum mintea lui fusese mistuită și dezertată¹ de ideile înflăcărâte cari de atunci cutreieră lumea.

Strindberg a tradus în proză și în teatru filosofia aristocratică a lui Nietzsche. Soarta lor se întâlnește și se aseamănă, zguduitor. Viața postumă a operelor fiecăruia se îndrumă spre consacrarea care pornește de la cei puțini către cei aleși.

În opera lui Strindberg femeia e prigonită cu o furie apocaliptică. O reprezintă, totdeauna, în situații de un înspăimântător dramatism, ca o stingătoare a geniului viril, ca un suflu rece și vrăjmășesc în existența bărbatului. Dar în această operă, domnișoara Iulia ocupă o situație specială. Este singurul personaj feminin, teatralicește simpatic, în

Strindberg. Subiectul ar fi un fapt divers: în noaptea de Sf. Ion, domnișoara Iulia, unicul copil al unui conte văduv, rămâne singură în castel și onorează cu prezența sa danțul slugilor.

Istorică și naivă, și educată conform principiilor feministe ale unei mame, femeie degenerată și de rând care îi dăduse o creștere bărbătească, și în același timp, continuatoarea vechilor generații de conți, domnișoara Iulia „n-are personalitate proprie“.

Și într-o convorbire prețioasă, dar de o logică implacabilă, cu „domnul Jean“, lacheul contelui, domnișoara Iulia este fatal atrasă și siluită de acest reprezentant puternic al plebei ambițioase, care se ridică. Îndoit conflict sufletesc și social în care se paralizează antagonismul sevelor și lupta de clasă. Căci domnișoara Iulia, jucăria inocentă a atavismului, reprezentanta unei rase în declin, cade sub stăpânirea hipnotică a lacheului, care o trimite să-și taie gâtul, în grajd, cu un brici. Zguduitoare acțiune, motivată cu o vigoare argumentală nemaiîntâlnită, sprijinită pe o caracterizare și pe un schelet tehnic, de oțel.

S-a dat astfel prilejul d-rei Dida Solomon să ne facă, în acest debut eroic, revelația talentului său mare. Mai bine de un ceas, publicul subjugat și chinuit a urmărit trecerile uimitoare de la exuberanța copilărească la flirtul senzual, de aci la umilire, apoi la resemnare tragică, urmată de un delir și o explozie de fulgurantă revoltă, până la prăbușirea, la ruina și împrăștierea ultimei rămășițe de instinct conservator, de la sfârșit. D-ra Dida Solomon a dovedit toate însușirile de mască, de fizic și de voce pentru a deveni o epocală artistă. Atmosfera de emoție morbidă ce plutea în sală se datorește felului superior în care și-a pătruns rolul asumat. D. Ciprian a făcut o creație definitivă. Egoismul valetului, brutal, viclean, cinic și laș, dar miluit cu ambiția, am zice, organică de a se păstra și parveni, numai prin interpretarea artistului Ciprian se poate înțelege.

Până în ziua când vor apărea aceste rânduri nu se va fi rezolvit încă problemul dacă Strindberg și-a cucerit, la noi, un public.

NOAPTE ÎN BUCUREȘTI

Pe asfaltul spălat, ploaia se scutură din arborii municipali. Un fior îi străbate și se pierde, cu freamăt, prin depărtarea dințată de razele felinarelor. Bulevardul nu cunoaște, astă-noapte, alte stele. Sunt cele mai largi și mai frumoase. Vântul bănuie, ele tremură.

¹ Probabil de la franc. *désert* – pustiu, gol.

Toate gândurile friguroase, trecătorule, au șovăit. Încotro te soarbe destinul, de-a lungul trotuarului păzit de sulii străjuind tragedia parcului? Te depărtezi de trecutul unde rămâne surâsul, silueta, șoapta cari umpluse o clipă cu mireasma lor. În față, viitorul orb, și cazărmile din fund, tăcute, de lângă care se rupe sentinela, umbră din umbră, de teama somnului. Undeva, paralel, zace, sub inele de piatră, râul mort. Și femeile nopții trec pe sub clădiri, la răstimpuri, învelite până la ochi, și ochii lor cer. Zdrobită, ploaia se adaogă, în plâns de burlane, metalic, nostalgic, același, și în clipotit de pași. Trecătorule, te gândești la patul de aproape, la picioarele lor reci. Dar prin sfâșierea norului se toarnă luna stranie și prin urzeala gândului surăde chipul de adineaori. Astfel cum, în peisajul acesta bucureștean, ți-a strălucit globul uitat aprins într-o grădină și cum pe fereastra mare a cafenelei pustii și închise inundă strada lămpile cu lumina subțiată pe fir. Înainte, deci, suflet singur, poveste veche și reconstruită. Amănunte: paznicul suflă într-un fluier, un orologiu sună două bătăi, ca două monede, pentru vameșul ceasului. Și auzi, undeva, un tren, pulsant, plecând, plecând...

PRECURSORII*

În cimitirul nostru literar, printre cruci anonime ori mausoleuri ostentative, spiritul critic rătăcește ca o umbră, inutilă mai mult. De la Văcărescu, poet testamentar, și până la ultimul anunț mortuar apărut sub forma de poem, cu pretenții, prin artă, de eternitate, literatura noastră prezintă același aspect trădător, de efortare imitativă, de pastiş stăruitor după intelectualismul apusean. Optzeci de ani de încercări și dibuiri românești n-au izbutit să dea omenirii contribuția de cugetare a geniului nostru ce caută încă, în resursele memoriei verbale, materialul în care să se exprime. Am fost și suntem un lung șir de precursori pe cari manualele școlare, deservind nevoile patriotice ale prezentului, le-au smuls uitării și descompunerii, ca să mărturisim cu mumia noastră un trecut și un fond istoric de cultură. Astfel am ajuns să învățăm despre clasicii noștri la a căror tradiție criticii creduli ne recheamă adesea cu seriozitate. Astfel se vorbește de o mișcare romantică, țărănească și, fără ironii, până și de un

simbolism indigen, menit deopotrivă să treacă, dimpreună cu noi, scribi ai momentului, la patrimoniul clasic al națiunii. Suntem urșiți veșniciei și îndumnezeirii literare. Suntem mari, suntem admirabili, fiindcă numai așa vom corespunde necesității de a crede în noi, și care înfrânge orice protestări ale gustului.

Am încercat, rând pe rând, jargonul greco-turc al zaverei și l-am trecut, dimpreună cu Conachi și alții, în antologia neamului. Fără a-l părăsi nici până azi, căci pana bătrână a unor strigoi puriști îl perlează pe la gazete, altoirăm totul pe limbistica bonjuriștilor întorși la vetre, și am însemnat și această perioadă în cartea de aur a cugetării neamului, prin Bolintineanu, marele poet. În litere luminoase fu fixat momentul italianismelor cu Depărățeanu. Atunci se ivi strălucitorul Alecsandri, mentalitate clasică și verbofluență, adaptor și localizator neobosit, de ale cărui invențiuni în ale formei și ale ideii ne entuziasmăm în toate prilejurile oficiale. Latinismul și el își desfășoară stindardul peste capetele chele ale câtorva dascăli tâmpiți de pedagogie ardelenescă. Doi-trei izolați aduseră în literatură dialectele provinciei lor până când câțiva oameni gravi proclamară doctrina poporanistă, sistematizând solemn subiectele și mediul pe care o minte ar trebui să le cerceteze și limba în care e neapărat necesar să se exprime. Simbolismul cu al său esperanto a înlăturat cu zgomot această marfă răsăriteană. Și rămânem, azi, cu amintirea unor îndelungi lupte provocate de felurite curente literare, în fața unui public restrâns, indiferent și fără pasiune pentru nimic.

S-a stabilit, neapărat, și printre noi o ierarhie care nu greșește întotdeauna, cum n-a greșit când a scos pe Eminescu, nufăr cu mult deasupra bălții comune. Dar nu există o singură carte pe care să o dăruim, ca pe un adaos propriu, marei biblioteci a lumii. Pentru că din efortările noastre obscure nu s-a creat încă nici materialul verbal care să servească definitivelor cristalizări așteptate. Pentru că nu ne-am descoperit încă un suflet și suntem, din punctul acesta de vedere, tot atât de sterili și inferiori bunilor noștri stăpâni de acum câteva decenii, turcii.

Anul literar, deci, se va încheia peste același gen de maculatură amintitoare a obiceiului părintesc de a duce pastişa și localizarea până la plagiat, dar cu mai puțină candoare. Epigoni, cum ne-a numit, într-un acces de scârbă nedreaptă, Eminescu, de al cărui entuziasm pentru predecesorii slăviți ne îndoim foarte, continuăm azi seria lungă a precursorilor. Așteptăm pe inspiratul de mâine, care să iasă din limitarea balcanică de până acum și să producă în planul

* Articolul va fi republicat sub titlul *Premergătorii* (vezi nota de la p. 462).

unic al literaturii universale. Dar cum vom ajunge oare acolo, când n-avem o cultură proprie capabilă să completeze pe un om care n-ar ști decât românește? Posibilitatea pe care un rus, un german, un francez, un spaniol o are de a se instrui numai în limba lui, cu datele geniului rasei lui, nouă ne lipsește. E un nivel la care trebuie să ne ridicăm colectiv și care de-abia constituie un punct de plecare pentru îndrăzneții porniți să exploreze și să ne aducă, din haos, literatura românească.

Până atunci vom stăruî în ierarhizările și selecțiunile noastre zadarnice și fiecare dintre noi are șanse multe să fie consemnat în manualul școlar al lui Dragomirescu, întru nemurire.

PATRIOTISM*

Ernest Renan: „Pages françaises“

E în obiceiul unei categorii de intelectuali îngârdați de a căuta în opera scriitorilor novatori, adică revoluționari, partea care îi leagă de ideea comună și oficială a epocii. Profesorii și gazetarii, direct sau indirect aserviți statului, se îndeluncesc, astfel, cu descoperirea naționalismului și a tradiției chiar în acei gânditori cari s-au depărtat de accepciunea interesată a acestor cuvinte, mai mult.

Telegramele despre moartea anarhicului Mirbeau, anunțau și un testament cu limbă de moarte, un îndemn de iubire de țară, pronunțat cu acea căință a ultimului ceas, pentru generațiile ascultătoare.

A fost cea mai vertiginoasă luare în primire de către tradiționaliști și conservatori, a unui înaintaș prin cugetare și atlet de idei.

Remy de Gourmont, arătare bizară și doctă de artist și om de știință, de cugetare conservatoare și, totuși, paradoxală și dizolvantă, a suferit aceeași soartă curând după moartea lui. Volumul *Pendant l'Orage* (1914) trebuia să demonstre un fel de renegare a blestemelor elegante cari l-au făcut să-și piardă postul de la Biblioteca Națională, în tinerețe. Iar Jean Jaurès fu cu egală promptitudine revendicat de patrioții cari își culeseră lesne argumentele în cartea și în discursurile tribunului. Nu fac nici o apropiere de amănunt între aceste trei figuri franceze. Răstălmăciri și devieri, ca cele încercate

* Articolul va fi republicat în 1924, cu unele modificări, sub titlul *Naționalism, rasă, tradiție...* (vezi nota de la p. 464).

în tendința unor suflete, se pot construi și impune ușor. Pe vremuri, sarcina asta incumba preoției. Popa era cel puțin tot atât de înlesnit ca și furnizorii de teorii ai clasei dominante de astăzi. La căpătâiul unui ateu dezarmat de iminența morții și datat cu doctoriile cari îi ajutau slăbiciunea crescândă a trupului și a minții, îi venea ușor sfintei fețe bisericești să-i insinueze și o înghițitură de vin cu lingurița potirului sacru. Azi, popii economiei politice în fervoare se îndeluncesc la fel. Sarcina lor e să aplice truismul vulgar, al extremelor cari se ating, tuturor cărților și activităților. Acestea par înzestrate cu darul mânușilor cari pot fi întoarse pe față și pe dos, după trebuință. Și încercarea se face acum cu Renan. Sub titlul *Pages françaises*, se adună într-un volum păreri ale acestuia asupra problemelor politice contemporane și se închină, astfel, temerarul și străbătătorul pavilion de cuget și simțire umană, care a fost Renan, steagului staționar, pipernicit și insuficient al lui Dérouléde. Dar Renan avuse grija, de o superioară artă scriitoricească, de a fi precis. Ce e o națiune? se întreabă și adaugă: „mi-am cântărit fiecare cuvânt. E profesia mea de credință în ceea ce privește treburile omenești și, când civilizația se va fi scufundat pe urma echivocului funest al acestor cuvinte: *națiune, naționalism, rasă*, doresc ca oamenii să-și amintească de aceste douăzeci de foi. Le socot într-un totul corecte“.

Iată rânduri pe al căror temei se poate repudia, de pe acum, ca necoprinzător, titlul de *Pages françaises*.

Definiția națiunii a lui Renan ne depărtează și ne ridică de la naționalismul școlar, serv, strâmb și smerit al patriei de afaceri, căci: „ceea ce alcătuiește un neam, nu e nici rasa, nici limba, nici interesele, nici geografia, nici necesitățile militare, ci un principiu spiritual fundat pe două realități, dintre cari una este posesia în comun a unei bogate moșteniri de suveniruri, cealaltă voința actuală de a continua și de a pune împreună în valoare moștenirea primită neîmpărțit“.

Comentariul nu mai are ce amplifica și expune aci. Fondul comun al trecutului nu sunt regii și faptele de arme, cari se șterg ca un zgomot și ca un spectacol. Nu sunt nici urile timpului, nici orgoliul lui deșert. Sunt ceea ce n-avem aici. O tradiție și o avuție culturală care a prefăcut sufletele în parte și a pregătit un caracter unanim ce determină tendințele fără să le limiteze, menținând o afirmație neclintită de a exista. Dar pentru noi, românii, cu tradiția de zeci de ori oprită și reluată, cu istoria vagă și confuză, ilustrată prin atâtea începuturi căzute, pentru noi, crâmpie de tragedie neizbutită și neîncheiată, definiția lui Renan e prea sus. Mircea, Țepeș și Mihai,

și cele câteva biserici de o impersonală arhitectură, și paginile lui Miron Costin nu sunt comoara suficientă care, topindu-se în simțirea noastră, să-i dea fie și o suprafață comună. Tricolorul e prea proaspăt, iar paginile încă neuscate, pentru a ne scuti de exterioritatea peceților noi de decrete și de uniforme. Patriotismul nostru nu e încă *a păstra*, ci *a construi*. Ne asemănăm, în situație, cu americanii și avem înfățișarea unor emigrați pe pământurile noastre aurifere și totuși strămoșești. Dar n-am sosit, oare, la oraș în rate, în serii și în perioade recente? Și munca de construcție pe care o transmitem de-abia spre păstrare altora, celor ce vor cunoaște atunci patriotismul superior al lui Renan, dezbărat de xenofobie și huliganism, nu e în cuget plin? Fortărea istorică cea mai conștientă, de independență și de închegare, se înseamnă, în ciuda poeziei istorice care vrea Ev Mediu cu orice preț, cu datele de apogeu: 1821–1921. Și ironia cea mai cinică e că faptele militare cărora li se atribuie virtuțile cele mai mari le-am făcut, în istoria românilor, noi: 1916–1920. Vom fi slăviți veacului următor. Și scriitorul patriotismului de atunci care va privi criptele noastre cu ochi reci și le va ceti cu vorbe drepte, nerespectând glorioasa noastră țărână, are să înfrunte, desigur, învinuirile de înstreinat și de blestemător din partea unor contemporani stupizi, ca toți contemporanii.

INDEMNUL LA URĂ

Societatea Scriitorilor Români a refuzat să participe la Congresul Artiștilor și Scriitorilor „fără deosebire de limbă și de rasă”, din țară, organizat de Ministerul Artelor. Refuzul era firesc. Nu te încredințezi omului care te poștește să-l urmezi fără să-ți precizeze unde și fără să-ți explice de ce. Congresul, așa cum se preghicea din apelul ministerial, tindea la o reconstituire a poveștii Turnului Babel. Activitatea sa ar fi tot așa de nimerită. Cel mult, dacă s-ar fi întins un banchet sau s-ar fi înjghebat un club, pe lângă care ar înflori, cu vremea, inevitabilul tripou al tuturor societăților intelectuale.

Să aduni la un loc pictori, sculptori, muzicanți, povestitori și artiști, fără alt cuvânt de program decât un subînțeles „are să fie bine”, e aproape o indecență. E, în tot cazul, o încercare zgomotoasă de a provoca iluzia unei activități creatoare în haosul de la Minis-

terul Artelor. S. S. R. avea bune motive să nu sprijine acest atac la bunele moravuri politice și literare. Și ne închipuiam că dacă d. Goga ar fi concretizat cât de cât și ar fi poftit creierele majoritare și minoritare din țară la o excursie, bunăoară la Ciucea, S. S. R. ar fi participat cu discursuri, cântece și *alpenstock*¹-uri. Dar bobârnacul S. S. R. s-a vrut bobârnac cu doctrină și d. Corneliu Moldovanu, sub pretext că lămurește pe un nebulos Inspector al Artelor peste Ardeal și Banat, a intervenit cu lungi coloane de proză. Printr-o confuzie, pe care o bănuim sinceră, președintele S. S. R. asimilează ideea unui congres de artă al naționalităților din România cu un congres internațional socialist și solidifică această spaimă într-o formulă, discutabilă și ea, și anume: „Scriitorii nu pot sluji scopuri internaționale”. Asemenea slujbă d-sa nu o îngăduie decât artiștilor ce nu se servesc de dicționar, ci de culori și de sunete, acestea fiind elemente prin esență internaționale. Gravă eroare din partea unui președinte patriot care ar trebui să știe că un pictor neaș în sentimentele lui nu poate uza decât de trei culori respectabile: roșul, galbenul și albastrul. Iar muzicantul fidel patriei nu poate dezvolta decât motivele de inimă albastră: *Am un leu*, *La Bacău* și *Bidineaua*.

Scotocind mereu prin dialectica d-lui Corneliu Moldovanu, descoperim un nou acuplaj de idei care urlă de oroare și deliciu împreună: ideea că refuzul S. S. R. de a merge la congres înseamnă întoarcerea la politica de rezistență a Partidului Liberal față de clauzele de la St. Germain. Scriitorii prezidați de d. Moldovanu dezbară țara de orice obligație umanitară („mofturile umanitariste și liberaliste”) și servesc conștiinței naționale, amatoare de justificări, argumente: „la masa păcei, aliații ne-au silit să garantăm în scris naționalităților libertăți primejdioase. Dar aliații, cei dintâi, nu respectă la ei dreptul minorităților și dovada stă în năbușirea spiritului german în Alsacia, în strangularea Egiptului și a Indiei, în strangularea sistematică a irlandezilor. Suntem singurii hipnotizați de o pecete și o iscălitură care ne duce la fraternizări oficiale și la o toleranță ridiculă. Să-i belim, deci, pe unguri, pe sași și pe ruși, și e rolul nostru, al scriitorilor, să dăm semnalul: Ne abținem de la o conspirație care se intitulează congres și consfințește primul act de trădare al unui ministru demagog și cerem înființarea cenzurei pentru apărarea culturii românești”.

¹ *Alpenstock* (germ.) – băț, baston pentru ascensiuni.

Acestea sunt obiecțiunile d-lui Moldovanu. Ziarul *Viitorul* le completează. D. Goga e acuzat că, renegându-și trecutul literar, în care, fie zis, în treacăt, izbutise să fie național cu delicateță, sprijină teatrele minorităților și ajută, ca ministru, la ridicarea de statui poezilor unguri. Socotim că asta e o politică și omenească, și abilă, și mult superioară guvernării violente pe care scriitorul xenofob o preconizează. E un act de impecabil cavalerism al ministrului care a succes poetului iredent de odinioară.

E o manifestare de putere și de siguranță a poporului nostru. Partidul Liberal, care se sperie de arătarea statuilor lui Petöfi și Endre, să contribuie mai bine cu aurul Băncii Românești și al Băncii Naționale pentru o statuă a lui Eminescu, a lui Coșbuc, a lui Macedonski. Iar de nu se va găsi destul metal, propunem să topim statuia inutilă a marelui Ion Brătianu.

Iar S.S.R. și d-lui Moldovanu, care cheamă cenzura și peticește tratatele, întru apărarea culturii naționale amenințate, îi oferim un infailibil procedeu ofensiv: să cugete robust și să scrie frumos. Atunci, S.S.R. nu se va teme de congrese și de frecventarea, totdeauna profitabilă, a artiștilor străini. Și nu s-ar comporta în viață ca o fecioară ispitită într-o cazarmă.

CĂRȚILE NOASTRE

Se înmulțesc editurile și, deci, cărțile și scriitorii. Poate că am început a ceti mai mult, de vreme ce în ziare s-a ivit foiletonistul indigen care înlocuiește romanul-fasciculă tradus după imitatorii lui Sue, lui Dumas și lui Conan Doyle. Crimele cele mai ciudate și pasiunile cele mai extravagante încep să se petreacă nu în hotelurile apusene, ci în tractirurile noastre occidentalizate. Cadavrele nu se mai azvârlă în Sena sau în Tamisa, ci în însăși Dâmbovița noastră meschină care-și asumă gloria unor astfel de mistere. Dar, pornind de la sertarul de jos spre raftul de lux al bibliotecii contemporane, de la chioșcul de ziare la librăria cu abonați, avem toate felurile de producție literară, până la cel ce se resimte nu de școala, ci de ambiția simbolistă, adică renovatoare și inedită în sensul cel mai absolut. Toate literaturile, nu însă toate volumele. Edițiile românești

sunt alcătuite, s-ar zice, cu preocuparea îndârjită de a dezgusta. Tiparul, hârtia și coperta ilustrează tot ce aceste industrii pot produce inferior și înapoiat. Cele mai ieftine și mai vulgare colecții străine înseamnă pentru cartea noastră de școală sau de literatură un ideal de acuratețe și armonie. Pentru străini, editura e o întrecere în diversitate și fantezie. Formatele și culorile, hârtia și cerneala, sunt tot atâtea prilejuri de artă care se pleacă, uneori, capriciilor cetitorului bibliofil. I se țin acestuia la dispoziție exemplare pe materialul preferat, pe când la noi nu s-a izbutit încă tipul sobru și net al unui curent volum de librărie.

Recunoaștem în vitrină uniforma editurii franceze și o deosebim de cea germană, mai bună calitativ, și mai ieftină, în tipăritura mijlocie. Tomul românesc, însă, nu se recunoaște și nu se distinge. Numai călăuzindu-ne de copertele tipătoare și brut colorate, de ilustrația linsă și vulgară, de litera ștearsă și de coala destrămată, când nu e de un lux obscen și lucios, ne putem fixa specimenul variat al prost-gustului național. Nu e aci un rezultat al crizelor recente. În lipsă sau în belșug, volumul nostru s-a înfățișat la fel. Încercările de singularizare au creat de curând o copertă bălțată cu motive țărănești, ceea ce a dat cărții o energică asemănare cu papucii brodați ai mahalalelor noastre. Alți editori au copiat simplu coperta galbenă sau albă cu chenar a Franței. Față de sulemeneala senzațională a scoarțelor ilustrate, precum și față de hârtia grasă și lustruită, adoptară hârtia zisă „de lemn“: modificările acestea mărturiseau un relativ progres. Notez, însă, încercările de editor ale lui N. D. Cocea. Cunosc două-trei cărți tipărite de el și-i cunosc mai cu seamă proiectele. Războiul i-a împins întreprinderea la neant. Socotelile lui ne spuneau că editura poate considera cartea ca pe un obiect de artă și autorul ca pe un lucrător mai de preț, iar prețul ca pe o ispită față de calitatea mărfii, fără să se contrarieze simțitor apetiturile negustoriei.

Și continuăm, totuși, a reprezinta cu furie Balcanul incult în materie de carte. Ardealul și Bucovina nu intră în această graniță a urâtului și a indecenței. Se tipăresc la Cluj, la Oradea și la Cernăuți cărți cari reprezintă, încă, tradiția imprimeriei germane. Să ne adresăm, de preferință, lor, chiar când ni s-ar cere mici jertfe materiale. E singura soluție și îndrumare pe care o pot da cărturarii și artiștii. Ministerul, ca orice instrument oficial, lovește pieziș și cu două ascuțșuri. I s-ar putea, cel mult, cere ameliorarea editurii proprii. Cine însă își mai pierde timpul cu astea?

ATITUDINE SFÂRȘITĂ

Primesc ultimele manifeste ale prietenului Tristan Tzara. Șeful școlii dadaiste pleacă în Cehoslovacia să propovăduiască noul sistem de a crea artă. Părăsind Parisul, șeful protestează împotriva falșilor „dada” ce lansează prin cafenele și bulevarde cuvinte de spirit foarte reușite, dar foarte doveditoare a ereziei în care au căzut. Căci indeletnicirea contrafăcătorilor dadaismului, zice Tzara, nu este „idioția pură” cerută de adevăratul dadaism, cel de importanță bucureșteană, adică cel ortodox. Iată-l, deci, definit în două cuvinte: „Idioția pură”, căroră trebuie să le adăugăm un aforism de-al lui Tristan Tzara: „Lipsa de sistemă este și ea un sistem, dar cel mai simpatic”. Ne întrebăm, însă, dacă „idioția pură” poate fi atât de variată ca să nu degenereze în sistem strămt, ceea ce ar însemna decadența școlii celei nouă.

Și, o dată cu asta, am însemnat și un sfârșit de atitudine: acela de revoluționar în artă, în literatură și în știință. Multă vreme, inovatorii îndrăzneți au stârnit o vâlvă turburătoare.

De la începutul Evului modern și până acum, strigătelor de uimire ale obișnuinței bruscate urmau sancțiunile: tăcerea, arderea pe rug sau retractarea, temnița și batjocura, aceasta însă rezervată îndeosebi delic-telor literare și artistice. În cele din urmă inovatorii sucombau sau trium-fau, după cum erau farsori sau genii autentice, nu fără a-și fi avut și unii și alții ziua lor de glorie socotită de impostori ca suficientă răsplată. Astăzi, însă, nici atât. Istoria s-a repetat prea des și omenirea mereu scărpinată cu rețete noi, cu paradoxe, cu teorii cari răstoarnă tot ceea ce a spus știința, cu sentințe cari spulberă tot ce a așezat literatura ca repu-tație, nu mai întâmpină descălecarea neoromanticilor și a proaspeților Galilei cu urlate și cu hohote. Îndrăznețul și bizarul e primit cu un relativ calm, mult mai puțin propice zarvei de odinioară, căci fenomenul e de acum cunoscut și clasat și se așteaptă cu o curiozitate liniștită dezvoltarea lui. Cei pe cari gloria efemeră de a mistifica și epata îi ispitește au dreptul să creadă că oamenii sunt, de acum, blazați și inerți.

De fapt, li s-a urât de când cu exhibiția.

SMOLSKY PATRIOT

Numărul celor strânși să bată la putineii frazelor șovine și cari poartă izmene tricolore, ca maimuțele, sporește cu un zero: în redac-ția ziarului *Viitorul* s-a înființat pitorescul domn Mihail Sorbul. Noi

il credeam înfipt în mijlocul unui lan de porumb, santinelă pentru ciorile sperioase însă avide, chiar atunci când recolta e compromisă. În această ipostază, existența d-sale și arătarea-i stranie putea folosi cauzei naționale, de care se îngrijește. În loc de a-și adapta, însă, mijloacele pe cari i le-a hărăzit natura la o întrebuintate atât de potrivită, ca veșnica sa proțăpire într-un par, Mihail Sorbul scrie articole polițiste, scotocind prin actele de botez ale deținuților politici ori prin ale ziariștilor în opoziție de opinii cu d-sa.

Într-un stil croit pe măsura inculturei notorii a acestui literat, Mihail Sorbul introduce aluziunile antisemite de rigoare și hazurile curente puse la îndemâna oricărui impotent spiritual constrâns să discute și să scrie. Și neputința de care vorbim se învederează cu atât mai mult atunci când impotentul, persiflând numele neromânești ale câtorva nefericiți întemnițați; și, pentru ca ironia să se repercuteze asupra scriitorilor împroșcați, Mihail Sorbul uită că face parte din categoria suspectă a veneticilor. Memoria s-a bolnavă l-a făcut să-și uite adevăratul său nume: îl cheamă Mihai Smolsky și patria tatălui său e dincolo de Pocuția, provincia lui Alexandru cel Bun. E leah, și patriotismul său subit se lămurește. El combate, prin foiletonul *Viitorului*, bolșevismul de care patria poloneză dărdăie de la reîn-viere. Și când ridică în mâini o torpilă excrementială și caută să o azvârle în cei ce nu se preocupau de adevărata coloratură a nădra-gilor săi de familie, ea îi scapă din mâini și Mihail Sorbul calcă din plin într-însa. Căci trebuie să-i amintim vremea când în domiciliul său din colțul unei cafenele, răsturnat pe canapea și supramurdă-rindu-și unghiile prin nări, urechi și alte găuri egal de infecte, Sorbul vorbea ascultătorilor distrați despre strălucirea trecută, și totuși recentă, a cavalerilor de Smolsky. Departe de naționalismul brătie-nist și cu un suspin bizar și cadențat asemeni râsetului unui țap sălbatec, Mihail Smolsky ne ruga să vedem în făptura-i de țârcovnic mărturisirea caricaturală a naționalității sale poloneze. Și astăzi, în coloanele *Viitorului*... Vai ție, Sorbule, țărâna Smolskyilor tresare.

Predeal, 11 septembrie

GAZETARUL

Chestiunea pregătirii celui chemat să comunice și să comenteze întâmplările sociale și politice prin presă se ridică din nou de către d. Creangă. E firesc și obișnuit ca tocmai cei mai puțin înzestrați

indivizi dintr-o meserie să se gândească la mijloacele de a îndruma pe alții să o practice. Albalat și Payot, cari au scris tratate asupra stilului și artei de a deveni autori, n-au depășit niciodată, în încercările lor pur literare, mediocrul. Dorchain, cu rețetele sale de a bucătări poezia, a realizat cu succes, în volumele de mostre originale, stupidul și platitudinea. Culegătorii de rime pentru dicționare și de reguli de prozodie, în cap cu Boileau, au fost poeți proști. D. dr. Creangă, reglementatorul presei, întărește cu un exemplu în plus regula generală. E un gazetar nul; ziarul d-sale „model“, scris de ziarști cari corespund idealului d-sale, e uniform, e aton și necinstit. Nu se învață întreprinderea și vioiciunea, nu se capătă puțința de a fi impresionant și de a reacționa, adică ceea ce formează caracteristica temperamentului singular al acestui agitat: gazetarul. Și, în nici un caz, nu-i poate veni acestuia învățatură de la contrarul său: dr.-ul Creangă, tipul greoiului.

Dacă intențiile sale ar deveni lege, n-am mai avea atunci gazetari decât după chipul său și gazete decât după asemănarea *României noi*. Ar fi o supremă și fatală perversitate a tipului creat de Girardin, de Louis Blanc, Ledru Rollin sau Rochefort, și a instituției îndeajuns totuși de denaturată, în starea ei actuală, de stăpânitorii actualei lumi. Și cum „denaturarea“ despre care vorbim înșelă și din parte-ne oarecari deziderate și idealuri, menționăm că ele nu sunt în sensul literarizării gazetăriei. Ziaristica nu e tolerabilă, în limbă, decât despărțită de literatură. Utilizează vorbirea curentă și expresiunea uzată, în contrast cu apucăturile prețioase ale celeilalte vorbărețe. Separația în procedeu și în calitatea materialului e completă. Dar slujesc la fel aceleași banalități ale aceluiași secol, căci ideile sunt puține, sunt comune și numai literatura trișează asupra simplității lor.

Încolo, reforma pe care presa o mai așteaptă nu este decât deplina ei dezrobire.

SARE PE RANĂ

Nu e o figură de stil; e fapta unui locotenent din jud. Tulcea.

Nici nu poți crede că, în vremea în care trăim, mai pot exista oameni cu astfel de suflete ca locotenentul de a cărui faptă ne ocupăm mai jos.

În județul Tulcea s-au ivit mai multe cete de tâlhari cari prădau pe locuitori.

Pentru pază, Ministerul de Război a trimis acolo o companie de cavalerie și una de infanterie.

Trecem peste faptul că soldații stau în sate sau pe drumuri – adică tocmai pe unde tâlharii nu vin. Trecem peste nemulțumirea de acum a locuitorilor care îi face să regrete vremea când erau prădați de tâlhari.

Să revenim la faptul ce vroiam să povestim:

Doi locuitori sunt jefuiți de suma de 2500 lei și reclamă cazul locotenentului Beliboacă, din comuna Nifon.

În ce fel de dispoziție au găsit reclamații pe locotenent nu știm, dar acesta, în loc să înceapă cercetările, a început să bată și să schingiuiască pe reclamați ca să declare ce fel erau și cine sunt tâlharii cari i-au jefuit.

Văzând că locuitorii nu spun mai mult decât știau, a făcut *reclamanților zeci de împunsături cu baioneta și le-a pus sare pe răni*.

După aceea, i-a legat de coada căruței și i-a târât cu capul în jos pe drum.

Ne-au fost arătate fotografiile victimelor, cu rănille făcute, astfel că îndoia!?: asupra suferințelor lor nu există.

Stăm nedumeriți și ne întrebăm în ce țară trăim și scriem rândurile astea, cu speranța că ele vor cădea sub ochii d-lui ministru de Război, care să ordone o severă și imediată anchetă.

GUVERNUL ȘI GREVA FOAMEI

Câțiva deținuți de la Jilava sunt încă în greva foamei: avocatul Macavei, arestații Schein Solomon și Tcacenco cer scoaterea lor din lanțuri și fixarea proceselor.

Vom discuta altădată chestiunea barbariilor Codului: punerea în fiare, celula și celelalte reminiscențe ale Evului Mediu. Pentru noi, e caracteristică că, pe când în străinătate greva foamei era un protest împotriva unei arestări nedrepte, la noi e un mijloc prin care abia se imploră ziua de judecată, chiar când năpăstuiți știu că va fi o simplă comedie marțială.

La noi, un astfel de eveniment, nu evocă nimic. Nimeni nu se gândește câtă scârbă și chin, câtă revoltă și deznădejde îi trebuie unui om ca să recurgă la protestarea sinuciderii prin foame. Până și în temnițele rusești, unde s-a plâsmuit această atroce față a revoltei și unde sufletul slav s-a deprins cu gesturi și resemnări cari întrec înțelegerea noastră, greva foamei era un mijloc care îmblânzea cnutul, urnea fotoliurile biurocrației, guvernatorul își lăsa soția la bal și scobora printre culcușurile de paie, și într-un târziu, hăt-departe, Măria Sa Țarul însuși își pleca urechea clementă.

În Apus, greva foamei însemna anchete parlamentare, reportaje prin presă, întruniri publice și, ca pentru a mărturisi deplinul interes al vieții unanime față de martirologiul din pușcărie, exista și comisiunea de medici urmărind, rece, fazele inaniției.

La noi...

La noi, în vreme ce deznădăjduiții încearcă, prin greva foamei, un ultim protest, sanitarul de la infirmăria fortului își deschide catastifele să treacă morții noi... D. Take Ionescu adulmecă praf de pușcă în aer, d. Averescu scrie manifeste către țărani în esperanto, d. Argetoianu răsfoiește folclorul pornografic și d. maior Cernat își prepară rechizitoriul.

CINE PLĂTEȘTE COROANELE SPARTE

Cu toate eforturile sale, ex-regele Carol de Habsburg nu izbuțește să fie luat în tragic. Nici acea fugă în aeroplan, inspirată de ultimile cetiri din D'Annunzio, nici proclamația către batalioanele de la graniță, nici marșul sângeros spre Capitală, nici iminenta deportare la Malta, nimic, în sfârșit, din această lamentabilă parodie napoleoniană nu salvează demnitatea regească de verva livretistilor de operetă.

Epilogul accentuează caracterul de farsă al aventurii habsburgice. Veștile sosite spun că guvernul elvețian a intervenit, la Budapesta, pentru a obține de la Horthy plata datoriilor contractate de fostul său suveran în Șvițera. Pesemne că titlul monarhic și posibilitatea abil speculată de a recăpăta unealta meseriei sale, care este sceptrul, așa cum pentru potcovar e cleștele și pentru zugrav pensula, a înlesnit surghiunitului un credit larg pe piața elvețiană.

Ex-regele s-a înfruptat copios din cea mai bună valută de pe continent. Căci celelalte expediente ale suveranilor băjenți n-adeceau Curtii sale nici strict-necesarul pentru a plăti lefurile celor nouăzeci de valeți cari îl însoțeau în mizeria lui poleită. Traficul ilicit de decorații și comerțul cu titluri nobiliare nu sălta deloc. Carol IV avea o singură speranță pentru a astupa gura ghișeelor creditoare: lovitură restauratoare. Bancherii celor douăzeci și două de cantoane o așteptau cu încredere, ceea ce dovedea că disprețul republicanilor pentru funcția de rege e semn că aceștia nu sunt buni oameni de afaceri.

Dacă Habsburgul ar fi suit din nou treptele tronului, băncile ar mai fi așteptat. Lista civilă strânsă din birul poporului garantează.

Dar aventura sfârșește *buff* cu prinderea incursorului, cu gestiulația clovnească a d-lui Take Ionescu, zbatându-se să-și asume un rol... Acum, guvernul elvețian intervine să i se plătească datoriile păcăliciului. În locul unui discret ministru al palatului și al domeniilor coroanei, vistiernicul Ungariei are să calculeze oftând diferența valutară, pentru a plăti.

Poporul maghiar scapă, cu vreo câteva milioane de franci elvețieni și câteva sute de vieți, de ultimul capriciu al suveranului.

CINE NU VREA PACE?

Problema păcii cu Rusia reînvie în lumina discuției, după ultimele întruniri și congrese și după recentele audiențe la Palat. E rezolvirea ei care se cere pentru a marca un cât de neînsemnat pas înainte, în legătura cu schimbările iminente în guvernul României. Căci, cu timpul, până și din vorbirea fățarnică și găunoasă a conducătorilor noștri, adevărul sfârșește prin a se desprinde. După patru ani de căluș și de război de gherilă, care a devastat ținuturile de la Nistru, pute:m reda părerea politicianilor noștri.

D. Vaida a răspuns cel dintâi fluturărilor de pace cari ne veneau de peste țarm.

Succedându-i în chipul știut, generalul Averescu a făcut cele mai categorice declarații de continuare a politicii care trebuia să pună capăt măcelului stupid și intermitent de la granița Basarabiei.

Iar cea mai interesată și cea mai puternică dintre opoziții, cuvântul cu ecouri oculte al d-lui Ion Brătianu, a amuțit în fața trata-

tivelor cu sovietele. Mirajul restituirii tezaurului de la Moscova halucinează încă întreg Partidul Liberal.

Tărăniștii, afirmând aceleași intenții ca în trecut, cer, prin ziarul dr.-ului Lupu, demiterea bizantinului Filliti, care, în numele d-lui Take Ionescu tergiversează la Varșovia convorbirile cu delegatul rus. Știm, în cele din urmă, până și părerea fugace, și care s-a eschivat cu îndărătnicie, a d-lui Iuliu Maniu, sfinxul Bihorului. Ziarul d-sale, *Patria*, osândește fără reticențe „greșita politică externă a guvernului Averescu”; a guvernului și, totuși, nu și a generalului. Și, pentru a nu neglija cantitățile microscopice, notăm și poziția pacifică a *Epocei* d-lui Grigoraș Filipescu. Nici un partid și nici un individ nu mai acceptă actuala situație, făcută din minciună, alarmă și mister, conform descântecelelor de babă politică ale d-lui ministru de Externe. E unic și revoltător ca socotelile unui politician nefolositor și servilismul său zadarnic să menție un guvern în echivoc și o țară întreagă în restrîște și nesiguranță. Una din sărmanele lui abilități a fost să răspândească prin presă zvonul revendicărilor ruse în Basarabia. Din zeci de locuri, și de zeci de ori, au sunat dezmințiri cari adăugau că discuțiile se poartă numai asupra relațiilor comerciale și a navigației pe Nistru. Și, chiar dacă, prin miracol, acesta nu-i un motiv pentru întreruperea unor tratative cari urmează să fixeze astfel, în știința tuturor, punctul mort.

Momentul e propice pentru înlăturarea unui ministru, demascat și izolat în atitudinea sa, chiar față de colegii din guvern, înainte de a fi față de partide și de țară. În politica-i personală, d. Take Ionescu are un singur sprijin: finanța străină, care se zbate să-și scape capitalurile din Rusia.

Speculând asupra ajutorului românesc, prin suspendarea tratativelor de pace, ministrul de Externe cheamă protecția acestei finanțe asupra capului său vanitos și frazeolog.

ODORHEI

(Note din Ardeal)

O capitală de județ, în Transilvania. Nu pot să-l denumesc, căci noua delimitare administrativă a rămas pentru mine un secret de stat. De altfel, întreg proaspătul traseu al frontierelor europene își asimilă caracterul misterios al căilor stelare. Las eforturile de a le cunoaște, dimpreună cu plăcuta sarcină de a le menține, elevilor de după război.

Odorheiul, fără să aibă o caracteristică pronunțată sau un pitoresc particular, este, totuși, un oraș ciudat: locuitorii săi nu-l cunosc. Îl ignoră. Întreabă-i despre el, și-ți vor da din umeri. Explicația este că, până la înaintarea noastră triumfală, Odorheiul se numea altfel. Nu-mi cereți să vă spun cum, căci nu m-am familiarizat cu toponimia maghiară. Secuții, care-l locuiesc cu exclusivitate de mai bine de un mileniu, i-au zis altfel. Noi am pus pe hartă și pe anteturile administrative un pseudonim. Creierul secuiesc strungărit și încrustat de tăvălirea veacurilor a refuzat să-l accepte. Iată de ce, aflându-mă de câteva ceasuri în Odorhei, am zăbovit mult până să mă regăsesc într-însul.

Aflai, pe urmă, că mai toată regiunea răsăriteană a Transilvaniei a suferit o asemenea răsbotizare. Căci, prin acest ținut, nimic mai rar decât românul. Satele, picate apropiat prin aceste dealuri, sunt pur maghiare. Tipul vechi al hunului se regăsește în ochii mici și duri, în pomeții ieșinzi ai figurilor. Tenul însă e lăptos. Chipurile astfel întocmite, dintr-o intensă expresie barbară și o sentimentalitate curată totdeodată, insinuează povestea unei evoluțiuni prelungi. Sunt două măști suprapuse în fiecare chip. Figura de la suprafață e basorelieful celei disimulate. Pe aici, pe unde bradul și stânca abundă, scheletul omului e masiv. Plimbătorii parcă s-au desfăcut dintr-un soclu. Admiri, însă, contrastul gelicios al taliilor și al gleznelor. Unguroaicele sunt, prin glezne, surorile de animalitate nervoasă ale vestitelor lor sirepe. Bărbații îți vorbesc cu o sinceritate riscată, în care pun patetism. Dar, ca să-ți dai seama de asta, trebuie să le inspire încredere. Regimul nostru i-a învățat să fie ostili. Fetele care servesc în cafenele îți manifestă vrăjmășia surdă a întregii rase, prin felul cum îți așează tava pe masă. Atmosfera provinciei te respinge, te stoarce afară dintr-însa. Căci secuții sunt tari statisticieni. Compacti, își sporesc impenetrabilitatea etnică prin refuzul de a vorbi în orice altă limbă. Două încercări făcute de Banca Albina de a coloniza au dat greș. Satele întemeiate prin transplantare de români, acum treizeci de ani, vorbesc astăzi ungurește. Călătorul să-și ia dicționar. Nu capătă altfel nici o informație. Noroc că se găsec evrei pretutindeni.

Noul prefect român e iubit. Dar prezența noastră etnică stăruiește în regimentul instalat într-o cazarmă grandioasă și în posturile de jandarmi semădate pretutindeni. Mulți agenți secreți cari îți cer actele. Dacă ești, însă, din București, nu prezinți nimic: ești la tine acasă. Formalitatea asta e de rigoare doar pentru cei ce trăiesc aci din tată în fiu.

Te apasă problema organizării Ardealului și a administrării lui. Guvernul ar trebui să se gândească la funcționarii secui demisionați și cari, azi, ar dori să reîntre în slujbe.

În semeția premeditată a populației, bunătatea și duiosia bătrânelor femei din popor face excepție. N-ai remarcat sentimentalitatea bunicelor ungueroaice?

Secuii sunt nemulțumiți de închiderea granițelor: vitele s-au înmulțit, se ieftinesc și mor de foame. Uriașa cantitate de cherestea luată munților, putrezește, în gări, netransportată.

Marele defect al secuimii, și poate al întregului popor din Ardealul de răsărit, e că bea apă minerală. E un tic, e o manie a transcarpatinului. De îndată ce se găsește o gaură din care curge o apă puturoasă și amară, se construiesc în jurul ei barăci de lemn și se atârna o firmă. Medicii publică analiza chimică și indicația terapeutică, și toată populația, fără deosebire de clasă, începe să bea apa tămăduitoare.

În Odorhei, această manie a dat un rezultat unic: nu mai găsești apă. Vorbesc de apa fără proprietăți miraculoase, de apa simplă, de apa *chioară*, care și din București lipsește, însă din alte motive.

Notez încă: două catedrale în plin câmp, la barieră. Și două gimnazii disproporționate, hiperbolice, dar, într-un sens anumit, afirmative.

CULTURA URUI

În *Manualul de limba română* pentru clasa VII, la pagina, 236 se pot citi următoarele:

„...năvălirea jidanilor în Moldova îi mai primejdioasă decât toate celelalte năvăliri de dușmani cari au trecut peste țara noastră... Jidanii, însă, vin și rămân, și prind rădăcină, și se întind pe latul și pe lungul Moldovei ca o pecingină otrăvită.

...Pretutindene, ei se împrăștie ca lăcustele și aduc cu dânșii toate năravurile cele mai vițioase: fanatismul, tâlhăria, camăta, apriga lăcomie de bani, ura de creștini, necurătenia, putoarea și boalele!... Ei hrănesc negoțul din mâna românilor, ei otrăvesc locuitorii cu băuturi falșificate și corup firea blândă a poporului...“

Din nou se discută chestia manualelor didactice, a căror confecționare a rămas, printr-un curios și vechi prilej, un mijloc de

venituri extraordinare al profesorilor de liceu asociați cu funcționarii superiori din Ministerul Școalelor. Până a ne ocupa de calitatea textului și de valoarea lui ca metodă, e bine să amintim că toate aceste manuale, întocmite în pripă, prost tipărite, cu material și mijloace procurate, prin minister, ieftin, au desfacere forțată printre elevi. Penibile scene uitate reînvie în amintirea noastră: controlul din începutul de an, când d. profesor-autor trebuie să constate pe fiecare pupitru prezența volumului de compilații și ineptii, pe care și-a întemeiat socotelile menajului și ale vilegiaturei. Acra lui căutătură pentru elevul care împrumută cartea vecinului „când e scos la tablă“... Soarta, sinistru cifrată, care-i paște pe toți cei ce n-au putut sacrifica la librărie inaccesibilul preț.

Gândiți-vă și la mica emoțiune a elevului bun platnic, căruia răsfoirea cărții cumpărate îi aduce surpriza unei înjurături în toată forma.

Ce părere își poate face liceanul, astfel pârlit, despre mentalitatea negustorului de manuale?

E o veche apucătură a literaturii noastre didactice, care-și caută orientări și o idee de sprijin, să se reverse în fraze de calitatea celor mai sus citate împotriva streinilor. Xenofobia cea mai sălbatecă și lașă a constituit temeiul sentimentală a educatorului școlar. Calomniile sau hazuri nesărate trebuiau să convingă micul român de superioritatea sa înăscută asupra tuturor celorlalte rase. Fraza care l-a desfătat feroce pe Caragiale: „România e înconjurată în toate părțile de dușmani“, s-a născut în atmosfera claselor noastre primare și s-a dogmatizat în licee și universități. Un versificator, despre care nu se poate spune nici că e mediocru, d. Th. Speranția, a devenit clasicul tuturor programelor de conservator, licee și școli militare. Primele poezii pe cari le recităm, în auzul familiei încântate de precocitatea noastră în dicțiune, sunt anecdotele de pizmă neghioabă ale d-lui Th. Speranția.

Cristalizarea și sinteza acestei stări sufletești s-a operat, în zilele noastre, în capul d-lui A. C. Cuza.

Printre vechii belferi ai învățământului nostru, hegemonia sa intelectuală se afirmă încă. Și, în fiecare an, scapă bacalaureați dintre copertele manualelor de română și cad cu furie peste gazetele care le vorbesc de principii wilsoniene și de umanitarism.

Pentru ca glasul de ură să aibă o autoritate mai mare, i se împrumută cuvintele unui autor prestigios: Vasile Alecsandri.

Din opera lui impozantă, unde s-au rătăcit frumuseți care-și așteaptă smulgerea din uitare, zelul vrăjmășesc al celor doi belferi

asociați a cules buruiana de ură ce necinstește mormântul unui poet. Intenția lor de a propovădui vrajba între școlari e cu atât mai vărtos dovedită.

Dar acțiunea lor, ca și negoțul în care s-au ilustrat de-a lungul anilor ce-i duc spre ieșirea la pensie, se bucură de o înaltă ocrotire și complicitate.

Cartea este „văzută și aprobată“ de Minister.

ÎNGERUL ORDINEI

Duminecă seara, spun ziarele, liniștea temniței de la Văcărești a fost din nou turburată de către cei închiși într-însa. S-a scos armata, s-a sunat din goarnă de trei ori în prezența maiorului Cernat și a câtorva domni cari reprezentau autoritatea. Totul era, deci, în regulă pentru o salvă de armă la trei pași, câteva cadavre cu proces-verbal și o ploaie de decorațiuni pe butonierile oficiale, prezente la masacru. Din nefericire, arestații, văzând că nu e de glumă, s-au retras în penitenciar, lăsând incinta în paza soldaților. Patria fu salvată de la sine. E drept că oamenii cereau doar o ameliorare în tratamentul impus câtorva tovarăși de restriște, trântiți la carceră și ferecați în lanțuri. Au îndrăznit chiar să trimită o delegație blândului maior care le-a ascultat cererea. Delegația i-a arătat că cei puși în lanțuri sunt de 14 zile în greva foamei.

Comisarul Regal s-a emoționat foarte și le-a spus că nu le poate, cu atât mai mult, lua cătușele, căci indivizii cari pot rezista două săptămâni nemâncării, sunt o amenințare, o urgie și un atentat permanent la siguranța statului. După acest raționament, blândul maior Cernat luă măsuri noi pentru ceea ce se cheamă, în limba lui, calmarea spiritelor: Puse și pe delegații arestaților în carceră.

Acum, toată închisoarea postește, în aresturi și în celule, sub privirea inciudată a maiorului Cernat, furios că legea împotriva grevelor n-a regulat și raporturile dintre stat și deținuții săi, cari se lasă în voia foamei.

Și mintea subtilă a blândului maior caută acum o interpretare sau un text care să-i dea dreptul să intervină măcar cu biberonul și canula.

CUVÂNTUL BANCHERILOR

Memoriul prezentat Regelui de către delegația marilor bănci nu aduce nici un nou punct de vedere, nici o soluție originală și eficace în criza care ne preocupă. Tot ceea ce apăruse, luni de-a rândul, prin gazete, sub formă de articole și *interview*-ri, e concentrat în acest memoriu, care e, mai degrabă, o critică a guvernelor de după război, și în special a celui actual, mai înainte de a fi o contribuție a înaltei finanțe, competente întru rezolvarea crizei. Regele a citit, deci, o declarație prin care băncile noastre își declină, mai întâi, orice răspundere a situației, apoi, prin însăși natura acestui demers în fața persoanei lui constituționale și iresponsabile, e un atac asupra nefericitului cabinet Averescu, și care cere, în sfârșit, aplicarea urgentă a măsurilor până și de cei mai profani cunoscute.

Astfel, s-a repetat, nu mai știu pentru a câta oară, că lipsa unui buget sincer, pe de-o parte, uriașa risipă de căpătuială, neglijarea datoriei publice, politica economică nepricepută, discontinuă și contradictorie, pe de alta, au dus la catastrofa ultimelor zile. Toate acestea din vina guvernului, care n-a luat măsuri de economie, de impunere, de echilibrare a comerțului, de oprire a speculei cu valuta. Parte adevărat, aceasta e vina guvernului. Dar meritul băncilor care-i?

Întrebarea le-a pus-o Regele delegațiilor băncilor înseși și aceștia n-au știut să răspundă. Ce au încercat oare instituțiile noastre de credit pentru salvarea țării?

„Au comandat întreprinderi comerciale și au încurajat comerțul“. Toate băncile, părăsind sistemul vechi, s-au asociat cu angroșiștii importatori, umplând țara de mărfuri plătite scump, în valută streină. Băncile s-au dat speculei cu dolari, lire sterline și italiene, cu franci, cu pesetas, cu toate fițuicile seminiștilor de pe glob. Și acestor operațiuni de negoț și de speculă asupra schimbului, pe lângă cari creditul de odinioară, cu modestele lui procente, subzistă aproape numai de formă, dătoresc băncile formidabila prosperitate și putere de azi. Ce ar fi zis bancherii noștri dacă măsurile prohibitive și de restrângere, preconizate azi, ar fi fost aplicate ieri de guvernul complice, care a prezidat dezastrul? Auzim parcă strigătul de indignare contra celor ce înăbușe viața economică a țării. Căci dacă partea de răspundere a guvernării neputincioase și interesate e imensă, aceasta nu diminuează vina băncilor noastre lucrative.

Astăzi, când continuarea sistemului care a pricinuit ruina țării în folosul câtorva inși și câtorva ghișee ar însemna prăbușirea tuturor în cataclismul total, măsurile patriotice se impun și fericirii profitori se resemnează și renunță.

CINE SE ÎMPROPRIETĂREȘTE ÎN PRAHOVA

Ciocoii noi

Exproprierea n-a fost numai un prilej de minuni, ca aceea săvârșită de d-l Vintilă Brătianu, care și-a mutat moșia din vale în deal și din deal în vale, după trebuință. Și dacă n-a izbutit să alunge cu totul ciocoimea veche, de o vechime relativă, de pe moșii, a dat, însă, naștere unui fenomen social curios. Ridicarea la rangul de aristocrație sătească a tuturor sinecuriștilor din administrație, de la comună, din comisiunile de expropriere, din școală și din biserică.

Sistemul nostru de înnobilitare constă în dobândirea de proprietate rurală. Mai întâi, s-au repezit la boieria aceasta, dublată de un chilipir, toți funcționarii mari și măricei din Ministerul Agriculturii. Județul Prahova a fost cotropit de biurocrația d-lui Garoflid, stăpânită de demonul proprietății, prin expropriere, și obsedată, poate, dacă nu de hexametrii lui Virgiliu, cel puțin de stihurile lui Depărățeanu: „locuința mea de vară e la țară“.

Populația densă a ținutului e trimisă, bineînțeles, în colonizare. Cele patru categorii de împroprietăriți nu încap în acest bogat și pitoresc județ care a avut nenorocul să trezească pe poetul și boierul adormit în fiecare zgârie-hârtie din Ministerul Agriculturii.

Dar, după valul de funcționari în haine negre, trecu și se așternu pământului, în semn de ocupațiune, și celălalt, al asprilor și robuștilor slujbași rurali, costumați vânătoarește, purtând cartușieră și ghetre. Notarii de la primărie, funcționarii de la grea ocolului, șeful postului de jandarmi, popa și învățătorul, câteodată subprefectul, și totdeauna „agronomul“, o figură nouă și decisivă în lumea noastră, care face însă haz de el.

Toți acești intruși exclud de la împroprietărire cel puțin categoria a 3-a de locuitori, cărora nu le rămâne decât să plece pe Bărăgan sau în Dobrogea.

Ciocoii noi se instalează pe moșie. unii în virtutea specialității, cum sunt *agronomii* și subalternii lor. Alții, ca delegați ai obștilor și ai Băncii Populare: preoții și învățătorii. Aceștia se împroprietăresc, apoi, în numele școlii și al bisericii, cărora li se lasă câte un lot pentru a face, în răsul satului, agricultură model. Lăsăm deoparte chestia activității lor școlare și educative. Agronomii, dascălii și popii sunt intangibili, fiindcă sunt și agenți electorali.

Împroprietărirea în județul Prahova s-a mai discutat, îmi pare, în gazete.

Iată, acum, amănunte dintr-o singură plasă, cu reședința la Drăgănești. În ciuda nevoii de pământ a acelei populații tixite și muncitoare, și în ciuda legii categorice care face să treacă întâi țaranul și mai pe urmă veneticul, s-au împărțit următoarele loturi:

un ofițer invalid din Ploiești, 25 hectare;
agronomul Nedelcovici, 50 hectare;
agronomul Tănăsescu, la Ciorani, 25 ha *fermă*;
agronomul Ghițescu, la Ciorani, 25 ha *fermă*;
agronomul Șuga, la Ciorani, 25 ha.

Și, într-o plasă în care nu s-au putut împroprietări locuitorii, s-au mai rezervat loturi pentru școli, biserici, ferme-model, ținându-se în rezervă terenuri întinse pentru operațiile micilor ciocoi.

Situația nu e caracteristică unei plase și unui județ. Fapte la fel se petrec în toată țara, sub ochelarii suflați cu praf de bibliotecă ai specialistului Garoflid.

CUM TREBUIE OPRIT IMPORTUL

Măsura pripită luată sub imperiul panice, și care va determina o scumpire de mărfuri necunoscută până azi, trebuie neapărat modificată. Consecința ei imediată va fi un spor de suferințe pentru populație. Proprietarii de stocuri cari au profitat până azi de toate fluctuațiile valutei și de toate beneficiile speculei nesupravegheate, intră într-o nouă perioadă de prosperitate și berechet. Orice s-ar întâmpla și orice măsuri s-ar lua, restabilirea valutei nu poate fi spontană. O întetire de griji și de mizerii, la cei obișnuiți cu grija și mizeria, și un nou potop de îmbelșugare, la cei obișnuiți cu belșugul, iată singurul rezultat mai grabnic al gesturilor de eroism economic ce ni se cer.

Pentru a împiedica, deci, scumpirea și specula ce fatal ne pândește, nu trebuie nici să cerem alte prețuri maximale și cartele, și nici să renunțăm la eforturile de salvare a valutei. Dar, în interesul populației și al comerțului însuși, importul nu trebuie să înceteze. Să se oprească, deci, importul din țările cu o valută superioară leului. Să se suprimă, astfel, doar cauza care a sleit puterea de cumpărare a leului. Nu trebuie, însă, oprit importul din Cehoslovacia, Austria și Germania, țări cu o valută care permite schimbul de mărfuri, aprovizionarea populației, animarea comerțului nostru.

E singurul mijloc de a evita scumpetea pe de o parte, iar pe de alta, paralizarea deplină a vieții economice, și în consecință, și a eforturilor de valorificare a monedei noastre.

Considerentele de sentimentalism politic nu pot să ne împiedice de a cere această măsură, după cum n-au împiedicat Anglia, în ciuda recriminărilor franceze, să reentre în relații comerciale cu Germania și chiar cu sovietele.

E o chestie în care d-l Take Ionescu, cu vanitatea și interesele sale, nu are cuvânt.

Antanta care nu ne ajută cu nimic, deși d-l Take Ionescu a împins servilismul până la ultimele limite, nu ne poate împiedica să ne ridicăm prin noi înșine.

Nu se poate cere unui popor să se sinucidă prin persuasiune.

Fără această restricție în prohibirea importului, măsurile luate duc la exasperarea populației și la un eșec sigur în privința scopului urmărit. E vorba doar de un mijloc menit să debaraseze pe negustorii aglomerați de prea multele lor mărfuri.

INTELECTUALI ȘI MUNCITORI (Cazul Lupu Costachi)

Ziarele se ocupă, în treacăt, de cazul șefului socialist, Lupu Costachi, trecut, după îndelunga lăncezeală care a urmat grevei generale, cu fraze și bagaje, în rândurile partidului de la putere. Faptul ne surprinde, cu toate că unii din prietenii sinucisului politic se îngâmfă a-l fi prevăzut. Insinuarea lor pune chiar în legătură

situația de mijlocitor pe care și-a arogat-o d. Lupu Costachi, între socialiștii „cu a treia” și Argetoianu, cu ocazia neizbutitei greve, cu situația de șef al propagandei în subsecretariatul minorităților, sub regimul actual. Notăm aceste glose cu rezerva pe care ne-o impune cunoașterea aceluși suflet. Nu credem în trădarea de azi a lui Lupu Costachi, așa cum n-am crezut în cea pentru care, ieri, burghezia îl aruncase în închisoare.

Nu credem în complexul de trădări, fiindcă n-am crezut niciodată în socialismul d-lui Lupu Costachi. Ne amintim, mai degrabă, de parabola fiului risipitor și recunoaștem că micul eveniment are mai mult caracterul unei reînțarceri în casa stăpânului, capitalul. Prea sunt puțini arginții lui Iuda și prea inteligent impricinatul, ca să vedem în cele întâmplate rezultatul unei vânzări.

Dar nu ne vom mărgini să aruncăm și noi câteva flori de stil pe mormântul scurtei cariere politice și revoluționare a lui Lupu Costachi. Cazul său se leagă de chestiunea participării intelectualilor la mișcarea muncitorească și chestiunea conducerii Partidului Socialist. Cu cât va deveni oare muncitorimea mai bănuitoare, față de ceea ce se denumise pe vremuri „tinerime generoasă”, azi când istoria, cu sfială dar cu exactitate, se repetă? Și dacă renunțarea de azi a d-lui Lupu Costachi va fi interpretată, firește, ca o trădare, cum se va mai constitui partidul în care înăietatea revine celor semidocti și ignorați? Căci se poate cu tărie afirma că dacă, pe urma intelectualilor de ieri și de azi, muncitorii s-au ales cu deziluzii și trageri pe sfoară mari sau mici, partidul a rămas totuși cu mișcarea de propulsie imprimată de aceștia. Pe urma conducătorilor inculți și negliobi, însă cari acaparaseră în sindicate, în ziare și de la tribune, dreptul de a da directive inepte, s-a tras ruina și discreditarea definitivă a partidului. Cât de lipsiți de lumini mintale și de orice simț al împrejurărilor trebuie să fi fost șefii cari au crezut să instituie anul trecut soviete la București pe urma grevei generale! Nimicirea care, fatal, a urmat permite azi regrouparea insolentă a forțelor reacționare, un minut pe atunci intimidată. Și un gând rău își face loc la noi, printre toate aceste amintiri proaspete. Acela că, în măsura în care martirii își ispășesc mai mult prostia decât credința, pedeapsa lor e meritată.

Acum, cu iminența unei guvernări liberale în față, ar fi momentul ca Partidul Socialist, reconstituit, să se adauge luptătorilor democrației. Cluburile lui sigilate trebuie să se deschidă, însă, tutu-

roră, chiar cu riscul de a primi pe un sugestionat și un neconvins ca Lupu Costachi. Muncitorimea poate trage o speranță din acest caz mărunț care a înlocuit dezertarea în masă de odinioară. Riscul e acceptabil și sortii de câștig nenumărați. Un mic amănunt, în fine, și care are un considerabil preț ca argument, trebuie șoptit muncitorimii șovăitoare: defectiunea intelectualului e un fapt vizibil și momentan. Dar participarea tovarășului *felon*¹ la cercetările Siguranței e ascunsă și continuă. Noi n-am ezita între aceste rele veșnic eventuale și n-am îmbrățișa cu stăruință pe cel mai răufăcător.

ÎNTRE FRANȚA ȘI GERMANIA

Un articol al lui André Gide (la *Nouvelle Revue Française*, 1 novembre 1921) pledează, cu o timiditate pe care însuși sentimentul autorului că face un gest riscat o afirmă, pentru reluarea raporturilor intelectuale între Franța și Germania. Argumentele sunt simple și vechi.

Ne permitem chiar să constatăm, cu oarecare veselie, felul cum marele intelectual prezintă, cu o îngrijire atentă, mai întâi argumentele naționaliste: „E bine să-ți cunoști inamicul... A te dezinteresa de el înseamnă că te comporți în primejdie ca struțul... Dacă nu-ți supraveghezi dușmanul, asta nu înseamnă că el nu te observă și nu te pândește...” Așadar, mai întâi argumentul informativ de spionaj psihologic și militar: – Domnilor naționaliști, închinați-vă. Aveți tot interesul să reluați raporturile intelectuale cu adversarul de ieri. Noi, cerebralii, suntem mai întâi servitori ai drăpelului bălțat. Cauza omenirii, cauza cugetării, vine la rând numai după ce am înlăturat orice suspiciune de trădare. Ajuns aci, desigur cu mai multă eleganță și fereală, d-l André Gide trebuia oare să precizeze modalități? Ar fi fost logic și direct. Îl vedem, însă, zbatându-se să-și fixeze, printre spectrii, o atitudine. S-a împăcat cu spectrul împintinat al războiului care, probabil, se mulțumește în timp de pace cu raționamente și făgăduieli.

Dar în drum mai este și stafia albă a revoluției. Gide îi smulge dintre falange flamura de pace și i-o aruncă în noroi. E pentru

¹ *Félon* (franc.) – trădător, mișel.

Internaționala intelectuală, e pentru restabilirea schimbului de gândire cu Germania. e pentru fixarea unui ideal comun omenesc. Dar e în declarată potrivnicie cu grupul „Clarté”, cu Barbusse, cu ideea de Egalitate mai ales. Uită că e vorba de Egalitatea economică. și nu de cea fiziologică și sufletească. Exclue orice considerent social și orice înrăurire a organizației actuale asupra producției și îndeosebi a răspândirii Ideei. Se sustrage unei lumi de forțe certate, din cari unele împing la război, altele la pace, conform temeinicelor lor interese, ca să planeze, ca intelectual pur, deasupra bătăliei sociale. De aceea, cu tot abuzul de citații, André Gide termină în vag un articol, din care nu reținem decât simplul deziderat.

De s-ar fi menținut în linia lui de ipoteze și consecințe. Gide ar fi tras o punte adevărată peste Rinul iluzoriu care desparte cele două culturi.

Schimbul de cărți, de ziare, șezători și conferințe ar fi consolidat ceea ce a început „Clarté”, ceea ce a sprijinit Gide. Căci hotarul între ideea franceză și cea germană e stupid, și asta o simțim mai bine noi, cei de departe. Noi, cari n-avem, dintr-o fatalitate specifică, un problem al reluării raporturilor noastre intelectuale cu bulgarii. (Despre acestea vorbește doar B. Shaw.) Noi, cari nu facem dificultăți reluării acestor raporturi, de pur import, cu Germania. Și cari regretăm, în sfârșit, cu Schopenhauer, latineasca doctorală a Evului Mediu, mult mai internaționalist, din punctul de vedere cultural, și mult mai ospitalier barbarilor decât secolul nostru de lumină...

Observăm, în treacăt, că lacătul dintre cele două viguroase suflete ale Apusului cade când e vorba de sunete, de culori și nu de cuvinte. Relații muzicale și picturale s-au reluat. Singuri oamenii de litere, cu servilismele sau prejudecățile lor diverse, au păstrat tăcerea urii între ei.

Astfel, asistăm la spectacolul penibil al unui scriitor, ca Gide, târcolindu-se în jurul unei teme și preocupat mai mult de opinia celorlalți în legătură cu atitudinea lui. Atitudine de calmare față de militariști și de desolidarizare față de bolșevici. Trist spectacol, propriu poate țărilor de prea multă analiză și clasificare, și mai ales de prea multă tradiție.

Noi așteptăm rezolvirea antagonismului care ține de un secol Europa sub arme: *Între Franța și Germania...* E vorba de înfrățire sau de exterminare. Una din două: și dorința omului e nerăbdătoare. E în joc numai pacea acestui continent.

Peste câteva zile, bucureștenii vor cunoaște o plăcere nouă: vizita comisiunilor de cartiruire. Câte un furier însoțit de doi jandarmi, dintre cari unul ține registrul și celălalt călimara, se vor perinda din casă în casă, luând locatarilor un interogator amănunțit. Să fie siguri cetățenii că niciodată Comisiunea militară nu va considera că sunt destul de înghesuiți. Îi sfătuim, deci, să nu se revolte, să nu protesteze.

Un sentiment de înalt patriotism să-j călăuzească întru sprijinirea Comisiunei care caută adăpost pentru soldați. Chiar văduvele, atât de menite violențelor, și mizerabilii muncitori, și urgisiții din cartierele evreiești, și refugiații de pretutindeni, sunt datori să conlucreze cu autoritățile în această operă de salubritate și igienă națională.

Îndemnăm, de aceea, pe năpăstuiții firești ai incartiruirii forțate să nu se grăbească să o accepte în propriile lor cocioabe. Interesele armatei sunt ale tuturor, și copiii țarei, ofițeri, caporali și soldați, merită o altă soartă decât aceea care li se pregătește. Întuneric, igrasie și mizerie le oferă mentalitatea și sistemul de la noi. Cetățeanul, însă, îi va duce în bogatele și încăpătoarele cartiere aristocratice. Acolo e lumină, confort, căldură. Domnii ofițeri trebuiesc duși unde e așternutul moale și alb, și viața, privită de pe balcoane, largă și primitoare. Să lăsăm mahalalele în tristețea lor pe care să nu o mai îmbăcșim cu un nou spor de suflete, înveninate și ele de gândul că sunt de prisos și că sunt nepoftite. Să luăm soldatului și ofițerului imaginea mizeriei de sub ochi, căutându-i locuința acolo unde se găsește, curată și multă. Cartierul Icoanei, al Colței și parcul Filipescu ar adăposti confortabil un corp întreg de oaste națională. Așa cere interesul armatei, interesul națiunii și interesul menținerii bunelor raporturi între ele.

Suntem siguri că Ministerul de Război va da indicațiuni în consecință.

Toată populația Bucureștilor îl va ajuta cu entuziasm, dar numai pe această cale.

Curtea de Apel din Craiova, într-un acces acut de constituționalism, a refuzat să aplice legea exproprierii, pe motiv că nu e conformă pactului fundamental.

Această rememorare intempestivă a unui text atât de pângărit și uitat ca cel al Constituției noastre își are filosofia ei. Trăind de patru ani sub dictatură și legi militarești, magistrații patriei, civili mobilizați, și-au străduit creierul cu argumente menite să legalizeze toate loviturile de stat, toate violurile și abuzurile oligarhiei. Mîntea lor scotocitoare a împăcat subjugarea presei, înlănțuirea individului, punerea sub căluș a opiniei publice cu cele mai precise articole din *Constituție*.

Câtă vreme am trăit sub teroarea legiferărilor oligarhice, judecătorii noștri s-au ingeniati¹ să afirme că suntem în *Constituție*.

Dar un vâleat sfârșește și altul începe. Magistrații privesc de la locul lor cum, unele după altele, vechile privilegii sunt zvârlite în apă, de peste bordul care scârțâie în furtună al calcului fanariot.

Magistrații sunt solicitați, dar refuză să încheie actele de deces. Acum, în plină mare democratică, judecătorii se complac să servească mai departe un echipaj alcoolizat și reumatic și un căpitan îmbibat de ouă. Acum, când, vrând-nevrând, și în spasme de furoare impotentă, politicianismul legiferează în favoarea democrației, magistratura, slujindu-i de supapă la scremăt, găsește că ceea ce se face este contra Constituției.

Inconsecvența e doar aparentă.

E cazul flagrant al Curții de Apel din Craiova, capitala foștilor latifundiari olteni. Se jură pe cartea cea bolșevică și subversivă a Constituției că a da pământ țărănimii este nedrept.

Poate nu trebuie uitat că, la Craiova, roba neagră este pijamaua socială a fiilor de moșieri.

TĂTUCUL AMENINȚĂ

De câte ori e încolțit, bătrânul spadasin de la putere trage cu deznădejde sabia-i știrbă și o vâjâie împrejur. Demonstrația asta, care în sălile de armă se cheamă „feintă”², i-a reușit de câteva ori.

¹ *Ingénieur* (franc.) – a încerca, se strădui.

² *Feinte* (franc.) – simulare, fentă.

De la o vreme, însă, agresorii cari se grăbeau să dispară s-au obișnuit cu fandările scârțâite ale generalului și cu ferocele său surâs de bătaie care nu arată decât o dantură încârligată cu aur pe un cer bucal de cauciuc. Lungul spectru ciolănos al d-lui Averescu nu-i mai sperie pe liberali, chiar când se agită ca un porumb foșnit de vânt. „Răspunderile, răspunderile” – această vorbă de amenințare și-a pierdut efectul magic care tăia pofta de mâncare și amuțea sunetul cupelor și al tacâmurilor în sufrageria conacului de la Florica. În ultimele zile, generalul fu năvălit și îngenușiat lângă zidul puterii, cu toate descântecele și zvârcolirile dumisale, și se știe că numai o întâmplare l-a scăpat să se prăvale în gunoiștea redutei. Așijderi, pisica năpădită de curajul flămând al șobolanilor dedați de acum cu spectacolul cozii ei furibunde și al vertebrelor cu puful zbârlit.

Acum, în pauza salvatoare, la consfătuirea majorităților, generalul neînvățat repetă știutul truc. Nu e prea ingenios, dar sună energetic. Apropierea dintre grevele muncitorești pe cari le-a suprimat prin militarizare, cu greva parlamentară care își cere, de asemeni, un drastic tratament, aluziile înfiorătoare, figura de stil cu „mâna noastră apăsând asupra dezertorilor de la datorie”, trezește în noi presimțiri de surdă urgie. Ne așteptăm la priverile deputaților liberali, în frunte cu d. Ion Brătianu și al său frate, tunși, în strai militar, în poziție marțială, exercitând în curte, la 46, pasul de defilare descompus.

Dar cei mai calmi în suflet și în închipuire sunt tot liberalii și familia lor domnitore.

Ei privesc și ascultă zbuciumul generalului ca pe gagaismele unui pensionar, trântit în fotoliul cu rotile și veșnic furios.

MESAJUL ȘI PACEA CU RUSIA

Nici un cuvânt în *Mesaj* despre pacea cu Rusia. Aceasta confirmă politica oarbă a guvernelor românești.

După zădărnicierea tratatelor d-lui Vaida și subordonarea politicii noastre externe intereselor finanței franceze, sforțările conducătorilor tind să prelungească echivocul apăsător al relațiilor noastre cu Sovietele. După ce s-a cunoscut, rând pe rând, sentimentul generalilor ruși cari au întrerupt câte un răstimp speranțele muscă-

limei refugiate și reacționare, toate partidele, tot guvernul și toți cotrocenii se opresc la ultima notă a d-lui Take Ionescu: *România nu discută chestia Basarabiei*.

Recunoaștem că, în ciuda celor mai vădite semne de decrepitudine, d-l Take Ionescu a izbutit încă o dată, în dauna prietenilor și adversarilor, în dauna țării și a păcii, să fie abil. A reușit să convingă pe toată lumea că, a discuta chestia Basarabiei cu Sovietele, înseamnă a se tocmi în privința unirei însăși. S-a dat crezare spuselor lui că orice aluzie rusească la provincia de peste Prut este o revendicare teritorială. Și, în murmurul de nemulțumire stămit cu sofisme, d-l Take Ionescu și-a trâmbițat fraza de efect: *România nu discută*.

Totuși, situația este atât de plăpândă, din punctul de vedere diplomatic, iar dreptul românesc atât de trainic, că guvernele noastre ar trebui să alege după o clarificare. În ziua când Sovietele ne-ar oferi o pace fără a fi discutat în prealabil despre Basarabia, delegații noștri ar trebui să o respingă. Când toate guvernele contrarevoluționare rusești, agățate vremelnice de câte o coastă a Rusiei, au strigat cele dintâi că ele nu discută cu noi despre Basarabia, e o prostie inexplicabilă din partea cancelarului Take Ionescu să evite o semnătură a unui guvern rus pe un act de retrocedare.

E neîndoielnic că, fugind de discuție, d-sa pierde puțința de a obține consimțământul, astăzi singur valabil, al Sovietelor pentru unire. Acest consimțământ ar fi mai târziu un titlu și o bază de tratative, când Rusia cealaltă va discuta. Dar d-l Take Ionescu acumulează șansele unui viitor război. Își vede spiritul diplomatic zburând în slava câmpiilor de bătaie...

Și *Mesagiul* nu vorbește nimic despre una din cele mai însemnate întrebări ale zilei.

ÎNTRE NORTHOFFE ȘI WELLS

Proprietarul celor 66 ziare engleze de dreapta, de centru și de stânga, marele *brasseur* de afaceri și maculatură care, pentru că a tins să-și apropie monopolul de opinie, fu ridicat la rangul de lord, avu ideea riscată de a trimite la Conferința de pace din partea jurnalului *Daily Mail* pe scriitorul Wells.

În funcție de reporter, Wells, autorul *Anticipațiunilor* și atâtor romane fanteziste, bazate pe solide cunoștințe științifice și pe un

ascuțit spirit filosofic, avuse succese tot mai mari. Secretul reporterului pare, însă, de altă natură decât al scriitorului de cărți.

Părăsind fantezia, Wells rămânea la strâmta apreciere a lucrurilor și la deducția cinstită pe care observarea lor i-o inspira. De aceea, reportajele despre țara Sovietelor, deși citite cu atâta interes, n-au plăcut guvernanților și oficialilor. De aceea, se vede, aprecierile lui asupra Conferinței dezarmării și asupra atitudinii lui Briand i-au atras blamul următor:

Petit Parisien reproduce o notă în care *Daily Mail* blamează atitudinea adoptată de d. Wells și regretă că acesta nu a fost un reporter imparțial al Conferinței. Ziarul exprimă regrete în special pentru atitudinea d-lui Wells față de Briand și Franța, relevând caracterul monstruos al acuzațiunilor aduse de acest reporter contra Franței.

Daily Mail arată că tendințele anti-franceze manifestate de d-l Wells au ridicat o nemulțumire atât de mare în Anglia, încât știrile trimise de el nu vor mai fi citite cu răbdare de către public; în consecință, ziarul hotărăște să înceteze tipărirea articolelor d-lui Wells.

Despărțirea de un colaborator cu reputația mondială a lui Wells nu credem să se fi decis cu ușurință de către un patron atât de formidabil și atât de hărțuit între interesele sale de vasal al marelui finanțier și de serv al cerințelor cetitoare. Ziarele marelui acaparator au totuși pierdut de pe urma acestui conflict între ipocrizia domniitoare peste lume și conștiința liberă a unui cetitor.

ATENTATUL DE LA CETATEA ALBĂ

Locul Siguranței Generale a fost pur și simplu aruncat în aer.

Au pierit fără urmă soldați, slujbași și polițiști. Apoi, între agresori și forțele guvernului, sosite, s-a încins o luptă care și-a dat, inevitabil, victimele. Banda s-a retras, tot pe unde a venit, peste Nistru.

Faima acestei isprăvi a pătruns pretutindeni în Basarabia. E inutil să veștejim crima. Dar în clipa asta sunt, desigur, vrăjmași cari se bucură, și în ochii multora, atacul de la Cetatea Albă are aspectul prestigios al faptelor de sfidare și vitejie. În căutarea lor, o înțepire de urgie se va dezlănțui. Starea de asediu se înăsprește cu manifestările de percheziții și arestări, cu sporul de garnizoane și posturi

jandarmerești, de care e plină Basarabia, cu dublarea patrulilor și gărzilor cari trag în „comuniști”. Populația, sub pretextul denunțării complicilor și a gazdelor, are să ispășească această nouă incursiune de peste fluviu. Căci, ceea ce trebuie accentuat, în interesul adevărului și al ordinii, cum ar zice d. Argetoianu, ceea ce trebuie degajat din comunicatele turburi ale oficialității, este că nu ne aflăm în fața unui atentat anarhist lăuntric, care poate fi pus în seama acelei acțiuni clandestine, teroriste, dezaprobată și de Partidul Socialist. Atentatorii au sosit de peste graniță în formațiuni militare desăvârșite. Acțiunea lor face parte din seria de incursiuni cari bântuie în Basarabia de patru ani. Ceea ce trebuie incriminat este, în primul rând, atitudinea guvernelor românești și a ministrului de Externe actual care amână clarificarea situației dintre Rusia și noi. Ceea ce trebuie oprit este găzduirea suspectă și provocatoare pe care o acordăm șlehtelor contrarevoluționare în retragerile lor repetate din Ucraina. E neîndoios că invazia care ne-a izbit, într-un chip ce compromite stăpânirea și paza românească în Basarabia, face parte din proiectatele represalii anunțate în nota impertinentă, dar explicabilă, a lui Cicerin. În loc să facă din aceasta o pricină mai mult pentru înlăturarea oricărei discuții cu Sovietele și un prilej pentru îndârjirea teroarei din sârmană provincie, guvernul ar trebui să ia primele măsuri pentru a îndepărta orice bănuială în privința ostilității sale față de Rusia. Mahno și ceilalți siniștri oaspeți ai războiului civil, despre cari nu se știe dacă sunt mai mult adversari ai Sovietelor decât vrăjmași ai României, să fie închiși în lagărele din Vechiul Regat. Basarabia nu trebuie transformată într-un domiciliu forțat pentru bandiți.

Altfel, zadarnic s-ar înțesa pe linia Nistrului pichetele de grăniceri și s-ar înmulți taberele de acolo. Nici azi nu ne putem plânge că numărul regimentelor de pază e neîndestulător și că strășnicia slăbise. Experiențe istorice arată, însă, că înarmările până în dinți sunt neputincioase în fața războiului de hărțuială. El poate fi stins numai acolo unde ia naștere și pentru asta n-avem decât două mijloace: declararea războiului sau înțelegerea cu Rusia. Ar fi o nenorocire ca d. Take Ionescu să fie lăsat să aleagă. Ar fi o pacoste să ne mărginim la o acumulare de tobe, arme și trompete în Basarabia. Sistemul să fie părăsit pe de-a-ntregul și spiritul de urgie distrus. Altfel, am vedea populația, atât de doritoare de liniște, simpatizând cu haiducii în contra poliției.

Acesta pare să fie primul obiect al urei țăsută din afară. Nu e demonstrativ faptul că incursorii n-au atacat casa Comandamentului, vreun depozit militar, vreo cazarmă sau vreun alt semn și organ al stăpânirii românești, ci tocmai localul Siguranței Generale?

Și, totdeodată, împrejurarea că în acel local se aflau numeroși deținuți nu dezmente oare, cu forță, insinuările celor ce vor să implice în atentat părți din populația basarabeană?

DESPOPULAREA FRANȚEI

Ultima statistică și-aduce sporul de îngrijorări.

Stagnarea și apoi descreșterea, observată în populația Franței de vreo cincizeci de ani, s-a întetit prăpăstios în secolul nostru. Numerește, cândva, al doilea popor din Europa, francezii au fost întrepuși pe rând de germani, de englezi, de populația pestriță a fostei Austro-Ungarii și azi scade, pe ultima treaptă, între puterile europene. Față de cele 39 milioane ale Italiei, Franța, cumplit sângerată în ultimul război, numără de-abia vreo 16 milioane de suflete. Ceea ce, de astă dată, agravează vechiul simptom, e surplusul de trei milioane pe care, față de arnica [?] virilă, îl marchează lagărul feminin. Trei milioane de femei osândite la feciorie, sigur la sterilitate, e un semn de incurabilă despopulare. Remediul, însă, se va exercita de la sine, prin migrațiune. Faima femeiei franceze îi va găsi, fără doar și poate, plasament peste graniță, dar mult mai târziu. Pentru moment, ostilitatea sexelor va spori în lupta pentru existență, în care pogoară cu hotărâre un atât de covârșitor contingent femeiesc.

Iubirea, însă, se va libera de câteva cătușe, de vreme ce legea cererei și a ofertei vine să se adauge solicitărilor persuasive a virului amoros. Necesitatea fiziologică, dimpreună cu discutabila necesitate de multiplicare, proclamată de patrioți, atrage pe viitor mai multă licență în raporturile dintre sexe. Dar starea actuală a moravurilor, adică a ipocriziei religioase și sociale, împiedică singurul paliativ firesc și eroic: poligamia. Se va practica tot ca și până acum: clandestin. Aceasta, însă, nu fără măsuri din partea complicilor de a împiedica divulgarea actului prin maternități nedorite. Ceea ce pentru Franța, luată în sens supranațional, este tot una.

Să remarcăm, în treacăt, că, în situația de poligamie forțată în care se află, Franța atinge extremul evoluției sociale.

Căci se afirmă că începuturile societății umane au fost poliantrice. Cum rămâne atunci cu patrioții care fac cor cu vrăjmașii strigând: „degenerare“, atunci când, după altă concepție, avem un apogeu și, după alta, o pauză de regenerare a rasei?

Într-adevăr, ceea ce ne pare mai inutil și ridicul și nemilos, sunt proiectele de legiferare a prolificității lenevite a Franței.

Fel de fel de măsuri fiscale, prime de încurajare, constrângeri pentru celibatari, tind să stoarcă perechei legitime sau concubine al treilea făt, căruia statul ursitor îi promite privilegiu în paradisul social. Porunca divină: creșteți și vă înmulțiți, coboară în textele codurilor. Și toți acești oameni îngrijorați nu văd decât pericol și decădere în ceea ce este o manifestare, unică în istoric, de inteligența colectivă a unei rase care se apără împotriva mizeriei. Dacă poporul german și italian, care emigrează, de înghesuială și sărăcie, în colonii, s-ar comporta la fel, stegarii Franței naționaliste n-ar găsi destule cuvinte de laudă pentru civilizația noastră care a pus frâu naturii. Altfel, însă, considerentul suprem rămâne cel milităresc: patria franceză are din ce în ce mai puțini apărători decât cea germană. Victoria din marele război, dacă familia franceză nu se reconstituie pe baza de trei copii, este victoria lui Pirrus. Nimeni, în epoca lipsei de lucru, nu vrea să vadă, în eschivarea sistematică a poporului francez de a-și ispăși plăcerea, un semn de evidentă superioritate și un corectiv puternic al mizeriei.

„MOARTEA EXCREMENȚIALĂ“

În imaginația călugărilor inchizitori, hrănită de palavrele mistice asupra pedepselor infernale de pe cealaltă lume, se înfățișa, ca suprem mijloc de tortură și de osândă, moartea excremențială. Condamnatul, închis într-o celulă subterană și întunecoasă, era condamnat, prin foame, să băjbăie în jurul pereților orbi până ce cădea într-un puț circular deschis în mijlocul încăperii.

În fundul aceluia puț, victima cunoștea, în câteva clipe de pestilențială asfixie, oroarea similară care-l aștepta pe veșnicie, după moarte, în infern.

Execrabil sfârșit, căruia învinuitul îi preferă orice abjecțiune și orice chin: mărturisirea, denunțarea, ispășirea și renegarea, numai în schimbul altui fel de supliciu: arderea pe rug sau scoaterea ochilor. Totul, din el și de pe lume, pentru a evita spasmul de scârbă puturoasă și mortală din fundul puțului.

Asemeni osânditului medieval, generalul Averescu sau tovarășul său, mai lucid și mai rece în împilare, Argetoianu, în fața deznodământului inevitabil al vieții lor de guvern, au vrut să evite o prăbușire de necinste și de rușine.

Dar n-au știut a răscumpăra cu hotărâre și deplinătate lungul șir de zile greșite, de loviri, rapturi și viclienii prin cari și-au atras hula poporului acestuia, blând până la pasivitate. Ceea ce au știut să rotească au fost nu cuvinte de căință, ci deșarte zbierete de amenințare. Ceea ce au știut să facă au fost câteva dezordonate și fără de nădejde gesturi de înecați cari caută un sprijin, o acățătoare. Cuvintele, deci, au fost năbușite și gesturile îngropate în materia moale și afundă a vinei lor neînălțurate. Generalul și fostul ministru Argetoianu puteau să ridice starea de asediu și cenzura, să deschidă temnițele, să înapoieze avutul Partidului Muncitoresc, să destituie pe inchiizitorul Cernat.

Atunci ar fi primit o altfel de moarte. Atunci ar fi evitat pedeapsa pe care și-au pregătit-o, și-au acumulat-o cu mâinile lor: pedeapsa excremențială.

Și din adâncul *infiniment* în care se află, generalul și ministrul său în zadar cer azi ascultare și ajutor de la cei ce ar trece grăbiți pe lângă groapa cu marginile ocolite.

Duhul lor e îmbăcsit, imaginea, pătată și sleită. Generalul și ministrul Argetoianu se înăbușe în propriile lor fapte.

DECLARAȚIILE D-LUI PRIM-MINISTRU

D. Take Ionescu respectă cu stricteță riturile ipocriziei.

A convocat pe reprezentanții presei pentru a le povesti despre menirea sa mesianică printre partidele învrăjbite și cari dezertaseră din Parlament ca să se încaiere, cu vremea, în stradă. Împăcarea lor pare a fi scopul principal și cel mai grabnic al chemării sale la putere, [...] * sale la cârmă. Făcând această declarație mincinoasă, ce

* Câteva cuvinte șterse.

tinde să acopere micile uneltiri și cointeresări momentane între Palat, camarilă și liberalism. din care a ieșit guvernul Take Ionescu, noul prezident de Consiliu a făcut, implicit și involuntar, o mărturisire importantă: aceea că decretul de prorogare obținut nu este căptușit de decretul atât de necesar al dizolvării. Situația cabinetului, deci, se confirmă a fi disperată. Rolul de armonizator cu orice preț nu e dintre cele mai ușoare, când dirijorul e suit pe sârmă și-și pipăie echilibrul în aer.

D. Take Ionescu a vorbit, apoi, și despre misiunea sa legiferantă. În această privință, d-sa face aproape un apel la întreaga lume politică să-l sprijine la votarea „prin aclamațiune“ a legii electorale întocmită pentru întreaga țară, prin consultarea tuturor oamenilor politici. Baza legii e imuabilul vot universal, egal, direct, secret, și reprezentarea proporțională. Noutățile acestea circulă în capetele politice și electorale de mai bine de patru ani. Sub fostul guvern, actualul Parlament se pregătea să înfăptuiască, în lege, reforma, iar majoritățile și o impozantă porțiune a opoziției erau de acord. Nu era nevoie, pentru un lucru admis și pus la cale de toată lumea, de venirea prim-ministrului care trebuie să reînceapă totul.

Rostul înscăunării lui e, însă, altul. În cuvintele sale despre reforma financiară găsim precizări. D. Take Ionescu s-a pronunțat categoric, „în numele țării“, în contra opoziției pe capital. S-ar zice că țara e populată de îmbogățiți și de multimilionari, că fiecare plugar e un mare moșier, fiecare păstor un mocan chiabur cu sute de turme și fiecă slujbaș un traficant de permise... Unanimitatea locuitorilor, greu lovită de intenția d-lui Titulescu, protestează prin glasul prezidentului actual...

Realitatea se cunoaște. D. Take Ionescu, în funcție de fonograf al plutocrației române și străine, protestează în numele celor câteva zeci de consilii de administrație pe cari le prezidează, în numele celor câteva sute de foști latifundiași, de ciocoi industrializați și de bancheri, pentru a se menține cu ajutorul lor la putere. În privința reformei financiare, care se va realiza pe seama sărăcimei salariate, d. Take Ionescu are sprijinul tuturor partidelor reacționare din România, veche și nouă.

Liberalii se vor folosi de mâna lui servilă pentru a da o lovitură care repugnă tacticei lor eschivatoare și abilă.

Activitatea d-lui Take Ionescu înlăuntrul Parlamentului de azi, astfel, se delimitează.

Dintr-o vanitate agravată de vechime, tardivul prim-ministru acceptă un asemenea rol.

Unul din primele acte de guvernământ ale d-lui Take Ionescu este, deși mărunț, foarte comentat. Consiliul de Miniștri a dat, unui vag senator zgomotos și neînțezat, autorizația de a face să apară o gazetă republicană. Acest senator, d-l Alevra, a însărcinat pe un alt d. Alevra, ilustrat prin unica însușire de fiu al celui dintâi, să conducă și să redacteze ziarul care va să fie născător de orientări și curente în țara sătulă de regalitate. Informațiile noastre cu privire la noua primjdie care amenință forma actuală de guvernământ se încheie aci. Dar ceea ce interesează este atitudinea d-lui Take Ionescu față de una din manifestările cele mai singulare și mai prompte cari au urmat venirii sale la putere. Iată feluritele interpretări:

„Om politic apusean cu vederi largi, actualul prim-ministru nu poate să împiedice apariția unei prese de opinii, fie chiar și republicane...”

Politician abil, spun alții, politician care nu disprețuiește șantajul și amenințarea ca armă de guvernământ. Nimeni nu poate fi mai satisfăcut ca d. Take Ionescu de reapariția republicanismului de frază și tipar, în momentul când Coroana a și început să-i retragă o încredere acordată numai pe jumătate... El se poate înfățișa ca apărător al monarhiei, rezervându-și alternativa de a conspira, indirect, prin încurajarea republicanilor, atunci când interesele guvernării sale ar cere-o...”

Și, în sfârșit, ultima interpretare și cea mai justă, care sună:

„Act de fin servilism, de plecăciune în livrea cu firețuri de aur, a unui șambelan discret și subtil, act săvârșit de d. Take Ionescu, pornit să nimicească republicanismul ultimelor zile bucureștene, prin însăși moșirea lui. Căci se poate, într-adevăr, compromite o idee, atât de respectabilă în sine, ca apariția ei în ziarul d-lor Alevra? Și ce-ar putea demonstra mai vădit absența unui public republican în România, decât modestia tirajului unei viitoare foi antimonarhice?”

Dacă aceasta e intenția d-lui Take Ionescu, acuzat prin cluburi de toleranță față de presă, socoteala din Consiliul de Miniștri se potrivește cu cea din târg. Cea mai părăsită idee politică de la noi a fost și este aceea a unei republici burgheze, în care ciocoi noștri s-ar certa pentru președinție, ca vechii fanarioți și boieri indigeni pentru domnie. Pe multă vreme încă, publicul simte că în actuala stare de moravuri, și cu mentalitatea oamenilor de azi, monarhul este, cum a

zis Schopenhauer, „cel mai mic dintre cele două rele“. Indiferența față de republicanism, pe de o parte, și lipsa de entuziasm dinastic, sunt deopotrivă manifestările unei cumințenii colective care a dat naștere dictonului: *schimbarea domnilor, bucuria nebunilor*.

E drept că tendințele absolutiste ale Regelui devin atât de manifeste și frecvente, că un mare partid popular – Partidul Țărănesc – și-a propus să le corecteze.

Și-a propus să le corecteze, fără însă a lovi principiul însuși.

Fiindcă nimeni dintre politicienii noștri de dreapta și de stânga nu se simte chemat și împuternicit să întrupeze o idee care necesită atâta vigoare sufletească și superior talent.

Nimeni nu-și simte forța de a o acredita maselor, cunoscătoare când e vorba de valoarea politicienilor de ieri și de azi. Toți știm că accesele republicane sfârșesc în calmul unei întrevederi copioase, în cabinetul Suveranului. Și, în cunoașterea veselă și profundă a micii noastre lumi românești, Rege, sftnici, politicieni de toate culorile, cetățenii de toate nevoile și opiniile pot saluta cu chef proaspătul republicanism adus de ultimul flux și reflux al guvernelor oligarhice.

„TAKISMUL NECESAR“

Partizanii din presă ai guvernului actual au născocit, în sprijinirea lui, teoria takismului necesar. Pornit să se susție la putere prin toate mijloacele, ministerul acesta al unei singure persoane, care și-a asigurat, prin alegerea colaboratorilor ei, posibilitatea de a evacua oricând un număr respectabil de fotolii pentru a le precupeți, nu disprețuiește să întrebuițeze, ca auxiliar al corupției, și argumentele.

Făurirea și punerea lor în circulație a fost încredințată vechilor clienți ai casei d-lui Take Ionescu: ziariștii de la *Lupta*. Și oricât ne-ar fi de penibil să ne deprecieăm confrății, trebuie să recunoaștem că în misiunea lor nu au fost din cale afară de ingenioși. Iată cristalizarea efortului lor cerebral:

A nu susține guvernul Take Ionescu, spun dânșii, înseamnă a-l doborî.

Prăbușirea d-lui Take Ionescu înseamnă, inevitabil și fatal, urcarea liberalilor la putere. Căci alt partid nu are sorții să primească din mâinile suveranului cârma, iar alt om decât actualul vremelnic

președinte de consiliu nu poate realiza o coaliție de grupări pentru a înlătura guvernarea liberală.

...Deci, oricine face, în zilele takismului, opoziție, este, fără vrerea și fără știința lui, un agent liberal. Întregul partid averescan lucrează astfel la moara liberalismului, pregătindu-și, totdeodată, propria lui măcinare. Toată lumea politică, preocupată de alte viitoare alcătuirii ministeriale decât actuala bufă improvizație de culise, în care d. Take Ionescu ține loc de primadonă, prepară haosul din care va răsări sistemul brătienist, cu suflul său dogoritor care va readuce în țară sterpăciunea și celelalte flagele din *Biblie*.

Aceasta este teoria takismului necesar. În virtutea ei, opoziția trebuie să aleagă între cei doi bărbați cari singuri se bucură de încrederea inegală a Suveranului. Inegală, căci guvernamentalii mai insinuează ceva: d. Take Ionescu nu poate obține decât cel mult o prorogare, și menirea lui e de a se sprijini, cum o ști, pe actualul Parlament. Cine nu vrea să-și riște comodul mandat în alegeri viitoare, are o singură soluție: să voteze cu guvernul, ca măsură preventivă în contra moșierilor de la Florica.

Și acum nu ne vom pierde vremea cu argumentări antitakiste. Suntem încredeți că teza e inventată numai pentru salvarea aparențelor intelectuale, iar speranța cea profundă stă tot în mezzatol secret de voturi parlamentare, deschis de d. Take Ionescu. Aceasta e calea către Damasc. Izbândă deplină urăm, deci, teoreticienilor și agenților recrutori, căci dorim ca din corupție în corupție să ajungem la descompunerea iremediabilă a întregului politicianism.

Iar dacă d. Take Ionescu va fi nefericit în încercările sale care speculează venalitatea omenească, și dacă profețiile sale s-ar adevăra, credem că mulțimea are să accepte redutabila guvernare liberală. Dar când aceasta se va înfățișa la alegeri, acei cari au nesocotit sentimentul public vor primi răspunsul lui.

MAGNAȚII CUTEZĂTORI ȘI CIOCOII FRICOȘI

Tirania lui Horthy și a magnaților săi revoltase până și pe ciocoi noștri. Oamenii cari au masacrat muncitorimea în stradă la 13 decembrie, sau cari au dat mână liberă comisarilor regali să populeze temnițele și cazematele, se indignau la auzul ororilor desfrânate ale ofițerimeii maghiare.

D-nii Ionel Brătianu și Argetoianu roșeau de concurența crâncenă și rafinată pe care le-o făcea Horthy, la Budapesta. Smulgerea testiculelor, tăierea țâțelor și alte predilecții ale zbirilor strălucitei nobilimi turaniene ne inspirau o indulgență nemărginită pentru inocentele apucături din Jilava noastră națională. Căci niciodată noi n-am depășit procedeul mult mai civilizată al strivirii degetelor la balama ușilor și al ouălor fierde puse la subțiori. Așa se și explică exodul democraților și al socialiștilor unguri către paradisul României Mari, unde tortura impusă delicvenților politici e un simplu gădilici pe lângă ferocitatea necruțătoare a teroarei din patrie.

Se vede, însă, că izbucnirile violente și distrugătoare sunt de scurtă durată. Ospățul sângeros al nobilimei de la Pesta e pe sfârșite, și feudalii, sătui de măcel și de mireasma acră a cărnii tocate, deschid ferestrele și strâng în fețele de masă, ca în giulgiuri albe, fărâmiturile. Ni se vestește că dreptul mulțimilor la viață, adică la libertate, începe a fi recunoscut. Primul-ministru Bethlen a conferit cu șefii socialiști și desigur că nu s-a dus în pușcărie ca să-i viziteze și nici n-a poruncit să-i fie aduși în lanțuri. Rezultatul a fost un ordin de ridicare a măsurilor excepționale, deci de abolirea stării de asediu, suspendarea cenzurei, libertatea întrunirilor și încetarea oricărui urmăriri judiciare. Dintr-o dată, cei cari întrecuseră în cruzime și intoleranță pe leneșii noștri conducători neputincioși și brutali, îi depășesc din celălalt punct de vedere, al înțelepciunii și al prudenței. Pe când în Ungaria încetează procesele și se dezaglomerează temnițele, în România nenorocitele forturi ale lui Brialmont nu mai încap pe arestați, Curțile Marțiale nu prididesc procesele, cu toată activitatea sălbatică a d-lui maior Cernat, și în toată țara băntuie urgia de arestări și suplicii sub garanția călușului.

Și, totuși, situația de la noi e incomparabil mai bună ca cea din Ungaria. Iar liniștea oligarhiei infinit mai asigurată. Proletariatul nostru nu e nici atât de numeros, nici atât de experimentat în politică și revoluție ca cel maghiar. Fabricile noastre lucrează, pe când uzinele ungare, din lipsă de materii prime, au încrămenit. Deosebirea de clase e mai puțin accentuată și ura dintre unguri e mult mai aprigă. Conflictul externe ale lui Horthy sunt mai acute. Intrigile dinastice de acolo sunt de altă natură decât cele de la noi.

Toate aceste considerente și exemplul prim-ministrului Bethlen nu pot stânjeni groaza ciocoimei noastre de muncitori și de țărâniști.

E o destoinicie ce lipsește trândavilor noștri stăpânitori: aceea de a-și asuma surplusul de veghe și rezistență pe care feudalismul

maghiar îl acceptă când renunță la arma măsurilor excepționale. Nu credem, însă, ca excesul de frică al oligarhiei române să o facă mai sănătoasă și durabilă decât sora ei de la Budapesta.

PROPRIETATEA URBANĂ (Modificarea Legei chiriilor)

Pe nesimțite și cu toată rezistența dărză a Ligei chiriașilor, guvernele introduc în legea înfrânătoare de speculă, a chiriilor, clauze cari dau loc la mai multe interpretări și creează noi posibilități de eludare.

Actualul ministru de Justiție, care este și proprietarul „popularului“ ziar *Universul*, aduce legei o nouă modificare. Se permite, anume, proprietarilor cari și-au închiriat casele să-și evacueze chiriașul, dacă declară că intenționează să se mute ei înșiși în ele. Desigur că amendamentul d-lui Stelian Popescu păstrează aparențele nepărtinirii. Ai impresia că se cer o mulțime de condițiuni proprietarului care dorește să se mute în casele sale închiriate. Totul se reduce, însă, la simple formalități cari trebuiesc completate. Restul depinde de arbitrajul și de arbitrarul oficiilor instituite. Știm bine ce înseamnă aceasta.

Modificarea d-lui Popescu, proprietarul ziarului micii burghezimi sărăcite, nu conține, ca de altmintreli toate modificările anterioare, nici o clauză în favoarea chiriașilor. Nu de mult, de pildă, s-a legiferat că proprietarii au dreptul să dărâme casele insalubre, dacă se obligă să construiască altele în loc.

După constatarea insalubrității, locatarul este, fără întârziere, evacuabil. Ce se întâmplă, însă, dacă proprietarul nu începe imediat dărâmarea și construirea? Nimic, căci în privința asta legea este mută. Era vorba doar să se știrbească preciziunea incomodă a legii inițiale. Sub pretextul armonizării intereselor, s-au făcut, pe încetul, spărturile prin cari ocrotiții guvernelor, proprietarii și acționarii societăților de construcție, cu mulți politicieni în consiliile lor de administrație, să se năpustească în locuințele cetățenilor. Aceștia își văd liniștea amenințată, căci înțeleg și caracterul legilor, și simt și ostilitatea funcționarilor de la oficii.

Dușmănia între chiriași și proprietari, între cei numeroși și cei puțini, între popor și clasa lui stăpânitoare se întetește și va izbucni

fără greș, dacă guvernele nu vor renunța, prin măsuri înțelepte, la complicitatea de care s-au făcut vinovate.

Aceste măsuri constă într-un singur și simplu principiu. Să nu se decidă, în cazurile arătate, evacuarea chiriașului decât dacă el a găsit, prin intermediul oficiului de închiriere, o altă locuință, în condiții egale cu aceea pe care e silit să o părăsească.

Pe această bază s-ar putea reglementa amănunțele.

Altfel, chiriașii, poporul orașelor, pot aduce în discuție, printr-un mijloc sau altul, principiul însăși al proprietății urbane, de mult atins de către chiar legiferările în vigoare. S-au mai văzut exproprieri pentru utilitate publică și, apoi, ceea ce au obținut frații plugari pe moșiile latifundiarilor, de ce n-ar cere și populația orașelor pe imobilele speculatorilor de locuințe?

ȚARA LUI PAPUC

Înăsprirea stării de asediu și a cenzurei, câteva zile numai după ce acest guvern de operetă a jucat scena reîntronării libertăților constituționale, a buimăcit publicul, obișnuit, totuși, cu asemenea farse oligarhice.

Renghiul a fost unic. Înscenarea măreață. Sfârșitul subit, contradictoriu și buf. Gândiți-vă: d-l Take Ionescu aproba apariția unui ziar republican. D-l Cămărășescu de la Interne denunța poporul în conflictul cu autoritățile militare din Basarabia și, pentru a-și lua răspunderea ordinei în acea provincie oribil batjocorită, cerea îndepărtarea regimului marțial. Regele însuși, pășind în lumină, prezida sfatul care avea să organizeze guvernarea pe baze noi. Și finalul? Baioneta făcută lege, și legea, baionetă. Călușul făcut leac pentru durerile cari țipă. Temnița deschisă oricând, și oricui, și din bunul plac al unui ministru ori al unui slujbaş civil sau militar abuziv. Oligarhia noastră se întoarce la 14 august 1916, când războiul justifică toate precauțiunile din cari au izvorât fărădelegile. Oligarhia își pregătește un nou trai copios și liniștit. În disprețul poporului, pe care-l știe răbdător, ia măsuri ca de acum înainte nici o protestare să nu-i turbure digestia.

D-l Take Ionescu a primit, din partea clasei pe care o servește, această misiune a proclamării teroarei. Dintre toți ciocoi și reacționarii¹ ispitiți să ne guverneze, Take Ionescu este cel mai primejdios, fiindcă e cel care a cutezat ceea ce nu îndrăznesc niciodată, fâțiș, liberalii. Aceștia vor protesta, desigur. Nu-i credeți, însă, și nu-i loviți cu hula voastră, când cel ce o merită e omul cu scufie și zurgălăi, plin pe dinăuntru de tărăța trecutului, omul fardat ca o femeie, care acceptă să le fie unealtă.

D-l Take Ionescu trebuie împiedicat să ne guverneze, fiindcă el nu se mai guvernează pe sine. Acesta e adevărul. Respectam inte-

¹ Réacteur (franc. inv.) – reacționar.

ligența lui și eleganța erorilor sale. Admiram un talent și suplețea sa de atitudine. Toate însușirile astea l-ar fi împiedicat să se compromită prin brutalități de felul celei din urmă. Dar din toate n-a mai rămas decât supraviețuirea unui trup sterp și indulcit. Pe acesta îl detestăm, căci ultimele licăriri de voință și de conștiință ale d-lui Take Ionescu sunt încordate într-un singur gând: să rămână cu orice preț prim-ministru. Iar acest din urmă gând se inspiră nu dintr-o proprie pasiune de putere, ci din voința obiectului pasiunii d-lui Ionescu, de-a stăpâni.

Faptul, se știe, se comentează pretutindeni. Tirania conjugală sub care a căzut primul ministru se răsfrânge asupra țării întregi. Femeile se amestecă tot mai mult în politică. Femeia d-lui Take Ionescu mai mult decât toate celelalte. E o dovadă frumoasă de energie și iscusință din partea respectabilei doamne. Dar, când un prim-ministru ajunge în halul acesta și când slăbiciunea de a guverna, unica slăbiciune a sfârșitului său de carieră, ajunge să fie exploatată de către alți politicieni ce vor să legifereze printr-însul, omul trebuie aruncat plăcerilor sale din cari puizează¹ ideea și îndârjirea de a purta un titlu care-i decorează căminul.

ASANARE CIOCOIASCĂ

Misterul doamnei voalate a rămas mister numai în coloanele gazetelor cari îi tac numele și-i publică, discret, portretele. Strada și cafeneaua îi cunoaște, însă, până și diminutivele cele mai dubioase și mai intime. Această poveste galantă, împletită cu o serie de ordinare afaceri de trafic de influență pe lângă persoana pasionată și autoritară a fostului ministru de Război, n-a stârnit decât hazuri mai mult sau mai puțin obscene și indignări pur platonice.

În răstimp, sărmana soție a unui magistrat fu arestată și compromisă pentru o intervenție la generalul Tăutu, intervenție care-i aduse un câștig de cinci mii de lei. Ce ridiculă sumă pe lângă beneficiile „doamnei voalate“ peste care plouă galbenii și napoleonii, pentru simplul gest de a se dezvălui de crepuri și de vestminte într-un cabinet ministerial, sub ochii unui războinic iritat...

¹ Puiser (franc.) – a izvorî.

În aceeași vreme, tânărul avocat Popescu zăcea în temniță pentru că obținuse, pentru societatea care-l întrebuința, permisiunea unei construiți de cale ferată îngustă, necesară exploatarei. Împotriva avocatului Popescu nu s-a dovedit nimic. Jurnalul Consiliului de Miniștri a fost, totuși, anulat, ceea ce ar însemna că întreg cabinetul fusese mituit... Societatea intentă proces și statul fu condamnat la douăzeci de milioane daune, pentru că niște politicieni fățarnici și-au permis farsa asanării, începând cu un avocat în exercițiul funcțiunii și sfârșind cu nevasta unui judecător fără protecție.

„Doamna voalată“, însă, continuă să-și fluture vâlul la șosea, în automobil, la Sinaia, în *bobsleigh*¹, ori părăsit pe blăniile de urs la picioarele paturilor cu paie de aur în saltelele pe cari se tăvălesc „potentații“. Iar sutele de politiciani samsari, ce și-au făcut din traficul de influență un mijloc de trai, îi alcătuiesc alaiul frenetic și strălucit, după care strigă zadarnic d. Cămărășescu:

– Huooo! hoții la pușcărie!

CRITICA*

În jalea noastră literară s-a suit un bocet nou.

Sunt văicăreli pe urma criticei românești, părăsită, disperată, sau de-a binelea moartă. Se afirmă că pierderea este dintre cele mai chinuitoare. Mai afectați de acest fenomen se arată înșiși criticii zilei, și de aceea lamentația lor pare mai puțin expresivă și mai puțin simplă. Nu cumva durerea lor se oferă să înlocuiască și să întrupeze, în fraze, pe chiar defuncta? E foarte vădit că cei ce confecționează lucruri și flori pe catafalcul severei matroane care a fost critica lui Maiorescu și Gherea se pregătesc să continue tradiția ei trăncănită.

Deci, actul de deces nu se încheie nici de data asta. Critica română reînvie după cum reînviase și în Chendi, în Iorga, în Dragomirescu, luând cu fiecare dintre aceștia înfățișări totdeauna cataleptice. Dar generația de curând descălecată în literatură se apucă de aceeași treabă. Părerile ei sunt prea sentimentale pentru a începe aci o discuție asupra calităților răposatei.

¹ Sanie de bob (engl.).

* Articolul va fi republicat, cu unele modificări, în 1924, sub titlul *Pe urma criticei* (vezi p. 470).

Sfatul nostru ar fi: lăsați-o să doarmă. Nu ne-a lăsat, până în anul 1922, o singură idee nouă, o singură frază frumoasă. Sfatul ei n-a sporit fertilitatea nici unui talent, ghicirile ei au fost mincinoase, ascultarea pe care și-a atras-o, nulă.

Apucăturile ei rămân pe placul dascălilor cari caută în cărți taina scrisului și a gândirii pentru a o destăinui, ridicol, de la catedră. Ierarhizările pe cari le încearcă sunt inofensive ca ordinea pusă de bătrânii pensionari în grădinița cu legume: verzele în față, guliile la coadă. Și încă îndeletnicirea asta e mai folositoare și mai fără de greș. Dar profețiile criticei amintesc pasiențele sau bobii. Unele nimereli fericite nu schimbă nimic în mersul literaturii, în ascunsul proces de creație. Nici nu-i aparțin aceste întâmplări. Luăm pilde străine: Jules Lemaître a fost cel care l-a clasat, prăbușindu-l, pe George Ornet; Anatole France l-a cufundat pe Zola în propria-i scatologie. Diatribele meseriașilor critici erau neputincioase căci n-aveau autoritate. Sainte-Beuve, când era clasificator, n-a văzut pe nimeni în Baudelaire, pe când acesta era prefațat, dimpotrivă, de Théophile Gautier. Tot Sainte-Beuve-ul clasificator, pe care-l deosebim de celălalt fel de critic din același Sainte-Beuve, sfătuia pe Stendhal să se lase de literatură, pe când în tot Parisul nu se găsea decât Balzac să-l proclame și să-l încurajeze, iar în tot Apusul numai Goethe îl semnala într-o scrisoare. Dar era Balzac și era Goethe. Însă cel care s-a clasificat și s-a prezis mai sigur pe sine a fost tot el, Stendhal. Iată ceea ce trebuie reținut. Autocritica rămâne critica cea mai eficace, când scriitorul are față de propria-i operă curajul sincerității. Aprecierea celuiilalt, a aproapelui, care și-a însușit o menire de acest fel nu merită decât indulgența cuvenită slăbiciunilor ome-nești. Din exemplele amintite, însă, cărora le adăogim pe Maurice Maeterlinck, trâmbițat de Octave Mirbeau, deducem că apreciatorii cei siguri rămân numai artiștii. Ei sunt criticii cari intuiesc cu siguranță, în tovarășii lor, talentul, sau geniul, când există. Considerațiunile de sinceritate și generos dezinteres intervin și aci. Ci ele fac parte din capitolul psihologiei creatorilor, și nu constituie o obiecțiune de fond. Cu atât mai mult când această obiecțiune are tărie orișunde aiurea; în fața criticului profesionist mai ales.

Putem explica siguranța simțului critic al artistului, în prezența operei altuia. Ar fi prea lesne. Avem aci să deosebim și să reținem un singur fel de critică. Nu aceea care compară autorul și-l situează și-i stabilește influențele reciproce, în legătură cu mahalaua natală, calitatea dinților și a părului, cărțile cetite, maniera întrebuințată și

mersul la biserică. Nici aceea care repovestește cartea, cu alt stil și cu expansiuni impresioniste. Ci acei cari duc mai departe gândul autorului și plăsmuiesc lumi noi de idei, utilizându-i doar ca punct de plecare și pretext. Criticul acesta încetează de a fi un maniac care distribuie gloria și nemuirea, sau un scriitor constrâns să-și exercite fantezia ca să-și eschiveze opinia sau să se scutească de tortura analizei mediului. Criticul acesta pornește de la o carte, dar îți citește în curând din cartea universului și a experienței proprii.

Se dispensează de apariția lucrărilor de valoare fără de cari critica cealaltă nu există. Și atunci atâta rămâne din clasică dare de seamă, urmată de ceremonia distribuirii de spini sau lauri: un pretext pentru desfășurarea unui suflet original și fecund, pe hârtie. O simplă scuză, o biată formalitate asemănătoare întrebării pusă mirelui în fața altarului. E mai bine așa. Căci nici un critic din lume n-a împiedicat răspândirea cărților proaste sau ignorarea cărților alese. În cazul cel mai bun, critica fost cea mai inutilă dintre arte.

ANUL LITERAR

În 1919, apăruse *Din paharul cu otravă* a lui Adrian Maniu și primul volum de versuri al lui Lucian Blaga și ciudatul roman al lui Ion Minulescu, *Măști de bronz și lămpioane de porțelan*, al cărui conținut capricios dar limpede dezmințea acest titlu anume ales ca să intrige. În anul următor, Demostene Botez ne dă *Floarea Pământului* în care a izbucnit mireasma unui puternic și elementar temperament poetic. Era, poate, de ajuns pentru a salva un an, adus la sfârșit, în fața judecății literare. Dar răsăriră și *Florile Inimei* din simțirea delicată a lui Em. Bucuță, o pajiște de corole în miniatură și de tulpine plâpânde, o promisiune temeinică din care revistele din acel timp și de mai târziu ne-au avansat primele realizări. Iar F. Aderca publică povestea *Domnișoarei din strada Neptun*, un mic roman, totuși complex și concentrat, și plin de pitorescul inedit al vieții mahalalelor noastre. Apărea și corosivul roman *În Cetatea Idealului*, unde, în fraze cutezătoare, se cheltuia verva rea a pamfletarului Dem. Theodorescu. Atât și era de ajuns ca noua generație literară, liberată de formule, să-și poată înlocui în atenția publicului înaintașii rătăciți sufletește și coțți pentru Academie. Dar nu putem uita *Umbrele* lui M. Sadoveanu,

scriitor merit, desigur, să domine, dimpreună cu Gala Gălațion (care publica *Răboj pe bradul verde*) primul sfert al veacului literar. Și nu se poate tăgădui că generația noastră, avântată spre culmile culturii, își are trenarzii¹ ei. D. Radu Cosmin și N. Porsenna, triști discipoli ai lui N. Rădulescu-Niger, plumitiv² preocupat de succese de chioșc; d. N. Porsenna își permitea să intituleze „roman“ un volum de cinci sau șase nuvele calpe, sub titlul *Strigoii...* (căci romanul se „desface“ mai ușor decât nuvelele).

Anul 1920 își perindase sub steaguri cortetul său de soldați ai inspirației cari s-au oprit pentru un repaos prelung sau pentru opere de oboseală în decursul anului următor. Căci F. Aderca scrisese *Țapul*, ceea ce înseamnă, pentru cine nu-l cunoaște pe autor, o compromitere a succesului cu *Domnișoara din strada Neptun*. Lucian Blaga dădu o simplă plachetă, *Pașii profetului*, în care s-ar părea că talentul său se osifică. Literatura de fascicolă câștigă în schimb volume noi, în câteva banalități planturoase, semnate de subliterații V. Pop, Radu Cosmin și N. Porsenna.

Această detestabilă recoltă nu înseamnă, însă, o sterilizare a pajiștilor sufletești și o renunțare a cosașilor întru frumos. Revistele apărute vestesc o pregătire de belșug pentru mai târziu. Anul 1921 e un răstimp de pregătire a luxuriantei vegetații ce se așteaptă. După cum revistele anilor trecuți au strâns, zi cu zi, săptămână cu săptămână, materialul bogat din *Aspecte și direcții literare* de N. Davidescu, apărut în 1921, primul volum de critică înțelegătoare și vie al criticei românești, la fel revistele de azi acumulează rodul în masă, al zilelor de mâine. 1921 e anul revistelor; au apărut multe și strângătoare: *Sburătorul literar*, *Gândirea*, unde scriu Adrian Maniu și Cezar Petrescu, *Flacăra*, unde publică, din fericire, poetul Ion Pillat. Producția anului literar nu trebuie, deci, privită în cărți, ci căutată în reviste. Acolo e *Seară la Miorcani* a lui Pillat, acolo *Caligraful Terțiu*, nuvela lui Galațion, câteva schițe de Gh. Brăescu, unele poezii ale lui Al. Philippide.

Vestitorul acestui seceriș tipografic fu, în ultimele zile ale anului, Lucian Blaga. Tragedia sa, frământată și profundă, *Zamolxe*, trebuie fără preget cetită. E tot ce se poate spune mai bun despre cartea asta, care încheie anul ca un înger pogorât să susțină porțile ce se prăbușesc.

¹ Trainard (franc.) – persoană care rămâne în urmă, codaș.

² Plumitiv (franc.) – scrib, scârța-scârța.

Începuturile literare ale d-lui Goga și, mai ales, răscolitoarea dramă a *Domnului notar* i-au asigurat poetului național mai multă popularitate decât elocvența-i cunoscută și decât întreaga sa activitate politică. De pe soclul rău pe care odinioară zăceau laurii gloriei, d-l Goga ne vorbește ca de la o tribună. Și trebuie să recunoaștem că are, în politică, o trainică situație. Mai întâi, faima unui suflet cinstit și limpede. Apoi, linia tare a unui principiu: anti-autonomismul care, păstrându-l totuși inflexibil, îi aduce, cu toate celelalte deosebiri de vederi, sprijinul sigur al partidelor din Regat și simpatia Palatului, ceea ce, într-o țară *quasi*-absolutistă, nu se poate nesocoti. În sfârșit, față de minoritățile etnice pe cari „unitarismul“ dur al fostului ministru ar fi trebuit să le înspăimânte, d-l Goga a fost singurul bărbat politic de aici și de dincolo care a luat o atitudine de civilizat respect și de largă toleranță. D-l Goga și-a ispășit crima de a fi un om al secolului, prin calomniile proaste și furioase și epitetele pe cari presa șovinistă i le-a servit cu dărnicie.

...Dar d-l Octavian Goga face parte din Partidul Poporului și în această calitate ne vorbește de „triumful principiului selecțiunii“, când transfugii cari l-au alcătuit dezertează în ospitalierul grup al d-lui Take Ionescu. S-ar părea că d-l Goga crede în această regenerare prin selecțiune a unui organism durat din strânsura bolnavă a celorlalte lazarete politice cărora averescanismul le-a servit drept canal. Știm că nu se poate spune același lucru de secțiunea din Ardeal a d-lui Goga. Selecția e posibilă acolo, dar, aci, în Vechiul Regat, e un act de chirurgie disperată care ar începe cu amputarea și extirparea organelor principale: d-l Argetoianu ar trece, primul, sub cuțit. Restul l-ar urma și din totul n-ar mai rămâne decât barbișonul și surășul generalului Averescu. Credem că d-l Goga recunoaște că o făptură politică astfel redusă nu e viabilă.

D-sa se ridică împotriva autonomismului și a partidelor regionale, a căror existență nu o admite. Dar cel mai bun argument împotriva d-lui Goga e însăși existența și viabilitatea acestor partide marginite „la Predeal și la pasul Lainici“. Convertirea lor la „unitarism“ ar constitui singura dovadă solidă că poporul dinastic și patriot al Ardealului neagă revendicările regionaliste. Contrariul, însă, e mult mai probabil. Ar fi ciudat ca o populație să dorească a fi administrată de funcționari necunosători ai împrejurărilor locale și să

admită, ca în toate chestiunile locale, deciziile mai importante să se ia în Bucureștiul, depărtat cu sute de kilometri.

Să sperăm că împotriva acestui centralism este și d-l Goga, cu tot „unitarismul“ său, din cale afară de geografic. Până la alcătuirea „partidelor unitare“, d-sa are de ferit populația, pe care și-o afirmă credincioasă, de confuzia dintre cei doi termeni: autonomie și regionalismul administrativ.

Primul este discutabil. Celălalt, însă, este cu totul de dorit, și posibil chiar, în cadrele partidelor unitare.

„OPOZIȚIA-UNITĂ“ 1888-1922

S-a repetat manifestația unanimă a parlamentarilor din ședința funeraliilor d-lui Take Ionescu: șefii tuturor grupurilor politice, trecând peste resentimentele dintre dâșii, au protestat în comun contra guvernului care „periclitează liniștea internă și consolidarea țării“. Sfidarea ciocoilor de ambe sexe își atrage cuvenitul răspuns: opoziția-unită.

Pericolul comun ridică împotriva-și apărarea comună. Acesta e principiul care domină situația și înlătură toate celelalte considerațiuni. Căci de el se leagă chestiuni ce depășesc importanța deosebirilor de atitudini și de vederi, și frânge rigiditatea dușmăniilor cari s-au părut că vor așeza pentru totdeauna luptători de mare trebuință pentru acțiunea începută, în tabere pe vecie opuse. Când sunt în joc libertățile și onoarea unei națiuni, interesul apărării va trece înainte. Iată de ce steagul acestei lupte fără precedent în istoria țării adună în juru-i toate partidele, unind în același avânt al sufletelor, și mâine poate al brațelor, toate căpeteniile.

Onoarea de a lupta cu o „opozitie-unită“ a mai aparținut familiei Brătianu în 1888. Pe atunci nu erau în joc principii, ci numai interese. Experiența familiară ar trebui să-i arate actualului Ion Brătianu soarta ce-l așteaptă, adăogând însă agravările pe cari situația le implică.

Amintirea părintelui său, căzut la 1888, în mica Românie oligarhică, prin mișcare de stradă, va trezi, desigur, în actualul guvern presimțirea sinistră a repetării istoriei. Viziunea unor evenimente similare trebuie, însă, transpusă pe scara împrejurărilor actuale.

România Mare, a votului universal, e mult prea disproporționată față de Regatul balcanic al celor trei colegii de odinioară. Manifestația pe uliță face loc frământării uriașe a mulțimilor populare. Avertismentele șefilor ardeleni, recentul comunicat al opoziției, nu sunt simple trucuri politice. Dacă guvernul va începe teroarea, i se va răspunde cu o îndârjită rezistență. Populația Basarabiei și a Transilvaniei au experiența acestor procedee. Singurul mijloc, deci, de a evita războiul civil, ar fi ca partidul de la putere să renunțe la orice fals electoral, la orice violență și la orice îngrădire, pentru ca prăbușirea sa definitivă să fie legală și pașnică. Orice încercare de a proceda altfel, se va izbi de rezistența pe viață și pe moarte a populației de la orașe și sate. Oamenii n-au de ales decât între forma violentă și forma pacifică. Nici o altă iluzie nu e nimănui îngăduită. Împotriva coalițiilor n-a putut nicăierea și nici un guvern să lupte. Iar împotriva procedeeelor, cât de ticăloase și de mârșave, a existat riposta întrebunțării lor și de către cel amenințat. Căci „cel ce trage sabia, de sabie va pieri“.

SCRIITORII ȘI CENZURA

Lămuririle d-lui Corneliu Moldovanu

D-l Corneliu Moldovanu, Președintele Societății Scriitorilor Români, răspunde că cenzura nu privește interesele profesionale ale scriitorilor. Opera acestora a fost întotdeauna constructivă și în armonie cu interesele superioare ale statului. Deci, societatea pe care o prezidează d-l Moldovanu n-are motive să intervie într-o chestie de pur principiu, fără nici o legătură cu buzunarul și cu inspirația scriitorului.

D-l Corneliu Moldovanu are deplină dreptate și nu ne gândim să discutăm cu d-sa chestia în sine, sau să ne aventurăm în dezbaterele legii de presă pe care o propune. Am știut întotdeauna că S.S.R.-ul cuprinde pe toți scriitorii cu zgardă ai României și nu ne trebuia, de formă, decât mărturisirea d-sale. De vreme ce opera acestor scriitori e „constructivă și armonizată cu statul“, la rândul său statul le acordă subsidii, glorie și talent. Târgul e tacit încheiat.

Libertatea gândirii și a cuvântului n-are ce căuta aci. Literatul român e mulțumit că-și poate scrie istorioarele erotice și nu simte

nevoia să aibă o atitudine și să emită opiniune. Aiurea, într-alt secol, Montesquieu, Diderot, Voltaire au fost de alte păreri și foarte în dezacord cu „interesele superioare ale statului“. Victor Hugo, Heinrich Heine, Korolenko, Andreev, Anatole France au fost și ei nedemni de a face parte din societatea pentru armonizarea scriitorilor cu statul, prezidată de d-l Moldovanu. Se vede, însă, că lumea noastră a ajuns la închegări definitive, și prezidentul S. S. R.-ului posedă ultima formulă care desparte pe cei chemați de cei aleși. Să-l lăsăm, deci, cu mulțumire paznic peste blândeles cornute constructive din țarcul scrisului românesc. Foarfeca cenzurei nu le va săcăi călții.

CĂLUȘ ȘI BAIONETĂ

(Noua farsă liberală)

Se vorbea despre ridicarea cenzurii și a stării de asediu. Deși nu credeam ca guvernul să renunțe la arma pe care servilitatea răzbu-nătoare a d-lui Take Ionescu i-a pregătit-o, faptul nu era cu neputință. Liberalii știu că starea de asediu în alegeri e un regim normal și obișnuit încă de pe vremurile când termenul acesta nu era cunoscut decât din lecturile istorice ori din povestea luptelor de la Plevna sau Port Arthur.

Armata, jandarmeria și poliția, intervenind, ca de obicei, în lupta electorală, oferă partidului de la putere toate înlesnirile legii marțiale. Nimeni n-ar fi acuzat pe liberali de inovație în materie de ingerințe. În discursuri și în presă, ei s-ar fi putut lăuda cu bravura exterioară a gestului. În fapt, ciomagul, lanțul și baioneta ar fi asigurat continuarea tradiției.

Dar guvernul a menținut și cenzura, și starea de asediu. Despre noul decret se poate spune că nu desființează nimic, dar menține totul. Revizuirea *Constituției* în comediile lui Caragiale a servit, aci, de normă. Presa e liberă, dar libertatea ei constă în a nu ataca forma de guvernământ, Coroana, ordinea stabilită, armata, puterile amice etc. Întrunirile sunt libere, dar cuvântătorul se va feri să depășească în discursurile sale limita îngăduită articolelor de ziar.

Jandarmii, subprefecții și agenții electorali ai guvernului sunt însărcinați cu interpretarea decretului și stabilirea delictelor. În fiecare protest, cuvântat sau scris, acești bărbați admirabili și iubitori

de idei generale vor vedea cu înlesnire un atac la adresa instituțiilor din care fac ei parte și a principiilor apărute prin decret. Același decret îi scutește de formalitatea confirmărilor judecătorești în arestările prelungite și de cele cari în alte vremuri puneau bețe în roate perchezițiilor la domiciliu. Pentru ca umorul caragialesc al guvernului să iasă pe deplin în evidență, decretul cuprinde un paragraf în privința campaniei electorale în zona militară. Cu o seriozitate sinistră, ni se afirmă că s-a comunicat comandanților militari să ia toate măsurile pentru libertatea campaniei în acele regiuni. Ți se face frig în oase la gândul că cineva s-ar aventura printre puștile lui Mardarie să țină discursuri electorale, în țara tragică, în care anchetele de curând întreprinse confirmă legendele blestemate ale morții lui Ioil Cogan, a fetei Tamara și a atâtor altora. Niciodată vreo literatură oficială n-a obținut atâta efect de comedie dintr-un motiv așa de macabru ca decretul prin care acești shakespearieni ai faptelor din 1907 și 1918 au asigurat, în România întregită, alegeri fără stare de asediu și cenzură.

SĂLBĂTICIREA POPORULUI

Câteva luni după armistițiu, un foiletonist german constată fenomenul sălbăticierei europeanului prin război. Bărbații de orice neam, întorși acasă, după eternă pândă din tranșee ori după nesfârșita captivitate din lagăre, reluau anevoios îndeletnicirea lor din timp de pace. Traiul sub arme, înlesnit de sforțarea mării industriei de a-l face comod, redase trezitelor instincte de violență întâietatea și le exercitase prelung. Cu deosebire soldații trecutelor fronturi orientale s-au fost deprins să-și dezlănțuie fără grijă brutalitatea, prin satele și târgurile ocupate și a căror priveliște nu-i rechema nicidecum la sentimentele și la viața de odinioară.

Occidentul și-a reintrat, de-acum, în obicei. Germania e la muncă, Franța reconstruiește, Anglia cere de lucru în Orient, însă viața sub arme, cu revărsarea ei de primitivitate, continuă. De la Nistru până la Vladivostok e un lanț de bande și de putere care continuă sportul pasionat al războiului. Osteneala lui, lipsurile și primejdia nu sunt un argument. Omul pământului, omul tranșeelor preferă să apese pe trăgaci decât să apuce coarnele plugului. Fabre, naturalistul, ne-a spus ce repede se leapădă mărul din grădina de fructele-i savuroase pentru a

se acoperi de mere pădurețe, când e lăsat în voia lui. Războiul de cinci ani ne-a arătat că aceeași năzuință spre barbarie se zbate în fundul popoarelor. Vine vremea când „gestul august al semănătorului“ e o constrângere odioasă, iar raptul, violul și crima o sărbătoare a simțurilor liberate. Și, de acum, începe celălalt fenomen, al contagiunii. Conducătorii înșiși simt atracția vechei cupe cu sânge. Ei numesc setea lor represiune, alții, revoltă, pe când jos e doar pornirea cruntă redeseptată. România noastră mare și spoită cu sânge oferă acest spectacol. Războiul din 1916-1918 mai întâi, urmat de vânatoarea de ruși în Moldova, de ocuparea Basarabiei cu atrocitățile de la Bender și execuțiile în masă, prigonirea evreilor și a socialiștilor, apoi noua mobilizare și campania în Ungaria, și expediția de la Razdelnaia, au pregătit proaspăta dispoziție sufletească a plugarului român, supus și idilic altădată. Menținerea sub drapel și liberul exercițiu al apucăturilor războinice au dus, sub nepăsarea hoată a guvernelor și a administrației, la situația de azi din Basarabia. Grănicerul contrabandist, jandarmul asasin, polițistul înscenător și complice sunt consecințele vii ale prelungirii peste măsură a vieții de campanie în acea provincie. Focurile de pușcă de dincolo de Nistru justifică și întrețin această stare de spirit și de lucruri.

Iar repercursiunea lor depărtată o simțim. Justiție? Marțială și comisarii regali cu mentalitatea lor feroce, temnicerii și soldații de pază cu noile apucături de cruzime, cu acuzații supuși la tortura cărnii și a sufletului, și, în ultima linie, politicienii setoși de putere și de represiune, totul și toate alcătuiesc spectacolul sălbăticierei unui întreg popor, prelungirea stării de război.

Efectele de azi conțin în ele însăși pedeapsa lor. Rivarol scria: „nenorocire celor cari răscolesc fondul unei națiuni“. Oligarhii zilelor noastre fac mai rău, îl răscolesc și îl speculează sub pretextul terorizării bolșevismului. Când și această sperietoare se va fi nimicit, ce nouă păpușe vor oferi stăpânii țării poporului prea mult exercitat cu tragerea la țintă?

GUVERNUL NU VREA SĂ PRELUNGEASCĂ CONTRACTELE Chiriașii șantajai

Chiriașii din București și din provincie, adică imensa, covârșitoarea majoritate a locuitorilor de la oraș, își văd soarta în mâinile dușmanilor lor jurați, liberalii. Cele petrecute în întrunirea proprie-

tarilor nu le îngăduie nici o iluzie. Partidul Liberal e compus, în cea mai mare parte, din proprietari urbani. Conducătorii lui nu pot, deci, legifera în favoarea chiriaşilor, căci asta ar însemna licenţierea partizanilor. Tot ce-şi pot pentru moment îngădui, în interesul campaniei electorale, e să se eschiveze de la declaraţia făţişă a intenţiilor lor reacţionare.

În sensul acesta, lămuririle date de ministrul J. Th. Florescu ziarului *Dacia* constituie o dovadă peremptorie. Fostul agent de culoare al d-lui Take Ionescu, şi actualul om de paie al familiei Brătianu la Justiţie, proclamă că guvernul nu trebuie să se pronunţe în chestia legii chiriilor şi nici să decreteze vreo prelungire a contractelor. Motivul ar fi că Parlamentul, întrunindu-se câteva zile înainte de Sf. Gheorghe, are tot timpul să legifereze constituţional în conflictul dintre proprietari şi chiriaşi. S-ar putea obiecta d-lui ministru că Parlamentul cere cel puţin două săptămâni ca să se constituie şi că va trebui, după aceasta, să se ocupe de alte chestiuni mai urgente, ceea ce obligă de pe acum guvernul să prelungească prin decret termenul contractelor.

Pentru a nu determina demisia în masă a proprietarilor din partid şi a nu pierde forţele electorale de cari aceştia dispun, guvernul preferă să tergiverseze, mulţumindu-se să şoptească tainice asigurări proprietarilor. Tactica asta e şi o tentativă de şantaj asupra chiriaşilor. Ministrul de Justiţie îi lasă să spere că, dacă vor fi cuminţi şi vor vota cu liberalii, Parlamentul va ţine seamă şi de sărmănele lor interese.

Răspunsul populaţiei este simplu. Ea nu se mai poate lăsa exploatată de cele câteva mii de proprietari ai locuinţelor cari adăpostesc milioane de suflete. Ea îşi aminteşte de felul în care guvernele au rezolvit problema agrară şi poate cere o rezolvire identică a chestiunii locuinţelor. Un guvern care nu s-a pronunţat categoric şi n-a decretat în favoarea chiriaşilor e un inamic declarat. Mulţimea va lupta împotriva lui şi, chiar dacă liberalii, recunoscându-şi greşeala, vor veni cu făgăduieli şi decrete ispititoare, pe cari urmează să le desfiinţeze după alegeri, chiriaşii vor şti să înţeleagă, după întârzierile, ameninţările şi recente manifestaţiuni de solidaritate cu proprietarii, care le este datoria. Ea rezultă dintr-o simplă întrebare: voiesc să fie daţi afară din casă, sau nu?

Dacă nu, atunci nu le rămâne decât războiul contra guvernului.

Cuvintele şi-au pierdut valoarea.

Judecând după cinismul guvernărilor, după inerţia publicului, ele nu mai exprimă nimic. Nu trece o zi fără să auzim un vaiet, fără să se petreacă o crimă oficială, fără să auzim de încarcerare, de tortură, de jaf, siluire, înscenare... Totul e adevărat şi anchetele de mai târziu aduc, sistematic, confirmarea. Unele sălbăticiii se petrec în văzul tuturor şi se persistă într-însele cu fîroşie, ca în şedinţele de cumplită cruzime de la procesul comuniştilor. Se macină cu voinţă sufletele a sute de oameni, li se sfărtecă mintea şi trupul, prin lipsuri, prin foame, prin frig, prin lovire, prin chinuri.

Nimeni, însă, nu intervine să oprească sau să îndrepte această stare de lucruri care a ajuns normală în România corupţiei şi a asasinatului.

Cea mai recentă fărădelege îl priveşte pe fostul deputat socialist Ilie Moscovici. E bolnav de rinichi în ultimul grad şi e ţinut de opt zile în carceră. În orice ţară, arestarea unui parlamentar ar fi stârmit, cel puţin, dezbateri violente în Cameră, protestări paraviolente în presă. Oriunde, aiurea, supliciu prin carceră al unui arestat politic ar fi pricinuit manifestaţii de stradă, grevă, revoltă. Istoria vechei Austrii, istoria Franţei contimporane, mai ales, arată ce înseamnă şi ce poate opinia publică. Numai în Rusia se tăcea ca la noi. Acolo, însă, poporul ştia să compătimizească.

La noi, nu cerem nimănui să aibă acea înţelegere a suferinţei şi acel respect pentru om şi acea facultate a indignării care l-ar deosebi de turma cinică a zbirilor şi a ciocoilor complici.

Rugăm doar să se recunoască zădărnicia torturilor pe cari sadismul călăilor le impune victimelor. Ce folos aduce încarcerarea lui Moscovici, degradarea prin mizerie, lihnire, murdărie şi promiscuitate a făpturilor omeneşti, când organul comod al justiţiei marţiale asigură osânda nedreaptă?

Şi, dacă e așa, să convenim atunci că trebuie scuteli îndepărtaţi din escorta prizonierilor şi din personalul temniţelor paznicii pervertiţi de îndelunga practică a lovirii şi a torturii.

Sunt nişte bolnavi vicleni cărora spectacolul suferinţei le procură emoţii reci şi indescultări sexuale de un indescrribibil şi abject deliciu. Focarul de histerie şi de sadism marţial trebuie stârpicit fără preget. Cerem asistenţa şi intervenţia grabnică a savantului Marinescu

printre voluptuoșii crimei, investiți cu funcții de acuzatori regești și de temniceri ai ordinii, căci cele ce se petrec la procesul și în închisoarea comuniștilor desfide orice închipuire.

LA COMUNIȘTI

Protestul d-lui Teodoreanu

D-l Oswald Teodoreanu adresează primului-ministru un protest împotriva chinurilor la cari sunt supuși, în plină ședință, comuniștii aduși în fața Curței Marțiale.

D-l Ioan I. C. Brătianu este implorat să se scoboare în sala procesului unde o acuzată, o studentă, a fost luată la palme de un ostaș, a cărui educație a fost astfel perfecționată de maiorul Cernat. D-l Ion I. C. Brătianu este încunoștințat de regimul bestial din închisorile militare, în cari deținuții sunt tratați ca nebunii furioși în vechile ospicii sau ca dobitoacele în turbare. Lovituri, lanțuri, carceră și foame. Înjosire și cruzime practică cu rafinamente de viciu.

Zadarnic vom repeta cuvintele acestea cari dezvelesc adevărul sângeros și sălbatic.

Nici d-l Ion Brătianu și nici alt ciocoi nu putea să înțeleagă și să se îndure. Avocatul și ziaristul Teodoreanu s-a făcut vinovat de naivitate. Să fie fericit dacă protestul d-sale nu-i va atrage ura rece și pizmașă, ura sânguină, bestială și vicleană, a Comisarului regal Cernat, care-și trece astăzi examenul, îndelung pregătit, în fața oligarhiei. Nenorocire celui care se atinge și caută să turbure spectacolul fioros și cuminte întocmit al chinuirii comuniștilor, până la a le lua puterea celui din urmă țipăt. E în joc cariera zbirului Cernat care și-a încercat toată destoinicia, toată imaginația și toată simțirea lui de viață pentru alcătuirea acestei priveliști de teroare, capabilă să satisfacă, deopotrivă, și bruta care păzește, și nevropatul care asistă. Fiți, deci, prudenți și, dacă nu puteți aplauda, nu stricați cu protestări ansamblul infernal, realizat de inspirația marelui sadic. Scăpare, altfel, nu-i de nicăiera.

Nici politicienii, nici poporul, nici străinătatea nu poate să curme ospățul simțurilor cărora li s-a oferit spre desfătare suferința omenească. Cele ce se petrec la comuniști la proces și în temniță nu vor avea sfârșit decât, poate, cu moartea acuzaților, a căror putere de

rezistență exasperează rafinamentul inchișitorilor, sau, poate, prin oboseala acestora.

Căci e posibil ca zbirii și inchișitorii, paznici, santinele, judecători și comisari regali să obosească. Oboseala lor n-ar fi milă, ci îndurare.

Acel simț special și necunoscut nouă, și pe care ei l-au căpătat sau și l-au descoperit, prin care adulmecă suferința cum adulmecă nările jivinei sângele cald, se va sătura odată până la scârbă. Și atunci protestele noastre vor avea ecou, căci zbirii sătui, dezgustați și indiferenți vor îngădui să li se ia de sub ochi privilegiștea, așa cum lasă cheflii greoi să se ridice fața de masă și resturile. Dar până în ziua supremului sughiț de satisfacție sângeroasă și canibalică, nimeni să nu mai intre în calea poftelor lor dezlănțuite. Suntem prea puțini și prea fricoși. Lăsați-i, deci, să se îndoape cu suferință: vor crăpa.

APROPIEREA ROMÂNNO-MAGHIARĂ

Tema aceasta reprezintă soluția radicală a situației din Orient. E o analogie pe care o semnalăm, păstrând proporțiile, cu situația de pe Rin. Apropierea franco-germană ar liniști continentul și ar stinge spiritul războinic. Scriitorii și artiștii de acolo au înțeles de mult că trecutul de vrăjmășie nu se mai dezleagă cu sabia. E vorba numai să se schimbe coardele urii în ghirlande amoroase, prin forța gândului și a intereselor, în sfârșit descifrate. Premergătorii s-au ivit și sămânța cuvintelor e aruncată pe un ogor sufletesc. Politicianii, oamenii de acțiune, vor desăvârși începutul. Soluția va fi eroică, fiindcă a mers până la fund și a răsturnat datele din temelie. Țărâna taberilor și a șanțurilor s-a amestecat.

Înțeles-am oare și noi că între unguri și români nu merge cu exterminarea? Scriitorii români și unguri s-au întâlnit pe un teren, oarecum, neutru: Ardealul. (Acest „oarecum“ e de un patriotism...!)

S-a găsit și revista care să împace cea mai nobilă propagandă română cu tendința armonioasă a veacului internațional: *Gândirea*. Scriitori cari nu sunt înscrși în S. S. R.-ul d-lui Moldovan, nici în slujba Ministerului de Război, sau a Siguranței Generale, sau a Ministerului Minorităților, noua instituție de spionaj interminoritar, au întins frățeste mâna lor albă confrăților lor „cucerii“. Și, într-un articol

curajos, d-l Keresztury Sandor, literat notoriu, ne relevă că încercarea noastră, care sub ministeriatul d-lui Goga ajunsese oficială, ar întâlni la maghiari o favorabilă opinie „ajunsă deja la maturitate“.

Bănuisem, desigur, că nu toți literații maghiari se ocupă să reîmpletească Sfântului Ștefan cununa lui smulșă de pretutindenii, după cum foarte puțini, și dintre cei mai săraci cu mintea, mângălici români visează marșuri în sânge spre Budapesta, dimpreună cu odele bine remunerate cari decurg. D. Keresztury Sandor e, însă, primul ungar care înfruntă acuzația de trădare din partea alor săi și acceptă cu anticipație baia de spumegai tricolor din gazetele noastre șovine. Și tocmai gazetelor se adresează d-l Keresztury Sandor cu preferință. Va găsi, totuși, în literatura și, mai ales, în presa noastră mult mai multă bună întâmpinare decât se așteaptă. Dar această presă e „anumită“ și oamenii cari o scriu sunt „anumiți“. Ei se vor strădui mai departe să realizeze acea apropiere ungro-română, ducând, printre zbieretele naționaliștilor scârbiți, ecoul unui glas prietenesc. Cât privește, însă, programul de traduceri și schimbul de idei preconizat de d-l Keresztury Sandor, îl vom sfătui cu stăruință să renunțe. Primim bucuroși împărțășania, prin tălmăcire, a literaturii și a ideologiei maghiare, dar ne lasă să păstrăm, în privința ideilor noastre, secretul sfinxului. Singuri l-am căutat și n-am izbutit încă a-l descuia. Cum, dar, l-am oferi într-o palidă traducere? Avem, ce e drept, câteva istorioare, de lungimi diferite, cu sfârșit etnic și colorit local. Suferința unui moșier expropriat, revolta satului împotriva apucăturilor sexuale ale arendașului care prețuiește prea mult nurea surorilor noastre de la câmp, deznădejdea unei perechi amoroase în fața dreptului de *veto* părintesc, formează cu amploare fondul nuvelei și al romanului național. Timpul, evoluția n-au transformat decât iscăliturile. Radu Cosmin, N. Porsenna, Vasile Pop, înlocuiesc, în generația nouă, pe Rădulescu-Niger și alții a căror glorie a obosit. Scriitorii noi se succed la aceeași frigare cu manivelă în care stă înfipțată rumena banalitate, după cum Jacques Tournebroche urma în îndeletnicire tatălui său sau câinelui dresat și plictisit. Tournebroche, însă, a închis frigătoria părinților și a întreprins un comerț de librărie. Literatul nostru se coace mereu lângă același grătar care umple templul artei cu o intensă mireasmă de cărnați. Cunoașterea olfactivă a acestui văzduh specific nu e neapărat necesară – credem – pentru a realiza apropierea româno-maghiară. Păstrând în taina de până acum cugetarea noastră măreață și dând drumul numai bunelor noastre instincte de pace și frăție, ne putem realiza scopul comun și fără programul traducerilor cu orice preț.

NOUA ERĂ DE AFACERI

Guvernul liberal a purces cu metodă și cinism la exploatarea intensivă și vastă a țării. Experiența îndelungată a partizanilor și lăcomia nesătulă i-a năpustit asupra tuturor izvoarelor și mijloacelor de înavușire, a doua zi chiar după venirea la putere. Astfel, după ce și-au asigurat pentru campania electorală votul și, mai ales, banul bancherilor și proprietarilor de locuințe, fângăduindu-le răsplata câtorva legi reacționare și de clasă, gândul și grija lor dintâi a fost pentru acționarii marilor cointeresări brătieniste, al căror „randament“ maximal nu putuse fi atins în ultimele timpuri.

Actul de debut al guvernului Vintilă Brătianu a fost perceperea unui nou impozit indirect și individual, de câteva mii de lei pe an, în favoarea partizanilor. Impozitul îl plătesc toți bucureștenii și poate fi evaluat, anual, la câteva zeci de milioane. Sunt scutiți de noul bir numai ciocoi și politicianii, tagma privilegiată a celor tolăniți în trăsuri și automobile. Ați înțeles, e vorba de sporul de 50% al taxelor de tramvai.

Câteva zile după această mică ispravă, consimțită între primăria d-lui G. Corbescu și Societatea d-lui Brătianu, s-a decis sporirea altor beneficii, rezervate, din grația dictaturilor trecute, clientelei de la Florica.

Oficiul fabricilor de hârtii anunță, deci, majorarea prețului hârtiei de tipar cu cincizeci la sută. Nici o lipsă, nici o criză și nici o scumpire a materialului prim nu justifică ridicarea hrăpăreață a prețului, această speculă trivială. Singura lipsă care poate să explice această lărgire a tarabei e lipsa de obraz a miniștrilor liberali. Într-adevăr, pentru ca ziarele să nu poată ocoli ghișeele avide ale officinelor brătieniste, geniul negustoresc al fraților de la Florica a instituit taxe prohibitive pe importul de hârtie.

În acest fel, presa întreagă este aservită partidului care dispune după plac distribuirea hârtiei, interzice intrarea celei străine în țară și impune tuturor gazetelor pofta sfintelor buzunare ale acționarilor liberali. Procedeu de a combina puterea politică cu deciziile consiliilor de administrație, pentru a da lovituri financiare, nu e pentru prima oară întrebuințat.

Liberalii reiau doar cursul întrerupt al afacerilor din timpul și dinaintea războiului. Pentru moment, sunt în perioada de neînfrănată speculare a privilegiilor smulse și de mult căpătate. Opera legislativă

a noilor cointeresări și concesiuni o vor începe mai târziu, când speră să aibă un Parlament care să legalizeze jaful. De ce, însă, atâta nevoie și respect al formei camuflată, când minele de cărbuni, aramă, aur și zăcămintele de metan și petrol așteaptă de patru ani răscolitoare gheare ale lui Vintilă? Un simplu și complezent decret-lege nu ajunge?

MEXICANIZAREA ȚĂREI

La închisoarea militară, greva foamei ține de șase zile. Nu era nevoie de această manifestație pentru ca temnița să-și desăvârșească aspectul ei de spital. Protestarea este în plin curs, singura protestare mai îngăduită în țara noastră: sinuciderea, sub condiția, însă, de a nu o face prea des. Autoritățile s-au alarmat, în fine, și au ordonat o anchetă. În șase zile de postire absolută, rebelii nu izbutiseră să moară. Cazul primarului din Cork, care a rezistat trei luni, le băntuie memoria îngrozită. Orișicum, simulacrul de justiție nu se poate exercita asupra unor ființe în care auzul, vederea și judecata s-au stins de apropierea morții. Poruncă strașnică, deci, s-a dat ca sinucigașii cari au ales acest lung și anevoios drum, ca să ajungă în furgonul de pompe funebre al pușcării române, să fie readuși grabnic la viață. O lege severă permitea, în secolele barbare, decapitarea sau spânzurarea tâlharilor uciși sau sinuciși înainte de executarea sentinței. Justiției noastre civilizate îi repugnă procedeu acesta. Ea nu poate să condamne decât în fața unor apărători din oficiu și a învinutului, pus în stare să respire, proptit în sentinele, ca să bâlbâie un răspuns la întrebarea identității.

Comisiunea de anchetă și-a înaintat raportul. Conținutul este de mult cunoscut incomparabilei noastre opinii publice. El vorbește de mizerie, promiscuitate, urme de răni și loviri; vorbește de râie, scorbut, eczeme, în sfârșit, de sleirea a trei sute de oameni arestați de Argetoianu, ministrul de execrabilă amintire. Ca să lămurească asupra fanteziei macabre care a îndemnat pe acești nefericiți să-și torture stomacul, anchetatorii le-au cerut motivele. Am aflat că acuzații nu cer nici libertate, nici confort. Ei nu vor decât să nu mai fie puși în lanțuri și ținuți în carceri și bătuti cât va dura procesul. E ceva inadmisibil în aceste cereri? S-ar găsi, oare, vreun ciocoi cât de

bicisnic să refuze acordarea lor, în schimbul încetării grevei și al readucerii acuzaților teferi la Curtea Marțială pentru îndeplinirea formalităților de condamnare?

Inexplicabila nepăsare a guvernului față de atrocități cari trec dincolo de orice concepție a represiunii își are tâlcul ei nou. Guvernele cari s-au servit de tribunalele marțiale în scopuri de dictatură și reacțiune nu mai au față de uneltele lor autoritatea de mai înainte.

De opt ani, țara e guvernată de generali.

Am avut mai întâi dictatura Marelui Cartier – generalul Prezan. Am avut guvernul general Coandă, guvernul general Văitoianu, guvernul Averescu. Avem, astăzi, un guvern tot cu general la Ministerul de Interne. Cum să nu ajungă toată această lume la părerea că guvernare fără generali nu se poate și că generalii cari nu obțin ministere și atribuțiuni în politica țării se pot plânge că și-au ratat cariera?

Pentru întărirea prestigiului și a cadrelor, partidele politice s-au constelat cu generali. Liberalii, averescanii și chiar țărăniștii s-au prevăzut cu suficient număr de comandanți de unități, garanți ai patriotismului și al spiritului de ordine. Sosește, însă, timpul antagonismului dintre profitori și întrebuințați.

Politicianii pierd curând inițiativa, iar porunca trece în dreptul celor ce s-au îndeletnicit cu ea o viață întreagă. Istoria se desfășoară ca în vechea Romă, ca în Bizanț, în Turcia, în Spania, în Rusia, în Mexico. Președintele Huerta nu poate împărți puterea cu generalul Carranza. Kerenski nu se poate înțelege cu Kornilov.

E o situație către care ne îndrumăm, grație d-lui Brătianu, introducătorul guvernelor în fireturi, la noi. Când a izbutit, în fine, să-și perinde fantezele pe la cârmă, să le înlătore și să vină el însuși la putere, nu s-a mai putut lipsi de d. Văitoianu.

Iar când se află în fața spectacolului sinistru de la Curtea Marțială, n-are nici curajul, nici autoritatea de a se face ascultat. Ororile continuă.

Mexicanizarea începe.

„PE MINE MĂ IMPRESIONEAZĂ“

D-l Ion Brătianu s-a definit, s-a spovedit și s-a arătat în trei cuvinte. Când delegația de apărători de la procesul comuniștilor i-a vorbit de sălbăticiile din temnița militară, de cumplita atmosferă de sugrumare, tortură și teroare din sala de ședință, și de spectacolul

halucinant al celor două sute de înfomețați puși în lanțuri, primul ministru a răspuns: „nu mă impresionează”. Iată sufletul, iată mentalitatea celui mai asiatic și mai înapoiat dintre ciocoi noi.

Într-o clipă, a făcut exhibiția tuturor cutelor sale întunecate, ca o mână veche și murdară pe care ai întoarce-o pe dos, sau ca o scui-pătură neagră de sepie. Nimic însă care să ne surprindă în această atitudine leneșă și bruscă, în această explozie a puroiului său lăuntric. Ne-a mirat numai francheța bestială a mărturisirii politicianului fățarnic, cu figura pământie de pașă, cu grele pleoape șirete, cu grase buze întunecate, din care adevărul nu scapă decât sulemenit și uns de toată hapsâna viclenie și codire a trândavului individ. Desigur, știam că d-l Ion Brătianu nu se va lăsa mișcat de supliciu victimei sale. Cum s-ar putea oare îmblânzi gheara fioroasă de zvâcnetul prăzii în durere? Cum s-ar îndura de comuniști omul care a masacrat unsprezece mii de țărani în 1907? Ce așteptări poate să inspire ministrul care a îngropat în ocnă pe Jelea și s-a opus la grațierea acestuia până când osânditul s-a stins cu plămâni ciuruți de pulberea salinei? Câtă naivitate și câtă orbire ne mai trebuie pentru a mai face demersuri pe lângă pregătitorul Turtucaiei, pe lângă incapabilul prezident al dezastrului? N-a văzut d-l Brătianu țărani puși să-și sape groapa înainte de a fi executați? N-a știut de copiii morți în trenurile retragerii și aruncați pe fereastră? N-a știut de exodul celor câteva mii de cercetași cari nu s-au mai întors? N-a văzut din goana vagonului ministerial, pe câmpuri, zăcând ostașii săi printre corbii coborâți să le ciugulească ochii? Și încă povestea de nenorociri și crime n-a luat sfârșit. Cine a patronat prigonirea evreilor în Moldova? Nu e sat peste Milcov în care să se fi șters amintirea zilnicilor execuții de evrei. Cine a consimțit la împușcarea sublocotenentului Ciulei? Cine este asasinul lui Max Vexler? Dar tragedia celor câteva zeci de minori ademiniți de nemți și aruncați în Basarabia, ca spioni? S-a îndurat Ion Brătianu de inconștiența adolescenței lor când rușii, nevrând să-i împuște, i-au predat Curților noastre Marțiale? Nimeni nu i-a mai văzut. În timpul refacerii, d-l Brătianu transformase oastea într-un enorm pluton de execuție. Întors la București, nu tot același bărbat de stat s-a grăbit să măcelărească muncitorii în str. Câmpineanu? Ziua cruntă din 13 decembrie e primul său act de guvern după Unire și, de-abia înscăunat la putere, și-a populat conștiința cu încă o fantomă: a lui Ion Frimu.

Astfel că despre nici un politician de astăzi nu se poate spune mai fără greș și fără exagerare, ca despre d-l Ionel Brătianu, că și-a

ilustrat guvernările cu crime. De bună-seamă, deci, că numai pentru a avea conștiința că și-au făcut datoria și că au epuizat chiar cele mai zadarnice mijloace, delegații apărării s-au adresat primului ministru. Acesta le-a dat răspunsul simțirii și mentalității sale când a spus: „pe mine nu mă impresionează”. Și a adăugat o făgăduință de a ameliora: „am dat și voi da instrucțiuni pentru un tratament omenos. Aceasta, însă, pe măsura în care siguranța statului nu e periclitată”. Textual! Tratamentul omenos periclitează siguranța statului. Tratamentul omenos o garantează. E d-l Ion Brătianu care proclamă acest principiu. Temniceri și zbiri, conformați-vă!

SĂ NU PIERDEM MOMENTUL!

Declarațiile d-lui Karahan, ministrul Sovietelor la Varșovia, confirmă toate acuzațiile pe cari o parte din presa românească le aduce, de patru ani, guvernelor perindate la putere. O dată mai mult, se face mărturisirea necesității, în care s-au aflat și se află încă Sovietele, de a fi în bune raporturi, cel puțin economice, cu România. Pentru a satisface nevoile ei de aprovizionare și pentru a stinge un focar de raliere reacționară și de agresiune înspre Kiev și Odessa, cârmuirea sovietică n-ar fi șovăit să discute și să rezolve, într-un spirit favorabil nouă, chestiunea Basarabiei. Reiese din cuvintele d-lui Karahan că ceea ce îi supără pe ruși e, mai ales, și aproape numai, partea *formală* a chestiunii. Nu se poate concepe ca o mare națiune să renunțe tacit la un teritoriu. Rusia a înțeles să participe oficial la reglarea soartei Basarabiei. Prin atitudinea lor, guvernele românești au pretins, însă, ca Sovietele să recunoască pur și simplu faptul săvârșit al scoaterii de sub dominațiunea rusească, urmată de actul Unirei și de consimțământul marilor puteri. Astfel, Republica Sovietelor era considerată ca un bolnav, în jurul căruia consiliul de familie decide distribuirea bunurilor neadministrate. Teama de o contestare categorică a drepturilor românești în Basarabia nu existase niciodată. Împrejurările politice forțau Sovietele la o cât mai grabnică încheiere. Guvernul rus avea în interiorul țării autoritatea pentru a consimți la o retrocedare. Putea invoca, pentru aceasta, proclamația maximaliștilor în 1918, prin care se acorda provinciilor

libertatea de a se desface de vechiul imperiu. Un asemenea act nu se îndeplinește, însă, și nu se consacră cu simplitatea cu care își iei pălăria din cui. Ministerele din București s-au condus de maniera și principiul vetust al uzucapiunei. Rezultatul e că Rusia consideră Basarabia ca o parte integrantă a vechiului și noului ei imperiu. În ceasul suprem al Conferinței de la Genua, ea ne oferă, totuși, un ultim prilej de a ne întâlni la masa lumii pe deplin înțeleși. Baza pe care o indică d-l Karahan ne este complet favorabilă: studii și date etnografice.

Dar dacă Rusia se arată conciliantă când e vorba de tratative directe, ea, însă, ne avertizează că va rezista de îndată ce-i vom nesocoti susceptibilitățile, continuând politica de până acum. Situațiile de drept se sprijină pe tratate. Și, atunci, în privința unui teritoriu care i-a aparținut, Rusia nu recunoaște alt tratat între noi și ea decât cel iscălit de Averescu și Rakovski în 1918. Guvernul se obligase să evacueze și să predea Basarabia stăpânului ei legiuit: Rusia. Iată singurul act de proprietate, singura bază juridică între două state. O nouă situație nu poate fi confirmată decât printr-un nou tratat între părți. E limpede și elementar. Politicienii români sunt prea șireți pentru a nu fi înțeles că trebuie să profite, în folosul țării, de complexul împrejurărilor cari obligau Rusia să iscălească. Ei n-au crezut, însă, în viabilitatea guvernului bolșevic, pe care astăzi îl recunoaște, cu excepțiunea Franței, lumea întregă. Ei n-au vrut să discute cu niște oameni pentru cari se convoacă, acum, o conferință. Și mai ales, servilismul față de anumite cercuri franceze i-a silit să nesocotească interesele momentului, ale situației și ale țării. O spune categoric și d-l Karahan, iar pe vinovat îl numește: e d-l Take Ionescu.

Prilejul de a părăsi politica lui nenorocită se ivește iar. Avem de ales între politica întregii lumi, în care se încadrează și politica de realități și claritate a poporului nostru în Basarabia, și între politica de izolare sterilă și de orgoliu zadarnic la care ne îndeamnă d-l Poincaré.

Cea dintâi implică o înțelegere urgentă și separată cu Rusia. Altfel, la Conferința de la Genua, când se va cere Sovietelor să recunoască unirea Basarabiei, delegații ruși vor spune: nu.

Avertismentul d-lui Karahan nu permite, aci, nici o îndoială. Și cum, sub o formă sau alta, la Varșovia sau la Genua, guvernul român va începe fatal discuția evitată, vina sa ultimă și cea mai gravă va fi persistența în servilism și în greșală.

DOLEANȚELE FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Funcționarii publici s-au întrunit pentru a-și discuta interesele. Motiunea lor stabilește trei deziderate: 1) stabilitate în funcțiune; 2) statutul comun, pentru ca slujbașii de la toate instituțiunile să fie supuși aceluiași regim de muncă; 3) sporuri de salariu. Inutil să mai adăogăm că toate cererile funcționarilor sunt juste, iar un guvern cu grije de bunul mers al administrației generale ar trebui să grăbească satisfacerea lor. Dar am avea, atunci, o funcționărimă independentă, care, sustrasă ingerințelor guvernamentale, și-ar vedea de treabă și ar urmări politica ei de breaslă. E ceea ce nu convine nici unui guvern posibil în România Mare. Oligarhia privește administrația ca pe o veșnică și sigură zestre a fracțiunii ciocoiești de la putere. Slujbașul e un instrument de șicană, opresiune și teroare a prefectului sau a ministrului de la putere. De aceea, doleanțele lui nu pot fi admise. De aceea, ne apare paradoxal Ordinul ministrului Anghelescu, prin care se impune funcționarului abținerea de la orice agitație împotriva partidului de la cârmă. Inutilă măsură într-o țară în care tradiția a stabilit rolul de propagandist guvernamental al slujbașului.

În orice caz, întrunirea funcționarilor publici și rezoluțiile lor arată o aspirațiune spre libertate și siguranță. Cu îndoiala în suflet, le urăm izbândă.

PRESA OFENSATĂ

Marea vorbăreată și clevetitoare, totdeauna în marginea Codului Penal, pururea bănuită de ultraj și calomnie, Presa, găsește, în sfârșit, prilejul să se plângă de ofensă.

Un ziar arată că regele Serbiei s-a făcut însoțit, în călătoria sa, și în toate festivitățile de la București, de către trei gazetari sârbi. Aceștia au căutat zadarnic printre comesenii de la regalele oșpețe pe colegii lor români, invitații lui Ferdinand I. Oficialitatea românească și palatul se comportă, față de presă, cu o totală lipsă de curtoazie.

Regescul exemplu e imitat, la noi, pretutindeni. Sergentul de la poartă, șeful de cabinet și ministrul nutresc în suflet și exteriorizează în manierele lor același suveran dispreț pentru ziarist. Plângi, presă!

plângi, urgisitele scrib care ai acceptat situația de simplu agent informator, ploconit și indiscret, între autorități și public.

Soarta plâpândă și umilă a ziaristului e de croială proprie. Cu mai mult simț al solidarității și cu infinit mai multă demnitate, moraliturile politicianilor și ale oficialilor în raporturile cu gazetarii s-ar îndulci într-o singură săptămână. De fapt, autoritățile au nevoie de presă, de informație, de comentariu, iar nu presa de autorități. E o solidă bază pentru stabilirea unui comerț cel puțin egalitar.

Spun „cel puțin“, fiindcă egalitatea între politicieni și ziaristi ar fi o condescendență din partea acestora din urmă. N-au trecut încă timpurile când bună parte din discursurile parlamentarului ies din sertarele ziaristului. Nici zilele când popularitatea oamenilor de stat, sau de opoziție, e operă de articole de gazetă, *interview*-ri și clișee nu s-au săvârșit. În această privință, presa a păcătuit adesea față de publicul avid de speranțe și credul. Reputația ei de ușurătate e o prea suficientă pedeapsă pentru a mai suporta, cu un profesional scepticism, ultrajul rezelor maniere. Se pot lua, cu eficacitate, măsuri. Ce-ar fi făcut oficialitatea dacă, în loc de reporteri bruftuiți, ar fi avut de a face, cu prilejul logodnei regale, cu o presă mută și indiferentă?

Politeța față de presă poate deveni o necesitate dinastică... Și Regele Ferdinand ar fi avut mai mult de trei ziaristi la ospăț.

BLESTEMUL LOCULUI*

O carte franceză se războiește cu legenda originii nobiliare a pleiadei romantice. Ni se spune că numele ilustre și arhontologice cari au ilustrat începutul veacului literar trecut nu figurează cu aceleași particule boieroase în actele de stare civilă. Regimul politic, care, cu puțin înainte, pricinuisese aruncarea blazoanelor în cutia trăsuri, le agăța din nou între roți, le bătea în porți, le introducea pe cărțile de vizită.

Restaurația fu o primăvară de blazoane. Moda pătrunse în literatură. Revoluția tardivă a romanticismului (câci n-ar fi fost mai simetric să izbucnească la '89?) număra iscăliturile sonore, evoca-

* Articolul a fost republicat, cu același titlu, în *Contimporanul*, în octombrie 1922 și apoi în *Adevărul literar și artistic*, în 1925 (vezi nota, p. 474).

toare de arme, șoimi și castele alor Barbey d'Aureville, de Lamartine, de Musset, de Balzac și mai apoi de l'Isle-Adam. Istoria nu autentică, însă, decât pergamentele acestui din urmă gentilom. Celorlalți le descoperă umile origini burgheze. Tatăl marelui Honoré e un banal Balssa, om de afaceri cam fantezist și necăpătuit. Lamartine se trage dintr-un prozaic notar de provincie. Musset e urmașul unui avocat sau doctor, iar d'Aureville un auto-înnobilat care, adăogăm, a împins mistificarea până la a-l înnobila și pe tatăl său. Prefața romanului *Le chevalier de Touche* e adresată lui d'Aureville-tatăl: părtaș la glorie și complice la o nevinovată uzurpare de titlu... Dar importanța acestei revizuirii civile stă în altceva: se spulberă, anume, teza originii nobiliare a romanticismului. E o foarte lăudabilă ispravă democratică, desigur. Nu mai e nevoie să te tragi din strămoși bătuți cu paloșul pe bucă pentru ca să pretinzi la însușirea de inspirat, de inovator și revoluționar în artă. Căci teza originii nobiliare a romanticismului era de o natură cu atât mai subversivă cu cât mai nemărturisită, față de imperiul stabilit al Poporului Suveran. Tindeau, într-adevăr, unii să o transforme în pravilă a originii nobiliare a Inspirației. Facultatea creatrice, ea însăși, devenea, pentru unii, grația divină a purtătorilor de blazon, fără deosebire de școală. Și atunci tu, fiu de surtucar ispitit de vraja ritmului, și tu, care te-ai jucat în copilărie pe lângă unica pereche de boi a neamului, trebuie să renunți la plăcerea de a potrivi cuvintele și la vanitatea faimei literare. Pe când așa, după ce romanticilor francezi li s-au smuls coroanele și li s-au lăsat doar laurii, democrația Franței și a surorii latine de la Dunăre se poate desfăta și deda tuturor depravărilor scrisului. Trăiască, în artă, generația spontană și liberă de atavism!

Totuși, pleiada romantică e de nobilă origină. În ciuda arhivelelor denunțătoare, sufletele ei sunt „bine născute“. Acesta e principala fapt, aci e miezul chestiunii și toată nobleța.

Musset, Lamartine, d'Aureville n-aveau nobleța de spadă, aveau însă nobleța de carte. Cercetând cu două veacuri înapoi lor, li s-a găsit tuturora un obscur cărturar pentru care buchea nu era un mister, imaginea nu era un fenomen morbid, nici ideea o perversitate funcțională a organului blajin ce se cheamă creier. Ascendența intelectuală e singurul fapt care decerne scriitorului titlul de gentilom în tagma sa. Talentul este de multe ori o calitate implicită, iar atunci când se ivește spontan în individul care miroase încă a brazdă și în ai cărui ochi transpare seculara ignoranță, atunci ea se rezolvă în flori de poezie populară. Talentul ca produs al ascendenței intelectuale e,

dimpotrivă, asemănător corolei de aloes cântată de Hérédia. Ea izbucnește la capătul unui secol de evoluție, și planta, după aceea, se stinge. Căci talentul nu pare să fie un dar transmisibil. Heredo-daudeții, heredo-rostanzii, heredo-dumașii sunt o răzbunare a firei contrariate.

Boieria intelectuală e, deci, o trebuință și o realitate care se dovedește lesne cu orice mare scriitor francez sau german. Este singura boierie exigibilă și a cărei cercetare era permisă constructorului de teorii. Cel ce s-a oprit la particule și hrisoave n-a dibuit adevăratul drum și în rătăcirea lui sterilă s-a izbit de hâncile docte ale obscurilor strămoși fără să înțeleagă nimic. Noi cetim, însă, în trofee lor triste și ne prinde o patriotică mâhnire. Căci suntem scriitori români și ne mândrim cu primitivismul minții noastre netrudite pe cărți decât cel mult două generații înapoi. Cei mai mulți uzăm, pentru slăvirea noastră mintală și în legătură cu umila sorginte, de metafora orgolioasă care pomenește de coarnele plugului. La dreapta și la stânga noastră, colegii bulgari sau sârbi își cântă aceeași vânjoasă bucurie de a trăi, în silabe sublimе. După un scurt șir de popi și de hagioi, cunoscători ai slovei cirilice și ai inscripțiilor de pe piastru și irmilici, Balcanul întreg, Balcanul contimporan, în frunte cu noi, românii, se avântă prin idei spre cunoașterea primelor taine și, prin analiză, la adâncirea sufletului. Radu Cosmin, Porsena și Vasile Pop, nerăbdători cursieri ai idealului, trag de căruța lor cu maculatură.

Și atunci vanitatea imensă a începătorului, revoluționar și năvalnic ca orice începător, ne copleșește. Dacă străbunul de acum cinci sute de ani al lui Gourmont a scris o gramatică, noi purcedăm entuziaști de la Gourmont mai departe. Avem și statuile noastre, clasicii noștri, de a căror universalitate nu ne-am permis să ne îndoim.

Sperăm în violența primară a sufletului elementar și nou ce ne împinge. Cultura, credem, e ceva care, ca și civilizația, se adoptă, se imită.

Clădirile americane, cu douăzeci și cinci de etaje, ne sunt îndemn pentru construcția literară.

De ce blestemul veacurilor, de ce blestemul locului pe grafomania noastră juvenilă? Ce suntem de vină că metropola intelectuală a românismului, București, a ars de o sută de ori? Bine că n-au fost aci biblioteci ca în Alexandria și s-a scutit astfel lumea de doliuri noi.

Concluzia împotriva nobleței intelectuale este de un integru democratism intelectual: scriți, totuși, și îngâmfați-vă, fie și numai de necaz.

Scriitor român, prin vocație și rezoluție, preocupat de probleme românești, de-abia te-ai așezat la masa gândirii și alte îndoieli te bântuie! Măine ultimul tău manuscris apare în *Flacăra* sau în *Viața românească*. Răsfoiești colecția, foarfeci ce-ai iscălit și duci editorului un caiet cu petice lipite, asemenea catalogului cu mostre de la croitor. Cariera ta e parcursă pe deplin și nu-ți rămâne decât să reîncepi de câteva ori plimbarea pe hârtie și pe caldarâm ca să fii uns magistru al literilor române, de publicul și criticii naționali. Cu două mii de ani în urmă, cam pe aceleași meleaguri, strămoșul tău necunoscut zgâria pe tablete, aduse de departe, cuvinte cu înțelesul întunecat. Consilierii veniți prin Euxin și pe Istru nu-i înțelegeau vorba. El cânta în graiul uitat al lui Burebista și Zamolxes, fără să-i pese de zădărnicia inspirației lui. La fel, mai sus, pe maluri mai reci, printre triburile părților. La fel, pe coastele Ilyriei, ale Galiei și ale Iberiei, oameni chinuiau cuvântul să-i dea înțelesuri, să-i schimbe, prin așezare, sunetul.

Iar în vremea asta, la Atena și la Roma erau grădini, statui, gimnazii și academii, filosofi subtili și retori înflăcărați, discipoli sulemeniți și iluștri poeți care își împărtășeau din ultimele ritmuri.

Tragediile sunau, pe fondul imens al soarelui care asfințea pe zare, în fața albelor trepte cu lume. O activitate la fel se desfășura pe zeci de insule și în mulțime de cetăți cari așteptau cea din urmă ipoteză și cel mai proaspăt sul pentru amfiteatre.

Dacă poetul brun care săpa ascunse cadențe în ceară ar fi avut, brusc, sub privire, spectacolul lumii de civilizație și artă din vremea lui, n-ar fi aruncat oare în fluviu scriptura-i cu înțelesul neștiut și inutil? Căci pentru el, alesul, inspiratul, contimporanii de acasă nu erau semeni cari să-l înțeleagă, iar popoarele blonde ale Mediteranei îi apăreau inaccesibile și indiferente.

În scriitorul de azi, din București, priveliștea Parisului și a Berlinului, în plină creație, nu cumva trebuie să iște aceeași trezire și același sentiment al zădărniceii? Ca în lumea antică, două sau trei limbi își împart imperiul spiritual în care tronează, neștiutoare de alte graiuri, Gloria. Pentru gânditorul adevărat care vrea să participe la viața intelectuală a secolului, limba lui diferită e, deci, un exil și o osândă. Situația lui, aci, față de capitalele continentului, e aceeași cu a tracului depărtat de Roma și Atena. Există, știm, argumentul Rusiei, triumfătoare în literatură. Dar Rusia e o mare putere politică și știm reperкусиunea rangului unui stat asupra literaturii sale. Rusia

e o întreagă lume, separată, capabilă să trăiască în sine și prin sine. În aceste încercări de juxtapunere a prezentului asupra trecutului, trebuie să facem parte noilor împrejurări. Esențialul rămâne. Iar scriitorul român, izolat în limba și hotarele lui, covârșit de propria tinerețe, e în situația fotografului Hialmar din *Rața sălbatecă*, impus, de voie, de nevoie, admirației familiale.

Din când în când, va merge cu tatăl său, criticul, în pod, să vâneze rațe.

ÎNSCRIEȚI-VĂ LA LIBERALI!

Fără glumă și fără necaz, sfătuim pe cei cari nu pot face altfel să se înscrie în Partidul Liberal. Ne adresăm îndeosebi micilor funcționari de provincie, officianților de poștă și telegraf, șefilor de gară, subprefecților, notarilor și până și cantonierilor de la cari primim zilnic plângeri sau explicații.

Sunteți amenințați cu destituirea sau cu strămutarea. La un semn, vă porniți cu ordinul de plecare în Basarabia, ținutul de surghiun, mica Siberie a României Mari. Tot rostul unei vieți se risipește, căci iată-vă cu nevastă și copii în vârful camionului care leagănă gospodăria spre gară.

Dacă aveți temeinice temeri că amenințarea guvernului se poate înfăptui, nici vorbă atunci că trebuie să mergeți la club să vă înscrieți. Numai așa conjurați pericolul și căpătați puțința de a pedepsi pe dușman, pe Brătieni.

Înscrieți-vă la liberali, dar votați contra lor. Puși o dată la adăpostul ingerințelor, uzați de toate mijloacele și înlesnirile pe cari vi le oferă locul și împrejurările pentru a propovădui în contra celor ce v-au înrolat cu sila și pentru a împiedica și stăvili campania liberală. E vorba de libertatea voastră: lucrați în tăcere și cu încrederea în izbândă. Încurajați ambițiunea tovarășilor de la club, căci astfel se iscă nerăbdările, dezamăgirile și nemulțumirea. Tiraniile, când nu sunt răsturnate din afară, se prăbușesc de ascunsa săpătură lăuntrică. Fiți ca furnicile termite când intră într-o clădire cu bârne: peste lemnul ros pe dinăuntru, se surpă într-o zi zidăria întreagă.

Aceasta e datoria micilor funcționari, terorizați și constrânși să sporească rândurile liberalilor. E datoria cetățeanului și datoria

omului umilit și revoltat. Căci nimeni nu trebuie să se lase călcat în picioare. Iar împotriva dictaturei liberale fiecare trebuie să lupte cu arma pe care situația și împrejurările i-o oferă. Opoziție fâțișă sau supunere vicleană: loviturile din afară și cele dinăuntru se coordonează astfel de la sine, pentru același singur scop.

HOTĂRĂRE NEFERICITĂ

Partidul German din Ardeal a încheiat un acord cu guvernul. Liberalii vor avea voturile sașilor, pretutindeni unde aceștia sunt în minoritate. În schimb, guvernul se obligă să nu combată pe candidații sași în circumscripțiile cu majorități etnice germane. Amănunte nu cunoaștem. Se poate, însă, înțelege că ținuturile în care liberalii nu vor disputa saxonilor locurile în Parlament vor fi al Sibiului și al Sighișoarei.

La Brașov, dimpotrivă, sașii vor vota lista liberală, în paguba Partidului Național și a candidaturilor maghiare.

De bună-seamă că acordul acesta favorizează Partidul German care a știut să profite de strămoșia guvernului pentru a-i smulge cât mai multe avantaje. Acestea, însă, nu pot fi decât momentane și aparente. Un loc-două mai mult în Parlament nu schimbă situația unei populații, pusă, totuși, sub amenințarea mentalității și a intențiilor șovine ale guvernului de azi. Hotărârea frunțașilor Partidului German din Ardeal nu va întârzia să aducă populației saxone toate dezamăgirile cu puțință. Locul ei era în rândul partidelor înaintate și democratice, și, mai ales, alături de Partidul Național cu care a semnat pactul de la Alba Iulia.

Dar, sub pretextul politicei tradiționale de a pactiza cu guvernele, ieri maghiare, astăzi române, saxonii strâng mâna perfidă care a jurat pe spada teroarei și a dictaturei nerespectarea clauzei minorităților. În fața electorului sas, conducătorii se vor lăuda, desigur, cu unele mizere beneficii. Îi încredințăm, cu părere de rău, că le vor regreta amar.

Pe liberali îi cunoaștem mai bine noi, cei de aci, ca să știm cu precizie ce se pregătește.

Politicianii sași cari au comis această greșală și această trădare a intereselor lor naționale, căci suntem în ziua când teatrele germane

se expropriază în beneficiul națiunii dominante, se bazuie pe soliditatea de clasă. Populație aservită câtorva mari industriași și mari agricultori, politicianii ei găesc în structura asemănătoare a Partidului Liberal un argument asigurator. Le dorim o decepție cât mai suportabilă. Ni-e teamă, însă, că nu va fi așa.

Și ne gândim, atunci, la cealaltă populație germană din România, șvabii din Banat, plugari, fermieri și lucrători, la politica lor de răbdare și de luptă, atât de deosebită de micul oportunism al frunțașilor sași. Pentru șvabi, desigur, perioada electorală va fi mai puțin comodă ca pentru rudele lor din Ardeal. Vor avea, însă, într-o zi satisfacția de a fi luptat dimpreună cu democrația românească pentru libertatea tuturor, a noastră, a lor, și, vrând-nevrând, a sașilor.

OCTAVE MIRBEAU

Cinci ani după moarte, Octave Mirbeau e comemorat de Comedia Franceză prin reprezentarea înverșunatului pamflet dramatic *Les affaires sont les affaires*.

Oficialitatea își pleacă astfel steagurile și renunță la ura ei, care n-a putut fi, în fața lui Octave Mirbeau, niciodată dezbinată de cea mai irezistibilă curiozitate.

Aceasta asigurase în viață succesul lui Mirbeau. Lumea peste care își înfășura în pleznituri cumplite biciul stilului său feroce, se îndesa, cu spinarea încovoiată, la locuința acestui energumen, cuprinsă de atracția sadică a flagelațiunii. Și cu cât vâjâia mai aprig verbul și suna mai sinistru hohotul pamfletului, creștea mulțimea spasmodică la poarta supliciilor. În jurul său nu s-a putut țese complotul tăcerii. Golul în care alții s-au pierdut, asfixiați, n-a fost niciodată destul de mare pentru ca glasul lui Mirbeau să nu răzbească zările. Căci menirea de pamfletar cere puteri de fiară generoasă și nestăpânită. În deșertul vrăjmaș pe care și-l lasă oamenii zăvorâți în bordeiele lor comode, lătratul șacalilor, râsul hienei, târcoala micilor sălbăticiuni ale libertății se istovesc cu timpul. Numai plămâni leului străbat cu glas de furtună, prin aerul nopții glaciale, până în somnul sperios al oazei sătule. Numai gheara lui crispată în lupte și colții lui săngeroși învălmășesc, când se asmut și dau iureș pe saltul răzbnării, rândurile disciplinate ale tribului.

Pe locul pe care a sucombat Léon Bloy și Laurent Tailhade, a biruit Mirbeau. Anatema lui, reluată și înnoită, în articole, în studii, în nuvele, în romane, rostită pe scenă, strigată de la tribune, se împrăstia în zeci de mii de foi și de volume, ca un fruct îmbibat de un venin savuros și fatal. Cărțile lui clocotesc de această neîndurare năpraznică. În fraza lui, vehemența stăruie intensă, agresivă, alcătuiind un vânător fond pe care se conturează caricaturile și rictusurile, se perindă scenele de tortură, de masacru, de stupriu, de sexualități exasperate. Ura lui își concentrează vâpăile ca să dogorească în plin politicianul republicei, militarul din colonii, micul burghez strângător, funcționarul mașinal, omul de litere, preotul, femeia. Pe eroii săi îi înzestreză cu toate instinctele crimei, raptului și viciului. Opera lui pare inspirată și scrisă în cabinetul secret al muzelor.

Femeia în Mirbeau, felonă și erotică, suflu impur pe flacăra creatoare a omului, cloacă de resturi nesatisfăcute, nelămurite, ființă incertă în care țipă isteriile, nu e femeia despotică și voluntar-vrăjmașă din prozele lui Strindberg.

Peste tot sexualitatea domină, însașiabilă, se rătăcește și se complice în rafinatele bolnave, în împerecheri furibunde, în incesturi și violuri monstruoase. În fiecă pagină, lascivitatea flămândă a femelei și priapismul exasperat al bărbatului se întâlnesc, se complică și se strangulează zadarnic în fantezia lubrică și violentă a autorului. Verva sa caricaturală și teratologică nu se oprește în fața morții. Și vedem atunci pe abatele Jules, arătare grotescă, smulsă din patul agoniei ca să se sfârșească în ungherul odăii, dezvelit, turgescenț, în delirul final de masturbație epileptică.

O omenire în neastâmpărul idealului și al plăcerii, și unul, și altul neajunse, iată lumea lui Mirbeau. O gamă de stări sufletești care pleacă de la pacea și puritatea idilică și traversează obscenul până la paroxismul sadic, până la alăturarea macabruului cu grotescul, într-o suită de tablouri năpustite de trupuri deformate, de suflete schimonosite dinadins, de viziuni abjecte, pentru ca verbiajul torențial și caustic al pamfletarului să izbească mai în plin.

Plutește, totuși, în această atmosferă un lirism duios, o compătimitime contrariată, generatoare tocmai de această izbucnire de imagini teratologice. Și un ultim contrast al firei lui răzvrătite și extreme, îl găsim în amintirea începuturilor reacționare, catolice, tradiționaliste, din ziarul său *Les Grimaces*. Cele două ideologii ale lui Mirbeau sunt antipodice: de la reacțiune, la anarhie. Consecvența stă numai în temperamentul său irascibil și absolut.

Ceea ce nu trebuie să turbure pe nimeni este convertirea la naționalism și religie, și pocăința acestui om admirabil pe patul de moarte. Fenomenul conversiunilor *in extremis* sunt bine cunoscute în psihologie. E un simplu proces funcțional de descompunere. El nu mai turbură decât pe ignoranți.

CRIMĂ ȘI PEDEAPSA*

Nu trăim pentru prima oară sub teroarea d-lui Ion Brătianu.

Nu suportăm primele jafuri, nu asistăm la cele dintâi crime. Povestea e veche, începe tocmai de la 1907. Organizarea guvernării pe noile principii de omucidere și tortură s-a consolidat. Principalele instrumente de suprimare funcționează de minune: Curtea Marțială, Siguranța, Jandarmeria. Beciurile de schinguire și ucidere s-au lărgit. E urmarea firească a execuțiilor din Moldova, a masacrelor din Câmpineanu, a brigandajului din Basarabia, a zecilor de asasinat obscure petrecute în tainele aresturilor și ale forturilor. În fața sângeroșilor Brătieni, ceilalți oligarhi avură simpla atitudine de discipoli și complici.

Deosebirea între d. Brătianu și d-nii Take Ionescu, Averescu și Argetoianu e că aceștia sunt asasini mai lași, însă mai guralivi. Verbiajul brutal al d-lui Argetoianu, de pildă, i-a amplificat mârșăviile până a-i crea o reputație de criminal cinic și rece față de care faima individului de la Florica pălise. S-a văzut, însă, cu prilejul actualei perioade electorale, că în comparație cu Brătienii, cel care a vrut să fie un Torquemada al averescanismului e un biet ucenic. Ispășirea insuficienței sale sceleratețe începe în zilele noastre, la Parchet. Liberalii încep prin a suplicia pe cel sub al cărui pumn gemuse țara întregă. Asupra satelor și cartierelor muncitorești și-au asmuțit bandele de polițiști și de jandarmi, conform celor mai inalterabile datine electorale. De astădată, însă, s-au depășit în crimă și barbarie. Cunoaștem de mult ce înseamnă „alegeri libere“ în România și simțim de vreo șase ani ce e dictatura și starea de asediu. O asemenea înțepire de cruzime, de turburare, o asemenea dezlănțuire a instinctelor de stăpânire contrazise și amenințate, n-a cunoscut țara până azi.

* Acest titlu, calchiind titlul cunoscutului roman al lui Dostoievski, a mai fost utilizat anterior de Vinea, la un articol din 1920 (vezi p. 156).

Răniurile și asasinatele se comit în plină zi, cu autoritate, cu știința și participarea administrației, sub imboldul prefectului și comandamentelor, sub ochii senini ai generalului Văitoianu, care asistă, parcă, la simple „acte de guvernământ“.

Propaganda electorală a liberalilor din Fălciu se urmărește printre arestări, omoruri și împușcături. D-rul Lupu e așteptat spre a fi ucis din îndemnul agenților guvernului. Câteva ziare oficioase de la Iași și din Basarabia, cari se află în intimitatea și taina opresorilor, au și anunțat înfăptuirea intențiilor liberale: d-rul Lupu a fost asasinat. Pentru a împleni epilepsia lor criminală cu perfidia, presa liberală încearcă să implice țărănismul într-un proces de relații cu Moscova. Detectivii și agenții provocatori se căznesc să introducă dovezi, ticluite la Siguranță, în localul vreunui club țărănist.

Guvernul, care apără cauza oligarhiei române, va merge până la extrema măsură a arestării șefilor opoziției... Pentru asta își confecționează dovezile delictului.

Și, când spunem opoziție, înțelegem, bineînțeles, numai pe țărăniști. Căci nu se pot denumi astfel rămășițele în derută ale averescanismului, nici spârceala strânsură de sub steagul cu seceră a d-lui Take Ionescu, nici chiar partidul prigonit al muncitorimii. Sforțările clasei dominante urmăresc desființarea, cu prețul oricărei crime, a redutabilului dușman, țărănismul.

Dar rezistența și duminirea clasei țărăniste au fost mai mult rezultatul sângeroasei prigoane la care s-au dat guvernamentalii, decât fructul propagandei țărăniste. În trei săptămâni de urgie, ciocoi-meia n-a izbutit decât să exaspereze ură tăcută și neiertătoare a țărănului. Și dacă guvernul va găsi destui complici ca să falsifice buletinele, să fure urnele, să-și amâne, astfel, destinele, osânda lui se păstrează și este inevitabilă.

FAMILIA ASIGURATĂ

D-l Ionel Brătianu și fratele său Vintilă și-au asigurat câte un loc, unul la Senat, celălalt la Cameră. În această delicată chestie de prestigiu, partidul a procedat cu maximum de precauțiune posibilă. Pentru că, în ciuda ingerințelor și falsurilor, existau temeri că, totuși,

odioșii frați nu se vor alege; perfecții și prezenții, care-și jucau soarta în această chestie, au luat măsuri ca frații Brătianu să candideze fără contracandidați. Deci, la Rădăuți și la Arad, după ce s-a respins din oficiu pentru vicii de formă lista opoziției, au fost proclamați aleși Ion și Vintilă.

Să le fie de bine. Le urăm pretutindeni, de la Nistru până la Tisa, același extraordinar succes și aceeași popularitate. Nu ne îndoim că vor purta grijă frățească și micului Dinu, cu un loc în provinciile alipite, unde prâslea va străluci ușor, cu vreo câteva kilograme de maculatură turnate în urma de voturi. Căci e de neapărată necesitate ca cei trei frați, cari au făcut Turtucaia și Unirea, să se aleagă în regiunile pe cari, precum se știe, le-au dezrobit. Lipsa contracandidaților nu poate fi interpretată decât ca o demonstrație de respectuoasă recunoștință a fraților de dincolo pentru cei trei frați de dincoace.

JUDECATĂ, CU PROBE

La procesul comuniștilor, câțiva acuzați ardeleni au revenit asupra mărturisirilor lor, declarând că, pentru a fi cruțați de chinul și bătaia sălbatecă de la Siguranța din Cluj, și-au însușit și au semnat orice vină au vrut să le atribuie agenții.

Unul din aceștia a zăcut în spitalul temniței, patru luni, de histero-epilepsie, în urma loviturilor suferite.

După exemplul primului ministru Brătianu, Consiliul de Război nu s-a emoționat de destăinuirile închișișilor și și-a văzut de treabă cu seninătate.

Oriunde în lumea asta, cu excepția Curților Marțiale cari vor fi existat ieri în Rusia țaristă, și există și azi în Rusia bolșevică, acuzații cari sunt judecați pe asemenea mărturisiri false, obținute prin tortură, ar fi fost scoși din proces pentru o nouă instrucție.

Tribunalului Militar, însă, o fițuică scrisă și iscălită îi este de ajuns ca să-și înfășoare în ea conștiința și să pronunțe o sentință strâmbă. Restul nu interesează. Se poate spune chiar că ne aflăm în fața unui caz fericit și legal.

Căci de câte ori, oare, Curtea a avut prilejul să osândească pe un temei atât de cert ca semnătura învinuitului?

ORIBILA ÎMBRĂȚIȘARE

Într-un interviu dat ziarului *Dimineața*, d-l J. Th. Florescu, noul ministru al Justiției, își dezvăluie apucături și îndeletniciri pe cari nu i le-am bănuț niciodată. E drept că fostele ocupații ale ministrului nu lăsau frâu slobod fanteziei noastre iscoditoare. Electorul de odinioară era obligat, prin însăși misiunea sa, la tot felul de făgăduinți și de mici servicii cetățenilor Ocolului. Din auzite, cunoaștem această sarcină ingrată de a ține minte toate mutrele cartierului, toate grijile în parte, de a întreba pe neașteptate de reumatismul alegătorului, de panglica soției, de ficatul soacrei și de coloniile limbri-coide cari întristează intestinul copiilor.

Atâta domesticitate, și totuși! nu ne așteptam din partea ministrului J. Th. Florescu la fraza asta:

„Sper că voi reuși să fac pe chiriași să se îmbrățișeze cu proprietarii; principiul prelungirii contractelor, atât la case, cât și la prăvălii, a triumfat pe toată linia.“

Îmbrățișarea, pe care ministrul de Justiție o pregătește, trece pe acest înalt demnitar în rândul celor ce și-au ales profesiuni suspecte... Declarația sa se agravează prin însăși impreciziunea ei care permite cele mai scabroase interpretări... Și, confruntând trecutul și prezentul, noi, care știm că în fiecare ins se zbat două ființe deosebite, ne așteptăm ca electorul de ieri să protesteze împotriva, să zicem, ministrului de azi.

Ce zic, însă, chiriașii de intențiile libidinoase ale guvernului care vrea să le mărite interesele cu ale proprietarilor? Vor fi de acord cu noi că, nici legile umane, nici, mai ales, cele naturale nu le îngăduie un asemenea consimțământ. Ar mai fi, după uzul pământului, apelul și dezlegarea Mitropolitului primat, suspect, însă, și acesta de când a luat parte, prin grai și faptă, în campania electorală.

Chiriașii se găsesc în fața unei propuneri blestemată, menită să le înăbușe, într-o oribilă îmbrățișare, justele lor interese. De nimic să nu se ferească mai mult ca de această strânsoare a proprietarilor în unire cu guvernul. Între cele două categorii de orașeni, dintre cari una e mulțimea și cealaltă pâlcul speculatorilor de locuință, nici o înțelegere directă nu e cu putință. Sunt în luptă două ireductibile interese. Guvernul nu poate fi imparțial, căci el este sau emanația mulțimei, sau reprezentanța proprietarilor. Felul cum a fost chemat, alcătuirea lui, activitatea și declarațiile miniștrilor, nu permit nici o

speranță într-o legiferare conformă cu dorința maselor. Aviditatea proprietarilor, zilnic ațâțată de ofertele îmbogățitorilor, căutători de case, poate, oare, să ducă la o înțelegere pe calea tratativelor? În comisiile pentru studierea anteproiectului de lege a chiriilor sunt și membri ai Ligei chiriașilor. Aceștia nu vor avea decât prilejul să constate că au fost atrași într-o simplă înscenare, menită să salveze guvernul în alegeri.

În zilele acestea chiriașii merg la vot. Gândească-se la abuzurile la care se poate deda un minister al proprietarilor, înainte de a conșimți, votând Crucea, la îmbrățișarea înfocată pe care le-o mijlocește d. J. Th. Florescu.

CUM S-A FĂCUT CONSTITUANTA (Între Lupu și Brătianu)

În noaptea asta s-a alcătuit Constituanta familiei. În mai bine de o sută de comune, pierdute în întunericul coborât, o sută de notari, copleșiți sub amenințarea grea a prefectului, care le vorbise, în parte, cu o sâmbătă mai înainte, s-au strecurat printre bezne, printre gârziile complice, înlăuntrul localului de vot. Au desfăcut urnele, stricând sigiliile, au smuls cu mână hoțască vrafal de buletine, până la fund, și-n golul rămas au turnat pachetele chibzuit pregătite la micile cluburi comunale. Apoi au închis urnele, au pus sigilii noi, căci erau prevăzuți cu toate uneltele necesare falsului, au îndesat în traistă voturile furate și au fugit printre jandarmi ocrotitori, cari făceau de pază până departe: nu cumva să se ivească vreun spion țărănist pitit la pândă.

Astfel s-au ticluit în cele din urmă majoritățile brătieniste cu vot universal. Altminteri, pentru oricare cunoaște țărănul și a avut de a face cu el, nu în tablourile lui Grigorescu, nici de la fereastra procuratoare de aspecte rustice a trenului, este evident că amenințările, închiderile, rănirile și omorul nu sunt de ajuns. Atât de adânc i s-a cuibărit în suflet ura pe ciocoi, pe ciocoiul care și-a schimbat acum fața de arendaș și de moșier pentru a lua imaginea detestată a lui Ionel Brătianu, încât o crimă jandarmerească sau o fâgăduială a administratorului nu i-o poate nici izgoni, nici amăgi. Am văzut în Prahova convoiuri de țărani, în frunte cu popi și învățători, aduși cu steaguri și cruci, și flancați de jandarmi cu baioneta la armă, la

localul de vot. În fața Judecătoriei își așteptau, sub escortă, rândul. Nimeni nu era lăsat să se apropie. Neconținut, agenții guvernului le țineau cuvântări pe grupuri. Dar nu era unul care să fie sigur de oamenii lui. Țărănul avea cuminența și istețimea de a se lăsa încadrat, pornit sub steagul cu cruce al partidului și sub abjecta vociferare a electorului: „Cu Crucea înainte!” și „Trăiască Partidul Liberal”, să aștepte clipa intrării în cabină. Acolo, cel care nu știa să se descurce printre semne, vota orice afară de Cruce. Secera a luat, însă, majoritatea voturilor țărănești. Pe alocuri a izbutit, într-o mică măsură, șarlatania d-lui Take Ionescu et comp.: Secera pe drapel. Să crezi, însă, în rezultatele vestite de guvern e absurd. Oamenii de la putere n-au avut suficienta moderațiune în falsificarea votului pentru a ticlui rezultate care să corespundă cât de cât unei realități de surprize. Se poate ca zelul subalternilor să-i fi trădat. Nu credem ca de la centru să nu li se fi indicat o normă, o proporție, ci suntem convinși că prostia emană de la Comandamentul Suprem.

Alegătorii țărani și-au împlinit admirabil datoria. Au fost unii ignoranți cari nu știau că semnul Crucii e al Brătienilor. Era de ajuns să li se spuie acest lucru, pentru ca prisosul de argumente să devină inutil.

S-a speculat misticismul țărănului și s-a zis: are să voteze Crucea, Crucea pentru cruce, semnul credinții în Cristos. Pură stupiditate a psihologilor din strada Edgar Quinet. Țărănul e mai puțin primitiv decât îl credeți. Luați rezultatele din Basarabia, unde avem sufletul slav al moșicului evlavios de acolo. Mai izbitoare dezmințire a speculațiilor religioase ale liberalilor nu se poate. E o explicație care de la sine cade. Singura care rămâne e falsificarea votului.

Mărturisiri în acest sens a primit, de altfel, oricine se află în apropierea și în încrederea birocrației sătești. Cu toată deosebirea de misiune politică și înverșunarea luptei, notarul, care te cunoaște de ani și ani și care îți invoacă nevoile gospodăriei, înfiripate din greu, și teama de a fi mutat, îți spune din fir a păr cele ce i-a poruncit prefectul. Partidul ordinii, în nu mai puțin de cincisprezece zile, a desăvârșit demoralizarea și coruperea întregii noastre administrații. La marele fals al acestor zile, fals complicat cu furt, violențe, schingiuri și crime, a contribuit, în afară de prefecti, întreaga burghezie a satelor: preotul, învățătorul, administratorul de plasă, jandarmul, notarul, iar pe judecătorie, toți funcționarii de la grefă și arhivă, dimpreună cu avocatul pripășit în comună. Vastă complicitate între autorii morali și făptuitori, țară pusă sub regimul falsului și în care rămâne totul de schimbat, dar absolut totul.

MUNCITORII ÎN ALEGERI

În Constituanta frauduloasă a familiei Brătianu a pătruns un singur socialist: dr. Pistiner.

Făcând partea ingerințelor și mai ales a falsurilor, suntem nevoiți, totuși, să constatăm că, față de strălucitele succese socialiste în trecutele alegeri și față de impozantele manifestații de forță de altădată, partidul muncitoresc a ieșit înfrânt. Oligarhia s-a înverșunat să-l distrugă. Pentru asta n-a cruțat nici o lege de batjocură, nu s-a dat înapoi de la nici o violență, nici o înscenare, nici o corupție și ticăloșie ca să-și ajungă scopul. Amenințarea formidabilă pe care o reprezentau numai în Capitală cei douăzeci de mii de lucrători organizați a fost, în parte, înlăturată. De acum, orice ilegalitate e cu putință, căci nu mai e muncitorimea să protesteze. Orice violență e permisă, căci nu mai poate fi vorba de rezistența proletariatului prin grevă. Politicianii și-au liberat mâinile și se pregătesc pentru gâtuirii noi. Căci țărănismul, deși răspândit de la un capăt la altul al țării, încă nu are capacitatea de împotrivire promptă și de ripostă legală a socialismului. Muncitorii concentrați la oraș, în cartierele muncii, stăpâni pe mijloacele de producție, de transport și de transmisiune, întruneau aceste calități cari făceau dintr-înșii o oaste pururea gata, a democrației.

Deci, eforturile tuturor celor cari nu pot tolera dictatura ciocoiască în Vechiul Regat și în Ardealul de-acum robii, trebuie să tindă la refacerea Partidului Socialist de dinaintea loviturilor stupide ale mandatarului oligarhic, d-l Argetoianu.

Nu poate dura situația aceasta a unui proletariat răzlețit și divizat, fără ca îndrăzneala oligarhiei să se afirme tot mai necruțătoare și criminală și fără ca orice posibilitate de alte organizații democratice, țărăniste sau radicale, să fie spulberate.

Așteptăm, ca o victorie, ziua reunificării Partidului Socialist. Și mai ales așteptăm refacerea spiritului proletariatului dezamăgit și intimidat de ultimele încercări. O oaste uvrieră conștientă și mândră, în uzine, e totdeauna o garanție de omenie și legalitate.

CĂDEREA D-LUI MARGHILOMAN

Într-o adunare chemată să discute chestiuni de drept public, d-l Alex. Marghiloman a fost împiedicat să pătrundă. Pentru mentalitatea șefului liberal, înverșunarea de care a dat dovadă cu prilejul

alegerilor din jud. Constanța. unde succesul, ce părea sigur, al d-lui Marghiloman a fost zădărnicit cu dinadinsul, este caracteristică. Căci d-l Brătianu, om vanitos și irascibil, n-a uitat definitiv înfrângerile oratorice din dizolvatul parlament țărănist. Amorul său propriu suferă și azi din a-și aminti laurii câștigați în dauna lui, cu o zdrobitoare dezinvoltură, în acel meci de cuvinte, de către Marghiloman, cel atacat. În dezbaterile viitoare, d. Ion Brătianu ține să se încunune ca orator față de d. Take Ionescu, adversar complezent. Acesta e principalul motiv al ingerințelor și al falsului boacăn de la Constanța.

Un considerent de tactică parlamentară se adaugă geloziei ferme a d-lui Ion Brătianu. Anume că d-l Marghiloman, redevabil *debater* și iscusit parlamentar, cu experiență îndelungată și variată, ar alia în juru-i grupurile răzlețe ale opoziției din Cameră, sistematizând atacurile ei dezordonate. Șefii Partidului Național ardeleanesc, conducătorii țărăniștilor și averescanilor ar consimți să-și aleagă astfel un comandant cu autoritatea vârstei, experienței și a talentului, care să armonizeze și să-ndrepte, din umbră, eforturile și interesele lor, adesea potrivnice. D-l Ion Brătianu n-a vrut să permită opoziției un arbitru și un sfătuitor...

Scrim toate acestea, fără nici o simpatie, desigur, pentru ideile reacționare pe cari d. Marghiloman le reprezintă. Știm că și d-sa este un oligarh, cu apucături dictatoriale, și a cărui abilitate diabolică i-a permis doar să guverneze cu forță, însă fără violență. Dar, în afară de asta, darul d-lui Marghiloman de a stârni impotența sufletească a șefului liberal, prin zestrea strălucită pe care i-a hărăzit-o natura, ni-l face simpatic, pentru că înnobilează tipul abject al politicianului român.

ÎN AJUNUL UNUI SFÂRȘIT DE STAGIUNE

Decât un pomelnic pentru stagiunea pe sfârșite, am prefera publicarea bilanșurilor cu parafa administratorilor delegați, acești supremi arbitri de artă. Am stabili, astfel, o mai sigură ierarhie între scenele Bucureștilor. Cifrele glăsuiesc mai ferm și mai pe scurt decât articolele critice în funcție de ele.

Scrutarea lor nu ne pune doar în fața unor vesele revelații în materie de moravuri critice și de culise. Registrele nu ascund numai

taina inspirației cronicărești, ci și răspunsurile căutate singurei și marii chestiuni, a repertoriului. Căci repertoriul trece înaintea regiei. Întrebarea, deci, iat-o: pentru ce teatrele noastre nu joacă decât banalitate, pornografie, melodramă sau foileton? Pentru ce gonesc după ceea ce e de rând și trivial? De unde spaima de o experiență, nepuțința de a cuteza și acea groază buimacă în fața lucrului nou? Chestiuni cărora bilanțul și registrul, biblia criticii dramatice, răspund: publicul vine la teatru să se desfete. Pentru asta trebuie să priceapă ușor și să se emoționeze lesnicios. Numai obișnuința procură asemenea argumente. Altfel, la ridicarea cortinei peste năzdrăvăniile spiritului revoluționar în artă, bunul public ar avea senzația că e lovit în epigastru. La un al doilea spectacol se face sală pustie. Pustie rămâne și rubrica „Activ“ în paginile încondeiate.

Pentru un registru nu se poate argument mai peremptoriu. Și, cum în fața lui se închină directorul, trupa, regizorul și cronicarul cel mai favorizat, ar fi zadarnic și deplasat să oferim știutele îndemnuri spre ideal celor care fac zid viu în jurul altarului și al tejghelei supra-puse. Dar primim punctul lor de vedere și amintim fapte din acest an. Două teatre din București s-au riscat pe drumul înnoirilor apusene, iar un impresar cu gust aduse în țară pe cel mai înzestrat reprezentant al scenei străine. E vorba de repertoriul inaugurat astă-toamnă la Teatrul Național. S-au oferit, cu eroism, publicului piese necunoscute și s-a năzuit eroic la reprezentarea dramaturgiei socotită inaccesibilă: *Electra*, *Domnișoara Iulia*, *Glauco*, *Puterea întunericului*, aventuri glorioase pentru conducători, pentru interpreți, și primite călduros de publicul socotit profan și neputinte. Montările de mai târziu ale regizorului Karlheinz Martin, căruia i se închiseră în nas porțile chinezești ale Teatrului Național, chemară același public la realizările tipător de succinte și esențiale de la Compania Bulandra. Cine n-a fost turburat de halucinantele reliefuri obținute cu cea mai simplă și mai savantă îmbinare de planuri (linie, umbră și lumină) din *Beția*? Dar ritmica impecabilă și armonioasa simetrie din *Lisistrata*, haos de sunete, culori și neprevăzute discipline? Mulțimea, care adera prin prezența ei atentă și nesățioasă la acest program, ovaționase, cu câteva săptămâni înainte, pe incomparabilul Moissi din *Cadavrul viu*, din *Strigoii*, din *Hamlet*, în ciuda criticului microcefal ce le opunea întruchipările oneste ale câtorva interpreți naționali, plictisiți și ei de ideologia lui antropoidală: *noi, românii, suntem oameni subțiri; suntem voiajași prin străinătăți...* Iată, deci, subțirimea românilor (ca să păstrăm stilul pedicurist al

criticului) invocată à rebours¹. Căci realitatea nu-i arătase fervenți și asidui în sala lui Moissi, a lui Karlheinz Martin, a Teatrului Național care dădea Strindberg, Hofmannsthal, Tolstoi și Moeselli. Și, în același sens, vin confirmările bugetelor calculate seral. Împrejurările ne silesc să ținem seama de cheltuieli și venituri, dar controlul registrelor face dovada că piesele noi, montările moderne nu mai înseamnă risc și risipă. Lumea dezertează tocmai din fața blânelor melodrame și a comediei agreabil obscenă.

De curând, după o campanie de mari promisiuni artistice, s-a deschis un teatru mic, care, pentru a se consolida bănește, a recurs la trucul pieselor de boulevard: *Grădina lui Dumnezeu*. *Paznicul de noapte și Culcușul miresei...* Totuși, populația n-a dat buzna la ghișeul afrodisiacelor făgăduieli și în sala micului teatru rămâne adesea loc pentru o trăsură à la Deaumont cu patru cai înaintași... Iar la Teatrul Național, unde s-a renunțat la *Macbeth*, la *Cetatea moartă*, la *Soeur Béatrice* a lui Maeterlinck, la *Cyrano*, la toată munca pictorului Pojidaief, care avea o reputație făcută sub Stanislavski la Moscova, Mihail Sorbul persistă în a doua sa prăbușire cu a sa *A doua tinerețe*. Iar de-a lungul seriilor tradiționale, în reluările zadarnice din *Prostul*, *Ruy-Blas*, *Taifun*, cu toată protagonia neobosită a d-nei Maria Filotti, trebuie să treacă, asemeni unui drug susținător, pentru a propti prestigiul artistic și cerința casieriei, reprezentarea în serie a *Puterii întunericului*. Piesa lui Tolstoi face parte din repertoriul abolit.

Două concepții potrivnice au dominat, pe rând, în acest sfârșit de stagiune, fiecare urmărind, prin alte mijloace, același scop: excedentul bugetar. Faptele au demonstrat că cei cari își închipuie că beneficiile necesare întreprinderii nu se pot realiza decât cu ajutorul exclusiv al banalului și al pornografiei spirituale, puse sub eșarfa tradiționalismului, dovedesc și o perfectă nepricepere negustorească, pe lângă cea literară și de teatru. Situația e, astfel, că un director, care vrea să remedieze bugetul, trebuie să reformeze repertoriul și întreaga tehnică și procedare intrată în uz. Arta va profita inevitabil. Așa cere publicul.

„SUFLETE TARI“ DE CAMIL PETRESCU Teatrul Național

Succesul spectacolului de vineri seara confirmă iar profeția lui Stendhal despre propria-i victorie în gustul veacului care-l succede.

¹ În răspăr (franc.).

Suflete tari ne readuce problemele stendhaliene, personajele, situațiile și conflictele din *Le Rouge et le Noir*. Un roman în care gândul și emoțiunea vremurilor noastre, numărate de la '89, circulă cu atâta tremurătoare lumină și sprintenie, poate fi oare dat uitării de un iubitor rafinat al cărții?

Presupunerea că explorări cât mai asidue în cărțile, în viața și în spiritul celui care în zilele lui fusese ghicit numai de Mérimée, de Balzac și de Goethe, ar duce sufletul la noi surprinderi, a determinat organizarea cluburilor stendhaliene. Unul din prezidenți a fost Gourmont. Unul din primii entuziaști, Taine; Bourget i-a banalizat maniera și acum, în urmă, i-a reluat-o Marcel Proust.

Cum, dar, s-ar face o vină și nu un titlu de autentică nobleță literară dramaturgului român care și-a obârșit inspirația în lumea eternă a lui Stendhal! Am fi preferat, desigur, ca iscusința scenică a lui Camil Petrescu să se dedea unei transpuneri sincere a romanului *Le Rouge et le Noir* în teatru. Lucrarea sa ar fi forțat cadrul celor trei acte. Dar autorul a fost mai ispitit de ideea localizării acțiunilor romanțioase și a transplantării eroilor stendhalieni în mijlocul nostru. Pentru a-l reda succint și esențial, Camil Petrescu a contopit cele două părți foarte distincte ale romanului și a puizat într-însul amănunte psihologice și fapte pentru o singură realcătuire, ca într-un lăvicer cu veșminte și relicve. Realitatea stendhaliană a suferit, astfel, mai mult de urma naturalizării personajelor, decât din pricina deslocuirii evenimentelor și perturbării cronologicești.

...În casa boierească a bătrânului junimist Boiu, analogul românesc al marchizului de La Mole, trăiește bibliotecarul Julien Sorel, adică Andrei Pietraru, temperament mănos și plebeu, dar obosit, în clipa de față, de dragostea zadarnică pe care o poartă Ioanei Boiu, fata boierului, suflet inaccesibil, de mândrie, de cultură, de dispreț pentru semeni și de cercetare pasionată a trecutului său blazonat: numai spătari și logofeți.

Ioana Boiu a întârziat să se mărite fiindcă, în mediul ei de Basarabi și Mușatini, eroul, amantul cu însușiri de stăpânitor, nu se ivise.

Ideea că mult așteptatul s-ar arăta din straturile fără peceți și hrisoave nu ajungea până la dânsa, necum că el ar fi chiar poposit în bibliotecă. Ci autentică urmașă a spătarilor își urmărește visul steril printre hârțoage și picturi murale, în biserici, unde ochiul ei deprins să descifreze trecutul, a iscodit portretul unei jupânițe strămoșești care se căsătorise cu un haiduc osândit la spânzurătoare.

Analogia cu intervertiri e măiestrită:

„*Je ne vois que la condamnation à mort qui distingue un homme*“¹, gândea trufașa marchiză Mathilde de La Mole...

„...*comme quoi le 30 avril 1574 le plus joli garçon de son siècle; Boniface de La Mole et Annibal de Coconasso, gentilhomme piémontais, son ami, avaient eu la tête tranchée en place de Grève. La Mole était l'amant adoré de la reine Marguerite de Navarre. Mais ce qui touche Mathilde de La Mole c'est que la reine Marguerite de Navarre, cachée dans une maison de la place de Grève, osa faire demander au bourreau la tête de son amant.*“²

Comemorarea acestei regine, și a iubirii ei tragice și neobișnuite, se făcea în holul marchizei de La Mole, în fiecare 30 aprilie, prin tăcere, paloare și haine cernite. Ioana Boiu se mărginește să-i copieze portretul și să-l atârne într-un loc venerabil din iatac. În jurul ei, la o distanță sperioasă, curtea strălucită a pretendenților zăbovește zadarnic, ziarele îi notează aparițiile vertiginoase la Șosea. Camil Petrescu uneltește și face să roiască o viață aristocratică imaginară de vlăstare domnești mult mai firească viabile în comedie, în operetă sau în rubrica judiciară, cu impostori și rastaqueri, a foilor străine. În umbra lor, sufletul magnific dar amoros al lui Pietraru tânjește. Și prietenul său Culai îl caută, îl stimulează, îl atrage la țară, îi propune libertate, avuții, afaceri; Pietraru refuză:

„*Fouqué n'en revenait pas. Mais songe-tu, lui disait-il, que je t'associe ou si tu l'aimes mieux, que je te donne quatre mille francs par an? Et tu veux retourner chez ton M. de Rênal, qui te méprise, comme la boue de ses souliers!*“³

Sub adevărul injurios al disprețului domnișoarei Boiu, Pietraru jură prietenului că în aceeași seară, până nu va bate miezul nopții, de

¹ „Nu văd ce altceva ar putea da distincție unui bărbat decât condamnarea la moarte“ (franc.).

² „...așa cum în 30 aprilie 1574 cel mai chipeș tânăr al veacului său, Boniface de La Mole, și Annibal de Coconas, gentilom piemontez, prietenul său, fură decapitați în piața Grève. La Mole era mult adoratul iubit al reginei Marguerite de Navarre. Dar ceea ce o tulbură pe Mathilde de La Mole e că Marguerite de Navarre, ascunsă într-o casă din piața Grève, îndrăzni să-i ceară călăului capul iubitului ei.“ (Franc.)

³ „Fouqué nu-și reveni. Dar gândește-te, îi spunea el, că te iau asociat, sau, dacă-ți convine mai mult, că îți dau patru mii de franci pe an? Și tu mai vrei să te întorci la d-l de Rênal al tău, care nu te prețuiește mai mult decât ca pe noroiul de pe pantofi!“ (Franc.)

nu va fi în odaia fetei sărutându-i mâna, se va sinucide. Hotărâre eroică: „*Julien avait raison de s'applaudir de son courage. Jamais il ne s'était imposé une contrainte plus pénible. En ouvrant sa porte, ses genoux se dérobaient sous lui et il fut forcé de s'appuyer contre le mur*“¹.

Într-o identică situație, Pietraru, înfrânt, își spovedi intenția. Și domni-șoara Boiu luă de pe etajeră *Le Rouge et le Noir* și, dintr-un gest în care admiri deopotrivă gustul lectoricesc al eroinei și mărturisirea eliptică a autorului care economisește astfel în subtitlul piesei un citat, îl deschide la pagina episodului similar: „*Au moment précis ou dix heures sonneront...*“² „voi executa ceea ce mi-am făgăduit să fac astă-seară, altfel, îmi zbor creierii“.

Era de așteptat ca Pietraru să replice printr-alte citate din același roman, ca să-i dovedească d-rei Boiu că și dânsa, în foarte multe și esențiale privinți, copiază pe adversara lui Sorel, pe marchiza Mathilde. În acest fel, însă, toți eroii din *Suflete tari* s-ar fi pornit să se confrunte și să se combată cu paragrafe stendhaliene. S-a evitat însă întorsătura cea bufă prin răspunsul lui Pietraru că n-a citit romanul.

Rămăși față în față, prin înlăturarea fantomelor literare, și după un dramatic și oportun incident care zdrobește cerbicia Ioanei, cei doi adversari implacabili sfârșesc omenește, bărbat și femeie. *Un instant après elle l'admirait comme son maître*³.

Dar isprava sexuală nu păstrează multă vreme lui Pietraru apoteoza eroică. Ioana observă că stăpânul ei se teme de o explicație cu stăpânul lor comun, tată și boier binefăcător. Înălțimea și puritatea ei morală nu tolera minciuna. Pietraru e somat cu vehemență să clarifice totul, dar acesta, de când cu citatul dramatic din actul al II-lea, avuse, pesemne, vremea să parcurgă *Le Rouge et Noir* și să se instruiască despre pățania lui Julien Sorel când situația lui de ginere clandestin fusese dezvăluită bătrânului marchiz:

„*Quoi, ma fille s'appellera M-me Sorel! Ma fille ne sera pas duchesse!*“⁴

¹ „Julien avea toate motivele să se felicite pentru curajul lui. Niciodată nu-și impusese un țel mai penibil. Deschizând ușa camerei sale, genunchii i se muiară sub el și fu silit să se sprijine de perete.“ (Franc.)

² „Exact în clipa în care va bate de ora zece...“ (franc.)

³ „O clipă mai târziu, îl admira ca pe stăpânul ei“ (franc.)

⁴ „Cum, fiica mea se va numi d-na Sorel! Fiica mea nu va fi ducesă!“ (franc.)

Insistența poruncitoare a Ioanei Boiu decide pe bibliotecar să traverseze și acest aspru episod stendhalian, cu izbândă. Boierul se pregăti să plece la țară, iar revoltatul să rămâie pe câmpul de luptă cucerit, când, indus de sentimentalismul celor tari, își îngădui un frățesc sărut de compasiune pe fruntea lectricei Marta, care-l iubea, și însoțea totuși în exil pe bătrân. Personaj incidental, „*une petite femme de chambre de m-elle de La Mole qui faisait la cour à Julien comme jadis Elisa*“¹, dar necesar deznodământului. Căci Ioana surprinde sărutul cu „sluga“, bănuiește lucruri oribile, se desesperă, excrează, insultă. Iar Pietraru, după o scurtă încercare de a se explica, lasă totul baltă, trece în odaia de alături și se împușcă... Firul problemului stendhalian al timidului ambițios și năvalnic se curmă brusc și melodramatic. De altfel, de-a lungul celor trei acte s-a exploatat cu efect partea foiletonistică a libretului pe care autorul își brodează câteva observații incisive și destulă poezie ca să scuze fraze de felul acelei: *ce miliardar divin s-a jucat cu mine...*

Suflete tari, prin lipsa de invenție în anecdotă și în caractere și în ciuda alterărilor provocate pe ici pe colo de autor, zădărnicesc o clasare literară a piesei. Ea nu poate fi tălmăcită și reprezentată în străinătate ca lucrare originală românească, ci numai o abilă interpretare scenică și loială a romanului. Din acest punct de vedere, iscusința plină de siguranță a lui Camil Petrescu e dovedită. Primul său spectacol, cu îmbinarea savantă a evenimentelor, reliefului și dinamicii dialogului ne-au reconfirmat părerea că avem într-însul un autor dramatic. Lectura versurilor sale ne-au dat credința că e un poet. Conversația lui metodică și riguroasă ni-l arată, cu savoare, un analist perspicace și un aprig privitor al vieții. Așteptăm întrunirea tuturor însușirilor lui într-o lucrare pe deplin originală. Se spune că lucrarea e de pe acum scrisă.

*

D-l Ciprian și-a sculptat cu atenție și minuție rolul anevoios din Pietraru.

D-nii Bulfinski și Duțulescu au compus, primul, un admirabil boier după modelul dispărutelor chipuri care ilustrau almanahurile de odinioară... celălalt, figura ștearsă și corectă a absenteistului de azi. Pitoresc și simpatic, Sârbu. Cu stricteță și precizie a jucat d-ra Nenciulescu pe Marta de pe lângă Matilda, cea de flasc contur și de cabaline proporții.

¹ „O mică menajeră a d-rei de La Mole, care-i făcea curte lui Julien precum odinioară Elisa“ (franc.).

D-na Filotti, în rolul principal, a jucat cu dezinvoltura și forța unui talent îndeplinit.

[CONTIMPORANUL]*

Contimporanul nu are nici o legătură de persoană sau de tradiție cu revista la fel intitulată care a apărut la Iași, acum aproape treizeci de ani, și a pregătit, după o rodnică acțiune răscolitoare de idei și pa-timi, intrarea tinerimei generoase în partidul liberal. Acest deznodământ urât și care a zădărnicit foloasele stărnite prin luptă de cei câțiva intelectuali de atunci ne interzice, împotriva identității de idealuri și, poate, de temperament, să vedem într-înșii pe precursorii noștri.

Dar nu se poate nega că în publicistica română *Contemporanul* de altădată însemna începutul revoluției sufletești care ne-a dus, cu etape, la cele câteva realizări democratice, batjocorite azi. Și nu se poate ascunde că acele etape au fost marcate mai târziu, și în momente deosebite, de apariția violentă a *Faclei*, de izbucnirea *Chemărei* cari s-au înverșunat, pe rând, împotriva urii și intoleranței, propagate și pilduite de cărturarii și politicienii neamului, împotriva antisemitismului și a apărării claselor sărace și a conruperei, prin amenințare sau bacșiș, a tineretului încorporat anual prin administrații.

În același spirit, *Contimporanul* nostru reia încercările cari au dus, cât de cât, la crearea, în cercuri de cetitori, puțini la număr, a unei mentalități nouă.

Propagarea ideii străvechi de umanitate și a principiului de democrație rămâne, în clipa de față, o menire primejdioasă și grea, iar în faptele de reușită ceva nemaiîntâmplat. În contrast cu cele mai largi libertăți obținute pe hârtie, trăim clipele celei mai înțepte urgii. Niciodată moravurile politice n-au fost mai asiatice, mai tâlhăresc gestul lor și mai umilă spinarea care îl suportă, decât acum când crima devine mijloc curent de guvernare, iar vaietul e singurul delict de rezistență.

De vină nu e nici monarhia absolută, nici Curtea, nici camarila, nici Siguranța, nici Comisarul regal, nici chiar politicianul instalat abil și incomod în două luntrii. Ci publicul, inconștient și temător e de vină, trântit în patele nepăsării lui tradiționale, aici, cu România

* Articol-program.

lui Mare trasă în inima civilizației europene, ca o mocirlă cu stăr-vuri, coji de ouă și de pepene în mijlocul unei curți asfaltate.

Trezirea acestui public e unicul scop. Reușita e foarte probabilă – căci și un câine pus prea adesea cu mirosul în propria-i murdărie sfârșește prin a se dezgusta.

AMNISTIA

Ziarele asigură că s-a hotărât în Consiliul de Miniștri amnistia. Guvernul, deci, s-a decis să uzeze de unul din marile mijloace de a deveni popular, cari i se rezervaseră cu grijă. Căci și generalul Averescu încercase să obție parafa regală. Și, în fața refuzului, a înțeles că e vorba de un dar rezervat celui mai scump. Îi rămânea să apeleze la Parlament. N-a îndrăznit. Mai târziu nici n-a avut interes să insiste. Loviturile lui Argetoianu și cancelariatul acelui bătrân libidinos și plin de vanitate, Take Ionescu, îl paralizau.

Amnistia era cea dintâi datorie a unui sincer suveran. El știa că, într-o țară în care guvernul pus pe fugă de invazia străină lasă un alt guvern care să facă politica năvălitorului, nu poate fi vorba de trădări și treceri la inamic. Comediile de la Iași cu demisia lui Brătianu, triumphiul morții și tratativele de la Buftea și acea oribilă plecare a misiunii franceze, ne scot din rândul statelor cu panaș și cu atitudine. Dar sub ochiul străinătății s-au căutat la iuteală țapi ispășitori. Mistificarea s-a complicat cu osânde și decorații. Tăcere. Pauză. Parăzi. Amnistie.

Înverșunată a fost, însă, oligarhia față de mișcarea socialistă. Aci a furat, a înlănțuit, a ucis, dintr-un întregal sentiment de ură. După trei ani de atrocități, intervine, în sfârșit și aici, amnistia. Sperăm într-o eră de împăcare și de muncă. Dar nu ne dummerim, în veacul al XX-lea, de ce numai cu ocazia sărbătorilor regești de familie actele de dreptate devin îngăduite? Dacă nunta principesei Marioara se amâna? Dar dacă principesa Elisabeta nu cădea bolnavă? E nevoie neapărat de bucuria unei tinere principese sau de chinul frumoasei Elisabeta? Căci se spune că actul de clemență îl datorim crizei sufletești îndoite și contrare prin care a trecut Regele. E ceva de basm în evenimentele zilei, dar aceasta nu acoperă realitatea.

Cartea franceză, atât de răspândită înainte de 1916, devine un obiect inaccesibil și rar. Valuta desăvârșește victoria învinșilor aci în Orient. Ceea ce n-au izbutit miile de broșuri și cărți germane distribuite aproape gratuit în anii de propagandă, părăsirea câmpului de luptă de către editurile franceze o înlesnește... Cele câteva mii de intelectuali cari întrețineau viața gândului pe aceste maluri ale Dâmboviței, cu resfrângeri și ecouri din Franța, se întorc către lumina mai aspră care vine de la Viena și Berlin.

Cu hotărâre, întreprindem lectura mai anevoioasă și mai puțin muzicală care ni se oferă între coperte de o solidă eleganță, pe o hârtie impecabilă, cu o strălucitoare cerneală neagră. La chemarea voinței, nemțeasca noastră de liceu se readeaptă și râvna de a ști o perfecționează cu ajutorul uneltei părăsite: dicționarul. Căci absența oricărei inspirații și inițiative proprii, insuficiența penibilă a vieții noastre sufletești ne dau înlănțuiți și robi, pe multă vreme încă, marilor culturi străine. Ieftinătatea și abundența librăriei germane înlătură azi orice rivalitate. Acesta e faptul. Nu vedem un rău într-însul. Nu suntem dintre cei cari amestecăm cultura și politica externă. Ne servim de acest argument pentru a provoca Franța politică și intelectuală la măsuri. Dar nu credem în el. Avem convingerea că urmele influenței franceze nu se vor șterge atât de repede. Și e cert că din fluxul editurii germane, la noi, nu va rezulta decât o complectare a gândului românesc. Nevoia de a fi în contact cu sufletul apusului, satisfăcută azi unilateral, ne silește să încetăm a ignora limba și cugetarea germană. Europeanizarea românului face un gigantic pas. Însă vitrinele s-au pustiit și ni se face un gol în suflet. Sentimentul de izolare se accentuează zi cu zi... Unde sunt cărțile franceze? Le-am cules câte s-au mai găsit. Le-am căutat în editura lui Manz-Wien. Erau mai luxoase și mai ieftine, dar am fi preferat, nu știm de ce, tomul banal și neglijat de 3,50, sub scoarța lui galbenă. Și de la un timp au dispărut revistele... *Mercure de France*, *Nouvelle Revue Française*, *Les Marges*, numele surorilor noastre sufletești, defuncte pentru noi și regretate. Câte un prieten privilegiat le mai primește cum primești un plic postum, decolorat și din depărtare. El circulă anevoie prin câteva mâini, și atât. Dar în afară, un public întreg așteptăm darea de seamă, printr-un ziar, printr-o revistă. Și mai vedem generațiile cari le ignoră, de pe acum, și farmecul, și regretul, și trebuința.

Alarma s-a dat, fără folos.

Va înțelege oare guvernul francez că această chestiune își cere și merită micul sacrificiu? Că vitrina franceză în Orient face mai mult decât o ambasadă și decât o armată?

MIRON CRISTEA, COMISAR REGAL

Ședințele Consistoriului au decurs fără larma voioasă de odinioară.

Publicul s-a desprins, deopotrivă, cu aventurile lui popa Iapă, implicat în raporturi romantice peste pustă, în cavalcadă. Sutana lui tenebroasă, trasă de vântul galopului peste bărăganul lunar, dau [!] evocării ca geambaș a Sfinției sale, purtate în nechezatul apocaliptic al sirepelor furate, ceva impunător și demonic. Așijderea, cetitorul își amintește cu zâmbet de povestea mângâierilor senile pe care un patriarh al străbunului nostru crez le așternea cu dărnicie din 'naltul scaunului metropolitan pe trupul răsărit lunecos din zăbranic al smeritei Olimpia (sora sa întru Domnul). Campania de presă, dusă cu o fățarnică indignare, foarte trebuincioasă perseverării într-însa, în fața unui public atent dar nicidecum consternat, a avut rezultatul contrar: să stabilească, în veacul nostru liber, dreptul monahului de a se deda, pe furiș, plăcerilor afurite. De atunci, nu mai fu sacrilej ca printre sculele sfinților să se strecoare câte un laic instrument de lecuit părțile nemiruite ale trupului, nici ca printre sticlele de aghiazmă să figureze flaconul de permanganat sau giraldoză, iar alături de busuiocul înmănunchiat să dospească, printre foi de crin, buretele de toaletă, care suscită, totuși, ultimul chin al lui Christ: setea, și oțetul stors, pe gura lui crispată, de pumnul legionarului roman. În atmosfera pioasă a chiliei putea de-acum, printre cardinalești sceptri și mitre de aur, să circule molcom apa caldă, prin mațe de cauciuc, spre crupele mănoase și obscene. Era un drept câștigat că bărbile, pe care cuvântul divin le resfira în vorbire, se pot pleca în tremur către acele suprafețe curbe și însuflețite, fie că aparțin soldului nud al maicelor, ori celui răsfațat în puf al mirenelor.

Lumea decise pe gazetari să părăsească acest domen al senzaționalului. Era neomenoasă această urmărire pe sub bolți de pivniță, pe sub grinzi de clopotniță, pe sub bagdadii împloșnițate de chilie,

printre lanurile despicate de prăbușirea erotică, sub nemărginita privire a Prea-Înaltului, ori pe sub vegheze de cardinal, a formicațiunii celor puși să bolborosească, în numele cerului.

Astfel așezați, sub ocrotirea toleranței înțeleghătoare a bunului simț public, popii și mai-marii lor, păzitorii câtorva kilograme de ciolane miraculoase, puteau dăinui, ca o rămășiță neplăcută a trecutului, din cerșit, din mistificare, din subvenții, sfaturi, leacuri, botezuri și îngropăciuni, iar în cele din urmă, chiar din propaganda electorală, printre lumea superstițioasă din satele și din mahalalele noastre, năvălitate cu câteva gesturi și apucături rituale, dar religioase nicidecum... Subvenția lăsată de stat e prea neînsemnată pentru ca popii, pe lângă misiunea lor mijlocitoare între cer și oameni, să nu se fi apucat și de alte samsarlăkuri. Astfel că azi nu există bancă populară, nu există obștie, comisiune de împroprietărire și comitet școlar care să nu-și aibe respectivul popă, evident popa din sat. Comodă situație, judecând după aspectul gospodăriilor sfințite. Dar voința Tartuffilor reuniți în Consistoriu a fost alta. Ei consideră înlesnirile căpătate în afara subvențiilor oficiale ca un expedient plin de riscuri. Oful și jindul lor se referă, dacă nu la vremurile blagoslovite dinaintea secularizării, cel puțin la o epocă în care statul le asigura o mai amplă simbric. Miron Cristea, Mitropolitul, crede sosit momentul de a înfrăți din nou cu bugetul sumbrul său convoi de cântăreți pe nas. Se află doar la putere partidul d-lui Brătianu despre al cărui nume vorbise, într-un prilej sărbătoreesc Regelui, că se află pe toate buzele... Un prim serviciu urmat imediat după cocoțarea mult-așteptatului de un altul mai intens și mai apreciazabil: punerea în slujba propagandei liberale a tuturor sacrelor fețe bisericesti. Devotamentul acestora nu poate rămâne nerăsplătit. Într-un număr recent, *Viitorul* asigura că, până la găsirea unei modalități bugetare, guvernul va recurge la mijloace neobișnuite pentru a scoate preoțimea din mizerie. La care făgăduială Miron Cristea răspunde printr-un nou dar, stăpânirii liberale. Sub pretextul că adventiștii preconizează sustragerea de la serviciul militar prin respectul pe care această sectă îl arată poruncii „să nu ucizi”, Mitropolitul îi denunță ca primejdioși siguranței statului și, deci, pasibili de faimosul articol 53 t. 2 ad. Și excluși din amnistie potrivit aliniatul referitor la propaganda în cazărmi.

Se suprimă, astfel, și libertatea cultului, pentru ca medievalizarea noastră să fie completă. Se oferă oligarhiei și Comisarului regal o nouă lesnicioasă și teribilă unealtă de prigoană și de-acum, în afară

de spionii siguranței, te pândesc ochii preotului parohiei și ai țârcovnicului care-l însoțește la sfeștanie.

Miron Cristea nu și-a închipuit că nimicește numai pe adventiștii dușmani și demascatori ai fățarniciei preoțești. El dă pradă urgiei, în primul rând, pe preotul care face politică țărănistă, averescană sau iorghistă, pus sub amenințarea unui denunț episcopal. El exercită un mare șantaj asupra tuturor locuitorilor creștini, deopotrivă amenințați de un denunț popesc, în urma căruia Comisarul regal intervine. Și aceasta se poate întâmpla chiar dacă ești indiferent în materie de religie. Siguranța Generală te va putea oricând ridica să te chestioneze asupra modului cum înțelegi să-ți întreții raporturile cu Dumnezeu. Odată stabilit că adventismul este un delict, singura dovadă că ești un bun creștin al bisericii autocefale o face referatul parohiei. Nici că se poate o mai mare creatoare de venituri, situație. Dacă Miron Cristea reușește să suprimă, cu mâinile lui de trântor și serv, libertatea cultului, atunci poate lua măsuri pentru organizarea fiscalului bisericesc printre enoriașii îngroziiți. Vom plăti, părinte, vom plăti...

Se încearcă, deci, înființarea unei Ohrne clericale pe lângă cea militară și civilă pentru ca asupra sa să se exercite deplină ca o Sfântă Treime. Și aceasta într-o vreme când preotul ajunsese la noi un bun erou de anecdote hazlii și galante, o pată agitată și zadarnică pe splendoarea veacului, sau, cel mult, un gădilici capilar pe grumazul trist al fetelor bătrâne și al babelor căzute în pioșie. Mitropolitul, Comisar regal. Episcopul, substituiți. Preoții, spioni. Farsă sinistră jucată unui popor care a tolerat cu un umor adorabil comedia eclesiastică. Țara decade mai jos decât Spania cea bântuită de călugări și sacerdoți.

N-am putea, oare, să preîntâmpinăm lovitura care coace sub potcapuri și să purcedem grabnic la turtirea lor sub ridicul? Să cerem imperios respectarea canoanelor și a moralei teologice. Să violăm alcovurile lor murdare și să-i smulgem goi și turgescenți afară, în diformitatea lor grasă, cu țipete de indignare prefăcută. Să ridicăm ruguri în piețele publice călugărilor pederastați, maicelor în curvie și tuturor berbanților din presbiteriu.

Să sfârșim cu domniile aceștia urâți și negri duhnind a tămâie și a votcă, insuportabili purtători de bezne înțolite, atotștiutori... Și să-i redăm, despărțiți și puși sub pază, cultului delăsat al lui Onan.

Ciocoii pregătesc ultima lovitură care să le asigure definitiv întoarcerea la putere și stabilirea dictaturei. Țărănismul va fi prigonit cu aceleași mijloace cari au dus la răzlețirea muncitorimei organizată în cele mai impunătoare și disciplinate cadre politice cari au ființat la noi, cândva.

Liberalii vor permite, apoi, d-lor Iorga și Take Ionescu să formeze viitoarea opoziție și viitorul guvern, a cărui durată se va calcula în birourile clubului după necesitățile marelui partid. Astfel, oligarhia, înlăturată o clipă, s-a reinstalat deplin dimpreună cu toate înrăutățirile momentului. Și faptul care permite această sfidare a sentimentului țării, neputincios, e desființarea organizărilor proletare de brațele, astăzi putrede, ale averescanismului. Din clipa în care muncitorimea n-a mai însemnat, în ochii guvernanților, un organism unitar, capabil de o acțiune promptă și coordonată, toate fărădelegile și toate felurile de crimă oficială au fost cu puțință. De când greva generală a încetat de a fi o amenințare realizabilă, îndrăzneala politicianilor crescă până la bunul plac asupritor și cinic de azi. Odată socialismul sfărâmat, prin temniță și prin neînțelegerile lăuntrice, toate celelalte steaguri de luptă ale țării, oricâți ochi le-ar urmări cu credința lor, devin biete insigne dezarmate. Căci singur proletariatul avea în conștiința lui, în varietatea organelor sale și în marea lui mulțime ascultătoare, virtutea unei oști. Oștire pașnică dispunând nu de mijloace de nimicire, ci de paralizare a dușmanului, răpus, când ar fi fost de trebuință, printr-o simplă grevă generală. Cercurile conducătoare tremurau în fața acestui proletariat care alcătuisse, înaintea tuturor, singurul partid integral din România Mare. Și această garanție de pace, de legalitate și viitoare democrație s-a spulberat prin stupiditatea câtorva șefi, prin amestecul Moscovei și îndârjirea d-lui Argetoianu care-și închipuia că acaparase țara.

Amnistiații ies azi din închisori și găsesc, în locul vechilor legiuni muncitoare, trei firme scrise strâmb și un număr redus de sindicate anarhice și demoralizate. Munca, deci, de reorganizare a cluburilor și de reconstruire a partidului ar trebui să înlocuiască toate discuțiile sarbede în cari frunțașii își arată, ca în triburile de Piei Roșii, elocința vulgară și semidoctismul marxist. O muncitorime capabilă de atenție și de mobilizare mai este, însă, o posibilitate și numai reînvierea ei în uzine, ar încremeni mâna lividă a oligarhiei, crispată în văzduhul politic, pentru crime noi.

Abstractismul, denumit și cubism de cei cari greșesc, înseamnă întâi liberarea picturii de aspectele vieții și de semnele din afară.

Până la el, arta liniei și a culorii, desenul și pictura, se mărgineau să reprezinte chipuri, peisaje, naturi moarte. Fidelitatea asemănării între imaginea picturală și imaginea reprodusă fusese cândva singura preocupare. Mai târziu, pictorul și-a îngăduit să interpreteze, să aibă, adică, o viziune personală a lucrurilor. Asemănarea rigidă era jertfită și lăsată fotografiilor. Pictorul se străduia să prindă și să arate mișcare, vibrație, armonie.

De la romantici încoace putem urmări sfortarea înceată a picturii de a se degaja de constrângerea realității pentru o cât mai liberă interpretare și alcătuire subiectivă a lumii. Impresioniștii, cu ochiul fraged și puternic, au speculat, în disprețul regulilor stabilite de viziunea comună a lucrurilor, vibrațiile colorate, în varietatea și surpriza lor deconcertantă.

Expresionismul a renunțat la detaliu, pentru a degaja ceea ce rezumă și evocă totul: esențialul, redeșteptând, printr-un impunător procedeu de a reliefa, întreg obiectul, cu atribuțiile, așezarea și năzuința sa (vezi *Danțul* de Arhipenko).

Abstractismul, în sfârșit, nesocotește modelul, vechile pretexte de natură.

Nu mai e nici interpretarea lumii din afară, nici nu caută un punct de sprijin în ea. E lăuntric și personal. Pornește de la linie și culoare ca de la valori absolute, întocmai cum muzica pornește de la sunet. Și precum muzica grupează sunetele în vederea unei armonii care exprimă o stare sufletească, pictura abstractistă dispune liniile și culorile în vederea unui la fel rezultat armonios.

Pictura, astfel liberată, devine o construcție abstractă, ca o simfonie *neprogramatică*. Îmi pare, deci, că abstractismul e formula picturii pure, a picturii pentru pictură. Prevăd deplinul succes al acestei arte din momentul când în sufletul omenesc s-a făcut loc pentru înțelegerea ei la început, pentru simțirea ei mai târziu.

O calitate a cubismului: e pe de-a-ntregul constructiv. Rupe cu tradiția, dar nu pretinde să o nimicească, nici nu neagă valorile picturale de până la el. Se abține numai de a le imita. Își urmează calea lui creatoare.

Concepția parlamentară a *marelui mut* a răsturnat noțiunile unanim acceptate. Trei parlamente consecutive ne-au deprins cu lungi revărsări de oratorie căptușită cu solide pugilate. S-au înregistrat meciuri cu vânătași, pe chestii ridicole, sau personale, sau zadarnice. S-au înregistrat lungi furtuni în fragile pahare de carton. Asta e latura inevitabilă a parlamentarismului. Acum, însă, am încheiat o săptămână cu peripeții parlamentare de o natură cu totul deosebită. Într-un parlament dintre cele mai pacificate și obediente s-au pecetluit, fără dezbateri, dar cu grațioase aclamații, trei dezastre naționale, în trei sferturi de oră: o adevărată tragedie.

D-l Brătianu Ion, trecând ca o adormită lebedă pe unde peste fostele sale succese repurtate la Genova, pe chestia tezaurului de la Moscova și a Basarabiei, și-a comandat ovații pentru rolul, de care habar n-am avut până acum, de salvator al prieteniei franco-engleze, rămânând ca succesele asurzitoare repurtate pe sus-zisele două chestii strict românești să fie valorificate prin război.

D-l Brătianu Vintilă reeditează, în sens invers, și în proporțiile exagerate ale Băncii Agrare, panamaul de acum zece ani a tramvaielor sale. Același frate, printr-o nouă aplicare a devizei Partidului Național Liberal, introduce pe reprezentanții unui sindicat englez într-o tribună a Adunării legiuitoare spre a nota stenografic ratificarea, la unanimitate, de către un parlament român al celui de al treilea succes al familiei, în virtutea căruia se instituie, cu toată inconștiența necesară, nu numai o tutelă a străinilor asupra politicii financiare a statului român, dar și un drept de prioritate al lor asupra veniturilor acestui stat. Turcia capitulațiilor și Germania înfrântă și dezarmată n-au cunoscut și nu vor cunoaște o astfel de renunțare la cea mai elementară independență politică și economică a unui popor.

Vai de poporul a cărui oligarhie are urgentă nevoie de succese! Amintiți-vă de împrumutul averescan din Elveția care ne-a rostogolit moneda la a treia parte din valoarea ei de dinainte de succes. În ce abise o vor rostogoli ultimele trei succese? Căci oligarhia nu se teme, când are nevoie de succese, să precipite catastrofele viitoare.

Ultimile succese au fost, cu nătângă voioșie, aclamate. Acestea sunt cuceririle parlamentarismului brătienesc.

Trăiască țării dătători de ucaze!

Trăiască Sovietele!

Era un mort neliniștit și rebel. Mult timp ne-a obsadat aspectul lui de leș, îngrijit și pus pe picioare prin concursul funerar al medicului, al croitorului, al bărbierului și al nu știu cărui vrac care îi dăduse prin lume puțința șovăielnică de a târși un pas slăbit de la vintre. Ne întrebam atunci, cu asprimea pe care ți-o dă nedreptatea: Ce caută pe uliță și în for acest artificiu? De ce nu-și așază zilele într-un fotoliu, la fereastră, pentru prelungirea lor? Și ne gândeam la neastâmpărul semen al bătrânelor care nu renunță. Sub fardul tandafiriu și ochelarii, cu codirișca de aur și os în mână și în freamătul mătăsurilor care le înfășură zvelta uscăciune în funde și flori, ele se perindă, încă, prin barurile cu lumini răsfrânte din argintării și din cupe și unde țipă viori. În viața politică, d-l Take Ionescu, animat de aceeași tragică stăruință, întârzia la fel. La fel, amintirea începuturilor sale slăvite și râvnele care cochetaseră cu toate idealurile și cu mai toate îndeletnicirile, încordau pentru o supremă încercare, arcurile de-acum rigide ale voinței halucinante de putere. De aici, ultimele lui danțuri și hopuri cu înțepeniri de fantoșă fără grație. Temenelile lui geometrice frânte, surășurile mecanice și acea cocotăre subită la suprema demnitate visată, de unde glasul lui de antică primadonă a răsnit o ultimă arie înainte de brusca prăbușire în opoziție și apoi, omenește, cu chin, în neștiință.

Take Ionescu plecase în Italia împins de același resort. I se atribuisse intenția de a stânjeni pe Brătianu la Genova, ca și aceea, contrară, de a fi vrut să-l piloteze și să-l ajute. În ambele cazuri, prezența lui neoficială în Italia, pe vremuri atât de politice, îi învederează și mai mult năravul și apucăturile. Moare în plină tentativă de intrigă paralizată sau de compromis zădărnicit. Moarte de politician în funcție de bune și specifice procedee: intriga sau compromisul. Take Ionescu, în splendoarea intelectualității sale ori în decrepitudinea ispășitoare a bătrâneții, n-a uzat de alte mijloace. Nicicând nu s-a lăsat răpit de un entuziasm excesiv și nici ura nu l-a năpustit, cândva, năvalnic. A trișat totdeauna, cu cele mai frumoase făgăduieli, a speculat veros, cu cele mai setoase așteptări, a parodiat când chemarea sirenei, când blestemul proorocului, cu cele mai decise intenții de șarlatanie și de folosință, în fond. Căci fiul poporului, vlăstarul zdravăn al lui nea Ghiță căruia îi dezveli în public coarnele, într-un proces subtil și scandalos de contestare a paternității,

intentat, se zice, la întoarcerea din școli străine, iubea, mai mult decât orice, viața poleită a clasei asupritoare. Și întru dobândirea ei, a jertfit singura lui nobleță, singura nobleță valabilă: talentul, cu vasta lui inteligență promptă. Aceste calități au dat greutate și preț trădărilor lui multe, căci prin ele ademenirile și promisiunile, gornite, în diverse rânduri, mulțimei, căpătaseră forță de ispită. Se iartă mai ușor triștilor, ursuzilor și lipsiților de vocație Brătienii uneltirile și sfruntarea lor, decât înzestratului Take Ionescu o sumă de aproape identice păcate. Vina de a nu-și fi justificat darurile decât pentru înșelăciune, chiul și plăcere, de a fi batjocorit buna-credință pe care o iscă în sufletul lumii cei însemnați și aleși, a căscat tot mai larg pustiul în jurul celui care a strigat tot mai în zadar. Omul acesta care evocă și impune atât de obișnuit și de bine imaginea prostituatei, a rămas, la sfârșitul vieții, cu vreo câțiva credincioși, așa cum o pensionară a dragostei rămâne în vizita câtorva vechi amanți, a unei confidente și a bătrânei cameriste însărcinată să presare naftalina...

De curând, totuși, acest chip fidel pudrei de orez și oglinzii ovale, reușise încă să se ridice ca o amenințare. Oligarhia reîntoarsă la putere după trei ani de exil, îi oferea pentru mai târziu succesiunea politică pentru a relua comoda alternare la guvern, din zilele lui Carol. Se îngheba, cu sprijinul d-lui Iorga, ultimul amant al mult încercatei doamne, un partid oficial de opoziție. Moartea oportună spulberă acest plan și salvează onoarea d-lui Iorga, angajat tinerește în legături care dezolau familia sa politică. Sunt aci analogii cu melodrama duioasă a lui Armand Duval și Dama cu Camelii... (jucată de bătrâna Sarah).

Încă un amănunt: Take Ionescu a murit sărac. Avere nu lasă, fiindcă n-a avut niciodată avere. Așa proclamă gazetele și prietenii. Cetitorul care nu scapătă în sentimentalismul de rigoare și pentru care un deces nu e un nou prilej de ipocrizie, se va gândi, desigur, la mizeria de douăzeci de milioane anual, dusă de avocatul fost ministru și de ministrul fost avocat, Take Ionescu. În sărăcia lui fără testament, omul de stat a risipit în înghebbări de partide și de ziare, câteva zeci de milioane. Ultimul său dispreț s-a exerciat asupra rublelor și coroanelor preschimbate. N-a mai rămas nici pentru înmormântare. („Moare sărac și nu lasă nici o avere“.) Din nefericire, i se fac funeralii naționale, după ce vagonul mortuar a străbătut un lung parcurs de saluturi cu steagul.

Când va muri Constantinescu P., toată lumea are să spună că a fost un samsar veros și strângător. E o nedreptate. Singura lui vină

stă în aceea că n-a știut să cheltuiască. E, însă, adevărat că pe când d-l Constantinescu are un singur băiat, defunctul Take Ionescu avea doisprezece.

COMEDIA DECLASAȚILOR

Sentința în procesul comuniștilor s-a dat după o zăbavă de douăsprezece ore. Timpul a fost fixat de regizorul Cernat pentru pauza hotărâtoare care avea să preceadă tabloul final. E cel mai nevinovat dintre efectele pe care și le-a permis macabru om de teatru. E, poate, un ușor sarcasm în faptul că a impus, astfel, douăsprezece ore de arest Curții Marțiale, trimisă în deliberare, sub președintele ei, colonelul „Nu-se-Admite“, care trebuie să fi morfolit cu turbăciune ciorna sentinței în buzunar.

S-au distribuit, după plac, câteva zeci de ani de pușcărie, — dar nu de asta ne ocupăm acum. Publicul știe de câtă imparțialitate și independență sunt capabile Tribunalele Marțiale. El absolvă, deci, pe condamnați, iar vina lor, și dovezile ce se aduc, le dedică altor judecători. Chiar și asasinul isteric și semidoct, cu mizera lui ideologie criminală, Max Goldstein, demnul adversar de controversate al Comisarului regal, capătă, prin felul cum fu torturat și osândit, culori de inocență. Fapta lui oarbă a trecut prin judecata strâmbă a ofițerilor în serviciu comandat. Și oricâtă cumpănire e în hotărârea lor și [în] sentimentul general de echitate, sentința care-l lovește trebuie pronunțată de alte guri. Câtă vreme acest deziderat de justiție nu se va îndeplini, lupta rămâne deschisă între cele două tabere de atentatori care își îngăduie toate mijloacele pentru a se întredistrage. Căci primul lucru evident prin sentință e că ea desființează starea legală și aruncă o sfidare pe terenul și cu armele violenței.

De o parte, Goldstein și micul lui grup de necunoscuți izolați de viața națională și de clasa în numele căreia pretind că vorbesc. De alta, Brătienii, Filipeștii, Argetoienii și ceilalți ciocoi tot așa de străini de națiune, tot așa de stingheri și fără de rădăcini nici într-o clasă. Isteria ciocoiului și isteria vagabondului, față în față. Rezultatul? Crimele lui Max și uneltirile câtorva clandestiniști, escroci ai banului de la Moscova, semănători de vrajbă în sindicate, spioni ai Siguranței române, și ai celei ruse, terorizatori până la buimăcare ai

șefilor muncitorimeii organizate, cari, sub presiunea lor, au decis, o dată cu greva generală, năruirea partidului. Și, imediat, vânatoarea sălbatecă întreprinsă de politicianul scăpat de spaimă, asmuțirea la stâlcire și crimă, întrecerea în cruzime și bestialitate organizată, cu bătaie de joc și prime de încurajare, în plină zi și în plin pretoriu de justiție, cu scopuri de intimidare. Detractarea în masă a poliției, a jandarmeriei și a unei părți din ofițerime prin această neconținută excitare la viol, la sânge și tortură, și tendința acestora de a se libera de sub controlul guvernului și a lucra pe cont propriu. Ministrul de Interne nu mai știe înfrâna și preveni poznele ucigașe ale guvernatorului Basarabiei; Siguranța inventă comploturi, arestează și snopește zeci de oameni zilnic. Și, în această atmosferă de provocațiune, cele două fracțiuni de criminali rafinați și cinici, și de răufăcători tâmpiți de prima carte citită, se pândesc pentru a se izbi din nou. Revoltător e că adversarii își dispută, luându-se de beregată, dreptul de a conduce poporul propriu-zis, milioanele de țărani, sutele de mii de lucrători și miile de intelectuali înfomețați și aserviți, cari asistă apatic brigandajul și măcelul. Exasperant e că aceste mulțimi nu se întâmpină, nu se contopesc și nu-și spun cuvântul. S-ar părea că nu așteaptă decât strivirea deplină a unui adversar pentru a-și statornici stăpân pe cel rămas în picioare: pe Max Goldstein sau pe Ion Brătianu, considerați ca simboluri.

POPOVICI ASASINUL

Generalul Popovici, mâna de lucru a guvernului în Basarabia, a comis cinci asasinate noi. Cinci dintre comuniștii puși în libertate pe bază de amnistie au fost ciopârțiți și aruncați în marginea pădurii Vadul Vodei, unde activitatea câinilor vagabonzi, și obișnuți din 1918 cu asemenea revelații, i-a descoperit. Ziarele cer anchetă, iar *Vitorul* denunță ca trădători pe toți cei ce se revoltă și cer pedepsirea tâlharilor. Aceasta, însă, nu va împiedica guvernul să ordone chiar o cercetare, fără rezultat de bună-seamă, căci o anchetă riguroasă ar denunța în primul rând pe autorii morali, pe inspiratorii și complicii sus-puși ai crimelor în serie. Singurul remediu ar fi, deci, avansarea și decorarea generalului Popovici, precum și a tuturor făptașilor și părtașilor în subordine. Să se încurajeze pe față omorul,

să se tragă în țepă victimele, în piețele publice, să se plimbe în caruri de triumf călăii cu ghearele roșii. Să se fixeze, anual, o sărbătoare de masacru nepedepsit, a tuturor deținuților osândiți, amnistiați sau absolviți, în toată țara, în arene, cu asistența comisarilor regali, a autorităților și a garnizoanei. Iar în capitală, guvernul și Regele în persoană să aplaude din tribune zelul asasinilor și să participe la retragerea cu torțe care va trebui să încheie grandiosul delir al unanimității.

Astfel, poporul nostru de pretutindeni se va deprinde în așa chip cu ideea că omorul e ceva permis și voios, încât „sărbătoarea sângelui“ degenerată în necesitate națională va reclama ridicări de altare și înălțări de idoli, prilej de opere de artă și de întrecere între artiștii sculptori și decoratori.

Și ordinea se va restabili în România.

POLITICIENII, PRESA ȘI ZIARIȘTII

După lungi restriști, oligarhia, reîntoarsă, prin abilități laborioase, la putere, își consolidează, în legislație, cuceririle. Vremurile s-au schimbat, dar oamenii au rămas. Instinctul le poruncește să rămâie. Și, întocmai acelor se acoperă cu o crustă cari le păstrează, pe dinăuntru, concentrarea salină de trebuință, samsarii, trântorii și mercatorii clasei noastre dirigente se ferecă în zăua și în coiful stării de asediu.

Legea marțială din 1916 se transformă în *Constituție*. Asasinamentele prin împușcare sau înec, comise de atunci încoace, se înscriu, pentru continuare, în pactul fundamental, sub titlul pedepsei cu moartea. Ne înapoiem la povestea mavroghenească. Între tipul încălcit al vizirului nostru actual și sumbra stafie flocoasă a gospodarului levantin de odinioară este, de altfel, o pronunțată aser.ănare.

Activitatea anacronică a nesigurilor conducători se dezvoltă într-o altă serie de măsuri, restrictive de libertăți. Se ridică mâna asupra dreptului de întrunire și de asociațiune. Se răpesc atribuțiile de control financiar și de inițiativă legiuitoare ale Camerilor. Meschina fantezie biurocratică a d-lui Vintilă Brătianu descoperă, în locu-le, comisiunile de specialiști, lesne, și după plac, eligibile și influențabile. Și, în sfârșit, tifla băjbăită pretutindeni cade peste

pagina libertăților presei, cu o pasiune insistent scârnavă. Păstorii neamului reîntorși la stâna cu brînzeturi își cotonogesc, în prima pornire, câinii. Politicienii nu ignoră că toate sacrificiile, adică toate restituirile, la cari au fost nevoiți, deceniu cu deceniu, le-a pricinuit nu reclamația poporului, ci strigătul strident al presei. Nu uită politicienii, că în zilele dintâi ale dezastrului, cei cari au fixat răspunderile și au luminat masele au fost, într-un elan, de atunci părăsit, gazetarii. Oligarhia se vrea ferită pe viitor de acel tremurici care i-a impus gestul recunoscut excesiv al exproprierei și al votului universal. Libertatea presei desființată prin legi marțiale în ciuda celor mai categorice opuneri constituționale; libertatea presei redusă, de fapt, la o virtualitate irealizabilă, prin capitalizarea fabricelor de hârtie, a instalațiilor tipografice și a principalelor firme, trebuia scoasă cu desăvârșire din rangul eventualităților prin prigonirea și terorizarea gazetarului însuși. De aci, trecerea delictelor de presă în competența tribunalelor ordinare. Reînvierea, pe urmă, a medievalului monstru, a delictului de opinie, cu obârșie și în vechiul drept al sălbăticiiei romane – iată rezultatul. Sunt, pasămite, anume păreri cari nu trebuie să-ți trăznească prin cap, fără vinovăție. Ai voie să cugeți orice, afară de unele lucruri, cari rămân, uf! pe seama jurărilor. Afară, deci, de interdicția de a gândi ceea ce nu convine ordinei stabilite și, de aceea, de a critica fapte și întâmplări prin raportare la persoana făptașă – în primul caz delict de opinie, în al doilea, calomnie și șantaj –, ai slobozenie să te dedai la cât mai variate speculațiuni sau predici, după cum te împinge temperamentul, despre marile chestiuni de morală, religie, civism, despre toate ideile generale de cari se leagă potlogăria circumstanțială a politicianului. Ajungem, în fine, la presa ideală, fără denunțuri, fără invective, fără insuportabilele atacuri *ad hominen*¹, o presă de fabuliști sau de filosofi tratând întruna despre esența lucrurilor și lipsa de însemnătate și adevăr a aparențelor. Gazetarul e desființat chiar dacă se mai întâmplă să fie stăpânul ziarului la care scrie. Politicianul l-a urmărit cu o gelozie și ură tenace. Ceea ce i-a exasperat îndârjirea a fost, fi-rește, imensa lui datorie de recunoștință. De cincizeci de ani, gazetarul nostru a perseverat să creeze și să acrediteze pe politicianul român. A scris articole pe cari le-a semnat boierul; a compus discursuri pe cari acesta le-a pronunțat băiețește de la tribună, a ticluit recenzii și dări de seamă spre știința națiunii, fericită că i se vestesc

virtuți, talente, oameni mari. De cincizeci de ani, gazetarul a gândit, a scris, a lucrat pentru exploatatorul său, în schimbul simbriei precare sau a răsplății cu grijă drămuită, când stăpânul ajungea la putere. Dar de vreo zece ani, ticluitoarii atâtor caricaturi de lut și-au permis sportul câtorva dărâmări prin bobârname. Oricât au încăput ziarele pe mâna bancherilor și a partidelor bancare, ziaristii și-au dat seama că pot fi stăpânii opiniei publice. Câțiva parveneau la o popularitate proprie. În străinătate, cucureau dregătoriile de primul-plan, își păstrau pentru ei înșiși ideile, aplicarea, pasiunea lor și recompensele. Printre ei nu se mai mențineau decât politicienii înzestrați cu puțința de a-și scrie singuri articolele. Ciocoiu triști și sterpi de la noi s-au alarmat. Trebuie înlăturată pe viitor posibilitatea ca orice pamfletar să zgâlțâie, în fața publicului, fantoșa cu articulații moi a politicianului, să-i ia, în hazul asistenței, lustruitul suflet și să-l întoarcă pe dos, ca pe o mânășă îndelung purtată. Se salvează privilegiul clasei lor inculte și trândave și se zăgăzuiesc transformările sociale la linia intereselor lor. De aci, legea cea nouă care nu mai izbește în libertatea presei, ci în persoana, oarecum inviolabilă, a gazetarului. Zadarnică revoltă a omuleților. Prestigiul celui ce i-a creat, și îi creează încă, va crește impunător în această încercare.

VALUTA ȘI LEGENDA

Ultima povărnire a leului spulberă, în sfârșit, o legendă: destoinicia Partidului Liberal. Ani de zile, oamenii bine îmbrăcați cari îl compun au strigat din umbra unde îi alungase hotărârea scârbei unanime: suntem într-adevăr antipatici; ca tâlhari în haine sumbre, cu buzunări tixite de coduri și de cărți de joc și mâinile înfipte în avuția țării, poporul ne cunoaște... ni se știu obiceiurile și se mai știe că nici gând de schimbare nu hrănim; cum suntem, am fost și vom fi; dar, pe lângă păcatele noastre, avem o mare și unică însușire: ne pricepem în guvernare; nimeni ca noi nu izbutește să mulgă vaca fără să-i sece țâța, nici oaia s-o tundă fără să-i cadă lâna. Posedăm secretul sleirii nesimțite, al exploatării line. Transformăm țara într-un bolnav care moare nu cu gemete, ci cu simțirea dulce că se întremează. La ivirea noastră, i se luminează ochii, îi râde chipul, părul își recapătă lucirea... Suntem puțini și huliți, vedeți bine, dar

¹ La persoană (lat.).

din vina noastră suntem organizați. La noi se găesc oameni de acțiune și oameni de visare. Foști și viitori miniștri, foști și viitori deputați. Prefecți și zapcii meșteri în alegeri, detectivi și specialiști, oratori și scribi, magistrați și funcționari inamovibili, șefi militari, curteni, diplomați, proxeneți, rufiani¹, curtezane, samsari și popi. Toți și toate la un loc formează așa-numitele cadre, fără de care nu se poate ticlui și aplica o lege, ce smulge și exploatează din patrimoniul avuției comune încă un filon.

Vrând-nevrând, în ciuda hulei generale, trebuie să îngăduiți să ne cheme, trebuie să vă resemnați să vă guvernăm... Știm arta furnicilor nesățioase cari istovesc viața gândacilor de roze, cu dezmierdări. Suntem, pe lângă spânzurătoare, săpunul care dă lunecuş frânghiei, pe lângă ghilotină, uleiul care ia fierului scârțâitul... Venirea noastră va reda statului aspectul nouț care-l făcea să atârne cu orgoliu de zidul balcanic al Europei.

Cam așa vorbeau liberalii și nu-i credeam. Îi ghicisem suficient de corupți, dezagregați și lipsiți de orientare, cu toată mândra lor atitudine, ca să nu le mai atribuim nici virtutea de spoitori vremelnici ai fațadei noastre de stat. Speram în venirea lor și o doream așa cum guvernul lui Argetoianu dorise greva generală. Doream un guvern liberal pentru a grăbi distrugerea partidului însuși, prin dovada zgomotoasă și orbitoare, pe care fără greș avea să o facă, a deplinei lui incapacități, a incurabilei slăbiciuni. Și după ce a făcut alegerile cu armata, are astăzi armata în contra lui. După ce a dat generalilor puteri politice opresive, azi, când trebuie să le ia din mâini pumnalul, tremură de teama lor. Asasinatele izbucnesc în lumina zilei, în auzul țării și al străinătății. Specula practică până acum pe furiș, de tovarășii acestei coterii de profitori, se dezlănțuie fățiș, în piață, și guvernul subvenționat de negustorimea hoată nu are autoritatea să o înfrâne. Dezordinea și indisciplina rup preutindenii rândurile, căci cei cari au apelat la complicitatea administrației, la concupiscenta judecătorilor, pentru marele fals electoral al anului, nu mai pot nimănui impune o regulă și o datorie. Iar, în sfârșit, când intră în joc cârțița miraculoasă a formidabilei organizații, ființa însuflețitoare prin neastâmpăr, viermele răsucit negru în fruct, iazma tiptilă, cățelul pământului, care aci se numește Vintilă, și când d-l Vintilă Brătianu își ține suprema fâgăduință a consolidării bonurilor de tezaur, rod aurit al geniului său financiar, care e rezultatul? Leul

se rostogolește pe cele din urmă trepte către neprețuirea deplină... Se naște conflictul cu detentorii¹ francezi, cu finanța de care depinde pe de-a-ntregul valuta monedei noastre. În schimb, se instalează cu învoirea gorniștilor formulei „prin noi înșine“ ipoteca și controlul englez la noi.

Legenda liberală e dezmințită. Dar, pentru puținii cari mai cred în ea, e necesar ca liberalii să rămână la putere, încă. Mai sunt pante nesimțite spre dezastru, pe cari mâna lor neiscusită are să ne alunece. Mai sunt câteva crime de săvârșit, câteva hoții de comis, câteva greșeli, câteva violențe, câteva pierderi de realizat, până ce vor cădea flasc, dintr-o bucată, și, prin ei înșiși, de la cârmă. Și pe cimitirul colorat de somnul foștilor miniștri, de șefi militari și de mameluci, de magistrați marțiali și civili, de samsari, curteni și femei, brancadierii Regelui vor sosi cu un nou transport de neputincioși, din acești ani în cari se oficiază înmormântarea oligarhiei, în serii.

RĂZBOIUL CELOR DOUĂ BĂNCI

Sunt patru ani de la Unire și sfinxul de la Cluj nu s-a rostit încă. Doar ochii lui de piatră rămân larg deschiși și pentru toate fascinațiunile și toate ispitirile.

Sunt patru ani de când presa a obișnuit publicul cu povestea intermitentelor pertractări ale d-lui Maniu. Cuvântul s-a statornicit printre cele cu haz. Totuși, povestea continuă să ațâțe interesul publicului și enigma sfârșitului dă încă neliniști. Vor realiza transilvănenii blocul opoziției pentru guvernul de mâine? Trăda-vor ei cauza democratică printr-o alianță care să-i ducă, dimpreună cu liberalii, la putere? Întrebarea s-a perpetuat, aceeași. Întâmplările ne-au lăsat, sistematic, în nedumirire. Ardelenii discutau, puneau condițiuni, vorbeau puțin, ascultau mult și rupeau, pe simple pretexte, brusca, tratativele.

Lăsau cu grijă impresia că eventuala alianță cu liberalii le cauzează o profundă oroare. Atitudinea aceasta le aducea popularitate. Ne deprindem cu gândul că Partidul Național, semnatarul pactului democratic de la Alba-Iulia, lupta într-adevăr pentru liber-

¹ *Ruffian* (franc.) – om fără scrupule, aventurier.

¹ *Détenteur* (franc.) – deținător.

tățile constituționale și pentru principiile veacului. În realitate, el specula spaima publicului de o coaliție cu liberalii și toată binefacerea se reducea la simpla lui abținere. Suficient, pentru ca nimeni să nu-i impute că aceeași rezervă și aceleași procedee le observă și față de opoziție. De ajuns, pentru ca nimeni să nu-i pretindă, în numele ideilor comune, un angajament că niciodată nu va pactiza cu liberalii. Partidul Național își menaja, dimpotrivă, toate posibilitățile. Și niciodată nu pierdea prilejul de a relua cu liberalii tratativele, întrerupte, cu puțin înainte, cu indignare. Căci ceea ce doreau conducătorii ardeleni, mai presus de orice alte combinații, era tocmai această înțelegere, pentru ei fructuoasă. Ceea ce a împiedicat-o n-au fost scrupulele lor democratice, ci lăcomia nesățioasă a liberalilor. Îndărăptul controverselor teoretice și a tocmeșilor pe locuri parlamentare și portofolii, peste orice chestiuni de program cari, din relatările presei, păreau să constituie baza discuțiilor, se încingea cea mai înverșunată pertractare bancară. Ardelenii au năzuit o singură situație: împărțirea puterii și delimitarea zonelor de influență economică. Au vrut să fie, și sunt, prin organizarea lor de partid adăpostit în instituții financiare, „liberalii Ardealului“. Cuvântul acesta comportă, bineînțeles, atenuări în ceea ce privește firea, procedeele și cinismul. Dar păstrează întreg înțelesul că Partidul Național e o alcătuire capitalistă, oligarhică, ținzând la acapararea bogățiilor ardeleni, în folosul câtorva mari acționari ai diverselor întreprinderi de peste munți. Nu de biete cluburi înființate de liberali în Transilvania s-au simțit amenințați conducătorii politici de dincolo, ci de numeroasele sucursale, introduse ca niște cai troieni, de Banca Românească, în principalele citadele economice. Nu încetarea propagandei politice exig, liberalilor, ardelenii, ci părăsirea câmpului economic ardelenesc. Cu acceptarea acestor condiții, pactul de cooperare a celor două mari partide capitaliste s-ar fi semnat. Burghezia românească integrată ar fi cucerit definitiv puterea, pentru a se deda exploatării, strict delimitate de coama Carpaților, a celor două mănoase jumătăți de Dacie. Urmărind acest rezultat, partidul ardelenesc, conștient de interesele sale strict burgheze, s-a ferit să întărească opoziția, săracă, numeroasă, deci suspectă de revoluționarism, printr-o alianță sinceră și declarată.

Deci, intransigența liberalilor, închiși la minte și hrăpăreți, a dus, pare-se, la o dezbinare de mai lungă durată. Lovită adânc în interesele ei, oligarhia ardelenescă pare hotărâtă să nesocotească orice considerent de clasă, în lupta de apărare la care a fost constrânsă. În dauna Băncii Agrare s-a săvârșit un rapt brutal. Opoziția

prinse momentul să fâgăduiască Băncii Agrare restituirea privilegiului prin răsturnarea guvernului. Liberalii, cari nu sunt oameni de principiu și de vederi, ci lucrează în virtutea unui foarte elementar instinct de acaparare și economie, nu și-a dat încă seama de repercusiunile actului lor. Se poate totuși ca intervenția Regelui, în conflict, să fie un semn al trezirii lor destul de tardive. Alții însă s-au interpus din vreme între lovituri și au încercat o conciliațiune a chiaburilor. Publicul nostru nu știe nimic de bizara intervenție a lui Erdély-Bank din Budapesta, în această afacere și de convorbirile ei mediatore cu Banca Românească. I s-au propus acesteia soluții. A propus, la rândul-i, contrasoluții. E un spectacol bogat în reflexii și în deducții de tot soiul, amestecul acesta al unor bancheri maghiari în războiul celor două facțiuni bancare române, cari își dispută, cu fraze superbe, țara. Dar tendința de hegemonie financiară a Băncii Românești pare a zădărnici totul. Partidul Național, constrâns, se afundă între băncile și steagurile opoziției democratice. El știe că, în faza actuală a economiei românești, dispune de o singură valoare reală: capitalul industrial. Lui i s-ar cuveni, deci, rolul dominant, în dauna capitalului bancar liberal care e funcție de mașini și producție. Mulțumindu-se cu modestie la exploatarea Ardealului, amenințat în patrimoniul său străvechi, partidul d-lor Maniu și Vaida e gata, cu ajutorul opoziției, să facă gestul lui Samson: bolțile pivnițelor de beton se vor prăbuși și de o parte și de alta a munților.

Diferendul politic nu există sau e pe deplin în funcție de interese economice. Separatismul ardelean e un cuvânt zadarnic, după cum patriotismul liberal e o impostură. Asistăm la o tentativă de brigandaj a unei părți de oligarhie asupra celeilalte, care, ca să se apere, se drapează puțin în roșu. Asistăm și la eforturile finanței budapestane de a le împăca.

ȚARA CARE PĂRÂIE

Pe linia trenurilor de plăcere și a marilor transporturi de lux, pe drumul cel mai străbătut de bogății și de bogați, s-a întâmplat o catastrofă. Regele, sfetnicii și curtenii, oamenii politici și samsarii de la un milion anual în sus, cartoforii în pelerinaj la De Marçay, cocotele de anvergură și escrocii în stil mare, profitorii și speculanții, diplomații și ziaristii, rentierii, industriașii și foștii latifun-

diari, în definitiv toți cei asupra cărora administrația trebuie să vegheze cu grijă, s-au înfiorat. Căci în trenul sinistrului, fiecare s-a gândit că ar fi putut călători și deceda, dacă și-ar fi grăbit sau întârziat plecarea cu vreo câteva ceasuri.

Indignarea, deci, a cuprins întregul București plairist și comis-voiajor. Viziunea dezorganizării profunde, în care zace țara, apărut tuturor. Și, ca pentru a întări imaginea de rugină și putrefacție generală, la ecourile încă rătăcitoare în munți ale catastrofei, se adăogiră trosnete noi. Între Capitală și Giurgiu, un pod cedă. În Moldova, în nu știm ce punct, traversele, ieșind din loc, strâmbau linia și serveau, fără alte accidente, o deraiere plină de promisiuni. Direcția C. F. R. constată, subit, că mai sunt câteva zeci de poduri în primejdie, interzice tracțiunea dublă și impune pe alocuri chiar transbordarea. Deci, în plină expansiune politică și geografică, România, centrul de viață a Micii Antante, își încetinește ritmul și, ca într-un corp în care circulația se poticnește de flebite și artere sclerozate, își simte, cu fiecă provincie izolată prin câte un dezastru, întregi porțiuni din ființa-i răcind. România seamănă cu acei uriași mânjiți de cuperoză, răsuciți de gută și de reumatisme, însuflețiți de o febră devorantă și cari dau încă impresia forței și a sănătății, grație staturii impunătoare și a nepăsării grele de mișcări. Dar toate încheieturile înfloritorului bolnav trosnesc, inima-i se opintește amarnic, plămâni gâfâie și sângele bate apoplectic în tâmples.

În această fază liberală, România intră în spital, să i se refacă podurile, macaralele, șoselele, cheiurile, materialul; dar vindecarea e anevoioasă și grea... Organismul ei pârâie a dezastru, părțile se dislocă, elementele apărării se dezbină... Căci cei ce o locuiesc nu se cunosc și nu cooperează. Țăranii, muncitorii și cărturarii se privesc cu ostilitate sub apăsarea neofanariotismului nesătu. Și printre ei circulă molima dulce și orientală a trândăviei.

Și toată această lume jigărită și impotentă, abătută asupra unui teritoriu care părăginește pe zi ce trece, refuză ajutorul din afară. Toată mizeria asta de spitaluri și ospiciu aspiră la o refacere „prin ea însăși“...

SABIA ȘI VREMILE

Asasinul Popovici, viceregele Basarabiei, a fost scos din cauză. Până în momentul când vor apare aceste rânduri, afară numai dacă noi crime nu vor resfrânge iarăși asupra-i lumina unei sângeroase

actualități, el va fi fost uitat. Deci nu el, ci o biată sentinelă va trece prin judecată, degradare și ocnă. Oprți-vă o clipă la tragedia sau la farsa umilului soldat, executorul infamului ordin.

Oricare ar fi realitatea osândeii lui, convența cu stăpânirea sau trădarea judecătorească vor trezi într-însul și-n cei de o seamă cu el destule constatări și reflexii cari dovedesc că descompunerea se propagă de sus cu ajutorul chiar al celor de sus. Cea mai bună propagandă împotriva oligarhiei noastre biurocratice e făcută de înmulțirea crimelor oficiale și a fărădelegilor de stat. Așezarea actuală, atât de apărută, se surpă prin bătaie de joc.

Până atunci, generalul Popovici, cu toată pofta guvernului de a face, fățarnic, un mic act de autoritate, rămâne la postul său. Guvernul n-a cutezat să-l clintească.

E semnul sigur că alături de regimul ce apune, un alt regim, al altei caste, dănuie și se afirmă. E un vechi fenomen. Uneltele de asuprire se înmulțesc, capătă conștiință, într-o bună zi, în locul celor ce le-au întrebuițat fără precauție. Romanii și ateniienii și prinții Renașterii și guvernele republicelor italiene și-au dat seama cândva de pericolul militarismului apărător al ordinei stabilite. Florența își asasina regulat gloriile militare, când nu le putea înlătura la vreme din capul oștilor. Saint-Just, precocel codictator al Convențiunii, spunea într-o zi unui coleg din comitet, prea entuziast comentator public al faptelor militare:

– „Nu mai face să mustească atâta, victoriile!“

– „De ce?“

– „Teme-te de ofițeri...“

Presimțirea lui Saint-Just s-a realizat mai târziu, cu Bonaparte. Guvernele românești, cu lipsa lor de experiență, sunt pe cale să pățească același lucru. Pentru moment, ele exercită încă dictatura, prin militari. Cea mai gravă pauză pe care au suferit-o, în putere, a fost guvernarea lui Averescu. Și au fost, se știe, multe momente când, dacă generalul ar fi vrut... Intimii săi afirmă că adesea intențiunile acelu ambițios sterp și reductabil au fost pe punctul de a deveni voințe și fapte. Astăzi, din gloriosul idol n-a mai rămas decât un politician sec. Primejdia lui a trecut, dar ambiția castei s-a alcătuit și se manifestă deocamdată colectiv. Să cităm, totuși, pe generalul Moșoi, actual ministru care, pe când comanda în Basarabia, a trimis vorbă lui Take Ionescu: „Spune-i lui Șapte Pantaloni să se astâmpere că-l bag la Jilava...“. Frază tipică pentru care un Saint-Just i-ar fi retezat zemosul fruct de pe umeri. Să ne

mai amintim de zvonul complotului Prezan-Brătianu, în momentul acordului Vaida-Averescu... Să considerăm sârghița cu care partidele își caută aderenți printre gărzile înstelate. Să tâlcuim, în sfârșit, timiditatea guvernului pus în situația de a acționa în contra unui criminal dovedit ca generalul Popovici... Și să ne dăm seama că fenomenul istoric se repetă... Indomptabilele¹ vremuri revoluționare (căci trăim asemenea vremuri) se lasă, în sfârșit, dominate... Comandanții unităților de pe la frontiere trec, în sfârșit, diversele Rubiconuri. Suntem încă în faza când guvernul civil redutează nemulțumirea castei în genere... Nemulțumirea e, încă, în legătură cu chestiuni de soldă și de prestigiu. Popovici și Mardarie rămân, soldele se vor spori... (Și întâmplător avem de a face cu o cerere dreaptă... Mulți, însă, o exig ca plata unor servicii electorale). Vine, însă, ziua când domnia civililor e prea slabă pentru a fi suportabilă.

– D-le Brătianu, ia seama: schimbă mai des viceregi de la frontiere!

SUPLICIUL AUSTRIEI

Rotativele Vienei au obosit; s-au tras aproape opt sute de miliarde de coroane-hârtie. Dacă s-ar continua, valoarea peticului filigramat ar întrece, la bancnotele mici, valoarea înscrisă pe ele. Iată, poate, o limită a prăbușirii. De la un punct, coroana s-ar vinde ca material de papetărie și de artă grafică reproductivă. Soluția nu e cea mai disperată. Guvernul austriac întrebuițează un mijloc mai prelungit de sinucidere: jocul nulelor. În fiecare zi, deprecierea hârtiei-monedă se corectează cu adăogirea unui zero. Mulți lucrători hămesiți și mulți poeți în restriște au ajuns milionari, grație sistemului. Se pare, însă, că milionarii austrieci, năbușiți de atâta mizerie fabulos cifrată, s-au revoltat într-adevăr. A sosit, definitiv, momentul când cele patru milioane trebuiesc liberați din cușca pe care le-au dăruit-o Tratatul de la Trianon. Uzinele s-au închis, cuptoarele de pâine s-au prăfuit, abatoriile s-au uscat, ogoarele sunt pustiite. Populația Austriei, oameni, vite, animale domestice și păsări, moare.

Se trăiește, acolo, ca într-o fortăreață asediată. Războiul, totuși, a încetat. Cine e asediatorul? E invizibil și crunt. El n-a îngăduit

¹ *Indomptable* (franc.) – de neîmblânzit.

decât ieșirea copiilor din cetate. Sunt „copii vienezi” trimiși în colonizări estivale, în Boemia, în Germania, în România.

E singurul ajutor pe care Antanta victorioasă l-a permis vecinilor mizericordioși.

Pedeapsa cea mai grozavă a izbit Austria nu prin înfrângerea militară, nu prin ciopârțirea geografică, nici prin impunerea financiară. Pedeapsa constă în obligațiunea de a dăinui ca stat. Existența ei e necesară Franței, Italiei, Micei Antante. Existența ei e imposibilă. Nu analizăm cauzele, privim însă deznodământul. O populație în agonie e împiedicată în elanul ei către viață de garda statelor învingătoare care stă în preajma ei ca la șanțul unei leprozerii. Simultan, e împiedicată, paradoxal și crâncen, de la sinucidere. Comunismul ar fi o soluție. Dar taurul burgheziei europene vede roșu, muge, scurmă din copită.

Unirea cu Germania ar fi salutară, și firească. Dar în punctul acesta, principiul naționalităților, 1.600.000 francezi și încă atâți negri, români, englezi, italieni și americani, se izbește de interesul generoasei Franțe, apărătoarea neamurilor oprimate cu condiția ca ele să nu fie prea numeroase. Italia, de asemeni, se zbârlește la idea de a se învecina cu un mare imperiu. Italia, totdeodată, se opune și celeilalte dezlegări: alipirea, sub o formă sau alta, la Cehoslovacia sau la Iugoslavia, căci, în acest caz, cele două țări ar deveni limitrofe, deci insuportabile. În sfârșit, România Mare intervine de-a-curmezișul ultimei soluții: unirea micii Austriei cu mica Ungarie într-o aproximativă Austro-Ungarie, susceptibilă de domniei habsburgice și pasiuni iridente. La arme, cei de-un sânge și de-o lege! D-nii Filipescu (Grigore), Pavel Brătășeanu, C. Mille, Fagure, Honigman și toți suferinzii de hernie s-ar putea repezi să-și dea suflul în trâmbița mobilizării, ca în 1916. Atunci?

Europa, deci, trebuie să se cotizeze și să subscrie la existența Austriei. Europa, însă, nu se interesează de state cari n-au cereale, petrol, lemne, mine de cărbuni și aur de concesionat în schimbul intervențiilor ei filantropice. Să întreții, omenește, un stat de patru milioane de suflete e, la urma urmei, o sarcină grea. Cel mai bun lucru e să ajuți la prelungirea mizeriei și la comprimarea ei prin întreținerea câtorva organe de stat cu ajutorul împrumuturilor parimonioase și spațiate. Suntem aproape de chestia măgarului care se deprinsese să nu mănânce în ziua când a murit. Europa clarvăzătoare nu suprimă rația pe deplin. Veghează numai ca măgarul să nu zvârle, să nu-și schimbe stăpânul și să nu ia câmpii. Căci în ziua când

austriacii și-ar părăsi țara și ar emigra în masă, Europa ar lua, desigur, măsuri în contra acestui act de disperare colectivă. Datoria Austriei e să-și organizeze agonia. Vecinii îi oferă baloane de oxigen. Populația e ținută să moară pe nesimțite. O mortalitate fulgerătoare și în masă e împotriva Tratatului de la Trianon.

Și d-l Emil D. Fagure e teribil când vine vorba de Tratatul de la Trianon. S-au găsit, însă, francezi cari l-ar jertfi voios pentru a sfârși în lagărul de prizonieri de pe Dunăre și Leitha. Sunt socialiști cari, prin d-l Renandel, la Congresul Internațional de la Lucerna (1919), au votat, laolaltă cu delegații muncitorilor de pretutindeni, suprimarea clauzei cari interzice Austriei să se alipească Germaniei. Se pare, într-adevăr, că aceasta e soluția cea dreaptă și conformă principiilor interaliate și wilsoniene. Dar gestul clasic al lui Brennes e să-și arunce spada care-i cumpănește trofeele: *Vae victis!*¹ Mărinimia galică, se vede, vine din fundul istoriei. Mărinimia Galiei oficiale.

„ADEVĂRUL“, „LUPTA“ ȘI „LUMINA“ SAU FARSELE D-LUI MILLE

În căutarea campaniei-lovitură și în slujba unor zadarnice socoteli de viitor partid cu destine de succes al guvernelor liberale, d-l Mille, descălecat din nou în presă, și-a reluat vânătorile cu haită și gonaci, de germanofili și „traîtrii“².

Brațul, însă, tremură pe condeiul-săgeată, ochiul îi lăcrămează, iar haitele au răgușit. Jivina se arată superbă în hățiș, fosforescentă de viață, forță și pornire. D-l C. Mille, îndârjit să răpună pe Stere, bestia spectaculoasă, prin clocotul de idei și patimi și forță arterială, ce decădere! Pentru a duce la bun sfârșit aventura, simpla convingere că reprezintă cauza cea dreaptă nu ajunge. Trebuie altă voce, altă statură, alt prestigiu și, în cele din urmă, vai, altă stare organică decât a venerabilului C. Mille. Și, totuși, pentru eroi-comicul spectacol, cei de la *Lupta* delegă cu o constanță suspectă pe d. Mille. Dintr-un complex sentiment de pudori suprapuse, prin cari nu e momentul să scotocim, d-l Fagure, protagonistul mascaradei cotidiene, se trage în umbră ori de câte ori războiera se dă pe una din

¹ Vai de cei învinși! (lat.).

² *Traître* (franc.) – trădător.

marile teme naționale. Rolul de sfânt răzbunător și fanatic îl acceptă, suit pe mârtoaga-i stilistică, armat cu lancea știrbă a spiritului, gata să înoate printre solzii spartii ai monstrului, îl acceptă d. Mille cu vanitatea celei de-a doua copilării. Dar acest ifos, generator de zvonuri scabros-sonore între nădrag și șa, nu corespunde nici măcar unei convingeri și încăpățănări senile care și-ar avea, astfel, scuză.

În 1919, d. C. Mille s-a întors de la Paris cu articolul *Sfânta ură*, pentru primul număr al *Adevărului*, reapărut. În 1922, reintrat în presă, nu importă din ce pricini sau accidente, își reia *leit-motiv*-ul, aria sa favorită, în care atinge, după cât crede, pe do de sus (aplauze, ovațiuni): Sfânta Ură – Stere – *Lumina*, mai ales *Lumina* zvârlită în tranșee, auziți, în tranșee, cu îndemnuri de trădare, tipărite din complicitatea redactorilor scelerați. E o crimă pe care nici d. Mille, nici locotenenții săi, n-au putut s-o uite. Dovada stă în campania de presă dusă în 1919 de directorul și colaboratorii *Adevărului* de atunci în contra *Luminei* și în campania din 1922, dusă de aceiași patrioți, în *Lupta* de azi în contra aceleiași *Lumine*.

În fața unei asemenea consecvențe, publicul, deprins cu piruetele și tumbelul trupei, rămâne uluit. Care va să zică, iată o pauză în seria de renegări. Care va să zică, din marile chestii ale neamului, până și gazetarii aceștia își fac sacre îndatoriri. Gurile se cască și capătă o expresie vecină cu încrederea și admirația.

Realitatea este că și în privința *Luminei* și a d-lui Stere, d. Mille cu amicii săi a avut două atitudini: una în public, cealaltă în administrație. Un proverb definește situația: d-l Mille a fost și cu slănina în pod și cu curechiul uns. Sunt fapte știute de toată gazetărima, dar tănuite chiar în momentele de vrajbă dintr-un pervers sentiment de solidaritate profesională. Mai întâi: ce-a fost *Lumina*?

– Un ziar apărut sub ocupație și pus în coproprietatea d-lor C. Stere (director), B. Brănișteanu (prim-redactor), Ion Teodorescu (redactor politic) și a d-lor Carol Schulder și Berger, concesionarii publicității. Învinuirea principală adusă d-lui Stere și colaboratorilor săi financiari și politici stă în împrejurările de apariție ale ziarului. Nu discutăm această acuzare. Singură sinceritatea d-lui Mille ne interesează. Să notăm, în treacăt, că nimeni n-a păstrat un exemplar din acea faimoasă ediție care se zvârlea în tranșee și conținea, în esență, îndemnul: Soldați, predați-vă! Dacă adversarii d-lui Stere s-ar afla în posesia unei asemenea foi din *Lumina*, procedeele lor ar fi fost mai repezi decât amenințarea și calomnia.

Și acum: ce-a fost *Adevărul*, reapărut în 1919, la întoarcerea triumfală a d-lui Mille, patriotul intransigent?

– Un ziar în proprietatea d-lui C. Mille, în tovărășia și corectarea d-lui B. Brănișteanu, fostul prim-redactor al *Luminei*, a d-lui Ion Teodorescu, fostul redactor al *Luminei*, a d-lor Carol Schulder și Berger, concesionarii publicității, foști și dâșii la *Lumina*, a d-lor Emil Fagure și Honigman, patrioți intransigenți.

Interesele redacționale și editoriale încălcaseră scrupulele patriotice. D-l B. Brănișteanu, omul trădătorului Stere, sufletul *Luminei*, prin calitățile sale de profesionist și de inițiat în ale politice germane, chemat din arestul preventiv la ospățul puritanilor de la *Adevărul*, în care Stere fu dat uitării, desigur grație prieteșugului tainic al d-lui Brănișteanu. Și când d. Mille, care scăpăta în senilism cu fiecă noul articol, vându Băncii Blank, pe șapte milioane, munca tăvălitei vieți, d. Brănișteanu fu indicat, alături de naționalul Fagure, la conducerea foilor în care continuarea glorioasei tradiții trebuia cheșășuită. Sfetnicul d-lui Stere, vedeți, nu era nici hulit, nici dat uitării. Colaboratorii redacționali și administrativi ai unui om și-ai unui ziar de cari e interzis să pomeneshi azi vajnicilor de la *Lupta*, temeri fiind că inima lor tricoloră va exploda granată răzbuunătoare, la simplul sunet al silabelor afurisite, duceau casă bună cu acești suprasensibili la razele roș-galben-albastre ziarști. Veni ziua când bancherul Blank se privă, prin mijlocirea unei zdravene sume, plătită odată pentru totdeauna de colaborarea, fecundă în deficite mistice, a d-lui Fagure. Cine a fost consolatorul fraților rătăcitori și al întregului clan în restriște? D-l Brănișteanu, omul omului odios. El urmă pe cei expulzați. *Adevărul* trece sub o nouă proprietate. Totdeodată, d. Mille își simte vigori noi. Într-un articol mișcător apărut în *Lupta* d-sa declară: eram obosit, m-am întremat și mă simt mai în puteri ca oricând. Dar puterile acestea nu crescuseră până într-atât ca să poată da un excedent de violență și de ură. Nici o asmuțire contra d-lui Stere. Ce era, deci, *Lupta*?

– Un ziar cu mai mulți proprietari, dintre cari trei directori: d-l C. Mille, d-l Em. Fagure și d-l B. Brănișteanu (fostul prim-redactor al *Luminei*). Inconsecvent în ură, e tenace, totuși, în prietenie. De data asta, d. Brănișteanu fu cel ce pleacă, deranjând taraba.

Campania de acum, antisteristă, a *Luptei*, e dusă cu aparențele unei acțiuni de convingere și pasiune. Se afirmă și o continuitate în cazul special al *Luminei*. D. Mille își sparge coșul pieptului în zadar. El și auxiliarii săi, adică cei cari îi întorc șurubul în fiecare

seară, au conclucrat voios cu stegarii *Luminei*, fără să-i turbure legenda exemplarelor din tranșee. Dacă astăzi batjocoresc publicul cu aceeași cutezanță, faptul se datorește complicității gazetărești care a statuat tăcerea mutuală în treburile de redacție. De altfel, sfruntarea d-lui Mille e somnul caracteristic al carierei sale. Pentru detalii, reproducem cronica, portretul biografic scris de un ziarist în anul neutralității 1915.

PE VREMEA LUI BĂLCESCU ȘI AVRAM IANCU

Cincizeci de ani de la moartea lui Avram Iancu. O sută și mai bine de ani de la nașterea romanticului Bălcescu, crescut în atmosfera plină de frazele Teroarei, de răsunetul faptelor lui Bonaparte, de șoaptele Carbonarilor. Comemorarea lui cade ca o ironie în zilele noastre.

Nu găsiți, cumva, o provocare în reamintirea, atât de potrivnică situației actuale, a palidei lui figuri de obsedat al unui ideal care-l luminează dinlăuntru? În vagul umed al acestei toamne mohorâte, printre mulțimile resemnate ale cartierelor bucureștene, printre baionetele ivite, reci și sclipitoare, la toate răspântiile, ce straniu lucru să plimbi, câteva clipe, stafia răzvrătitului nestăpănit și fără de tihnă? El a văzut în 1848 aceste triste turme de pe Dâmbovița, adunându-se la chemarea clopotului, făcând zid în jurul tinerei *Constituții*, asediind Curtea și cazărmile, înfruntând descărcarea puștilor cu vergea și a tunurilor cu feștilă... Și nu avea de luptat, pe atunci, doar cu oligarhia obosită și dezbinată, cu dictatura politicianistă travestită în dictatură militară, cu samsarii și cu heredo-Brătienii; țara îngenuchea sub asuprirea boierimii Regulamentului Organic, scădea în resursele ei grație îndoitei ocrotiri turco-muscălești, grație spionajului consulatelor străine, organizate în veritabile centre de poliție politică; la Rusciuk pândeau oștile sublimei Porți, la Focșani trepidau nerăbdători caii căzăcești; ochiul generalului Duhamel scruta întreaga viață a principatului și uneltirile sale de diplomat viclean pregăteau intervenția rusă, armată. Cu un grup de prieteni bonjuriști și de boieri nemulțumiți, Bălcescu, sprijinit pe ajutorul interesat al negustoriei și al micii burghezii pe cale de formațiune, a reușit să prăvălească un tron, să impună vremelnice

azezare nouă; și această pregătire a spiritelor a permis, peste câteva zile, lui Ion Brătianu să aresteze în câteva ore căimăcănia reacționară purtată pe sabia coloneilor Solomon și Odobescu; să redea puterea guvernului ce fugise la Târgoviște și să înapoieze Capitalei aspectul de sărbătoare activă și unanimă. De n-ar fi fost mitropolitul și popii și caftanele, cari făceau pitorescul acestei zavere orientale, vâlva spontană, hăul omenesc, stârmit de surle și darabane și de irezistibilul delir al clopotelor, și cele câteva pocnituri răzlețe, ar fi pasișat de minune, și în mic, izbucnirile imense ale Parisului primei revoluțiuni.

Bălcescu, în avântările minții lui cuprinse de surescitarea secolului romantic, afirma, fără restricții, această asemănare: „poporul nostru al Capitalei – scria el către Ion Ghica – trebuie să știi, fără flaterie, că a întrecut pe toate popoarele Europei, chiar și pe pariziieni!“ Iată o frază a hiperbolismului revoluționar, ce nu-l împiedica pe omul de stat, calculator și perspicace, care era N. Bălcescu, să destăinuiască peste câteva rânduri: „noi aci gătim lui Soleiman Pașa o intrare triumfală“. Împrejurările se cunosc. Diplomația rusă instigase împotriva mișcării muntene din 1848 urgia Porții. Bălcescu și „radicali“ (denumirea e a d-lui Xenopol) din guvern erau pentru o rezistență armată. Heliad, Tell și Golescu cercau să-și asigure, prin supunere, ajutorul turcilor. Pentru moment, Bălcescu aderase, cu neplăcere, la o politică pe care, mai apoi, cât a trăit, a combătut-o ca nefastă. Și a urmărit mai departe, prin suferințele, prin primejdiile și lipsurile pribegiei, un ideal ce părea utopic pe vremea aceea: pur și simplu, România Mare.

Viața sa e un roman exemplar de străduinți și de înalt eroism. A avut însușiri extreme, de meditativ și de om de acțiune. Scriitor, poet și istoric. Plăsmuind limba românească, lărgind-o, cu neologisme și construcții uneori barbare, pentru a-și încăpea într-însa, ideile și simțirea... A înființat o școală de subofițeri, pentru a forma luptători (era, ca tinerii de pretutindeni ai vremii, foarte citit în ale milităriei) și pentru a ține un curs de limbă și istorie românească (1839). Peste un an, publică o proclamațiune liberală. Condamnat la moarte, zace doi ani riguroși la Mărgineni, până la amnistia lui Bibescu. Publică *Arta militară la români*, *Comentarii asupra bătăliei de la Kossovo*, începe *Magazinul* cu Laurian, documente, studii și portrete, apoi *Istoria românilor sub Mihai Viteazul*, continuată cu o exaltare zadarnică, până în ceasul morții, și un articol lung *Despre starea socială a muncitorilor plugari*. La Paris, înființează societăți de

studenți români, în țară se asociază tuturor mișcărilor culturale și scoate, cu Gr. Alexandrescu și Cezar Bolliac, *Poporul suveran*. După 1848, arestat de turci, purtat pe Dunăre în niște vase strâmte și descoperite, trei săptămâni, pe ploaie și în nemăncare, e debarcat la Semlin, de unde își continuă, printre peripeții senzaționale, fără bani și fără sănătate, oprit de sârbi, pândit de turci, gonit de cazaci, suspectat de austriaci, neajutat de unguri, călătoria pe la șefii revoluționari, pe la insurgenții români, poloni, maghiari, până la Mazini și la Palmerston pe care-l întâlnește la Londra. Demersuri de diplomat, întreprinderi de războinic și cercetări de scriitor și istoric (*Question économique des Principautés danubiennes*, *Revoluția română în Ardeal*) se împletesc în activitatea lui agitată și perseverentă, până la ultimul suspin al plămânilor săi bolnavi – la Palermo, în 1852.

Puterea de iluzie și de ideal a sufletului său pasionat și pătrunderea analitică a gândirii sale profetice s-au străduit, până la epuizare, în călătoriile sale din Ungaria răsculată. Plecase cu un plan precis: ajutorarea revoluției din Muntenia, prin alianța cu ungurii. Nu avea relații și nici mijloace; dar avea voință și argumente: că o armată care ar coborî din Carpați în Țara Românească poate să creeze diversiuni militare favorabile insurgenților. Pe atunci, intervenția rusă nu avea încă succese. Revolta moților, însă, contrazice scopurile sale politice și îi măgulește, totuși, naționalismul. El se zbate între neplăcere și orgoliu, când scrie lui Ghica: „Românii, în gloată s-au sculat (în Ardeal și Timișana) asupra ungarilor și *i-astins cu totul și pentru totdeauna* din acele țări“. Exclamă, însă, descurajat de această împrejurare: „O, câte, câte nenorociri simțământul de naționalitate a adus în aceste locuri: războiul fără [!] români și unguri e un război sălbatic!“ – și caută, totuși, să determine convocarea unei adunări naționale „care să înceapă a organiza Transilvania ca o țară românească și a o declara astfel“.

Curând, însă, revine la calculul realităților. Caută să împace pe Avram Iancu, regele munților, cu generalul ungar Bem; vizitează pe Kossuth și se închină principiului de integritate a statului maghiar, a limbii de stat maghiare și chiar a centralizării, în schimbul autonomiei școlare românești și a câtorva libertăți acceptabile; căci „libertatea pierdută se poate recăpăta, dar naționalitatea pierdută, nu!“, căci vrea să obțină de la unguri alcătuirea unei legiuni române, pentru care cere lui Ghica ofițeri din țară. E de părere că „garanția cea mai temeinică a naționalității lor stă în libertatea Valahiei și Moldovei“, cotropite de ruși, și e necesar mai mult ca oricând a

susține pe revoluționarii maghiari. Sub comanda imperioasă a împrejurărilor scrie, însă: „Bem se află în poziție critică. Din nenorocire, nu se grăbesc a da ce se cade naționalităților“ (*Scrisori către Ghica*). Altă dată: „Ungurii sunt porci de câini; scopul lor e să facă pe români, unguri. *Ils n-ont rien oublié, ni rien appris*“¹. Își precizează viziunile astfel:

„Ungaria are două căi înaintea sa: de voiește a-și păstra supremația de până acum, atunci trebuie a rămânea aristocratică și a înconjura într-aceeași vreme și temerea de panslavism; trebuie a da mâna la nouă milioane de români, nație înăscută democratică; într-un cuvânt, sau o Ungarie austriacă, sau o Ungarie română, altmintrelea nu se poate“.

Chestiuni care sunt și azi, mai ales azi, în discuție. Pe atunci, Bălcescu persevera în a le da o soluție. Cităm mereu scrisorile lui către Ghica: „Azi am fost la Bathiany. Mi-a spus că Iancu a scris lui Kossuth că se unește cu ungurii în contra rușilor de-i va da naționalitatea și celelalte.“ Ideea unui compromis vremelnic care să arunce pe ruși în granițele lor, printr-o alianță a naționalităților, nu-l părăsește.

Legiunea proiectată, pentru care solicitase arme și oameni, se realizează sub forma unui consimțământ al lui Kossuth. Visul său se realizează și mai deplin, dar pe hârtie, după victoria trecătoare a lui Bem asupra rușilor: „Ghica, iubite Ghica, îngenunchie și mulțumește lui Dumnezeu, patria noastră e mântuită.“ Vorbise cu Kossuth: „Trebuie, a zis, ca toți românii din Transilvania și Banat să meargă să mântuiască Principatele“. Fiecare, deci, își urmărea scopul.

Kossuth, faimosul inamic al naționalităților, se poate să se fi gândit o clipă la acest mijloc sigur de a întârzia pe ruși și de a se scăpa de Iancu.

Bălcescu se vedea coborând cu oști din Carpați pentru a ridica „opt milioane de români contra muscalilor“. Pe urma biruinții ce trebuia, fatal, să urmeze, vedea înfăptuirea marelui său proiect de federație a Dunărei: Ungaria, România, Jugoslavia, delimitate conform principiului popoarelor. Se orientează după statistici și, considerând chestiunea minorităților etnice anexate statelor de altă naționalitate, propune și discută cu revoluționarii maghiari, poloni și români un statut care să le asigure autonomia culturală, religioasă și administrativă.

¹ Ei n-au uitat nimic, n-au învățat nimic (franc.).

Astea sunt dezbateri din 1848, idei susținute de un naționalist eroic ca Bălcescu, împărțășite, desigur, de tovarășii săi și de Ion Brătianu. De curând, după zeci de ani de liberalism, d. Ionel Brătianu făcea „politică rezistentă“ pe aceeași temă. De aceea ni s-a părut glumeață și batjocoritoare comemorarea, desigur pioasă, la care Academia se dedase cu prilejul aceluia centenar. Iar sărbătorirea lui Avram Iancu în Ardeal, în zilele acestea de falș și de teroare, ne dă fiorul unui avertisment.

ANABASIS

Grecii au efectuat încă una din acele retrageri menite să treacă în istorie. Singurul lor defect e că în timpul de față nu mai au un Xenofon care, reperindând evenimentele, în precipitarea lor spre veșnica mare din spatele tuturor expedițiilor grecești, prin stilul și fantezia lui, să salveze onoarea armelor. Dar dezastrul din Asia Mică nu va rămâne fără repercusiuni. În primul, rând să remarcăm că în imensitatea trofeelor capturate, trupele lui Kemal Pașa n-au găsit decât 70.000 de puști. Puțin, față de numărul mare de tunuri și mitraliere părăsite. Asta înseamnă că soldatul fugar către litoralul de pe care nădăjdea lui zorită zărea stâncile sigure ale arhipelagului și-a luat, cu toată pripa ultimei strategii, pușca în patrie. Acolo, știe dânsul că-l așteaptă jandarmul lui Constantin, să-l demobilizeze. Vom avea, poate, spectacolul unei răfuiei intime între acest suveran și oamenii săi, cari îl învinuiesc că a pierdut, prin lupte, ceea ce Venizelos câștigase prin simple debarcări, marșuri și tratative. E totdeauna interesant un popor care-și dă seama cât îl costă frazeologia și dinasticismul. E totdeauna dulce să vezi o dinastie împachetând și luând drumul marilor *palace-uri* occidentale.

Victoria turcilor e o victorie franceză. Exilul lui Venizelos a fost pretextul binecuvântat pentru francezi de a-i părăsi pe grecii, sprijiniți, prin echilibristica unei diplomații miraculoase, pe dubla flotă franco-engleză. Astăzi Albionul se află în mare încurcătură. Egiptul, Persia, Afganistanul, Belucistanul și Indiile clocotesc de pasiune religioasă și războinică. Politica franceză a dezlănțuit fanatismul islamului, a readus în discuție chestia Dardanelor, a incendiat, într-un cuvânt, Orientul.

Cine-l va mai putea, astăzi, opri pe Kemal de a trece cu trupele sale înarmate de francezi, însuflețite de succes, Bosforul, pentru a reîmplânta drapelul incult al Semilunei pe țărmuri europene? O

simplică, cât de puternică, escadră e insuficientă. Trebuie o armată pe care nimeni nu mai e dispus să o furnizeze, – cu toate aluziile presei britanice la nemulțumirea din Iugoslavia și România. Dar oricât de simpatici ar fi turcii, nu e momentul de a face *pierre-lotism*¹, acum când, prin intermediul lor, militarismul francez – singurul care mai persistă după înfrângerea Germaniei – a dat foc Răsăritului.

CASCADA TRONURILOR

În sfârșit, poporul în decadență al Greciei și-a revenit din criza de dinasticism care l-a făcut să renunțe la prețioase alianțe, la vaste provincii și la o situație economică dintre cele mai prospere, pentru fetișul unui sceptru nefast. Popoarele în copilărie iubesc coroanele, fireturile, purpura și hermina. Dar aceste jucării anacronice costă scump: războiul înlocuiește pacea, dezastrul, mizeria și doliul ireparabil alcătuiesc fondul pe care apare, în poze cezariene, câte un nerod în relief. Regele Constantin a părăsit Grecia, în cioburi. Republicanii: vin să prezideze lichidarea, sub egida unui sceptru, de acum găunos. Ei găsesc umbrele a o sută de mii de cruci mai mult în țara lor rușinos învinsă și povestea tragică a unui suveran care, în încăpățânarea lui de a domni, a jertfit totul, până și onoarea.

Instinctul de stăpânire și comandă trebuie să fie adânc înrădăcinat în om, de vezi, pe alocuri, spectacolul lamentabil și sinistru al atâtor indivizi cățarați, în spasmuri, de scaunul domniei. Nu înțelegem, însă, entuziasmul maselor în căutare de stăpân, cu orice preț. E un semn de copilărie, desigur. Dar la popoarele bătrânei Europe dinasticismul e semnul celei de a doua copilării.

Principesa Elisabeta și soțul ei urcă subrede trepte. Alte vești sosite din Belgrad spun că acolo mișcarea antidinastică turbură somnul august al Reginei Maria. Poate că în curând Bucureștii vor fi ultimul refugiu al feudalismului spulberat, și la Cotroceni, Regele Ferdinand, trecut prin focul shakespearian al încoronării, se va mândri cu o sufragerie de regi, o sufragerie grea, ce e drept.

¹ Derivat de la numele lui Pierre Loti, scriitor francez, autor al unei literaturi de inspirație exotice.

ASIA ȘI EUROPA

Războiul greco-turc s-a terminat cu înfrângerea Europei. Fără îndoială că în fața fesurilor albe n-a stat oastea solidară de la Salonic și de la Galipoli, ci regimentele suspecte ale lui Constantin, împovărate de presimțirea că în tabăra dușmană se ascund arme, până ieri, prietene. După spulberarea forțelor elene,

Europa, care știuse intimida și zădărnici diversiunea intrării lor în Constantinopol, nu mai găsi în tonul și atitudinea ei autoritatea necesară pentru a opri marșul lui Kemal asupra orașului. În van se legănă pe lângă coastă escadrele Angliei și bateriile aduse de la Malta își înfipseră gurile în văzduhul Mării de Marmara, și steagul acela semeț, și prin veacuri respectabil, se înfipse pe stâncile de la Keanak-Khalé. Înaintea copitei nerăbdătoare a cailor asiatici, Antanta se înclină. Unul din cele patru infailibile tratate cari fixează destinele lumii e peticit. Un ofițer turc, un aventurier, poate, retras în fundul Asiei cu o mână de oameni, reconstituie un stat robust și o armată dâră, în disprețul Turciei oficiale, părăsită, ca o treantă, poștei învingătorilor. Aventurierul devenit erou și messie în gândul a două sute de milioane de fesuri prostestate, dictează condițiile sale biruitorilor dezbinați. Avântul său ar fi îmbrâncit în mare orgoliul britanic ca pe un simplu evzon grecesc. Și vânătorii scoțieni, cari poartă și ei fustanele, părăsiră țărnul luminat de suirea semilunei iar. De spaima războiului reînviat se făgăduiește, în numele păcii, împlinirea visurilor omului energetic. Franța și Anglia conjură astfel primejdia războiului sfânt clamat din minarete.

Căci în secolul științei stricte, distrugătoare de mituri și religii, în timpul marei apostasii, omenirea e amenințată de un formidabil război religios. Și diplomații cari luptă cu Internaționala în Rusia, cu naționalismul în Irlanda, cu solidaritatea de culoare și de rasă în Africa și în Asia, se nedumiresc de ivirea acestui pericol religios, nou, care nesocotește schema lor rigidă și clară despre frământările lumii... Unde e formula, deci, care să încapă și să rezolve, simplu, toată această contradictorie varietate? Suflul înflăcărat al mâniei din pustiurile răsăritene nu lasă răgaz gândirii. Trebuie culcat și apoi zăgăzuit valul de foc care, către Europa, se ridică. Se face loc, larg, valului în Turcia, se restituie turcilor capitala califatului. Răscoala care agitase burnuzurile și turbanele de la Calcutta prin Turkestan și Caucaz, prin Persia, prin Afgan și Belucistan, ca să ajungă prin

Egipt, Tripolis, Algeria, Maroc, până în stâncile Hoggarului, se potolește. Avem pacea?

Pacea pentru cele trei mari puteri coloniale, da. Războiul, însă, pentru măruntele revendicări ale micilor agresori balcanici: bulgarii și grecii. Atenția musulmanilor se va întoarce înspre această intermitentă încăierare. Catastrofa mondială se circumscrie, vremelnic, în această redusă arie, de mai multe ori devastată.

Dar fenomenul nou al acestei solidarități religioase, mahomedane, care se afirmă pentru prima dată sensibil, pe deasupra felurimii raselor și limbilor coreligioase, sub steagul, cu gigantice de acum proporții, verde, al proorocului, poate fi ținut, etern, pe platourile Turciei?

Se va uita că verdele speranțelor musulmane contopește, pentru o luptă comună, zece patriotisme diferite și oprimate, așa cum lumina albă conține, în unitatea ei, toate culorile? Stăpânii atâtor neamuri jurate pe Coran fac, după un mileniu de străduinți, închinarea de a repofti pe turci în Europa și a le da pradă Balcanii. Dar, îndărăt, Asia se deșteaptă. Pasul cavaleriei lui Kemal răsună de amenințările fundurilor. Ceea ce pare, azi, din partea Puterilor un act de înțelepciune impus de neputința de a opune o sută de mii de aliați la Dardanele, e o capitulare incoștientă în fața imensei revoluții a continentelor exploatate împotriva stăpânilor istoviți. O singură santinelă ar fi stat, de piatră, în calea năvălirilor din viitor: Rusia. Colosul astăzi se dedă jocului crud de a împinge batalioanele galbene pe covorașul războiului. Prevestirile mortului poet rus, Alexandru Blok, se realizează:

„Duce-vă-ți! Mergeți în Urali,
lăsăm câmp slobod bătăliei,
între mașinile de oțel cu calcul integral,
și hoardele mongolilor sălbatici.

Căci noi, de acum, vom înceta să mai fim paveze,
să mai luăm parte la luptă.

Ci vom privi clocotul crâncenei învâlmășeli
cu ochii noștri înguști.“

Cu acest spectacol, de azi, sub priviri, pregătitor al celui de mâine, cât de vastă și lucidă, și adânc umană, apare politica lui Lloyd George, de raliere a Europei în jurul cauzei comune a civilizației. Și-mpotriva ei, înverșunarea egoistă a d-lui Poincaré, acți-

nea de subminări și lovituri incoerente, dusă pentru a întârzia rearmonizarea concertului de altădată, cu singurul scop de a intra în posesia câtorva sterile miliarde mai mult.

O VIZITĂ LA „CULTURA NAȚIONALĂ“

În ziua de joi 26 octombrie, câțiva scriitori și ziariști, invitați de „Cultura Națională“, au vizitat uzina tipografică și vastele ateliere ale editurii, din Calea Șerban Vodă, la marginea orașului. D-l Aristide Blank, patronul, și d-l Marin Simionescu-Râmniceanu, directorul general al instituției, au făcut onorurile. S-a putut astfel cunoaște cea mai formidabilă și mai complexă instalație pe care o posedă țara și, todeodată, una din marile tipografii ale lumii.

Ridicând un asemenea arsenal cultural în mijlocul nostru, „Cultura Națională“ și-a luat implicit sarcina de a stimula și de a crea o mișcare intelectuală care să ție ritmul diabolic al zecilor de mașini flămânde de al căror mers se zguduie temeliiile de piatră și fier. S-a dat, deci, din trup pasul acestei mișcări și printr-o muncă misterioasă de luni de zile, favorizată parcă de izolarea mănăstirească a marilor teascuri, s-au acumulat vrafurile de marfă aleasă în vederea cascadei de tomuri care trebuie fără oprire să fie tipărite. S-a dat o completă extensiune literaturii traducerilor, singura care oferă cerutul de nescăzut izvor.

„Cultura Națională“ apare deodată cu optsprezece volume, în vitrine. E tot ce editura românească a dat mai alb și mai măiestrit până azi. De la caietul de versuri până la cărțulia plugărească a săteanului, e pentru prima oară când o tipăritură românească poate sta, fără codire, în biblioteca ta cosmopolită, cetitorule. Și mai e în întreprinderea d-lor Blank și Simionescu-Râmniceanu ceva parcă proporționat cu noile condiții de viață națională: un plămân titanice s-a deschis măsurat de spațiul vast al noilor hotare.

Suntem în fața unei acțiuni patriotice, în sensul virgin al acestui cuvânt prostituit.

DECORAREA LUI PREZAN

De câteva zile, stilul *Viitorului* are apucături lirice. Se anunță decorarea de către francezi a generalului Prezan, care a succedat, după mazilirea lui Iliescu-Turtucaia, în postul de om de casă al familiei

Brătianu, adică de comandant-șef al armatei române și al Marelui Cartier General, unde funcționa, precum se știe, cea mai copioasă popotă a părților sedentare. *Viitorul* găsește prilejul nimerit a vesti româniei ce mare căpitan s-a ivit din rândurile ei și peste câte virtuți războinice și cetățenești decorația aliată se abate, ca o rigidă floare. Noi ne amintim, însă, de adevărata figură și de conținutul sufletesc al acestui politician costumat ofițerește, și care și-a parcurs cariera într-un ritm curios de genuflexiuni și reverențe, departe de câmpul manevrelor, dar pururi prezent pe culoarele unde un palid chip șters, un surâs crispat peste o decolorată pensulă capilară, nu e niciodată de prisos. Infatigabil curtezan, arătarea sa discretă s-a impus, prin obișnuință și cu necesitate, Palatului, unde perechile mondene sunt ospitalizate printre majordomi, politicieni și doamne mari, cari, ca în memoriile lui Saint-Simon, în penumbra paravanelor, fac și desfac ursitele.

Direct sau indirect, deci, soarta generalului, îngrijită ca de iscusite mâini de femeie, ieși de sub ocrotirile regale, gătită cu fireturi de generalisim. De-acum, efortarea curteanului trebuia să tindă la simpla păstrare a fericirii cucerite. Și cum grația regală e schimbătoare ca și nuri curtezanelor, se înnodă comerțul Prezan-Brătianu pentru susținerea reciprocă. Întru servirea acestei alianțe, șeful Marelui Cartier nu-și cruță nici o întrebuintare. Dezlănțui în Moldova teroarea și spionajul printre civili și militari, ordonă execuțiuni sumare, constrânse pe judecătorii marțiali să dea cu predilecție sentința capitală, formă un corp de comisari regali cari supravegheau pe prezidenții suspecti de indulgență și umanitate.

Fu vinovat, astfel, de asasinarea lui Ciulei, a lui Max Wexler, a zecilor de copii munteni trecuți din școlile de spionaj nemțești pe teritoriul liber. Organiză, pe de altă parte, un serviciu de bețe-n roate pe lângă generalii rivali bănuși de talent și capabili de isprăvi militare. Memoriile d-lui Averescu închid, în această privință, destăinuri. Iar pentru menținerea ordinii și a disciplinei, luă măsura clasică a pilduirilor cari constau în împușcarea expeditivă, zilnică, și pe toate zonele, a unui număr variabil de ostași și locuitori evrei. Un ordin de zi interzise, pe tot timpul războiului, limbile străine, și jargonul deveni un delict suprem. Un ordin secret interzise populației evreiești deplasarea în tren sau în căruță; alt ordin dispuse, în legătură, permanentizarea plutoanelor de execuție. Între atâtea preocupări, marele strateg nu neglija nici reclama sa personală. Rechiziționă tipografie, militariză gazetari, tipări un ziar, *România*, pentru proslăvirea însușirilor sale de căpitan victorios, pe când cen-

zorii săi forfecau cu gelozie, în celelalte gazete, orice știre menită să exalte în cetitor reputația vreunui naiv camarad îndârjit să tragă în fața dușmanului o linie de voințe. În ceea ce-l privea, generalul Prezan prefera să scormonească zona carboniferă din centrul Moldovei, la Asău-Comănești, în căutare de „diamante negre“, pe cari le vindea fabricilor armatei și Căilor Ferate prin autoritățile puse sub controlul său. Încrăzător în rezistența frontului, strategul îi sustrase câteva companii de milițieni pentru construirea căii ferate de la Băcești, necesară exploatațiunilor sale carbonifere.

În persoană, de câteva ori, inaccesibilul șef priveghe lucrările de terasament și străpungerea pământului puturos și negru. Se poate spune că în acea perioadă a campaniei în care l-a cunoscut Berthelot, acele echipe de mineri improvizați, acele tranșee subterane, acei lucrători de traverse fură singurele trupe, singurele poziții comandate de Suffetel¹ armatei române. Și atunci, desigur că pentru priceperea sa de inginer l-au decorat, astăzi, francezii.

CINCANTENARUL LUI THÉOPHILE GAUTIER

Așezat, prin forma lui riguroasă, la intersecția romantismului cu parnasianismul, Gautier prevestise, prin fugitive afectațiuni de corupție, prin câteva intense halucinații în frază, arta pasionată, nervoasă și aristocratică de mai târziu a simbolistilor. Pe Baudelaire îl regăsim dezamplificat în Gautier, așa cum acordul măreț de sub bolta templului crește din țevile fine ale orgei adăpostite. Aceeași vizualitate precisă și policromă, care se explică la Gautier cu meseria-i anterioară de pictor, și iubirea, pe urmă, a stampelor și a pânzelor, transpuse, cu măiestrie minuțioasă, în strofe definitive, ne-o lămurim la Baudelaire prin ascendentul intelectual al celui ce i-a fost „desăvârșitul magician în literile franceze“. Printre poeți și printre artiști, Gautier s-a bucurat dintotdeauna de faima datorită. Criticii, acești artiști neisprăviți cari nu pot crea decât prin opera altora, l-au deprecia din răspuțeri, până mult după moarte, până azi. Sainte-Beuve, care sfătuia pe Stendhal să se apuce de altă meserie, care făcea rezerve penibile față de Baudelaire și alinia pe Balzac cu George Sand și Eugène Sue, condescindea cu greu să-l miluiască pe

¹ *Suffète* (franc.) – magistrul suprem în Cartagina.

Gautier cu o privire. Faguet și Brunetière cari au scris despre Baudelaire, unul că e banal și prost, celălalt că nu știe franțuzește, ca și cum limba literară nu se transformă și completează cu fiecă nou inspirat, l-au înjosit în sentințele lor și pe Gautier. Gustave Lanson, cu decretul său că Mallarmé a fost „un poet inferior care n-a izbutit să se exprime“, califică pe Gautier de mediocru și nul. Și, cum aceste pilde se pot înmulți la nesfârșit, critica veșnic dezmințită de judecata posterității ar trebui să renunțe la pretenția de a clasifica valori și să se refugieze în genul agreabil al eseului, să bată, adică, apa-n piuă cu subtilitate.

Ce importanță, deci, acordă această posteritate revoluționară obiecțiunii, făcute de altfel și lui Baudelaire și lui Flaubert, că Gautier n-avea idei, și concluziei trasă de intelectuali seci și grafo-mani că tustrei erau proști? Când fraza vibrează de viață multiplă, ca o sârmă prin care trece fluidul electric, și când sub coaja strălucită a simbolurilor mocnesc ideile? Și când aceste fraze, aceste stihuri în care criticii nu văd, poate, nici puținul soare sleit pe turla unei biserici – ceea ce ar trebui de-altfel să-i mulțumească deplin – stârnesc cuvinte și cântec în alți poeți?

„...*Là-bas ou sous les cieux attiques
les crépuscules radieux
teignent d'améthistes les dieux
sculptés aux frises des portiques.*“

răsunet credincios din *Emaux et Camées* regăsit tocmai în *Syrtes* ale lui Jean Moréas?

Din toată literatura parnasiană, cărțile premergătorului Gautier singure supraviețuiesc, fiindcă singure satisfac simțirea noastră modernă în care se desfășoară bătălia, pe atunci de-abia începută în câteva suflute eminente, între sentimentalism și intelectualitate. Cu potrivnice aparențe de procedee, deslușiți conflictul acesta în Heine, în Gautier, în Baudelaire, în Laforgue, în paginile poezilor contemporani.

Ne rămân cele trei sute de volume, cu foiletoane dramatice și picturale, în cari legioane de fraze pierdute pentru literatură se încorporează scenelor asistate, chipurilor ivite, tablourilor văzute.

Cum se numea actrița descrisă, în jocu-i patetic, cu o tălăzuire de grai, cu o ridicare de statui în cuvinte, atât de vie? Cine a citit și a uitat evocarea Margueritei du Plessys când *Doamna cu camelii* a murit?

Ziaristica absorbi în vrafuri inepuizabile talentul care s-ar fi putut concentra în câteva volume de pur poem și de mare literatură. Gautier a fost epuizat de cele două îndeletniciri cari nu pot fi duse împreună fiindcă mistuie, cu flăcări diferite, aceeași comoară. Totuși, romanul *Mademoiselle de Maupin* supraviețuiește. Și un roman și un volum de proză, călătorind de-a lungul eternității literare, nu sunt oare de-ajuns?

STUDENTUL LEO WAGSCHAL

În deraierea de la Murfatlar, printre victime fu ridicat și conductorul vagonului-pat. A fost, desigur, cel mai umil și mai neglijabil dintre sinistrații acelu tren cu încărcătură umană de lux, samsari de cereale, armatori, posesori de *yacht*-uri și de vile, neguțatori de pește și de mirodenii. Dar un anunț mortuar al câtorva „studenți în anul al șaselea de medicină“ arată că Leo Wagschal, conducătorul, a fost colegul lor de studii, tovarăș în sala de disecții, în laborator și în clinici, că livreaua pe care viața i-a pus-o în spinare era semnul unei superioare încordări pentru a îndupleca, la sfârșit, pumnul destinului. Gândiți-vă o clipă la străbaterile lungi ale Bărăganului, pe care goana trenului se încetinește, la steпа galbenă a Dobrogei, la conductorul în uniformă, pe culoarul strămt și capitonat, veghind, pe lângă ușile cu nichel și marochin, somnul milionarilor... Avea un culcuș îngust agățat de un perete lustruit și, când îl chemau, ascundea sub căpătâi un Claude Bernard, un Testut, sau, la început, o tidvă și un țurloi. Câtă trăinicie și câtă elasticitate în nervii lui trecuți prin contrastele dublei existențe, prin ironiile multiple ale fiecăreia. Fost-a un simplu lucrător nevoiaș pe care o energie primitivă îl împingea spre primele trepte sau un intelectual pur, refugiat într-o întrebuintare de rând pentru a-și păstra intactă, și cu scopuri sălbatec fixate în voință, forța cerebrală? Avem de ales între două eroisme și de invidiat teribila tenacitate, veghea supraumană care l-a purtat, fără să-l destrame, pe drumuri potrivnice, șase ani?

Un accident stupid sfărâmă pornirea irefragabilă și biruitoare când din țintă în țintă săgeata ei aprigă și suitoare vâpăia spre stea. Încă puțin, și peste zbciumul conținut și modest al omului din cabina vagonului de dormit s-ar fi revărsat acordurile finale ale celei de-a cincea simfonii. Un anunț mortuar și o tăcere definitivă anulă, însă, toată elocința tinereții lui Leo Wagschal și tot îndemnul ei.

În sfârșit, opera lui Caragiale apare în condițiuni demne de ea. Editura „Eminescu”, care, din ultimele lucrări pe cari ni le-a prezentat, se vadește a fi de anvergura unui mare institut grafic, ne trimite acum primele două volume din „Clasicii noștri” cu *teatrul complot* al lui I. L. Caragiale. Condițiuni tehnice cu adevărat excepționale – hârtia, tiparul, corectura, iar partea artistică, de la coperta cu chipul maestrului, formatul, până la dispoziția textului – sunt aproape în contrast cu prețul minim, accesibil celor mai cu modeste mijloace iubitori de cărți. Dacă Editura „Eminescu” va continua publicarea „Clasicii noștri”, condusă de aceeași grijă, de a realiza frumosul pentru toți, așa cum ne arată *Teatrul* lui Caragiale, putem spune că Eminescu, Caragiale și ceilalți câțiva cari ne sunt scumpi au scăpat din mâinile soioase ale negustorilor de hârtie tipărită, cari până acum n-au făcut nici o deosebire între *Scrisoarea pierdută* și *Aventurile lui Nick Winter*.

CADRILATERUL

Stamboliski la București solicită sprijinul României pentru dezlegarea pe care a născocit-o el chestiunilor balcanice.

Inevitabilul război, de mâine, adus în steagurile turcești reînțoarse în Europa, urmează să curme noul provizorat al lui Stamboliski, al lui Kemal, al celorlalți de la masa verde... Stamboliski știe asta și, ca orice bulgar, își rezervă, pentru atunci, un rol. Azi, însă, are nevoie de un succes diplomatic. Pentru moment, drumul la țarmul egeic trece întrucâtva și pe la București. Întru înduplecarea noastră, Stamboliski face făgăduiala neutralității bulgare în clipa fatală a războiului româno-rus. I se oferă, deci, d-lui Brătianu, privilegiul să devie recidivist. D-sa, în 1916, s-a mai încrezut în cuvântul bulgarilor, și candoarea sa duse la Turtucaia. De astă dată, cancelarul suflă și în iaurt. D-l Brătianu s-a convins că totul poate fi întocmit în șoaptă, sub paravanul diplomației, și că există pricini cari înlătură tranzacțiile și compromisul. Nimic nu-i poate lega pe bulgari, afară de forță, să respecte o frontieră trasă cu sabia, în carnea țării lor.

Tăcerea politicianilor și a presei bulgare e cu atât mai suspectă. Cu tot fanatismul său meternichian, d-l Brătianu va lua precauțiunea de a refuza Bulgariei orice concurs menit să o întărească într-un fel sau altul. Și astfel d. Brătianu rămâne în limitele clasicismului diplomatic. Procesul, surd, se amână. Noi continuăm a supraveghea Bulgaria. Bulgaria se îndârjește în a ne pândi. O serie de incursiuni reciproce se pregătește. Bulgarii ne vor mai lua Cadrilaterul și, pentru a-și desăvârși victoria, Dobrogea veche, la care nu au drept. Noi le vom mai recâștiga Dobrogea și, pentru a-i pedepsi, Cadrilaterul, la care n-avem drept.

Întâmplările zilei și poziția României arată suficient că nu vom avea o istorie monotonă. Astfel e alcătuită societatea ideală de azi, cu splendidul ei concert european, încât vom mai avea mobilizări. poezii de vitejie, panamale la aprovizionare, Curți Marțiale, trădători și patrioți puri, portrete de regine în surori de caritate, eroi și statui. Și cum predicile noastre și ale lui Barbusse și ale lui Romain Rolland nu influențează mersul istoriei, și grevele generale nu împiedică plecarea trenurilor cu trupe și flori, de ce n-am scuti bravei României de mâine, și de totdeauna, povara unui front mai mult, tot printr-un vechi procedeu nerevoluționar, printr-un banal act diplomatic? Știm, desigur, că, suprimând un front, ne lipsim de o glorie în plus, la care românul, verde (ca stejarul) și cu pieptul de aramă, ține morțiș. Socotim, însă, că ne rămân destule câmpuri de moarte, pe cari vom păși cum se cuvine, cântând, și unul contra doi, ca să renunțăm, cu măreție, la laurii frontului sudic, retrocedând Cadrilaterul!

Blestem! Trădare! Vedeți unde duce libertatea presei! Dar ce-așteaptă comisarul regal? Siguranța? Curtea Marțială? Unde ne sunt fasciștii? Să cadă geamurile redacției vândute, să piară la Jilava obscurul scripțar care a îndrăznit să exprime o părere nutrită și tăcută de toți românii...

...Trebuie, dimpotrivă, să păzim Cadrilaterul. (O nație trăiește numai prin luptă.) Ce ne pasă că, stăpânind Basarabia, vechea Dobroge nu mai e izolată și expusă ca mai nainte? Las' să ținem și Durostorul, – nu strică! Și pe urmă Stamboliski e un subversiv care a nimicuit proaspăta ciocoime bulgară, a distrus pe bogății de război, a suprimat luxul, a impus munca, a înfrânt junkerismul peste Dunăre, a constrâns pe Rege să observe *Constituția*.

Într-o replică odioasă a batjocorit chiar marea proprietate și moravurile oligarhiei fanariote din vechea Românie. Acțiunea sa, trecutul său și popularitatea îl apropie de tipul înștrăinaților țărâniști din România și de al trădătorilor „naționali” din Ardeal...

Afară, deci, oaspele incendiar. Să stăm veșnic de iscoadă deoparte și de alta a fluviului, gata să ne stărpim pentru pagini de aur din ineputabila carte în care patriotisme de pretutindeni își țin contabilitatea lui sângeroasă.

„REVIZUIRI“ DE H. STREITMAN
(Ed. „Cultura Națională“)

O carte, în tot cazul, îndelung meditată. Căci sub titlul de fugitive notațiuni cu înșelătoare aparențe de „laisser-aller“¹, ghicești cochetăria unui scriitor care-și stăpânește vocabularul și fraza până la virtuozitate, acea veritabilă virtuozitate care se rezolvă într-o clară limbă esențială. Îmi amintesc de laboratorul cu fiole al unei parfumerii în care, copil, eram tolerat. Mostrele, lichide, în sticlute mici, galbene uleioase, violete sau străvezii ca alcoolul, îmi pătau mâinile de pe cari, în zadar, încercam două-trei zile în urmă să șterg amintirea lor odorantă. Cartea cetită a lui Streitman, prin care am trecut cu sufletul, îmi cheamă în gând colecția de otrăvuri policrome și suave de odinioară. Fiindcă mai toate învățăturile și mai toate definițiile se perindă în chimia mintală a *Revizuirilor* și se alterează și se precipită, limpid, nuanțat, într-un cristal nou, cartea te schimbă și te urmărește. Procesul tău intelectual (iartă-mi, cetitorule, termenii aceștia pornografici) și atitudinea ta (încă!) e grăbită. *Revizuirile* te împing pe calea dezvalorărilor.

Sunt constatările ascuțite ale unui sceptic, poate ale unui cinic, dacă accepți definiția cinicului după H. Streitman: „Un sentimental incorrigibil, care ar vrea să facă să se creadă că nu e un sentimental – și care câteodată reușește.“

În volumul actual, autorul perseverează să se acrediteze ca atare. Disecarea noțiunii de prietenie o desăvârșește cu aplicațiuni de medic legist pornit să descopere urme de crimă. Perseverează în opera sa de demoralizator pentru a culmina în apoftegme oribile: „iubesc, – deci sunt. Urâsc, – deci vreau să trăiesc.“ Opriți-vă un minut asupra acestor cuvinte pentru a pătrunde adorabila perfidie a propoziției prime.

¹ Neglijență, delăsare (franc.).

Asemenea concluzii și asemenea rezultate (raportorul unei cărți trebuie, mai ales în cazul de față, să adopte tonul contrar) nu puteau, desigur, să fie ale unui debutant, în literatură și în viață. H. Streitman e un încercat ziarist care a cheltuit și amânat în articole multe din paginile datorite literaturii. Verva sa subtilă, analiza, apucăturile aforistice ale gândirii, darul portretului și l-a aplicat prilejurilor fugare ce se ofereau redactorului social, parlamentar, politic...

Acestei existențe, care uzează pe cei mai tari, rezistă doar adevăratelor talente. Și atunci forma în care cugetarea scrisă se desface de soarta efemeră a evenimentului-pretext și se ridică, în ciuda acestui plumb din aripe, în văzduhul literar, e aceea a eseului. Scriitorul constrâns la îndeletnicirea inferioară a jurnalismului încearcă „*faire sont art à travers son métier*“¹ – cuvântul, îmi pare, e al lui Sainte-Beuve.

Cugetarea d-lui H. Streitman, în acest chip, sparge crusta actualității, așa cum câte o plantă aquatică străpunge pojghița iernii cu frunza ei tăioasă, ascuțită, lapidară, ca un gladiu.

IAR LIBERTATEA PRESEI!

Comisiunea Constituțională înscenează ședințe cu dări de seamă, la care controversele scârțâite ale câtorva politicieni banali pretind să acrediteze că discuția e reală și concluziile decurg altfel decât sentințele marțiale din dezbaterile tribunalului galonat. Ce rămășiță de rușine și de frică nestărpită induce, oare, la spectacol o sumă de oligarhi cinici și plictisiți și-i pogoară de pe sofalele din conacuri, pe scena improvizată, în fața votului universal? Ori politicienii noștri sunt mai puțin temerari, ori, într-adevăr, democrația e mai puțin înfrântă decât se crede. Sau le zărim într-alt chip atitudinea lor de bun plac inaccesibil, sau de bună-seamă că în alt fel ochii lor bugeți și pungii cată spre masa spinărilor noastre supuse. Altmintreli, de ce nu se scutesc de înjosirea, penibilă boierilor, de a se măscări dinaintea argățimii multe și smerite? Cine-i împiedică să rupă cu tradiția șubredă și fantezistă a parlamentarilor, a comisiunilor și a dialecticii inerente?

¹ Să-și realizeze arta prin intermediul meseriei (franc.).

Nu înțelegem această șovăire, nici chiar ca exces de delicateță, prevenitoare pentru boul democrației, nesimțitor. Boierul de la cârmă poate, fără muștrare, să descingă și să se ușureze peste iluziile libertare cele mai roze, peste nervii „drepturilor omului“, cei mai plâpânzi. Până azi, însă, clasa conducătoare s-a îngrijit să atenueze acest sadism, cu precauțiuni formaliste și motivări grave de cari nici acum, în momentul suprem când vrea să statueze temeinic starea de asediu, cenzura și arbitrariul, nu se dezbară. Ascultăm, deci, cu voie sau nu, argumentarea contradictorie a comisunii unde funcționează I. Th. Florescu și vom asista curând, dacă vreun miracol sau cataclism nu va înlătura această fatalitate, în debaterile Constituantei de castrați, în care câțiva simbriași vor simula rebeliunea, patima și virilitatea. Se îngăduie ca necesitățile, strigările gătuite ale opoziției, campaniile gazetelor, doctoralul protest al societăților de presă, când cu chestia cea grozavă, atingerea mortală a libertăților se va săvârși. Abia pe urmă, pe o distincție subtilă între delictele de opinie și celelalte, gazetarul, scos de sub controlul Comisarului regal, va fi trimis magistratului aservit. Asta e ideea de care, în ultima săptămână, gazetari și opoziție se indignază acut. Ar trebui, dimpotrivă, să-i supere doar încetineala, filiera artificială, rafinamentul felin cu care se pucede la consolidarea unei situații de fapt. Sunt cinci ani de când ne-am deprins a trăi sub regimul haotic al amenințării marțiale, de ce dar să ne ridicăm iar împotriva unei legi care disciplinează și lămurește primejdiile ei? Iar în privința presei, regimul în preparațiune se agravează doar într-atât că scoate obrazul sensibil al politicianului de sub bătaia calificativului just al gazetarului care-și descarcă neputința.

Să folosim, fraților, scurtul răgaz rămas pentru a le striga, încă sub imperiul Curților cu juri, politicienilor, că sunt fățarnici, hoți și mișei, fără ca acești copii putrezi ai Coțofeneștilor, unde li s-au desmățat muierile, să poată răspunde.

Să ne suportăm pe urmă soarta, cu demnitate și francheță. Să ne mărturisim, ca gazetarul Trotzki, că libertatea presei, în zilele când o gazetă nu poate trăi fără concursul bancherilor și al agenților de publicitate, e o „prejudicată burgheză“. Să ne recapitulăm renegările și tăcerile la cari am consimțit în cinci ani de teroare, pentru a formula singurul deziderat valabil sub lovitura ce pregetă, atâta: „mai repede! mai repede!“ . Căci abia pe urmă, poate, va începe sfârșitul.

LA LOZANA

Din nou înțelepții popoarelor se adună la sfat pentru a le fixa destinele. Steaua noastră de hârtie călătorește în buzunarul d-lui I. G. Duca spre Lausanne. Fie ca mâna sa, într-altfel expertă, să-i dibuiască un loc limpede pe firmament. Credem, însă, că, orbecăind dimpreună cu ceilalți oameni de stat ai planetei, se va încurca iremediabil de fesul furtunatecului Kemal. S-a repetat cu acesta întâmplarea Golemului din poveste sau a Ucenicului-Vrăjitor din legendă. Clădit din țărână și din cărpe și chemat la viață de învățatul rabin galițian, Golemul prinse dragoste de existență și pustii casa și burgul în care se plăsmuise. Kemalul d-lui Poincaré, înarmat cu faimoasele 75-uri, prevăzut cu tancuri, avioane, mitraliere și măgăruși din Sicilia, îmbărbătat cu „Sambre et Meuse“, de-abia consimte să răsufle, în elanu-i devastator, la porțile Europei. Și-n urma lui, Asia zbiară și nechează, și ursul tradițional, din caricaturile politice, iese din bârlogu-i nordic în care și-a subt ghearele mai mult decât o iarnă. Războiul, la fel cu revoluția, poate fi stârmit, dar nu calculat. Vrăjitorul Poincaré se înspăimântă azi de ceea ce vede. Și bănuiește că, reprimând azi pe Kemal, e prea târziu, căci în spatele acestuia e cel puțin Caucazul și Rusia. Exact ca în fantastica legendă orchestrată de Isidore Ducas. Izbești mătura, și ai de luptat în locu-i cu două.

E cert, însă, că Anglia, care a trecut pe sub furcile succesului diplomatic francez, va încerca să suprime primejdia pe care diplomația franceză vrea doar să o amâne...

Rolul conferinței e numai temporizator. În interval, escadrele de fier vor transporta din dominionurile entuziaste cantitatea de carne pestriță necesară să astâmpere pofta tunurilor lui Kemal. Pentru a obține răgazul militar de trebuință, francezi și italieni se adaogă, în mic număr, acestor efective cari merg să continue politica hulitului Lloyd-George. Și, fiindcă mahomedanii se pregătesc să încalce strămtorile cât mai e vreme, cuirasatele americane iau parte la grandioasa demonstrație de forță neputincioasă a civilizației, în fața câtorva sute de hoarde sângeroase și inculte.

Cine a adus pe continentul îmbibat de sânge amenințarea unui nou război, a unui nou șir de războaie? Cine face ca în sfortărea unanimă a popoarelor europene de a izgoni de pe țărnul lor norodul, prin veacuri nedemn, al turcilor, să lipsească ajutorul eficace al celei

mai organizate națiuni occidentale, în clipa când la mieznoapte și la răsărit, la luptă și la pace, e mai multă nevoie de ea?

Noi privim cu groază cum se lasă iar în calea luminii storul de fier care de la 1453 ne-a urgisit în beznă, în marginea stepelor trezite altădată la viață de corăbiile Veneției și Genovei ce descărcau la Chilia și Cetatea Albă mărfuri pentru Moldova, Ucraina și Polonia. Cinci sute de ani evoluția noastră a fost strâmbată și încetinită de mâna feroce și stupidă abătută peste lacătele Mării Negre. Și, mai apoi, când, după decenii de neatarnare, generațiile noi uitaseră de dușmanul secular, Bucureștii avură de suportat, în 1916, printre alte armate, parada unei divizii de bașbujuci, spre cea mai macabră și istorică uimire a locuitorilor. Pacea de până deunăzi părea că ne scoate, în sfârșit, din testamentul lui Petru cel Mare prin instalarea fermă a britanilor la Dardanele. Dar istoria se repetă cu cinism. După 1453, – 1922. Din nou, bulevard rusesc în drumul cazacilor spre Stambul. Din nou, testamentul lui Petru. Și, pentru moment, așteptarea unei încăierări orbești la cele patru puncte cardinale. Și toate acestea de dragul succesului diplomatic care l-a trântit vremelnice pe Lloyd-George, totul numai pentru sora mai mare și latină. *Merde!*

AMINTIRILE D-LUI IONEL BRĂTIANU

Desigur, sfînxul îmbătrânește. Omul hermetic din timpul neutralității, podestatul¹ tenebros care n-a grăit decât în laconisme cinice și de o brutalitate rece, răufăcătoare dar fără forță expresivă, își publică, în *Cugetul românesc*, amintirile. Episoade din vremea carbonarismului românesc, în care-l urmărim pe Ion Brătianu-tatăl în agitația lui revoluționară, până la statornicirea definitivă și ascendentă în țară, ca sfetnic permanent al Domniei, de-a lungul înfăptuirilor istorice. Toate acestea țesute cu oarecare ironie duioasă în jurul unui vechi joben bonjuristic, purtat de Brătianu în epoca eroică și a unor piepțini de бага dăruiei de Brătianu surorii care-i introducea în țară, sub rasa de călugăriță, manifestele revoluționare, – simple găтели supraviețuitoare care-și au, în memorii, umila lor odisee. Interesant și pitoresc e tabloul familial din marea sufragerie

¹ Podestat – autoritate politică sau administrativă (franc.).

patriarhală cu Ion Brătianu, între oaspeți, cu soția și cei șapte copii și guvernante la masă. E atmosfera unde s-a format orgoliul urmașului de azi și care explică voința lui de a governa, prin acel cult domestic născut între amintiri, în preajma bătrânului domnitor care-și aruncă umbra lui disproporționată printre oamenii și zilele de acum.

ÎNTRU COȚOFENEȘTI ȘI CONSTITUANTĂ

Parlamentul, ieșit din complicitatea Regelui cu guvernul și a acestuia cu hoții de urne, și-a reluat lucrările. Comedia e vorba să fie prelungită până la votarea unei *Constituțiuni*, ceea ce întrece marginile pornografiei și ale obscenității. Asemenea dezmățare cere imperios sfârșitul pe care câțiva milițieni simpli l-au pus nu prea de mult desfătărilor de porcească suvenire a ciocoimei de triplu sex de la Coțofenești: un bidon de petrol, câteva brațe de paie și foc!

Spectacolul de atunci, antic, și care a lăsat urme de picioare mici pe argintul rar al iernei, merită să se repete, în toată goliciunea lui. După femeile lor scârnăvite, e, în sfârșit, rândul bărbaților să forfotească buimaci, în singurul veșmânt al nerușinării lor, sub ochiul omului simplu care vede și se înveselește, și dezlănțuie pe-deapsă cu mâna lui pururi eficace.

Dar opoziția reintră în Parlament. Opozanții fac, astfel, dovada totalei neputințe de a se împotrivi și de a întreprinde, printr-o propagandă aprigă și pătimașă, așa cum vremurile de animalică promiscuitate o cer, trezirea și luminarea milițianului blajin și „n-aude n-a vede“ de la Coțofenești.

Opozanții seamănă, astfel, cu acei moșnegi sleiți până-n măduvă și în cari lubricitatea exige satisfacțiile pur vizuale povestite de paharnicul Constantin Sion cu privire la bătrânul boier plecat peste împerecherea slugilor sale plătite: „ha, Terinte, ha! dăi Terinte, dăi!“ Opozanții, în imposibilitate de a împiedica pe alții să guverneze, își îngăduie plăcerea de a-i privi cum guvernează și, în frunte cu d. Iorga, asistă cuplajul liberalilor cu târfa votului universal, plescând.

E marea și încurcătura nuntă a politicianismului român. În curând, pentru curiozitatea uliței, se vor proțâpi în prăjini rufele furnicațiunii parlamentare. Libertatea Presei, zdrențuită, are să atârne cu o convenabilă pată alături de Legea electorală, abundant îmbibată cu toate sucurile unui răstimp de amor.

Pedeapsa cu moartea și căsătoria religioasă obligatorie. cu fluturarea lor puhavă, vor tulbura o clipă tâmbălăul săltăreței plebe care nu se poate abate de la petreceri într-o țară pornită de la un capăt la altul pe sărbătoare și înfruptare. Chiar sleiții retori cari iau parte, cu rezerve sadice și scuipând anateme de pe scaunul lor pe masa imundă a ospățului, vor luneca, la urmă, și se vor pierde printre grupurile horcăite prin unghere ori își vor înfunda sonorele rături în comunul castron bugetar. Căci nu e alt sfârșit cu puțință și nici zori de zi pentru poftiții și nepoftiții impurului praznic, cari să le arate și unora și altora lividitatea feței lor, decât doar îmbuibarea cu vârf și îndesat a tuturor, sațietatea până la greață, până la încurcătura de mațe, până la năprasnicul și obștescul sughiț.

SCRISORI DIN IAȘI Cu huliganii

Zi antisemită. Două-trei sute de inși în jurul statuii lui Cuza vociferează și put în comun. Tramvaiele lunecă încet și fără scandal de clopote și roți, nu cumva să turbure pe oratori.

Unul din ei se urcă pe soclu, într-un ropot de urale care spune că salutatul e cel mai gustat cuvântător al mulțimei. Răgușeala lui se înalță într-adevăr deasupra tumultului și e imediat coplesită de aclamații. Căci astfel a grăit el: „Cetățeni, mai întâi de toate, să veștejim pe jidovii de la hotel Traian, cari se poartă rău cu creștinii. Mai deunăzi, un coleg de-al nostru, român, care nu plătise nota, a fost bătut de personalul hotelului. Să strigăm ca un singur om: jos cu ei.“ Sfârșitul fu subliniat cu fluierături expresive. Gloata, întoarsă cu fața spre hotel Traian, manifesta. Oratorul cobora treptele statuii. Avea secretul succesului. Elocința sa se exercita numai asupra chestiunilor concrete și mărunte. Între el și auditoriu se stabilise o intimă corespondență.

Se trece la ordinea zilei. „De la întemeierea Principatelor până astăzi, declară un alt june, s-a constatat că românul e răbdător și blajin. Dovada cea mai bună e că în facultățile de medicină s-a tăiat câteva decenii numai carne de creștin. Această situație, însă, nu poate să mai dureze. Guvernul trebuie să ia măsuri ca studenții evrei să obție cadavre de aceeași religie cu dâșii. Studențimea română își rezervă exclusiv dreptul de a lucra pe cadavre necircumscise.

Vrem, deci, sublinie oratorul, s-avem morții noștri. Fiecare cu morții lui, acesta e principiul“. Și mulțimea: trăiască morții noștri!

Jos jidanii! Jos presa jidovească! Deșteaptă-te, române! În cântece, pata rară a manifestațiilor se deplasează spre str. Cuza Vodă, dar întâlnește un cordon de jandarmi fără șef. „Trăiască armata, ura!“ și în surdină: „Dă-te la o parte, răcane, să răzbatem...“. Un brânci sfielnic de piepturi rupe cele două cordoane placide, fără un gradat cu răspundere și comandă. Obloanele cădeau grabnic. Se pustia strada. Ceata chiuată se îndrepta spre tipografiile ziarelor, păzite de câte două-trei sentinele. Armata și poliția lipseau cu tenacitate. Și banda cutreiera voioasă, prin ulițele cucerite, pe cari semănau în treacă țândărilor vreunui galantar neoblonit. parte cercând să înjghebe din zbieretele cacofonice un cor patriotic, parte mărginindu-se să alterneze huiduieli și urale, după circumstanțele drumului. Rândurile lui se îngroașă: cavalerii bordelurilor mărginașe, obișnuiții azilurilor de noapte, foștii și viitorii oaspeți ai penitenciarelor li se adaogă, în virtutea unui subtil sentiment de afinitate. Se întunecă, și gloata se oprește în fața tipografiilor luminate.

Forțează intrările și pătrund. De astă dată, amestecul încetează și din mulțime se aleg intelectualii. Numai ei știu ce trebuia distrus într-o tipografie pentru a o scoate din uz cu desăvârșire. Canalia propriu-zisă se ocupă cu spargerea ușilor și ferestrelor, cu devastarea depozitului de hârtie, cu nimicirea stocurilor de comenzi efectuate, cu spargerea motorului de automobil. (Se găsea o asemenea trăsură în curte.) Studențimea și specialiștii târâți de obștescul elan atacă doar ustensilele subțiri. Două linotipuri sunt doborâte cu entuziasm și zdrobite cu drugii de fier ce se găseau la îndemână – se scot de la locul lor casetele cu literă și li se răstoarnă conținutul pe maidan și în pârâu. Până atunci, curtea vastă e pardosită de coli albe, din depozitul devastat, ca de aripi smulse. Din marile mașini se desfac piesele principale, accesoriile indispensabile funcționării. Se taie în bucăți curelele de transmisiune. Devastatorii caută instalația electrică, găsesc dinamul și-l desființează. Câțiva soldați continuă plimbarea reglementară cu baioneta la armă. Trecătorii privesc cu o expresie de milă și revoltă pe figură. Se ascund femeile, impresionate de strigăte, lovituri și pocnete. Sărbătoarea ține un ceas și un sfert, și e straniu să vezi tinerimea universitară, dimpreună cu apașii de la bariere, concludând la ruina unor ateliere tipografice, cu teascuri rapide și mașini de cari atârnavă literale ca ciorchinul. Când totul fu abătut, strâmbat, îmbucătățit, când însăși clădirea nu mai era decât un schelet care-și căsca pustiul prin găurile pervazelor fără uși și fără geamuri, eroii se retraseră fără grabă, luând trofee. Un polițist, cuprinse dintr-o căutătură teatrul devastării: pereții rânjiți și ciudata

recoltă de hârtie recentă pe maidan, automobilul scâlciat și spart, mușuroaiele de slovă de plumb, pe zăpadă:

– Parc-a fost foc! se minună îngerul ordinei.

În răstimp, hoarda urcase iar în inima orașului, cu pas târăgănat de povară. Nimeni nu mai cânta, căci fiecare ducea cu dânsul câte o bucată de fier, un drug sau un șurub, sau chiar un picior de scaun, bune toate pentru luptele viitoare sau pentru muzeul de mai târziu al tinereții lor patriotice și culturale.

UNUL

E cuibărit în redacția unui ziar, aș zice că de câteva secole, atât de cadaverică e mireasma trupului său, atât de pământie fața, de lungi, cernite și stratificate unghiile. Nu-mi vine a crede că locuiește într-un trunchi de copac, trăsnet, deși-i cunosc viața călăuzită de principiile celei mai sordide economii, semnalată de chenarul intens negru de pe marginea manșetei. Nu pot afirma că barba sa funinginoasă n-a cunoscut pieptenul, cu toate că știu că omul ține căsnicie cu o femele care, la ananghie, îi poate curăța firele cu dinții. Aceeași considerație mă împiedică a spune că individul ar fi cu desăvârșire nepurecat; semne, însă, avem destule că pe pielea-i mucedă, îndelung învrăjbită cu lichidul, începând de la năclăitele-i pleoape, pentru cari apa e o halucinație, și urmărind cu oroare, până în întunericul penibil al subsuorilor, nu puține minuscule făpturi dumnezeiești și-au afirmat, când pe deasupra, când pe dedesubt, dreptul lor la coexistență cu acest impozant parazit al pământului. Ochii săi înoată într-o humoare galbenă și deasă ca un guturai înrăit, și fiecare, din mica-i băltoacă icterină și ispititoare de muște, cată înspre lume pieziș; atât îi supără priveliștea limpede a zilei, încât luminile lor se încălecă, se încrucișează într-o încurcătură obscenă, din care te aștepti să nască o viziune pocită, zbârnâind. Și dacă expresia lor ostilă și fricoasă de ciomag întâlnește în cale un stăpân, sau un coleg, atunci rânjetul ipocriziei face o despicătură respingătoare și infectă în figura lui de strigoi care ar perinda latrinele. Omulețul acesta, zămislit într-un sturpiu dintre Statu-palmă-barbă-cot și o vrăjitoare, își risipește hâzoșia în zâmbete și în strângeri de mână, pentru ca, peste un minut, în penumbra sălii de lucru, la adăpostul anonimatului, să migălească și să publice calomnia și insulta care-l răzbuună pe el, împotriva celor mai norocoși, de veșnicia muncii sale nerăsplătite și obscure.

1923

ÎNTRE CABOTINI ȘI SCRITORII

Două teatre furioase au jurat pieire presei și au pornit cu trupe de dramă și comedie, în care distingî toate sexele și toate vârstele, un război mai amenințător decât însăși proiectele senilului Dissescu. Două teatre sătule de a plăti publicitate când sălile sunt deșarte și casierîta fardată moțâie a pustiu peste sertare, ca un papagal care nu mai știe scoate bilete, au purces să-și obție o reclamă gratuită cu sistemul scrisorilor deschise la rubrica unde se încaieră matadorii condeiului cu campionii ocazionali, în fața opiniei publice zgâite. Spectacolul e de astă dată reușit și promite serie. O directrice, care fusese cândva femeie și artistă, revarsă conținutul vocabularului său cel mai expresiv pe capul autorului până mai ieri cel mai alintat de rampa sufletului ei focos de antreprenoare. Un june director intoxicat de abuzuri mercuriale impută ziarîștilor și scriitorilor că se îndeletnicesc cu achiziționarea de traduceri, pe când, după înțelegerea-i scâlciată, această operație ar trebui probabil conferită pedicurilor, în orele libere. Încurajări de aderențe vin din cabine și culise. O nerăbdare isterică împinge toată această lume promiscuă, deprinsă cu aplauzul și binoclul, și pe neașteptate lipsită de atenția publicului și de gădiliciul elogiului tipărit, la exhibiție. Ginta sulemenită care se gudură printre becuri sau se ploconește prin redacții, masculii induși la pasivități feminine, femelele ce-și silabisesc în extaz cronicele care le detailează nurii ori le divulgă cutele așternutului, primi-amorezi și june-primi, sufleri, regizori și cochete cu bancher, bătrâni tremolizați și baldăre nimfomane, toată această bălțată și complezentă poporație de coridoare, și-a ridicat fața dedată cu intemperiiile vieții sociale, pentru revoltă, împotriva cui? În primul rând, împotriva celor ce le-au pus la îndemână mijloacele de a-și exercita meseria, defectele, analfabetismul și, mai ales, cea vanitate specifică, născătoare de ură, invidie și clevețeală, pentru a traversa penibila existență a cabotinului, penibilul debut, trista

maturitate, ridiculul asfințit al cabotinului: împotriva autorului. Și aceasta după secole de parazitare și de procopsire în dauna lui și în dauna sârmanului text, cotrobăit, scurtat de mâini impure, morfolit de buze inculte, sau, ceea ce era mai îngrozitor, completat de scâlâmbăiala măscăriciului literator. Și, în al doilea rând, dar mai fâțiș, și cu o chelălăială care simulează cerbicia presei întregi, i se azvârlă asaltul Vicleimului organizat.

Pe vremuri, actorul rătăcea și era găzduit într-o aripă a castelului. Câte un prinț amabil, asemenea lui Hamlet, recomanda trupa, pe atunci smerită și cuviincioasă, bunelor auspicii ale intendentului. Uneori, erau ospătați chiar în sufragerie, dar numai după ce Seniorul se îndestulase.

Nu se bătea nimeni, însă, în duel cu histrionul care desfăta cu palme, chiote și tumbe de pe scenă, și pentru a încrucșa spada cu un duce, căpitanul Fracasse a făcut dovada că e un autentic baron scăpătat. Astăzi, mulțumită presei și capitalismului implicat în întreprinderi teatrale, cabotinul a ajuns rege al existenței, lăbărțat în vitrinele actualității, în toate ipostazele și în toate ținutele, în toate amănunțele și în toate momentele, cu pasiunile sub piele și toți plasturii ființei sale, vizibili. În contra ostentației lui cinice și neuroase, în contra vanității lui mărunte și paralizante, s-a reacționat aiurea, până la jucarea de spectacole fără nume de actori în afișe. Totuși, ziaristul își ispășește azi vina de a fi contribuit la transformarea rufianului în gentilom și a bulendrelor în doamne.

Oprîți gloata zbărcită și spână a bărbaților cu figura de babă și convoiul febril și veșted al femeilor care trișează cu dispensarul și maternitatea! Peste rasa morbidă care se vaită și se potolește pisicește, pe streășina cetății, aruncați cârpa întunericului și a tăcerii.

ION CĂLUGĂRU

Caii lui Cibicioc de Ion Călugăru. Câteva schițe strânse într-o cărțuție plăpândă. Nevoit, faci apropiere cu vârsta puțină a scriitorului, cu timidul său gest de început. Dar gestul te constrânge la alte constatări. E cineva care-ți vorbește dintr-însul și din ale lui și într-un grai ciudat și adânc personal, acolo. Singular debut, într-o literatură osândită la paștișul formelor străine și în care, în cazul mai

rar, debutantul mult mai bătrân, completează lăaturalnic pe Sadoveanu. (Vorbesc de prozatori: de curând un foarte gornit și considerabil începător ilustrează cu al său volum, regula.) Ion Călugăru reia firul tocmai de la Creangă, și în condițiuni cari exclud învinuirea de manierism și de imitație. Cu frăgezime și stângăcie, fraza sa crudă, populară, reia amintirile din copilărie, pentru a evoca tipuri și aspecte de un pitoresc particular: Călugăru cheamă, în cuvintele lui gustoase, viața pestriță și misticismul târgurilor evreiești din nordul Moldovei. Duișia și humorul sănătos al lui Creangă e, însă, înlocuit de fiorul suferind și subtil, și, în aplicarea lui specială, evident adecuat al lui Ion Călugăru. Cu această sensibilitate se dezrobește el de cel mai caracteristic dintre povestitorii români.

Ion Călugăru pornește izbânditor în literatură. Pentru că marea preocupare și plângere a scriitorilor români e în societatea noastră amorfă lipsa unei lumi anume pe care să o supună unui verb deosebit. Cu greșelile necesare tinereții, Călugăru poartă în sine și lumea și cuvântul.

ARTA LUI MARCEL IANCU

Spectatorul să-și înduplece privirile uimite, așa cum un *postillion*¹ își stăpânește din răspuțeri caii căzuți pe roate, cu spaima în coamă, cu avântul în coarde, la răscrucea din codri. O natură nouă, aprigă și arzătoare, țâșnind hâzoșii de indomptabilă² vioioșie din coastele-i colțuroase, din clocotul surd al zămislirilor ei vehemente, va să se înfigă, ca dintr-o deschizătură a unui iad unde fierb tainele, în ochii nedepriși. Altă mișcare, cu altfel de trunchiuri, altă culoare în alte văzduhuri îi vor întruchipa o altă viață pe care de atâtea ori a simțit-o, fără s-o descopere, fără s-o bănuiască.

Știut-a el cât elan e într-o linie, cât neastâmpăr și strădanie misterioasă într-un elan, câtă sevă circulă și biruie înăuntrul formelor pe cari amintirea le păstrase liniștite? Iată, în pânzele lui Marcel Iancu, deslușit și divulgat secretul forțelor cari se dezlănțuie. Iată țipătoria, violenta și irezistibila viață, vertiginosul ritm care sparge

¹ *Postillion* (franc.) – șef de poștă, surugiu.

² *Indomptable* (franc.) – de neîmblânzit.

aparențele. Iată măștile grotești și diforme cari exprimă, în exagerări formidabile, Voința ce suie într-însele. Și, de aceea, fiecă trăsătură e un îndemn purces spre ținta lui ca o săgeată. De aceea, fiecă suprafață e un tumult adânc de forțe organizate întru existență, și fiecă plâsmuire o explozie care-și va îndeplini destinele exuberante.

O energie fără seamăn, nutrină o vervă cumplită, își caută aici, prin artă, echilibrul viu, expansiunea radioasă. E un exces de vitalitate, un concert de afirmații cari se încheagă în acele hore „Nocturne“ și goale duse în vârtej spre o istorie îndepărtată; și în acele „Dansuri negre“, aproape un chin de ritmuri comprimate, și în „Balul“, de un halucinant colorit și desen, redus cu îndrăzneală, și înțehit drăcește, la simple și răzvrătite semne.

S-a zis: știință. S-a zis, expresionism, activism abstract, formele seci, etichete de muzee, pe bocaluri. Noi zicem: talent în plină expediție, printre gheturile zdrobite, cu vântul tinereții în pânze. Acord triumfal în luptă cu bolțile. Sau poate, Natură, în era ei cea dintâi, de concepții monstroase și splendide, de rătăcirii sălbatice și de realizări hiperbolice. Avem, întors în țara lui, un nou artist, de o elementară virulență, de o cerebralitate nietzscheană, și al cărui meșteșug, slujit de cunoștinți variate și multiple, se bizuie pe acea forță de lucru caracteristică marilor izbânditori. Marcel Iancu se înscrie, bucuros și cu dezinvoltură, printre ei. Emoția noastră recunoscătoare își cere bucuria de a-l saluta, în înălțarea lui fulgurantă, pe lângă noi, aci.

ÎNTRE HORTHY ȘI BRĂTIANU

Relațiile lor s-au înăsprit. Recunoștința e de scurtă durată. Și asta numai din pricină că „diversiunile“ în interior, la îndemâna magnaților de la Pesta și București, nu sunt de natură să pasioneze masele guvernabile... Într-adevăr, situația e tristă în ambele țări foste inamice. Criză financiară și în Ungaria redusă, și în România amplificată. Criză de transporturi, de material rulant și combustibil, și dincolo, și dincoace de Tisa, în mod egal. Stagnare în marea industrie. Bancrută nedeclarată, în comerț. Dezechilibru, dezorientare. Conrupție. Dezorganizare în comune, foamete și lipsuri în populație. Guverne la fel de incapabile. Și aceeași posibilitate de diversiune la Horthy și la Brătianu: evreimea țărilor respective. Când, prin grația

d-lui Brătianu, amiralul Horthy se instalează dictator, acesta asmuți tinerețea studioasă asupra evreilor, pentru a mai uita de alte mizerii. De-abia venit la putere, d. Brătianu uză de același procedeu. Dar populația își dă repede seama că nu se astâmpără foamea cu cioburi de firmă evreiască, nici iarna nu se îndulcește cu perciuni pârliți. Atunci, Horthy uzează de cea mai mare dintre diversiuni: atacă cu delicateți intermitente frontierele care-i circumcid teritoriul și, mai ales, pe cea mai hahamică dintre toate: frontiera română. Indignare la București, în palatul de la Capul Podului: Horthy „ne trădează!“ Și, de aici, învinuiri vehemente: Ungaria vrea război. Un oarecare orator, într-o oarecare întrunire publică din Pustă, a jurat exterminarea simultană a tuturor popoarelor învecinate. Ți se face părul măciucă, cetitorule. Asta vrea și d. Brătianu. D-sa nu va întârzia să priceapă aluziile și sugestiile pe cari i le îmbie cu pocnete, fratele său de clasă, bunul corb de aceeași culoare, Horthy. În definitiv, o sesiune sportivă la frontieră ar împinge în umbră sesiunile Constituantei bucureștene și ședințele bătrânului jurisconsult, slugarnic și versatil, Dissescu.

Să luăm aminte. Ne așteptăm la o armată vrăjmașă în drum spre Carpați și ne pomenim, pe nesimțite, cu o *Constituție* liberală.

DOI VRĂJMAȘI

Toată sfâșierea și dezechilibrul vieții noastre politice se datorește [!] rivalității implacabile dintre doi frunțași. Vrăjmășia grandilocventă a d-lui Iorga împotriva d-lui Stere și ura hermetică pe care, la rândul ei, acesta i-o păstrează zădărnicesc unirea opoziției democratice într-o singură împunătoare tabără. Pe dezbinarea ei iremediabilă, Clubul liberal își sprijină existența, Palatul nepăsarea, iar lamentabilele rămășițe conservatoare, micile piruete cari o fac să apară, la răstimpuri, în furgonul câte unei coterii mai viabile. Astăzi, fiecare în parte din grupările cari au alcătuit Blocul național sunt mai puternice decât în anul când, în unire cu ardelenii, au sprijinit guvernul Vaida. Partidul Țărănesc, ieșit dintr-un echivoc, surprins de propria-i victorie, era în stare de nebuloză. Din echivocul de atunci s-a bătut monedă adevărată. Partidul are filiale și secțiuni, are mai ales citadele electorale și tinde să aibă cadre. Gruparea naționalistă a crescut, de asemeni, și s-a organizat.

Întru amplificarea ei, eforturile d-lui Iorga s-au exercitat, pentru o unică oară, liniar, perseverent și armonios. Era în slujba singurului idol meritoriu. D-l Iorga nu s-a obosit să se sacrifice d-lui Iorga. Afierosit, însă, propriului său cult, d. Iorga, ca orice extatic, n-a mai văzut, încolo, nimic. Grija sa, de mare preot îndumnezeit, a fost ca nici o altă statuă să nu fie statornicită în templul democrației. D-l Iorga e un pasionat. lubește poporul cu pasiune, dar vrea în schimb, cu exclusivitate, popularitatea. Are toate însușirile unui bun amant, dar tocmai de aceea știe să le descopere și într-alții, când aceștia le au, și știe mai ales, cu gelozie, să se teamă de ele. În coama rebelă a d-lui Stere, în ochii lui aspri, în grumazu-i leonin, în vocea metalică și-n umerii de piatră, privirea caldă, glasul vibrant, barba mătăsoasă, talia suplă a d-lui Iorga simțiră pe *Cellalt*. Atunci, în clipa în care un rival îi contesta, printre aclamații, supremația retorică, și se încumeta să sculpteze în aer gestul care asmute masele ori samănă ideile, d-l Iorga porni, cu o însuflețire și o dialectică meridională, războiul exterminator. Și între aceste două personalități încărcate cu același magnetism se dezlănțuiră, pe față și pieziș, loviturile. D-l Stere adoptă atitudinea convenabilă temperamentului său de farsor nordic, capabil de tăceri indescifrabile, de surde pregătiri și de subite ofensive paroxiste.

D-l Iorga, sacerdotal, dar ca un propovăduitor din marile secole de credință medievală, punând în cuvântul său Artă și în atitudinile sale calcul, utilizează, din belșug, anatema și excomunicarea. Astfel, metalul tremolizat al d-lui Iorga se ciocni de cremenea pe alocuri caducă a d-lui Stere, fără ca scăpărarea iscată să mistuie și să incendieze. Lumea noastră, deprinsă, nu se impresionează nici de martirajul enigmatic afișat de d. Stere, nici de spectacolul ecleziastic pe care-l oferă d. Iorga.

Cuvintele *ideal* și *trădare* nu mai au un sens înfiorător pentru o mulțime de acum inițiată în tainele politice române de stat din timpul războiului. O democrație mai rafinată (dacă îngăduiți împerecherea cuvintelor) ar fi cerut, poate, celor doi rivali să iasă din atitudinile lor și, părăsindu-și armele, să se combată cu argumente mai subtile. Numai așa s-ar mai putea interesa de lupta lor obositoare. Căci numai așa s-ar ajunge la o victorie, adică la antrenarea mulțimei de partea unuia dintr-înșii, și la sancțiuni.

Până la decisivă, însă, constatăm că d. Stere are întâietatea: e adorat de o provincie întreagă, totdeauna gata să facă o revoluție pentru el... D-l Iorga, cu toată munca depusă în acest scop, nu are

nicăeri asigurat un loc în Parlament fără alianțe și carteluri. Și vanitatea d-sale suferă.

D-l Stere are la Iași o revistă literară și un grup de prieteni valoroși și dezinteresați...

D-l Iorga are un ziar fără cetitori și nimic altceva decât discipoli cari trebuiesc căpătuiți. D-l Stere, în cazul cel mai rău, e melodramatic, d-l Iorga e uneori umoristic. Să adăogăm că, în conflictul acesta pur personal, cel intransigent și exterminator ca un arhanghel e d-l Iorga.

Și, după toate acestea, să ai convingerea că cei doi rivali laolaltă, dimpreună cu partidele lor, pot da țării un guvern mai popular și mai destoinic decât cel pe care ni l-a hărăzit Regele...

FASCISMUL E DE ORIGINĂ ROMÂNĂ

Mussolini ar socoti de paradox această afirmație. După dânsul, fascismul e o manifestare pur italiană, după cum bolșevismul e ceva specific rusesc. A înjgheba fascii aiurea decât în Italia e act de contrafacere și de ridiculă imitație. I oțuși, fascismul, adică organizarea care a smuls vechilor partide puterea, pentru a o da pe mâinile foștilor combatanți, jurați să nimicească mișcarea sindicală, s-a manifestat, în alte forme, la noi.

A avut același obiectiv și același program. Regele, vrând-nevrând, a ținut seamă de dânsul și, în unire cu sfetnici săi neputincioși și vicleni, l-a utilizat și l-a uzat pentru totdeauna. Fascismul nostru s-a numit averescanism și a fost, ca și în Italia, în esența lui, o emanație a frontului. Averescanismul a desființat partidul muncitoresc. Spre deosebire, însă, de tovarășii lui din Italia, armata politică a foștilor combatanți români s-a împetrișat din vreme cu transfugii și oportuniștii altor tabere, și, cu toată masa lui impozantă, reuși să se compromită încă înainte de a cuceri puterea. Averescanismul a sfârșit în ridicol și prin dezagregare; agonia lui a fost puhavă și scandaloasă. Asta pentru că era un fascism specific românesc. În Italia, desigur, lucrurile se vor sfârși altfel.

Ca fenomen, „Uniunea foștilor combatanți“ trebuie considerat ca ultima rătăcire pe care au mai putut-o provoca noțiunile confuze de patrie, steag, tradiție.

Plutocrația mercantilă a profitat, suprem, de sentimentalismul obscur al mulțimilor. Când se va face liniște și lumină, poporul va reintra în fasciile lui firești, cari sunt clasele sociale, astfel precum s-a și întâmplat la noi, fără ca trista aventură a generalului Averescu să fi avut ceva din strălucirea surprinzătoare a guvernării lui Mussolini.

În ceea ce privește străduințele unui ciocoiăș fără prestigiu, Grigore Filipescu, de a alia pe cei cinci sute de mii de foști combatanți în jurul tărului pe care d-sa l-a mănuit cu atâta războinică dexteritate pe ulițele Bacăului, în timpul luptelor de la Mărășești, ele sunt zadarnice. Experiența e făcută și nimeni n-ar mai putea fi înduplecat să o reînceapă.

ALARMA

A intrat sabia în țară.

La graniță, comunicatele guvernului spun că se dau zi și noapte lupte crâncene între grăniceri și hoardele maghiare. Gravitatea situației o arată însuși protestul guvernului nostru la Budapesta și faptul că *Lupta*, în ediție specială și cu litere cât cărăbușii, a vestit mobilizarea în Ungaria și a divulgat chiar numărul agresorilor, dispozițiivul unităților și planul de ofensivă maghiar. Creștineștile sărbători au fost turburate de gânduri de sânge. Doamnele din bulevardul Colței s-au înfiorat văzând întoarse orele harnice de la Ghidideni și Coșofenești. Un fost, actual și viitor ministru, celebru prin obezitatea lui radioasă, prin meșteșugitele-i lovituri de import-export și mai ales printr-o bătrânețe lubrică și dezbărată de prejudecăți, a zburdat la suvenirul ce s-ar putea repeta, al unui sardanapalic voiaj nupțial printre ruine.

În sfârșit, un Pașă valah a premeditat fornicățiuni nelegitime, dezvirginări violente urmate de zămisliri bastarde, o întregă idilă trandafirică și îmbălsămită, sub concertul atenuat al tunurilor depărtate și contrastul sadic al suspinelor de amor cu vaietul răniților din șanțuri. Totul nu era, însă, decât o amăgire dureroasă pe care închipuirea și-o face singură. Doamnele fanariote, miniștrii concupiscenti și rajalele surescitate au fost victimele ieftine ale unei autosugestii involuntare. Cazna oblăduirii și răspunderile puterii îi obligase pe acești fericiți neputincioși să recurgă de Crăciun la o farsă marțială

pentru nervul cel mai sensibil la un popor flămânzit și care să-i aducă aminte că îl amenință rele mai mari decât o foamete ponderată, un trai scumpit, o adâncă dezorganizare și lipsurile cele mai insuportabile: mobilizarea, războiul.

Astfel, înțelepciunea conducătorilor făcu să treacă neobservată, în țara sgâlțâită de frigurile vitejiei, strânsă împrejurul brazilor luminați și poleiți, absența relativă a cozonacului, dispariția totală a pâinii. Și că, cu toate că știrile oficiale despre un demers colectiv al Micei Antante persistă, iar de pe front comunicatele anunță repetate incursiuni nocturne, de natură erotică, a patrulelor ungurești prin satele de frontieră și fugărirea lor cu focuri, fără morți, răniți și prizonieri din nici o parte, sunt, totuși, indicii că ungurii ar fi renunțat la planul ce li se atribuiseră, de a desființa România, a nimici Serbia, a spulbera Cehoslovacia și a anexa Austria, simultan. În sfârșit, când guvernării se vor trezi din visarea reminiscentă în care i-a aruncat propria lor farsă, va fi tocmai timpul să năsocească o nouă diversiune: iarna se înăsprește, mizeriile se complică, deraierile se înmulțesc. Care va fi acea diversiune?

Cea evreiască a devenit primejdioasă, cea maghiară va fi prea recentă, de-a răscoalele țărănești nu e bine să te joci... Rămâne, desigur, chestia Basarabiei și năvălirile bolșevice: guvernul a păstrat cu grijă starea cea mai nesigură și mai încurcată la Răsărit; și suntem, din fericire, în luna când îngheață Nistrul.

Dar, la urma urmei, în fața unui public devenit sceptic și calm, nu politicianismul nostru e acela care s-ar da îndărăt de la un război în toată regula, mult mai ușor acceptabil decât orice sforțare de muncă și organizare pentru becisnica și trândava noastră oligarhie.

ARTA LUI ADRIAN MANIU

Un vizual stăruitor până la minuțiozitate. Poezia sa se bizuie exclusiv pe acest procedeu de înscenare amănunțită. Îl urmărim mai puțin disimulat și în mai largă libertate, în *Figurile de ceară*, momente în proză, notațiuni artistice, imagini, senzații și gânduri, uneori suită rapidă de tablouri, în cari foarte arare anecdota primează și devine scop. În primul rând, Maniu urmărește însuflețirea, sub ochii noștri, a fantezelor cele mai neverosimile alături de figurile cele mai voit realiste și mai banalizate. Atunci, însă, intervine virtuozitatea lui

în a încadra, în a smulge apoi subiectului calp detaliile inedite cari îl vitalizează și a-l împropăta cu cel mai plastic și mai lipsit de prejudecăți literare vocabular cu putință. Pe drumul acesta merge până la o stângăcie căutată, peste care atenția cetitorului lunecă anevoios, cu opriri și poticneli, pregătite cu o sălbăticie rafinată. Amintirea se încarcă, deci, cu tot ceea ce a vrut călăuza șireată care ne-a ispitit în călătoria peripețioasă, printre corole, stânci și buruieni tari.

A fugit de clișeu până la sacrificarea clarității, a prigonit formele până la preferirea cioburilor, a vânat ineditul până la tărâmul interzis de guarzii ordinii literare, al farsei și al incoerenței negative. În proză, nici o tendință socială, nici o ostentație analitică. Senzație!

Adorabil când simulează incultura, sinistru când consimte să-și ia rolul, pentru care arată mai puțină predilecție, și mai multă ironie, al decadentului literar, cu apucături năstrușnice. Dar a reușit să inoveze și în acest tip, în care s-au produs și alții, cu faimă, aiurea. Și plutim în trecut.

Literaturii simboliste franceze îi datorește imboldul către o singularizare spre care tindea, firesc, ființa lui sensibilă, sperioasă, dar bine organizată pentru acea dedublare fără dezechilibru, a personalității ce fuzionează apoi în creația artistică.

Literaturii simboliste române i-a aparținut vremelnice și numai ca militant sub un steag de revoltă. Simțirea lui nu este simțirea specifică simbolistilor și limba lui nu se înrudește cu verbalismul lor scotocit și rafinat. Azi putem alege din Maniu, după atâtea poeme, proză, feerii și după *Meșterul Manole* și putem descinde în el fără să ne surprindă că ne găsim nu într-o seră violetă, ci într-un fraged luminiș de codru, cu flori simple fășnind dintre foile moarte, cu mușchi sălbatic în care licuriciul vetust scânteie, cu șerpi vechi peste cari fluturi de jar pâlăie.

Maniu nu e un poet livresc, făcut, iar nu născut. Poezia lui porcede din el și el e al pământului și al trecutului nostru artistic, atât cât s-a păstrat în cântece, în biserici, în conacuri. De aci, tot pitorescul lui și accentul vădit simplu și popular care pătrunde în toate strofele lui, chiar și în cele din poemul *Salomeei*:

„Vezi lanțul ce picioarele îmi leagă
atât că n-aș putea nici să alerg;
– te-nvăț să-l rupi și să mă ai întreagă
și sângele cu o batistă am să-l șterg.

Iese luna argintie
ca un fulg de pădăie.
Scutură-te luno-n nori
și însămânțează stele.
Când o fi la cântători
vine dragul vieții mele
cu dinți strânși, cu ochii plânși și cu mărgelă.“

Trebuie știut că Adrian Maniu în răstimpuri e desenator destul de dibaci pentru un literat. Gautier și mai târziu Jules Laforgue și Verlaine, simțiri surorale simțirii lui, în literatura mămă, desenau și ei.

Vizualitatea era de asemeni prima lor caracteristică.

TĂLCUL SCANDALULUI

Scandalurile studențești antisemite au dat guvernului, care le-a pus la cale, care le-a organizat și care le-a asmuțit, roadele urmărite:

Starea de asediu s-a înfăptuit. Capitala mișună de patrule. În special barierele, unde nu locuiesc nici studenți, nici evrei, sunt puse sub strașnică pază. De-acum, Parlamentul fraudulos al Măriei Sale poate discuta în liniște *Constituția* pregătită de o ciocoime, în sfârșit, refăcută.

Primejdia gloatelor țărănești, gata la cea dintâi chemare să manifesteze în contra sfruntatei comedii constituante, e țintuită la porțile orașului. Căci baionetele, apărute să stămpere apucăturile primitive ale sârmanei generații inculte de după război, nu vor dispărea o dată cu încetarea dezordinilor. Amenințarea lor, plimbată prin Bucureștii îngroziți, are să asigure până la urmă săvârșirea mamelucescului spectacol.

Sforțării de a duce la bun capăt siluirea începută acum un an, trebuie să-i urmeze odihna meritată. Pentru a trece în opoziție, guvernului îi trebuie o platformă. Pentru a rămâne la putere, guvernul are nevoie de o situație guvernabilă.

În împrejurările de azi, el preferă să plece.

Leul nostru s-a dus de-a dura. E un motiv serios de a renunța la cârmă. Dar guvernul nu poate mărturisii că prăbușirea noastră valutară se datorește stupidității notorii a specialiștilor lui, economiei

lor inepte. Învălmășelile antisemite, însă, pot furniza o explicație căderii leului: finanța oveiască, în străinătate, se răzbună, șoptesc liberalii. Cahalul ne sugrumă, moțâie obosit d-l Cuza. Neputința d-lui Vintilă Brătianu¹ își face astfel din flamura universitară antisemită o pudică frunză de viță.

Se apropie clipa în care partidul de la putere va renunța la „patriotica datorie ce i-a incumbat“, pentru a trece, cu aere de nobilă victimă, în opoziție. De acolo va teroriza vreun oarecare minister de fanteze, confecționat în anticamerile palatului, cu ajutorul generalului Prezan și al fabricantului de conserve Știrbei. E posibil chiar să-l acuze de antisemitism. Partidul Liberal are bani să uneltească asemenea dezordini și din opoziție.

AVENTURA D-LUI IORGA

Idolul de odinioară al studențimii n-a putut suporta o manifestație de necredință. Astfel s-a săvârșit, după legile firești și fără anomalii, evoluția unui cult. Sfântul venerat odinioară, Prorocul temut o viață întreagă, e insultat și lovit cu pietre. Asta fiindcă sfinții și prorocii cari dăscălesc fără întrerupere pe alții, nu învață, la rândul-le, nimic. Târziu, și numai cu prețul unei pățanii înjositoare și nedrepte, omul ales află că mulțimea primește doar sfaturile și îndemnurile pe cari le conține, virtuale și nedesluite, în sufletul ei. D-l Iorga s-a plâns că nu mai poate vorbi unor suflete, așa cum a făcut timp de 30 de ani. A uitat, însă, că în 30 de ani d-sa n-a făcut decât să măgulească acele suflete și să lucreze pentru expansiunea instinctelor bestiale, închise în ele. Se zice că interesele politice și vanitatea de a fi aclamat l-au coborât pe oratorul pătimăș de altă dată la rolul de mamoiș liric al atâtor porniri neliberate. Să nu uităm că antisemitismul a luat naștere printr-însul. D-l Iorga, cel dintâi, a cocoțat fetusul hidos la înălțimea de la care putea fi văzut de toată lumea.

Să nu uităm, totdeodată, că simpatia dintre un om și o cauză are rădăcini, indestructibile poate, în temperamentul și mentalitatea lui. Să nu uităm că nimic nu se respinge mai categoric decât electricitățile de același fel, să nu uităm asta când asistăm la renegarea reciprocă și vehementă a bunilor prieteni, Iorga și Cuza.

¹ Este fie o greșeală de tipar, fie o deformare intenționată a numelui lui Vintilă Brătianu, generată de antipatia lui Vinea față de Brătieni.

Aplaudăm, deci, fapta d-lui Iorga. dar cu rezerve. În momentul în care-și menține cu tărie demisia și protestarea împotriva uneltirilor guvernamentale, să ne repetăm că partidul d-sale așteaptă, într-o atitudine respectuoasă, o scrisoare de recomandare către Rege de la d-l Brătianu, pentru a-i succede la cârmă. Încolo: pentru Facultatea de Litere, pentru Universitatea, în genere, plină de politicieni atât de nepregătiți, încât li-e rușine să-și ție cursul, retragerea unui savant autentic și a unui bărbat de mari talente, ca d-l Iorga, e o pierdere grea.

Pentru studențime, demisia și vorbele d-lui Iorga sunt o confirmare a constatării noastre că actuala generație, covârșită de greutățile timpului, a derogat de la legea firească a progresului. E jalnic tineretul de azi, față de cel de acum aproape zece ani, e scăzut și meschin în preocupările lui, e înjositor de impulsiv, de brutal și de orb tocmai în clipa când trei culturi strălucite vin să-l îmbie și să-l încolțească.

CULTURĂ ȘI ANTISEMITISM

Scandalurile huliganilor au luat sfârșit. Guvernul s-a servit de studențime în măsura în care a avut nevoie de ea.

O experiență de guvernământ, să zicem hereditară, l-a învățat pe d-l Brătianu că numai o mișcare studențească poate fi iscată, mânăuită și prevăzută, în consecințele ei, după plac. Nu tot același lucru e de îngăduit cu proletariatul sau cu țărănimea. În această privință o spovedanie a d-lui Brătianu ar spune mult.

Deci, universitățile s-au închis. Ce înaltă lecție de morală pentru minoritatea juvenilă care pornise la ceea ce numea „luptă“, bizuită pe complicitatea guvernului! Acum i se lămurește, pentru prima dată, că politicienii își calcă și cel de al doilea cuvânt de onoare, *la parole des brigandes*¹. Ce ochi trebuie să zgâiască tinerimea nedeprișă când asistă la degradarea vertiginoasă și în toate formele a unui ofițer student, la deținerea în penitenciar a câtorva energumeni mai zeloși, la expulzarea din căminuri, la izgonirea din cantine! Parcă nu așa ne fuse vorba! Și suprimarea ziarului studențesc,

¹ Cuvântul de hoț (franc.).

ce farsă! Și ce capcană ridiculă întinsă opoziției prin acest abuz de putere zadarnic și stupid! Fără-ndoială, domnilor antisemiți, că o atâ de cinică glumă n-ar fi fost cu puțină dacă mulțimea voastră s-ar fi împărțit din secretele zeilor... dacă cei delegați să trateze cu stăpânirea nu s-ar fi păcălit prostește sau nu v-ar fi vândut în netrebnic chip. Cercetați, de mai aveți cum, și, în orice caz, de azi încolo, cercetați înainte de a vă încrede. Luați măsuri ca, în orice mișcare ați mai porni, conducătorii și complicii să meargă cu d-voastră până la Văcărești și până la azilul de noapte.

Deci, universitățile s-au închis.

Cu o ușurință caracteristică politicianului român, profesorii absenți de la datoria lor și guvernul preocupat de politică internă au preferat puzderiei de măsuri eficace, pe cari le-au avut timp de trei luni la îndemână, cea mai monstruoasă și extremă procedare. Actul ușuratec al închiderii universității dovedește, cu vârf și îndesat, totalul dezinteres al oligarhiei noastre debile și tremurânde pentru cultură. Clasa noastră conducătoare ar desființa bucurosi toate școlile superioare, și pentru totdeauna. Siguranța ei, amenințată din când în când de individualitățile ce s-ar ridica și ar smulge, după ele, masele somnolente, din nepăsarea lor, s-ar mulțumi cu o cultură medie, practică și departe de orice ideologie. O societatea de plugari, lucrători și comercianți, condusă de ciocoimea veche-nouă de acum, și la mijloc, în locul intelectualilor aproximativi ai zilei, un furnicar mașinal de sergenți instructori și furieri, de copiiști, sanitari, mecanicieni, contramaștri, arhitecți empirici, ingineri fără diplomă și popi cu misiune de învățători, iată: acesta e idealul oricărui ministru român și, de aceea, partidele și guvernul trec peste suspendarea cursurilor și lecturilor, nălțând din umeri.

...Și dezbinarea, poate iremediabilă, a unei generații menită să continue, pe alte căi, efortul celei jertfite, anonim și simplu, în tranșee?

Cine-i nebunul care și-a îngăduit în România celor patru graiuri, încă neîmpăcate, să despartă, în veacul și în clasa unde minciuna religioasă nu mai preocupă pe nimeni, să despartă tinerimea, de aceeași limbă românească, în două tabere dureroase? Poate un român luminat să-și repudieze tovarășul de credință în viitorul aceleiași culturi și să stea față-n față, puțin și nepregătit, cu formidabila forță de propagandă germană și maghiară? Fără să nesocotim proporțiile și fără să îndemnăm, prin aceasta, la un boicot imbecil în contra celor două culturi cari ne vor spori sau ne vor cuprinde, nu vi se pare, însă, că ne amenință soarta Romei, după cucerirea Athenei?

Numai solidarizarea celor două elemente de aceeași limbă și cu însușiri cari se completează reciproc va face suportabil și întăritor altoiul acesta, care altfel poate denatura cu desăvârșire trunchiul verde românesc. Hibridul dialect bănățean și jargonul inteligenței ardelenene sunt un avertisment și o dovadă.

Cu sistemul actual de învățare, cu această campanie dârză de dezintelectualizare a tinerimii, se pregătește definitivă înfrângere culturală, sau completa capitulare în neștiință și sălbăcie, din viitor.

Invidiem oare civilizația scâlciată și impersonală a transilvănenilor semidocti de la orașe, sau conservarea veșnică, printr-o francă înapoiere la un analfabetism asemănător celui care a îngăduit românilor din Basarabia să se păstreze etnicește?

*

Explică-se d-l A. C. Cuza, cel ce asighează¹ un suprem scop cultural fiecărei rase.

BORDEL ȘI OSPICIU

Silit de împrejurări banale să renunțe la o situație pur politică, directorul *Viitorului* s-a abătut, temperamental, asupra Teatrului Național, pe care-l mai cinstise cu guvernarea lui virilă și în alte vremuri, mai tinere. De astă dată, d. Mavrodi, care-și relua îndeletnicirile din tinereță cu nu puțină amărăciune, se gândi să-și exercite aptitudinile dictatoriale, nesocotite de șefii săi politici, și să se afirme, cel puțin între actori și actrițe, mână de fier. Țanțos și autoritar, directorul băntui printre culise cu o furie purtătoare de spaimă. Nimeni n-a cutezat să-l controleze pe acest zelos odăiaș al ideilor liberale, care acceptase tronul lui Ion Ghica cu expresia de martir dezgustat al pacientului trimis iară și iară pe scaunul colicelor revenite.

Se zicea: lăsați-l pe Mavrodi să-și facă mendrele; e singurul mijloc să-l facem să uite neagra noastră ingratură... Autonomia teatrului față de minister și de guvern deveni, deci, tot mai afirmată, despotismul directorului tot mai ostentativ și netemperat. E drept, acest liber arbitru și această inițiativă care siluia orice dreptate și sfida, în repertoriu, în distribuție, în montare, orice gust, era, ca tot

¹ Assigner (franc.) – a atribui, a da.

liberul arbitru, o vană aparență, o iluzie primejdioasă. Prin tonul de vagmistru al stăpânului, urechea fină a cabotinului distingea neastâmpărul feminin, pițigăiala nemulțumită a cine știe cărei fost cochet, repezită să-și reclame în roluri peste roluri plata creanțelor livrate, pe vremuri, în natură. Dar acesta e un alt capitol. Alt capitol e și povestea fondurilor distribuite prin minister unui actor de care-l lega, ca să întrebuințăm termeni shakespearieni, ceva mai mult decât o rudenie, ceva mai puțin decât o prietenie.

În ultimele zile s-a petrecut, însă, un fapt grav, pe lângă care suficiența d-lui Mavrodi, complicitatea d-lor liberali, care acceptau, și pasivitatea d-lui Banu nu pot trece: o actriță care repetase timp de două luni într-un rol și urma să joace întâia la premieră a fost brusc și brutal înlocuită câteva zile numai înainte de spectacol.

Hotărârea aceasta, care i-a fost adusă la cunoștință, după săptămâni de muncă și de tensiune, fără motivări plauzibile, fără prevenire, fără necesitate, fără delicatețe, a nimicit, prin puterea comoției sufletești provocate, echilibrul nervos al actriței.

Femeia e scoasă, pentru multă vreme, nu numai din teatru, dar și din viața socială. După câteva zile de confuzie mintală, a fost dusă la sanatoriu, unde starea ei s-a gravat cu o paralizie parțială și o obnubilare, momentan, completă. O asemenea nenorocire nu mai poate fi o simplă chestie de conducere și disciplină în teatru. D. Mavrodi e obligat să prezinte explicații clare actorilor indignați de conduita sa bestială și suspectă, presei care a păstrat o tăcere blamabilă, publicului și, mai ales, familiei greu încercate a actriței.

Susceptibilitatea firească a unor ființe de o complexiune atât de plăpândă ca a actorilor, trebuie scoasă de sub teroarea oamenilor cari confundă teatrul cu cazarma și dacă, sub un regim care închide școlile și universitățile, considerentele de competență și de artă nu-și găsesc rost, cel puțin sănătatea oamenilor și bunele moravuri să fie respectate.

Asistăm la toleranța scandaloaasă a unui întreg minister, la umilirea penibilă a unei bresle întregi și la mutismul dubios a zece gazete în fața testicularului nervos, în fața lubricului exasperat de la Direcția teatrelor.

SILBERMAN LA NOI

De pe urma d-lor Ion Brătianu și A. C. Cuza, tânărul Jacques de Lacretelle a tras cel mai mare folos. De multă vreme, un roman, în

original sau în traducere, n-a cunoscut în lumea rară a cetitorilor noștri un mai desăvârșit succes. Povestea lui Silberman a trecut aproape simultan prin trei ediții. Revista *Clopotul* a dat, pe larg, cele dintâi expuneri și fragmente; *Facla literară* și Editura Calafeteanu au publicat romanul în întregime. Versiunea franceză a dispărut din librării. La Paris și în câteva metropole cosmopolite, vâlva e aproape aceeași. Și tocmai această vâlvă, explicabilă prin titlul care sparge granițele, al romanului, trimis de un catolic și de un feudal galic Israelului de pretutindeni, înlătură discuția, inutil de literară în negoțul cărților, asupra valorii operei, asupra scopului și influenței ei. În treacăt, deci, însemnăm pe ultima copertă impresia de retorică ușoară, de patetism la îndemâna oricui, de banală transcriere lipsită de adâncuri a tipului și a evenimentelor. Stilul lui Lacretelle e fără tăis, e fără comori. Poate de aceea cetitorul lunecă lin și vertiginos deasupra, ca pe un polei.

Scriitorul a dat o lovitură de tiraj și de notorietate. Se așează într-o poză diferită și mai sobră pe primul plan al bălciului de cărți lângă frații Tharad, lângă Pierre Bénéoit sau lângă Norbert Jacques. Nu va fi, însă, în relații de prietenie literară, în ciuda auspiciilor prestigioase ale *Noii reviste franceze*, cu Valéry Larbaud, cu Léon Worth, Paul Morand, Jean Cocteau și nu va sta lângă dispărutul și marele Alain Fournier – și vorbim aci de reprezentanți doar de-ai ultimei Franțe. Intențiuni filosemite sau dimpotrivă nu căutăm, căci nu sunt necesare și nici nu se găsesc. Tocmai de aceea ne supără zelul colegilor noștri de a utiliza tocmai pe *Silberman* în lupta comună dusă în contra stupidității guvernamentale și a canaliei antisemite. *Silberman* are pe alocuri, și în pasajele cele mai importante, un ton de pledoarie melodramatică.

Adevărurile de acolo s-au spus cu mai multă vehemență și eficacitate. Nu arătați lacrimi norodului incult și nesimțitor asupra căruia răstimpul sălbatic al războiului apasă. Cetirea lui *Silberman* poate, cel mult, sugera d-lui Cuza reflecția că, de vreme ce asemenea întâmplări au fost posibile în Franța, ele sunt cu atât mai la locul lor, cu agravările de rigoare, în România. Și de vreme ce Silberman a fost constrâns de vrăjmășia catolică și de propriu-i dezgust să părăsească Franța, cu atât mai degrabă trebuie izgonit el din pașalâcul omului de la Florica și din cercul măscăriciului de la Iași. Cu greu putem crede că nenorocirile Silbermanului francez, urgisit de colegieni latinești, de profesori absolvenți ai „Școalei normale superioare“ ar putea înduioșa pe micul huligan de la noi, de-abia deprins să articuleze în limba maternă „Jos jidanii“. Pentru ca Silberman să

fie încolțit fățiș a trebuit un pretext – căderea părintelui sub o învinuire infamantă. La noi, era suficient ca Silberman să se cheme Silberman, pentru a justifica toate loviturile și toate înjosirile, în școală, în cazarmă, la universitate și în mai apoi. Deunăzi, după relatările tuturor ziarelor, un Silberman a fost prins în cafenea la Cluj de către câțiva delegați de-ai tinerimei culturale a localității și ras fără săpun, spre hazul boturilor rânjite și a căror schimonosire de ură tinde să salveze neamul. Nimeni nu l-a întrebat pe cel încăput pe mâna bărbierilor cu cocardă dacă tatăl său e pus, într-un fel sau altul, sub urmărire. Deunăzi, însă, întâlnind în București pe adevăratul, pe tipicul Silberman român, pe un tânăr ziarist ieșean, figura eroului lui Lacretelle și micile vicisitudini ale soartei lui îmi păru și mai palidă. Calvarul lui – un biet mușuroi, crucea lui – o împletitură de lemn de trandafir. Ziaristul meu înfruntase încă din școală hohotele și mizeriile micilor maimuțoi din cari făceam parte, încurajați de complicitatea bătăranilor nepregătiți de pe catedră. Părintele lui Silberman n-a fost inculpat pe nedrept, căci plecase în America. Vina fiului era mult mai mică și grijile lui precoce, mult mai grele. L-am întâlnit pe Silberman, în 1916, ca ostaș pe vremea companiilor de sacrificiu ordonate de generalul Prezan. Porunci strașnice îl pusese sub supraveghere. Sistemul consta în a-l muta din trei în trei zile de la un corp la altul, cu arestări și interogatorii neașteptate, pe drum, și cu amenințarea de a i se încena un proces rapid sau o tentativă de fugă, pedepsibilă, pe loc, cu împușcarea. Silberman, care în adolescența lui ținuse conferințe la șezătorile muncitorești, a suportat cu nervi de sîrmă teroarea istovitoare, inchișiția feroce a lui Prezan. Averele i se rechiziționă. Copiii lui creșteau acasă cu aceste povești, spuse de mama lor, în loc de basme. Se iscăli pacea de la București. Silberman fu dintre cei cari ceru ancheta în privința nepregătirii războiului și de aceea fu acuzat de a fi înlesnit operațiile armatei inamice și osândit, după o deținere nesfârșită, la închisoare. Obținu grațierea și, prin aceasta, mărturisirea nevinovăției lui, căci grațieri nu se dau trădătorilor. Întors în Iași, studenții îi pătrund în casă. Silberman, trage un foc în aer. E arestat și condamnat la șase luni. Altădată studenții îi opresc trăsura, noaptea, îi deshămă caii, îl înconjură cu facle aprinse și-l poartă în chiote prin tot orașul, dimpreună cu soția lui, leșinată pe perini, până ce, după câteva ceasuri de desfătare, când tineretul generos se sfătuia cum să-l lînșeze, poliția pune în sfârșit capăt ceremoniei. Silberman n-a înnebunit nici de data asta. Înzestrat cu o putere de suferință ereditară, el

adăugi experiența lui fondului de rezistență al rasei. Copiii cei doi vor răbda înzecit, fiți siguri. Vor îndura tatuajuri, rasuri fără săpun, atacuri și poate fricțiuni cu untdelemn fiert, trageri în țepă și jupuiți de vii, fără cea mai ușoară neurastenii. Ca și Silberman-tatăl, își vor continua munca, își vor pregăti mușchii în contra agresiunilor. În ultimele dezordini, el primi, în toiul nopții vestea că averea întreagă îi fusese devastată și nimicită, cu concursul poliției prevenite, de huligani. Femeile din locuință izbucniră în plâns, ca la mort. Silberman, ruinat, cu conștiința într-o clipă închegată că nimeni nu-l va despăgubi, ceru, printr-un semn, tăcere. Apoi, pe un petec de hîrtie, își aplecă ochelarii, fața de culoarea știrului tînăr, ciocul de bolșevic, și-și începu articolul pe a doua zi. Cerea sprijinul moral al populației de ordine și de civilizație din oraș.

Și acum, când guvernul României Mari prepară primele pogromuri, printr-un salt înapoi de mai multe secole, înlesnit de deculturalizarea ultimei generații, Silberman e mai entuzias și mai puțin ca oricând decis să plece. „E datoria noastră“, îmi zice, „să rămânem alături de voi, în acțiunea [...]“* argument, și mai ales prin răbdare a populației. Suntem deprinși cu furtuni mai mari. Antisemitismul vostru e un fenomen trecător: el nu e în firea deschisă și inteligentă a românului.“

Trecători, studenți, desigur, la auzul acestor cuvinte, se opresc la câțiva pași. Silberman continuă:

– „Antisemitismul de după război e, în România și aiurea, manifestarea claselor sociale nemulțumite. Intelectuali fără lucru și fără mijloace de a se cultiva, militari cu solda neîndestulătoare și, mai ales, moșierii expropriați, iată cine sunt antisemiții. Ei văd lăfăindu-se luxul obraznic al îmbogățiților noi, în contrast cu lipsurile lor crescânde. Și în îmbogățiții ei văd numai evrei. Greșeală! Statistica spune că 85% din bogații ultimei ore sunt creștini.“

Și fără să ia seama la micul grup amenințător din apropiere, Silberman mă trase după dânsul:

– „Privește“, îmi zise, „clasele satisfăcute: țărani tezaurizatori. Sunt ei antisemiți? Dar lucrătorii cărora li se satisfac sistematic cererile de spor de salariu? Nici nu vor să audă...“

Și Silberman, prin ochelarii sclipitori, își urmărea argumentația în văzduh, științific, analitic, obiectiv și rece, ca un docent neamț în căutarea adevărului absolut.

Iată de ce nu m-a impresionat cartea lui Lacretelle...

* O omisiune în text.

Nu putem vorbi despre vreo atitudine a populației evreiești și a conducătorilor ei față de cetele antisemite cari terorizau cartierele.

Jidovul de la Cluj de-așijderea, ras în aplauzele cafenelii, se consolează, în oglindă, cu figura lui nouă. N-a cerut nici măcar anchetă. Laurii biruștelor de acest fel ne rămân fără precupețire. Nu mergeți, însă, să-i depuneți printre coroanele modeste și buchetele de la Mărășești. Florile de pe acele câmpuri au fost altfel și de către alții câștigate.

Se vorbea de formidabila solidaritate internațională a Israelului, de Cahalul universal. Presa „jidovită“ de pretutindeni n-a dat, cum se așteptau antisemiții, alarmă în străinătate. Nu s-a dat proporții evenimentelor. Dar dacă această rezervă nu trădează intenții de răzbunare, ea nu e nici dovada resemnării, nici a pasivității. Conducătorii evreilor au arătat, în congresul lor, în ce mod înțelege populația prigonită să reacționeze demn și eficace.

Hotărârile lor îi arată deasupra împrejurărilor. Un resentiment natural ar împinge populația biciuită să se izoleze nu numai de partidul care a pus la cale tentativele de pogrom, dar și de întreaga națiune inertă sau în mică parte ostilă.

Congresul evreilor pământeni arată că legăturile lor cu țara sunt mai trainice decât justele resentimente, și căutătura lor blândă pătrunde aparențele. S-a decis, deci, nu războiul ofensiv sau de apărare, ci s-a stipulat o intensă și fățișă propagandă de luminare a mulțimei asupra tuturor chestiunilor sociale. Argumente simple și limpezi în locul strigătelor și lovirilor. Cărți în loc de *Hackenkreuz-uri*¹. Biblioteci, săli de conferințe, laboratorii, căminuri, cantine pentru toată lumea studențească, în loc de „*numerus clausus*“. O vastă și intensă campanie culturală, dusă până la înființarea de universități populare și școli serale pentru întârziati, cu stimularea industriei abecedarului înainte de orice, cu spectacole și lecturi pentru masă. Iar în centrul acestei frumoase activități, ce? chestiunea evreiască? Nicidecum. Mișcarea dorită nu poate fi numai o vastă și variată pledoarie.

Idealul de urmărit e ridicarea maselor prin cultură la puțința de a-și verifica sentimentele, de a controla singură ideile ce i se propun. Atunci agitațiile nu vor mai fi posibile. Un pumn de oameni nu va

¹ *Hackenkreuz* (germ.) – cruce de răstignire, linșaj.

mai cuteza să se pronunțe în numele tuturor. O întreagă populație n-ar tolera universități închise, tipografii devastate, obloane trase, un guvern ambigen și autorități cu dublu rol, de provocare și ocrotire.

Aceste stipulațiuni au fost susținute cu o deosebită căldură tocmai de reprezentanții orașului, unde vrăjmășia e mai acută și loviturile mai crunte. Delegații ieșeni, cei doi directori ai ziarelor devastate (*Lumea și Opinia*) au acționat mai cu râvnă la liniștea spiritelor, la risipirea neîncrederii.

Congresul U. E. P.¹ a însemnat, și o spunem fără a nesocoti valoarea cuvintelor, și un mare succes național: aderența evreilor ardeleni la programul evreilor din țară. Evreii din ținuturile alipite, fiind în cea mai mare parte de limbă maghiară și germană, înclinau a face corp și cauză comună cu minoritățile. Noua lor orientare către coreligionarii din Vechiul Regat face o adâncă spărtură în blocul maghiar de peste munți. Evreii noștri devin agentul de legătură, de atracție și de deznaționalizare a evreilor unguri de peste fostul hotar.

Va izbuti, oare, visul afirmat în acel congres și care se regăsește pretutindeni în sufletele clare ale țării, cari toate s-au pronunțat împotriva anacronicelor deziderate și fapte, să grupeze într-un singur cuget țara care simte și gândește? Luptele pentru cucerirea unei trepte sufletești sunt mai lungi și mai anevoioase decât goana după aur și putere.

COMEMORAREA MESIEI ROȘII

La 13 martie se împlinesc patruzeci de ani de la moartea lui Karl Marx. Întru sărbătorirea lui, proletarii de pretutindeni, din dezbinarea în care i-au adus împrejurările, vor ști să-și amintească, în ascultarea unui minut, dincolo de predicile savante, dincolo de comentariile poești, dincolo de controversele inutile ale clerului socialist, profeticul, simplul îndemn: „Uniți-vă“. Înțelesul a milioane de sirene, din steamere și furnale, în clipa hotărâtă corului lor universal, acesta trebuie să fie. Nu teoria plusvaloarei, nu aspectul condițiilor subiective și obiective, nu concordanța riguroasă dintre cele realizate și cele scrise în ceaslovul buchisit de belferii

¹ Uniunea Evreilor Pământeni.

cretinizați și semidoctii aiuriți cari și-au asumat conducerea mulțimilor trebuie să strigate; ci, gol și înaripat și viu ca un înger, deplin și limpede ivit tuturora, cuvântul de osândă și frăție: uniți-vă!

Lumea veche s-a săvârșit, după legea iscodită din însăși măruntaiele-i de fier, de o minte drăcesc-cercetătoare. Celor ce nesocotesc învățătura lui Marx cereți-le nu izbânda înjghebărilor proaspăt întocmite în marginea ruinelor, ci dovada trăinicieii acestora. Rusia, izolată și hărțuită, se zbate în foamete și în teroare.

Pentru a pune capăt chinurilor, nu puțini sunt cei ce ar ridica mâinile sus. Dar un pumn neînduplecat ține steagul cel roșu drept.

De cinci ani, în zvârcolirile războiului civil și a năvălirilor străine, cu ștreangul la gât, cu privirile flămânde, cu mușchii cripați, în lacerările frigului, Revoluția se îndărătnicește: uniți-vă! – în ciuda celor ce stabilesc cu vreun cântar de precizie, cu registre în regulă, cât a pierdut din greutatea primitivă, la câte din revendicările doctrinar-marxiste a renunțat. Plopul care se desfoaie rămâne rigid, ca o sabie; din trupul descărnat se alege șira spinării; din grămada de documente, de fapte confruntate rămâne, schematică, legea fundamentală. Cel care neagă realitatea marxismului iminent, arătând cu degetul înspre Rusia sleită, să dovedească întâi: că Europa și Americile implacabile, în hainele și în hamacul tradiției geloase, parvin să se organizeze pentru un rest de viață suportabilă.

– Cine flămânzește Rusia? Cine îi turbură munca de înjghebare? Europa și America.

– Cine, însă, flămânzește și destramă Europa și America? Desigur, tot Europa și America.

– Dar e o incompatibilitate de viață în alăturarea, sub același soare, a două sisteme atât de opuse. Lumea are nevoie de unitate. Unul din cele două sisteme trebuie să piară.

...Neapărat. Constatăm, însă, că tentativele asazine ale vechiului sistem n-au reușit. E rândul celuilalt. Dar, după cât se vede, celalt n-are nevoie să încerce. E destul să aștepte. Va putea? Ne îndoim. Dar ne îndoim și de durata eventualei biruinți burgheze.

– Ce-are să fie, deci, „după“...

– Nu știm. Dar legea profetică a lui Marx s-a îndeplinit. Azi, în zbuciumul steril al burgheziei. Măine în prăbușirea ei, prin sine.

Moștenirea civilizației să treacă, cel puțin, în ferme mâini: „Proletari din toate țările, uniți-vă!“

PENTRU CONTIMPORANI

Contemporanul face mari eforturi ca să atragă atenția militanților celebri ai artei și literaturii contemporane din Occident asupra Bucureștiului. Corespondența asiduă, schimbul de ziare, de idei, de informații, relațiile și autoritatea pe cari unii dintre noi le au în centrele unde arta modernă e în plină ascensiune, au determinat într-o mare măsură curiozitatea amicilor noștri din străinătate. Mulți dintre ei sunt chiar convinși – ne scriu – că în scurt timp elita intelectuală a metropolei noastre nu numai se va pune la curent cu caracterul secolului în care trăim, viteză-mișcare-forță, ci va intra în rândurile creatorilor și va îndruma societățile înapoiate din Balcani.

Iată, dar, veștile bune pe cari am voit să le dăm cititorilor. Adăogăm acum că prietenii noștri sunt decși să treacă imediat la fapte chiar cu sacrificii materiale.

După promisiunile futuriștilor Marinetti și Prampolini, danezul Hans Richter, răspunzând invitației noastre, ne comunică că în cursul lunii aprilie va putea veni personal să conducă aci rulara *Filmului abstract*, cea mai desăvârșită expresie a artei moderne.

Theo v. Doesburg, directorul revistei *De Styl* și șeful mișcării abstracte din Olanda, va ține o serie de prelegeri și ne va aduce pânzele cele mai reușite. Soția sa, o muzicantă de geniu, consimte să organizeze în același timp câteva concerte moderne.

În sfârșit, Henry Walden din Berlin ne anunță turneul său cu o expoziție de lucrări selecționate ale grupului „Sturm“.

Nu suntem în măsură să comunicăm cu precizie datele acestor evenimente artistice unice în România, deoarece surpriza este un moment principal în arta nouă.

E probabil că ele vor începe în luna aprilie. Pentru orice alte informațiuni suntem la dispoziția contemporanilor. Ascultăm cu interes propuneri, sugestuni, oferte în privința șărilor în cari ar putea avea loc spectacolele, precum și asupra mijloacelor de organizare.

„CONSTITUȚIA“ VESELĂ

Noua *Constituție* a fost salutată cu serpentine, petarde, *confetti* și alte accesorii de carnaval.

Astfel a știut opoziția să reliefeze sensul umoristic al unei legislaturi căreia [sic] fastul cuvintelor și ceremonialul parlamentarismului monarhic o investeau cu o stranie gravitate. Banca ministerială, firește, s-a consternat. Plutea în jurul ei o atmosferă lividă de panopticum.

Dospite și plumburii, vedeai figuri cum au pensionarii incurabili, uitați în ospicii, cu floarea grasă a boalei, în carnea lor nepăsătoare. Alte mutre, dimpotrivă, se împurpurau incandescent sub cheliile subit obscene, se alterau apoi către violaceu, în tranziții apoplectice, și din gura lor lipită ca un *meat*¹ fășnia furia teribilă, în spumegări, perlând. Majoritarii, înfipti în bănci, își ancoraseră cu deznădejde pornirea care îi smulgea, sălbatec, la încăerare, la masacru. Și, peste infernul acesta de palori schimonosite, de priviri injectate, de crispări absurde, de contorsiuni demente, ploua cu mii de surprinderi butoane² de metamorfozări fulgurante, cu chiote, cu zbierete, cu hohote, cu urlete, cu ropote, cu snopi multicolori, ca dintr-un cer și o pădure dezmetică. Batjocură. Niciodată farsori mai îndrăzneți și mistificări mai sfruntate, niciodată în istoria tragi-comică a parlamentarismului mondial n-a stârnit o grindină mai dârză de fără greș tifle, un val mai coroziv de sarcasm elementar. Se așteptau nefericiții falșificatori de alegeri la un blajin schimb de argumente, la o luptă pe terenul, pe care s-au furișat travestiți, al Camerilor. Uitaseră că nu stai la joc cu mâna care trișează, ci o ținutești pe stofa verde; că nu încrucișezi lama cu brigandul, ci-l pânzuri de ramura codrului.

Cereau onoarea unei discuții contradictorii în jurul textului lor constituțional, ca și cum Pornografia, chiar când e tradusă în termeni de drept public, merită alt loc decât bideul. Au pretins un asediu în cele mai galante forme, asemenea fostelor curtezane cari se indignează când sunt trântite pe canapea, sumar. Și au fost întâmpinați cum se cuvine. Gentilomilor suspecti de pe banca ministerială li s-au scos la iveală, din manșete, cărțile măsluite. Cavalerilor de industrie ai urnelor furate li s-au descoperit tatuajele denunțatoare de pe piele. Complicilor din opoziție li s-au smuls bărbile demagogice, barbișoanele de idoli de club, de le-a rămas surâsul de slugi viclene, și mituite, în vileag. Iar pe cartea de moravuri ușoare care urmează a fi votată, sancționată și promulgată, zace și-i pătrunde lent în fibre excrementul piramidal al votului universal stors și violentat.

¹ *Meat* (franc.) – orificiu.

² Probabil din franc. *bouton* – mugure. Sensul expresiei nu e prea clar.

Așa lucrează Adunările Constituante. Nu sperăm în ajutorul poporului nostru oportunist, inert și maleabil, pentru a zădărnici atentatul împotriva libertăților lui. Cunoaștem pasivitatea pe care o opune legilor cari îl stânenesc, dar numai atunci când ele îl stânenesc. Știm că țaranii au pământ, că muncitorii și slujbașii se mulțumesc cu lefuri, că orașele, în sfârșit, nu cer decât o bună lege a chiriiilor. Deci, nu împărtășim entuziasmul aproape revoluționar al opoziției. „Strada“ nu se va mișca. De altfel, ea se risipește, la noi, la prima somație a procurorului. Există, însă, o eficacitate distructivă a ridiculului. Poporul român, sceptic în materie de simboluri și de rituri, înțelege aceasta și îl cuprinde veselie la spectacolul unui parlament transformat în iarmaroc, în *jazzband*, în mascaradă. Prestigiul actualei legislaturi, pe cale de a se alcătui prin observarea formelor solemne de rigoare, e zădărnicit prin isprăvile de pomină ale minorității care nu consimte. O astfel de lege nu mai e respectabilă. De aceea, e bine să avem o *Constituție* votată cu pantalonii pe mână.

CĂȚIVA NEDUMIRIȚI

Un desen, o gravură, un tablou, nu trebuie neapărat să reprezinte mutre, nuduri, baletiste, măgari, peisaje, sfinți și naturi moarte. Cine le vrea și le caută cu orice preț arată pur și simplu că n-are gust și pricepere. Arta nouă nu le interzice, nici nu-și ia dreptul să le interzică. Ci le ignorează pur și simplu. Ea nu se cere privită chiorăș un ceas întreg, din toate părțile, și din toate planurile, ca o chestiune de rezolvat, în care burghezul e satisfăcut când a găsit vaca.

Pictorul uzează de linie și culoare pentru creațiuni în care pune armonie, meșteșug, invenție, construcție, echilibru, indiferent de subiect. De aceea au și fost posibile în Italia zece mii de Madone. De aceea e posibilă azi pictura abstractă în care artistul își arogă dreptul naturii de a crea forme noi, fără asentimentul nimănui. Deci, nu mai întoarceți și răsuciți ilustrațiile cu dosul în sus și nu mai „căutați vaca“.

De bănuiala dvs. că încercăm să atragem prin extravagante cetitori, nu ne neliniștim. Cunoaștem alte mijloace, mult mai eficace de a-i atrage și vom pregăti un număr special ilustrat – *Pornografia în decursul veacurilor și Cele 40 de scheme ale împreunării* care,

dimpreună cu un bine ales text de Margueritte sau de Cassanova, vor duce tirajul nostru la 20.000 exemplare. Aceasta, însă, numai într-un număr. În celelalte, vom continua, ca și până acum, să ne izgonim cetitorii.

INTELECTUALI CU HĂȚ

E vorba de gazetarii cari trag la poștalionul lui Stelian Popescu, directorul *Universului* și la alte căruțe, harabale, roabe și cotigi din circulația de maculatură cotidiană. Ceilalți intelectuali fac parte din categoria mai norocoasă a omului cu zgardă, întrucât sunt cointeresați la paza marilor instituții asociate cu statul, în câte o întreprindere în care acesta pune totul, iar beneficiarii numai inspirația. E singurul caz când aportul în idei e prețuit, dar atunci cu vârf și îndesat.

Gazetarul, conform unei vechi și sarcastice definiții, e directorul opiniei publice. El spune poporului când trebuie să se supuie, când trebuie să reziste, când e mințit și când i se spune relativ adevărul. Întrebuințează în exercițiul acestei funcțiuni până și stil și compoziție, dar numai uneori. Totdeauna, însă, mai mult decât colegii săi de unealtă care scriu romane, poezii, nuvele și dramaturgie, cu o nespuse de nătângă pretenție și buburoasă vanitate. Gazetarul, în sfârșit, ar fi tot ceea ce ar putea să fie, chiar și un interesant reporter, dacă ar deveni propriul său director mai înainte de a conduce opinia publică. Această demnitate e rezervată însă doar reporterului după vreo douăzeci de ani de fapte diverse, crime și *interview*-uri în care timp redactorul i-a corectat manuscrisele și l-a inițiat elementar în tainele sintaxei. D-l Mavrodi, de pildă, ar putea depune examenul de admitere în gimnaziu. D-l Stelian Popescu, fost ministru de Justiție, ar putea rezolva hârțiile fără punere de deget, ci cu o complicată, chiar, parafă.

Să nu ne mai pierdem în exemplificări scabroase.

Să nu ne înduioșăm pentru maestrul cântăreți ai presei care toți devin, pe la cincizeci de ani, respectabili și ventripotenți. Omul se îngrașă de trai bun și se umflă din mizerie. Rezultatul, apreciat din ochi, e același.

De data asta, directorii opiniei publice, nobilii educatori ai cetățenilor, vajnicii apărători ai libertății și ai principiilor vremii, au

suportat în unanimitate o umilire pe lângă care noul regim hărăzit prin constituția liberală e ca un bobârnac față de o mojicească tiftă. Li s-a suprimat, pur și simplu, repaosul duminical. Isprava o făcu același brav Popescu Stelian, care n-a scris niciodată și care, la fel cu Alecu Mavrodi, găsește că scrisul nu e atât de istovitor, încât să necesite odihnă.

Pentru d-l Stelian Popescu, fericit antreprenor de mare și mică publicitate, repaosul duminical însemna renunțarea la câteva milioane lei anual, venitul cert al celor 52 numere sacrificate de dragul unui deziderat proletarian. D-l Stelian Popescu n-a mai putut răbda să nu irumpă în piață luna, cu cele opt coloane de inserții și reclame.

Trecând cu buricul peste o lege formală a ministrului Muncii, peste un uz mondial și peste un sfânt drept al simbriașilor, a silit pe toți patronii să-l imite, de teama concurenței și acaparării. Ne-am așteptat la o intervenție a Ministerului. Dar care ministru, cât de popular și de puternic, se încumetă să înfrunte pe antreprenorul unui ziar de o sută de mii de foi tiraj? Speram într-o energică rezistență a asociațiilor de presă. Nu știm ce s-a bălbăit în câteva ședințe, abil sabotate de agenții marelui samsar analfabet. Eram siguri, în cele din urmă, că cele câteva zeci de ziaristi cari populează redacțiile și piaptână reportajele acelor bizari factori poștali, denumiți reporteri, și duminică, pentru digestia cetitorului, comunicatele directoriale, vor reacționa în bloc, vor comunica publicului înțelegător motivele și hotărârea grevei. Oamenii aceștia cari spurcă pe Comisarul regal, cari sfidează zilnic o brigadă de jandarmi, zgâlțâie tronul de picioare, sfărâmă guverne, nu s-au învrednicit să ție piept, câteva ceasuri, unui sărman teșghetar incult rătăcit în comerțul de foi tipărite. Ziaristii n-au fost capabili nici de revoltă, nici de solidaritate. Au scrâșnit, au înjurat de mamă, prin cafelele, pe patroni, și s-au supus. Teamă de înlocuire, teamă de ziua de mâine îi terorizează.

Cel mai modest atelier de broșat sau de fățuit, unde se întrebuințează fete și copii, ar fi dovedit mai multă hotărâre și mândrie.

Azi toate ziarele apar și luna. Ele continuă să susțină, platonice, revendicările muncitorești: ziua de opt ore, repaosul duminical, dreptul la grevă, dar nu și pentru gazetari. Iar aceștia, sub vigilența patronală, se întrec, o zi pe săptămână în plus, să behăie „democrație“, în cont salar.

Gloria militară nu-i mai atrage pe regi. Laurul verde îi ispitește mai mult decât frunza de aur și rubin. Frederic al II-lea o disprețuise până într-atât, că o părăsea în mocirla câmpului de luptă și, odată stăpân pe biruință, disputa poeților zădarnica satisfacție a versificării ei.

Folosul și ponoasele acestei deșertăciuni suverane le-a tras Voltaire. Căci, în spiritualul secol, literatul era susceptibil de a fi tămâiat sau ciomăgit, după circumstanță. Gentilomul îi respecta căpățâna, dar pentru spinare și buci n-avea, în schimb, nici o favoare. (Exceptând rarele cazuri de invertire.) Se vede că le considera ca participând dintr-alt individ decât al cerebralului venerat. De curând, totuși, se afirma în Franța că literile au fost mai fericite sub absolutismul de odinioară decât sub democrația de astăzi. Pe atunci se acordau artiștilor sarcini și pensiuni cari le înlesneau truda lor creatoare. Micile restrângeri impuse libertății de cugetare erau ușor și cu o cât mai multă grație, eludate de acei maestri ai exprimării. Aceasta face parte, de altfel, dintr-o estetică susținută și de contemporani. Iar corecțiunile corporale, pășurile voltairiene, au fost simple întâmplări, posibil stimulente.

Dar dorim artiștilor noștri, cari trăiesc, incontestabil, în cea mai absolutistă dintre monarhiile existente, toate bunele roade ale unui asemenea regim propice spiritului creator. Dinastia noastră e, fără îndoială, întristată de o grafomanie hereditară. Păcatul a fost moștenit, o dată cu coroana, de la răposata Carmen-Sylva pe care răul a ținut-o până la bătrânețe, ceea ce dovedește că năravul literar nu strică vieții.

La Regina Maria, ca urmașă indirectă, se presupune a fi doar un caz banal de molipsire. Poeme în proză, feerii, drame și nuvele, complicate cu apucături picturale, generos risipite într-o argintie recoltă de crini. Iar ultimele știri spun că molima n-a cruțat nici regalele vlăstare, că regina Elisabeta își încheagă nostalgia în strofe, că prințul Carol cheltuiește în întreprinderi culturale un prinos de inspirație deviată, că cea mai tânără dintre domnițe s-a dedat cu pasiune viciului literar.

O atât de beletristică dinastie și, totuși, o Curte atât de puțin academică! Odinioară, orice prințisor italian, cu o sută de mii de supuși, se socotea umilit fără câțiva maestri, adunați cu jertfe, de

pretutindeni, la serbările și concursurile castelului. Mecenatul a bătut până la exagerare în Germania, pe lângă zecile de minuscule tronuri, și a pricinuit acea minunată descentralizare culturală care face astăzi forța sufletească a națiunii. Cu toate acestea, feudalii n-au socotit că pentru persoana lor augustă scrisul ar fi un dar de strictă necesitate. În marea feudă hohenzollerniană a Carpaților. însă, în care o tradiție de cărți poștale ilustrate arată, de câteva decenii, poetesele cu sceptor visând rime pe malurile Peleşului, nu s-au dat decât rare spectacole de gală, în franțuzește, pentru delectarea „damelor“ de onoare, a lojei ambasadoriale și a corpului de gardă selecționat. Scriitorii se strâng în cafenele, savanții în cluburile politice, nici o sforțare n-a tins vreodată să-i grupeze în jurul personalității, care se vrea activă, acaparatoare și variată, a celei mai propagandiste dintre regine. Pentru a contopi cele două lumi iremediabil dezunite și opuse, ale oligarhiei rafinate și ale obscurii noastre burghezii orășenești, și a pironi, deasupra-le, steaua unui ideal comun, numai Curtea noastră despotică era indicată.

Totul s-a mărginit la câteva volume de mare lux, în vitrină. S-a crezut, poate prea mult, în singura forță a exemplului.

E ceva.

Dar pentru asta să fi fost astfel conținutul.

SĂRBĂTOAREA REVOLUȚIEI

Armindenul acestui an n-a mai fost, ca nu de mult, prilejul unei parăzi de forțe proletare. Pumnul d-lui Argetoianu, campionul burgheziei, s-a băgat – după o expresie scumpă excelenței-sale cezariene – în gura bestiei roșii, sfărâmându-i dinții. Astfel, burghezia noastră s-a ținut în pasul burgheziei de pretutindeni, pretutindeni victorioase. E legea riguroasă a independenței care a hărăzit biruință unei oligarhii atât de anemice și de sperioase, atât de incapabilă de solidaritate și de rezistență, atât de mai prejos de suratele ei din Italia, Franța, Anglia și America.

Partidul românesc unificat, al celor 160.000 de muncitori, stăpân pe aparatul circulator întreg și pe mai tot aparatul productiv al țării, s-a sfărâțat, deci, ca o gălușcă de osânză azvârlită-n spirt. Această sarbădă și incoloră serbare de 1 Mai a vădit-o cu atât mai

* Articolul va fi republicat, încă de două ori, sub titlul *Dinastia și literatura* și, respectiv, *Memoriile Reginei Maria* (vezi nota de la p. 485).

dureros. Steagul roșu s-a peticit pe la cârciumi. Elanul și însuflețirea de altădată s-a convertit într-o resemnare de robi cari n-au mai păstrat nici conștiința restriștei lor nemeritate.

Din fericire, asupritorii lor nu sunt mai puternici. Din fericire, mai ales, puterea proletariatului mondial este, în chiar înfrângerea lui, incomparabil mai vie și mai reală decât a factivei și meșteșugitei apăsări care, de sus, îl domină. Așijderea, oceanul dormitează năpraznic la picioarele digurilor plâpânde. Spărtura, însă, e făcută și pe alocuri țâșnește balaurul bălos al revoluției. Istoria și-aduce aci mărturiile, și identitatea situațiilor arată că istoria se va repeta. Europa mai făcuse odată un „cordon sanitar“ în fața unei revoluții. Dar revoluția – franceză – l-a rupt, după ce respinsese invaziile reacțiunii coalizate și mișcările contra-revoluționare. Rusia e pe cale să facă același lucru, după ce a zdrobit contrarevoluțiile și a fugărit invaziile. Două regimuri opuse nu pot coexista pe continent și burghezia e prea sleită ca să reziste. Steagul roșu pe fortăreața Petropavlesk e semnul morții pentru lumea veche. E drept că greșelile sovietiştilor ruși au pricinuit dezunirea și dezastrul proletariatului din restul Europei. Greșala, însă, e prea mică și revoluția n-a suferit decât o amânare. Sovietiștii au rezistat și umbra lor roșie acoperă un pătrar al lumii. Umbra se întin :; pe nesimțite, ca o pată de sânge în zăpadă.

Va fi mai rău, va fi mai bine?

Educația burgheză, atletismul sufletesc și muscular pe care ni-l înlesnește, ne împiedică să renunțăm la individualitatea noastră hipertrofică, la generația noastră, la anarhismul ei.

Va fi mai rău, desigur, dar numai... câteva zeci de ani! Revoluția, însă, orice s-ar încerca, orice se spune, orice se vede la suprafață, a învins. Tăcerea Armindenului nostru e pauza cea mare din orchestră. Se așteaptă Finalul.

ASASINAREA LUI MAGNIFICENTIUS

D-l Brătianu s-a ferit de ridicul. Treizeci de valeți din Parlament și guvern au decis să-l nemurească, oficializând tabloul alegoric al lui Magnificentius, uns mare maestru prin chiar textul proiectului de

lege. E un fel de a oferi creatorului României Mari o gustare din praznicul de bronz al statuei postume. Dacă Magnificentius era sculptor, fără îndoială că, prin servilismul excelențelor și al mame-lucilor, monumentul familial din Bulevard ar fi făcut pui. Precedentul erectării de statui, când modelul se mai află în viață, există: e a lui Clemențeau, în Var. Dar Magnificentius n-are decât zestrea unui talent de desenator. Obișnuit și banal, meșteșugul său migălos uimește prin răbdarea fără greș pe care o denotă. Valeții, deci, s-au mărginit să gădile vanitatea stăpânului, la tâlpi, cu aceste, mai discrete, mijloace. Prostia și incultura lor fecundă ajunge să întrebuinteze, în textul propunerii oficiale, expresiile nemăsurate prin care Niculescu, autorul tabloului alegoric, singur, se desighează. O revoltă juvenilă a ridicat, poate, cândva pe acest autor, care, ca atâția alții, își atribuia geniu, împotriva anodinului nume ce i se hărăzise prin starea civilă. Niculescu deveni Magnificentius, iar desenatorul care putea foarte bine înlocui pe orice meșter de la Institutul Geografic sau chiar pe un profesor la Belle-Arte, se intitulă pompos „Imperatorul Artelor“. O vanitate tot atât de ostentativă ca a gazetarului când iscălește Spartacus, ori a cocotei de *caffé-concert* când răspunde la Stella Gloria, ori a domnului Ionel Brătianu când se afirmă făuritorul României Mari; dar mai puțin primejdioasă, căci nu agită, nu contaminează, nici nu apasă. Amorul-propriu, însă, la cei mici, trebuie măgulit în tăcere, în soliloc, ca un zeu domestic. Altfel, îți pregătește farse sinistre, mai ales în Orientul nostru în care viața omului sub Brătieni n-are preț. Cine l-a vestit pe d-l Brătianu de caraghiozlăcuț care, din inițiativă parlamentară slugărnicească, îl amenință? Să-i atribuim mai multă lumină și bun-gust decât argății-meii care a dat buzna să-i aducă un omagiu artistic?

Ofuscatu-l-a minuțioasă, dar ieftina lucrare a colegului său Magnificentius? Căci – detaliu oribil – Niculescu e inginer și el, ca și d. Brătianu. Ministerul Artelor să fi intervenit cumva? Sau d. Mavrodi, țucălarul estetic al marilor frați, a strâmbat din nas? Proiectul susținut de impozantul grup a rămas baltă. Cu un deget plictisit, d. Brătianu îl respinsese. Atunci, Magnificentius, care trăise emoțiile luptei aproape câștigate, fu cuprins de o deznădejde furioasă. La Cameră, pe unde-l purtau admiratorii săi, reprezentanții națiunii, el își afișă opera cu modificarea că unul din îngerii săi academici ridică spada răzbunătoare peste capul d-lui Brătianu. Admiratorii intrară în pământ. Interesul lor pentru artă era în funcție de rezultatele pecuniare ale cointeresei Patriei cu Niculescu, sau de

recunoștința d-lui Brătianu, adulat. Puși acum între doi Magnificenți învrăjbiți, dispăreau. O altă serie de lingușitori se ivi. Aceștia nu mai prezentau șeful daruri de imagini, ci, împotriva îngerilor răi din tabloul lui Magnificentius, se ridicară ca îngerii salvatori. Infamia fu pusă la cale, se zice, de Mavrodi. De data asta, d. Brătianu a consimțit. Și Magnificentius a fost arestat. Complicitatea lașă a patru medici, ordinul purces din naltul anturaj, tăcerea scârnăvă a celor treizeci de lichele din Cameră și guvern au reînnoit povestea cu Dimitrie Sturdza. Magnificentius a fost dus la balamuc. Acolo e mai sigur decât în temniță. Acolo multe i se pot întâmpla. Poate fi lăsat să moară, la fel. Poate înnebuni de-a binelea. Poate să se sinucidă în timpul unui acces sau poate încerca să fugă. Bărbații noștri politici au născocit formule geniale. Slugile lor sunt gata la toate complezențele și la toate complicitățile.

Recunosc că spaima familiei Brătianu în această împrejurare de artă n-a fost mică. Un ins, despre care s-a dus vestea că e cam într-o ureche, s-a supărat pe d. Dictator și l-a zugrăvit în postura de a fi ucis de un înger. Nenorocitul săvârșea un îndemn la omucidere fără să știe. Oricât de vagă și de abstractă e persoana unui înger brătienicid, se impune concluzia că el e susceptibil de incarnațiuni periculoase. Niculescu, în momentul de față, cu toată revolta sutelor de mii de suflete împotriva regimului, părea cel mai dispus să găzduiască în trupul său, duhul viteaz al îngerului. În tot cazul, el pune în circulație, prin procedul elocuent al ilustrațiunii, ideea că d. Brătianu e asasinabil. Acesta e păcatul lui Magnificentius. El nu știa că din meseria de om politic d. Brătianu acceptă numai foloasele, nu și riscurile. Soarta atâtor suverani, dictatori și aventurieri, răpuși în plină putere, prin revoluție ori prin atentat, nu-l înduplecă pe d. Brătianu să considere, fără panică, ideea că și dânsul, atât de simpatic, poate fi suprimat.

D-l Brătianu își dorește o carieră asemenea celei a lui Sylla, care a părăsit tronul Romei de bunăvoie, „din dispreț pentru romani”. Și a mai și trăit, nesupărat. Despre d. Brătianu toate semnele spun că va reuși. Dar nesocotitul Magnificentius a plătit cu capul o cutezanță inofensivă. A fost siluit cinic ziua namiaza mare.

În curând, visurile d-lui Ionel Brătianu se vor încărca cu o umbră mai mult. Va veni o zi când conștiința lui semeată, roasă pe neștiute de atâtea gheare, se va prăbuși ca o poartă de ospiciu. Atunci, victimele lui toate, de la Ion Jelea la Wexler și de la acesta la Magnificentius, vor juca tontoroii înăuntru.

Cromwell era făurit dintr-un oțel mai trainic decât d. Brătianu și, totuși, sufletul lui n-a rezistat dezagregării lente. D-l Ion Brătianu își mai îngăduie luxul unei victime. Pe urma ei, lumea seamănă cuvinte, păreri de rău. Toți știm că destinele bietului Magnificentius s-au încheiat: nebunia sau moartea, ceea ce e totuna. Domnului Brătianu, chiar de s-ar îndura, nu-i mai e îngăduit să-l libereze. Căci de-abia de-acum, omul care a fost plimbat prin mormânt, e primejdios. Nimic nu-i mai descaieră pe acești vrăjmași ciocniți mortal unul de altul, într-un ironic prilej.

Oriunde s-ar mai găsi, oricum i-ai izola, printre baionete, printre zăbrele, cei doi Magnificenți se țin de beregată.

Rugați-vă pentru ei!

ÎNVĂȚĂTURI BULGĂREȘTI

Nici în Germania, nici în Italia, revoluția n-a reușit. Era totuși gata. După expresia felcerească a socialiștilor autodidacți, fusese „coaptă”. În Germania s-a reacționat încet, prin cataplasme. În Italia s-a procedat eroic, cu lanțeta: Mussolini. Avem aci fascismul, dincolo promiscuitatea cea mai fățarnică. Nu o preferăm.

În Rusia, însă, revoluția a învins. Nobilime, clerici, junkeri și bancheri, toți zac în Neva sau populează cafenelele Occidentului sub formă de chelneri sau consumatori. Clasa muncitorească ține cârma cu un pumn de fier. Nici banditismul, nici contrarevoluția finanțată din afară, nici steagurile Antantei, nici armele Poloniei n-au putut-o înfrânge. Cauza *Internaționalei*, cauza muncii și a umanității, este deci salvată. Ororile inerente războiului civil n-au scoborât-o. Eroii de camelot¹ ai burgheziei violente se pierd alături de statua de ghiată a lui Lenin, ori de diabolicul tip rânjit al lui Troțki.

Capitalismul nu va fi salvat nici de Mussolini, nici de Léon Daudet...

În Bulgaria reușise, de-așijderea, o revoluție. Nu a muncitorilor, ci a țăranilor. Stamboliski dicta în numele unei incontestabile majorități. Sprijinită în sapă și în plug, Bulgaria s-a ridicat, dreaptă.

¹ Camelote (franc.) – marfă de calitate inferioară.

Dar câteva sute de ofițeri concediați, câteva mii de rezerviști, negustorii și surtucarii împreună cu Regele și curtenii au răsturnat, într-o singură noapte, un guvern atât de solid bizuit pe mase și pe fapte.

Un guvern țărănesc nu poate, deci, rezista cafenelelor, cluburilor și bursei. El nu poate dispune, într-o capitală, de sprijinul spontan a zece mii de cetățeni, capabili de orice lovitură. Pentru asta îi trebuie nu satele, risipite și încete, ci mahalalele în clocot. Îi trebuie muncitorimea. Această muncitorime, când e conștientă și solidară, poate governa, singură, o țară. A dovedit-o, în Rusia.

În Bulgaria, gârziile verzi n-au mai fost de nici un folos. Fără îndoială că rezistența lor va zădărnici, încetul cu încetul, guvernarea uzurpatoare a minorității citadine. Dar cât de prompt ar fi fost paralizată lovitură regelui Boris, dacă greva generală i-ar fi răspuns pe loc.

Țăranii vor continua lupta până ce regimul constituțional se va restabili. Regii trebuie convinși să ia *Constituția* în serios. Dar cel mai puternic argument nu e armata verde, ci garda roșie. Țăranul și muncitorul să meargă, deci, mână în mână.

Se invocă, în defavoarea regimurilor democratice, situația precară pe care ele o creează intelectualilor. Dar aceștia au murit, totdeauna, de foame. Respectul adevărat îl vor obține nu la Curte, alături de bufonii casei, ci în rândurile poporului muncitor. Între ambasadori, generali și proprietari de cai de curse, cărturarul nu poate căuta decât bacșișuri căpătate prin lingușiri.

Sub Stamboliski am asistat, totuși, la omagiul național, adus poetului Ivan Vazov.

Precizarea acestor fapte e necesară acum când toate coteriile purced, în numele „inteligenței asuprite“, să cucerească puterea. Caporalismul și palatismul luptând pentru liberarea intelectualilor de sub teroarea roșie sau verde, iată un ieftin cinism. El prinde totuși: vremelnice.

Europa scăpată sub loviturile reacțiunii. Căci pretutindeni e câte o chestie de listă civilă.

COCEA ȘI PIZMA DINASTICĂ

Pare-se că procesul Cocea nu e numai o amenințare. Din momentul în care atentatul nocturn știut a dat greș, guvernul recurge de-acum la mijloacele sigure ale justiției sale pentru a suprima pe omul primejdios. De altfel, toți oamenii primejdioși, adică cei cari

scrutează și denunță coșofenismul incurabil al oligarhiei fanariote, trebuie suprimați. În acest sens, legea a fost pregătită.

Plăpândă, însă, situația Regelui în acest proces care apare tuturora ca o vindictă dinastică. Plăpândă, în fața înțeleptei atitudini de totdeauna în împrejurări identice, a regelui Carol. Plăpândă nesuferit, mai ales, după tentativa de asasinare a publicistului Cocea, în plin cartier Sărindar.

Un act cavaleresc și umanitar, ca o protestare împotriva dinasticismului banditesc al liberalilor, ar fi fost cel mai dezarmant și nobil răspuns al Regelui Ferdinand. Timpul nu-i încă pierdut...

Dar dacă ziaristul va fi osândit? Înfricoșător va crește cuvântul său și incalculabilă îi va fi atunci popularitatea. Și asemeni Regelui Machbeth, Regele Ferdinand va trebui să coboare povârnișul faptei sale, să o mențină, să o desăvârșească, până la definitiv, până la „pe vecie“. Și pata aceea de pe mâini nu o șterg nici balsamurile Arabiei pietroase – nu-i așa, lady Machbeth?

TALENTE NOI

Conservatorul de Artă Dramatică și Academia Stoenescu au dat, unul la Național, celălalt la Popular, câte o producție de fine de an. Privirile scrutează rezerva generațiilor proaspete și, ca într-un banc impetuos, descoperă falfăiri de foc, doveditoare că trece, în acea mulțime, câte un ins înzestrat deosebit.

Din clasa d-lui Soreanu se impune și înlătură amenințarea anonimului care biciuie toate aceste tinere voințe, numele domnișoarei Dorina Dumitrescu. A jucat în *Adrienne Lecouvreur* cu o puțin obișnuită fermitate la o absolută și ne-a impus iluzia acelor timpuri în care o dramă se petrece după un evantai de mătase și un delir se înecă în buchet de flori, cu grația persoanei sale și dicția-i melodioasă, ciudat și plăcut sprijinită în consunante.

Domnișoara Mohor, așijderea, înlesnită de un fizic teatral, ne amintește făgăduințele de odinioară ale doamnei Voiculescu.

Ca o compensație și ca un echilibru, se relevă de la Academia Stoenescu doi băeți. D-l Florian, deși în primul an, dovedește multă siguranță și facultăți de transpunere sufletească.

Talia și gesticulația lui elegantă îi vor face pe viitor un loc care începe să devie vacant.

D-l Eliad Sandu, ovaționat de public. afirmă un temperament energetic, care nu neglijează sculptura intimă a rolului; un joc dinamic, care nu uită atenția în pauze. Trădează o suficientă cultură literară, o înclinare pentru întruchipările de caracter și forță, și, ceea ce completează puțințele de avatar ale acestui viitor valoros actor, trăsături de comedian.

Elev al maestrului Petre Sturdza.

CĂRȚI ROMÂNEȘTI

Un șef de orchestră pe care nu-l mai preocupă și efectele, stăpân pe arta sa și încrezător în crescendo-ul bine pregătit al finalului... Versurile lui Pillat se succed în amploarea propice a alexandrinului, cu siguranța unei fraze muzicale majore. Prima parte a volumului, pastelurile sentimentale din valea Argeșului, atestă acea plenitudine care nu se mai cercetează și nu se mai descoperă pe sine. După o asemenea cucerire, biruitorul poate continua sau se poate opri, după voie. Pillat se complăce în sunetul obținut și în suvenirul pe care-l recheamă din mai multe simțiri. Căci, superioritate indiscutabilă, acest poet cert are o tradiție de familie și poartă în sine strămoși. Evocările sunt irezistibile ispite. Cu arta sa, Pillat resuscită un trecut care nu e din cărțile de citire, ci poate fi resimțit și recunoscut de întreaga societate românească actuală. Preferăm, desigur, ca poezie pură, pastelurile din primele pagini, căci nu ne asaltează sentimentalismul cu icoanele lui Anton Pann, ale lui Alexandrescu, Eliade, Cârlova, cari, mărturisim, în ciuda artificului, ne înduplecă. Dar Pillat întrăinicește solul nostru istoric. Ne arată câteva cimitire, câteva genii, câteva devotamente: țara. El trece în repertoriul nostru clasic, simplu, fără fanfară. El nu se va mulțumi, însă, cu acest „plin-cânt“ atins. Volumele lui anterioare, suita de contraziceri, fructuoase în artă și rezolvate în *Pe Argeș în sus*, îl arată pornit pe explorări.

SADOVEANU LA ACADEMIE

Recepția aceasta nu înseamnă un sfârșit de carieră. După aproape un sfert de veac de muncă literară, Sadoveanu dovedește, fără să se renege, că e capabil de înnoiri. Fără să se renege, căci

desfundă mai departe drumul virgin, ales. Viața lui de explorator al sufletului popular, cadru care închide în straturi trecutul și încolțește cu frăgezimi naive viitorul, e plină de surprinderi rare și de preț. Nu e de mirare, deci, că la Academie sau în cenaclu ne vorbește de cântece și de fantezia țaranului, cu pasiunea fericită a vânătorului îndrăgostit de un ținut.

Pentru d-l Sadoveanu, scriitorul care se depărtează de izvoarele literaturii populare nu poate exista ca atare. Teoria nu e numai a d-sale. Obârșia ei o dibuim în mitul uriașului care, ca să se înalțe, trebuia să atingă, la răstimpuri, pământul regenerativ. Și, ca să-i facem plăcere d-lui Sadoveanu, adăugăm că mitul grec se regăsește mai pitoresc în basmul lui Făt-Frumos care nu răpune zmeul decât după ce a pipăit pământul. Credința d-lui Sadoveanu amintește întâmplarea minunată a marelui dramaturg irlandez John Millington Synge pe care poetul Yeats l-a izgonit din Parisul unde se irosea în frământări sterile, tocmai în insulele Aran, unde, în contact cu graiul, cu obiceiurile și închipuirea pescarilor, talentul lui Synge și-a găsit expresia.

Exemple ilustre, cari nu îndreptățesc, însă, exclusivismul poporanist. Mulțimea orașelor dăruie și ea literaturii o vervă savuroasă, o mișcare aprigă, un vocabular proaspăt, o psihologie agitată și adânc umană.

Poporul satelo: și al foburgului rămâne inventiv și închipuitor deopotrivă. Vecinătatea lui poate fecunda un talent puternic. Dar formula, singură, e neputincioasă. Uitând aceasta, din răsplătirea lui Sadoveanu își fac unii prilejuri de triumf personal. Din gusturile lui se înscriu, în gazete, porunci literare. Se pronunță: „scriți ca el“, se valorifică, pentru opere firave, admirația pentru Sadoveanu, transformată în paternitate cu sila. Simple și inevitabile neplăceri ale consacrării unanime! Dar e și un procedeu jignitor în această afirmare ce se desprinde din acțiunea onora, și care spune că arta meșterului e atât de lesne asimilabilă. Scriitorii-ciuperci de prin codrul lui Sadoveanu au apucăturile acelor camerști care fură batistele și cămășile din scrinul contelui pentru a purta blazon la complectul periferic.

Slujnicele în permisie sunt totdeauna impresionate viu.

N. D. COCEA

L-au condamnat. Nu fiindcă se tem de el. Politicienii știu că oricâte Turtukăi ar acumula, oricâți Coțofenești ar dezveli, vie foamea, vie pârjolul, vie molima printre vite și printre oameni, nimeni

nu e în stare să clinească obiceiul pământului, răbdarea românului proverbială: „Capul ce se pleacă sabia nu-l taie“; „Apa trece, pietrele rămân“; și, mai ales: „Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor“ – cea mai expresivă mărturisire a scepticismului poporan. În jargon patriotic, această stare de suflet se numește înțelepciune, iar manualele de literatură exaltă, în comentarii, o altă însușire învecinată și la fel de mortuară: e resemnarea lacrimoasă, fatalismul pastoralizat al Onanului național din *Miorița*. Siguri în ceea ce privește satele, dintre cari multe își trădează stăruitoarea smerenie în câte un proces început cu sute de ani mai înainte ca strămoșii proprietarului de astăzi să fi luat în papuci puțin din colbul țării, politicienii nici nu s-ar mai neliniști de mahalaua orașului, abia dezbărat de portul șalvarilor. De la Drăculești la Brătieni, revoluțiile române se fac numai din voința boierilor și a puterilor suzerane. Agitatorii se necăjesc în zadar. Singura grijă a stăpânirii era să nu arate prin vreo apăsare că i-ar lua cândva în serios. Un om care se rătoiește mult timp, fără ispravă, se anihilează de la sine, prin ridicul. Administrația noastră se pricepea să lase pe adversarii ordinei să devină amuzanți sau plictisitori. Apoi, curăța terenul. Față de Cocea vruse să procedeze la fel. L-au izolat, dar l-au lăsat liber. L-au săcâit, l-au întrebuițat chiar, ceea ce ar fi fost compromițător; dar N. D. Cocea nu întreprinde nimic până nu-și motivează sieși, cu o candoare neatinsă, noua lui acțiune, totdeauna drum spre democrație, fie și lăaturalnic. Drum, deci, semănat cu mărturii, ca în urma unui călător nesățios care a gustat din toți pomii de pe margini și a [...], în praf. Urcând calvarul democratic, Cocea s-a bucurat de aerul colinei, s-a abătut pe sub umbrare luându-le răcoarea și sucul.

Dar n-a înțepenit în aceste popasuri și tocmai de aceea nu-l iartă fakirii cari pretind să te fixeze, în extazurile disciplinei, cu privirile pe buric. După ce l-au ajutat, așadar, pe Cocea consimțitor să înființeze, în plin război, ziarul *L'Entente* la Petrograd, iată că-l arestează și-l ține la Negrești, până la armistițiu. Cocea și un ziar semioficios la Petrograd? Era, pasă-mi-te, în joc democrația amenințată de victoria germană, al cărei drapel se urzea, pe nesimțite, la Petrograd. De aceea, Cocea s-a dus acolo. Dar, odată director de mare ziar într-o metropolă, printre diplomați și financiari mondiali, cum își înțelege Cocea misiunea? Într-un chip perfect logic și democratic pe deplin, desigur: va servi cauza României din răspu-

* Un cuvânt sau două sunt șterse.

teri, arătându-i rănile, jertfele, drepturile, bravura; va combate însă pe prim-ministrul ei, denunțându-i sistemul și apucăturile. Așa judecă și se comportă Cocea. În modul acesta e, însă, dis plăcut oricărui guvern. Căci guvernele au nevoie de oameni cu simbrerie și fără independență. După experiența de la Petrograd, politicianismul înțelege de-a binelea pericolul unui Cocea stăpân pe o situație în eminență: așijderi, un copil care ține un capăt de sfoară își trimite zmeul peste lume, fără să-i pese de zidurile vecinului. De când li s-a vădit că acest ziarist elocvent, intrepid și ingenios poate fi canalizat o bucată de loc și de vreme, numai cât ține paralelismul dintre ideile ori scopul lui și interesele adversarilor, dar nu se aservește nici se înduplecă, politicianismul s-a înverșunat să-l nimicească prin defăimare. Un acord unanim îl izola în viața politică. Aceasta, însă, nu împiedica diversele tabere să se servească de Cocea, în luptele momentului. El consimțea asemenea corsarului care se ivește, cu tunurile dezvelite, într-o dimineață, în fața unui port, sau condotierului care ia cetății cu asalt, pe seama prințului. El consimțea, căci, lucrând la ridicarea sa, rămânea, în cele din urmă, în slujba idealului propriu. Consimțea dintr-o nevoie imperativă a temperamentului său combativ. Și mai ales, credea, cu o naivitate care se întâlnește și se explică la aceste firi de luptă, în putința unei alianțe durabile cu tovarășii de circumstanță, în realitatea generozității omenești. A fost părăsit sistematic acest victorios sigur de sine.

A fost adesea jucat în chip rușinos, chiar pentru inși cu mai puține pretenții de agerime și de pregătire decât acest Cocea cu ostentațiuni borgiene de scelerateță. Dar, ca și Aretino, un Aretino mai puțin divers, mai puțin profund, mai spontan însă; a rămas spaima tuturor, politicieni veroși, samsari de lux, bancheri și venali magistrați concupiscenti, târfe de Curte, scriitori nechemați, pictori fără talent, pe cari îi demasca gestul său prompt și obraznic și îi surprindea în pretențiile lor cele mai intime, ca într-un cuib de orătânie, privirea de un albastru sfruntat și hohotul sonor, de o veselie pe cari smalțul gurii lui trainice îl răsfrânge feroce.

Aci e răul pe care-l răspândește Cocea, zadarnic revoluționar într-o țară de supuși: e crima de nerespect. Vorbim, se înțelege, în limba celor cari acceptă și caută să se așeze. Peste toate micile socluri, sub toate iconițele și chipurile cioplite pe cari burghezia română vrea să se întemeieze, Cocea și-a trântit, în văzul gloatei, tiflele. Cu mâna lui profanatoare a scris pe steagul de Zece Mai

cuvântul: *rahat*, a dezvelit pe sestrile¹ din lumea mare, coborându-le crucea roșie peste sexul care o cerea, pe oamenii politici i-a plimbat în piața publică în goliciunea cea mai scârnavă și a cutezat să dea la o parte, cu aluzii obscene și semne din ochi triviale, pologul cel mai august. A fost el cel dintâi publicist care s-a folosit, cu eficacitate, de libertatea presei, dând polemicei de după 1907 sensul adevărat: lupta împotriva întregului politicianism.

Semnalul l-a dat *Facta*. În tonul și în linia de atunci, care a surprins parlamentul și presa ca pe un bordel incendiat, el e singurul care a stărui. E autorul direct sau indirect al tuturor neajunsurilor prin care a trecut de atunci până la înfrângere. Pentru că a bruscat apatia publicului și digestia conducătorilor, pentru că a inspirat îndrăzneli, a reorganizat Partidul Socialist, a căutat să grupeze și să asmută pe indiferenții și dezgustații politici, nu e greșit, nici exagerat să afirmăm că noile partide democratice se datoresc inițiativei lui Cocea. Noua lege a presei nu e decât apărarea târzie a oligarhiei împotriva sistemului de denunț vehement introdus de Cocea. Fără el, politicianii n-ar fi simțit ce armă formidabilă zăcea inofensivă, în arena politică, sub forma liberului regim al presei de până ieri.

Mulțimea simte, obscur, meritele și defectele pamfletarului. Desigur, la rândul său, Cocea posedă și uzează de formula ieftină a câtorva demonstrații de efect. Procedul cel mai curent e a lua atitudinea contrară sentimentului general.

A dojeni, apoi, cu vervă bonomă însuși publicul. A se autoacuza, în piață, de neglijență sau credulitate surprinsă. Toate acestea, însă, pentru a prinde încă, necesită talent. Articolele lui Cocea, ritmice, rapide – retorică, lirism, pornografie –, cu finalul caracteristic, de val ce se sparge într-o jerbă de improșcări subite, se cunosc. Mai puțin cunoscut e realul său talent oratoric, temut de vrăjmași și mai ales de prieteni.

Pentru aceștia, Cocea e personalitate predestinată șefiei, oriunde s-ar afla, oricât, el însuși, n-ar râvni-o.

La țărăniști sau între muncitori, Cocea ar fi fost designat șef de aplauzele partidului, de atacurile ziarelor, de ofertele politicienilor, de ciuda colegilor. Motivul pentru care aceste partide, cari îi datorează atât, au evitat să-l înregimenteze, este, deci, clar. Se feresc de el ca de o jivină care toarce ca să capete zahăr. Cocea e osândit la izolare, ceea ce nu-l necăjește prea mult; judecătorul sătesc de odinioară care cultiva flori și albine și se îndeletnicea cu sculptura în lemn, se întoarce într-o retragere pregătită dincolo de munți în pasiu-

¹ *Sestrifa* (rusă) – soră, asistentă medicală.

nile primei tinereți. Pauze înșelătoare din cari se ivește, irumpe, cu tresăriri sinistre de orchestră: atunci se adresează publicului. Publicul îi citește, totdeauna, gazetele. Reaparițiile acestea sunt, fără greș, peripețioase. Ultima i-a deschis porțile cele mohorâte! Curiozitatea și tirajul cresc. E un spectacol de modern dramatism să-l vezi în luptă, covârșit dar ofensiv, cum multiplică mijloacele de atac, trezind ecouri zbuciumului său, cum iscă obstacole miraculoase în pașii vrăjmașului, înfiripându-l cu o promptitudine magică primejdii, forțe și sperietori noi, cum piere, ca un înotător care se dă de-afundul. Dar totul nu-i decât un aprig și trecător *scherzo*. Acest admirabil ziarist, ale cărui întreprinderi au inovat presa română, n-a reușit să facă un ziar care să-i dureze. Acest conducător înăscut n-a izbutit să menție în jurul său grupul care să-l amplifice. Pentru așa ceva, dezordinea nu e haotică destul, ca micile ambiții să deznădăduiască și să renunțe. Anarhia totală spre care mergem aduce însă cu sine oboseala și dezgustul. E momentul propice când tac vanitățile mărunte și toți acceptă comanda oamenilor înzestrați cu o altă privire, însuflețiți, în desfășurarea lor activă, de un alt ritm. Poate Cocea e păstrat pentru atunci.

CLOACA DE LA NAȚIONAL

După ce agramatul Mavrodi fu dat afară de la Teatrul Național, prin acțiunea junilor deputați liberali, d-l Vasilescu-Valjean, noul director, impus de acest grup și de doi-trei miniștri, purcese să verifice scriptele suspecte, să spele petele de spermă de pe fotoliul lui Ghica, să spargă o galerie secretă care să unească templul Thaliei cu Văcăreștii, și, la rigoare, cu Azilul de bătrâni și cu Dispensarul. Din acest vast program, actualul director n-a realizat, încă, decât prima parte, și aceea doar pe jumătate. Faimoasa anchetă, condusă cu o sagacitate demnă de integrul ex-jude de instrucție care a fost d. Valjean, deși constată fără cruțare falșuri și escrocherii de cinci milioane, ezită, însă, când ajunge la stabilirea răspunderilor. Galeria artistică și literară, nesățioasă de asemenea desfătări feroce, n-a putut obține decât victime fără importanță, și în flagrantă disproporție cu ceea ce li se impută. Comunicatele directoriale insistă, cu o regularitate suspectă, asupra nevinovăției foștilor directori și oferă colților mulțimei pe câțiva funcționari destrămați de emoțiile ultimelor săptămâni.

Numărul de efect n-a fost împins în arenă. Grecușorul viclean, de la *Viitorul*, este încă adăpostit de paravanul său de hârtie. Astfel că de la o vreme nu mai e vorba ca slugoiul Mavrodi să aleagă între a fi sau imbecil sau hoț ordinar, ci dacă actualul director înțelege să se plece ingerințelor sentimentale, la care e zilnic supus, renunțând astfel la un întreg trecut cunoscut colegilor săi din presă, din barou, și mai cu seamă din magistratură. Aceștia n-au renunțat să-l considere pe d. Valjean ca pe unul din ai lor, și atitudinea d-sale, în actuala împrejurare, e de o neînchipuită importanță etică. Ca om de cinste și de talent, d. Valjean nu trebuie să cedeze solicitărilor din partid și nici să întârzie cu cochetărie în situația omului pe care patru bresle și-l revendică. În chestia fraudelor, îl vrem pe d. Valjean numai și numai magistrat. E o prețioasă calitate, care imprimă individului un caracter personal de mare preț în cea de-a doua versiune a d-lui Valjean la Național: aceea de a fi om de teatru. Căci nu înțelegem, prin acest cuvânt, acel tip de manechin dezorientat sau de țap lubric expus sugestiilor tuturilor emanațiilor vaginale, realizat de unii dintre predecesorii săi. Cu sentimentul de dreptate și cu acea tărie în fața ispitelor de orice fel, cu aceste însușiri cari sunt în natura judecătorului, așteptăm de la d. Valjean fapte și lămuriri.

ASASINATE ȘI REVOLUȚII

Prin contrast, suntem din ce în ce mai mult o țară de ordine.

În Bulgaria, d-abia potolită în sânge o revoluție comunistă, și iată, ne vine vestea asasinării a doi foști miniștri bulgari de cea mai burgheză și tolerabilă speță. În Grecia, un guvern revoluționar care tocmai jertfise pe altarul „răspunderilor“ șapte politicieni dezastrofili, se află din nou în fața unei insurecții cu întreaga ei suită de cadavre de fapt și de cadavre în concediu. În Turcia, în sfârșit, generalul victorios Gazi-Kemal se abate de la tradiție și, în loc să grămădească trofee la picioarele tronului, strămută această sfântă ladă în propria sa gospodărie și devine prezident-militar: un fel de Mac Mahon turcesc. Revoluțiile și contrarevoluțiile se țin lanț. E o alternațiune de lovituri ca la clopotele cu două ciocane cari vestesc, în gări, apropierea trenurilor. Rând pe rând, după poziția pe care vremelnic o ocupă față de putere, se răscoală boierii sau proștii, căci pretutindeni aceste două tabere există și se războiesc. De îndată ce pun mâna pe cârmă, caută să schimbe această înălțare trecătoare în

statornica dictatură. Ceilalți, oricât de surprinși și oricât de înfrânți, nu îngăduie o definitivă ingenunchere: și războiul civil reîncepe.

Numai în România Ferdinandzilor și a Brătienilor, un guvern, odată cocoțat pe spinarea de toval a națiunii, nu mai poate fi urmit decât printr-o tranzacție, sub egida suveranului, a partidelor cari nu înțeleg să se infometeze excesiv. O manifestație de stradă, necum o mișcare de mase, nu e cu puțință decât cu asentimentul tacit al suveranului, al guvernului și cu concursul manifest al poliției. Altfel, o stare de lucruri dată nu se mai modifică, în ciuda celor mai generale legi mecanice și evolutive. Basmul uriașului care adoarme trei sute de ani și se trezește cu pământuri, ape și păduri crescute pe el, este, din acest punct de vedere, un basm într-adevăr românesc. Sub acest raport ne putem intitula, pe bună dreptate, popor de ordine și element civilizator. Zbuciumul vecinilor de la sud întru găsirea unui just echilibru apare în ochii noștri, cu pleoape de piele, un van și primejdios joc de sălbateci. Preferăm o stabilitate în patru labe, cu botniță și clape, decât pânda vigilentă și zvârcolirea virilă a micilor nații pe cari le compătimim.

DUBA CU DIRECTORI

De la Național la Văcărești • O vânătoare fantastică și o pradă bine păzită • Doi directori cari dau deficite și unul care dă excedente • E vorba de milioane, nu de o sută de mil • O subvenție colosală și ciudată • Cine sunt hoții?

Hotărât, d. Valjean a venit pe lume prea târziu. În alt secol, în altă țară, numele d-sale s-ar fi înscris pe firmamentul istoric în trăsături rafinate, capabile să exprime, printr-o imagină grafică, temperamentul inchizitorial al acestui Torquemada român. Nimeni și nimic nu s-ar fi opus realizărilor feroce ale sadismului său în acțiune. Cronicarii contimporani și romancierii de mai târziu s-ar fi năpustit în viața d-sale, ca într-o tabără părăsită, pentru a smulge în chip de lauri și trofee, faptele și întâmplările cari să halucineze mințile și să aducă povestitorului, pentru o simplă narațiune, avere și renume. La noi, d. Valjean nu e decât directorul ce-și amintește cariera părăsită și nu vrea s-o reintegreze. Fostul judecător de instrucție se zbuciumă între solicitări potrivnice și pasionate. Felinăria sa calmă și enigmatică a adulmecat, de la primii pași făcuți în jungla de mucava și pluș de la Teatrul Național, o pradă mănoasă pe care ar fi sfâșiat-o cu deliciu. Mustățile lui rare și sensibile au intrat de la început în acea fază ciudată de

erecțiune capilară proprie fiarelor cu blana prețioasă, cu lenevii aristocratice, cu gheare în velur, însă promptă. Ne așteptam la un salt fulgerător, o curbă de eleganță înspre sânge, – dar vai! prada era păzită! Zadarnic încerca să se apropie cu zvârcoliri erotice, cu indiferețe simulate, cu înaintări tiptile și să trântescă pe vreun cap de victimă. o labă de *presse-papier*! Îmblânzitorul Vintilă îi urmărea, din umbră, jocul sălbatic și pânda motanului gigantic se izbea de veghea păzitorului. În cele din urmă însă, atenția acestuia slăbi oarecum sub fixitatea hipnotică a felinei, sau poate victimele singure au lunecat irezistibil către privirile ei ironice și neîndurate. Evenimentele acestea s-au petrecut cu o încetineală care ar fi destins voința oricărui găde. De aceea avem convingerea că ne aflăm în fața unui exemplar autentic din rasa inchizitorilor cu porniri înăscute și îndelung organizate pentru tortură. De aceea, cu toată întârzierea mai mult decât suspectă care se pune pentru divulgarea adevăraților vinovați de la Național, credem că ne va fi dat să asistăm la prinderea în bună stare a celor mai dorite specimene din Vlăsia națională. Tăcerea misterioasă care se tot încearcă în jurul unor fapte atât de alarmante ca arestarea unui subdirector, societar și profesor, ne întărește, dimpreună cu zvonurile și comentariile cele mai senzaționale, în bănuiala că nu avem de-a face nici cu autenticul, nici cu marele, nici cu singurul vinovat. Alte șoapte vin să ne afirme, dimpotrivă, că în ciuda sforțărilor d-lui Valjean, și cu degajarea sa în cele din urmă, se va face din Livescu omul azvârlit mării când corabia e în pericol, țapul ispășitor, jertfa unică. Ceilalți se vor alege doar cu spaima pe care cumplitul jude le-a distilat-o crud în suflete, vreme de atâtea săptămâni. Ar admite, oare, societarii teatrului acest lucru? L-ar admite presa? L-ar admite Parlamentul, junii liberali sau opoziția? L-ar admite, în sfârșit, publicul? Dar publicul, Parlamentul, presa și societarii nu știu nimic. Dosarul e hermetic. Nu cunoaștem dintr-însul decât chestiunea câtorva zeci de mii de lei pe cari d. Livescu i-ar fi întors din calea legiuită. Pentru atâta lucru, în țara celor mai mitologice fraude, nu înfundă pușcăria omul unei instituții în care de regulă formalitățile nu corespund pe de-a-ntregul faptelor.

Chestia mobilierului construit în atelierul teatrului este, după părerea tuturor societărilor, complet ridiculă. În lumea teatrală noțiunile morale sunt mai elastice. Nu toți disprețuiesc atelierul instituției cu înlesnirile de plată și material pe care întrebuintarea lor le comportă. Nu toți actorii cari încasează contribuții pentru frac aleargă cu banii la croitor. Nu toate artistele uzează pentru scenă totalitatea „despăgubirilor pentru toalete“. Despăgubirile acestea s-au cifrat, într-un anumit moment fiziologic, sub una din ultimele direc-

ții, pentru o singură artistă, într-o singură piesă, la peste una sută de mii de lei. Din acest punct de vedere. procedând cu strășnicie, *Codul penal* într-o mână, conturile și registrele în cealaltă, câtă actorime n-ar fi trimisă pe urmele urgisitului Ion Livescu? Ar fi absurd.

Un director general, îndată după instalare, procedează la întocmirea dosarului predecesorului său. D-l Victor Eftimiu s-a ocupat, firește, de d-l Peretz, mare amator de covoare orientale și director realizator de bizare deficite. D-l Mavrodi a deschis, pe culoare și în cabinetul său, procesul d-lui Victor Eftimiu, povestind tuturora că acesta subvenționase ziariști, achitase traduceri neefectuate, plătitise tantieme în valută forte-lui Hugo von Hofmannstahl, risipise aproape un milion cu Pojidaief, cu pictori, sculptori, artiști și scriitori români. D-l Mavrodi a amenințat pe societari că le va face acest milion cadou, adăogându-le și milionul excedentar pe care d. Victor Eftimiu îl stabilise cumpănind rețete și cheltuieli. Între excedentele d-lui Victor Eftimiu și deficitele d-lui Peretz e cel puțin un contrast ciudat. Ambii directori, foarte mâni-sparte, au cheltuit sume enorme, unul pentru propriile piese scoase din vitrinele lui Djaburov, marele *tapissor* de pe Ararat, celălalt pentru montări fastuoase și pentru subvenții și comenzi larg oferite artiștilor. Orice minte omenească înzestrată cu puțină logică va conchide că balanța justiției e defavorabilă unuia din doi. Rămâne să ghiciți, anume, căruia. D-l Mavrodi s-a instalat și dânsul în fotoliul cald încă al d-lui Eftimiu. Numirea d-sale era prezentată ca un expedient al d-lui Vintilă Brătianu care spera să curme rivalitatea Minulescu-Moldovanu-Tăușan, „literații partidului“, pentru directorat. Despre priceperea artistică a lui Mavrodi nimeni nu-și făcea iluzii. Mai-marii săi îl știau nerod și incult, servil până la abjecțiune și asemănător în această privință cu acei levantini brunetți cari argătesc printre palme, ziua prin simigerii, iar noaptea îndură patul și apropierea stăpânului venit cu practici de la sud. Teatrul, însă, nu face parte din programul de acaparare liberală, și d-l Vintilă, indiferent în dramaturgie, se mulțumea să cugete: „cel puțin Mavrodi va fi un bun administrator; va pune regulă în scripte“... Și Mavrodi, bunul administrator, s-a pus pe lucru. Pentru a nu părea cu desăvârșire agramat, a îmbogățit repertoriul cu două piese noi, *Rue du Sentler* și *Zaza*, înscriindu-le printre creațiile unei ispititoare Celimene dimpreună cu inexorabilele indemnizații pentru fuste. (Titlul ultimei piese nu îngăduie să vorbim de rochii.) A purces, apoi, la reforma administrativă, suprimând biletele de favoare, desființând repetițiile generale, ceea ce însemna economie de câte sute de lei pe săptămână la lumină. A dat

afară de la Național pe toți artiștii și traducătorii lui Eftimiu, a desființat revista teatrului. Rezultatul fu că în loc de un milion excedent și un milion pentru artele românești, cu toate că nu s-a mai făcut nici o cheltuială în montări, iar casa teatrului era luată cu asalt de spectatori, Mavrodi își încheie stagiunea cu un milion deficit. S-a furat, deci, s-a tâlhărit cu frenezie, cu nemiluita, pe săturate!

E vorba, deci, de milioane, și nu ni se vorbește decât de o parte dintr-o nenorocită factură de o sută douăzeci și cinci de mii de lei, împărțită, chipurile, între d-nii Livescu și Pădure. Se spune: atât s-a putut prinde, atât urmărim. Răspundem: nu-l credem pe d-l Valjean atât de stângaci anchetor. Se invocă în apărarea lui Mavrodi – deși nimeni nu l-a învinuit fâțiș – că, ocupat cum era în Parlament, unde, fără îndoială, îl rețineau strălucirile lui succese oratorice, n-a putut să observe jaful care se săvârșea în numele său. Nici acest argument nu e temeinic. Stagiunea d-lui Mavrodi era întreruptă de sărbătorile Crăciunului și ale Anului Nou. În această epocă se obișnuia să se plătească actorilor o gratificație. D-l Mavrodi n-a putut plăti această gratificație fiindcă teatrul n-avea bani. Cum își explica d-l Mavrodi această penurie, când din ordinul d-sale se făcuse toate economiile cu puțință și când, fără răgaz, lumea se îmbulzea la teatru? Mavrodi n-aude, n-a vede; Mavrodi naiv, distrat, artist, nepriceput în chestii meschine de cifre, a recurs la o făgăduială și la o minciună: a dat sfoară că va distribui gratificațiile considerabil sporite tocmai la finele anului bugetar.

Dar d-l Mavrodi n-a așteptat finele anului bugetar. A demisionat din vreme, după ce a făcut să se acorde, prin Ministerul Artelor, suma de un milion lei unei trupe de operetă, da, de operetă, în care joacă, stranie coincidență, prima lui soție. E vorba să stabilim aici ce determinante găsim în întrebuintarea banului public, iar nicidecum să insinuăm lucruri lăaturalnice și de natură intimă. Dar în chestia milionului pentru operetă, d-l Banu, care și-a asumat această tristă răspundere, are cuvântul.

De luni de zile întreprinsă, ancheta d-lui Valjean nu pare să fi atins, nici pe cale deductivă, ultimele rezultate. Ne amăgim cu speranța că toate șovăielile și pauzele și tăcerile sunt abile aparențe. Pas cu pas, cercul mut al hăitașilor se strânge în jurul vânatului, gonit din șanț în șanț până în vizuine. Îl presimțim istovit, lamentabil, buimac... Teamă ni-e, însă, să nu scape. Oricât de sigur jucător pare, d-l Valjean prelungeste jocul prea mult. Începutul acesta de asanare, cu repercusiunile lui posibile, e prea neașteptat de promițător ca să nu tremurăm de a-l vedea lăsat în părăsire. De aceea, vom

aduce în aceste pagini stăruința și sprijinul nostru în scopul ca o atare operă să nu se uite, ci să se înfăptuiască. Ne mirăm numai că d-l Vintilă Brătianu, al cărui puritanism e grav compromis prin atitudinea ce i se impută, nu intervine pe lângă favoritul său Mavrodi. Acesta i-ar furniza, desigur, lui și numai lui, explicațiile pe cari în mândria sa serenismă le refuză altora.

„UN EROU“ DE MAIOR CHIRIȚESCU

E în tradiția și în menirea Teatrului Național să încurajeze talentele indigene. Până azi, acest obicei n-a izbutit decât să câștige, cetățenilor cari consimt să-și încerce compozițiile pe prima noastră scenă, circumstanțe atenuante cu anticipație. Asistând, deci, la premiera unei piese originale nu ne vom aminti nici de Racine, nici de Shakespeare, nici de Goethe, nici chiar de Caragiale sau de Săulescu, autorul acelei *Săptămâni luminate* pe care marele irlandez Millington Synge ar fi semnat-o cu satisfacție. Autorul indigen s-a ferit să păstreze orice fel de contact sau paralelism cu aceste umbre. Actuala direcție pare a se fi consacrat cu patimă să creeze, din nimic, o dramaturgie originală. Se mai poate ca această stăruință în dezastre să nu fie decât una din manifestările geniului diavolesc al d-lui Valjean, în al cărui surâs și compliment sfâtuiesc pe autorii în palpație să nu se încreadă. Un fel de demonstrație prin absurd, o refugiere în nulitate, deci, după care ar urma să asistăm la o plecare măreață a corabiei cu șapte neamuri de jivine, de la Național, în largul marelui repertoriu... Să fie, oare, aceasta taina de nepătruns a Sfinxului? Până atunci, iată-ne țintuiți în fața pieselor originale cu zăpăcitoare întreruperi ca *Figaro* și *Heidelberg*. Iată-ne în fața *Eroului*, admirabil redat de Ion Sârbu, talent mănos cu atât de rari recolte; căci fericiții mari proprietari de la Național cultivă cu predilecție păraginele, hârtoapele și, mai adesea, piatra seacă. D-l Chirițescu a scris, firește, o piesă cazonă, în care expresiile regulamentului de campanie abundă.

Într-un asemenea stil, o femeie devine „redută“ care trebuie cucerită prin „ofensive“ norocoase și urmate de „lăsări la vatră“, dacă atacatorul este respins, sau de „reangajări“, dacă în cele din urmă soarta îl favorizează. Nu lipsește nici cântecul soldătesc,

destinat, desigur, galeriei, și pe care dintr-un bun-gust tardiv și neîn-destulător autorul îl modifică și-l trunchiază, aducându-l pe scenă. Redăm parțial aci, dintr-o meschină pornire omenească, textul autentic:

„Don Colonel

Are mare boală

Și șade în cvartir

La moașa comunală.

De ce?

Pen' ce?

Ca ce?

De ce – pen' ce – ca ce? (Bum!)

Fiindcă-i rost de taidiridi, taidiridi, taidiridi

Fiindcă-i rost de taidiridi, taidiridi, bum!“

Să adăogăm că, în ciuda câtorva greșeli, piesa e abil construită și personajele de consistentă confecțiune. Intențiile autorului par naive, cu toată iscusința cu are a știut să ciupească toate coardele sensibile ale publicului, până și pe acele vocale ale d-nei Agepsina Macri. Îi dorim o grabnică înălțare: nu știi de unde sare iepurele. D-l Athanasescu a croit un superb pește de mari dimensiuni și regale atitudini. Ansamblul corect.

PICTORUL MAXY LA MAISON D'ART

De câte ori o generație de artiști ducea mai departe cercetările pe cari le moștenise, îi întâmpina publicul și Academia: „Pardon! pe aici nu se mai trece! Am tolerat și am înghițit până azi fel de fel de inovatori cari, prin aceasta, au devenit clasici, cu toate că pe mulți încă nu-i înțelegem. D-voastră, însă, pășiți de-a dreptul pe căile absurdului. Ultima serie de nebuni, înaintașii dv., au atins de mult supremul punct, polul nord al artei. De aci încolo, numai ghețari și banchize – peisaj abstract. Credeți-mă, e inutil și imposibil! Lăsați drumul năzdrăvăniei pure!“

Tinerii nu ascultă. Cei mai mulți treceau pe lângă Academie ca pe lângă o *madame* Cuțit oarecare, alții îi strigau: „du-te la mănăs-

tire“, alții, mai greoi, se milostiveau să-i răspundă: „tocmai acolo vrem să ajungem și e mult mai greu decât îți închipui!“ Peste o bucată de vreme, publicul și Academia se deprindeau cu noul fel de a realiza, prin colori, frumosul, și banda voioasă de odinioară intra în stranele oficialității de unde cuvântul ei aținea de-acum drumul altor grăbiți. Cubismul va fi și el admis și apoi depășit. În Germania, e aproape municipal: Magdeburgul e un oraș cubist. La Paris, cubismul e în faza eroică, la noi, e încă în stadiul în care enervează prostimea elegantă a vernisajelor și simulația găunoasă a criticii. (Capul pe ceafă, ochii întredeschiși – dacă se poate bulbucăți –, trei pași de tablou și mâinile pe fesă, *à la papà*, cu programul sul.) Dificultatea stă în deprinderea publicului de a considera lucrările pictorilor noi ca pe un rebus de descifrat, în loc de a le lua drept ceea ce sunt: creațiuni strict subiective, construcțiuni intelectuale în care nu intră mai nimic din realitatea exterioară.

Într-o asemenea pânză, departe de a fi eludate, problemele picturale se impun cu dinadinsul. Numai cine nu le cunoaște, adică majoritatea pictorilor academici, nu e în stare să le regăsească și să le verifice decât în tablourile naturaliste. Trebuie repetat publicului, pus în fața unui tablou abstract, să-l ia ca o realitate de sine stătătoare, ca o nouă formă de viață, un organism inedit și fără reper în tiparele naturii. De aceea titlul de „natură nouă“ pe care l-a dat Marcel Iancu uneia din viguroasele sale construcțiuni ni se pare atât de potrivit în îndrăzneala lui. Natura – se știe – pe care o învie refractarii din ateliere, e tot atât de relativă și condiționată de simțurile noastre, ca și „natură nouă“ pe care o contestă ei, cu îndârjirea ignoranței.

Maxy, în definitiv, trebuie certat. Talentului său i se ofereau atâtea mijloace de a ne satisface digestia ochilor, îndelung dedați cu perspectiva, clar-obscursul, relieful, modelajul, proporția, nudul, portretul, natura moartă, peisajul și alte venerabile relicve ale atelierelor oficiale. Până acum doi ani, Maxy era un pictor de talent foarte cercetat de snobi și de amatori. Azi, e farsor, nebun și mai ales șarlatan, deși cunoștea rețeta pânzelor de raport, pe câtă vreme eroismul actual, care-l face odios vizitatorilor, nu-i aduce nici prețul brut al tuburilor întrebuințate. Să adăogim, oare, că ne place claritatea și echilibrul pânzelor sale, aruncând aceste cuvinte în mijlocul unei mulțimi care nu s-a dumirit încă asupra deosebirii dintre fotografia în colori și pictură? Subliniem astfel preferința noastră pentru cele câteva „construcțiuni“ și două-trei mari lucrări de grupuri cu multă fantezie și lirism coloristic descompuse. Portretele, în schimb,

ne-au dispăcut... Câțiva critici au consimțit cu gravitate la viața picturii noi, cu condiția ca delicvenții să se întoarcă în urmă la natură. Eternă confuzie. Și apoi criticii aceștia confundă cubismul cu ziaristica: te duce oriunde cu condiția să o părăsești... Când, oare, Doamne, o părăsești?

ORAȘELE JERTFITE

Între chiriași și proprietari e o chestie de forță. E de mirare că Liga Chiriașilor a uitat acest adevăr, singurul cu trecere, în zilele noastre. Prin situația și relațiile lor, proprietarii au reușit să cumpere guvernul liberal. Legea vicleană a lui Ion Th. Florescu reprezintă contravaloarea aportului proprietarilor în fondurile brătieniste pentru alegeri. Mulțumită acestei legi, au fost zvârliți în șanțurile de la barieră un număr de chiriași care singur ar fi izbutit, cu puțină unire și bravură, să impună, cârmuirii mituite și bandei senile a proprietarilor, respectul dreptului său de a trăi. O simplă „întrunire a chiriașilor evacuati” era de ajuns. De ce oare Liga Chiriașilor n-a pus-o la cale? Cum se explică, apoi, inerția mulțimii într-o chestiune care o interesează atât de aproape? Avem de o parte, în București, cel mult cinci mii de proprietari de case închiriate, față de trei sferturi de milion de locatari birnici. Proporția e aproape aceeași pretutindeni. Minoritatea abilă și gălăgioasă reușește însă, pe încetul, să-și introducă punctul de vedere în legile care, cu infinite tocmeli, se ticluiesc în cabinetele ministerelor. Ziua „liberei tranzacții” se apropie, deci. Poate că legea nu o va proclama fățiș. Ea a jertfit de pe acum proprietarilor pe toți cei ce nu puteau suporta cheltuielile proceselor prelungite, cu satisfacții aproape sadice, pe la tribunale și judecătoria. E un mijloc sigur de a eluda furia populară pe care guvernorii se feresc să o stârneasă printr-o măsură directă.

Datoria de a solidariza și a trezi, cât mai e timp, conștiința primejdiei în masele orășenești și-a asumat-o Liga Chiriașilor. Nu contestăm, pe de-a-ntregul, serviciile aduse de conducătorii ei cauzei pe care au îmbrățișat-o. Ne întrebăm, totuși, în preziua noii legi, dacă cei din Ligă își dau seama de formidabila forță pe care trebuie să o arunce ca pe un paloș în ipocrita cumpănă a dreptății; – dacă recunosc puținătatea și sfioșia mijloacelor întrebuintate pentru a o urni?

Chestiunea locuințelor ne doare pe toți. Aproape totalitatea populației de la orașe face parte din categoria primejduită. Ar trebui să asistăm la enorme *meeting*-uri, la irezistibile și neînchipuite manifestații populare. Parisul, Londra, Roma și Berlinul au trăit asemenea zile. Acolo, proprietarii au amuțit și guvernele au înțeles. Au înțeles că azi nu mai e admisibil să trăiești din chirii și din venituri. Au înțeles că proprietatea sacră și inviolabilă nu mai există. Și-au dat seamă de legătura și asemănarea dintre problema agrară, care a dus la exproprierea latifundiilor în favoarea țăranilor, și problema locuințelor, care fatal va duce la municipalizarea lor în folosul populației active a chiriașilor. Și, pentru a întârzia ceasul acesta și a nu zădărnici inițiativa construcțiilor care poate duce, pe altă cale, la rezolvirea aceleiași probleme, au făcut, din vreme, concesiuni.

La noi, nu vedem, însă, participarea orașelor la debaterile care le vor regula felul de viață. Aceasta e, desigur, semnul unei propagande inactice și timide. Rezultatele le prevedem, cumplete. Azi e vorba numai de anihilarea agitației proprietarilor. Mâine va trebui să nimicim rezultatul unor uneltiri devenite *lege*. Atunci, mișcarea chiriașilor va fi „antilegală” și va aduce atingeri „ordinei stabilite”.

Nou pretext pentru Brătieni de a scoate armata în stradă.

UN TRĂDĂTOR OFICIAL

În câteva replici rapide, vioaie, precise, dr.-ul Lupu și ministrul I. G. Duca au pus capăt deunăzi, la Cameră, uneia dintre cele mai sinistre comedii ale vieții politice românești din ultimul deceniu. E vorba despre trădarea lui C. Stere.

Dr.-ul Lupu a repetat că propaganda germanofilă a d-lui Stere, în perioada neutralității, a fost întreprinsă de acesta cu asentimentul d-lui Brătianu. Călătoria d-lui Stere în Ardeal, în 1914, a fost făcută cu aprobarea primului ministru.

D-l I. G. Duca a confirmat fără rezerve aserțiunea dr.-ului Lupu.

În privința campaniei de presă și a articolelor din *Universul* semnate de d. Stere, toate favorabile Germaniei, d. I. G. Duca face, de asemenea, mărturisiri complete. Adevărul, pe buzele acestui diplomat subtil și fugace ca argintul viu, ne surprinde. Cu alt prilej, vom cerceta cauzele acestei lealități subite. Reținem, pentru mo-

ment, confirmările d-sale: articolele lui Stere au fost scrise din îndemnul ministrului Duca. Deci, activitatea germanofilă a d-lui Stere se desfășură sub auspiciile guvernului, singurul, pe atunci, în măsură să cunoască situația europeană și să dicteze fapte și atitudini în interesul țării și al scopului urmărit: idealul național.

Iată, deci, la ce se reduce prima perioadă a trădării lui Stere.

Dar din aceste prime certitudini, stabilite cu concursul neașteptat al d-lui Duca, și servindu-ne de câteva date clare și neîndoioase, cum, de pildă, lăsarea la vatră a colonelului de rezervă Stere în momentul retragerii, unde oare ajungem cu ajutorul bunei metode inductive? La siguranța că d. C. Stere a fost lăsat în interiorul cotoplit pentru a continua în folosul eventual al țării aceeași politică germanofilă uneltită în 1914 de d-nii Brătianu și Duca. La descoperirea mărturisită că politica de duplicitate și oportunism din timpul neutralității a continuat și după ce războiul cu Germania s-a declarat. Și, în sfârșit, la constatarea că în zbciumul dureros al politicii românești printre restricțiile de tot felul, d-l C. Stere a acceptat rolul de sacrificiu. Defăimările și amenințarea dezlănțuită în urmă, asupra-i, nu dovedesc decât lipsa de loialitate a complicilor săi. D-l Stere a fost lăsat o clipă să șovăie sub greutatea crucii tuturor. La un moment dat, d. Brătianu a vrut chiar să-l îngroape sub dânsa. O mână salvatoare, astăzi, îl scutură de acel pumn de țărână pe care alții, cu anticipație, i l-au aruncat.

Pentru noi, d. Stere nu e, însă, numai politicianul care a înfruntat riscurile politice și tovărășiei orientale a d-lui Brătianu. Deasupra acestor triste constrângeri ale oamenilor și ale locului, d-sa, fără vrere și știre, rămâne omul destinului: omul Basarabiei. Foștii săi prieteni îl păstrează pentru roluri subalterne, în prilejuri nenorocite. Soarta i-a făcut o figură istorică, și d. Stere a știut să joace. Dar tocmai acest lucru nu i l-au iertat, până deunăzi, partenerii săi de giumbușlucuri. E povestea figurantului care înlocuiește, o seară, în erou, pe protagonist.

Comedia se sfârșește aproape cu bine.

„Trădarea“, în afară din ipocrizia liberală, n-a existat decât în imaginația ardentă a d-lui N. Iorga. E rândul d-sale să recunoască o greșeală de care nu e vinovat. D-l Iorga, care a dezbinat cea mai democratică și reductabilă coaliție din pricina acestei presupuse trădări, – d-l Iorga, singurul în stare să o refacă și să o îndrume la o izbândă sub prestigioasa sa conducere.

Moartea lui Maurice Barrès readuce în discuție vechea teorie a dezrădăcinării. Naționalismul exclusiv, în Franța și pretutindeni, și-a făcut din această teză gratuită a marelui scriitor lozinca fundamentală. Talentul incomparabil al lui Barrès servește astfel o cauză ingrată. *Dezrădăcinării*, bine-cunoscutul roman care a pus în circulație faimoasa formulă, este fără îndoială cea mai neînsemnată, cea mai discutată, cea mai prost scrisă carte a lui Barrès. Ea pune, însă, la îndemâna tineretului francez o evanghelie comodă, un îndreptar facil de înșurubare în solul natal, de eludare a neprevăzutului, de nivelare în mediocritatea solidă. Se poate ca acest contact cu solul natal să fi fecundat sufletul lui Barrès, așa cum povestește el în *Le Jardin de Bérénice*. Nu trebuie să ne lăsăm, însă, amăgiți de confesiunile acestui admirabil liric, a cărui viață dezmente întreaga-i doctrină, a cărui neli-niște încearcă zadarnic, prin arabescurile celei mai subtile dialectici, să se astâmpere și să se cristalizeze în câteva precepte seci.

Istoria, de altfel, îl dezmente într-una pe Barrès care, din punctul de vedere al înrădăcinării și dezrădăcinării, nici nu este discutabil. „În țara lui, nimeni nu e profet“; Barrès o știe, și de aceea l-au preocupat cu pasiune și l-au cucerit individualitățile cari s-au realizat și au izbândit departe de țara natală. Prietenia și admirația lui pentru poetul Moréas-Papadiamantopulos se explică printr-un fel de ricoșă a ciudei, printr-un sadic sentiment de a-și vedea crezul nimic de exemple vii. *Taina din Toledo*, acel comentariu pasionat al vieții și opere pictorului Greco-Theotocopulos, purcede din aceeași pornire a făptașului care se întoarce mereu la locul crimei. Argumentele cari conciliază cele mai contrare afirmații n-au nici o greutate. O minte și un verb ca al lui Barrès putea realiza până și în absurd.

Doctrina pierde, opera însă dăinuiește.

Rămâne în sarcina unui cler de intelectuali neputincioși să bată table de legi și canoane din zbciumul unui intelectual viguros și liric subtil în căutarea unei atitudini estetice.

NOUA EXPOZIȚIE A LUI MARCEL IANCU

Pictorul care, după ce Iser și-a epuizat noutatea și înrăurirea, a împins mai departe investigațiile pictoricești și a însemnat o etapă virgină în plastica română, deschide a doua sa expoziție la Maison

d'Art. *Facla*, prin pana d-lui N. D. Cocea, s-a ocupat cu satisfacție de succesul celei dintâi. Marcel Iancu a fost printre pușinii români cari, asemenea lui Brâncuși, lui Pascin, lui Segal, nume atât de insuficient cunoscute în țara lor de baștină, s-au înscris în străinătate alături de precursorii artei ce reprezintă cu adevărat veacul nostru până mai ieri inexprimabil.

Expoziția care se deschide în 22 decembrie, la Maison d'Art, găsește astăzi un public mai pregătit decât cel de acum un an. Poporul nostru este dintre cele mai înclinate să accepte și să creeze în pictura abstractă. Cele mai multe scoarțe, în Moldova și Basarabia mai ales trădează predilecția și dibăcia artistului anonim în speculațiile de armonizare a culorilor și a formelor pure. Avem, deci, pentru înțelegerea artei noi un punct de reper și de plecare specific național. Spectatorul care se declară nedumerit în fața unui tablou cubist mărturisește, o dată cu aceasta, nepriceperea lui pentru pictura în genere. Cel ce reclamă cu tot dinadinsul un „subiect” în pictură descrie, totdeodată, limitele competenței lui artistice. Pictorii nu țin tarabă de flori, naturi moarte, mutre și peisaje, decât când n-au talent. Ceea ce îi interesează în primul rând e suprafața, echilibrul, mișcarea, suma de vitalitate a unui organism coloristic. Amatorul de artă care sesizează aceste elemente într-un tablou anecdotic, dar nu le regăsește într-unul abstract, nu e decât un snob recalitrant și incapabil să se menție la nivelul propriei lui farse.

Pentru a preveni întâmpinarea obișnuită că pictura actuală e numai un mijloc de a eluda dificultățile tehnice ale celeilalte, Marcel Iancu expune, însă, câteva portrete cari sunt tot atâtea incursiuni sălbatice în tainele materiei; câteva peisagii fantastice și pânze „cu subiect”. Concesie? Nu, desigur, ci repaus și desfătare dionisiacă a unei cerebralități creatoare, a unei saturații tehnice și a unui prisos de talent.

„LULU” DE HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ȘI EUGEN LOVINESCU

Teatrul Național: *Lulu*, 3 acte, de Hortensia Papadat-Bengescu și Eugen Lovinescu.

D-l Lovinescu reîncepe, de data asta în teatru. E un debut juvenil, o inițiere tremurândă, un fior de pubertate în primăvara de

mucava din culise, după ce mirele poligam și uituc și-a serbat nunta de argint, douăzeci și cinci de ani de trai sterp cu Literatura. Pegasul de reformă pe care avântul său se clătește a întâmpinat montura de aceeași esență poetică a d-nei Bengescu, și cele două Rosinante s-au unit din buiestru pentru a da naștere cârlancei scalâmbe denumită *Lulu* și expusă trei ceasuri pe scena Naționalului, spre marea mizerie a publicului din sală. Acest suistic cuplaj, a două facultăți creatrice, a costat statul, deopotrivă grijuliu când e vorba de îmbunătățirea literaturii și a remonteii, aproape o jumătate de milion. Hipismul dramatic al autorilor a pretins tratament de paradă și găteii de *palefroi* pentru o corcitură anemică și afectată de morvă congenitală. Crudă și neiertătoare boleșniță. *Lulu*, moare reglementar, în trei seri, cu toate baloanele de oxigen cari i se vor administra în matineurile de joi, sâmbătă și duminică, și în spectacolul forțat de duminică seara.

Lulu, poveste gumelistică, a unei femei din *demi-monde*¹, care se îndrăgostește și-și închipuie că poate sacrifica luxul și plăcerile pentru o viață cumpănită și curată la flacăra căminului. Aventură similară cu a criticului care încearcă, la finele carierei și al dezastrelui, o renaștere sub focurile rampei. *Lulu* e disputată de un prinț turbure și aventurier mărunț (criticul Lovinescu) – solid întruchipat de Bulfinsky – și de un iune savant, entuziast și naiv (debutantul Lovinescu în teatru), căruia d-l Tâlvan îi împrumută ritmul temperamentului său de *fauve*². În cele din urmă, obiceiul biruie, *rastaquer-ul*³ își ia muza și pachetul de bancnote șterpelite și pleacă la Monte-Carlo.

Toate personagiile vorbesc același jargon descârmat, de conferențieri pogorâți cu servieta sub braț în viața mare. Te aștepți să auzi pe Simina, subreta din piesă, întrebând, rotunjit, științific și literar:

– Domnul dorește un pahar de H₂O?

D-na Agepsina Macri-Eftimiu, deși acceptabilă și utilă de îndată ce renunță la marele repertoriu, Electra-Nora-Rebeca West-Lady Macbeth, a redat *Lulu* cu accente din Eleonora Mihăilescu în Ofelia.

D-ra Tantzi Bogdan s-a evidențiat într-un personaj secundar, singură, printr-o alegere iscusită și foarte de gust a toaletei, o ținută distinsă și o strictă observare a liniei rolului.

Dar de ce, colac peste pupăză, interpreții se interpelează și stau în scenă depărtat, la distanțe de tir cu pistolul?

¹ *Demi-monde* (franc.) – lume de moravuri ușoare.

² *Fauve* (franc.) – sălbatic.

³ *Rastaquouère* (franc.) – venetic ce trăiește pe picior mare din resurse suspecte.

Cu tot cinismul său, în celebrul articol-portret al generalului Averescu, d. Argetoianu, autorul, a întrebuițat pe săturate cuvintele patrie, tron, democrație. Ipocrizia transpare, însă, în ciuda vigoarei contururilor, cu toată consistența suprafețelor. Portretul generalului e aproape un relief, un început grotesc de statuie. Îi poți da târcoale, îl poți privi din orice unghi, îl pipăi, dacă vrei, cu degetele. D. Argetoianu, pentru o singură dată, s-a afirmat scriitor politic. O precizie și o sobrietate în stil, pe care i-o dă ciuda îndelung stăpânită, l-a hărăzit, accidental, cu darul scrisului. Fenomenul nu se va mai repeta, căci e rezultatul unei experiențe și a unei pregătiri subconștiente de cinci ani. Flaubert întrebuița același răstimp pentru a desăvârși un întreg roman.

Dar avea talent. Argetoianu a pus cumpătarea sa în serviciul unui singur articol, care, însă, rămâne. Ipocrizia îl completează pentru a introduce într-însul însuși chipul autorului. E hohotul lui Mefisto străbătând prin larva orchestrei și prin plângerile Margaretei sedusă și părăsită. Țară, tron, democrație!

D-l Argetoianu își oferă agrementul nerușinat de a sufla cântecul acesta în urechile roșii, de cea mai feciorelnică indignare, ale generalului Averescu. De fapt, ceea ce-l agită, ceea ce-l fascinează pe Mefisto, e prilejul de a mânui oameni. Posibilitățile de intrigă și de grupare pe cari i le înlesnește clubul unui partid în opoziție și în descompunere nu procură decât mediocre senzații unui politician de rasă. „Puterea“ singură i-ar da satisfacția intensă și deplină pe care o urmărește. D-l Argetoianu refuză delicia sarbede ale unei bolnăvicioase tactilități. Vrea îmbrățișarea, vrea puterea. Totul pentru ea.

În 1918 a avut primul contact rapid cu această nobilă târfă. Generalul Averescu i-a fost intermediar și naș. În 1920, cuprins de frigurile dragostei, d. Argetoianu s-a dus din nou sub balconul iubitei prea sus ivite. Generalul Averescu i-a servit de data aceasta drept cal de paradă. Femeile adoră caii. Dar caii ostenesec.

Azi, în preajma lui 1924, când d. Argetoianu simte în artere năvala rutului, d-sa își dă seama că tovarășul credincios de războaie nu-l mai poate purta la primejdiiile adorabile ale întâlnirii. Oricât l-ar țesăla și i-ar lustrui coama, oricât i-ar da să mănânce jeratic, și de l-ar potcovi cu aur și ținte de diamant, el tot n-ar mai fi, pentru mulțimea adunată la nuntă, năluca elegantă, El-Zorabul fulgerător de odinioară. Și atunci, d. Argetoianu își aduce aminte de țară și demo-

cratie, îi trage câteva cravașe și pleacă, lăsând grajdul deschis. Cu lațul într-o mână, cu ochiul la pândă. pe pampasul politicei române, el caută un alt bidiviu, o altă cărcă. o nouă speranță democratică și a votului universal, pe care, o dată suit, să tragă, fără greș, la scara de onoare a castelului suspinat.

Cinism, imoralitate! se poate; d-l Argetoianu și-a făcut, însă, din cinism un amănunt caracteristic, un pitoresc brutal, un „vino-ncoace“ haiducesc care-l prinde. Astăzi, d-sa cântă-n frunză și fluieră de dor. Îi trebuie calul năzdrăvan pe care să-l strângă între coapse. Și d. Argetoianu e prea bun călăreț ca să nu-l găsească. Se zice chiar că l-a și găsit!

ISPRĂVILE DE LA CLUJ

Presa de aici și de dincolo

D-l Octavian Goga, în sfârșit, s-a răzbunat.

Studentii destul de slabi de înger cari s-au lăsat îmbătați cu elixirul stătut, dar fiert cu trudite sofisme și eschivate argumente, al retoricei antisemite, au spart un congres și au rădărmicit, pentru câteva zile, desfacerea în oraș a ziarelor „anumitei prese“. Cuvântarea despre „Idea națională“ s-a prelungit în actele auditorilor dincolo de prevederile conferențiarului: firme scumpe ale Clujului pretențios au fost sfărâmate, și veștile ne spun despre devastarea vitrinelor de conținutul lor de ispită mulțumită răufăcătorilor cari s-au folosit de tinerescul elan al patrioților exclusivi.

Glasul d-lui Goga avu, se vede, ecouri neprevăzute: răsunetul se târăște și azi pe birourile micului parchet. Lăsăm detectivilor sarcina să rezolve ciudatele rezultate ale unui ceas de elocvență. Ne gândim numai la izbânzile de moment ale studențimii pure și la urmările lor nefaste în cazul, absurd, când ele s-ar statormici.

Întreg Ardealul cu patru milioane de români, de o cinstită instrucție primară, n-a izbutit să asigure viața unei prese regionale românești care numără gazete de zeci de ani vechime. Foile românești, reduse ca format, inexistente ca tiraj, redactate într-un hibrid jargon ungro-latin, au fost nevoite să recurgă la subvențiile oficialității, la fondurile partidelor și la ghișeele publicității pentru a continua, penibil, să apară. Alături de acestea înflorește, în toate orașele, în mii și zeci de mii de exemplare o neobosită și adesea

neprietenă presă minoritară. Sunt ziare zilnice și săptămânale. săsești și maghiare. foi politice. reviste literare, buletine științifice sau gazete de sport ori de specialitate, într-un cuvânt tot ceea ce denotă o intensă muncă intelectuală și un interes mereu atent pentru hârtia tipărită. Populația cetitoare românească, mediocru atrasă către o presă din toate punctele de vedere insuficientă, ar fi continuat să cadă tot mai mult în clientela presei străine dacă nu s-ar fi revărsat peste Carpați stolul hulit al gazetelor bucureștene. Cu sosirea lor, publicul ardelenesc și o bună parte din cel minoritar, determinat indiferent dacă de numărul paginilor, de calitatea textului ori de superioritatea și completudinea informației, a fost canalizat către cultura națională. Limba îndeosebi, atât de corcită, datorește mult în Ardeal acestei invăzii, azi huiduite, purcesă din rotativele din Sărindar.

Și oricât s-ar strădui Octavian Goga cu răstălmăcirile, oricâte fraze ar risipi din fireasca-i abundență verbală, această presă cu metehnele ei rămâne cel mai de seamă agent de unitate culturală al românismului. Ea este, în mâna aceluiași oameni, aceeași presă căreia înainte de 1916 i se interzicea trecerea munților, pentru siguranța statului maghiar. Este aceeași presă prin care, până la război, poetul Goga își propaga iredentismul, „ideea națională“, pe care acum caută să o smulgă preocupărilor :-

Ce conflict a dus, de atunci, între poet și „anumita presă“, la divorțul scandalos de azi? Fără îndoială că Octavian Goga, ca unul din „ginta irascibilă“, a fost împins de ostilități fără importanță, ale unor plumitivi¹ nepoștiți, la generalizările nedrepte și la îndemnurile funeste pentru a căror realizare sacrifică o vehemență amintitoare de Eminescu, ziaristul. Fără îndoială, însă, că poetul ignoră, totdeauna, distanța deformatoare care desparte războinica lui idee de înfăptuirea ei. Și dacă propaganda lui Goga în Ardeal ar triumfa, suntem siguri că el, cel dintâi, s-ar înspăimânta de hâda ei realizare.

EXPLICAȚIILE GENERALULUI ILIESCU-TURTUCAIA

Ar fi pueril să credem că am pierdut războiul din 1916 din pricina comandamentului Iliescu-Turtucaia. Vina e numai a d-lui Brătianu care, în neutralitate, a zădărnicit pregătirea ostășească prin

¹ Plumitif (franc.) – scrib, măzgălit de hârtie.

neîncrederea inspirată ambelor tabere, posesoare de muniții, în luptă. Vina d-lui Brătianu se complică întrucâtva prin numirea, din motive de ordin sufletesc, a generalului Iliescu în fruntea Marelui Cartier sub generalisimul de paie, răposatul Zottu. Și, în sfârșit, vina generalului Turtucaia e că, din vanitate, a primit postul ce se cuvenea altuia. Negreșit, nimeni altul nu putea întârzia sau atenua simțitor dezastrul. Ideea singură a României oligarhice, cu fruntașii ei și organizarea pe care aceștia i-au dat-o intrând într-un război de mașini, e suficientă pentru a domina răspunderea comandanților și a explica înfrângerile ce s-au ținut lanț de la Jiu până la Siret.

Generalul Iliescu, în fața istoriei, e absolvit. Mărunta sa personalitate intră cu prea puțin între cauzele uriașe ale prăpădului. A păcătuțit, însă, din deșertăciune, și a păcătuțit de două ori. Căci, după ce a vrut să joace un rol de mare căpitan sub rapsodiile d-lui Banu din *Flacăra*, a năzuit să joace un rol politic european. Din explicațiile d-sale reiese că, nenorocos în țara lui, s-a dus să facă pe profetul la Paris, proorocind trădarea rusească, felonia Serbiei, debilitând tot ceea ce putea să alimenteze și să servească defetismului francez în 1918. Clemenceau, enervat de zbârnăitul inoportun al unui general de club, a luat măsuri să-l trimită peste graniță. Ceea ce s-a și întâmplat.

Scrisoarea de adio pe care i-o trimite Poincaré, președinte de republică pe atunci, încarcă aceste mizerii cu o bănuială: aceea că, în 1919, generalul Iliescu visa la un supliment de război în care d-sa avea să ia, desigur, comanda armatelor româno-polono-cehoslovace, „pentru a forța mâna Conferinței“. Sinistre visuri borgiene! Pentru gloria lui Iliescu viețile omenești n-au importanță. Vârsta astăzi l-a mai potolit și, renunțând la politică și la strategie, senatorul Iliescu se mulțumește să extragă aur din stâncile Transilvaniei. Partea sa la prada de război!

REGII LA NOI

Ultimii regi sosesc la noi. Trăim timpuri shakespeareiene. Din clipă în clipă, porțile se deschid, un sol se ivește, fanfara din culise sună onorul, un suveran este anunțat. Dar lucrurile iau o întorsătură bufă. În loc de un cabotin în fireturi, purpură și hermină, vedem câte

o doamnă cu durdulii buci germanice în elegant costum de călătorie: câte un civil bălan și țeapăn prin înghițirea bastonului de iunker, în ținută impermeabilă de comis-voiajor. Și Cotrocenii, și Bicazul și Branul, mai cu seamă aceste două cuiburi de briganzi feudali, tresar de amintiri teutone. Atâta revărsare de majestați, fie și plouate, atâta rostogolire de coroane defecte, atâta mireasmă de muzeu și tradiție începe să ne îngrozească. Desigur, auguștii oaspeți, simțindu-și capelele la adăpost, se vor feri să se amestece în treburile noastre interne.

Dar simpla lor prezență aci, pe solul nostru *republican*, înfierbântă mintea reacționară a câtorva politicieni din vechile cadre și dă aripi visurilor iuncherești ale câtorva generali, năvăliți, în ultima vreme, să guverneze. Mexicanismul și fetișismul dinastic al politicienilor, obrăznicia camarilei și căldurile cezariene ale cucoanelor de la Coțofenești se vor simți întărite de asistența acestei figurații cu sceptru. Însuși blândul nostru Rege Ferdinand se va simți împins la gesturi neroniene când, asemenea lui Napoleon, pe care l-a întrecut deunăzi în capacitate militară, se vede prada obsecviziozităților unui parter, sau unei anticamere, de regi.

De aceea am dori, cu tot surplusul de cinste ce ni se face, să avem cât mai rar asemenea oaspeți și cât mai scurtă să le fie șederea pe solul nostru republican. Căci istoria Principatelor ne spune că, dintru început, domnia fost-a la noi eligibilă și la șapte ani limitată. Prin tradiție, monarhia românească este republicană!

CETATEA ZGOMOTOASĂ

Ordonanța, lipită proaspăt pe zid, interzice automobiliștilor abuzul de semnale. Am cetit-o, dimpreună cu mai mulți pietoni, printre cari mă îndoiesc să fi fost proprietari de automobile.

Aceștia treceau zgomotoși și prea grăbiți ca să mai citească. Ne vom face, însă, datoria cu toții și, abordându-i în stare de repaus, în pană sau la cafenea, le vom comunica hotărârile cetății. Căci afișele sunt cetite totdeauna de către alții decât cei direct interesați. Astfel, invitațiile către public ale opoziției care ține *meeting*-uri sunt mai întâi citite de poliție. Astfel, în satul lui Jules Renard ordonanța primăriei era luată în considerare de o capră. Lipiciul de apă și făină era delicios limbii sale aspre. Acolo dispozițiile primarului riscau să

rămână tot așa de ignorate cum în orașul nostru, măsura în contra zgomotelor, proclamată de către prefect.

După cererea cui? Nu cunosc decât o cerere a lui Schopenhauer, dintr-un curios articol, intitulat, pare-mi-se, „despre zgomote”. Sunt pagini menite să întărească pe d. prefect în acțiunea sa. Sunt argumente servite cu o vigoare inegalată. Și dacă de atunci condițiile s-au schimbat și amănuntele s-au agravat, cu atât mai bine. Schopenhauer socotea că zgomotele unui oraș sunt o calamitate socială. Întrerup meditațiunile filosofului, îi risipesc liniștea. îiucid ideile sau i le precipită într-un soi de avort mortal cu consecințe multiple asupra vigoarei ideii nou-născute. Iar dintre aceste zgomote, cel mai strident și mai execrabil era, pentru Schopenhauer, pocnetul biciului. I se părea că sfârscul sălbatic ce răsună pe uliți îi sfichiuește însăși suprafața marelui său creier. Se pierdea în blesteme și apoi în regrete pentru operele pe cari surugiescul obicei i le izgonise din minte. Și consacra pagini de analiză gravă, tinzând să demonstre inutilitatea acestui pocnet asupra accelerării locomoțiunii, prin incursiuni temerare în psihologia cailor. În cele din urmă, propunea soluții. Toți vizitii să facă nod biciului. Contravenienților, cu întreg respectul datorit proletariatului și muncii cu mâna, să li se încalce respectul și amintirea muncii intelectuale prin câteva lovituri energice, de codirișcă, la spate. În al doilea rând numai, ca o teroare mai mult, dar mai suportabilă, veneau tobele regimentare, evocate și de Béranger:

„*Terreur des huit troubles des jours,
Tambours, tambours, tambours, tambours,
Météordirez-vous donc toujours
Tambours, tambours, maudits tambours!*”

(Citat de Dietrich)

Dar protestul în privința lor era redactat cu reținerea pe care o impuneau zorile prusianismului.

Fericit, însă, a fost Schopenhauer, suflet prea viu al acelor timpuri liniștite. Ce pamflet ar fi revărsat în spumegări negre pe hârtie dacă, locuitor al Bucureștilor (fapt, din multiple motive, imposibil), ar fi auzit de patru ori pe zi trâmbițele regimului trecând, cacofonic, dinspre Cotroceni.

Ar asculta pe cer avioanele, ca niște albine de fier urcând spre floarea-soarelui, mai înainte de a se înfige vibrând în fagurii orizontului ca ceara. Dar, sub fereastră, în mijlocul unei grămezi de

tărăte și lemn, s-ar fi instalat, scrâșnind și cu țipete de ospiciu, de mătasă, de metal de ocnă și de moară dezlănțuită cu vânturi și ape, un ferăstrău circular ce și-ar fi îndeplinit implacabil datoria în izbucnirea intermitentă a motorului bătând neobosit ritmul epilepsiei mecanice.

Mai departe, goana automobilă își continuă producția polifonă prin spațiile în cari lumina electrică s-a diluat. ca ziua. Evocări preistorice: un strigăt răgușit de brontozaur, purtat între doi ochi aurii de fluturi, și se năpustește în suflet și monstrul se pierde. Din menajerie scăpat, un leu urlă amplu și înfiorător, pe când pisica pe care ai călcat-o pe coadă, fără să-ți dai seama cum, plânge un mirolăit întortocheat și umoristic. Jungla anacronică se complectează cu sunete: lișițe își iau zborul țipând peste apele lămpilor voltaice, cerbii se sperie mugind, haita câinilor de toate mărimile își apropie lătratul haotic, fierb măruntaiele de piatră în ființele de metal cu răsuflarea de jar, printre cari se încurcă reptile invizibile, șuierând, și un academician care-ți tușește formidabil la ureche. O amazoană străbate undeva, dezmetică, hohotind. Vânătoarea e, desigur, în toi, căci, dominând deznădejdea și tropotul, și măcelul inundat de culori din vitrine, semnalat de sonerii de cinematografe, cântat de pian automate, se aud salvele de armă. ca niște preuri plesnite, sunând.

...Și astfel și-ar fi scris Schopenhauer ura pe zgomotul orașului, evocator de vremuri și climate, crispate într-o singură zi. Și ar fi recomandat generalului Nicolae măsuri: circularele să taie numai vată, iar contravenienții să fie ferăstruiți de vii. Aviatorii să zboare peste câmpuri sub amenințarea de a fi prăbușiți prin tun. Automobilele să aibă un singur semnal de surdina, altfel conducătorii vor suferi moartea sonică prin funcționarea neconținută a unui asemenea instrument la urechile lor.

Și ar mai fi rămas cameloții, clopotarii, oratorii...

Departee suntem de postilionii cu bice și muzicanții cu papagal cari au sporit tristețea elocventă și iritabilă a filosofului.

MODERNISM ȘI TRADIȚIE

Tradiția e amenințată. O mulțime de venetici și de înstrăinați au urzit, în pivnițele capitalului internațional, un obscur complot pentru sugrumarea și stârpirea acestui vechi dar pururi tânăr arhanghel, cu scopul ca peste trupu-i rece călcând, să cotopească grădina îmbelșugată a sufletului și mai ales a patrimoniului românesc.

Planul e metodic și amănunțit. Nici ezitare, nici neprevădere. Toate împrejurările, toate aspectele și eventualitățile toate, ale întreprinderii, sunt studiate. Din zeci de puncte de vedere s-au dictat conjurațiilor, după cerințele postului și ale momentului, cele mai neașteptate atitudini. Și, deoarece nici un mijloc nu e de disprețuit, căci însemnătatea lui variază după situație și întrebuintare, arta și literatura și-au atras atenția deosebită a uneltirilor. Li s-a designat, deci, rolul de cal troian în lăuntru zidurilor. Scriitorii și artiștii cari au acceptat această misiune trădătoare s-au așternut pe lucru. Cu o siguranță drăcească au născocit în limbă forme și accente inedite, în plastică procedee proaspete, devastând, ca în arhive uitate, orânduiala birocratică pe care înaintașii lor o visaseră eternă. Elementele vechi căpătau, printr-un adaos nepermis de material nou și prin magia unor meșteșuguri temerare, înfățișări străine ochiului și rebele minții de-abia deprinse cu forme de artă și de lirism, cari, în lăuntru unei evoluții adeseori bruscate, păstrau încă legături tenace, asemănări ca între corp și umbră, cu așezările tradiționalismului depărtat.

Făpturi ciudate, organisme violente, se născură din aceste pângăriri ale părginitului templu prin virulența spiritului nou. Tradiția impregnată de sămânța obosită a celor ce stăruiau în funcțiuni incompatibile cu mizeria lor fiziologică își simți flancurile fulgerate de apropierea unui necunoscut. Tradiția restituie curând acestuia rodul îmbrățișării care a purificat și a biruit. Dar preoții profani ai frumosului „românesc“ refuză pruncului binecuvântarea. Spaima își înfinge degetele în părul lor ca în fața unei întruchipări a Satanei. E o spaimă stupidă și o spaimă fățarnică. Dimpreună cu toate babele

critice și toți cuvioșii senilismului precoce, se prăbușesc în mătăni și cruci, cu fața la pământ. Deasupra lor, glasuri cărturărești se ridică și, în haosul ceasului, caută mântuirea de toate relele faptei și ale gândului, nu într-o energică acțiune culturală, ci într-o năpustire a mulțimii spre bolțile întunecate ale bisericii, spre mâna cu pământul de busuioc a clerului, sub rasa cu miros de castan de unde i-ar fi venit o credință și o artă. Arta aceasta împodobește de câțiva timp coperta și paginile unei reviste care-și face astfel campania de ortodoxie. Sunt reproduceri de picturi bisericești vechi în stilul pe care călugării greci l-au adus de la Athos și Constantinopol până la Kiev, Târgoviște, Ravena și Toledo. Stăruința revistei în reproducerile aceste e un mod de a striga rătăciților pe căi virgine: lăsați cercetările sau imitarea străinului; întoarceți-vă la vechea artă națională!

Primejdia artei noi constă, după cei mai vajnici naționaliști, în aceea că e fără subiect. În pictura lui Marcel Iancu, de pildă, nu mai vezi nici un țaran, – se văita deunăzi un fost ministru. Pe acești nepoștii nu-i mai interesează peisajul, peisajul în care stejarii sunt verzi ca românul și viceversa. Nici florile lui Luchian nu le mai regăsești, adăogă același ministru revărsând mari cantități de flori retorice peste florile lui Luchian cari, precum se știe, erau aduse, iarna-vara, din Italia în atelierul artistului. Iată cum în atingere cu izma crează a poetului Goga, violetele de Parma capătă indigenatul. Înțelegem însă îndârjirea și fanatismul care-l urmează. Revoluția artistică de azi rupe legăturile cu natura organizată, păstrând doar datele ei eterne: culoarea și forma în alfabetul ei geometric. Artistul reconstruiește *selon le cube et le cylindre*¹, o lume infinit mai vie și mai expresivă decât a palizilor naturaliști cu stilizările lor timide. Poetul Ion Pillat îmi spunea: „aș vrea să am o pânză de Marcel Iancu, dar nu știu unde să o pun să nu mi le anihileze pe celelalte“. Pillat exprima sentimentul până și al celor ce nu pricep: spectatorul ieșit dintr-o expoziție modernă își caută zadarnic pierduta liniște, în sălile „clasicilor“. Dacă e dintre cei pe cari nedumeririle îi muncesc, se va întoarce, iar și iar, în sala blestemată, până ce solzii de pe ochi îi vor cădea...

În literatură și poezie, aceeași impresie de lăncezeală și sălcie repetire încearcă cetitorul paginilor datorite unui scriitor de azi. Cum să parcurgi din nou povestea banală a unei idile, a unui conflict sufletesc tratat după una din cele cinci-șase rețete literare, când ai trecut prin acea „atmosferă mornită în care speciale sonorități de cuvinte se prind într-un dans macabru gătuind subiectul“. (Astfel

¹ Conform cubului și cilindrului (franc.).

definește d. Octavian Goga literatura nouă.) „Gătuind subiectul“: suprimând adică întâmplarea banală sau neobișnuită cu care ne-a obișnuit doica și bunica.

Desigur, literatura și poezia nouă n-a căpătat soluția definitivă, n-a găsit stilul epocal la care a ajuns plastica și arhitectura modernă. Suntem, încă, la noi și aiurea, în faza de cercetare și de creație, grăbită, în care natura poezilor vremii zămislește copiii săi monstruoși. Acești copii, însă, și-au mâncat părinții: vechea literatură, pe care o continuă, în timp.

Să ne înțelegem: nu pretindem nimicirea trecutului în trecut. Dar un cercetător care nu-și găsește expresia e mult mai interesant și mai de folos decât un definitiv utilizator al formelor știute, candidat la Academie, la douăzeci de ani.

*

Una din învinuirile cele mai ridicate aduse literaturii și artei de azi e cuprinsă în calificarea: literatură de import. Mai întâi, ideea în sine, a unei literaturi române, e un pur și simplu import. Începuturile noastre literare n-au fost o dezvoltare firească a folclorului, ci o deprindere gentilă a primilor bonjuriști. Romantismul lui Eliade și al lui Alexandrescu e de import. Toată literatura secolului nostru trecut e de import, și uneori de import brut, cu modificări în iscălitură. Țărănismul *Vieții românești* și „simbolismul“ de la 1908 sunt de import. Coșbuc, singur, e o floare autentică a solului. Firește că s-au scris, totuși, opere de valoare. Dar tocmai aceasta degradează argumentul „importului“.

În ceea ce privește, însă, modernismul afirmat mai ales de la 1917 încoace, el e, colac peste pupază, în contrast cu întreaga noastră literatură și artă de la 1800 încoace, – e un modernism de EXPORT. Pentru întâia dată am dăruit ceva străinătății care recunoaște. Azi, e universal recunoscut că sculptorul Brâncuși a influențat, prin elevii săi Liepschietz și Arhipenko, mult mai celebri decât maestrul însuși, întreaga plastică modernă. În toate cercurile de artă străine se știe rolul jucat de Marcel Iancu în propagarea cubismului încă din 1915, după cum se știe că acest mare artist a lucrat primele reliefuri cubiste în apus. În sfârșit, prietenul nostru Tristan Tzara, care publica versuri în *Chemarea* 1915, a stărnit apoi întregul curent literar care a dezlipit de învechitul tipic al simbolismului tineretului din Franța, Germania, Elveția și America. Orice tânără revistă din aceste țări e o mărturie a neînsemnatei isprăvi, pusă la cale aci,

înainte de război, și care izbăvește pe moderniștii români de acuzația „importului”. Pictura fără subiect și literatura fără subiect nu sunt însă, lipsite de legături cu arta și poezia noastră populară. O plimbare pe cheiul Dâmboviței printre scoarțele țărănești e mai persuasivă decât orice argumentație. Poezia populară, de asemeni, când nu e corectată și adăogată de colecționari, e cea mai scutită de subiect și de logică narativă, dar cea mai bine construită și plină de atmosferă dintre poezii. Iată-ne întorși, din pivnițele capitalului, pe căi simple și depărtate. la vatră. Să ne amintim, ca încheiere, denunțul, alarma dată de poetul Octavian Goga, către studențimea din Cluj:

„Domnilor, un aspect nou și straniu se ivește pe câmpul literar. în vremea din urmă, la noi!”

SECRETUL NAȚIONAL

Presa liberală reia învinuirea sub care s-a obișnuit să curme polemicile, când e încolțită: trădarea de patrie. De la 1916 încoace, această expresie patetică a ispitit mereu inspirația celor de la *Viitorul*. De nenumărate ori a fost întrebuițată ca spumegare culminantă pe fluxul bucal al politicianilor cu strungăreață. A fost o vreme când, de teama unei depline dezagregări, și sub ochelarul scrutător al surorii latine, giumbușlăcul răsăritean al antanto-filismului nostru trecu din scenă în viața reală. Câțiva scriitori plătiră, cu luni de închisoare, duplicitatea comandată întregului nostru cadru politic și administrativ. Dar de când cu frumoasele mărturisiri ale d-lui Duca, din ultima sesiune parlamentară, se părea că până și d. Stere, socotit ca cel mai periculos oligarhiei, va fi scos de sub acuzarea, cu tremolo de orchestră și lumină roșie la rampă, a trădării de patrie. D-l Duca întărea că propaganda germanofilă a d-lui Stere în Ardeal, campaniile prin presă și rămânerea în teritoriul ocupat au fost uneltite de guvernul de atunci, în vederea „intereselor superioare ale țării”. Aceste declarațiuni denunțau farsa care pe chestia națională împărțise pe toți românii în două tabere: cei ce păstrau alianța tradițională cu nemții și cei ce riscau războiul din 1916. Fapta peste doi ani se consumase; posibilitatea de surprize era înlăturată. Nimeni din cei pe cari înțelepciunea regală și prevederea diplomatică a lui Ferdinand I și Ioan al II-lea îi lăsase la București,

pe domeniile Coroanei sau la Florica, pentru a îndeplini formalitățile mântuirii publice sub oblăduirea înamicului, dacă acesta ar fi ieșit definitiv victorios, nu trebuia să mai sufere.

În teatru și în politica externă de la Iași și de la Capul Podului¹ succesul se cuvine deopotrivă și junilor primi și celor ce au acceptat rolul antipatic. Principalul e ca piesa să fie bine jucată, iar figurația și publicul să participe la acțiune. Și astfel a fost voia împrejurărilor că pentru aceștia textul să cuprindă pasagii de tragedie, în momentul chiar când meterhaneaua cânta la nunta lui Constantinescu-Porcu. Nici acuzator, deci, nici vinovați. O măreață complicitate, o simulație esențial patriotică, pentru care câteva secole de bizantinism și ortodoxie ne înzestraseră cu o virtuozitate ajunsă caracteristica de căpetenie a politicianismului. Jucau pe ambele cărți, păstrând pe a treia în manșetă, și toate cărțile erau măsluite. Vicisitudinile, cum se zice, ale așezării geografice între vecini mai tari, au deprins și pe strămoși cu această echilibristică între turci, austriaci și ruși deodată, când aceștia se bat. Jocul a reușit. Am terminat războiul învinși, dar cu țara îndoită, în dauna Germaniei, dar în excelente raporturi cu ea și sub ocrotirea surorii latine insuficient instruite asupra moravurilor surorii mai mici. O vreme încă, am mai păstrat secretul. Ne indignam și amenințam cu divulgarea secretului, când, ca spectatori, vedem pe tenorul Brătianu terorizând cu patos prea naționalist pe baritonul Stere. A sosit momentul când pe baze noi, în situații modificate, înscenarea se prelunga inutil.

La un semn al d-lui Duca, taberile s-au amestecat, cenzorii au dispărut, comisarii și apărătorii publici părăsără atitudinea lor de manechini, într-un cuvânt lumea toată își dădu poalele peste cap. *Confeti*, lampioane, tombolă...

În asemenea momente intervine un d. Diamandi, care ceru să se reia de la început comedia. D. Diamandi veșnic căzut din lună: d-sa e ministrul care raporta de la Petrograd, în ziua izbucnirii revoluției ruse, că nimic nu amenință ordinea țărilor și a nobilimii. *Viitorul* e nevoit firește să-l acompanieze pe nas. În Orient, ipostazele acestea de intransigență rigidă, de bună credință jignită, de cavalerism fără pată și fără prihană degajă un parfum de suliman prost și naftalină. Sunt pușlamalele noastre bizantine cari se travesesc în granzi de Spania!

¹ La Capul Podului, actualmente Piața Victoriei, se afla Ministerul de Externe.

O REPLICĂ D-LUI GOGA

Domnule director¹,

Suntem, prin stăruința insinuantă și plină de gratuități a revistei d-voastre, reduși în strania necesitate ca, în țara în care conducerea e acaparată, precum știți, de cea mai pestriță oligarhie a continentului, să dovedim a nu ne obârși din nici una din semințiile obișnuit intrate în chimia etnică a patrioților de la oraș. Aceasta, pentru simplul motiv că întreaga noastră ascendență masculină este românească. Găsim, de pildă, într-însa un stră-unchiu, gospodarul Iova, luând parte activă la revoluția lui Tudor. Pe un alt străbun, Iovanache Niculae, ca reprezentant (capuchehaia) pe lângă Poartă. Despre unul pomenește Aricescu în *Acte și Documente privitoare la revoluția lui Tudor Vladimirescu*. Despre cellalt, om de o cultură europeană, scrie istoricul Buckewil, fost consul al Franței la Stambul.

Am dat aceste sumare amănunte în jurul persoanei noastre constrânsi de perseverența redactorului d-voastră, Alex. Hodoș de a se arăta și naționalist și om de duh. Năzuința dintâi fiindu-i mai în mijloace decât următoarea, ne oferim astfel plăcerea de a răpi d-lui Hodoș argumentul *ad hominen*², lăsându-i sarcina covârșitoare de a încerca să obție, prin stil și igienă mintală, *spiritul pur*.

Strădanie în care, ne-o spune o scelerată constatare intimă, se va istovi fără ispravă.

Cu epitetul de „dolofan chiulangiu“ al războiului, colegul nostru de la școala din Iași ajunge, în acest grai de cocotă, la capătul dialecticei lui de artă, la supremul argument al cerebelului său în acțiune. Nu putem învinui decât gigantismul precoce, acromegalia sa, grotescă afecțiune care te face să nu-ți mai cunoști lungul nasului și-l obligă pe suferind să uite a nu vorbi de funie în casa spânzuratului.

Cât despre individualitatea d-lui Mavrodi, nobila dv. intervenție egalitară ne mișcă, dar nu ne privește. Personal n-am scris nici un rând nesemnăt împotriva acestui *premier violon* al presei liberale, căci avem obiceiul de a ne asuma răspunderea prin iscălitură, în aceeași măsură în care d. Hodoș are apucătura de a ne atribui, pentru nevoile de solidaritate ale polemicei sale, rânduri scrise de alții.

¹ Scrisoarea este adresată lui Octavian Goga, în calitate de director al revistei *Țara noastră* (vezi nota p. 494).

² La persoană (lat.).

Terminând, îmi îngădui să vă mai amintesc că atât dv., cât și personalul dv: de redacție, n-ați manifestat întotdeauna același tăios dispreț de azi pentru scrisul servului d-voastră.

STĂRPIREA CĂRȚII

Avem, de curând, o lege sinceră pentru desfășurarea învățământului. Câteva indiscreții în jurul proiectului de reorganizare a școlilor primare normale ne încredințează că d. ministru Anghelescu a decis să ia taurul de coarne. Metodele piezișe de până acum îi displac. Să-l fi dezamăgit oare mediocritatea rezultatelor, sau numai nepotrivirea acelor procedee cu temperamentul său sangvin? E o chestie de mărunță psihologie pe care nu o vor aprofunda nici actualitatea, nici istoria. Cert e că, prin proiectul d-sale, d. Anghelescu atacă edificiul nostru cultural de la temelie. După doi ani de ipocrite străduințe anti-universitare, ministrul se dezmeticește și se improvizează dinamitard. Căci, timp de doi ani de zile, în tovărășia fostului său coleg cu barbă de la Arte, a fomentat¹ agitațiunile studențești, dezbinările rituale, cu stăruința unui bătrân maniac freudian care propune tinerimii obsesiuni prenuptiale.

Sălile de cursuri se transformau, vremelnic, în arene. Dar ordinea se restabiea cu o precizie astronomică în luna examenelor, pe care precocii complici ai Excelenței sale sportive știau să le reclame și să le obțină cu circumstanțe atenuante: suvenirul luptelor purtate în comun.

Sistemul, deci, nu ducea la dispariția clasei abjecte a intelectualilor. Oricât s-ar fi scâlciat programele și oricât s-ar fi înțetit ședințele de box cu premiu din fondurile secrete, guvernele se puteau teme că, din patru universități regionale și o Academie de Drept la Oradea, n-ar fi cu desăvârșire exclus să se ivească doi-trei din acei indivizi pe generație, recalitrânți față de învățătura obläduită, cari fac marea neliniște și ocară a cuvioșilor de la putere. În gândul ospătaților acestei țări, cuvintele „intelectual“ și „agitator“ sunt sinonime.

În contra lor, măsuri se impun, precum în regiunile silvice se afișează recompense pentru vânătoarea lupilor, sau în hotelurile din

¹ *Fomenter* (franc.) – a instiga.

Egipt, precauțiuni împotriva scorpionilor. După modelul asociațiilor anti-alcoolice sau de profilaxia tuberculozei, urmând și pilda propagandelor anti-veneriene, guvernul român de azi și de mâine se apără vajnic de suspjecții slovei tipărite. Legea de organizare a ministrului Anghelescu va constitui elixirul specific, salvansanul acestei igiene a foștilor latifundiați refugiați în samsarlâc și-n marea industrie. Eficacitatea lui va fi, de-acum, mai mult preventivă, asemenea portativei farmacii intime prescrise soldaților germani în campanie.

Cultura cu greu poate fi combătută când apucă să încuibeze.

Generațiile intrate în impurul contact nu se mai abat de la dânsul.

Recolta de semidocti compromițători, de grămățici imbecili și de răzvrățiți subversivi va fi, fără greș, obținută.

Important e ca, cel puțin de azi înainte, fiii României să fie întorși de la calea lungă a alfabetului. Setea de lumină e atât de mare, încât Făt-Frumos se suia în copac să o zărească, prin noapte, mijind. E vorba să nu o mai vadă nicăierea, dar drumul să pară liber și învățământul să rămâie obligatoriu. Deci, d. Anghelescu, în proiectul său de reformă, a hotărât așa:

Învățătorii să nu mai poată fi aleși deputați;

Membrii corpului didactic – institutori, profesori de liceu și de universitate –, aleși în două legislaturi consecutive, să fie demiși din învățământ.

(Proiectul de reorganizarea clerului prevede măsuri similare pentru popi.)

În primul rând, s-ar părea că legea e îndreptată numai împotriva Partidului Țărănesc. Iar d. Anghelescu va pretinde că aduce o lege împotriva demagogiei. În realitate, e un atentat sălbatic împotriva culturii. În loc să se închidă școlile, se desființează corpul învățătoresc.

Cariera de apostol la sate se prezintă, de-acum, ca un fund de sac. Se cere învățătorului mai mult decât vocațiune. Îi trebuie fondul de ascetism și de renunțare pe care nu-l mai întâlnim decât la fakirii din povestirile lui Jacolliot. Învățătorul să fie un fel de sfânt, histeric și masturbist, lipsit de voință și de personalitate, sau un tâmpit automatizat de practica slovarului și a tablei lui Pitagora. Reforma d-lui ministru reclamă o asemenea colecție patologică pentru sarcina luminării satelor.

Procedeu e, în fine, găsit. Liberalii, și cei ce vor reconstitui al doilea partid istoric, vor governa în tihnă...

Banca Națională, impozitele și protecționismul ridică zidul chinezesc la graniță, proiectează umbra mizeriei în țară. Fabricile de hârtie și Cartea Românească regizează mișcarea intelectuală încă vreo câțiva ani. Reforma învățământului și a cultelor pregătesc noaptea polară a viitorului. Doamnele române oferă, dulce, ortodoxia. Junkerismul. O civilizație de felceri, contramaștri, vagmiștri și logofeți e pe cale.

Totul e dispus întru eternitate.

– Dar, lipiți-vă urechea de pământ, și ascultați.

FINANȚA IMPUDICĂ

Până la război, bancherul a stat după ghișeu. Între ministru și om de afaceri exista un divorț aparent și fățarnic. Sufleurul se pitula, artistul se îngâmfa în scenă. Pentru vanitatea lui jertfită, Mefisto se răscumpăra cu aur, târguia talente, mânuia păpuși, – dar lui Midas nu i se vedeau urechile. Rotschild ducea războiul împotriva Franței; în numele său lucra, însă, marele și aservitul Pitt. Finanța Statelor Unite, patria corupției politico-financiare, acapara imobile, lua în soldă consilii municipale întregi, rășluia averi bisericești, căpăta concesiile de căi ferate, dimpreună cu domeniile situate de-a lungul traseului, obținea privilegiul emiterii de bancnote și dobânda terenurile petrolifere... Totul cu ajutorul funcționarului public și al politicianului de la putere. În fața poporului, însă, această promiscuitate n-a fost niciodată mărturisită. Baldachinul nunții fără de sfârșit se confecționa din culorile naționale, brodate cu lozinci patriotice și sentințe din *Biblie*. Cămătarii britanici excelau și ei în acest joc de mari cuvinte afișate pe firmamentul omenirii, ori de câte ori haznaua lor cu metal cerea o nouă rostogolire de tronuri, flote și generații, strivite ca o singură stelniță între filele unui proaspăt contract. Dincolo, peste un braț de mare, Banque de Pays-Bas și Crédit Lyonnais dădeau naștere efemerului monstru al prieteniei franco-ruse. Dar președinții de republică și marii duci erau singurii însărcinați cu îmbrățișarea. Mamoșul financiar, cu manșetele însângerate, se ținea îndărătnic în umbră. La fel, Germania își exhiba, pe masa intereselor, nobilii ei în harnașament feudal, ca niște înzorzonate figuri de cărți de joc, pe vârful unor unghii invizibile. Generali crispați în căutături napoleo-

niene, cancelari în ținută sobră de cărăbuși, schimonosind masca lui Bismark reconstituită pe trăsăturile lor îndârjite și martire, lucrau le îndrumarea Reichului sub imperiul cnutului cu noduri de aur.

Să fie, azi, o simplă izbucnire a vanității comprimate, sau gestul disperat al căpitanului care apucă, el însuși, cârma din mâinile pilotului netrebnic, în primejdie? Cum altfel să tâlcuim această sfruntare a marii finanțe în momentul în care fumează urile ruinelor acumulate prin propriile ei greșeli? O iremediabilă dezordine a înlocuit grandiosul mecanism al economiei capitaliste, o faimoasă revoluție s-a despletit în coame roșii în jurul polului, o speranță s-a năpustit în sufletele robilor ca o boare care-ți vestește, la capătul unei călătorii obositoare de vacanță, apropierea mării. Atâtea sinistre motive pentru ca bancherul să dispară în pivnițele sale blindate și să comunice politicianului ordinele și mita doar prin fereastra ventilatorului. În ciuda situației, în ciuda logicei și a prudenței, regizorul trănțește fantezele în propria lor tărățe și apare, sfidător, în public.

Se întrunește o conferință de pace? Oamenii de afaceri își fac singuri hârtiile de investitură în dregătoriile hărăzite până mai ieri celor liberi, puri și dezinteresați, și se instalează la masa tratativelor. Finanța impudică! În Comisiunea pentru evaluarea capacității de plată a Germaniei figurează, din partea Statcior Unite, înaltul funcționar de la Morgan Bank, d. Lamonte. În aceeași comisiune, Marea Britanie îl delegă pe Kinderley de la Banca Angliei, omul grupului Lazar Brothers, care a contribuit deunăzi – împotriva guvernului englez – la restabilirea francului.

În delegațiile diverselor state care au tratat cu Sovietele chestiuni teritoriale și economice, figurează în număr covârșitor, înlocuind pe decorativii diplomați de adineauri, iluștri mari contabili ai finanței ghiftuite. Simptom suprem: ei irump, ca oameni de afaceri, de-a dreptul în ministere. Samsarul tipic, membrul discret din consiliile de administrație, avocatul omniprezent și pan-mituit al democrației moderne își cedează locul. Finanțele Franței sunt, de acum, întocmite de Loucher. Destinele Germaniei au fost nu demult încredințate conducătorului celebrei A.E.G., Walter Rathenau. Industriașul Stinnes ia, fățiș, conducerea imperiului. Helferich, fostul vicecancelar și directorul de la Deutsche Bank, însufletește naționalismul german...

Pentru prima oară în perioada capitalistă, funcționarul de bancă și *businessman*-ul devine, fără interpuși, omul politic care coordonează, în felul știut, ursitele națiunilor cu mersul afacerilor. Să fie

numai o decadență a politicianului neserios și suspect, sau divulgarea uni hermafrodisism prea mult tănuit? Sau, poate, un nou tip psihologic care înfrânge, sub voința și energia sa, pe toate celelalte? Când, deci, vom asista la încoronarea unui bancher sau cel puțin la alegerea lui ca președinte? Acesta ar fi apogeul deșert și scurt al supraomului neizbutit. Căci ne gândim, cu oarecare admirație, la complexitatea unor asemenea personaje din finanța internațională. Ne gândim la fuziunea omului de cugetare, scriitor, orator și artist, cu omul de acțiune, în același individ, suprem fruct al finanței impudice.

Desigur, ascensiunea rapidă și rapace a vulturului bancar în văzduhurile cezariene e ultima etapă.

În toate acestea, scumpa noastră țară e, ca de obicei, cu două secole îndărăt. Suntem perversii evoluției capitaliste. Pretutindeni, capitalul a creat partide politice. La noi, un partid politic e pe cale să creeze o organizație capitalistă... Impudic ciocoism.

Nu vă emoționați.

În ultima clipă a epocii muribunde, vom ști să ne adaptăm fulgerător.

MANIFEST ACTIVIST CĂTRE TINERIME

Jos Arta

căci s-a prostituat!

Poezia nu e decât un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice vârstă;

Teatrul, o rețetă pentru melancolia negustorilor de conserve;

Literatura, un clistir răsufat;

Dramaturgia, un borcan de fetuși fardați;

Pictura, un scutec al naturii, întins în saloanele de plasare;

Muzica, un mijloc de locomoțiune în cer;

Sculptura, știința pipărilor dorsale;

Arhitectura, o antrepriză de mausoleuri înzorzonate;

Politica, îndeletnicirea cioclilor și a samsarilor

...Luna, o fereastră de bordel la care bat întreținutii banalului și poposesc flămânzii din furgoanele artei.

VREM minunea cuvântului nou și plin în sine; expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse.

DECI moartea romanului-epopee și a romanului psihologic; anecdota și nuvela sentimentală, realismul, exotismul. romanescul, să rămână obiectul reporterilor iscusiți.

(Un bun reportaj cotidian înlocuiește azi orice lung roman de aventuri sau de analiză.)

Vrem teatrul de pură emotivitate, teatrul ca existență nouă, dezbărată de clișeele șterse ale vieții burgheze, de obsesia înțeleșurilor și a orientărilor.

Vrem artele plastice libere de sentimentalism, de literatură și anecdotă, expresie a formelor și a culorilor pure în raport cu ele însele.

(Un aparat fotografic perfecționat înlocuiește pictura de până acum și sensibilitatea artiștilor naturaliști.)

Vrem stărpirea individualismului ca scop, pentru a tinde la arta integrală, pecete a marilor epoci (elenism, romanism, goticism, bizantinism etc.) și simplificarea procedeelelor până la economia formelor primitive (toate artele populare, olăria și țesăturile românești etc.).

România se construiește azi.

În ciuda partidelor buimăcite, pătrundem în marea fază activă industrială.

Orașele noastre, drumurile, podurile, uzinele ce se vor face, spiritul, ritmul și stilul ce vor decurge nu pot fi falsificate de bizantinism, ludovicism, copleșite de anahronisme.

Să stărpim, prin forța dezgustului propagat, stafiile cari tremură de lumină.

Să ne ucidem morții!

URMAȘII LUI RONSARD

Suita banului Mărăcine n-a murit. Ea trăiește și-și face loc. Precum se și cuvine într-o tovărășie cu adânc trecut, cea mai mare parte dintre românii care se afirmă scriitori francezi sunt purtători de titluri nobiliare. Două principese: d-nele Bibesco și de Noailles, un prinț: Charles Adolphe Cantacuzène și o incontestabilă boieroaică: d-ra Văcărescu, deschid alaiul. Urmează cei înzestrați cu simplul blazon al talentului: Tristan Tzara, care a îngenuncheat și a siluit gloria; Panait Istrati, care, dimpotrivă, a primit sărutul ei în spital, ca

de la o soră de caritate. Apoi, Adrien le Corbeau, André Sernay (Dan Ciocârdia), Orna Galatz și alții, poate, ai căror Pegași așteaptă să-și cufunde zăbalele în Sena. Un real talent migrat pe același drum, Alice Călugăru, s-a pierdut după o scurtă fâlfăire, pe cerul literar, luminoasă.

Ne întrebăm: de unde acest îndemn care îi rupe de țara și de graiul lor pentru a-i arunca într-o aventură mai primejdioasă decât a căutătorilor de aur, căci pedeapsa ei e ridiculul, iar răsplata, în cazul cel mai bun, deșertăciune? Cumplit trebuie să fi resimțit, fiecare, senzația crescândă de asfixiere, pentru a prefera primejdiile largului, liniștii ce succede, în atmosfera noastră de golf semănat cu epave, primelor grețuri și amețeli. Pentru ei, suspinul lui Julius Caesar, care alegea să fie întâiul într-un cătun din Alpi decât al doilea la Roma, și-a pierdut înțelesul. Pentru ei, parabola fiului risipitor nu mai are sfârșit, fiindcă nu acceptă reînțoarcerea. Și tocmai această deznădejde, poate, le înlesnește încordarea neșovăielnică a tuturor forțelor, astfel ca cei ce înving să dobândească fericiri neîngăduite dincolo, în țara de origină.

Marea mizerie care a pricinuit acest început de exod al talentului românesc în alte limbi și în alte țări are și alte aspecte. După câteva serii de pregătire și de sacrificiu, scriitorul de azi nu se mai mulțumește cu o evaluare relativă. Ne-am ticluit în grabă clasici, romantici, parnasieni și le-am ridicat statuete așa cum am construit gări și căi ferate. În trecutul nostru de hârțoage un critic universitar a dibuit chiar și epopeea. În spațiul unui veac românesc am condensat evoluția literaturii, întreagă. Avem, de pildă, un Homer în Budai Deleanu, un Racine în Grigore Alexandrescu, un Hugo în Vasile Alecsandri. Echivalenți am găsit și pentru Baudelaire și Tolstoi, între contemporani. Scriitorul din Europa de azi, în care Viena și Parisul sunt mai aproape de București decât în 1914, caută să-și verifice iluziile despre sine și într-altfel decât în aceste măsurători cu unități ignorate în afara tribului.

Subit, această omnirenire, care, deși mai dezbinată ca oricând, comunică mai intens ca oricând, și trăind aceleași emoții realizează un ansamblu necunoscut încă în istorie, ia cunoștință de niște scriitori români sortiți până mai ieri dezbaterilor, fără ecou, dintre București, Cluj și Iași. Cei trei mii de cititori, în cari cred și nădăduiesc editorii noștri, se înmulțesc ca pâinea și peștele din Galileea. Sfântul Eiffel, făcătorul de minuni, improvizat în critic, trimite popoarelor zumzetul său dătător de glorie, impune, cu imponderabile

gesturi călătoare, senzația estetică a nervilor săi de sârmă. la citirea cărților lui Panait. O năpustire uraganică de opinie mondială astupă gurile cărcotașe și scrutările bulbucate la suprafața Dâmboviței și a Bahluiului. A mai rămas de îndeplinit o simplă formalitate: talmăcirea prestigioasei opere în limba care trebuia să-i fi elu¹ dintru început. Paguba națională ar fi prea mare, altfel.

Dar dacă povestea s-ar repeta? Temeri sunt că, printre foarte tinerii scriitori, pilda celor plecați a pogorât visuri noi. Bicisnica noastră situație și unanimismul vieții intercontinentale constrâng, deopotrivă, pe intelectualul de 20 de ani să aspire la viața secolului. Pentru a părăsi țărnul păzit de vameși și stegulețe și a se avânta în plină mare, unde se întâlnesc și se salută pavilioanele tuturor, un singur vehicul li se oferă: limba franceză. La îndemâna oricărei stăruințe, ea este cu atât mai mult înlesnită, printr-un privilegiu de afinitate, alor noștri. Evaziunile au început, tiptil. Măine, când măsurile de strangulare a vieții intelectuale, purcese din spaima biurocrației bancare române de a pierde puterea, se vor înmulți, urmașii lui Ronsard vor deveni legiune. Așteptăm, cu alte cuvinte, datorită mai ales fobiei culturale a politicianilor și idiosincraziei față de slovă a noilor înstăriți, o mișcare asemănătoare celei din Belgia flamandă. N-am dat oare, pe neașteptate, prin contesa de Noailles, un poet tot așa de mare ca Verhaeren, Van Lerberghe, Maeterlinck și Rodenbach? Subliniem, apoi, pentru a continua această apropiere pretimpurie, că nici poezii flamanzi, nici scriitorii români nu și-au sacrificat, înstrăinându-se, caracteristica lor națională. *Isvor* al d-nei Bibescu, *Chira* și puțin cunoscuta la noi *De nos oiseaux* a lui Tzara se afirmă tocmai prin atmosfera românească de care sunt impregnate. Așteptăm, deci. Nu e în această eventualitate nici o exagerare. Publicul neîncrezător să-și amintească de numărul mereu crescând al actorilor români care pleacă la Paris și rămân acolo ca stele de întâia mărime ale teatrului francez. Fenomenul e mai vizibil aci. În această privință ne găsim chiar în fața unor pierderi reale. Un actor bilingv e în parte pierdut pentru unul din cele două teatre. O carte, nu. Aparițiile d-nei Ventura la București sunt consolări trecătoare. *Chira Chiralina*, *Isvor* și cele ce vor urma pot coexista în două limbi și a le fecunda deopotrivă.

Insemnările acestea nu sunt o profesie de admirație literară. Autorul își rezervă dreptul de a slăvi, în biruitorii de departe, opera și aventura – diferit.

¹ *Élire* (franc.) – a alege.

Sunt lucruri pe cari nu le poți scrie. E o constatare care calcă legea ce ne-am impus-o: izgonirea polițienismului din paginile noastre. Dar unde altfel să întrebi, cum altfel să te dumirești decât întrebând? Am căutat întrebarea în textul presei de tot felul. Am confruntat ziare învrăjbite, reviste înverșunate, tipărituri olimpiene patronate de tipi cu anticipative aere de statuie, sau fițuicile inoportune față de cari se manifestă disprețul celor ce își ascund turba de a le curăța veșnic teascul cu bancnote. Nimic, însă, din ceea ce se prezintă atât de nemijlocit și de firesc în minte, când actualitatea îți sugerează atenția cu zeci de tentacule hidoase, nu se năzare măcar în acele foi de gândire cotidiană, ilustrată, etică, pornografică, retrogradă și revoluționară. Întrebarea există, totuși, în mijlocul lor, ca un pachet suspect care ar putea deopotrivă conține mașina ucigașă a unui nihilist sau farsa fecală oblojită acolo de un șugubăț. Unii o încalcă din pas și-și văd de drum, alții o tachinează cu penitența, gest pisicesc plin de intenții și de grații. *Chestia pașapoartelor* se mai poate asemui și cu dansul în jurul focului. Toată lumea topăie în preajmă-i, cu chiot feroce, însă dându-și mâinile: în pielea goală – dar cu o fluturare de zdreanță peste rușine. Din peticele adunate se va cârpi mușamaua pudicității generale, din labelle prinse în horă, încheștarea sacrei uniuni obștești. Căci victimele hărăzite gheenei nu sunt numai ale dușmanului. Ele participă din toate triburile și țin de morții tuturor celor vii și de viii tuturor celor morți. Gazetari, deputați, ofițeri și putane din toate cluburile, din toate lumile (fiindcă lumile se împart, ca planetele, în mari și mici) au păcătuit orbește și în taină, întocmai ca servitorii unui rasputinian cult nou răspândit. Revoluționari feroci, mameluci încercați, moralști incoruptibili, samsari cinici, inaccesibile doamne, din dreapta, din stânga, de sus, de jos, de jos în sus până aproape de treptele tronului, și de sus în jos până în sentina¹ redacțiilor, iată-i, ca un coș cu raci, în cel mai promiscuu amestec, căutând o scăpare de-a-ndarate – *à reculons*, *à reculons*². Toți cointeresați să se tacă, amalgam de destine solubilizat ca un gălbenuș de ou în supa generalului Văitoianu.

STOMAC! Puterea sugestivă a acestuia pare, într-adevăr, printr-o canalizare irezistibilă a tuturor fermentărilor în propria sa cloacă maximă, să fi zădărnicit mersul normal al lucrurilor. Nu e

¹ *Sentine* (franc.) – fundul calei unei nave. Fig. cloacă, mediu corupt.

² *À reculons* (franc.) – de-a-ndaratele.

vorba numai de împotmolirea acțiunii de dragaj a justiției în fața căreia zelul său stercorar¹ îngrămădește dejecțiile tuturor instituțiilor. Căci nu trece zi fără să se afle că Ministrul Comunicațiilor a sesizat pe d. Mârzescu de hiperfraude și de suprapanamale, cu rugămintea de a le desluși cu aceeași rigoare de care s-a dovedit capabil în chestiunea Petrolului Național. Așa este. Palid și uscățiv, cum îl știți, sculptat parcă într-un toiag de corn, generalul cu priviri piezise și surâs silit, cu pielea rece ca peretele unei cripte, cu vocea nedefinită, participând din trei sexe deodată, amenință să se transforme într-un viril Samson gata să scuture peste buni și răi coloanele lupanarului. Un bizar portret de scelerateță civil-cazonă și o plină de învățăminte biografie ar fi de făcut în jurul omului și a carierei sale. Azi, însă, ne interesează mai mult faptul că o țară întreagă se zbate în plasa pe care el i-a întins-o și a smucit-o, apoi, cu o îndârjire glacială. Justiția s-a oprit. Presa, la început ostilă, schimbă registrul ca o simplă orgă. Ne așteptam să se publice listele tuturor inculpaților: escroci și traficanți de influență. Listele circulă pretutindeni, pe sub manta, dar nu apar nicăieri. Suntem, de pildă, cu toții dispuși să cunoaștem numele celor 311 (trei sute unsprezece) „acoperiți“ de la Siguranță. „Acoperiți“ aceștia nu sunt nici anabapțiști, nici teozofi, nici mormoni și nici scopiți, cum s-ar putea crede. Sunt simpli spioni circulând pretutindeni: în presă, în litere, în muncitorime, în lumea mare. Sunt recrutați, deci, dintre îndrumătorii opiniei publice, dintre frații lui Apollo, dintre fiicele Thaliei, dintre revoluționarii cei mai intransigenți și dintre cei mai impecabili, spirituali și eleganți oameni de lume. D. Tătărescu îi știe, și dimpreună cu dânsul toți oamenii de condei cari îl tapează. Nu apare nimic. În schimb, cu răsuflarea oprită asistăm la „ofensiva generalului Văitoianu“.

Această expresie acaparează de la o vreme inspirația febrilă a colegilor. Societățile fictive, pașapoartele, traficanții, damele de onoare, sfintele fețe bisericesti cad pe al doilea plan.

Încep, în schimb, neliniștile d-lor Tancred Constantinescu și Vintilă Brătianu. Zilnic, generalul aruncă o nouă torpilă. Presa și Parlamentul o vehiculează. O mare instituție va sări în aer. Continuând astfel, guvernul întreg, Partidul Liberal și bucăți dureroase din partidele de opoziție se zguduie și se surpă.

Șantaj unic, șantaj în stil de epopee. Ori o lăsați baltă, ori vă înecați cu toții, zice generalul Văitoianu. Miniștrii și foștii miniștri

¹ *Stercoraire* (franc.) – care crește pe excremente.

se pândesc de atunci cu încordare, gata să-și dea cu dosarele în cap. Totul, în cele din urmă, e o chestie de dosare. Bunii oameni cari ne conduc își completează zilnic fișele reciproce. Doreau cu toții pacea, de aceea s-au pregătit atât de bine de întredistrugere.

Și de aceea, din conflagrația de astăzi, va rezulta nu numai o fermă armonie guvernamentală, ci și un splendid concert al tuturor partidelor, o indescriptibilă uniune sacră.

Generalul Văitoianu e eroul reconcilierii naționale.

EXPOZIȚIA PICTORULUI VICTOR BRAUNER (Sala Sindicatului Artelor)

Un foarte tânăr pictor, investit cu temeritatea vârstei sale. Peste greșelile pe cari nu le-ar comite, din nenorocire, cei bătrâni, el trece cu un elan stângaci și dezordonat ce-l duce de-a dreptul la țintă. Pânze decorative, apoi pânze impresioniste și cubiste. Remarcăm promptitudinea publicului de a înțelege acest simplu postulat al artei noi: că se poate face artă fără anecdotă, și fără subiect, pe temeiul clar al liniei și al culorii pure... Doar câțiva critici-catări, câțiva intelectuali constipați și câteva doamne în menopauză se mai refuză acestei idei elementare. (Adăogăm că unul din poeții noștri desueți o denunță ca fiind de proveniență moscovită, fruct al „negrei străinătăți“ și atrage atenția Siguranței statului asupra-i.)

Dar cubismul, ca și naturalismul, își cere tehnica lui, care impune laboare și etape. D-l Victor Brauner le va traversa vertiginos, căci esențialul îl posedă: o sensibilitate de păianjen și o imaginație fără scrupul.

TRĂDĂRILE ROMÂNE

Un ziar italian publică rapoartele diplomatice ale atașărilor militare englezi din Orient cu privire la transporturile de trupe și material de război german, în 1914, prin România, la Constantinopol. În zilele când întunecatul și mărginitul nostru Vintilă făcea anti-camera marilor bancheri occidentali cari întârziiau a-l primi, ca cei mai indiferenți și aglomerați dentiști, astfel de suveniruri își au, desigur, rostul lor.

Masca antantofilă a d-lui Brătianu e smulsă cu violență. Ne așteptăm să-l vedem jupuit și jumulit, ca un cadavru ce nu rezistă căldurii platoului, de această operație crudă pe care o suferă prin reproducerea inoportune ale presei străine din cea de a doua carte albastră engleză. Căci nu avem de-a face cu destăinuirile vreunui reporter în goană fie după subvenții, fie după senzațional, fie după amândouă lucrurile deopotrivă. E vorba de un document oficial englez.

Se învederează, prin urmare, din nou, duplicitatea tradițională a politicii românești, compromisul și oportunismul taberelor interne adverse. Joc fatal, care nu ia sfârșit nici, mai ales, la căderea Bucureștilor, nici la încheierea păcii separate din 1918... Politica neutrală era o trădare dublă, intrarea în război altă trădare, lăsarea unui guvern în București alta, demisia cabinetului Brătianu și invitarea d-lui Marghiloman la Iași, încă una.

Și ne întrebăm acum: ce fel de politică e aceasta? Pentru o țară mică și expusă, desigur, cea mai bună. Dar ea interzice, celor ce o practică, atitudinile rigide și gesturile solemne. Ea exclude aroganțele sistemelor politico-economice cari proclamă „prin noi înșine“ de-a lungul unui turneu internațional de nereușită țigănie. Iar pitoreasca farsă balcanică degenerază în melodramă de suburbie când personajele se iau în serios și continuă, fățarnic, incriminările de anti și filo. În figurație sunt specialmente dezgustători gazetarii, domesticii oame-nilor politici, atenți la asmuțire și ciolan, când se încaieră, pe sub ospețe, pe chestie de ideologie națională. Jigodii stridente și chelălăite în jurul lui Stere, și cari sâcăie, din când în când, dunga pantalonului d-lui Marghiloman, pițigăind, la răstimpuri, frazeologia uitată a neutralității sub privirea indulgentă a hingherilor mari. Aceștia se spurcă puțin între ei și amuțesc în interesul tagmei lor de factori răspunzători. Ei cer sancțiuni, dar numai pentru căței. Așa s-a întâmplat odată. Măine, se poate întâmpla la fel.

Principalul e ca publicul să se pasioneze pentru această tarbacă.

INSTINCTE

Nu cum îl rabdă țara să te întrebă – patetiza un funcționar cu larg guler țeapăn și răsfrânt în dreptul mărilor lui Adam, mobil ca o suveică între două draperii de epidermă neînsemnată –, nu cum îl rabdă țara, ci cum îl rabdă pământul, domnule, pământul!...

Am înțeles, firește, că se vorbea despre d-l Vintilă. Cu pudicitatea care ne caracterizează, am renunțat la urmare. Locuțiuni din cele mai naționale și mai vehement poetice solicitau inexorabil patosul oratorului. De la o vreme, numele d-lui Vintilă Brătianu obsedează pomelnicul intim al fiecărui cetățean. Frecvența lui, în cele mai scârnave și ingenioase blesteme de echilibristică fiziologică. îi alterează limitatul conținut printr-un adaos abundent de noțiuni anatomice obscene. Până într-atât ne urmărește această constatare, pe care doi ani de vistiernicie vintilească ne-au impus-o, încât ne-am feri să-i rostim numele în fața unui grup de călugări sau de fecioare. Cu atât mai mult n-am cuteza să-l pronunțăm într-o conversație cu însăși Excelența sa.

Știam, desigur, că fluxului pamfletăresc de critică cetățenească îi urmează partea constructivă a discursului. Contribuabilul știe să afirme: actualul ministru de Finanțe a sărăcit țara fără nici un folos. Știe să-și sprijine această afirmație cu argumente de fapt, desprinse dintr-un tablou desăvârșit al situației. Și când și-a descărcat, în felul cunoscut, necazul, se pricepe să indice în linii mari soluțiile simple, capabile să ne oprească pe marginea râpei. Și aceste soluții, ca și acele anateme, le-am auzit de atâtea ori. Renunțând și la ele, ne-am întrebat, văzându-ne de drum: oare d. Vintilă Brătianu să fie singurul neputincios să le înțeleagă, măcar băbește? Amin zic vouă, știam din auzite de la rudele, partizanii și prietenii devotați ai Excelenței sale că ministrul de Finanțe e departe de a fi un cap deștept. Un maniac vânturător de mărunțișuri, un mărginit, închis și încăpățânat, căruia posomorâta lui manie n-a izbutit să-i dăruie nici o scânteie de prevedere; un cărturar imbecilizat de cifră și astupat de două-trei formule cu ajutorul cărora a redus, ca o fată bătrână, arta întreagă a Economiei, la ideea de „economie“, iar ideea de progres la absurditatea „prin noi înșine“..., un școlar bătrân și întunecos, crispat în sfortarea de a înțelege și mânu cuprinsuri pe cari mațul său cerebral le respinge de moarte, așa cum s-ar întâmpla copilului de țâță îmbiat cu stridii... Toate acestea mai curând corespund ideii unanime de Vintilă, decât aceea a unui vizionar îmbrățișând dintr-o căutătură timpul și planeta, cu infinitele diversități ale momentului, pentru a găsi lozinca sigură, elastică și clară a locului.

Cu toate aceste trăsături tenebroase ale imaginii pe care faptele și faima d-lui Vintilă ne-o trântise dinspre sine-și ca pe o tiflă, în suflet, ne-am zis: oricât de urgisit, oricât de stins ar fi ministrul de Finanțe la minte, se poate oare să nu priceapă ceea ce un cetățean –

cel mai simplu – vede și concepe? E admisibil oare ca d. Vintilă, și după dânsul un guvern și un partid, să urmărească, printr-un complex de măsuri lucide, înălțarea țării și să ne ducă, dimpotrivă, vertiginos, dar cu ochii țintă la ideal, spre catastrofă? O lume întreagă să-i strige primejdia și el să înainteze halucinat într-însa, ca mariarii lui Edgar Poe?

– Cu neputință.

Și nu ne rămâne atunci decât cinica ipoteză că d. Vintilă a urmărit și realizat, cu o perseverență hipnotică, ruina țării. Criza de numerar, criza producției, paralizarea industriei, catalepsia comerțului, stagnarea generală, mizeria, asfixia, toată rușinea, toată demoralizarea sunt astfel rezultatul unei guvernări organizate în acest sens.

Venit la putere, mai puțin în numele unei oligarhii decât al unei familii, cu scopul firesc de a eterniza condițiile stăpânirii țării de către acea familie, d. Vintilă Brătianu simți presiunea formidabilă a forțelor dinlăuntru hotărului și a transformărilor din afară periclitând domnia plănuită. Împrejurările noi aveau să creeze noi și puternice clase capabile să dispute familiei Brătianu întâietatea în conducere. Depărtându-se de aspectul ei patriarhal și înțărucit, România industrializată și intens comercială își va cere conducătorii săi noi. Să izbir în posibilitățile de transformare ale țării – și-a zis Vintilă. O singură măsură poate împiedica viitorul dezlănțuit: sărăcirea națiunii prin retragerea numerarului, zădărnicierea comerțului și sabotarea industriei ardeleni.

O minte capabilă de asemenea drăcesc calcul ar fi fost, poate, aptă și de adaptarea, pe care timpul o exige, la condițiile realizate de o Românie spirită, de o Europă unificată, de o planetă în care relațiile dintre continente sunt mai intense ca odinioară. Pretindeți însă d-lui Vintilă Brătianu aceasta? E înzestrat doar cu instinctul ursuz al intereselor sale de familie. Teama sa animală trage un cerc izolator la graniță. Înlăuntru acestui cerc duhul său mocnit și trist usucă totul. Capitalul străin bate zadarnic la porțile noastre chinezești. Vintilă ar crăpa din când în când poarta, cât să intre cele necesare industriei extractive, singura tolerată și înainte de război. Pentru rest, sânguința sa pitică se mărginește la exemplele observate de demult, în copilăria în care infantilismul său nedezmințit îl menține: exemplul – și poate simbolul – furnicilor petrandafir, mulgând iavaș păduchii de la Florica.

ÎNTRE LIBERALI ȘI NAȚIONALI

Suntem, încă, în săptămâna capitulării de la Dej. Asupriți și furturi electorale, ordonate de guvern, conform sistemului care i-a procurat un Parlament, o *Constituție* și un sistem legal de brigandaj eșalonat în viitor, au rămas zadarnice. Voința satelor a zărnăit, în firele telegrafului, a vreme rea. Ministrul de Interne a renunțat la acest episod. Partidul Național a învins. Războiul, însă, nu se oprește aici. Nici rezerva prudentă a conducătorilor ardeleni, nici mulțimea tăcută și vitează care îi însoțește nu vor îndupleca pe liberali să renunțe la planul anevoios, dar inexorabil, al politicii lor interne. Nimicirea Partidului Național. Iată scopul. E tot atât de limpede și de firesc ca nevoia de hegemonie și de putere a liberalilor. Oricine le atribuie această năzuință vitală nu-și poate ascunde că cel dintâi obstacol pe calea realizărilor le stă masiva formațiune politică din Ardeal. În contra ei, deci, liberalii își vor îndărji sforțările; în contra ei își vor concentra loviturile, își vor slei veninul, își vor însuti fără-delegile. Câtă vreme dăinuie un partid ardelenesc, de o liniștită și statornică preponderență liberală în România nu poate fi vorba. Partidul Socialist va fi sfărțecă prin intrigi, compromis, prin înscenări, infundat, apoi, prin cazemate. Țărăniștii pot fi, în cele din urmă, reduși prin aceleași mijloace pe cari acțiunea de defăimare și distrugere a democrației europene, întreprinsă de Soviete, le înlesnesc în mare măsură. Iar averescanii și naționaliștii sunt adversari nu numai tolerabili, dar necesari. Ei se anihilează, de altfel, reciproc și constituie, pentru trinitatea brătienistă, cel mai bun și șubred partid de alternare la putere.

Partidul Liberal s-ar fi împăcat, poate, cu existența tuturor celorlalte grupări din Regat, învrăjbite bineînțeles. Simplă – sarcina lui ar fi rămas a dezbinării. În felul acesta, familia Brătianu s-ar menține la infinit în situația unor Mediciși balcanici: sângeroși, strângători, triști și fără strălucire.

Existența Partidului Național le strică însă socoteala. Până azi, familia Brătianu s-a alarmat și continuă a fi anxioasă, din pricina prosperității exagerate, în propriul lor partid, a unui singur om: Constantinescu-Porcu. Se poate și azi urmări, în chestia pașapoartelor, efectul influenței crescânde a acestui jovial politician născut sub o zodie ferice. Cum, dar, să nu dărdăie posomorâta treime în fața unui întreg partid bazat pe un sistem bancar asemănător celui de dincoace de munți?

De la înfăptuirea României întregite, grija cea de spaimă a Brătienilor – grijă obscură, instinctivă, animală – e de a împiedica o dezvoltare capitalistă capabilă să creeze noi clase de conducători, adică de oameni independenți și puternici, prin avere. Ei nu puteau, deci, accepta pactul cu care îi îmbiau, bucuroși, ardelenii: delimitarea zonelor de influență și operație economică, pe traseul vechilor frontiere. Liberalii nu pot lăsa pe ardeleni stăpâni în Ardeal, chiar dacă le acordă buna-credință de a nu se amesteca în jafurile din Vechiul Regat. E atât de mult de lucru, doar, de o parte și de alta a munților! Munca dârză a Partidului Național, repartizat în bănci, uzine, fabrici și mine, ar fi creat în zece ani o regiune de o productivitate hipertrofică, o clasă de Samsoni industriali și politici și un formidabil aparat industrial și economic, care ne-ar fi înălțat în rândul statelor moderne. O sumă de noi necesități ar strânge apoi cu gesturi mari de fluvii pline sacalele întârziate pe drumurile avuțiilor naționale și decoloratele fesuri strejuind formula „prin noi înșine“.

Adăugați poate și concursul capitalului german de la Pesta sau de la Viena; și cooperarea contingentului tehnic al maghiarilor și germanilor din Ardeal, și veți măsura iminența primejdiei de modernizare și progres prin ardeleni.

Firește, prima și cea mai eficace măsură, pentru a zace cu întreg teritoriul până la Tisa într-o stare vecină cu a Dobrogei și a Durostorului, s-a luat. Prin suprimarea creditului, prin deflațiune, prin încetarea plăților statului, prin taxe vamale, printr-un complex sistem de autorizații și de alte șicane, marele dușman intern, industria ardeleană, fu paralizată. Partidul Național mai rezistă. E o tragedie asemănătoare cu a ultimilor incași și a celor din urmă triburi de piei-roșii. Defecțiunile au început. Acum, prin chiar transilvăneni, ispitiți cu dibăcie în jocul liberal, se aruncă acuzația de „separatism“. În lumina cuvântului, Curtea Marțială ține ședință. Până atunci, până la supremul mijloc, pe care cumătrul Pasici îl aplică la doi pași Croației, liberalii se dedau cu liniște încă la sfărâmarea lentă a Partidului Național. Dispun, pentru această putere, de Rege, de autoritate și de multime de nobile unelte și sacre procedee. Victimele lor se încapățânează în iluzia rezistenței și în posibilitatea unei înțelegeri regionale la care liberalii nu pot consimți.

Speranță oarbă care i-a înlăturat pe naționali de pe singura cale încă deschisă: a fuziunii cu un partid popular din Regat, dar inert din lipsa mijloacelor capitaliste de propagandă și de luptă.

A DOUA VENIRE

După semne, după șoapte, generalul Averescu s-ar pregăti, pe curând, pentru a doua sa venire. Mistica averescană psalmodiază în cluburi: *și iarăși va să vie cu mărire...* E răsplata binemeritată pe care i-au rezervat-o liberalii pentru atitudinea cuminte pe care au observat-o în tot acest răstimp de opoziție.

Generalul și cei rămași în jurul său au dat dovezi de oarbă disciplină constituțională. Nici vehemente campanii de presă, nici șah la rege, nici convulsii lăuntrice, nici mișcări de stradă. În chestie de alegeri, n-au adâncit lucrurile: s-au mulțumit cu atâtea locuri în Parlament câte le-a îngăduit milostenia și prudența liberală. La discuțiile Constituantei au participat contribuind cu protagoniști și figuranți la reușita farsei. La ceremonia încoronării s-au îmbulzit umplând întrucâtva golul și tăcerea sinistră care plana asupra shakesperei serbări. Actul acesta i-a diferențiat, în augustii ochi ai marelui Iresponsabil, cu o precizie care mergea până la contrast, de înstrăinatele partide ale dezordinei. În sfârșit, obținând de la cei în drept autorizație pentru un *meeting* cu delegați din provincie – aduși, de altfel, cu 75 la sută reducere pe CFR –, averescanii nu s-au dat obșnuitelor scandaluri de stradă. Totul s-a redus la o paradă civilă cu trompeți, în țarcul parcului Carol. Defilare de prizonieri din care n-au lipsit nici furcile caudine ale baionetelor de la ieșire.

După această serie de întrecere în umilință, nimeni nu se mai îndoiește că rămășițele averescane au fost designate ascultării regale, ca partid de alternativă la cârmă, de către imperiosul Ion I. C. Brătianu. Motive complementare se adaugă acestei preferințe. Existența unui grup de intelectuali averescani în Ardeal, în acerbă războire cu Partidul Național, temut rival al burgheziei brătieniste, nu e una din micile cauze ce determină recomandarea insistență, al cărei obiect este Partidul Poporului, pentru succesiunea la putere.

Suntem în inima chestiunii. Cunoaștem suficient lașitatea și istoria guvernărilor liberale pentru a ne da seama că ele au abilitatea de a realiza partea dificilă a programelor lor de scelerateță, cu mâinile și pe răspunderea altora.

Am avut astfel nimicirea mișcării muncitorești sub guvernarea generalului, care nu se putea sustrage acestei sarcini. Liberalii l-ar

fi debarcat cu un ceas mai devreme. Tolerându-l pe Averescu, el trebui să facă oficiul de judecător și călău al dușmanilor Partidului Liberal.

Iar d. Brătianu își putea spăla în public mâinile.

Astăzi, evenimentele se repetă. În locul socialiștilor, se ridică, pentru vermina bancară liberală, primejdia țărănistă, iar în Ardeal, rezistența neașteptată de fermă a Partidului Național, singurul ei concurent burghez.

Averescanii vor fi, dar, chemați la guvern numai pe baza unui angajament tacit în sensul arătat. Interesul lor, singur de altmintreli, îi determină să devină instrumentul de supliciu al familiei Brătianu.

Ei simt că trebuie să-și dea o nouă organizare care să permanentizeze situația lor de partid *altern* al liberalilor. În fața acestora, constituind exponentul intereselor orășenești, averescanii nu se mai pot opune decât cu o înjghebare a micei proprietăți rurale.

În direcția satelor se vor ciocni de un singur adversar: țărănișmul, pe care, de altfel, au o veche ură. Ei îl acuză de a se fi născut pe urma confuziei pricinuite de abținerea Partidului Poporului de la alegerile din 1919: un fel de accident al unei simpatii prea pronunțate pentru gruparea de atunci a d-lui Mihalache; ceva neașteptat și absurd, cum se întâmplă *demivierjelor* inatente. Contingentul sătesc, deci, e marea ispită a râvnelor averescane în trebuința lor de reconstituire. Generalul și ai săi își vor aminti cu înlesnire de procedeele nu demult uzitate față de socialiști pentru a lovi țărănișmul.

În Ardeal, aceeași chemare, aceleași interese asmut fracțiunea averescană de acolo împotriva naționalilor d-lui Iuliu Maniu.

Cum vor rezista victimele anticipate ale acestor calcule oligarhice?

Poate prin plecarea din partid a d-lui Argetoianu, care slăbește forța destructivă a guvernului-unealtă, întocmai cum absența subtilului Ulyse scădea geniul și îndârjirea dușmanilor Troiei. Dar cine poate definitiv crede în plecarea lui Ulyse?

Ne aflăm, în tot cazul, în așteptarea celei de a doua veniri a Messiei de acum patru ani. Messia cu nimbul trențuit și cu prestigiul de-acum, umoristic. A fost o vreme când mulțimile îl preamăreau împărat și umbla vorba că dintr-un nor venit dinspre Siret a pogorât un avion de foc purtând un general alb ca argintul.

Generalul de azi are culoarea surie și alterabilă a argintului-viu.

PROMISIUNI

Când au apărut, mai de mult, dar pentru prima oară, la noi și în paginile noastre, cele dintâi ilustrații abstracte, publicul s-a scandalizat ca de o apariție obscenă. Indignarea de a nu pricepe s-a descărcat cu mânie asupra-ne. Spirite, batjocuri, insulte și, câteodată, amenințări cu bătaia. Orgoliul aproapelui se căznea ca pe roată, în fața unui clișeu-rebus. Îl răsturna, îl răsucea, îl cerceta, profil, trei sfer-turi, în plan, în secție, îl întorcea pe dos ca pe o mânășă, îl scruta la lumina lămpii, cum cere uzul cărților de joc cu filigrana picantă, sau cum se face cu biletele de bancă suspecte. La marea lui nedumerire și enervare contribuia uneori divina veselie și maliție a pictorului care-și însoțea compoziția cu un titlu anecdotic luat vechiului vocabular estetic consacrat. Răzbunarea sa anticipa, în mod neper-mis, asupra rabiei ochelarilor. (Dar pot avea ochelarii, rabie?)

Cu vremea, însă, artistul a căzut la pace. În locul titlurilor exasperante, de cari câte un crâmpei de realitate – o crupă, un profil, o mamelă, ah! – te agăța pentru o călătorie buimăcitoare prin labirinturi anarhic colorate, apăru, sub ideal de sobre cumpăniri de forme pure, indicația: *construcție*.

Privitorul, în răstimp, se calmase. Cere explicații. Fusese, până în acel moment, în situația lui Polonius, căruia prințul Hamlet îi spune: „Vezi norul acela? Nu-i așa că seamănă cu o gitară?” („Da, alteță, întocmai cu o gitară...”.) „Dar nu! Așa-i că seamănă, mai degrabă, cu o cămilă?” („Firește, alteță, întocmai cu o cămilă!”) De-acum, însă, i se lămurea privitorului:

– Privește, Polonius: nu-i așa că norul acela nu seamănă cu nimic?

– Da, alteță: într-adevăr cu nimic.

– Cel puțin cu nimic din cele ce ai învățat tu până azi, Polonius. De aceea ochii tăi atotștiutori holbează o dureroasă uimire. Află deci, bătrânul meu elev, că între norul meu și priceperea dumitale, nimicul e cea mai bună bază de înțelegere...

Și, fiindcă trăsăturile lui Polonius se contractau în cel mai echivoc efort de înțelegere, prințul – care era în toane didactice în acea epocă – îi aruncă la picioare un covor românesc, din cele abstracte, adică fără motive naturaliste, ci plăsmuit din simple detalii geometrice concentric dispuse.

– Frumos covor, Polonius, nu-i așa?

- Admirabil, Alteță...
- Privește și spune-mi, Polonius: ce reprezintă el?
- Reprezintă... reprezintă... (fața lui Polonius izbucni în lumini deodată). Nu reprezintă nimic, Alteță!
- Simple raporturi de forme și culori, Polonius...
- Simple raporturi de forme și culori, Alteță.

Polonius era vizibil fericit. Alteța Sa îi oferi și pilda covorului oriental, apoi a mozaicului și a arabescului. Câte servicii ar fi adus Coranul artei – exclamă Hamlet –, dacă ar fi fost ascultat de toți.

Polonius își făcu degrabă semnul crucii și se feri de tavan, de teama unui ceresc fulger pedepsitor.

Mohamet a interzis credincioșilor reproducerea chipului omnesc și porunca lui s-a extins asupra tuturor aspectelor organizate ale naturii. Arta musulmană a fost împinsă la abstractizare. Alături de natura *dată*, ar fi creat *natura nouă*, vis lucid, elan constructiv al minții omului care descopere și realcătuiește după legi înăscute, natura... Războaie și cuceriri au oprit popoarele puse sub scutul acelei porunci fecunde, la jumătatea drumului. În schimb, ele n-au cunoscut acel lucru hibrid: tabloul.

- Dar natura, Alteță – tremoliză Polonius. Florile!

- Ce alt e floarea, Polonius, decât o organizare de forme preexistente și de culori. Și ce altceva pretind artiștii de azi (conversația avea loc între anii 1910–1924) decât a construi și ei, cu ajutorul acelor forme geometrice preexistente, lucruri mai frumoase decât florile, peisajul, decât chipurile de dobitoac și om...

- Dar natura nu știe ce sunt alea, forme geometrice, pure, preexistente, Alteță.

- Natura, în asemenea discuții nu e decât o personificare, Polonius, și ca atare îi atribuim toată știința și meșteșugul nostru. În fond, tu știi, nu există natură, nici realitate. Totul e în noi. Din acest punct de vedere, drepturile creatrice ale artistului par și mai nelimitate.

Polonius se crispă pentru a gândi mai cu intensitate. Zadarnic.

- Nu mă înțelegi, Polonius – surâse prințul. Să-ți dau un sfat care-ți va prinde bine: întotdeauna, în discuțiile noastre, trebuie să te prefaci că ai priceput tot, chiar dacă nu te-ai dumirir decât pe sfert. Exercițiul acesta – în afară de indiscutabila superioritate socială pe care ți-o conferă – îți va înlesni, pe încetul, inițierea totală.

Polonius se precipită să-i sărute mâna.

- Nu te bucura atât, bunule Polonius: căci în ziua când înțelegerea ta va cuprinde tot ceea ce ignoră acum, eu și semenii mei vom fi născocit ceva frumos și nou. ceva și mai frumos și mai nou, la care te vei zgâi cu aceeași deznădejde ca astăzi. Istoria artelor se repetă. Tragedia ta se multiplică în viitor. Dar nu te lăsa: urmează-mă și, dacă ești cuviincios, întreabă-mă mereu, întreabă-mă...

*

Există astăzi, la noi, un public impozant, pătruns de adevărul elementar al artei fără anecdotă, cucerire esențială a secolului care-și fixează astfel un propriu stil. Și mai există, mai presus de vrăjmășiile impotente ale ceasului, o internațională a publicațiilor de avangardă, din întreaga lume, creând deasupra granițelor o atmosferă de emulație și de îndemn reciproc, de schimb de directive și de inspirații care va duce la descoperirea finală a căutatului stil al epocii și al planetei unificate. O internațională intelectuală a luat ființă, pe nesimțite, fără congrese, fără programe, fără fonduri de propagandă, și din frământarea aceluiași nevoi, sub imperiul aceleiași chemări și-a împlântat, înainte, limpede, idealul.

Artiștii români și-au spus la timp, și printre cei dintâi, cuvântul. Niciodată, în istoria țării, nu s-a mers astfel, în pas cu vremea. Ne găsim într-o zonă superioară, pe care o străbat, pe sprijinuri diafane, împărțindu-se în tăcere peste lume, concertele formidabile și veștile aparatelor fără fir – și cuvintele purtătoare de idei.

NOTE, COMENTARII, VARIANTE

Chemarea, an. III, nr. 256, 1 ianuarie 1920. Semnat: „Junius“.

Începutul anului 1920 îl găsește pe Ion Vinea într-un moment de efervescentă activitate gazetărească, în redacția ziarului *Chemarea* al lui N. D. Cocea. Era acum un publicist cu experiență în domeniul presei politico-sociale, având ferme convingeri de stânga și un stil incisiv, plastic și totodată intelectual.

Evocând peste mult timp această perioadă din tinerețea lui Vinea, ziaristul T. Teodorescu-Braniște îi face un portret în mișcare, aproape cinematografic, în decorul redacției:

„L-am cunoscut în 1920 în redacția ziarului *Chemarea* condus de Cocea. De statură potrivită, cu ochii de un albastru senin, cu părul castaniu dat pe spate, Ion Vinea avea în înfățișarea sa o distincție sobră, naturală.

Chemarea ocupa o cameră cu totul neîncăpătoare în palatul *Adevărului*. «Mobilierul» nostru se compunea din vreo cinci-șase mese de lemn, nevopsite, și cam tot atâtea scaune, cumpărate din Piața Mare. Erau mese mici, de bucătărie care, primind altă destinație, în locul petelor de untură și mâncăruri, erau acoperite cu stropi de cerneală.

Întâmplarea a făcut ca, din prima zi, să lucrez la aceeași masă cu Vinea. Nicu Cocea, ca de obicei, adusese un personal mult mai numeros decât ar fi avut nevoie gazeta, așa că ne înghesuiam, cum puteam, câte doi, câte trei, la aceeași masă. Scriam toți cu creionul (stilourile nu apăruseră încă) pe hârtia de tipografie, groasă și gălbuie. Călimările, în care cerneala pusă la început se uscăse de mult, ne serveau drept scrumiere. Unii scriau, alții discutau, glumeau, râdeau, așa că era o hărmălaie de nedescris.

Când își începea articolul, Vinea se izola cu totul de mediul înconjurător. Părea că nu mai vede și nu mai aude nimic din larma și mișcarea celorlalți. Scria foarte greu. Ștergea fraze întregi și, uneori, pasagii întregi de câte o jumătate de pagină, «hașurând» fiecare rând, fiecare cuvânt, ca să nu-l mai poată descifra nimeni. Adesea se oprea, cu creionul în mână și cu privirea ațintită undeva, departe, peste capetele celor din jur, căutând un cuvânt sau o întorsătură de frază. Bieții îl chemau, îl strigau, dar el rămânea absent. «Lasă-l, dragă, nu vezi că a căzut în transă?» spunea unul sau altul, dezlănțuind un imens hohot de râs. Atunci Vinea ne privea cu un fel de mirare, ca și când s-ar fi trezit deodată într-un mediu nou, neașteptat și chiar străin. [...]

Cu toate ștersăturile, manuscrisul lui era totdeauna citeț. Rândurile se înșirau rare, ca să-i rămână spațiu pentru corijări și adăogiri, iar slova era mare și clară, ca să evite greșelile de tipar.

Adesea plecam toți de la redacție și nu rămânea decât Vinea ca să-și termine articolul de trei sau patru file. Avea în gradul cel mai înalt conștiința valorii scrisului său. Pentru el, un articol de gazetă avea aceeași importanță ca o poezie, o nuvelă sau un capitol de roman.“ (T. Teodorescu-Braniște, *Evocări. Ion Vinea, în Presa noastră*, nr. 2, 1968.)

După alegerile parlamentare din 2-6 noiembrie 1919, deoarece nici un partid nu a obținut majoritatea, au avut loc negocieri pentru formarea majorității parlamentare și pentru desemnarea primului-ministru. Astfel, la 25 noiembrie a luat ființă Blocul Parlamentar, care a ales în funcția de președinte pe Alexandru Vaida-Voevod (Partidul Național). Guvernul Blocului Parlamentar, condus de Al. Vaida-Voevod, a depus jurământul în 1 decembrie.

Generalul Avereșcu a acceptat, la dorința Regelui, postul de ministru de Interne în guvernul Blocului, dar poziția sa fiind șubredă (nu avea sprijin parlamentar, deoarece Liga Poporului s-a retras din alegeri), a fost silit să demisioneze numai după câteva zile.

(p. 4) MERCENARII ANTANTEI

Chemarea, an. III, nr. 258, 3 ianuarie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 6) ÎN NOAPTEA LUMINILOR ÎNȘELATE

Chemarea, an. III, nr. 261, 7 ianuarie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 7) ÎN AȘTEPTARE

Chemarea, an. III, nr. 264, 14 ianuarie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 9) BUNICA

Chemarea, an. III, nr. 264, 14 ianuarie 1920. Semnat: „J“.

Regina Maria avea, atunci, în 1920, 45 de ani și era mamă a șase copii. Devenise de curând bunică, însă în mod neoficial: fiul cel mare, prințul Carol – viitorul rege Carol II – fugise din țară și se căsătorise, pe 31 august 1918, la Odessa, cu Ioana Maria Valentina (Zizi) Lambrino. Această căsătorie a fost anulată de justiția română, pe temeiul interdicției ce-i oprea pe Hohenzollerni de a aduce pe tronul României, prin mariaj, o regină autohtonă. În ianuarie 1920, Zizi a născut un băiat, botezat Carol Mircea, care, deși a fost recunoscut de Carol ca fiu al său, era din punct de vedere legal bastard. În acest timp, Carol fusese trimis într-un lung voiaj în jurul

globului – un „surghium“, cum zice Vinea, dar de catifea – care a durat primele șase luni ale anului.

Vinea se referă în articol, cu ironie, și la călătoria pe care o făcuse Regina Maria cu un an în urmă la Paris, unde se întâlnise cu primul-ministru Georges Clemenceau în scop diplomatic: să-l convingă la cedarea întregului Banat României.

(p. 10) SOCIALISM

Chemarea, an. III, nr. 265, 15 ianuarie 1920. Semnat: „V.“.

Dr. Nicolae Lupu (1876-1946), medic și om politic, și-a început activitatea politică în Partidul Liberal, pe care însă l-a părăsit în 1917.

Convingerile sale politice de stânga i-au atras simpatia socialiștilor, iar în alegerile din 1919 a participat pe lista Grupului Popular Independent, alături, între alții, de N. D. Cocea. Redacția ziarului *Chemarea*, din care făcea parte și Ion Vinea, a susținut alegerea dr.-ului Lupu.

La data publicării articolului, dr. N. Lupu era ministru de Interne în guvernul Blocului Național, în locul generalului Averescu care demisionase.

(p. 11) 1919

Chemarea, an. III, nr. 266, 17 ianuarie 1920. Semnat: „Junius“.

(p. 12) „O ANUMITĂ PRESĂ“

Chemarea, an. III, nr. 267, 18 ianuarie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 13) V. EFTIMIU: „CORABIA CU PITICI“

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.011, 18 ianuarie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Războiul a întrerupt, cu brutalitate, activitatea literară a lui Ion Vinea, ca poet și recenzent literar, fertilizându-i în schimb – așa cum se vede din sumarul ediției noastre – condeiul de gazetar politico-social. Dar la începutul anului 1920, când pacea era deja consolidată și presa începuse să se reorienteze spre cultură, literatură, arte, scriitorul se întoarce la uneltele sale. În paginile *Adevărului* i se oferă posibilitatea de a face cronică literară.

Despre această etapă din publicistica lui Vinea, exegeta Constantina Brezu-Stoian observă cu justețe: „Ion Vinea face cronică literară propriu-zisă abia în 1920, în paginile *Adevărului* [...] La ora aceea are o experiență scriitoricească de aproape un deceniu, ceea ce înseamnă o maturizare profesională. De la mozaicul de impresii – însemnările din *Facla* – și până la cronicile care apar acum sub numele său, nu se intercalează doar un interval de timp. Vinea știe, de astă dată, să se adreseze –

atunci când «demontează» o lucrare literară sau un spectacol – unei opere, adică ansamblului.

În atenția noului cronicar al *Adevărului* intră cu precădere, creația confrăților de generație (Ion Pillat, Adrian Maniu etc.). Istoria literară va prelua, perpetuându-le ca atare, considerațiile lui Vinea privind creația lui Adrian Maniu sau Victor Eftimiu. Aptitudinea cronicarului literar de a-și încheia opiniile în formulări originale vine probabil din lăuntrica necesitate de a se descoperi mereu, printr-alții, pe sine, ca scriitor. Interesul său merge – consecvent criteriilor pe care le impune – spre ceea ce un scriitor știe să valorifice, constant, în lăuntrul propriului talent; de unde și concluzia de a interpreta o operă și în raport de disponibilitățile de ordin afectiv, nu exclusiv în virtutea judecăților de valoare stricte. Dar, oricum, Vinea nu și-a transformat criteriile în dogmă, căci i se părea un nonsens ca însăși creația, menită – prin natura ei – a sparge tiparele, să intre în normele rigide ale criticii.” (Constantina Brezu-Stoian, *Prefață la Ion Vinea – Publicistica literară*, Editura Minerva, Buc., 1977, p. 16.)

(p. 16) CONTRAZICERI PARLAMENTARE

Chemarea, an. III, nr. 277, 1 februarie 1920. Semnat: „Junius”.

Blocul parlamentar a fost constituit la 25 noiembrie 1920, în urma negocierilor dintre Partidul Național Român, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Țărănesc (din Vechiul Regat), Partidul Naționalist-Democrat și Partidul Țărănesc din Basarabia, în scopul asigurării unei majorități parlamentare.

În guvernul Blocul Parlamentar, Aurel Vlad era ministru de Finanțe, iar Ion Ianculeț ministru de stat pentru problemele Basarabiei.

(p. 18) KÓLOSVÀR

Chemarea, an. III, nr. 278, 2 februarie 1920. Semnat: „Junius”.

Ștefan Cicio Pop era ministru de stat din partea Transilvaniei în guvernul Blocului parlamentar. În 10 ianuarie 1920, primul-ministru Al. Vaida-Voevod întreprinde o călătorie în străinătate, numindu-l ad-interim la Președinția Consiliului de Miniștri pe Ștefan Cicio Pop, care păstrează interimatul până la demisia guvernului. În această calitate, el participă la solemnitatea inaugurării Universității Dacia Superioară de la Cluj.

(p. 19) MOTRU, SOCIALIST!

Chemarea, an. III, nr. 280, 5 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea”.

După patru ani de la o dispută aprigă cu *Noua revistă română* (a se vedea în acest sens articolul *Domnul filosof Rădulescu-Motru* din vol. IV al ediției noastre, p. 122 și nota respectivă), Vinea reia ostilitățile împotriva lui C. Rădulescu-Motru.

„Foaia săptămânală” la care se referă este revista *Ideea europeană*, editată de reputatul filosof și psiholog în iunie 1919.

(p. 20) S-AU ÎNȚELES!

Chemarea, an. III, nr. 281, 6 februarie 1920. Semnat: „I. Vn.”.

(p. 21) REPEDE!

Chemarea, an. III, nr. 285, 11 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 22) SALUTUL UNEI PLANETE

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.031, 13 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 23) CĂLUȘUL BASARABIEI

Chemarea, an. III, nr. 287, 13 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea”.

Ion Ianculeț și Daniel Ciugureanu au fost reprezentanții Basarabiei în primele guverne ale României Mari, constituite după Unire.

(p. 24) GUVERNUL FRICII

Chemarea, an. III, nr. 288, 14 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea”.

Recunoașterea unirii Basarabiei cu România, adică garantarea posesiunii teritoriilor de peste Prut – la care se referă Vinea – va avea loc abia în 28 octombrie 1920, prin Tratatul semnat la Paris de Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia.

(p. 26) PACEA INEVITABILĂ

Chemarea, an. III, nr. 305, 6 martie 1920. Semnat: „V.”.

(p. 27) „PARTIDUL PROVOCĂRII SOCIALE”

Chemarea, an. III, nr. 307, 8 martie 1920. Semnat: „V.”.

(p. 28) „LANDTAG”-UL ARDEALULUI

Chemarea, an. III, nr. 309, 11 martie 1920. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 29) TÂRFA VIRGINALĂ

Chemarea, an. III, nr. 309, 11 martie 1920. Semnat: „I. V.”.

Despre Ion Ianculeț a se vedea nota de mai sus, la articolul *Călușul Basarabiei*.

La 6 martie 1920 a fost votat proiectul legii agrare pentru Basarabia, alcătuit de Sfatul Țării; toate grupările parlamentare au votat în favoarea acesteia.

(p. 30) PRIZONIERUL REGAL

Chemarea, an. III, nr. 311, 13 martie 1920. Semnat: „I. Vn.“.

Cele două legi așteptate de români erau legea agrară și cea a chiriiilor. În special, proiectul legii agrare a agitat intens viața politică și opinia publică, suscitând vii discuții și nemulțumirea clasei moșierești. Aprobata în cele din urmă de Consiliul de Miniștri, a fost înaintată Regelui, pentru ca acesta, conform legii, să-l trimită spre dezbateri Parlamentului. Dar Ferdinand nu a dat curs acestei solicitări; în esență, suveranul nu putea fi de acord cu extinderea expropriierilor, fiind, într-adevăr, prizonierul intereselor de castă.

(p. 31) SOVIETELE LA LISABONA

Chemarea, an. III, nr. 312, 14 martie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 32) POPII ȘI CENZURA ROȘIE

Chemarea, an. III, nr. 312, 14 martie 1920. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 33) CUM A CĂZUT GUVERNUL

Chemarea, an. III, nr. 314, 15 martie 1920. Semnat: „Vn.“.

Cauzele căderii guvernului lui Al. Vaida-Voevod au fost mai profunde decât intrigile Brătienilor și ale Reginei Maria. Partidele politice dominante erau nemulțumite de proiectul legii agrare, iar suveranul însuși a refuzat să-l avizeze pentru a fi dezbătut în Parlament (vezi și nota anterioară). În 12 martie, Ion Mihalache, propunătorul proiectului, și-a dat demisia din funcția de ministru al Agriculturii și Domeniilor, iar proiectul a fost depus în aceeași zi din inițiativă parlamentară.

În acest context, Regele a cerut depunerea mandatului guvernului și, pe 13 martie, l-a însărcinat pe generalul Al. Averescu cu formarea unui nou guvern.

Nu este, însă, mai puțin adevărat că Regina Maria a avut veleitatea de a juca un rol în politica țării, nu numai prin jocurile de culise, ci și prin acțiuni publice. Așa a fost călătoria ei în Franța, în 1919, când a avut o întâlnire diplomatică cu Clemenceau.

Joe W. Boyle (1867-1923), cetățean canadian, este un personaj controversat, al cărui nume apare în presa românească din anii '20 în legătură cu implicarea sa în afacerile cu petrol ale unor firme străine.

Aventurier temerar, îmbogățit în urma unor lovituri în domeniul exploatărilor aurifere din Canada, el vine în Europa în timpul războiului mondial, iar în tulburile an 1917 se află în Rusia, ca persoană influentă în

cercurile noii puteri. Faptul că a fost implicat în transportul arhivelor românești și al bijuteriilor Reginei de la Moscova la Iași și în eliberarea prizonierilor români de la Odessa, ca și în rezolvarea crizei Casei Regale în urma căsătoriei prințului Carol cu Zizi Lambrino, l-a adus în preajma suveranilor României. Este considerat un adevărat erou și Regele îl decorează. Vine la București, de astă dată ca trimis oficial al Canadei pentru supravegherea unui credit canadian și ca reprezentant al Crucii Roșii.

Biograful Reginei Maria, Guy Gauthier, îl menționează o singură dată pe colonelul Boyle, din perspectiva sa general-subiectivă asupra suveranei, preocupat să-i menajeze cu orice preț imaginea: „Regina a fost tulburată de dezvăluirile unui ciudat aventurier canadian, Joe Boyle, care a reușit să se infiltreze în anturajul ei și care pune la cale nu se știe ce în timpul deselor sale vizite în Rusia de sud...” (Guy Gauthier, *Missy – Regina României*, Editura Humanitas, Buc., 2000, p. 221).

De fapt – cum arată reputatul istoric Ioan Scurtu –, colonelul Boyle era implicat în viața sentimentală a Reginei: „Acesta venise în România la sfârșitul anului 1917, în numele Crucii Roșii canadiene, insinuându-se la Curte și reușind să ia locul lui Barbu Știrbei, ca principal favorit al Reginei Maria” (Ioan Scurtu, *Monarhia în România, 1866-1947*, Editura Danubius, Buc., 1991, p. 68).

În 1920, când Vinea scrie articolul de față, reputația lui Joe Boyle era puternic clătinată, fiind bănuțat nu numai de afaceri oneroase, dar și de spionaj în Rusia în favoarea aliaților. Presiunile asupra Casei Regale pentru îndepărtarea acestuia îl determină pe Rege să-i ceară să părăsească țara, ceea ce Boyle va face abia peste un an, în vara lui 1921.

C. Argetoianu, talentat memorialist, îl evocă în mai multe rânduri pe colonelul canadian, bărbat atrăgător („zvelt, puternic, vijelios“), erou la Iași, în timpul războiului, „samsar“ la București, după război. „Dar tot în uniformă, tot colonel, tot – și încă mai fără socoteală – iubit de Regină.“

Boyle „nu s-a mulțumit numai cu afacerile menite să-i umple punga, și a vrut să se amestece și în treburile politice și să contribuie la organizarea României întregite, și s-a ars [...] ...a plecat cu coada între picioare și n-a mai călcat în România. A deschis un birou de comision la Londra, în care trata afaceri veroase în fața portretelor cu dedicație oferite de Regină – și a murit după câțeva vreme. Regina a rămas, însă, cu aripile frânte, căci marele amor al vieții sale n-a fost Știrbei, ci Boyle. Mai târziu, când plângea pe Nando (Ferdinand – n. ed.), când plângea pe Carol, când plângea asupra soartei ce-i croise «Restaurația», își vărsa în realitate lacrimile în amintirea lui Boyle...” (Constantin Argetoianu, *Memorii*, vol. VI, Editura Machiavelli, Buc., 1996, p. 194-195.)

(p. 35) CANADIANUL SUSPECT

Chemarea, an. III, nr. 315, 17 martie 1920. Semnat: „Vn.“.
A se vedea nota de mai sus.

(p. 36) NOUL GUVERN ȘI CHIRIAȘII

Chemarea, an. III, nr. 316, 18 martie 1920. Semnat: „Vn.“.

(p. 36) SĂRIȚI, BOLȘEVICUL!

Chemarea, an. III, nr. 317, 19 martie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Cristian Racovski (1873-1941), militant socialist din Moldova, arestat după revoluția din Rusia, a fost eliberat din detenție în urma manifestației de la Iași din 1 mai 1917 și a fugit în Rusia. A continuat să lupte pentru impunerea unui regim sovietic și în România, susținând, după proclamarea Republicii Sovietice Maghiare în 1919, ideea unui atac conjugat sovieto-ungar împotriva României. A devenit președintele Republicii Sovietice Ucrainiene.

Mihai Bujor (1881-1964), avocat, militant socialist. În 1917 s-a refugiat în Rusia, unde a participat la apărarea Puterii Sovietice.

(p. 38) CIOCII CONTRA LUI BUJOR

Chemarea, an. III, nr. 320, 21 martie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 39) GENERALUL ARESTEAZĂ PE SOCIALIȘTI

Chemarea, an. III, nr. 321, 22 martie 1920. Semnat: „I. V.“.

În 1920, în climatul de tensiuni și nemulțumiri sociale, s-au intensificat mișcările de protest ale muncitorimii. Guvernul a reacționat și a arestat o serie de militanți socialiști, printre care și pe Mihai Bujor. Acesta va fi întemnițat la Doftana pentru mulți ani.

(p. 40) AMNISTIE INTEGRALĂ

Chemarea, an. III, nr. 322, 24 martie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 41) GUVERN REACȚIONAR

Chemarea, an. III, nr. 324, 26 martie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 42) ADRIAN MANIU: „DIN PAHARUL CU OTRAVA“

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.036, 26 martie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 45) LICHIDARE

Chemarea, an. III, nr. 325, 27 martie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Vinea a urmărit, de-a lungul anilor, cu mult interes și într-un spirit de adeviune, cariera politică a generalului Alexandru Averescu, începând cu un articol-portret din 1918 (*Generalul Averescu*, în vol. IV al ediției

noastre, p. 137). Nemulțumit profund de politicienii români, și în special de liberalii conduși de Brătienii, gazetarul cu convingeri de stânga spera că Averescu, militar patriot și om integru, va reuși să aducă în politică un suflu nou, o orientare spre adevărata democrație care să slujească în mod real interesele maselor populare.

(p. 46) TIRANUL NĂBUȘIT

Chemarea, an. III, nr. 326, 28 martie 1920. Semnat: „Vn.“.

Articolul se referă la ședința Camerei din 26 martie în care președintele Consiliului de Miniștri, generalul Averescu, a dat citire decretului de dizolvare a Parlamentului semnat de Regele Ferdinand. În decret se anunțau alegeri parlamentare pentru sfârșitul lunii mai și începutul lunii iunie.

Atitudinea de dezaprobare față de politica Brătienilor – o constantă a publicisticii lui Ion Vinea – îmbracă adesea forma ostilității directe, exprimându-se pamfletar, în invective violente.

(p. 47) VIITORUL POEZIEI ȘI AL POETULUI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.940, 31 martie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 50) BRĂTIENIZAREA BANATULUI

Chemarea, an. III, nr. 328, 1 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 51) HAIMANAU

Chemarea, an. III, nr. 330, 3 aprilie 1920. Semnat: „V.“.

Cunoscutul politician conservator Take Ionescu a stat mereu în atenția lui Ion Vinea, mai ales după interviul luat de *Arena* în 1918, pe care l-a comentat în articolul *Logica ocultă a declarațiilor d-lui Take Ionescu* (în vol. IV al ediției noastre, p. 160).

După întoarcerea lui Take Ionescu de la Paris, în vara anului 1919, Vinea a scris un articol plin de speranță și încredere în realizările acestui om politic cu o înzestrare intelectuală excepțională. În respectivul articol, intitulat *Intransigența* (în vol. IV al ediției noastre, p. 199), portretul lui Take Ionescu e trasat cu admirație: „minte împodobită“; „făptură favorizată de Fire, cu trăsături curate, cu glasul limpede și cu gestul ispititor“; „democratul din naștere“; „în adâncul acestui om strălucește piatra rară a talentului“.

Iată, însă, că, peste mai puțin de un an, atitudinea gazetarului se schimbă radical, sub impulsul unei mâini incidentale provocată de lezarea simpatiiilor sale socialiste.

Cât privește cariera politică a lui Take Ionescu, previziunea lui Vinea că acesta viza un portofoliu în guvernul Averescu se adevărește: în luna iunie va fi numit ministru de Externe. în locul lui Duiliu Zamfirescu, demisionat.

(p. 52) ACHITAREA UCIGAȘULUI

Chemarea, an. III, nr. 330, 3 aprilie 1920. Semnat: „V.“

(p. 53) TRIPOUL SCRITORILOR ROMÂNI

Chemarea, nr. 333, 7 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

În 1919, președintele Societății Scriitorilor Români de la acea dată, criticul Mihail Dragomirescu, a propus excluderea unor scriitori și gazetari care au colaborat la publicațiile progermane din București, în timpul ocupației.

A se vedea în acest sens și articolul *S. S. R. se purifică* din vol. IV al ediției noastre, p. 174.

(p. 54) DE-A DURA

Chemarea, an. III, nr. 335, 9 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 55) JEAN MORÉAS

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.049, 10 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 56) CEREM AMNISTIA

Chemarea, an. III, nr. 337, 11 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Generalul Ioan Rășcanu era ministru de Război în guvernul condus de Al. Averescu.

(p. 58) „DADA“

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.052, 15 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Tristan Tzara, pe numele adevărat Samy Rosenstock, era bucureștean prin adopție, fiind născut la Moinești, în Moldova. Coleg de liceu și prieten cu Ion Iovanache (Ion Vinea), el debutase, ca și acesta, în 1912, semnând „S. Samyro“. Pseudonimul Tristan Tzara fusese găsit, într-adevăr, în 1915, înainte de plecarea în Elveția și de lansarea mișcării „Dada“ care a avut loc în 1916.

(p. 59) AMURGUL MARTIRILOR

Chemarea, an. III, nr. 339, 16 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

În legătură cu noile alegeri parlamentare, vezi nota de la articolul *Tiranul năbușit*, p. 447.

(p. 60) MOMÂIA

Chemarea, an. III, nr. 341, 18 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Vinea a intuit că guvernul Averescu era, în fapt, rezultatul manevrelor lui I. C. Brătianu, și în acest articol, ca și în altele, își exprimă dezamăgirea față de acela în care crezuse ca într-un salvator al neamului (vezi articolul *Generalul Averescu* din vol. IV al ediției noastre, p. 137).

(p. 61) COMUNISMUL LA LUCRU

Chemarea, an. III, nr. 342, 19 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 62) FULMEN: „JURNALUL UNEI SURORI DE CARITATE“

(p. 63) CHARLES VILDRAC: „POEM“

(p. 65) BARBU SOLACOLU: „UMBRE PE DRUMURI“

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.056, 20 aprilie 1920, rubrica „Cronica literară“. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 66) PE VIAȚĂ ȘI PE MOARTE

Chemarea, an. III, nr. 347, 25 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 68) TEATRU LA GRANITE

Chemarea, an. III, nr. 349, 28 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 69) CADE GUVERNUL

Chemarea, an. III, nr. 351, 30 aprilie 1920. Semnat: „V.“.

De fapt, guvernul condus de generalul Averescu se va menține la putere până la finele anului 1921; momentul de criză la care se referă Vinea a condus numai la unele remanieri guvernamentale.

(p. 70) SCRIBII TRIPOTORI

Chemarea, an. III, nr. 351, 30 aprilie 1920. Semnat: „I. V.“.

În același sens, a se vedea și articolul *Tripoul scriitorilor români*, p. 53 și nota respectivă.

(p. 71) „GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI“, VERSURI DE ION PILLAT
Adevărul, an. XXXIII, nr. 11065, 30 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 74) OFENSIVA CAPITALULUI
Chemarea, an. III, nr. 353, 2 mai 1920. Semnat: „V.“.

(p. 75) REFUGIUL CIOCOILOR
Chemarea, an. III, nr. 354, 5 mai 1920. Semnat: „V.“.

(p. 76) PROCESUL BUJOR
Chemarea, an. III, nr. 356, 7 mai 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 77) AUREL DRAGOȘ
Chemarea, an. III, nr. 356, 7 mai 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 78) SPRE ULTIMUL PARTAJ AL POLONIEI
Chemarea, an. III, nr. 357, 9 mai 1920. Semnat: „Vn.“.

După semnarea Tratatului de la Versailles, în iunie 1919, conform căruia Polonia este recunoscută ca stat independent, urmează o perioadă tensionată în relațiile dintre Polonia și vecinii ei de la est. Armata poloneză ocupă Ucraina apuseană, apoi, vremelnic, Kievul. Războiul polono-sovietic era, în mai 1920, când scrie Vinea articolul, în plină desfășurare, contraofensiva Armatei Roșii amenințând serios Varșovia. Acordul de armistițiu va avea loc în octombrie 1920.

(p. 79) REGELE SUVEICĂ
Chemarea, an. III, nr. 360, 14 mai 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 80) REVOLUȚIA ÎN FRANȚA
Chemarea, an. III, nr. 361, 15 mai 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 82) CĂDEREA KIEVULUI
Chemarea, an. III, nr. 361, 15 mai 1920. Semnat: „V.“.
A se vedea nota de mai sus despre situația din Polonia.

(p. 83) „DRAGOSTE NEÎMPĂRTĂȘITĂ, NUVELE DE V. DEMETRIUS

(p. 85) „POEMELE RESTRIȘTEI“ DE DRAGOȘ PROTOPOPESCU
Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.080. 15 mai 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 86) STÂRPIREA ROMÂNILOR DIN SIBERIA
Chemarea, an. III, nr. 362, 16 mai 1920. Semnat: „V.“.

(p. 87) MINCIUNA ZADARNICĂ
Chemarea, an. III, nr. 366, 21 mai 1920. Semnat: „V.“.

(p. 88) 50 [DE] BANI, GAZETA
Chemarea, an. III, nr. 367, 23 mai 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 90) TEROAREA ÎN ARDEAL
Chemarea, an. III, nr. 367, 23 mai 1920. Semnat: „V.“.

(p. 90) SPRE BIRUINȚĂ
Chemarea, an. III, nr. 368, 24 mai 1920. Semnat: „I. Vinea“.
Scriitorul Duiliu Zamfirescu ocupa postul de ministru de Externe.

(p. 92) „AMERICANA ÎNDRĂGOSTITĂ“ DE VASILE POP
Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.089, 27 mai 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 95) ALARMA NEGUSTORIMEI
Chemarea, an. III, nr. 373, 30 martie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 95) CU BATISTA LA NAS...
Chemarea, an. III, nr. 375, 2 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.
În alegerile parlamentare din 1920 câștigătorul absolut a fost Partidul Poporului (fost Liga Poporului) al generalului Averescu, cu 206 de mandate din totalul de 369. Partidele vechi, liberalii și conservatorii, au obținut un număr redus de mandate: 16 și, respectiv, 17.

(p. 96) PREOCUPĂRI NAȚIONALE
Chemarea, an. III, nr. 379, 6 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 98-99) VÂNĂTOARE DE CUVINTE
„LEBEDELE SACRE“, VERSURI DE V. EFTIMIU

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.100, 9 iunie 1920, rubrica „Cronica literară“. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 101) RASPUTIN ÎN LITERATURĂ

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.011, 10 iunie 1920, rubrica „Cronica literară“. Semnat: „Cronicar“.

Rasputin (1872-1916), aventurier rus, care din țăran analfabet a ajuns preot și a dobândit o mare faimă de vindecător. A pătruns în viața familiei Țarului în 1905, când, datorită crizelor de hemofilie ale Țareviciului Alexei, Țarina a apelat la serviciile lui. În scurt timp, Rasputin a reușit s-o subjuge pe Țarină și a devenit favoritul cuplului regal și al multor doamne din aristocrație. Amestecul tot mai puternic în problemele statului și ale bisericii au dus la judecarea lui de către Parlamentul rus (Duma), într-o ședință publică, în 1915. Un an mai târziu a fost asasinat.

(p. 104) REMANIERE CU TAKIȘTI

Chemarea, an. III, nr. 382, 10 iunie 1920. Semnat: „V.“.

Partidul Progresist, condus de Take Ionescu, a candidat, la alegerile parlamentare din 1920, pe listele Partidului Poporului care a obținut cele mai multe mandate (vezi nota la articolul *Cu batista la nas...*, p. 95). Această manevră abilă le-a adus progresiștilor 17 mandate, repartizate conform acordului cu partidul învingător, în timp ce adepții lui Al. Marghiloman n-au obținut nici un mandat.

După alegeri, a avut loc o remaniere guvernamentală, în urma căreia Take Ionescu (vezi nota la articolul *Haimanaua*, p. 447) a devenit ministru de Externe în locul lui Duiliu Zamfirescu, demisionat.

(p. 105) LEGENDA „ÎNDREPTĂRII“

Chemarea, an. III, nr. 391, 20 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

„Numele noi“ din „corul treburilor obștești“ sunt noii miniștri, intrați în guvern după remanierea din 13 iunie: Take Ionescu (vezi și nota de mai sus), Dimitrie Greceanu, Nicolae Titulescu.

Cât despre Octavian Tăslăoanu (1876-1942), publicist și om politic, membru al conducerii Partidului Național Român din Transilvania, acesta va fi cooptat în guvern mai târziu, în luna noiembrie.

Îndreptarea este numele organului de presă al Partidului Poporului, ziar editat mai întâi la Iași, în 1918, apoi la București.

(p. 106) OCNAȘUL ÎNTRE FĂȚARNICI

Chemarea, an. III, nr. 391, 20 iunie 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 107) PRIN CRIMĂ LA CRIMĂ

Chemarea, an. III, nr. 392, 21 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

În cadrul războiului polono-sovietic (vezi nota la articolul *Spre ultimul partaj al Poloniei*, p. 448), are loc, în lunile iunie-august, o puternică contraofensivă a Armatei Roșii; Armata I de cavalerie comandată de S. Budionnâi pătrunde până în apropierea Varșoviei.

(p. 108) MESAJUL SECRET AL MAJESTĂȚII SALE

Chemarea, an. III, nr. 393, 23 iunie 1920. Semnat: „(pt. conf. I. V.)“.

Sentimentele antiregaliste ale lui Ion Vinea sunt vizibile în toată publicistica sa pe teme politice. Pe fondul unei atitudini generale de neacceptare a instituției regalității, care i se pare anacronică în secolul XX, gazetarul cu convingeri de stânga îi reproșează Regelui Ferdinand slăbiciunea în fața abilităților politicieni – în special Ion Brătianu – care au știut să manipuleze autoritatea regală în interese proprii.

Acest „Mesaj“ parodic este o mostră a artei lui Ion Vinea de a utiliza cele mai diverse stiluri – aici stilul „de catifea“, cu ironii și finețuri ascunse – în scopul, pamfletar, al compromiterii unui adversar sau unei cauze.

(p. 110) MOBILIZAREA BURGHEZIEI

Chemarea, an. III, nr. 394, 24 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 111) LA RĂZBOI!

Chemarea, an. III, nr. 395, 25 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

E vorba de războiul polono-sovietic care a avut loc în perioada aprilie-octombrie 1920 (vezi și articolele *Spre ultimul partaj al Poloniei* și *Prin crimă la crimă*).

(p. 113) DOUĂ TREIMI

Chemarea, an. III, nr. 396, 26 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 114) AVORTORUL

Chemarea, an. III, nr. 397, 27 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Schimbarea radicală a atitudinii față de un om politic sau față de o personalitate culturală este o caracteristică a publicisticii lui Vinea. Din motive obscure sau, de cele mai multe ori, dintr-un viu spirit critic, exacerbat și de iritarea nervoasă a pamfletarului care se montează pe măsură ce scrie, Vinea

răstoarnă la pământ vechi idoli. Iată că până și generalul Averescu, căruia i s-au consacrat unele dintre cele mai calde pagini (vezi articolul *Generalul Averescu*, vol. IV al ediției noastre, p. 137) cade în dizgrația pamfletarului până a ajunge la comparația cu Irod, ucigătorul de prunci.

(p. 115) STATUIA LUI JULES LAFORGUE

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.115, 27 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 118) DIRECTORUL CAMEREI

Chemarea, an. III, nr. 398, 28 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Sorana, piesă între acte, scrisă de I. Al. Brătescu-Voinești în colaborare cu A. de Herz, a apărut în 1915. La edițiile următoare, numele lui A. de Herz nu mai apare (Vinea se referă la ediția a II-a, din 1920).

I. Al. Brătescu-Voinești a intrat în politică încă din perioada primului război mondial, fiind prezent în toate legislaturile parlamentare până în 1940.

(p. 119) DE LA ÎNCEPUT PÂNĂ LA SFÂRȘIT

Chemarea, an. III, nr. 399, 30 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 121) PRIMELE HĂRȚUIELI

Chemarea, an. III, nr. 403, 3 iulie 1920. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 122) BASARABIA RĂSTIGNITĂ

Chemarea, an. III, nr. 405, 7 iulie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 123) „LE JOURNALISME EN XX LEÇONS“
PAR ROBERT DE JOUVENEL

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.127, 10 iulie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 126) LA RĂZBOI, ÎNAINTE, URA!

Chemarea, an. III, nr. 415, 18 iulie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Calitățile literare ale publicisticii lui Ion Vinea sunt tot mai evidente, pe măsură ce stilul său se maturizează, iar imaginația se desfășoară tot mai liberă, lăsând în urmă realitatea faptului cotidian. Acest articol, combinând original elemente de poem și de pamflet, se situează foarte aproape de creațiile sale literare inspirate de primul război mondial (poemul *Mobilizare*, schița *De profundis* etc.). Viziunea propusă de Vinea, sarcastic-ironică, în răspăr cu clișeele literare pe tema eroismului militar, anticipează atitudinea lui Camil Petrescu de demitizare a războiului.

(p. 128) MOARTEA ÎMPĂRĂTEȘEI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.135, 20 iulie 1920. Semnat: „I. Vn.“.

Eugénie Maria de Montijo (1826-1920), contesă spaniolă, a devenit, prin căsătoria cu Napoleon III, împărăteasă a Franței. După înfrângerea de la Sedan, în 1870, a părăsit Franța, urmându-l pe împărat în exil. A trăit peste 90 de ani, supraviețuindu-le cu mult soțului și fiului ei. A murit la Madrid, în 1920.

(p. 129) AJUTORAREA SCRITORULUI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.151, 7 august 1920. Semnat: „I. Vinea“.

La Ministerul Cultelor și Artelor, desprins din Ministerul Instrucțiunii Publice, în vara anului 1920, a fost numit Octavian Goga.

(p. 130) SIRIUS ȘI VINTILĂ

Chemarea, an. III, nr. 440, 16 august 1920. Semnat: „V.“.

(p. 131) „ÎN CETATEA IDEALULUI“,
ROMAN DE DEM. THEODORESCU

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.161, 19 august 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 135) STATUA DISCORDIEI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.161, 19 august 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 136) ALIANȚA BIRUITORILOR

Chemarea, an. III, nr. 469, 20 septembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 138) „STRIGOI“, ROMAN DE N. PORSENA

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.191, 23 septembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Atitudinea lui Vinea față de E. Lovinescu este constant ostilă în acești ani (a se vedea articolul *Literatura, Lovinescu etc.*, scris în 1916, în vol. IV al ediției noastre, și nota respectivă). Nu e exclus ca aceasta să fie alimentată și de divergența convingerilor politice, Lovinescu fiind atașat, se știe, ideologiei liberale, în timp ce Vinea se manifesta tot mai deschis de partea socialiștilor.

(p. 140) CRONICĂ SĂTEASCĂ

Chemarea, an. III, nr. 474, 26 septembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Ion Mihalache (1882-1965), conducător al Partidului Țărănesc din Ardeal, înființat în 1918, a fost învățător de țară înainte de a se lansa în politică.

Peste câteva zile după apariția articolului lui Vinea, un învățător din Dorna îi răspunde printr-un articol cu titlul *Învățătorul și politica* (*Chemarea*, nr. 479, 2 octombrie 1920) în care arată, cu argumente de bun-simț, că problemele grave ale învățământului rural românesc nu se datorează în nici un caz faptului că un învățător, sau doi, dintr-un județ ar putea ajunge pe banca parlamentară.

(p. 141) „DRAJNA“

Chemarea, an. III, nr. 477, 30 septembrie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 142) ȘANTAJUL LIBERAL

Chemarea, an. III, nr. 478, 1 octombrie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 143) RĂZBOIUL FRANCO-RUS

Chemarea, an. III, nr. 480, 3 octombrie 1920. Semnat: „I. V.“.

Alexandre Millerand (1859-1943), om politic francez, a avut o concepție radicală în tinerețe, dar mai târziu s-a desolidarizat progresiv de ideologia socialistă. În perioada 1920-1924, a fost Președinte al Republicii, susținând, în politica externă, aplicarea strictă a Tratatului de la Versailles.

În articolul lui Vinea e vorba despre tratativele dintre Franța și Polonia în vederea încheierii unui tratat de alianță politică (care va fi semnat în februarie 1921, la Paris). Întrucât Polonia era în război cu Uniunea Sovietică, se întvedea un posibil război franco-rus.

(p. 144) STÂRPIȚI JANDARMII!

Chemarea, an. III, nr. 482, 6 octombrie 1920. Semnat: „V.“.

Vinea citează din articolul *În țara zulușilor*, de dr. N. Lupu, apărut în *Luptătorul*, an. I, nr. 93, 4 octombrie 1920.

(p. 147) CULOAREA INTERZISĂ

Chemarea, an. III, nr. 484, 8 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 147) ÎN ANGLIA REVOLUȚIONARĂ

Chemarea, an. III, nr. 485, 9 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 149) POPORUL CARE ÎNGHITE

Chemarea, an. III, nr. 487, 11 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Nu o dată, imaginația lui Vinea potențează expresivitatea stilului publicistic, dilată dimensiunile realului și, explodând vizionar, transformă

articolul de gazetă în poem; în acest caz, în poem avangardist, care anticipează spiritul „activismului“ de la *Contimporanul*.

(p. 150) „SUFLETUL GRĂDINII“, POEZII DE ALFRED MOȘOIU

(p. 152) ÎN JURUL LUI ILARIE CHENDI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.209, 14 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Ilarie Chendi (1871-1913) a fost primul critic literar, cu autentică vocație de foiletonist și cu spirit polemic, pe care l-a dat Ardealul. S-a sinucis în urma unei crize nervoase.

Vinea este nedrept față de Chendi și, în postura de cronicar literar, nu suportă alți critici (e și cazul lui E. Lovinescu). De fapt, Chendi a fost un comentator informat și talentat al fenomenului literar românesc și străin de la începutul secolului XX. Apoi, a fost unul dintre fondatorii Societății Scriitorilor Români (1909), militând cu energie pentru organizarea scriitorilor în vederea apărării drepturilor și demnității breslei.

(p. 153) „RĂSPUNSUL ȚĂRII“

Chemarea, an. III, nr. 491, 16 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 155) D. TRANCU ȘI LEGEA SA

Chemarea, an. III, nr. 493, 18 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Din inițiativa premierului Al. Averescu a luat ființă, la 20 martie 1920, Ministerul Muncii și al Ocrotirii Sociale, în fruntea căruia a fost numit Grigore Trancu-Iași, un bun cunoscător al domeniului. În septembrie același an, s-a elaborat Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă, numită, pe scurt, în presă, „legea lui Trancu“.

Această lege prevedea garantarea dreptului la muncă, dar și o serie de sancțiuni împotriva celor care „prin amenințări“ ori „violențe de fapt“ vor „împiedica sau sili pe cineva a munci“. De asemenea, legea interzicea încetarea colectivă a lucrului în întreprinderile statului, județelor și comunelor, precum și în alte întreprinderi de importanță vitală.

În acest context social, caracterizat prin numeroase mișcări greviste, care vor culmina cu declanșarea grevei generale în 20 octombrie, legea lui Trancu-Iași a fost percepută ca o drastică limitare a dreptului la grevă.

(p. 156) CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ

Chemarea, an. III, nr. 493, 18 octombrie 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 157) „RĂZVAN ȘI VIDRA“ – Teatrul Național

Chemarea, an. III, nr. 493, 18 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 158) CINCANTENARUL LUI MÉRIMÉE

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.216, 22 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 159) SPRE GREVA GENERALĂ. ÎN ARDEAL

Chemarea, an. III, nr. 496, 22 octombrie 1920. Semnat: „I. V.“.

În 20 octombrie 1920 s-a declanșat cea dintâi grevă generală din istoria României, care a dovedit spiritul de solidaritate al muncitorilor din întreaga țară. Greva – la care au participat aproape 400.000 de muncitori – a durat până în 28 octombrie.

(p. 161) ZIARELE SLOBODE

Chemarea, an. III, nr. 498, 25 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 162) CRIMA LOCOTENENTULUI RUSU

Chemarea, an. III, nr. 499, 27 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 164) MAIMUȚA REGICIDĂ

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.219, 27 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Alexandru, tânărul Rege al Greciei, care luase în 1917 locul tatălui său, Regele Constantin, silit să renunțe la tron, a avut o moarte surprinzătoare: în timp ce se plimba prin grădinile palatului regal, câinele său a fost atacat de maimuța unui grădinar, iar Alexandru, sărind să-i despartă, a fost mușcat de maimuța. În ciuda tratamentelor aplicate, septicemia s-a instalat rapid, provocându-i moartea după o chinuitoare agonie.

Sarcasmul lui Vinea, care transformă acest subiect tragic într-un veritabil pamflet, își are sursa în atitudinea lui înverșunat antiregalistă și antioligarhică. Tânărul scriitor, atât de rafinat și de elegant în comportament, dovedește uneori un spirit plebeu de revoltă și de ură împotriva aristocrației.

(p. 165) CAII DE LA SEMLAC

Chemarea, an. III, nr. 500, 28 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Horty de Nagybánya (1868-1957), om politic și amiral maghiar, a fost Regent al Regatului Ungariei între 1920-1944.

(p. 166) DOMNUL JEAN

Chemarea, an. III, nr. 502, 30 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Ion C. Atanasiu (Jean Athanasiu) a fost cooptat în guvernul Averescu ca subsecretar la Secretariatul Refacerii și Aprovizionării din cadrul Ministerului Industriei și Comerțului.

(p. 168) PRIMEJDIA NECESARĂ

Chemarea, an. III, nr. 506, 4 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

A se vedea articolul *Caii de la Semlac*, p. 165.

(p. 169) LECTURILE LUI LENIN

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.227, 4 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 169) PSIHOLOGIA UNOR INDIGNAȚI

Chemarea, an. III, nr. 507, 5 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 171) „TATĂL“ DE AUGUST STRINDBERG

Chemarea, an. III, nr. 507, 5 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 173) „VLAICU VODĂ“ DE ALEX. DAVILA

Chemarea, an. III, nr. 509, 7 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 174) LACRIMI PENTRU VRANGHEL

Chemarea, an. III, nr. 513, 13 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Vranghel, Piotr Nicolaevici (1878-1928), general rus, succesor al lui Denikin în fruntea Gărzilor Albe din Ucraina. Înfrânt, s-a repliat în Crimeea, unde trupele sale au fost împrăștiate. S-a exilat în Belgia.

(p. 175) O TREPANAȚIE

Chemarea, an. III, nr. 514, 14 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Ion Vinea l-a cunoscut pe Pamfil Șeicaru în anul 1918, în redacția ziarului *Arena*, unde au fost colegi. Pamfil Șeicaru era la începutul carierei de avocat și gazetar și se pare că între cei doi ziariști, tineri (Șeicaru era născut în 1894, Vinea în 1895) și ambițioși, s-a încheiat o relație de prietenie și stimă. În acest spirit, primul articol al lui Vinea despre tumultosul ziarist a fost scris cu evidentă simpatie (vezi *Șeicaru, bolșevic* în vol. IV al ediției noastre p. 321 și nota respectivă).

Dar orientarea politică a celor doi era diferită și drumurile lor se despart pentru un timp, articolul de față fiind un semn al delimitării lui Vinea de gazetarul de la *Hiena*.

(p. 176) SUB ARCUL DE TRIUMF

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.240, 20 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 177) MORMÂNTUL SOLDATULUI NECUNOSCUȚ

Chemarea, an. III, nr. 521, 22 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 178) LA REFACERE ȘI APROVIZIONARE

Chemarea, an. III, nr. 523, 25 noiembrie 1920. Semnat: „V.“.
Vezi nota la articolul *Domnul Jean*, p. 456.

(p. 179) PACEA ROȘIE

Chemarea, an. III, nr. 524, 26 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.
„Marele european închis în palatul prețios al Externelor“ era Take Ionescu, cooptat în guvernul Averescu, în iunie 1920, ca ministru de Externe, în locul lui Duiliu Zamfirescu, demisionat.

Cât privește „pacea roșie“, cu Sovietele, nu era o problemă atât de simplă, cum credea Vinea în entuziasmul său de tânăr gazetar cu idealuri socialiste. Abia în 1929, URSS semnează cu vecinii săi – România, Polonia, Estonia, Lituania etc. – un protocol, la Moscova.

(p. 181) ALEXANDRU MACEDONSKI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.246, 27 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Al. Macedonski este, într-un sens general, „maestrul“ generației de poeți care s-a ridicat în preajma primului război mondial; Tr. Tzara, Adrian Maniu, Ion Vinea, Ion Pillat, adolescenți teribili, nu împărtășesc vechea antipatie față de poetul decadent și rebel, pentru că nu au prejudecăți și se feresc ostentativ de moștenirile comune. Dimpotrivă, Macedonski are, în ochii lor, fascinația unui precursor al modernismului și, în același timp, unui poet pur. Cu zece ani înainte de acest necrolog, Vinea îl omagiase pe bătrânul poet aducându-i în actualitate numele, în revista *Simbolul* (în primul număr, din octombrie 1912, este anunțată frumoasa ediție omagială *Flori sacre*, alcătuită de Ion Pillat, iar în numărul următor, chiar în fruntea sumarului, este publicată incendiara poezie *Ură*).

(p. 182) ISPĂȘIREA LUI MANASSE

Chemarea, an. III, nr. 527, 29 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

Drama *Manasse* a scriitorului Ronetti-Roman, reprezentată prima oară în anul 1901, la Teatrul Național din Iași, aducea pe scenă un bătrân evreu, fidel religiei sale și stilului de viață tradițional, în conflict cu civilizația începutului de secol și cu prejudecățile rasiale.

(p. 184) VIAȚA PARLAMENTARĂ

Chemarea, an. III, nr. 538, 12 decembrie 1920. Semnat: „I. V.“.

În ziua de 9 decembrie 1920 a avut loc un atentat cu bombă în incinta Senatului. Au murit Episcopul Radu al Ardealului și ministrul Justiției Dimitrie Greceanu, iar mai multe persoane au fost rănite.

Constantin Argetoianu (1871-1952), om politic cu o carieră lungă și sinuoasă, era la data aceea ministru de Interne în guvernul lui Al. Averescu, fiind unul dintre apropiații generalului.

(p. 185) GUVERNUL CELOR ȘAPTE VOTURI

Chemarea, an. III, nr. 540, 15 decembrie 1920. Semnat: „I. V.“.

(p. 187) „FĂRĂ REAZEM“ DE IGENA FLORU

Chemarea, an. III, nr. 541, 16 decembrie 1920. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 189) AMANȚII CENZUREI

Chemarea, an. III, nr. 543, 18 decembrie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 190) LITERATURA DE IDEI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.267, 22 decembrie 1920. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 190) TILL EULENSPIEGEL

Chemarea, an. III, nr. 548, 24 decembrie 1920. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 191) BRĂȚIENII, CONCESIUNILE ȘI SONICITATEA

Chemarea, an. III, nr. 552, 30 decembrie 1920. Semnat: „V.“.

(p. 192) MARTIRAJUL

Chemarea, an. III, nr. 553, 31 decembrie 1920. Semnat: „Vn.“.

Acesta este ultimul articol al lui Ion Vinea publicat în *Chemarea*. În anul 1921 ziarul lui N. D. Cocea nu mai apare.

ACTUALITATEA LUI HEINE

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.278, 4 ianuarie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 195) FEUDALIZARE

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.289, 21 ianuarie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 196) COMIS-VOIAJOR

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.319, 25 februarie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 197) PAGINA ISPITELOR

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.328, 8 martie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 198) CRONICĂ DE MARTIE

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.340, 22 martie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

După ce, întreg anul 1920, Vinea a fost intens solicitat de cronică vieții politice, acum, la începutul anului 1921, când ziarul *Chemarea* al lui N. D. Cocea și-a încetat apariția, trece printr-o scurtă perioadă mai relaxată. Așa se face că imaginația lui de poet suplonește temele politice, impuse oarecum din afară de însuși climatul realității, desfășurându-se liber, pe subiecte din cele mai diverse.

(p. 199) UN BARBĂ ALBASTRĂ

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.348, 31 martie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 200) PENTRU EGALITATEA ÎN CRITICĂ

Luptătorul, an. II, nr. 235, 2 aprilie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

Cotidianul *Luptătorul* a apărut la București, între 16 iunie 1920 și 13 martie 1922, fără nici o mențiune privind editorii și redacția. Este un ziar de orientare democratică, cu evidente simpatii pentru mișcarea socialistă, la care Ion Vinea va colabora asiduu în a doua parte a anului 1921 și la începutul anului 1922 (vezi Constantina Brezu, *Ion Vinea și „Luptătorul“*, în *România literară*, XII, nr. 17, 18 aprilie 1979).

Articolul lui Vinea este precedat de o scurtă notă redacțională, prin care se anunță debutul colaborării acestuia, caracterizat drept un „distins confrate“ și un „delicat literat“.

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11360, 14 aprilie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 204) „DOMNIȘOARA IULIA“ DE AUGUST STRINDBERG

Adevărul literar și artistic, seria II, an. II, nr. 22, 24 aprilie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

Dida Solomon (n. 1898 – m.?), actriță angajată a Teatrului Național, fusese eleva lui Constantin Nottara. Rolul titular din *Domnișoara Iulia* de Strindberg a rămas în mintea contemporanilor drept o excepțională reușită, inegalată de alte interpretări.

Laudele lui Vinea sunt, așadar, binemeritate, deși ar fi putut fi și subiective, deoarece între el și frumoasa actriță era o relație de dragoste, oficializată prin căsătorie. Ca și primul său mariaj, cu Ana Maria Oardă (Tana Quil), nici acesta nu va dura prea mult. Dida Solomon se va căsători apoi cu Scarlat Callimachi, supranumit „Prințul roșu“ (vezi în vol. IV al ediției noastre nota de la pag. 378).

Peste o jumătate de veac, un prieten din cercul avangardiștilor, supra-realistul Șt. Roll (Gheorghe Dinu), o va evoca la o aniversare pe talentată actriță, cu vibrantă emoție și amănunte vii care arată cât de puternică trebuie să fi fost impresia lăsată de Dida Solomon, pe scenă și în afara scenei. Reproducem nota respectivă din *Contemporanul*, 16 februarie 1974:

„Nu vă spun câți ani împlinește Dida Solomon Callimachi, fiindcă niciodată nu am întreat pe o femeie câte primăveri are. Știu numai că a ajuns la o etate de continui volute. Am întâlnit-o, ca prietenă, în *Domnișoara Iulia* de Strindberg, admirabila ei interpretă, exegeta unui joc dramatic, a unui teatru de subtile sonorități, de gesturi revelatoare, de prezență scenică unică, unanimă. Și în alte piese, de aceeași revelație. Făcuse, cu Fundoianu, Armando Pascal, Sandu Eliade, teatrul de avangardă „Insula“, unde au jucat *Legenda funigilor* de Dimitrie Anghel.

Acum câțiva ani, am invitat-o la Casa Ziariștilor să reprezinte piesa lui Jean Cocteau, *Vocea*. O lucrare cu numai două personaje. Cel de la receptorul telefonului de la care actrița transmitea replicile și cel – nevăzut, neauzit – de la capătul celălalt al firului. De fapt, ea interpreta amândouă personajele, sau, mai bine spus, își răspundea singură la «întrebarea» ei.

Dida Solomon l-a înțeles pe Cocteau, l-a înfățișat scenic admirabil. Dar ea mai era, și este, un mare prieten. De dăruire cordială, de continuă combustione. Așa cum am cunoscut-o. Prietenă cu Ion Vinea, cu Marcel Iancu, cu Voronca, Victor Brauner – cu grupul de avangardă. Doar cu Scarlat Callimachi, care-i devenise soț, au scos revista *Punct!* Din care făcea parte. Publica, în revistele noastre, desenele ei de o caligrafie personală care exprima un suflet numai al ei. Ca un diletant prea convins de al său *violon d'Ingres*.

Ne mai vedem, din când în când, dar mereu prezenți cu noi. Cu același zâmbet din *Domnișoara Iulia*, cu aceeași dragoste pentru prietenii de cândva, de totdeauna.

Prietenă cu Ion Barbu, cu Adrian Maniu. Cred că poemul lui, *Salomeea*, i-a fost inspirat de mlădierea astrală a Didei.

Dida! Ce-ți pot ura la popasul anilor tăi de astăzi? Mi i-ai șoptit: șaptezeci și cinci, la 15 februarie...

Altceva, decât amintirea prieteniei de cândva, de acum, de mereu.

Ești o mare artistă care ne-ai dat clipe de sublim poem. Cum să nu ingenunchez lângă mersul tău de herald printre noi."

(p. 205) NOAPTE ÎN BUCUREȘTI

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.400, 16 iunie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 206) PRECURSORII

Luptătorul, an. II, nr. 295, 18 iunie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

Articolul va fi republicat, cu titlul *Premergătorii*, în *Contemporanul*, an. II, nr. 44, 7 iulie 1923. Textul e identic, până la ultimul paragraf de trei rânduri din final, care va fi suprimat.

(p. 208) PATRIOTISM. ERNEST RENAN, „PAGES FRANÇAISES“

Luptătorul, an. II, nr. 311, 7 iulie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

Articolul va fi reluat de Vinea peste trei ani, cu unele modificări, sub titlul *Naționalism, rasă, tradiție...* Reproducem această variantă:

„E în obiceiul unei categorii de intelectuali îngărdăți de a căuta în opera scriitorilor novatori, adică revoluționari, partea care îi leagă de ideea comună și oficială a epocii.

Profesorii și gazetarii, direct sau indirect aserviți statului, se îndeletnicesc, astfel, cu descoperirea naționalismului și a tradiționalismului chiar la gânditorii cari s-au abătut de la accepția interesată a acestor cuvinte. Amintiți-vă de moartea lui Mirbeau. Telegramele împrăștiau și un testament cu limbă de moarte, un îndemn șovin și războinic, pronunțat pentru generațiile ascultătoare, cu acea căință a ultimului ceas.

Rémy de Gourmont, arătare bizară și doctă de artist și de savant, de cugetare conservatoare și, totuși, paradoxală și dizolvantă, a suferit aceeași soartă curând după moartea lui. Comemorarea de acum două săptămâni l-a trecut iarăși prin același supliciu postum. Volumul *Pendant l'orage* (1915) e ițit să demonstreze renegarea blestemelor elegante din *Joujou Patriotism*. Iar Jean Jaurès este revindicat cu egală pripiere de către patrioții care își culeg argumentele în cartea, în cuvântările și în actele tribunalului. Nu facem nici o apropiere de amănunt între aceste trei figuri franceze. Răstălmăciri și devieri, ca cele încercate, în tendința unor suflete, se pot construi și impune ușor. Pe vremuri, oficiul acesta incumba preoției. Popa era tot

atât de înlesnit ca și furnizorii de teorii ale clasei dominante, de astăzi. La căpătâiul unui ateu dezarmat de iminența sfârșitului și datat cu doctoriile cari îi ajutau slăbiciunea crescândă a trupului și a minții, îi venea ușor sfintei fețe bisericești să insinueze muribundului o sacră linguriță de vin. Azi, popii economiei politice în ferovoare se îndeletnicesc la fel.

Sarcina lor e să aplice truismul vulgar al extremelor care se ating, tuturor activităților valoroase. Ele par înzestrate cu darul mânușilor cari pot fi întoarse când pe față, când pe dos, după trebuință. Încercarea se face acum cu Renan. Într-o nouă ediție se adună într-un volum (*Pages françaises*) păreriile acestuia asupra problemelor contimporane și se închină astfel demnul pavilion de umanitate care a fost Renan, steagului forfecat de molii al lui Daudet. Din fericire, Renan avusese grija, de o superioară artă scriitoricească, să fie precis. Ce e o națiune? se întreabă el și adaogă: «Mi-am cântărit fiecare cuvânt. E profesia mea de credință în ceea ce privește treburile omenești, și când civilizația modernă se va fi scufundat pe urma echivocului funest al acestor cuvinte: *națiune, naționalism, rasă*, doresc ca oamenii să-și amintească de aceste douăzeci de foi. Le socot într-un totul corecte.»

Definiția națiunii, a lui Renan, ne ridică de la naționalismul școlar și cazarmagiul al patriei de afaceri, căci: «ceea ce alcătuiește un neam, nu e nici rasa, nici limba, nici interesele, nici geografia, nici necesitățile militare, ci un principiu spiritual fundat pe două realități, dintre cari una este posesia în comun a unei bogate moșteniri de suveniruri, cealaltă, voința actuală de a continua și de a pune împreună în valoare moștenirea primită neîmpărțit».

Admirabilă formulă pentru moștenitorii de mâine, ai României de după 1918, ai României în care răsună, legitim, patru limbi. Comentariul nu mai are ce amplifica aci. Fondul comun al trecutului nu sunt regii și fapele de arme cari se șterg ca un zgomot și ca un spectacol. Nu sunt nici urile timpului, nici orgoliul lor deșert. Sunt ceea ce n-avem aci. O tradiție, adică, și o avuție culturală care a prefăcut sufletele, în parte, și a pregătit un caracter unanim ce determină tendințele, fără să le limiteze, menținând o afirmație neclintită de a exista. Deci, pentru noi, români cu tradiția de zece ori oprită și reluată, cu istoria confuză, ilustrată prin atâtea începuturi zădărnice, pentru noi, crâmpie de tragedie neizbutită, neîncheiată, definiția lui Renan este, momentan, prea sus. Mircea, Tepeș și Mihai, și cele câteva biserici, de o impersonală arhitectură, și cele câteva pagini cronicești nu sunt comoara suficientă care, topindu-se în simțirea noastră, să-i dea fie și numai a suprafața comună. Tricolorul e prea proaspăt, și paginile încă neuscate. *Patriotismul nostru nu e încă a păstra, ci a construi*. Suntem asemenea americanilor și civilizația noastră are înfățișarea unei emigrații pe pământurile, totuși, strămoșești. Munca de construcție pe care o vom încredința, de-abia, spre conservare altora, celor ce se vor mândri cu patriotismul superior al lui Renan, de-abia începe. Hrănim iluzia că suntem o culminație istorică, iar în realitate facem o figură palidă de strămoși. Sforțarea cea mai conștientă a povesteii noastre, spre independență și închegare, se înseamnă, în ciuda declamațiilor primare, cu date de aproape: 1821-1920. Un singur

veac care culminează, cinic, cu anii vieților noastre. Vom fi slăviții și sfinții secolelor următoare. Și scriitorul patriotismului de atunci, care va privi criptele noastre cu ochii reci și le va ceti cu vorbe cumpănite, nesocotind glorioasa țărână, are să împrumute, desigur, ca și cel de azi pus în fața legendelor de până acum, învinuirea de înstrăinat și de blestemător, din partea unor contemporani stupizi, stupizi ca toți contemporanii.“

(*Cuvântul liber*, seria II, an. I, nr. 19, 31 mai 1924. Semnat: „I. Vinea“.)

(p. 210) ÎNDEMNUL LA URĂ

Luptătorul, an. II, nr. 320, 17 iulie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 212) CĂRȚUILE NOASTRE

Luptătorul, an. II, nr. 326, 23 iulie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 214) ATITUDINEA SFÂRȘITĂ

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.450, 3 august 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 214) SMOLSKY PATRIOT

Luptătorul, an. II, nr. 370, 14 septembrie 1921. Semnat: „Aladin“.

Cu câțiva ani în urmă, mai exact în 1914, Vinea scrisese o cronică literară la drama *Letopiseși* a lui Mihail Sorbul (pseudonimul lui Mihail Smolsky), în care îi elogiase talentul, „limpezimea neturburată a versului“, „farmecul limbii arhaice“ etc. (vezi vol. IV al ediției noastre p. 67).

Iată, însă, că, acum, un articol al acestuia din *Viitorul*, despre Congresul Artiștilor și participarea scriitorilor români, îi stârnește indignarea prin accentele naționaliste. Sorbul, care făcea parte din Comitetul de conducere a Societății Scriitorilor Români, arată că aceasta a refuzat participarea oficială la Congresul Artiștilor pentru că prea mulți invitați se numesc Babnovski, Sternberg, Ivancenko, Serbiev, Herz etc. (*Viitorul*, an. XIV, nr. 4.047, 10 septembrie 1921). Spirit larg comprehensiv, cosmopolit în bunul înțeles al cuvântului, Ion Vinea condamnă în mod constant, în publicistica sa, atitudinile naționaliste, șovine, xenofobe.

Pseudonimul „Aladin“ a fost identificat de Constandina Brezu-Stoian, o foarte bună cunosătoare a operei lui Ion Vinea. El va fi reluat în paginile *Contemporanului*, în anii de început, când revista are profil politico-social, și Vinea scrie număr de număr, uneori chiar două-trei articole.

(p. 215) GAZETARUL

Luptătorul, an. II, nr. 373, 17 septembrie 1921. Semnat: „Aladin“.

(p. 216) SARE PE RANĂ

Luptătorul, an. II, nr. 374, 18 septembrie 1921. Semnat: „I. V.“.

(p. 217) GUVERNUL ȘI GREVA FOAMEI

Luptătorul, an. II, nr. 413, 3 noiembrie 1921. Semnat: „I. V.“.

(p. 218) CINE PLĂTEȘTE COROANELE SPARTE

Luptătorul, an. II, nr. 414, 4 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 219) CINE NU VREA PACE

Luptătorul, an. II, nr. 416, 6 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 220) ODORHEI (Note din Ardeal)

Luptătorul, an. II, nr. 417, 7 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 222) CULTURA URII

Luptătorul, an. II, nr. 418, 9 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 224) ÎNGERUL ORDINEI

Luptătorul, an. II, nr. 419, 11 noiembrie 1921. Semnat: „Vn.“.

(p. 225) CUVÂNTUL BANCHERILOR

Luptătorul, an. II, nr. 420, 12 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 226) CINE SE ÎMPROPRIETĂREȘTE ÎN PRAHOVA

Luptătorul, an. II, nr. 421, 13 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 228) INTELECTUALI ȘI MUNCITORI

Luptătorul, an. II, nr. 422, 14 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 230) ÎNTRE FRANȚA ȘI GERMANIA

Luptătorul, an. II, nr. 431, 25 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 232) CARTIRUIRE, FIE!

Luptătorul, an. II, nr. 432, 26 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 233) ÎNTRE JUZI ȘI CIOCOI
Luptătorul, an. II, nr. 435, 30 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 233) TĂTUCUL AMENINȚĂ
Luptătorul, an. II, nr. 436, 1 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 234) MESAJUL ȘI PACEA CU RUSIA
Luptătorul, an. II, nr. 437, 2 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.
În ziua de 28 noiembrie a avut loc deschiderea sesiunii Corpurilor Legiuitoare (Parlamentul), în prezența Regelui Ferdinand, care a dat citire unui Mesaj adresat senatorilor și deputaților. Ultima frază a *Mesajului regal*, introdusă de Ionel Brătianu, dar formulată de N. Iorga, trebuia să sugereze necesitatea unei schimbări politice și să conducă la căderea guvernului Averescu: „Timpurile sunt atât de grele, încât țara are nevoie de concursul oamenilor de seamă din toate partidele și de aceea ar fi de dorit ca Parlamentul să-i poată avea reuniți într-o acțiune patriotică“ (Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, Buc., 1999, p. 136).
Despre pacea cu Rusia, vezi nota la articolul *Pacea roșie*, p. 458.

(p. 235) ÎNTRE NORTHOIFFE ȘI WELLS
Luptătorul, an. II, nr. 438, 3 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.
H. F. Wells (1866-1946), prozator și gazetar englez.

(p. 236) ATENTATUL DE LA CETATEA ALBĂ
Luptătorul, an. II, nr. 439, 4 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 238) DESPOPULAREA FRANȚEI
Luptătorul, an. II, nr. 442, 8 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 239) „MOARTEA EXCREMENȚIALĂ“
Luptătorul, an. I, nr. 455, 23 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 240) DECLARAȚIILE D-LUI PRIM-MINISTRU
Luptătorul, an. I, nr. 457, 25 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.
Venirea lui Take Ionescu la conducerea guvernului n-a fost un succes real al remarcabilului om politic, ci s-a datorat unei strategii viclene a puternicului lider liberal Ionel Brătianu. Generalul Averescu reușise, în cele câteva luni de guvernare, să nemulțumească aproape toată lumea politică, inclusiv pe Rege, prin atitudinea sa rigidă. *Mesajul regal* adresat Parlamentului

la deschiderea sesiunii de toamnă exprima clar iminenta cădere a guvernului (vezi nota de mai sus la articolul *Mesajul și pacea cu Rusia*). Nemulțumirile partidelor de opoziție și, mai ales, manevrele liberalilor, au determinat demisia generalului Averescu, care l-a propus în locul său pe generalul Coandă. Dar Regele – la sugestia lui Ionel Brătianu – l-a propus pe Take Ionescu. Acesta era, de fapt, marele rival al liderului liberal pe scena politicii românești, eclipsându-l pe Brătianu cu strălucirea talentului său și creându-i uneori dificultăți, cum se întâmplase la Conferința de Pace de la Paris.

Așadar, numirea lui Take Ionescu ca prim-ministru făcea parte dintr-un joc politic abil. La 17 decembrie 1921, s-a constituit guvernul Take Ionescu, format în majoritate din membri ai Partidului Conservator-Democrat. Stratagema politică punea, însă, cabinetul într-o situație „disperată“ – cum spune Ion Vinea –, căci Regele nu i-a dat lui Take Ionescu decretul de dizolvare a Parlamentului, ci numai de amânare a lucrărilor acestuia pe termen de o lună.

Guvernarea „tardivului prim-ministru“ va dura, într-adevăr, numai o lună, până pe 19 ianuarie 1922, când vor veni la putere liberalii.

(p. 242) REPUBLICA DÂMBOVIȚEI
Luptătorul, an. II, nr. 459, 28 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 243) „TAKISMUL NECESAR“
Luptătorul, an. II, nr. 460, 29 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 244) MAGNAȚII CUTEZĂTORI ȘI CIOCOI FRICOȘI
Luptătorul, an. II, nr. 461, 30 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 246) PROPRIETATEA URBANĂ
Luptătorul, an. II, nr. 462, 31 decembrie 1921. Semnat: „Vn.“.
Stelian Popescu (1874-1950), ziarist, directorul ziarului *Universul*, a fost ministru de Justiție în guvernul lui Take Ionescu.

1922

(p. 248) ȚARA LUI PAPUC
Luptătorul, an. III, nr. 468, 7 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 249) ASANARE CIOCOIASCĂ
Luptătorul, an. III, nr. 468, 7 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vn.“.

Luptătorul, an. III, nr. 468, 7 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

Ostilitatea lui Vinea față de critica literară se explică exclusiv prin temperamentul său artistic rebel, nesupus dogmelor. Ca unul care a făcut el însuși recenzii și cronică literară, el credea într-o critică bazată pe gust, subiectivitate, reacție emoțională, cei mai chemați s-o practice fiind artiștii înșiși.

Articolul va fi republicat peste doi ani, în *Cuvântul liber*, sub titlul *Pe urma criticei*, cu o serie de modificări stilistice.

Reproducem această variantă:

„În jalea noastră literară suie un bocet nou.

Sunt vâlcăreli pe urma criticii românești, părăsită, dispărută sau moartă de-a binelea. Se afirmă că pierderea ar fi dintre cele mai chinuitoare. Cei mai afectați se arată înșiși criticaștii zilei și de aceea plânsul lor, ca literatură, e și mai puțin expresiv și simplu decât se cuvine. Nu cumva durerea lor se oferă să înlocuiască și să întrupeze în fraze pe chiar defuncta? E foarte vădit că cei ce descarcă flori peste catafalcul severei matroane, care a fost critica lui Maiorescu și Gherea, se pregătesc să continue tradiția ei trăncăniitoare.

Deci, actul de deces nu se încheie nici de data asta.

Critica română reînvie, după cum reînviase și în Chendi, în Iorga, în Dragomirescu, luând cu fiecare dintre aceștia înfățișări pururi cataleptice. Generația nou descălecată în literatură, se apucă de aceeași treabă. Părerile ei sunt de natură prea sentimentală pentru a începe aci o discuție asupra calității răposatei.

Sfatul nostru ar fi: nu-i turburați somnul. Nu ne-a lăsat, până azi, o singură idee nouă, o singură frază frumoasă. Sfatul ei n-a sporit fertilitatea nici unui talent, ghicirile ei au mințit, ascultarea pe care și-a atras-o fu stearpă. Apucăturile ei rămân la îndemâna universitarilor cari caută în cărți taina artei scrisului și a gândirii pentru a o distribui ieftin, la catedră. (Încercați și vă veți convinge.) Ierarhizările pe care le așează sunt inofensive și duioase ca ordinea pusă de pensionari în grădinița cu postârnac și hrean. Profețiile criticii amintesc pasențele sau bobii. Unele nimereli fericite nu schimbă nimic în mersul literaturii, nu influențează ascunsul proces de creație. Nici nu-i aparțin, criticii, aceste nimereli. Metoda verificatoare de talente nu există. Lactometrul acesta n-a fost descoperit. Singuri scriitorii de pură creație au izbutit să facă o critică infailibilă și eficace. Jules Lemaitre l-a clasat, declarându-l, pe Georges Ohnet; Anatole France l-a cufundat pe Zola în propria-i scatologie. Diatribele meseriașilor critici ar fi fost neputincioase, căci n-aveau autoritate. Sainte-Beuve, clasificator, nu a văzut nimic de seamă în Baudelaire, ca și toți marii critici mărturisii care i-au urmat până în zilele noastre. Iar Baudelaire era preferat, dimpotrivă, de Théophile Gautier, scriitor propriu-zis. Tot Sainte-Beuve l-ar fi sfătuit pe Stendhal să se lase de literatură, pe când în tot Parisul nu se găsea decât Balzac să-l incurajeze și să-l proclame,

iar în restul Apusului numai Goethe îl semnală într-o scrisoare. Dar era Balzac și era Goethe. Cel care, însă, s-a situat și s-a prezis mai sigur pe sine a fost tot el, Stendhal. Iată ceea ce trebuie reținut. Autocritica rămâne cea mai statomică artă, când scriitorul are curajul sincerității. Aprecierea celui alt, a aproapelui care și-a însușit menirea de a te cântări, nu merită decât iertarea cuvenită deșertăciunii omenești.

Pe temelii celor amintite, însă, cărora le adăugăm cazul lui Maeterlinck, trămbițat de Octave Mirbeau, repetăm că apreciatorii cei siguri rămân numai artiștii. Criticii care intuiesc cu siguranță în frații lor geniul, când există, ei sunt. Considerațiunile de sinceritate și generos dezinteres intervin și aci. Ele fac parte din capitolul psihologiei creatorilor și nu constituie o obiecțiune de fond. Cu atât mai mult cu cât această obiecțiune are tărie orișunde aiurea; în fața criticului profesionist mai ales.

E lesne explicabilă siguranța simțului critic al artistului, în prezența operei altuia. Renunțăm. Avem totuși să deosebim și să reținem un singur fel de critică. Nu aceea care compară autorul și-l situează și-i stabilește reciprocitatea de influențe în legătură cu mahalaua natală, calitatea dinților și a părului, cărțile citite, nutrițiunea, maniera și biserica. Nici aceea care repovestește cartea, cu alt stil, în expansiuni impresioniste. Ci aceea care duce mai departe gândul autorului și plăsmuiește constelații de idei, utilizându-l doar ca punct de plecare și pretext. Criticul acesta încetează de a fi un maniac care distribuie, imaginar, gloria și nemurirea, sau un scriitor constrâns să-și exercite fantezia ca să-și eschiveze opinia, ori să se scu-tească de tortura analizei dogmatice. Criticul acesta pornește de la o carte, dar îți citește în curând din cartea universului și a experienței proprii.

Se dispensează de apariția lucrărilor de valoare fără de care critica explicativă nici nu există. Și atunci atât rămâne din clasică dare de seamă, urmată de ceremonia distribuirii de spini și lauri: un pretext pentru desfășurarea unui suflet original și fecund. O simplă scuză, o biată formalitate asemănătoare întrebării pusă mirelui în fața altarului.

E mai bine așa. Căci nici un critic din lume n-a împiedicat răspândirea cărților proaste sau ignorarea celor alese.

În cazul cel mai bun, critica a fost cea mai inutilă dintre arte.“

(*Cuvântul liber*, an. II, nr. 14, 26 aprilie 1924. Semnat: „I. Vinea“.)

Luptătorul, an. III, nr. 474, 15 ianuarie 1922. Semnat: „Vn.“

Luptătorul, an. III, nr. 476, 19 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vn.“

Vinea se referă la o declarație a lui Octavian Goga – ambițios ca om politic, dar sub nivelul talentului său literar – consemnată de un ziarist de la *Luptătorul*. Întrebat despre atitudinea sa față de Partidul Național Român,

al cărui membru fusese până în 1920, când trecuse la Liga Poporului (Partidul Poporului), el se delimitează categoric de „regionalismul politic” promovat de acesta: „Nimic nu ne poate convinge de utilitatea menținerii unei organizații de partid care să se mărginească la Predeal și la pasul Lainici” (*Luptătorul*, an. III, nr. 475, 18 ianuarie 1922).

(p. 255) „OPOZIȚIA-UNITĂ”

Luptătorul, an. III, nr. 477, 22 ianuarie 1922. Semnat: „I. V.”.

În ziua de 17 ianuarie, Octavian Goga a depus – în numele majorității parlamentare – o moțiune împotriva guvernului Take Ionescu, în care se aprecia că formațiunea ministerială existentă a fost constituită fără susținere parlamentară, declarându-se, în consecință, neîncrederea în guvern. Moțiunea a fost adoptată cu o majoritate covârșitoare de voturi.

Astfel s-a încheiat cariera politică a lui Take Ionescu și, totodată, a Partidului Conservator, care nu va mai reveni niciodată la guvernare.

Cu sarcasmul lui caracteristic, Vinea a numit această ieșire din scenă a strălucitului om politic „funeralii”, făcând o involuntară previziune funestă, căci Take Ionescu va muri în același an, în luna iunie, răpus pe neașteptate de febră tifoidă, în Italia.

(p. 256) SCRITORII ȘI CENZURA

Luptătorul, an. III, nr. 481, 27 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

În *Luptătorul* din 22 ianuarie, un deputat basarabean, Ion Buzdugan, a adresat o scrisoare deschisă lui Corneliu Moldovanu, Președintele Societății Scriitorilor Români, în care îl întreba ce demersuri a făcut împotriva măsurilor represive ale fostului guvern Take Ionescu care vizau „libertatea presei și a scrisului în general”.

(p. 257) CĂLUȘ ȘI BAIONETĂ

Luptătorul, an. III, nr. 484, 30 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

Imediat ce I. C. Brătianu vine la conducerea guvernului (în 19 ianuarie 1922), Vinea își reia atacurile antiliberales, cu subiectivitatea-i caracteristică.

De fapt, după perioada de instabilitate guvernamentală ce marcase viața politică românească imediat după război (în patru ani se perindaseră nouă guverne), venirea liberalilor la putere deschidea o etapă de stabilitate, care va dura până în 1926, cunoscută sub numele de „marea guvernare liberală”.

(p. 258) SĂLBĂTICIREA POPORULUI

Luptătorul, an. III, nr. 485, 1 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 259) GUVERNUL NU VREA SĂ PRELUNGEASCĂ CONTRACTELE

Luptătorul, an. III, nr. 487, 3 februarie 1922. Semnat: „Vn.”.

Ioan Th. Florescu a fost ministru de Justiție în guvernul lui I. C. Brătianu, până în octombrie 1923.

(p. 261) HISTERIA SĂLBATICĂ

Luptătorul, an. III, nr. 487, 3 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

La 23 ianuarie 1922 a început procesul comuniștilor, numit și „procesul din Dealul Spirii”, în care erau implicate 271 de persoane. Printre cei arestați se afla și Ilie Moscovici, unul dintre conducătorii Partidului Socialist.

(p. 262) LA COMUNIȘTI

Luptătorul, an. III, nr. 492, 10 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 263) APROPIEREA ROMÂNNO-MAGHIARĂ

Luptătorul, an. III, nr. 497, 16 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 265) NOUA ERĂ DE AFACERI

Luptătorul, an. III, nr. 498, 17 februarie 1922. Semnat: „V.”.

Vintilă I. C. Brătianu îndeplinește, în perioada mării guvernări liberale dintre 1922-1926, funcția de ministru de Finanțe în guvernul condus de fratele său, Ioan I. C. Brătianu.

În numeroasele articole antibrătieniste scrise de Vinea, frații Brătianu sunt deseori asociați cu domeniul familiei de la moșia Florica, din județul Argeș. Acest toponimic va deveni celebru și prin poezia lui Ion Pillat – înrudit, prin soție, cu familia Brătianu –, care va proiecta ținutul patriarhal din *Pe Argeș în sus* în lumina simbolului.

(p. 266) MEXICANIZAREA ȚĂREI

Luptătorul, an. III, nr. 499, 18 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

În guvernul liberalilor, format în 1922, la conducerea Ministerului de Interne a fost numit generalul Arthur Văitoianu.

(p. 267) „PE MINE MĂ IMPRESIONEAZĂ”

Luptătorul, an. III, nr. 500, 19 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

Acest pamflet împotriva lui Ionel Brătianu – din seria pamfletelor antibrătieniste și antiliberales scrise de Vinea – atinge un punct de vârf nu atât prin violența expresiei, cât prin nedreptatea acuzelor, cumulate până la absurd.

(p. 269) SĂ NU PIERDEM MOMENTUL!

Luptătorul, an. III, nr. 503, 23 februarie 1922, Semnat: „I. Vinea“.

Este vorba de pregătirea Conferinței Internaționale de la Geneva, din luna aprilie 1922, pe probleme economice, la care vor participa 30 de state, inclusiv Rusia Sovietică. Conferința și-a propus să examineze modalitățile de refacere economică a Europei centrale și de est.

(p. 271) DOLEANȚELE FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Luptătorul, an. III, nr. 504, 24 februarie 1922. Semnat: „I. V.“.

Dr. Constantin Anghelescu era, în 1922, ministru al Instrucțiunii Publice și ad-interim la Comunicații.

(p. 271) PRESA OFENSATĂ

Luptătorul, an. III, nr. 504, 24 februarie 1922. Semnat: „Vn.“.

În ziua de 22 februarie 1922 a avut loc, la București, ceremonia logodnei dintre Regele Alexandru al Serbiei și Princesa Marioara, una din fiicele cuplului regal Ferdinand I – Maria.

(p. 272) BLESTEMUL LOCULUI

Luptătorul, an. III, nr. 505, 25 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

Articolul este republicat în același an în *Contemporanul*, an. I, nr. 14, din 15 octombrie 1922, fără modificări, sub semnătura „I. Vinea“. Dar în titlul articolului din revistă s-a produs o evidentă eroare de tipar: „leului“ în loc de „locului“.

Se vede că Ion Vinea a ținut la acest articol, foarte substanțial și interesant, pe tema mereu actuală a destinului culturilor situate în ariile periferice ale Europei. Așa se explică publicarea lui pentru a treia oară, după câțiva ani (în *Adevărul literar și artistic*, an. VI, nr. 225, 29 martie 1925; semnat: „I. Vinea“).

Textul din *Adevărul literar și artistic* va suferi câteva modificări, pe care le menționăm mai jos:

- p. 272 r. 6 introducea > reproducea
r. 8-9 a romanticismului (căci n-ar fi fost mai simetric să izbucnească în '89?) număra iscălituri > a romanticismului număra iscălituri
p. 273 r. 1 alor Barbey d'Aureville > a lui Barbey d'Aureville
p. 274 r. 1-2 Ea izbucnește > Izbucnește
r. 13 minții > minței
r. 14-15 Cei mai mulți uzăm, pentru slăvirea noastră mintală

și în legătură cu umila sorginte, de metafora... > cei mai mulți, pentru slăvirea mintală și în legătură cu umila sorginte, uzăm de metafore...

- r. 19 irmilici > irmilic
r. 22 Radu Cosmin, Porsenua și Vasile Pop, nerăbdători... > Nerăbdători...
r. 26 purcedăm > purcedem
r. 27 statuile noastre > studiile noastre
r. 36 București > Bucureștii
p. 274 r. 8 magistrul al literilor > magistrul al literelor
r. 15 oamenii chinuiau cuvântul să-i dea înțelesuri > oamenii se chinuiau să-i dea înțelesuri
r. 39 Rusia e o întreagă lume... > Și pe urmă, Rusia e o întreagă lume...

(p. 276) ÎNSCRIEȚI-VĂ LA LIBERALI!

Luptătorul, an. III, nr. 505, 25 februarie 1922. Semnat: „I. Vn.“.

După ce guvernul Ionel Brătianu a depus jurământul, în 19 ianuarie 1922, a fost publicat decretul privind dizolvarea Parlamentului, anunțându-se alegeri pentru Adunarea Națională Constituantă în zile de 1-11 martie. La acestea se referă articolul lui Vinea, precum și cele publicate în numerele următoare.

(p. 277) HOTĂRÂRE NEFERICITĂ

Luptătorul, an. III, nr. 506, 26 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

Partidul Germanilor din Ardeal a făcut cartel cu guvernul, candidând la alegerile pentru Adunarea Constituantă din martie 1922 pe listele Partidului Liberal. În schimb, Uniunea Maghiară, care a desfășurat campanie electorală pe cont propriu, va reuși să-și trimită în Parlament 3 reprezentanți.

(p. 278) OCTAV MIRBEAU

Luptătorul, an. III, nr. 508, 1 martie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 280) CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ

Luptătorul, an. III, nr. 509, 2 martie 1922. Semnat: „V.“.

(p. 281) FAMILIA ASIGURATĂ

Luptătorul, an. III, nr. 511, 4 martie 1922. Semnat: „V.“.

(p. 282)

JUDECATĂ, CU PROBE

Luptătorul, an. III, nr. 512, 5 martie 1922. Semnat: „I. V.“.

În legătură cu procesul comuniștilor, a se vedea nota la articolul *Histeria sălbatică*, p. 471.

(p. 283)

ORIBILA ÎMBRĂȚIȘARE

Luptătorul, an. III, nr. 513, 6 martie 1922. Semnat: „I. Vn.“.

(p. 284)

CUM S-A FĂCUT CONSTITUANTA (Între Lupu și Brătianu)

Luptătorul, an. III, nr. 515, 9 martie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

În urma alegerilor din martie 1922 pentru Adunarea Națională Constituantă, liberalii – care au figurat la alegeri sub semnul *Crucea* – și-au atins obiectivul de a avea o majoritate parlamentară confortabilă: 222 deputați din 355.

Rezultatul alegerilor a fost contestat cu vehemență de partidele din opoziție. Liderul țărănist Ion Mihalache declara: „Nu au fost alegeri. Suntem în plină revoluție a oligarhiei contra democrației...”

Adresându-se Regelui, Iuliu Maniu prezenta numeroase ilegalități comise de guvern și aprecia că ziua alegerilor s-a transformat „într-o rușine națională și într-un scandal european”. În consecință, Partidul Național nu recunoaște legalitatea și autoritatea Parlamentului ales, la fel ca și partidul Poporului.

Dar majoritățile parlamentare nu au ținut seama de aceste critici, au validat alegerile și au considerat legal constituită Adunarea Națională Constituantă.

(p. 286)

MUNCITORII ÎN ALEGERI

Luptătorul, an. III, nr. 517, 11 martie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

Sciziunea din rândul mișcării socialiste, din mai 1921, a afectat rezultatele obținute în alegeri, respectiv gradul de reprezentare în Parlament: Federația Partidelor Socialiste n-a reușit să-și trimită decât un singur reprezentant în Constituantă, pe Iacob Pistiner, din Bucovina.

(p. 286)

CĂDEREA D-LUI MARGHILOMAN

Luptătorul, an. III, nr. 518, 12 martie 1922. Semnat: „I. Vn.“.

Alexandru Marghiloman (1854-1925), a fost unul dintre liderii Partidului Conservator. Punctul culminant al carierei sale politice l-a atins în timpul primului război mondial, când, în calitate de prim-ministru, a semnat Tratatul de pace cu Germania, la Buftea – București (1918).

În 1922, când este scris acest articol, Partidul Conservator nu mai era o forță politică pe scena țării, iar Alexandru Marghiloman, bătrân, nu reprezenta un adversar redutabil pentru Ionel Brătianu. Dar Vinea nu rata nici o ocazie de a jigni sau umili pe Brătieni, fie și numai laudându-le dușmanii politici: în acest caz, Marghiloman apare scaldat într-o lumină pozitivă, prin „zestrea strălucită pe care i-a hărăzit-o natura”, adică talentul său oratoric, renumit în epocă, potențat de gazetar în contrast cu retorica mult mai modestă a lui Ionel Brătianu.

(p. 287)

ÎN AJUNUL UNUI SFÂRȘIT DE STAGIUNE

Flacăra, an. VII, nr. 20, 19 mai 1922. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 289)

„SUFLETE TARI” DE CAMIL PETRESCU

Flacăra, an. VII, nr. 21, 26 mai 1922. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 294)

[„CONTIMPORANUL”]

Contimporanul, an. I, nr. 1, 3 iunie 1922. Nesemnat.

Acest scurt articol-program a apărut în primul număr al revistei, la rubrica „Povestea Vorbei”. Deși nu este semnat, este evident scris de Ion Vinea, care își exprimă aici concepția despre rolul presei moderne în impunerea principiilor democrației prin prezenta opiniei publice. El situează *Contimporanul* în descendența directă a unor publicații de stânga pe care le-a editat sau susținut, precum *Chemarea* și *Facla*.

Contimporanul apare la zece ani de la debutul lui Ion Vinea în viața literară și încununează visul său de a conduce o publicație de atitudine și durată, după ce primele tentative în acest sens au eșuat în apariții efemere. Lipsa mijloacelor bănești, precum și instabilitatea vremurilor de război, îl împiedicaseră să editeze revista sau ziarul care să corespundă, prin personalitate și gust, exigențelor sale. Întoarcerea în țară a prietenului său din adolescență, Marcel Iancu, talentat pictor și arhitect, a constituit șansa editării *Contimporanului*, revista de avangardă cu cea mai lungă viață (1922-1932).

La apariție, *Contimporanul* se prezintă ca un săptămânal cu profil social-politic și cu ținută sobră. Pe prima pagină, revista era salutată cu simpatie de dr. N. Lupu, în numele acelei generații crescute sub zodia sufletească a „mării reviste socialiste de pe vremuri care purta acum 30 de ani același nume”.

(p. 295)

AMNISTIA

Contimporanul, an. I, nr. 1, 3 iunie 1922. Semnat: „V.“.

Procesul comuniștilor, numit și „procesul din Dealul Spirii” (vezi nota de la p. 471), a început în ianuarie 1922 și tindea să dureze, agitând opinia

publică și opoziția. Pentru a pune capăt situației, guvernul a hotărât amnistia acuzațiilor. Decretul regal de amnistie, publicat în 4 iunie, a fost prilejuit de căsătoria principesei Marioara cu Regele Alexandru al Iugoslaviei. Au fost puși în libertate 217 din cei 271 de inculpați.

(p. 296) [CARTEA STRĂINĂ]

Contemporanul, an. I, nr. 1, 3 iunie 1922. Nesemnat.

Este o notă, fără titlu, la rubrica „Povestea Vorbei”, în care recunoaștem ideile și stilul lui Ion Vinea.

(p. 297) MIRON CRISTEA, COMISAR REGAL

Contemporanul, an. I, nr. 3, 17 iunie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 300) MOBILIZAREA PROLETARIATULUI

Contemporanul, an. I, nr. 3, 17 iunie 1922. Semnat: „Aladin”.

(p. 301) NOTE DE PICTURĂ

Contemporanul, an. I, nr. 4, 24 iunie 1922. Nesemnat.

Interesul lui Ion Vinea pentru arta plastică modernistă începe să se manifeste imediat după apariția *Contemporanului*, înainte ca revista să devină organ al avangardei. Nu este străin de aceasta, desigur, pictorul Marcel Iancu care va aduna în jurul publicației mulți artiști plastici și îi va determina orientarea spre constructivism.

(p. 302) BÂLCIUL DE SUCESE

Contemporanul, an. I, nr. 4, 24 iunie 1922. Semnat: „Aladin”.

(p. 303) TAKE IONESCU

Contemporanul, an. I, nr. 5, 1 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

Moartea lui Take Ionescu, liderul Partidului Democrat (numit până în 1919 Partidul Conservator-Democrat) a curmat, pe neașteptate, la 21 iunie 1922, destinul unuia dintre cei mai inteligenți politicieni români, care și-a câștigat o strălucită reputație atât în țară, cât și în străinătate.

În luna martie el plecase în Italia pentru un voiaj personal, în plină vigoare (avea 64 de ani), dar a avut neșansa să contacteze febra tifoidă, care, evoluând neașteptat, i-a adus moartea.

La anunțarea tragicului eveniment, au adus omagii memoriei lui Take Ionescu multe personalități ale timpului din Europa, dintre care n-au lipsit câteva capete încoronate, președinți de stat și premieri, miniștri, oameni de cultură, ziariști. Presa mondială i-a consacrat lungi articole, văzând în ele

pe făuritorul Miciei Înțelegeri; Academia Română i-a adus omagiul printr-o ședință solemnă; autoritățile i-au organizat funeralii naționale pe tot parcursul convoiului mortuar, de la Roma la București, și de aici la Sinaia.

În acest context, articolul lui Vinea face o notă dispartă și stridentă prin tonul său critic, nu numai nedrept, dar și deplasat. (A se vedea și pamfletul *Haimanaua*, p. 51).

(p. 305) COMEDIA DECLASAȚILOR

Contemporanul, an. I, nr. 5, 1 iulie 1922. Semnat: „Aladin”.

(p. 306) POPOVICI ASASINUL

Contemporanul, an. I, nr. 5, 1 iulie 1922. Semnat: „Iova”.

(p. 307) POLITICIENII, PRESA ȘI ZIARIȘTII

Contemporanul, an. I, nr. 6, 8 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 309) VALUTA ȘI LEGENDA

Contemporanul, an. I, nr. 7, 15 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 311) RĂZBOIUL CELOR DOUĂ BĂNCI

Contemporanul, an. I, nr. 8, 22 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 313) ȚARA CARE PĂRÂIE

Contemporanul, an. I, nr. 8, 22 iulie 1922. Semnat: „Aladin”.

(p. 314) SABIA ȘI VREMURILE

Contemporanul, an. I, nr. 10, 19 august 1922. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 316) SUPLICIUL AUSTRIEI

Contemporanul, an. I, nr. 11, 2 septembrie 1922. Semnat: „I. Vinea”.

În 10 septembrie 1920 s-a semnat, la Saint-Germain-en-Laye, Tratatul de pace cu țările Antantei, în urma căruia Austria capătă configurația teritorială din zilele noastre.

În zilele în care Vinea scria articolul acesta, se pregătea Protocolul de la Geneva, care va fi încheiat în 4 octombrie 1922, între Austria și Anglia, Franța, Italia și Cehoslovacia. Protocolul interzicea Austriei „Ausschluss”-ul cu Germania.

(p. 318) „ADEVĂRUL, „LUPTA“ ȘI „LUMINA“ SAU
FARSELE D-LUI MILLE

Contimporanul, an. I, nr. 11, 2 septembrie 1922. Semnat: „Aladin“.

Constantin Mille (1861-1927), ziarist, avocat, om politic, scriitor. A participat la organizarea mișcării socialiste românești și la fondarea PSDMR, în 1893. A desfășurat o activitate de presă prodigioasă, fiind, între altele, proprietar și director al ziarului *Adevărul* (1895-1916; 1919-1920) și director fondator al ziarului *Dimineața* (1904-1916; 1919-1920).

În 1920, a părăsit ziarele *Adevărul* și *Dimineața*, pentru a fonda un alt ziar, *Lupta*, pe care îl va susține, cu energia-i caracteristică, până la sfârșitul vieții.

Ca gazetar de stânga și redactor la *Adevărul*, în 1920, Vinea avea motive pentru o atitudine mai pozitivă față de bătrânul C. Mille. Dar ceea ce îi stârnește indignarea e campania susținută de o bună parte a opiniei publice românești de după război împotriva lui Constantin Stere, învinuit de colaboraționism cu nemții, în timpul ocupației germane, prin ziarul său *Lumina* (1 septembrie 1917 – 12 noiembrie 1918).

Vinea îi ia consecvent apărarea lui Stere (vezi și articolul *Un trădător oficial*, p. și nota respectivă), în același spirit generos și tolerant în care s-a ridicat și în apărarea scriitorilor sancționați după război pentru atitudinea filogermană: Tudor Arghezi, Ioan Slavici, Gala Galaction, Dem. Teodorescu.

(p. 321) PE VREMEA LUI BĂLCESCU ȘI AVRAM IANCU

Contimporanul, an. I, nr. 12, 16 septembrie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 325) ANABASIS

Contimporanul, an. I, nr. 12, 16 septembrie 1922. Semnat: „Aladin“.

(p. 326) CASCADA TRONURILOR

Contimporanul, an. I, nr. 13, 1 octombrie 1922. Semnat: „I. V.“.

Constantin I (1868-1923), Rege al Greciei, s-a urcat pe tron în 1913. În timpul primului război mondial, el a încercat să mențină neutralitatea țării. După divizarea Greciei și intervenția trupelor franceze, a abdicat, în 1917, în favoarea fiului său mai mic, Alexandru. Rechemat din exil printr-un plebiscit, în 1920, a fost obligat să abdice din nou, în 1922, în favoarea fiului său mai mare, George II (acesta era căsătorit cu Principesa Elisabeta, una din fiicele cuplului regal Ferdinand – Maria).

Expresia „focul shakespearian al încoronării“ se referă la ceremonia încoronării Regelui Ferdinand care va avea loc în 15 octombrie 1922, la Alba Iulia. A fost o ceremonie de mare fast, urmată, a doua zi, de o defilare solemnă, de asemenea fastuoasă, în Capitală, de la Arcul de Triumf – aflat încă în construcție – până la Palatul Regal.

(p. 327) ASIA ȘI EUROPA

Contimporanul, an. I, nr. 13, 1 octombrie 1922. Semnat: „Aladin“.

(p. 329) O VIZITĂ LA „CULTURA NAȚIONALĂ“

Contimporanul, an. I, nr. 15, 29 octombrie 1922. Semnat: „I. V.“.

(p. 329) DECORAREA LUI PREZAN

Contimporanul, an. I, nr. 15, 29 octombrie 1922. Semnat: „Aladin“.

(p. 331) CINCANTENARUL LUI THÉOPHILE GAUTIER

Contimporanul, an. I, nr. 16, 4 noiembrie 1922, rubrica „Povestea Vorbei“. Semnat: „I. V.“.

Acest articol, scris după zece ani de activitate publicistică și literară, surprindea în portretul lui Théophile Gautier cazul unui literat, mistuit, ca și Vinea, de o dublă vocație: literatura și gazetăria. În opinia autorului, cele două îndeletniciri „nu pot fi duse împreună, fiindcă mistuie, cu flăcări diferite, aceeași comoară“ – talentul unui om.

Și, totuși, Gautier nu s-a putut sustrage destinului său de „risipitor“ al zestrei literare în „vrafuri ineputabile“ de articole de gazetă, cum nu se va putea sustrage nici Ion Vinea. Acele câteva „volume de pur poem și de mare literatură“, conținute latent de talentul său remarcabil, n-au fost niciodată scrise, sau, mai exact, n-au fost suficient șlefuite pentru ca autorul să le dea drumul în lume.

(p. 333) STUDENTUL LEO WAGSCHAL

Contimporanul, an. I, nr. 16, 4 noiembrie 1922, rubrica „Povestea Vorbei“. Semnat: „I. V.“.

(p. 334) O EDIȚIE A LUI CARAGIALE

Contimporanul, an. I, nr. 16, 4 noiembrie 1922, rubrica „Povestea Vorbei“. Nesemnat.

(p. 334) CADRILATERUL

Contimporanul, an. I, nr. 17, 11 noiembrie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

Alexander Stamboliski a fost prim-ministru al Bulgariei în anii de după primul război mondial. El a făcut mai multe vizite la București, în scopul stabilirii de relații diplomatice între cele două țări care fuseseră adversare.

(p. 336) „REVIZUIRI“ DE H. STREITMAN

Contimporanul, an. I, nr. 17, 11 noiembrie 1922. Semnat: „I. V.“.

Deși editarea *Contimporanului* răspundea unui vis al lui Ion Vinea de a avea o gazetă proprie, se vede că, totuși, activitatea de publicist nu acoperea aspirațiile lui profunde de a se realiza ca poet. La câteva zile după articolul despre Th. Gautier, el reia problema raportului dintre gazetărie și literatură, în termenii relației dintre „meserie“ (*métier*) și „artă“ (*art*). Vorbind despre „scriitorul constrâns la îndeletnicirea inferioară a jurnalismului“, care încearcă „*faire son art à travers son métier*“, se gândea, desigur, și la cazul său.

(p. 337) IAR LIBERTATEA PRESEI!

Contimporanul, an. I, nr. 18, 18 noiembrie 1922. Semnat: „I. Vinea“.

După încoronarea solemnă de la Alba Iulia, din 15 octombrie 1922, care dovedea încrederea suveranului în guvern, liberalii au hotărât să treacă la realizarea punctului principal din programul lor de guvernare: adoptarea unei noi Constituții. S-a trecut, așadar, la discutarea textului proiectului în comisiile parlamentare, în lunile noiembrie și decembrie, iar la 26 ianuarie 1923 proiectul va fi depus la Adunarea Deputaților.

Convingerile sale antiliberale îl împiedică pe Vinea să vadă în realizarea Constituției o expresie a progresului democrației. Ca de obicei, el este îngrijorat în legătură cu pericolul îngrădirii libertății de expresie prin presă.

(p. 339) LA LOZANA

Contimporanul, an. I, nr. 18, 18 noiembrie 1922. Semnat: „Aladin“.

(p. 340) AMINTIRILE D-LUI IONEL BRĂTIANU

Contimporanul, an. I, nr. 18, 18 noiembrie 1922. Semnat: „V.“.

(p. 341) ÎNTRE COȚOFENEȘTI ȘI CONSTITUANTĂ

Contimporanul, an. I, nr. 20, 2 decembrie 1923. Semnat: „Aladin“.

(p. 342) SCRISORI DIN IAȘI

Contimporanul, an. I, nr. 22, 16 decembrie 1922. Semnat: „Aladin“.

În decembrie 1922 au avut loc în Iași mari manifestații antisemite. Principalul colaborator al lui A.C. Cuza, Corneliu Zelea Codreanu, a înființat Asociația Studenților Creștini din România cu un program naționalist, care la sfârșitul anului 1922 a organizat cele mai ample acțiuni naționaliste de până atunci.

Vinea s-a aflat la Iași în acele zile, împreună cu Ion Marin Sadoveanu, colaborator al *Contimporanului*, implicându-se direct în „bătălia“ de pe stradă, cum reiese dintr-o notă manuscrisă comunicată de Constandina Brezu: „Bătălie, în cea mai strictă accepție a cuvântului. N-am fost oare culeși, mai mult morți decât vii, Ion Marin Sadoveanu și cu mine, în 1922, din încăierările nocturne și diurne cu «huliganii» pe caldarâmul Iașilor? „ (Constandina Brezu, *Ion Vinea – fișier, Luceafărul*, an. IX, nr. 42(233), 15 octombrie 1966).

(p. 344) UNUL

Contimporanul, an. I, nr. 24, 30 decembrie 1922. Semnat: „Aladin“.

1923

(p. 345) ÎNTRE CABOTINI ȘI SCRIITORI

Contimporanul, an. II, nr. 25, 6 ianuarie 1923. Semnat: „Aladin“.

Din *Rampa nouă ilustrată* deducem că în ianuarie 1923 a avut loc un scandal, obișnuit în lumea teatrală, unde rivalitățile și invidiile întrețin un climat de competiție și bârfă. „Directricea“ vizată e Lucia Sturdza Bulandra, iar „junele director“, Tony Bulandra, soțul ei, care au intrat într-un conflict de interese cu Dem. Theodorescu și Alfred Herz în problema unor traduceri din dramaturgia franceză.

(p. 346) ION CĂLUGĂRU

Contimporanul, an. II, nr. 26, 13 ianuarie 1923. Semnat: „I. V.“.

Textul este însoțit de un portret al lui Ion Călugăru desenat de Marcel Iancu.

(p. 347) ARTA LUI MARCEL IANCU

Contimporanul, an. II, nr. 26, 13 ianuarie 1923, rubrica „Expoziții la Maison d'Art“. Nesemnat.

Marcel Iancu (1895-1984), pictor, grafician și arhitect modernist. A colaborat cu Tristan Tzara la apariția revistei *Dada*, la Zürich, în 1916. Întors în România, editează împreună cu Ion Vinea și Jacques Costin revista *Contimporanul*, în paginile căreia va fi prezent în mod constant cu desene și portrete (Brunea-Fox îl numea, pe bună dreptate, „portretistul scriitorilor români“).

În anii ce vor urma, se va impune ca arhitect inovator, proiectând o serie de imobile în stil cubist, în București și în alte localități (Sanatoriul

din Predeal). Ca artist plastic, este printre primii promotori ai abstracționismului la noi, utilizând forme și tehnici variate: xilogramă, pictură în ulei, relief pictat, gravură, sculptură cinetică, colaj.

În 1940 va pleca în Israel, stabilindu-se lângă Haifa, la Ein Hod, pe versantul muntelui Carmel, unde va înființa un sat de artiști. Ein Hod va deveni un fel de Barbizon, o localitate a artiștilor patronată de Marcel Iancu timp de cincizeci de ani. Un muzeu care îi poartă numele adăpostește aici operele fertilului și neobositului artist.

Se pare că Vinea a fost pur și simplu cucerit de stilul plasticii lui Marcel Iancu, ca și de arta abstracționistă în general. O dovedește această notă, ca și altele despre pictura modernistă și receptarea ei.

Încă înainte ca revista *Contimporanul* să se declare „organ al constructivismului”, Vinea se lasă sedus de ideea transferului în planul imaginii literare a unor sugestii din artele plastice. El compune chiar mici exerciții literare pe teme picturale, cum ar fi *Danțul pe frânghie*, subintitulat „Dintr-un tablou de Marcel Iancu” (*Flacăra*, 15 septembrie 1922), care năzuiește să fie comentariul liric al unui tablou de Marcel Iancu, adică să exprime echivalentul literar al „conștiinței plastice” și să trezească tensiunea sufletească implicată în imaginea vizuală (vezi *Opere*, vol. II, p. 56).

La puțin timp după publicarea acestui comentariu entuziast la pictura lui Marcel Iancu, *Contimporanul* înregistrează un alt exemplu de colaborare dintre cei doi prieteni, scriitorul și pictorul: un portret tragic al lui Stan Gurău, „sinucisul satului”, este realizat atât de Vinea într-un text în proză, cât și de Marcel Iancu într-o xilogramă (*Contimporanul*, an. II, nr. 29, 6 februarie 1922 și, respectiv, nr. 31, 17 februarie 1922).

Tot Marcel Iancu va realiza grafica și ilustrația volumului de proză *Paradisul Suspinelor*.

(p. 348) ÎNTRE HORTHY ȘI BRĂTIANU

Contimporanul, an. II, nr. 26, 13 ianuarie 1923, rubrica „Povestea Vorbei”. Nesemnat.

Horthy de Nagybánya, Miklós (1868-1957). amiral și om politic maghiar, a fost regent al Ungariei între 1920-1944.

(p. 349) DOI VRĂJMAȘI

Contimporanul, an. II, nr. 27, 20 ianuarie 1923. Semnat: „Aladin”.

(p. 351) FASCISMUL E DE ORIGINE ROMÂNĂ

Contimporanul, an. II, nr. 27, 20 ianuarie 1923. Semnat: „I. V.”.

(p. 352) ALARMA

Contimporanul, an. II, nr. 27, 20 ianuarie 1923. Semnat: „V.”.

(p. 353) ARTA LUI ADRIAN MANIU

Contimporanul, an. II, nr. 28, 27 ianuarie 1923. Semnat: „I. V.”.

Articolul, care surprinde cu finețe modernismul artei lui Adrian Maniu, de esență picturală și, totodată, sursele autohtone, folclorice ale inspirației sale, atestă gustul lui Ion Vinea și maturitatea percepției estetice.

Se pare că la acest text se referă E. Lovinescu în Agendele sale cu însemnări pe marginea ședințelor de la *Sburătorul*, când notează, în 1923: „Citim din *Salomeea* lui Adrian Maniu [...] citesc și articolul lui Vinea (E. Lovinescu, *Sburătorul – Agende literare*, vol. I, Editura Minerva, Buc., 1923, p. 31).

Despre poemul *Salomeea*, Ion Vinea scrisese o cronică elogioasă cu aproape un deceniu în urmă (vezi ediția noastră vol. IV, p. 102).

(p. 355) TÂLCUL SCANDALULUI

Contimporanul, an. II, nr. 29, 8 februarie 1923. Semnat: „Aladin”.

La începutul anului 1923 au loc tulburări în rândul studențimii din Capitală: pe 30 ianuarie au fost bătuți, în Universitate, studenții evrei, fără ca poliția să intervină.

(p. 356) AVENTURA D-LUI IORGA

Contimporanul, an. II, nr. 30, 10 februarie 1923. Semnat: „I. V.”.

Agitațiile antisemite în rândul studențimii (vezi articolul anterior) au continuat și în luna februarie, când profesorul Nicolae Iorga a fost huiduit de către studenți. În urma acestei insulte, savantul a anunțat, în ședința Camerei, din 8 februarie, că se va retrage de la Universitate.

Comentând faptele, precum și atitudinea lui Iorga, Vinea dă dovadă, ca și în alte situații, de inteligență politică și cunoaștere a oamenilor. El îl admiră pe marele învățat pentru bogăția minții lui – și această prețuire înaltă o va exprima în repetate ocazii –, dar are justificate rezerve în ceea ce privește orientarea politică în spiritul naționalismului și al intoleranței etnice. Gazetarul amintește de rolul jucat de Iorga în inițierea mișcărilor naționaliste în rândul tineretului, la începutul secolului, prin discursurile sale agitatorice fulminante și avertizează asupra pericolului dezvoltării „fetusului hidos” al pornirilor iraționale.

(p. 357) CULTURĂ ȘI ANTISEMITISM

Contimporanul, an. II, nr. 30, 10 februarie 1923. Semnat: „I. Vinea”.

A. C. Cuza (1857-1947), politician și profesor universitar la Iași, cunoscut pentru convingerile sale naționaliste și șovine.

În acest an, 1923, el fondează Liga Apărării Național-Creștine, grupare cu caracter fascist, din care se va desprinde, ulterior, Garda de Fier.

- (p. 359) **BORDEL ȘI OSPICIU**
Contimporanul, an. II, nr. 31, 17 februarie 1923. Semnat: „Aladin“.
- (p. 360) **SILBERMAN LA NOI**
Contimporanul, an. II, nr. 31, 17 februarie 1923. Semnat: „I. Vinea“.
- (p. 364) **EVREII ȘI HULIGRANII**
Contimporanul, an. II, nr. 33, 3 martie 1923. Semnat: „Aladin“.
- (p. 365) **COMEMORAREA MESSIEI ROȘII**
Contimporanul, an. II, nr. 34, 10 martie 1923. Semnat: „I. Vinea“.
 Ion Vinea credea, în mod sincer și naiv, în doctrina lui Marx, „Messia roșie“, vorbind adesea, în articolele sale pline de nerv și poezie, despre asuprirea maselor populare, criza capitalismului, necesitatea revoluției proletare etc.
- (p. 367) **PENTRU CONTIMPORANI**
Contimporanul, an. II, nr. 34, 10 martie 1923. Ne-semnat.
 După aproape un an de la apariție, revista *Contimporanul* tinde tot mai vizibil să se orienteze spre problemele artei de avangardă din Europa. Această notă, ca și altele în care directorul își propune să-i familiarizeze pe cititori cu specificul artei abstracte (*Note de pictură, Câțiva nedumiriți*) anticipează schimbarea profilului revistei, ce va avea loc în anul următor.
 Peste încă o lună, Vinea va publica în *Contimporanul* o altă notă cu caracter publicitar, semnată de astă dată „Vn.“, prin care își va exprima satisfacția de a fi reușit să obțină colaborarea unor artiști prestigioși ai mișcării de avangardă. Reproducem această notă:
„PENTRU CETITORI ȘI SCRITORII
 Avem satisfacția de a anunța cetitorilor noștri că ne-am asigurat colaborarea efectivă și inedită a scriitorilor și artiștilor conducători ai mișcării noi din întreaga Europă. Vom primi cronici, articole critice și literare, desene, clișee, gravuri inedite, din Franța, Italia, Germania, Olanda, Danemarca, apoi de la grupul scriitorilor unguri refugiați la Viena, strănși în jurul revistei *Ma* și de la artiștii ruși refugiați la Berlin, cari fac să apară marea revistă *Objet*.
 De la Paris, Paul Dermée, directorul considerabilei reviste *L'Esprit nouveau* și poeta Céline Arnaud ne-au trimis colaborarea lor și și-au luat sarcina contribuției artistice a tinerei Franțe. Articolele și poemele lor vor apare în numărul viitor. Publicăm azi cronica lui Hans Richter, unul din novatorii artei alături de Eggeling, Arp, Giacometti, Marcel Iancu etc. Avem, din Italia, sprijinul asigurat al lui Marinetti, directorul ziarului

oficial *Impero*, al marelui sculptor, pictor și gravor Prampolini, unul dintre cei mai irezistibili și originali animatori ai artei moderne, și al măștrilor Balla, Carra, Severini, Boccioni, Chirico, Depero, apoi Moscardelli, Alberto Savinio.

Din Franța: Fernand Léger, Braque, Marguerite Crissay – Olanda: Van Doesburg – Germania: Walden – Ungaria: Cassak (Viena). Vom îngriji ca în toate revistele acestor prieteni să apară traduceri din literatura română și reproduceri după artiștii noștri. Vom rezolvi chestiunea pătrunderii literaturii noastre în străinătate. Vom deschide în țară cale unui curent salubru și înviorător.

(*Contimporanul*, an. II, 1923, nr. 37-38, 7 aprilie.)“

- (p. 367) **„CONSTITUȚIA“ VESELĂ**
Contimporanul, an. II, nr. 35, 17 martie 1923. Semnat: „I. Vinea“.
 Punctul central din programul de guvernare al liberalilor a fost adoptarea unei noi Constituții. La 26 ianuarie 1923, proiectul Constituției a fost depus în plenul Adunării Deputaților. Principalele partide din opoziție au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a împiedica adoptarea „Constituției liberale“, manifestându-și ostilitatea atât în parlament, cât și în stradă.
 În ședințele Adunării Deputaților din martie, Opoziția Unită (formată din Partidul Național și Partidul Țărănesc) a făcut un imens scandal: vociferări, fluierături, bătăi din picioare, cântece în cor, huiduieli, anienințări.
- (p. 369) **CĂȚIVA NEDUMIRIȚI**
Contimporanul, an. II, nr. 37-38, 7 aprilie 1923, rubrica „Poșta Redacției“. Semnat: „Vn.“.
- (p. 370) **INTELECTUALI CU HĂȚ**
Contimporanul, an. II, nr. 39-40, 21 aprilie 1923. Semnat: „I. V.“.
 Despre Stelian Popescu, vezi nota de la p. ...
- (p. 372) **COROANA ȘI LITERATURA**
Contimporanul, an. II, nr. 39-40, 21 aprilie 1923. Semnat: „I. Vn.“.
 Articolul este o ironică și spirituală meditație asupra diletantismului și veleitarismului literar manifestat de familia regală, începând cu regina Elisabeta (Carmen Sylva), care a inițiat această „grafomanie ereditară“, și terminând cu ultimele vlăstare princiare.
 Ion Vinea va republica acest articol încă de două ori – fapt rar în activitatea sa de gazetar –, sub alte titluri, o dată în același an, 1923, în *Facla*, și apoi, în 1925, în *Cuvântul liber*.

Prima reeditare (*Dinastia și literatura*, în *Facla*, an. 7, nr. 46, 18 noiembrie 1923. Semnat: „Aladin”) reia textul din *Contimporanul*, cu modificări nesemnificative:

r. 8: nici o favoare (Exceptând rarele cazuri de investire). > nici o cruțare; *ultimul rând*: Dar pentru asta să fi fost altfel conținutul. > Dar asta reclamă cel puțin talent.

A doua reeditare (*Memoriile Reginei Maria*, în *Cuvântul liber*, seria II, an. II, nr. 25, 27 iunie 1925. Semnat: „I. Vinea”) va fi provocată de știrea că Regina Maria își scrie memoriile. Acum, prin titlu și prin unele accente din text, articolul o vizează special pe „cea mai propagandistă dintre regine”, care „se vrea activă, acaparatoare și variată”. Textul se încheie cu reproșul că „Regina a scris, dar n-a ocrotit” artele și pe artiști. Reproducem, această variantă care prezintă o serie de modificări stilistice:

„Gloria militară nu-i mai atrage pe regi. Faima dragostei nu le mai satisface pe Cleopatre. Laurul verde îi ispitește mai mult decât frunza de aur și rubin. Frederic al II-lea o disprețuiește până într-atât, că o părăsea în mocirla câmpului de luptă și, odată stăpân pe biruință, disputa poezilor deșarta mulțumire a versificării ei.

Folosul și ponoasele acestei vanități regale le-a tras Voltaire. Căci, în spiritualul, de atunci, secol, literatul era susceptibil de a fi ciomăgit sau tămâiat, după circumstanță. Gentilomul îi respecta căpățâna, dar pentru spânare și buci n-avea, în schimb, nici o favoare. (Exceptând rarele cazuri de invertire.) Se vede că le considera ca aparținând dintr-alt individ decât al cerebralului venerat. De curând, totuși, se afirmă în Franța că literale au fost mai fericite sub absolutismul de odinioară decât sub democrația de azi. Pe atunci se acordau artiștilor sarcini și pensuni care le înlesneau truda lor creatoare. Micile restricții impuse libertății de cugetare erau ușor și cu o cât mai multă grație eludate de acei măștri ai exprimării. Aceasta face parte, de altfel, dintr-o estetică susținută și de contemporani: Arta naște constrângere. Iar corecțiunile corporale, pățaniile voltairiene, au fost simple întâmplări, posibil stimulante.

Dorim, deci, artiștilor noștri, care trăiesc, incontestabil, în cea mai absolutistă dintre monarhiile existente, toate bunele roade ale unui asemenea regim propice spiritului creator. Dinastia noastră e, fără îndoială, întristată de o grafomanie hereditară. Păcatul a fost moștenit, odată cu coroana, de la răposata Carmen Sylva pe care răul a ținut-o până la bătrânețe, ceea ce dovedește că năravul literar nu strică longevității.

La Regina Maria, ca urmașă indirectă se presupune a fi doar un caz banal de molipsire. Poeme în proză, feerii, drame și nuvele, și acum memorii, totul complicat cu apucături picturale, generos risipite într-o argintie recoltă de crini. Cele mai recente știri spun că molima n-a cruțat nici regalele vlăstare, că regina Elisabeta își cântă exilul în strofe, că prințul Carol

cheltuieste în întreprinderi culturale un prinos de inspirație deviată, că cea mai tânără dintre domnițe s-a dedat cu pasiune viciului literar.

O atât de beletristică dinastie, și, totuși, o Curte atât de puțin academică! Odinioară, orice prințisor italian cu o sută de mii de supuși se socotea umilit fără câțiva măștri, adunați cu jertfe, de pretutindenii, la serbările castelului. Mecenatul a băntuit până la exagerare în Germania, pe lângă zecile de minuscule tronuri și a pricinuit acea minunată descenralizare culturală care face astăzi forța suflatească a națiunii. Aventura lui Ludovic II al Bavariei n-a fost decât psihoza acestei stări de suflet, și dovada ei supremă. Cu toate acestea, feudalii n-au socotit că pentru persoana lor augustă scrisul ar fi un dar de imperioasă necesitate. În marea feudă hohenzoleriană, însă, în Carpații în care o tradiție de cărți poștale ilustrate arată de câteva decenii poetesele cu sceptor visând rime pe malurile Peleșului, nu s-au dat decât rare spectacole de gală, în franțuzește, pentru delectarea „damelor” de onoare, a lojei ambasadoriale și a corpului de gardă selecționat.

Scriitorii se strâng în cafenele, savanții în cluburile politice, nici o sforțare n-a tins vreodată să-i grupeze în jurul personalității care se vrea activă, acaparatoare și variată, a celei mai propagandiste dintre regine. Pentru a contopi cele două lumi iremediabil de unite și opuse, ale oligarhiei rafinate și ale obscurii noastre burghezii orășenești, și a pironi, deasupra-le, steaua unui ideal comun, numai Curtea noastră despotică era indicată.

Regina a scris, dar n-a ocrotit. Câteva volume de mare lux, în vitrină, un foileton menit să sporească tirajul unui ziar parizian: a crezut Regina, prea mult, în singura forță a exemplului?

E prea puțin.

Și apoi, pentru aceasta, trebuia, totuși, un conținut.”

(p. 373) SĂRBĂTOAREA REVOLUȚIEI

Contimporanul, an. II, nr. 41, 6 mai 1923. Semnat: „Aladin”.

Vinea reia aici ideea – de sorginte leninistă – că nu pot coexista pașnic cele două sisteme, capitalist și comunist (vezi și *Comemorarea Messiei roșii*). El iubește revoluția, mai bine zis, ideea de revoluție, de transformare radicală a structurilor, în societate ca și în artă.

Despre Constantin Argetoianu vezi nota de la p. 459.

(p. 374) ASASINAREA LUI MAGNIFICENTIUS

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. Vinea”.

Dimitrie Sturdza (1833-1914), ministru al lui Al. I. Cuza, apoi participant la complotul care a dus la înlăturarea domnitorului. A devenit unul dintre cei mai importanți politicieni liberali, din prima generație, succedându-i lui Ion C. Brătianu la conducerea partidului. A fost de multe

ori ministru și prim-ministru, membru și secretar, lungă vreme, al Academiei Române. Vinea face aluzie la accesul de alienație mintală care a dus la îndepărtarea lui Dimitrie Sturza din viața politică (Dumitru Hâncu, *Note la volumul Ion Vinea – Săgeata și arabescul, articole și pamflete*, Editura Minerva, București, 1984, p. 289).

(p. 377) ÎNVĂȚĂTURI BULGĂREȘTI

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „Aladin“.

După 1920, ascensiunea forțelor politice de stânga, înregistrată în Europa ca urmare a revoluției sovietice din Rusia, a fost stopată de reacția drepte și a extremei drepte. În Ungaria, a fost înfrântă Republica Sfaturilor și s-a instalat regimul autoritar al lui Horthy. În Italia, valul de mișcări sociale a fost lichidat de Benito Mussolini care, în 1922, a instaurat un regim fascist.

În Bulgaria, regimul agrarian-radical prezidat de Alexander Stamboliski a fost răsturnat, în 1923, urmându-i guvernarea autoritară a lui Alexander Tankov.

Ion Vinea deplânge acest declin al mișcării socialiste, crezând sincer – și naiv – că internaționala comunistă reprezintă o cauză dreaptă, a muncii și umanității, și că intelectualii nu vor dobândi respectul adevărat decât în rândurile „poporului muncitor“.

(p. 378) COCEA ȘI PIZMA DINASTICĂ

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. V.“.

N. D. Cocea (1880-1949), scriitor și gazetar atașat mișcării socialiste. A editat sau condus numeroase publicații, dintre care *Facla*, *Omul liber*, *Chemarea* (suprimată frecvent și reinviată sub alte nume: *Torța*, *Clopotul*), *Reporter*, *Era nouă*, *Victoria*.

S-a impus ca unul dintre cei mai virulenți pamfletari din presa românească, aflat în permanent conflict cu autoritățile politice.

Ion Vinea a fost unul dintre apropiații lui Cocea, aflându-se aproape totdeauna în redacțiile publicațiilor sale, ca prieten și colaborator.

În 1918, în climatul politic plin de tensiune marcat de sfârșitul războiului și izbucnirea revoluției în Rusia, N. D. Cocea suportă rigorile cenzurii (exercitată asupra revistei *Chemarea*), precum și o arestare cu domiciliu forțat (vezi articolul *Activitatea lui N. D. Cocea*, în vol. IV al ediției noastre, p. 144).

În 1923, când viața politică cunoaște alte momente de criză, legate în special de protestele opoziției față de adoptarea noii Constituții sub auspiciile liberalilor, Cocea scrie un articol acuzator la adresa Regelui Ferdinand,

care îi aduce un proces de *lèse-majesté*. Articolul, intitulat *Răspunzătorul (Facla)*, anul 7, nr. 12, 24 martie 1923), îl învinovățește pe Rege că „a adus pe Brătieni la putere și-i menține la cârma statului“, producând mari nemulțumiri în țară. Îndrăznețul gazetar îl avertizează pe suveran: „Baionetele, oricât de numeroase, n-au apărut niciodată regii nemernici de inevitabila răspundere. Baionete destule au avut și monarhii Franței și țării Rusiei“. Ferdinand n-a suportat insulta și l-a dat în judecată pe N. D. Cocea. Procesul s-a judecat în ziua de 27 iunie 1923, de către Tribunalul Ilfov, secțiunea III, care l-a condamnat pe N. D. Cocea la un an și jumătate închisoare corecțională și 10.000 lei amendă în folosul statului. (Va executa din pedeapsă numai nouă luni, fiind eliberat la intervenția lui O. Goga.)

Vinea a fost alături de prietenul său în aceste momente grele, pledându-i cauza cu multă înflăcărare, mai ales într-un alt articol ulterior, scris după proces (*N. D. Cocea*, p. 381).

(p. 379) TALENTE NOI

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. V.“.

(p. 380) CĂRȚI ROMÂNEȘTI

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. V.“.

(p. 380) SADOVEANU LA ACADEMIE

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. Iova“.

Ales membru al Academiei Române, M. Sadoveanu a rostit la recepția de primire celebrul discurs *Poezia populară*, care este profesia sa de credință de slujire a unei arte naționale, în spiritul creației poporului.

(p. 381) N. D. COCEA

Contimporanul, an. II, nr. 44, 7 iulie 1923. semnat: „I. Vinea“.

Scriș după procesul și condamnarea lui N. D. Cocea (vezi nota de mai sus, la articolul *Cocea și pizma dinastică*), acest articol exprimă nu numai solidaritatea lui Vinea cu idealurile politice ale lui N. D. Cocea și cu campania lui antiliberală și antimonarhică, dar și admirația pentru personalitatea puternică, pentru temperamentul combativ și, nu în ultimul rând, pentru talentul de pamfletar.

Acesta este ultimul număr din *Contimporanul* editat în anul 1923. Nu știm de ce, după obișnuita vacanță de vară, revista n-a mai apărut în toamnă. Vinea nu va sta mult timp fără nici o activitate publicistă și în noiembrie îl aflăm în paginile *Faclei* lui N. D. Cocea.

Se pare că în acest timp a depus eforturi pentru redresarea *Contimporanului*, căci la un moment dat, în *Facla* din 8 decembrie, el publică următorul anunț: „Sâmbăta viitoare apare nr. 45 din *Contimporanul*, revistă internațională – socială, artistică, literară“. Dar acest proiect nu se va realiza și *Contimporanul* își va relua apariția abia anul următor, adică în mai 1924.

(p. 385) CLOACA DE LA NAȚIONAL

Facla, an. 7, nr. 43, 27 octombrie 1923. Semnat: „Aladin“.

Facla lui N. D. Cocea își întrerupsese apariția în timpul războiului, în 1914, părând a fi depășită pentru totdeauna de alte proiecte publicistice ale necobositului gazetar (*Chemarea*, *Omul liber* etc.). Dar iată că, în 1923, *Facla* reapare, cu ediții regulate, întregul an. Vinea găsește aici același climat ideologic de stânga cu care era obișnuit în redacțiile gazetelor lui Cocea. Și pentru că revista sa, *Contimporanul*, trece printr-o eclipsă (vezi nota de mai sus), colaborează aici cu câteva articole și cronici dramatice, în ultimele luni ale anului 1923.

În legătură cu articolul *Cloaca de la Național* vezi articolul *Duba cu directori*, p. 387.

(p. 386) ASASINATE ȘI REVOLUȚII

Facla, an. 7, nr. 45, 10 noiembrie 1923, Semnat: „I. Iova“.

(p. 387) DUBA CU DIRECTORI

Facla, an. 7, nr. 46, 18 noiembrie 1923, Semnat: „I. V.“.

Implicarea lui Vinea, atât de pasionată, în problemele administrative și de gestiune ale Teatrului Național (vezi și articolul anterior, *Cloaca de la Național*) se datorează, probabil, și faptului că era acum mai apropiat ca oricând de atmosfera vieții teatrale, fiind căsătorit cu actrița Dida Solomon.

(p. 391) „UN EROU“ DE MAIOR CHIRIȚESCU

Facla, an. 7, nr. 46, 18 noiembrie 1923, rubrica „Cronica dramatică“. Semnat: „I. Iova“.

(p. 392) PICTORUL MAXY LA MAISON D'ART

Facla, an. 7, nr. 47, 24 noiembrie 1923, rubrica „Expoziții“. Semnat: „Aladin“.

M. H. Maxy (1895-1971), pictor modernist influențat de cubism, a fost agreat de cercurile și revistele de avangardă.

Articolul despre expoziția lui Maxy de la Maison d'Art se înscrie în seria textelor lui Vinea despre pictura modernistă, publicate în *Contimporanul*, în 1922-1923, și care pregătesc schimbarea profilului revistei în direcția artelor plastice în anul următor.

Maxy va fi prezent atât în paginile revistei, cât și în expozițiile colective ale artiștilor constructiviști.

(p. 391) ORAȘELE JERTFITE

Facla, an. 7, nr. 48, 1 decembrie 1923. Semnat: „I. V.“.

Ion Th. Florescu a fost ministru de Justiție în prima parte a mării guvernări liberale, până în octombrie 1923.

(p. 395) UN TRĂDĂTOR OFICIAL

Facla, an. 7, nr. 48, 1 decembrie 1923. Semnat: „I. Vn.“.

Constantin Stere (1865-1936), om politic și literat din Basarabia, a avut o viață agitată, marcată de multe momente dramatice. După ce în tinerețe este arestat și deportat în Siberia pentru activitate subversivă, se stabilește la Iași, devenind o personalitate proeminentă a vieții sociale și culturale de la începutul secolului XX: teoretician al poporanismului, fondator al revistei *Viața românească*, profesor universitar, publicist.

Articolul se referă la atitudinea politică a lui Stere în preajma și în timpul primului război mondial, când acesta a manifestat o orientare progermană. După război, a fost violent atacat și exclus practic din viața publică, deși a încercat să se disculpe, prin articole, discursuri etc. (inclusiv lucrarea *Marele război și politica României*, 1918).

Vinea îi ia apărarea lui Stere în același spirit de toleranță și înțelegere a condiției gazetarului și literatului în viața publică în care a protestat și împotriva excluderii din Societatea Scriitorilor Români a scriitorilor învinuiți de colaboraționism cu forța de ocupație germană, printre care Ioan Slavici, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Dem. Theodorescu (vezi articolul *S.S.R. se purifică*, volumul IV, p. 174).

Dar reabilitarea lui Stere nu s-a realizat în fapt, încât acesta va fi nevoit să se retragă la proprietatea sa din Bucov, județul Prahova, unde se va dedica literaturii (volumele *În literatură*, 1921, articole de critică literară; *În preajma revoluției*, 1931-1937, roman-ciclu).

(p. 397) BARRÈS A MURIT

Facla, an. 7, nr. 49, 8 decembrie 1923. Semnat: „Ald.“.

Maurice Barrès (1862-1923), om politic și scriitor francez. A fost mentorul intelectual al mișcării naționaliste franceze, încercând să concilieze elanul romantic cu determinările ereditare și locale.

Romanul *Le Jardin de Bérénice* (1891) încheie primul său ciclu românesc intitulat *Le Culte de moi*, iar *Deracinés* (1897) deschide o altă trilogie, *Le Roman de l'énergie nationale*.

(p. 397) NOUA EXPOZIȚIE A LUI MARCEL IANCU

Facla, an. 7, nr. 49, 8 decembrie 1923. Semnat: „I. V.“.
Despre Marcel Iancu vezi nota de la pag. 481.

(p. 398) „LULU“ DE HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU
ȘI EUGEN LOVINESCU

Facla, an. 7, nr. 50, 15 decembrie 1923. Semnat: „I. V.“.

Vinea a manifestat încă de la începutul activității sale publicistice și literare o ostilitate nedreaptă față de E. Lovinescu, care nu este exclus să se fi născut și alimentat în redacția publicațiilor lui Cocea, antilovinescian convins (vezi articolul *Literatura, Lovinescu etc.*, vol. IV, p. 127 și nota respectivă).

(p. 400) COW-BOY

Facla, an. 7, 22 decembrie 1923. Semnat: „I. Vn.“.

Constantin Argetoianu (1871-1955), om politic cu o lungă și sinuoasă carieră în viața publică românească. A fost membru fondator al Partidului Poporului, alături de generalul Averescu. În 1923, se desparte de Averescu și încearcă o apropiere de N. Iorga.

Mai târziu, după 1930, Argetoianu va înființa Partidul Agrar.

Temperamentul puternic, independent, cu accente de violență și un mod de exprimare direct și brutal, i-au făcut faima de politician temut.

Într-o singură direcție Vinea nu avea dreptate: când se îndoia de talentul literar al lui Argetoianu. Memoriile sale, excepționale ca spirit de observație și ca stil, vor dovedi din plin acest talent.

(p. 401) ISPRĂVILE DE LA CLUJ

Facla, an. 7, nr. 51, 22 decembrie 1923. Semnat: „I. V.“.

(p. 402) EXPLICAȚIILE GENERALULUI ILIESCU-TURTUCAIA

Facla, an. 7, nr. 51, 22 decembrie 1923, sub genericul „La Senat“.
Semnat: „V.“.

„În pregătirea armatei române pentru război, Brătianu a săvârșit mari erori. Una dintre acestea a fost numirea la Marele Stat Major a generalului Dumitru Iliescu, total obedient față de primul ministru, tipul generalului fanfaron și iresponsabil, care a anunțat că totul e pregătit și victoria e

sigură“ (Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, Buc., 1998, p. 276).

La Turtucaia, în 4-6 septembrie 1916, trupele române au suferit o rușinoasă înfrângere, din cauza incompetenței și lășității comandanților.

(p. 403) REGII LA NOI

Facla, an. 7, nr. 51, 22 decembrie 1923. Semnat: „V.“.

(p. 404) CETATEA ZGOMOTOASĂ

Facla, an. 7, nr. 52, 29 decembrie 1923. Semnat: „I. V.“.

Odată cu sfârșitul acestui an, *Facla* își încetează apariția, N. D. Cocea fiind în închisoare (vezi articolele *Cocea și pizma dinastică*, N. D. Cocea).

1924

(p. 407) MODERNISM ȘI TRADIȚIE

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 1, 26 ianuarie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

La începutul anului 1924, Vinea se zbatea să reușească reînvierea *Contimporanului* – care, nu știm din ce motive, la mijlocul anului 1923 nu mai apare –, așa cum o dovedesc anunțurile publicitare. Nici *Facla* nu mai avea posibilități de existență, de vreme ce N. D. Cocea fusese condamnat în urma procesului cu Regele Ferdinand (vezi articolele *Cocea și pizma dinastică*, N. D. Cocea și notele respective).

Acum, în schimb, vede lumina tiparului o serie nouă din revista *Cuvântul liber*, sub direcția lui Eugen Filotti, cu care Vinea era în relații cordiale și împărtășea aceleași convingeri de stânga. Așadar, îl vom găsi pe Vinea în paginile acestei publicații, pe tot parcursul acestei serii, adică până în ianuarie 1926.

Încă de la debutul său precoce, din 1912, Vinea se va dovedi un spirit atașat inovațiilor în artă, deschis spre schimbarea formelor tradiționale. În recenziile și cronicile scrise în anii următori el se lasă călăuzit de bunul gust și de intuiție, neavând convingeri estetice rigide. Probabil că prietenia și colaborarea cu Tristan Tzara, și apoi cu Marcel Iancu, contribuie la evoluția sa tot mai decisă spre modernism.

În acest articol el contestă viabilitatea orientărilor tradiționaliste de după război, atât în varianta ortodoxistă a *Gândirii*, cât și în cea naționalistă a lui Octavian Goga.

Cât despre modernism, Vinea nu are încă la această dată o idee prea limpede despre modalitățile de înnoire a artei literare, dar, în orice caz, crede că acestea ar trebui să urmeze exemplul plasticii. Sedus de pictura lui

Marcel Iancu și făcând propagandă pentru inițierea contemplatorilor „nedumiriți”, Vinea se iniția el însuși în limbajul artei abstracte, fără anecdotică, fără rețetă.

O idee originală exprimă Vinea în problema, atât de discutată la noi, a influențelor străine și a circulației modelelor. Partizan al culturilor deschise și mobile, el nu vede în permeabilitatea literaturii române, în secolul XX, la modelele europene un temei pentru a acredita inferioritatea noastră, deoarece spațiul românesc este capabil să creeze valori universale – cum o dovedesc inovatorii Brâncuși, Tzara, Marcel Iancu –, iar arta folclorică națională conține premisele formelor abstracte caracteristice modernismului.

(p. 410) SECRETUL NAȚIONAL

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 2, 2 februarie 1924. Semnat: „I. Vinea”.

Constantin Diamandi a fost reprezentantul guvernului român la Petersburg, în anii 1914-1917.

Despre politica oficialităților române în timpul neutralității și războiului, Vinea a scris în mai multe rânduri. Vezi și articolul *Un trădător oficial* și nota respectivă.

(p. 412) O REPLICĂ D-LUI GOGA

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 6, 1 martie 1924. Semnat: „I. Vinea”.

Scrisoarea deschisă este precedată de următoarea notă redacțională: „Colaboratorul nostru, dl. Ion Vinea, ne roagă să publicăm următoarea scrisoare-răspuns adresată directorului revistei *Țara noastră*”.

Replica se adresează numai indirect lui Octavian Goga, în calitate de director al revistei *Țara noastră*, și direct lui Al. Hodoș, redactor principal, care publicase o notă răuvoitoare la adresa lui Vinea. O reproducem mai jos:

„Între călimară și cugetare • Kir Ianulea-Iovanaki, ce-și mai zice și Ion Vinea – unul din cei mai dolofani chiulangii ai războiului –, prăpădește bunătate de protecție făcând «mizerii» d-lui Al. Mavrodi. Cică directorul *Viitorului* ar fi unul dintre gazetarii cari «cugetă fără să scrie», de aceea confratele nostru Ion Iovanachi, care obișnuiește să scrie fără să cugete, e indignat nevoie mare.

Nu ne vom face noi apărătorii d-lui Mavrodi, pentru a determina relațiunile dintre călimară și cugetarea sa. Europeanii de la *Cuvântul liber* aveau, însă, înaintea ochilor, exemplul d-lui Jacob Rosenthal, acest excelent intelectual care îndeplinește deopotrivă cele două calități cerute unui publicist: nici nu cugetă, nici nu scrie.” (*Țara noastră*, an. II, nr. 8, 24 februarie 1924. Nesemnat.)

Jacob Rosenthal era proprietarul publicației *Cuvântul liber*.

În numărul următor, o altă notă împotriva redactorilor de la *Cuvântul liber* îi acuză că articolele lor polemice „injurioase” nu sunt iscălite.

Interesant este faptul că Vinea nu reacționează la insulta grosolană de „chiulangiu al războiului” – de fapt fusese mobilizat pe frontul din Moldova, în 1916 –, ci la o acuză alimentată de spiritul naționalist și xenofob al celor de la *Țara noastră*.

Este – credem – singura mărturie scrisă în legătură cu ascendența sa, în întregime românească pe linie paternă; după propria declarație, numele familiei tatălui ar fi fost Iova. Oricum, era grec după mamă (Olimpia Constantinidi), iar toată viața a trăit în cercuri cosmopolite și a avut prieteni de diverse etnii, încât reacția lui pare ușor deplasată.

(p. 413) STÂRPIREA CĂRȚII

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 10, 29 martie 1924. Semnat: „I. Vinea”.

Dr. Constantin Anghelescu era în acel timp ministru al Instrucțiunii Publice. Sintagma „fostul coleg cu barbă de la Arte” se referă la Constantin Banu, ministru al Cultelor și Artelor în primul an al „marii guvernări liberale”, înlocuit în 1923 de Alexandru Lapedatu.

(p. 415) FINANȚA IMPUDICĂ

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 11, 5 aprilie 1924. Semnat: „I. Vinea”.

(p. 417) MANIFEST ACTIVIST CĂTRE TINERIME

Contimporanul, an. III, nr. 46, mai 1924. Semnat: „Contimporanul”.

Reapariția *Contimporanului* marchează schimbarea profilului publicației în revistă artistică de avangardă, „organ al constructivismului”.

Acest manifest incendiar exprimă, cu un plus de virulență și de teribilism, o idee care revine mereu în articolele literare ale lui Vinea: necesitatea revoluției în artă, a înnoirii formelor prin eliminarea tuturor clișeele tradiționale.

Revista își propune să apară lunar, dar nu va reuși acest lucru, apărând sporadic, cu numere duble, triple și chiar quadruple.

Manifestul lansat de *Contimporanul* în 1924 a deschis poarta avangardei românești, trezind o eferescență în rândul artiștilor plastici, în primul rând, dar nu numai al lor. Pe urmele *Contimporanului*, în acest an, 1924, apare o nouă publicație de avangardă: *Punct*, sub direcția lui Scarlat Callimachi și avându-l ca principal redactor pe St. Roll (Gheorghe Dinu). În paginile noii reviste îi vom găsi și pe Vinea (cu poezie) și pe Marcel Iancu.

(p. 418) URMAȘII LUI RONSARD

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 33, 6 septembrie 1924. Semnat: „I. Vinea”.

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 42, 8 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

În presa anului 1924 se vorbește despre o mare afacere cu pașapoarte: au fost sustrate și vândute formulare de pașapoarte necompletate. Anchetele ordonate de oficialități n-au eludat însă problema, deoarece se pare că au fost implicate multe persoane, dintre care unele cu funcții importante.

Generalul Alexandru Văitoianu, politician liberal, a făcut parte de mai multe ori din guvern, fiind pentru scurt timp, în 1919, chiar prim-ministru. Acum, în 1924, în timpul „mării guvernări liberale“, el era ministrul Comunicațiilor, după ce fusese un an ministru de Interne.

George Mărzescu, politician liberal, îndeplinea funcția de ministru de Justiție.

Tancred Constantinescu, ministru al Industriei și Comerțului, era omul de încredere al fraților Brătianu.

(p. 423) EXPOZIȚIA PICTORULUI VICTOR BRAUNER

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 42, 8 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vn.“. Victor Brauner (1903-1966), pictor avangardist era la începutul carierei sale. În 1930, s-a stabilit în Franța, unde s-a integrat mișcării suprarealiste.

(p. 423) TRĂDĂRILE ROMÂNE

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 44, 22 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

(p. 424) INSTINCTE

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 45, 29 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

Vintilă Brătianu (1867-1930), al treilea fiu al lui Ion C. Brătianu, economist, a îndeplinit de multe ori în guvernele liberale funcția de ministru al Finanțelor. A susținut consecvent o politică de promovare a intereselor capitalului autohton, fiind adeptul principiului „prin noi înșine“, fără însă a respinge colaborarea cu capitalul străin.

Ion Vinea a scris ori de câte ori a avut ocazia articole cu tentă pamfletară la adresa fraților Brătianu, exagerându-le defectele și nerecunoscându-le nici una din calitățile care au făcut din ei mari oameni politici din primul sfert al veacului XX.

(p. 427) ÎNTRE LIBERALI ȘI NAȚIONALI

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 47, 13 decembrie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 48, 21 decembrie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

După sciziunea produsă de C. Argetoianu în Partidul Poporului, acesta a traversat un moment de criză. În primăvara anului 1924 s-a încercat revigorarea partidului, care reprezenta pentru liberali o opoziție neprimejdioasă. Au avut loc întruniri publice, în Capitală, în favoarea Partidului Poporului, cerându-se formarea unui nou cabinet, prezidat de generalul Averescu. Ionel Brătianu a avut o întrevedere cu Averescu, ajungând la un acord potrivit căruia, „la momentul oportun“, se va interveni pe lângă Rege pentru formarea unui guvern condus de general.

Dar a doua venire la putere a lui Averescu (după cea din 1918) va avea loc mai târziu, în martie 1926.

Contimporanul, an. III, nr. 50-51, 30 noiembrie – 30 decembrie 1924. Semnat: „I. Vinea“.

Articolul face parte din seria de inițiative ale lui Vinea de a explica publicului neinițiat (celor „nedumiriți“, cum îi numea într-o notă) taina picturii abstracte, „simple raporturi de forme și culori“. De astă dată, el introduce în caracterizare și termenul „construcție“ (*Contimporanul* se declară „organ al constructivismului“).

Să nu uităm că 1924 a fost anul lansării mișcării avangardiste la noi, prin „Manifestul activist“ al *Contimporanului* și prin inițierea unor manifestări artistice de răsunet, în special în domeniul plasticii. În luna noiembrie s-a deschis prima expoziție de artă plastică, cu participare internațională, organizată de Grupul de la *Contimporanul*, unde au fost expuse creații de Marcel Iancu, Maxy, Brâncuși, Milița Pătrașcu, Matiss Teutsch etc.

Tudor Vianu a scris cu această ocazie o foarte sugestivă cronică, în *Mișcarea literară*, în care surprinde atmosfera specifică spectacolelor de avangardă, dar și impactul emoțional asupra publicului. Extragem câteva pasaje din textul său: „Întunericul sălii în care se agita o mulțime foarte numeroasă de invitați și în care se pierdea puțin cuvântul de introducere rostit de d. Eugen Filotti fu deodată sfâșiat de un uruit de tobă. Luminile care se aprinseră în același timp lămuriră pe estradă, la spatele conferențiarului, o orchestră de jazz-band din care nu lipsea nici muzicantul negru. La sunetul coardei, al sirenei și al tobelor, mulțimea invitaților reușea cu greutate să se orienteze.“

Conducătorii expoziției premeditaseră această primă impresie generală, amestecul aiuritor de tonuri ca într-o uriașă colecțiune de fluturi colorați, pentru că cel puțin în ce privește intervenția jazz-band-ului, este sigur că aveau de-a face nu numai cu un efect de regie, dar cu un adevărat ritual modernist de când cu manifestările dadaiste.

Abia mai târziu s-a putut distinge ordinea expoziției. Peretele din dreapta este aproape în întregime ocupat de lucrările d-lui Marcel Iancu, la fel peretele din stânga de lucrările d-lui H. Maxy, în timp ce dl. Matiss Teutsch de la Brașov expune imediat la intrare, pentru ca pânzele expozanților străini să se grupeze către fundul sălii. La mijloc, în colțuri, pe estrada din fund, sculpturi de dl. Brâncuși și d-na Milița Petrașcu, mobile, vase și mici sculpturi în lemn de d-nii Maxy, Iancu și Teutsch" (Tudor Vianu, *Prima expoziție internațională „Contimporanul“*, în *Mișcarea literară*, an. I, nr. 4, 6 decembrie 1924).

CUPRINS

Notă asupra volumului V V

PUBLICISTICA (1920-1924)

1920

Miros de pulbere	3
Mercenarii Antantei.....	4
În noaptea luminilor înșelate	6
În așteptare	7
Bunica	9
Socialism	10
1919.....	11
„O anumită presă“	12
Victor Eftimiu: „Corabia cu pitici“	13
Contraziceri parlamentare	16
Kólosvár.....	18
Motru, socialist!	19
S-au înțeleș!.....	20
Repede!	21
Salutul unei planete	22
Călușul Basarabiei	23
Guvernul fricii	24
Pacea inevitabilă.....	26
„Partidul Provocării Sociale“	27
„Landtag“-ul Ardealului.....	28
Târfa virginală	29
Prizonierul regal	30
Sovietele la Lisabona	31
Popii și cenzura roșie.....	32
Cum a căzut guvernul.....	33
Rolul colonelului Boyle	34
Canadianul suspect.....	35
Noul guvern și chiriașii	36
Săriți, bolșevicul!	36

Ciocoii contra lui Bujor.....	38
Generalul arestează pe socialiști.....	39
Amnistie integrală.....	40
Guvern reacționar.....	41
Adrian Maniu: „Din paharul cu otravă“.....	42
Lichidare.....	45
Tiranul năbușit.....	46
Viitorul poeziei și al poetului.....	47
Brătienizarea Banatului.....	50
Haimanaua.....	51
Achitarea ucigașului.....	52
Tripoul scriitorilor români.....	53
De-a dura.....	54
Jean Moréas.....	55
Cerem amnistia.....	56
„Dada“.....	58
Amurgul martirilor.....	59
Momâia.....	60
Comunismul la lucru.....	61
Fulmen: „Jurnalul unei surori de caritate“.....	62
Charles Vildrac: „Poem“.....	63
Barbu Solacolu: „Umbre pe drumuri“.....	65
Pe viață și pe moarte.....	66
Teatru la granițe.....	68
Cade guvernul.....	69
Scribii tripotori.....	70
„Grădina între ziduri“, versuri de Ion Pillat.....	71
Ofensiva capitalului.....	74
Refugiul ciocoilor.....	75
Procesul Bujor.....	76
Aurel Dragoș.....	77
Spre ultimul partaj al Poloniei.....	78
Regele suveică.....	79
Revoluția în Franța.....	80
Căderea Kievului.....	82
„Dragoste neîmpărtășită“, nuvele de V. Demetrius.....	83
„Poemele restriștei“ de Dragoș Protopopescu.....	85
Stărpirea românilor din Siberia.....	86
Minciuna zadarnică.....	87
50 [de] bani, gazeta.....	88
Teroarea în Ardeal.....	90
Spre biruință.....	90
„Americana îndrăgostită“ de Vasile Pop.....	92

Alarma negustorimei.....	95
Cu batista la nas.....	95
Preocupări naționale.....	96
Vânătoare de cuvinte.....	98
„Lebedele sacre“, versuri de V. Eftimiu.....	99
Rasputin în literatură.....	101
Remaniere cu takiști.....	104
Legenda „Îndreptării“.....	105
Ocnașul între fățarnici.....	106
Prin crimă la crimă.....	107
Mesajul secret al Majestății Sale.....	108
Mobilizarea burgheziei.....	110
La război!.....	111
Două treimi.....	113
Avortorul.....	114
Statuia lui Jules Laforgue.....	115
Directorul Camerei.....	118
De la început până la sfârșit.....	119
Primele hărțuieli.....	121
Basarabia răstignită.....	122
„Le journalisme en XX leçons“ par Robert de Jouvenel.....	123
La război, înainte, ura!.....	126
Moartea împărătesei.....	128
Ajutorarea scriitorului.....	129
Sirius și Vintilă.....	130
„În Cetatea Idealului“, roman de Dem. Theodorescu.....	131
Statua discordiei.....	135
Alianța biruitoarelor.....	136
„Strigoii“, roman de N. Porsenna.....	138
Cronică sătească.....	140
„Drajna“.....	141
Șantajul liberal.....	142
Războiul franco-rus.....	143
Stârpiți jandarmii!.....	144
Culoarea interzisă.....	147
În Anglia revoluționară.....	147
Poporul care înghite.....	149
„Sufletul grădinii“, poezii de Alfred Moșoiu.....	150
În jurul lui Ilarie Chendi.....	152
„Răspunsul țării“.....	153
D. Trancu și legea sa.....	155
Crimă și pedeapsă.....	156
„Răzvan și Vidra“.....	157

Cincantenarul lui Mérimée.....	158
Spre greva generală. În Ardeal.....	159
Ziarele slobode.....	161
Crima locotenentului Rusu.....	162
Maimuța regicidă.....	164
Caii de la Semeac.....	165
Domnul Jean.....	166
Primejdia necesară.....	168
Lecturile lui Lenin.....	169
Psihologia unor indignați.....	169
„Tatăl“ de August Strindberg.....	171
„Vlaicu vodă“ de Alex. Davila.....	173
Lacrimi pentru Vranghel.....	174
O trepanație.....	175
Sub Arcul de Triumf.....	176
Mormântul soldatului necunoscut.....	177
La Refacere și Aprovizionare.....	178
Pacea roșie.....	179
Alexandru Macedonski.....	181
Ispășirea lui Manasse.....	182
Viața parlamentară.....	184
Guvernul celor șapte voturi.....	185
„Fără reazem“ de Igena Floru.....	187
Amanții cenzurii.....	189
Literatura de idei.....	190
Till Eulenspiegel.....	190
Brătienii, concesiunile și sonicitatea.....	191
Martirajul.....	192

1921

Actualitatea lui Heine.....	194
Feudalizare.....	195
Comis-voiajor.....	196
Pagina ispitelor.....	197
Cronică de martie.....	198
Un Barbă-Albastră.....	199
Pentru egalitatea în critică.....	200
Note despre Strindberg.....	202
„Domnișoara Iulia“ de August Strindberg.....	204
Noapte în București.....	205
Precursorii.....	206
Patriotism.....	208
Îndemnul la ură.....	210
Cărțile noastre.....	212

Atitudine sfârșită.....	214
Smolsky patriot.....	214
Gazetarul.....	215
Sare pe rană.....	216
Guvernul și greva foamei.....	217
Cine plătește coroanele sparte.....	218
Cine nu vrea pace?.....	219
Odorhei.....	220
Cultura urii.....	222
Îngerul ordinii.....	224
Cuvântul bancherilor.....	225
Cine se împroprietărește în Prahova.....	226
Cum trebuie oprit importul.....	227
Intelectuali și muncitori.....	228
Între Franța și Germania.....	230
Cartuire, fie!.....	232
Între juzi și ciocoi.....	233
Tătucul amenință.....	233
Mesajul și pacea cu Rusia.....	234
Între Northoiffe și Wells.....	235
Atentatul de la Cetatea Albă.....	236
Despopularea Franței.....	238
„Moartea excrementială“.....	239
Declarațiile d-lui prim-ministru.....	240
Republica Dâmboviței.....	242
„Takismul necesar“.....	243
Magnații cutezători și ciocoi fricoși.....	244
Proprietatea urbană.....	246

1922

Țara lui Papuc.....	248
Asanare ciocoiască.....	249
Critica.....	250
Anul literar.....	252
Părerile d-lui Octavian Goga.....	254
„Opoziția-unită“.....	255
Scriitorii și cenzura.....	256
Căluș și baionetă.....	257
Sălbăticia poporului.....	258
Guvernul nu vrea să prelungească contractele.....	259
Histeria sălbatică.....	261
La comuniști.....	262
Apropierea româno-maghiară.....	263
Noua eră de afaceri.....	265

Mexicanizarea țării	266
„Pe mine mă impresionează“	267
Să nu pierdem momentul!	269
Doleanțele funcționarilor publici.....	271
Presa ofensată.....	271
Blestemul locului	272
Înscrieți-vă la liberali!	276
Hotărâre nefericită.....	277
Octave Mirbeau	278
Crimă și pedeapsă.....	280
Familia asigurată	281
Judecată, cu probe	282
Oribila îmbrățișare.....	283
Cum s-a făcut Constituanta	284
Muncitorii în alegeri.....	286
Căderea d-lui Marghiloman.....	286
În ajunul unui sfârșit de stagiune.....	287
„Suflete tari“ de Camil Petrescu.....	289
[„Contemporanul“]	294
Amnistia	295
[Cartea străină]	296
Miron Cristea, Comisar regal	297
Mobilizarea proletariatului.....	300
Note de pictură	301
Bâlciul de succese	302
Take Ionescu	303
Comedia declasaților	305
Popovici asasinul.....	306
Politicienii, presa și ziaristii	307
Valuta și legenda	309
Războiul celor două bănci	311
Țara care pârâie	313
Sabia și vremile.....	314
Supliciuil Austriei	316
„Adevărul“, „Lupta“ și „Lumina“ sau farsele d-lui Mille	318
Pe vremea lui Bălcescu și Avram Iancu	321
Anabasis	325
Cascada tronurilor	326
Asia și Europa	327
O vizită la „Cultura Națională“	329
Decorarea lui Prezan	329
Cincantenaarul lui Théophile Gautier	331
Studentul Leo Wagschal.....	333
O ediție a lui Caragiale.....	334

Cadrilaterul.....	334
„Revizuire“ de H. Streitman	336
Iar libertatea presei!.....	337
La Lozana.....	339
Amintirile d-lui Ionel Brătianu	340
Între Coțofenești și Constituanta	341
Scrisori din Iași	342
Unul.....	344

1923

Între cabotini și scriitori	345
Ion Călugăru.....	346
Arta lui Marcel Iancu	347
Între Horthy și Brătianu.....	348
Doi vrăjmași	349
Fascismul e de origină română	351
Alarma.....	352
Arta lui Adrian Maniu	353
Tâlcul scandalului	355
Aventura d-lui Iorga	356
Cultură și antisemitism.....	357
Bordel și ospiciu.....	359
Silberman la noi	360
Evreii și huliganii	364
Comemorarea Mesiei roșii	365
Pentru contemporani	367
„Constituția“ veselă.....	367
Câțiva nedumiriți.....	369
Intelctuali cu hăț	370
Coroana și literatura	372
Sărbătoarea revoluției	373
Asasinarea lui Magnificentius	374
Învățăture bulgărești.....	377
Cocea și pizma dinastică	378
Talente noi.....	379
Cărți românești	380
Sadoveanu la Academie	380
N.D. Cocea	381
Cloaca de la Național	385
Asasinate și revoluții	386
Duba cu directori	387
„Un erou“ de Maior Chirițescu	391
Pictorul Maxy la Maison d'Art	392
Orașele jertfite.....	394

Un trădător oficial	395
Barrès a murit	397
Noua expoziție a lui Marcel Iancu.....	397
„Lulu“ de Hortensia Papadat-Bengescu și Eugen Lovinescu	398
Cow-boy	400
Isprăvile de la Cluj	401
Explicațiile generalului Iliescu-Turtucaia	402
Regii la noi	403
Cetatea zgomotoasă.....	404

1924

Modernism și tradiție	407
Secretul național	410
O replică d-lui Goga	412
Stârpirea cărții	413
Finanța impudică	415
Manifest activist către tinerime	417
Urmașii lui Ronsard	418
Uniunea sacră	421
Expoziția pictorului Victor Brauner	423
Trădările române	423
Instincte	424
Între liberali și naționali	427
A doua venire	429
Promisiuni	431
<i>Note, comentarii, variante</i>	435

